AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Semih ORHAN

PATARA SUNAKLARI

Arkeoloji Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Semih ORHAN

PATARA SUNAKLARI

Danışman
Prof. Dr. Havva IŞIK

Arkeoloji Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Bu Tez Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı tarafından 100/2000 Doktora Bursu kapsamında desteklenmiştir.
Koç Üniversitesi Suna&İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED) tarafından KU AKMED 2020/T.1076 Numaralı Doktora Projesi kapsamında desteklenmiştir.

Antalya, 2023

T.C.

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Semih Orhan'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	:	Prof. Dr. İsa KİZGUT	(İmza)
Üye (Danışman)	:	Prof. Dr. Havva IŞIK	(İmza)
Üye	:	Dr. Öğr. Üyesi Şevket AKTAŞ	(İmza)
Üye	:	Doç. Dr. Mustafa Koçak	(İmza)
Üye	:	Dr. Öğr. Üyesi Feyzullah Şahin	(İmza)

Tez Başlığı:

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : …./…./202…

Mezuniyet Tarihi : 28/12/2023

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Patara Sunakları” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Semih ORHAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

.... / .... / 20...

TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Semih Orhan
Öğrenci Numarası	20175202005
Anabilim Dalı	Arkeoloji
Programı	Doktora
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Havva IŞIK
Doktora Tez Başlığı	Patara Sunakları
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2264869125
Rapor Tarihi	26.12.2023
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %1 Alıntılar dahil: %2

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 241 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.
Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:
(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise:
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım.
( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise:
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

Danışman Öğretim Üyesi
Unvanı, Adı-Soyadı

İmza

İÇİNDEKİLER

RESİMLER LİSTESİ ..... **v**

HARİTALAR LİSTESİ ..... **vi**

GRAFİKLER LİSTESİ ..... **vii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **viii**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **ix**

ÖZET ..... **x**

SUMMARY ..... **xi**

ÖNSÖZ ..... **xii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

LYKİA BÖLGESİ VE PATARA

1.1. Amaç, Kapsam ve Yöntem 4

1.2. Patara Coğrafyası, Tarihçesi ve Kazı Çalışmaları 7

İKİNCİ BÖLÜM

SUNAKLARA GENEL BAKIŞ

2.1. Sunak Araştırmaları 12

2.2. Sunak Tanımlaması 26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SUNAK TİPOLOJİSİ

3.1. Patara Sunakları 29

3.1.1. Büyük Sunaklar 32

3.1.1.1. Silindirik Formlu Sunaklar 33

3.1.1.1.1. Girlandlı Sunaklar 35

3.1.1.1.1.1. Yalın Girlandlı Sunaklar 35

3.1.1.1.1.2. Girlandlı ve Büstlü Sunaklar 37

3.1.1.1.1.3. Girlandlı ve Sarmaşık Bezemeli Sunaklar 40

3.1.1.1.1.4. Girlandlı ve Yazıtlı Sunaklar....41
3.1.1.1.2. Yalın Sunaklar....41
3.1.1.1.2.1. Yazıtlı Sunaklar....41
3.1.1.1.2.2. Yazıtsız Sunaklar....43
3.1.1.1.3. Nişli Sunaklar....43
3.1.1.1.3.1. Yalın Nişli Sunaklar....44
3.1.1.1.3.2. Girlandlı Nişli Sunaklar....47
3.1.1.1.3.3. Yazıtlı ve Nişli Sunaklar....51
3.1.1.1.4. Sarmaşık Bezemeli Sunaklar....52
3.1.1.1.5. Yılan Figürlü Sunaklar....55
3.1.1.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar....58
3.1.1.2.1. Dikdörtgen Prizması Formlu Yalın Sunaklar....60
3.1.1.2.1.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Yazıtsız Sunaklar....61
3.1.1.2.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Figürlü Sunaklar....62
3.1.1.2.3. Dikdörtgen Prizması Formlu Diğer Sunaklar....63
3.1.2. Küçük Sunaklar....65
3.1.2.1. Dikdörtgen Prizması Formlu Küçük Sunaklar....67
3.1.2.1.1. Yalın Sunaklar....71
3.1.2.1.1.1. Yazıtlı Sunaklar....71
3.1.2.1.1.2. Yazıtsız Sunaklar....72
3.1.2.1.2. Kabartmalı Sunaklar....74
3.1.2.1.3. Diğer Sunaklar....76
3.1.2.2. Silindirik Formlu Küçük Sunaklar....77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PROFİL TİPOLOJİSİ

4.1. Profil Tipolojisi....80
4.1.1. Kaide Profilleri....81
4.1.1.1. Silindirik Formlu Sunaklarda Kaide Profilleri....81

4.1.1.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklarda Kaide Profilleri 91
4.1.2. Üst Yapı - Taç Profilleri 99
4.1.2.1. Silindirik Formlu Sunaklarda Üst Yapı – Taç Profilleri 99
4.1.2.1.1. Tip A 101
4.1.2.1.2. Tip B 108
4.1.2.1.3. Tip C 109
4.1.2.1.4. Tip D 111
4.1.2.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklarda Üst Yapı – Taç Profilleri 112

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÜST YAPI-SUNU TABLASI

5.1. Üst Yapı-Sunu Tablası 126
5.1.1. Silindirik Formlu Sunaklarda Sunu Tablası 127
5.1.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklarda Sunu Tablası 136
5.1.2.1. Dikdörtgen Prizması Formlu Küçük Sunaklarda Sunu Tablası 136
5.1.2.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Büyük Sunaklarda Sunu Tablası 141

ALTINCI BÖLÜM

SUNAKLARIN KULLANIMI

6.1. Patara Sunaklarının Kullanımı 143
6.1.1. Mezar (Sepukral) Sunakları 144
6.1.2. Dinsel (Sakral) Sunaklar 164
6.1.2.1. Adak Sunakları 168

YEDİNCİ BÖLÜM

STİL VE İKONGRAFİ

7.1.Stil ve İkonografi 171
7.1.1. Stil 171
7.1.1.1. Girlandlar 171
7.1.1.2. Sarmaşık Motifleri 181
7.1.2. Stil Değerlendirmesi 183

7.1.3. İkonografi 187
7.1.3.1. Girlandlar 187
7.1.3.2. Palmiye Yaprağı 189
7.1.3.3. El Betimlemeleri 190
7.1.3.4. Yılan 190

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KRONOLOJİ

8.1. Kronoloji 195

DOKUZUCU BÖLÜM

MALZEME TEKNİK VE ATÖLYE

9.1. Malzeme ve Teknik 210
9.2. Atölye 221

ONUNCU BÖLÜM

İSTATİSTİK VE GRAFİKLER

10.1. İstatistik ve Grafikler 226

SONUÇ 235
KAYNAKÇA 242
KATALOG 271
HARİTALAR 388
LEVHALAR DİZİNİ 394
LEVHALAR 398
ÇİZİMLER DİZİNİ 489
ÇİZİMLER 493
ÖZGEÇMİŞ 547

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1.1. Patara Antik Kenti Hava Fotoğrafı (Patara Kazı Arşivi).
Resim 3.1. Fethiye Müzesi'nden Girlandlı ve Nişli Sunak Örneği.
Resim 3.2. Fethiye Müzesi'nden Girlandlı ve Nişli Sunak Örneği.
Resim 3.3. Demre Müzesi'nden Sarmaşık Motifli Sunak Örneği.
Resim 3.4. Marmaris Müzesi'nden Tütsülük Formlu Küçük (Adak) Sunak Örneği.
Resim 3.5. Marmaris Müzesi'nden Silindirik Formlu Küçük (Adak) Sunak Örneği.
Resim 4.1. a-b. Patara Tepecik Nekropolü Khamosorion Üst Kapak Taşında Görülen Zıvana Deliği (Patara Kazı Arşivi).
Resim 4.2. Fethiye Müzesi'nden 5196 Envanter Numaralı Silindirik Formlu Sunak Örneği.
Resim 5.1. a-b. Patara Kazı Arşivi.
Resim 6.1. Sidyma Antik Kenti'nde Silindirik Formlu Sunak Örneği.
Resim 6.2. a-b-c. Tepecik Nekropolü Sunak Altlığı Örneği. (Patara Kazı Arşivi).
Resim 9.1. Kat. No. 40. Sunu Tablası Üzerinde Boya İzi (Patara Kazı Arşivi).
Resim 9.2. Kat. No. 47. Gövdede Takip Edilen Sıva Kalıntıları (Patara Kazı Arşivi).
Resim 9.3. a-b. Sunu Tablasında Zıvana Delikleri Çevresindeki Bozulmalar (Patara Kazı Arşivi).
Resim 9.4. Kat. No. 47. Antik Dönem Restorasyon İzi (Patara Kazı Arşivi).

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Büyük Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası 1.

Harita 2. Büyük Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası 2.

Harita 3. Küçük (Adak) Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası 1.

Harita 4. Küçük (Adak) Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası 2.

Harita 5. Tüm Büyük ve Küçük (Adak) Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası.

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 10.1. Sunakların Epigrafik Verilere Göre Dağılımı.
Grafik 10.2. Büyük Sunakların Forma Göre Dağılımı.
Grafik 10.3. Küçük (Adak) Sunakların Forma Göre Dağılımı.
Grafik 10.4. Büyük Silindirik Formlu Sunakların Dekoratif Özelliklerine Göre Dağılımı.
Grafik 10.5. Büyük Sunakların İşlevine Yönelik Dağılımı.
Grafik 10.6. Tüm Sunakların İşlevine Yönelik Dağılımı.

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 10.1. Tüm Sunakların Alanlara Göre Sayısal Dağılımı.

Tablo 10.2. Silindirik Formlu Sunakların Alanlara Göre Sayısal Dağılımı.

Tablo 10.3. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunakların Alanlara Göre Sayısal Dağılımı.

Tablo 10.4. Küçük (Adak) Sunakların Alanlara Göre Sayısal Dağılımı.

Tablo 10.5. Tüm Sunakların Dönemsel Dağılımı.

Tablo 10.6. Silindirik Formlu Sunakların Dönemsel Dağılımı.

Tablo 10.7. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunakların Dönemsel Dağılımı.

Tablo 10.8. Küçük (Adak) Sunaklarının Dönemsel Dağılımı.

KISALTMALAR LİSTESİ

Alt. : Altar
Arz. : Arazi
AS. : Adak Sunağı
cm. : Santimetre
Der. : Derinlik
Ç. : Çap
Çiz. : Çizim
Ed. : Editör
Env. : Envanter
Ep. : Epigrafi
Gen. : Genişlik
Kat. : Katalog
Kte. : Küçük taş eser
Lev. : Levha
m. : Metre
MÖ : Milattan Önce
MS : Milattan Sonra
No. : Numara
OG. : Oygu Gömüt
OM. : Oygu Mezar
Ptr. : Patara
Res. : Resim
Sunu Tab.: Sunu Tablası
Şek. : Şekil
y. : Yükseklik
yy. : Yüzyıl

ÖZET

Patara Sunakları başlıklı doktora tez çalışması kapsamında kentin farklı alanlarında ele geçmiş olan toplam 183 adet taşınabilir sunak incelenmiştir. Bunlar form, tip, boyut ve işlevsellik gibi temel özellikleriyle çeşitlilik gösteren örneklerdir. Temelde büyük ve küçük sunaklar olarak iki ana kategoride ele alınan sunaklar, kendi içinde daha detaylı araştırmalara olanak sağlayan alt başlıklara bölünmüştür. Büyük sunaklar, silindirik ve dikdörtgen prizması formlu olmak üzere iki grupta değerlendirilmiştir. Aynı şekilde küçük sunaklar da iki gruba ayrılmıştır. Çalışmada bu yöntemin seçilmiş olması sunak formlarının dönemsel yoğunluğunun tespit edilmesine yarar sağlamıştır. Patara'da silindirik formlu büyük sunakların MÖ 2. yüzyıldan itibaren görüldüğü, dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların ise daha çok MS 1. yüzyıldan itibaren kentte kullanılmış olduğu belirlenmiştir. Küçük adak sunaklarının en erken örnekleri ise MÖ 2. yüzyıl başlarına aittir. Bu örneklerin Likya ve Patara'da en yoğun karşılaşıldığı süreç Roma İmparatorluk Dönemi'dir. Sunaklar, işlevsel özellik ve kullanım amaçlarına göre, mezar sunağı (sepulkral) veya dinsel (sakral) sunaklar olarak ikiye ayrılır. Bu temel ayrım, sunakların tipolojisi, formu, boyutları, ikonografisi ve stil özellikleri üzerinde en belirleyici faktörlerden biridir. Patara'da silindirik ve dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların çok büyük bölümünün mezar sunağı olduğu tespit edilmiştir. Küçük sunaklar başlığı altında incelenen örneklerin tamamı ise daha çok kişisel inanç geleneğini yansıtan adak sunaklarıdır. Silindirik formlu büyük sunaklar için yer alan girlandlı mezar sunakları, stil ve biçim özellikleriyle bölgesel bir sanat anlayışına işaret etmektedir. Patara sunakları üzerinde görülen kabartma ve figüratif anlatımlar, ikonografik açıdan sunu ve sunak kavramının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Kentte ele geçen sunaklar içinde bazı örneklerin ithal olduğu tespit edilmiştir. Bu özellikteki örneklerin varlığı, Patara'nın Hellenistik Dönem'den itibaren Rodos ve Karia Bölgesi'yle sunaklar özelinde ticari ve kültürel ilişkilerin saptanması açısından önem arz etmektedir. Kentteki sunakların rakamsal yoğunluğu Patara ve çevresindeki olası atölyelerin sorgulanması gerekliliğini doğurmuştur. Bu konuda yapılan çalışmalar, Pamfilya ve Likya Bölgelerinin ortak sanat organizasyonlarını bilen ve uygulayan ustaların olması gerektiğini açığa çıkarmıştır. Patara'da görülen sunak, heykel kaidesi ve onurlandırma yazıtlarının hepsinin aynı atölye veya işliklerde üretilmiş olma ihtimali yakın çevredeki bir üretime işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Patara, Arkeoloji, Sunaklar, Tipoloji, Likya.

SUMMARY
THE ALTARS OF PATARA

Within the scope of the doctoral thesis titled Patara Altars, a total of 183 portable altars unearthed in different areas of the city were examined. These are examples that vary in basic features such as form, type, size and functionality. The altars, which are basically considered in two main categories as large and small altars, are divided into subheadings that allow for more detailed research. Large altars were evaluated in two groups: cylindrical and rectangular prism shaped. Likewise, small altars are divided into two groups. Choosing this method in the study helped determine the periodic density of altar forms. It has been determined that large altars with cylindrical forms have been seen in Patara since the 2nd century BC, while large altars with rectangular forms have been used in the city since the 1st century AD. The earliest examples of small votive altars date back to the early 2nd century BC. The period in which these examples are most frequently encountered in Lycia and Patara is the Roman Imperial Period. Altars are divided into two, according to their functional characteristics and purposes of use, as sepulchral altars or religious (sacral) altars. This basic distinction is one of the most determining factors on the typology, form, dimensions, iconography and style features of the altars. It has been determined that most of the large cylindrical and rectangular prism shaped altars in Patara are grave altars. All of the examples examined under the title of small altars are votive altars that reflect personal belief traditions. Garlanded grave altars, which are placed for large cylindrical altars, point to a regional understanding of art with their style and form features. The reliefs and figurative expressions seen on Patara altars contributed to a better understanding of the concept of offering and altar from an iconographic perspective. It has been determined that some of the altars found in the city were imported. The existence of examples with this feature is important in terms of determining the commercial and cultural relations of Patara with Rhodes and Caria Region, especially the altars, since the Hellenistic Period. The numerical density of the altars in the city has led to the necessity of questioning the possible workshops in Patara and its surroundings. Studies on this subject have revealed that there must be masters who know and implement the common art organizations of the Pamfilya and Lycia Regions. The possibility that all of the altars, statue bases and honorary inscriptions seen in Patara were produced in the same workshop or workshops indicates production in the immediate vicinity.

Keywords: Patara, Archaeology, Altars, Typology, Lycia.

ÖNSÖZ

Patara'daki taşınabilir sunakları konu alan bu tez çalışmasında, konuyla ilgili geçmişten günümüze yapılmış olan araştırmalara yeni veri ve bulguların yorumlanmasıyla katkıda bulunulmuştur. Patara'nın Likya Bölgesi ile diğer coğrafyalar arasındaki yeri ve önemi sunaklar özelinde ortaya konulmuştur. Bu çalışma, kişisel bir çabanın ötesinde birçok kişinin farklı destekleriyle son halini almıştır.

Doktora sürecinin başından sonuna kadar çalışmayı yönlendiren ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Havva IŞIK'a sonsuz teşekkürlerimle. Yanımda olup, her konuda destek olan hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Şevket AKTAŞ ve Doç. Dr. Mustafa KOÇAK'a katkılarından dolayı şükranlarımı sunarım.

Bilimsel değerlendirmeler konusunda göstermiş oldukları ilgiden dolayı hocalarım, Prof. Dr. Fahri IŞIK, Prof. Dr. Taner KORKUT, Prof. Dr. İsa KİZGUT, Doç. Dr. Serap ERKOÇ ve Dr. Öğr. Üyesi Feyzullah ŞAHİN'e teşekkür ederim.

Epigrafik verilerin paylaşımı konusunda gösterdikleri nezaket için Prof. Dr. Christof Schuler, Dr. Andrew Lepke ve Dr. Selen KILIÇ ASLAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın bir doktora tezine dönüşmesi aşamasında son derece önemli teknik ve bilimsel katkılar sunan, Yüksek Mimar Berna KATMER ve Uzman Arkeolog Şafak Medine TÜRKOĞLU'na yardımlarından dolayı minnet duyuyorum.

Tez çalışmamda teknik konular ve manevi desteklerinden dolayı dostlarım, Burcu DAMA, Emrullah CAN, Neslihan AĞLUÇ, Nedim ÖZTÜRK ve Cihat KÖROĞLU'na şükranlarımı sunarım.

"Okumamı" çok isteyen annem ve babam bunu mu kastetmişti bilmiyorum. Hayatın her aşamasında onlardan uzak kalmış olmama rağmen, "bırakmak yok deyip" sabırla beni bu aşamaya getiren annem Saime ORHAN, babam Ömer ORHAN ve kardeşim Serhat ORHAN'a minnettarım. Teşekkürün en duygusalı sizin olsun.

Çalışkanlığı ve alın terinin tertemiz onuruyla aklımda kalan güzel insanlar, rahmetli kuzenim Nedret ORHAN ve anneannem Hatice ALTIOKLAR'ın aziz hatırasına armağan olsun.

GİRİŞ

Erken dönemlerden itibaren tanrı ve insan arasında sağlayıcı bir obje gibi düşünülen sunaklar, birçok bölge ve kültürde aynı amaca hizmet etmek için üretilmiş ve kullanılmıştır. Sümer silindirik mühürleri üzerinde kralların tanrılara yaptığı sunuları gösteren sahneler şimdiye kadar bilinen en eski sunak tasvirlerini görmemizi sağlamıştır. Kültürel yolculuktaki bir sonraki durak ise aynı şemayı kendi tanrılarına uyarlayan Hitit krallarının ülkesidir. IV. Tuthaliya Dönemi'nden kalan ve bugün İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi'nde sergilenen silindirik gövdeli bir sunak sayesinde mühürler üzerinde görülen resimsel anlatımın somut örneği elimize geçmiştir. Diğer taraftan sunaklar, zamanla dinsel işlevinin ötesinde ölü gömme gelenekleriyle ilişkili kullanılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla sunağa yüklenen misyon ve işlev farklılaşmış, ardından bir süre sonra sunakların kavramsal olarak daha kapsayıcı bir perspektif ile algılanmasını zorunlu kılmıştır. Bu açıdan, sunakları konu alan modern araştırmalarda mezar sunakları ve dinsel sunaklar olarak temelde iki ayrım tercih edilmektedir. Ancak hemen her malzeme grubunda olduğu gibi sunakların da çok çeşitli alt varyasyonları bulunmaktadır. Bölgesel, dönemsel ve kültürel etkenler sunak tiplerinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.

Bilim dünyasının sunakları tanıması 1400'lü yıllara kadar uzanmaktadır. Orta Çağ seyyahları tarafından farklı coğrafyalara yapılan araştırma gezileri esnasında yüzeyde görülen sunaklar bazen çizimlerle, bazen de yalnızca yazıtları kopyalanarak belgelenmiştir. Bu süreçten sonra Avrupalı seyyahların Doğu ve özellikle Anadolu'ya yaptıkları gezilerde aldıkları notların içinde sunakların daha fazla yer almaya başladığı görülür. 19. yüzyıla gelindiğinde sunaklar artık kavramsal yönleriyle ele alınmaya başlanmıştır. 20. yüzyılın hemen başlarında tipolojik gruplandırmalar bilim dünyasındaki yerini almış, sunakların etkileşim ve yayılım alanları sorgulanmaya başlanmıştır. Devamında ise günümüze kadar süregelen bir araştırma kronolojisi oluşmuştur. Bugün sunak üzerindeki araştırmaların geldiği noktada, elimizde çok fazla veri ve bilgi birikmiş durumdadır. Zaman içinde bazı bölgelerde görülen sunaklar farklı nedenlerle daha detaylı incelenmişken (örneğin Kent Roma, Rodos ve Kos) bazı bölgelerde ise araştırma ve yayınların halen bütüncül olmadığı fark edilmiştir. Örneğin Karia Bölgesi'nde çok yoğun bir sunak geleneği olmasına rağmen yapılan çalışmaların boyutu genellikle ya kent esaslı ya da tekil yayınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dahası, özellikle Adalar odaklı yayınlarda, Karia Bölgesi sunaklarına genellikle karşılaştırma örneği veya etkileşim alanının sınırlarını gösteren analojik araştırmaların küçük bir parçası şeklinde yer verilmiştir. Yalnızca Knidos'ta görülen sunak yoğunluğu ve çeşitliliği bile Anadolu'nun farklı bölgelerine kadar uzanan yerel bir üretim ağının boyutlarını yansıtması açısından oldukça önemlidir. Kısacası sunak araştırmaları

tarihçesi, üzerinde yoğunlaşılması gereken bazı problemlerin var olduğunu göstermiştir. Likya Bölgesi özelinde Patara sunakları incelendiğinde ise Karia Bölgesi'ndekine benzer bir tablonun olduğu kanısına varılmıştır. Bu noktadan hareketle aynı zamanda bu tezin danışmanlığını üstlenen Prof. Dr. Havva İŞKAN tarafından Patara sunaklarının kapsamlı ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması ve bir doktora çalışmasına konu olması önerilmiştir. 2017 yılında başlayan doktora tezi kapsamında Patara Kazıları'nda ele geçmiş olan farklı tip, form ve işlevdeki 183 adet sunak değerlendirmeye alınmıştır. Hellenistik Dönemle birlikte Akdeniz coğrafyasında sunaklara artan ilgi, Likya ve özellikle Patara'da da yoğun bir kullanımla kendini göstermiştir. Patara'da MÖ 2. yüzyılın başı ile MS 4. yüzyıllar arasında kesintisiz olarak varlığı görülen sunakların bölge içindeki yeri ve önemi, çalışma kapsamında cevap aranan temel sorulardan biri olmuştur. Bu doğrultuda yürütülen araştırmalar neticesinde farklı form, tip ve özellikteki sunakların bir arada görüldüğü Patara'nın, komşu kent ve bölgelerle olan ticari ve kültürel ilişkilerinin son derece yoğun olduğu tespit edilmiştir. Yalnızca Anadolu ile değil aynı zamanda adalarla da ekonomik ve kültürel ilişkilerin geliştirilmiş olduğu yönündeki veriler bu çalışmaya ayrı bir perspektif katmıştır.

Hellenistik ve Roma Dönemi'nde Akdeniz coğrafyasında yoğun bir üretim ve kullanıma sahip olduğu bilinen sunakların, tipolojik değerlendirmeleri farklı kriterler göz önüne alınarak yapılmaya çalışılmıştır. Sunaklar, yukarıda bahsedildiği gibi temelde sakral ve sepulkral olarak iki gruba ayrılmaktadır. Kültürel ve dönemsel etkenlerin yanı sıra, arz-talep sonucu artan üretim, zamanla farklılıkları da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle tipolojik ayrımın daha detaylı ve kapsayıcı bir bakış açısıyla yapılması gereksinimi doğmuştur. Patara'da görülen farklı tip ve formlardaki taşınabilir sunaklar tümünü kapsayacak biçimde gruplandırılmıştır. Tipoloji oluşturulurken öncelikli olarak mimari ayrıntılar dikkate alınmıştır. Bu temel ayrım ise sunakların kendi içinde sahip oldukları tüm detaylar göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Kapsayıcı bir gruplandırma, aynı zamanda bölge genelinde görülen sunaklarla olan ilişki ve farklılıkların tespitinde belirleyici olmuştur.

Doğrudan ya da dolaylı olarak sunakları konu alan birçok araştırma vardır. Bu çalışmalarda önemli verilerin elde edileceği düşünüldüğü konulara yeteri kadar odaklanılmadığı ya da yüzeysel olarak değinildiği fark edilmiştir. Örneğin, silindirik formlu sunakların alt ve üst bölümlerinde görülen profiller, üzerinde ayrıca durulması gereken önemli bir bölümdür. Bu konu bazı araştırmacılar tarafından tartışmaya açılmış olsa da genel yargı, sunak profillerinin tarihlendirme ve kronoloji konusunda net bilgi veremeyeceği yönündedir. Fakat bu tez çalışması kapsamında incelenen bazı profillerin tarihlendirme ve kronoloji konusunda ipuçları verdiği tespit edilmiştir. Bu sayede sunaklara yönelik araştırmalarda daha

önce üzerine odaklanılmamış bir konuda önemli bir aşama kaydedilmiştir. Buradan gelen veriler sayesinde Patara'da ele geçmiş olan ve ticaretle geldiği kesin olarak bilinen bazı örneklerin aslında çok kısa bir süre sonra taklit edilerek yerel üretimlerin yapılmaya başlandığı anlaşılmıştır. Bu yönlü değerlendirmelerin küçük bir detaydan çok, önemli bilgilere evrilmesi ise sunak araştırmalarında henüz söylenmemiş çok şey olduğunu bizlere göstermiştir.

Likya'da çok yoğun bir sunak kullanımının olduğu somut örneklerle doğrulanmaktadır. Ancak bölgenin diğer kentleri içinde Patara'nın oldukça fazla sayıda örnekle ön plana çıktığını belirtmek gerekir. Patara'da, Geç Antik Sur içinde devşirme olarak kullanıldığı görülen sunaklar da dahil edildiğinde belki de yerel bir atölyenin varlığından bile söz edilebilir. Bunun yanı sıra aslında eldeki arkeolojik ve epigrafik veriler Patara'da sunak üretimi konusundaki sorulara bazı cevaplar vermektedir.

Sunaklar taşınabilir malzemeler olduğu için nadiren in-situ halde tespit edilmiştir. Hemen her bölge de sıklıkla devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Farklı amaçlar için kullanıldıkları gibi sunak olarak da birden fazla kez kullanılabilmektedir. Özellikle mezar sunaklarının üstünde görülen yazıtlar bu konuda önemli bilgiler vermektedir. İkinci kullanım nedeniyle sunağın özgün konumu, ait olduğu alanla olan ilişkisi ve stratigrafik veriler gibi detaylar genelde çok az bilinmektedir. Patara' da ele geçen bazı buluntular, bu tür sorunsallara ışık tutacak veriler sunmaktadır. Patara Nekropollerinden gelen yeni veriler, sunakların özgün konumu ve çevresiyle ilişkisi hakkında önemli bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır.

Pamfilya ve Likya Bölgesi'nde sunak üretimi ve kullanımı konusunda büyük benzerlik söz konudur. Özellikle Geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemlerinde benzer yapıdaki bazı mezar sunaklarının her iki bölgenin neredeyse tüm kentlerine yayılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bazı sunakların ise aynı tipolojide olduğu ve bu iki bölgeye has özellikler taşıdığı önceki araştırmalarda ortaya konmuştur. Bu gruba dahil olan sunakların hangi döneme kadar kullanılmaya devam ettiği ve kullanımın ne zaman sonlandığı tartışmalı bir konudur. Nekropol alanlarında MS 2. yüzyıldan sonra görülen değişimin sunak kullanımlarında da etkisini gösterdiği bilinmektedir. Ancak Patara'da bu süreçten sonra, kullanımı devam ettiği düşünülen bir sunak grubu bu konudaki tartışmalara farklı bir yaklaşımla katkı sunmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM
LYKİA BÖLGESİ VE PATARA

1.1. Amaç, Kapsam ve Yöntem

Amaç

Patara'da 1988 yılından bugüne aralıksız devam eden kazı ve araştırmalar sonunda tespit edilmiş çok sayıdaki taşınabilir sunak bu doktora tezinin konusunu oluşturmaktadır. Konu kapsamında incelenen sunaklar, birçok açıdan farklı özelliklere sahip eserlerdir. Sunakların belirleyici özelliklerini tespit etmek ve yorumlayabilmek için tüm detaylar karşılaştırmalı olarak belgelenmelidir. Ancak bazı örnekler belli yönleriyle diğerlerinden ayrılabilmektedir. Bu durumun farklı nedenleri olabilmektedir. Çalışmanın temel amaçlarından biri, tez konusunu oluşturan tüm sunakları detaylandırarak yorumlayıp devamında belli başlı özelliklerine göre kategorize etmektir. Tekil ya da ünik örnekler dahil olmak üzere tüm sunakların tipolojik cetvelde bir başlık altında değerlendirilmesi önemlidir. Tüm değerlendirmelerin ardından ise bütüncül bir bakış açısıyla bir sonuca varılması amaçlanmaktadır. Patara sunaklarının kendi içindeki öneminin saptanması çalışmada ulaşılması hedeflenen ilk aşamadır. Devamında ise kentte görülen sunakların bölgedeki yeri ve öneminin sorgulanması, daha geniş bir perspektifle bu konunun anlaşılmasını sağlayacaktır. Bölgenin diğer kentlerindeki örnekleri kapsayan analoji çalışmasından gelen verilerle sunak odaklı çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmektedir. Tipolojik değerlendirmeler neticesinde varılmak istenilen hususlardan ilki, Patara sunaklarının bilinen hangi tiplere ait olduğunun tespit edilmesidir. Diğer yandan bilinen örneklerin dışında bir sunak formu ya da tipin var olup olmadığı yapılan incelemelerin ardından ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Tez kapsamında yapılan çalışmaların bir diğer adımı ise farklı bölgelerle olan ilişkilerin sorgulanmasıdır. Hellenistik Dönem' de ciddi bir ticari ürün olarak değer bulan sunakların, farklı bölgelere ihraç edildiği bilinmektedir. Bu doğrultuda Patara'da diğer bölgelerle ticari ve kültürel ilişkilerin varlığını doğrulayacak bir verinin varlığı sorgulanacaktır. Patara, Likya'nın diğer kentlerine göre sunakların sayısal yoğunluğu bakımından önemli bir konumdadır. Kentte görülen sunakların hangi dönemlere ait oldukları ve bunun ne ifade ettiği açıklanmaya çalışılacaktır. Patara ve çevresinde yerel üretim sunakların tespiti ve bunların ne gibi özellikler taşıdığının belirlenmesi çalışmanın temel amaçları arasındandır. Üretim ve ticaret konusunda sunakların ekonomik dengedeki yeri cevabı aranan sorulardan biridir. Bu bağlamda dekoratif açıdan zengin süsleme özelliklerine sahip olanlar ve daha yalın örneklerin nasıl bir karşılığı olduğu, bunun dönemsel açıdan ne ifade ettiği cevaplanmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmayla amaçlarından biri de sunakların işlevsel özelliklerine göre ayrıştırılması, kentin inanç yapısı ve ölü gömme gelenekleri hakkında bilgi sahibi olunmak istenmesidir. Bu doğrultuda dinsel sunaklar ve mezar sunaklarının ne gibi benzerlik ve farklılıklara sahip olduklarının tespit edilmesi önem arz etmektedir. Sunakların dekoratif özellikleri üzerinde kullanım amacının ne düzeyde etken olduğu merak konusudur.

Likya ve Pamfilya'da görülen bazı benzer sunak tiplerinin bu iki bölgenin sunaklar özelindeki kültürel ilişkilerinin ne boyutta olduğu ve üretim atölyeleri konusunda ne ifade ettiği, araştırama kapsamında ele alınarak yanıt bulunmaya çalışılacaktır. Patara'da ele geçen sunakların işçilik özellikleri ve teknik detayları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Buradan çıkan sonuçlar doğrultusunda eldeki diğer verilerle birlikte atölye sorunsalı üzerine çeşitli değerlendirmeler yapılacaktır. Üretim alanlarının sınırları, kapasitesi, atölye özelliği taşıyıp taşımadığı gibi sorulara cevaplar aranacaktır. Bu doğrultuda yalnızca sunak üreten atölyelerden söz edilebilir mi ya da bunlar daha büyük organizasyonlara hizmet veren yerel işlikler mi gibi soruların bu çalışma sayesinde cevaplanması amaçlanmaktadır.

Kapsam

Kentin farklı noktalarında ele geçmiş olan sunaklarla birlikte, kentin erken suru dışında bulunmuş olan bazı örnekler de bu araştırmaya dahil edilmiştir. Daha açıklayıcı bir ifadeyle, Patara teritoryum'u içinde kalan bölgeden gelen buluntulara yer verilmiştir. Kataloğa dahil edilen sunaklar, yalnızca Patara ile bağlantılı olan örneklerdir. Karşılaştırma örneği olarak diğer kent ve bölgelerdeki sunaklar da çalışmada yer almıştır. Özelikle Likya kentleri, Pamfilya, Karya, Pisidya, Kilikya, İonya Bölgeleri ve Ege Adaları'ndaki sunak örneklerine sıklıkla değinilmiş ancak bunlar konu kapsamı dışında tutulmuştur. Küçük Asya'dan farklı olarak, Kent Roma, Yunanistan ve Balkanlar'daki benzer örnekler ilgili bölümlerin başlıkları altında incelenmiştir.

Dönemsel ayrımları, argümanlarıyla gösteren bir Patara sunak kronolojisinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda Patara'da görülen farklı dönemlere ait tüm taşınabilir sunaklar konu dahilinde tutulmuş ve dönemsel bir sınırlandırmaya gidilmemiştir. Taşınabilir sunaklar başlığı altındaki tüm örneklere, araştırma konusu içinde yer verilmiştir. Buna göre toplamda 184 adet sunak ve sunak parçası bu tez çalışmasının konusunu oluşturmuştur. Bunların 121 tanesi büyük, 63 tanesi ise küçük sunaklardır. Tüm sunakların 98 adedi dikdörtgen prizması formlu, 1 tanesi üçgen, geri kalan 85 adedi ise silindirik formludur.

Yöntem

Patara sunaklarının konu edindiği bu doktora tez çalışmasında öncelikli olarak araştırmaya dahil edilecek sunakların tamamı belgelenmiştir. Sunakların büyük bir kısmı kazı

evi bahçesi ve kazı evi deposunda, bir kısmı ise bölge müzelerinde korunmaktadır. Ancak Geç Antik Sur içinde devşirme yapı malzemesi olarak kullanılmış olan sunaklar azımsanmayacak orandadır. Diğer yandan Patara'da ele geçmiş sunakların küçük bir bölümü ise Antalya ve Demre Müzelerinin teşhir salonu ve depolarında bulunmaktadır. Bunlarla birlikte karşılaştırma örneği olarak çalışmada değinilmesi gereken sunaklar dahil olmak üzere Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Başta Antalya, Demre, Side, Alanya, Fethiye Müzeleri olmak üzere pek çok antik kent ziyaret edilerek gerekli veriler toplanmıştır. Yurt dışında bulunan ilgili örneklere ise yayınlar üzerinden ulaşılmıştır.

Tez çalışmasının en kapsamlı bölümlerinden birini belgeleme çalışmaları oluşturmuştur. Öncelikle konuya dahil olan tüm sunaklar ayrıntılı bir şekilde fotoğraflanmıştır. Sunaklar, tüm ölçü ve detaylarıyla belgelendikten sonra çizim işlemlerine geçilmiştir. Bu noktada küçük kırıklar ya da fragment şeklinde korunmuş olan ve profil vermeyen parçaların çizimi yapılmamıştır. Büyük sunaklarda iki ayrı çizim çalışması gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki, sunakların profil detaylarını gösteren ölçekli profil çizimlerdir. Diğeri ise sunağın bezeme unsurlarıyla birlikte mevcut durumunu yansıtan ölçekli el çizimleridir. Silindirik formlu sunakların bazılarında, sunağın tüm detaylarının takip edilebilmesi için farklı cephelerinden birden fazla çizim yapılmıştır. Bu sayede özellikle girland şeması veya farklı bezeme elemanları olan sunakların daha ayrıntılı çizimleri elde edilmiştir. Dikdörtgen prizması formlu sunakların tamamında yalnızca ön cephede hareketlilik olduğu için buna ihtiyaç duyulmamıştır. Her iki çizim yönteminde de farklı bilgisayar programları kullanılıştır. Küçük sunakların çizimleri yalnızca cephe çizimi olarak birebir ölçülerde yapılmıştır. Yine uzun bir zaman dilimine yayılan bir diğer çalışma, katalog üzerine gerçekleştirilmiştir. Toplamda 184 farklı eser katalogda yer almıştır. Bu aşamada detaylı tanımlamalar yapılmıştır. Sunakların tüm detaylı ölçü ve tanımlamalarının katalogda yer almasına özellikle özen gösterilmiştir.

Bundan sonraki aşamada kütüphane, literatür ve tez yazımına yönelik çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmiştir. "Patara Sunakları" başlıklı doktora çalışmasının ilk bölümünde, Patara hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Devamında ise sunakları konu eden çalışmaların geçmişten günümüze kronolojik bir değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışma yönteminde bu değerlendirmenin yapılmış olması, sunakların çalışma gelişiminin günümüze kadar olan süreçte görülmesi açısından yararlı olmuştur. Bu sayede sunaklar özelinde odaklanılan konular ve bu çalışmaların bilim dünyasına kattığı yenilikler tespit edilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde sunaklar hakkında genel bilgi verilmiştir. Üçüncü bölüm kapsamlı araştırmaların yapıldığı tipoloji bölümüdür. Bu bölümde Patara sunaklarının genel bir tipolojisi çıkarılmıştır. Çalışmaya dahil edilen tüm sunakları kapsayan bütüncül bir tipoloji

oluşturulmuştur. Malzemenin tamamı, temelde "Büyük Sunaklar" ve "Küçük Sunaklar" olarak ayrıldıktan sonra tüm detaylara göre alt başlıklar altında toplanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde diğer bölge ve kentlerde görülen sunaklar sıklıkla karşılaştırma örneği olarak kullanılmıştır. Bir sonraki bölümde ise Patara sunaklarının profil yapısı ele alınmıştır. Benzer şekilde yine diğer sunaklarla analoji çalışması gerçekleştirilmiştir. Yine bu aşamada sunakların profil çizimleri ayrıca çıkarılmış ve kullanılmıştır. Ek olarak sunakların alt ve üst bölümleri ayrı ayrı değerlendirilmiş, buradan gelen verilerle hem kronolojik hem de tipolojik detaylar içeren bulgulara ulaşılmıştır. Diğer bölümlerde ise stil, ikonografi, kronoloji, malzeme teknik ve atölye gibi konular ele alınmıştır. Stil bölümünde, Patara sunakları arasında girlandlı örneklerin değerlendirmesi yapılmıştır. Bunlar arasında kente dışarıdan gelen sunaklar ve yerel özellikleri yansıtan örnekler ayrıştırılmaya çalışılmıştır. Yerel özelliklere sahip olan girland şemalarının ise kendi içinde farklı kümelere ayrıldığı tespit edilmiş ve bu nedenle iki ayrı küme olarak değerlendirmeye alınmıştır. Yine bu aşamada stil özellikleri ve detaylar, farklı bölge ve kentlerdeki benzer örneklerle karşılaştırılmıştır. İkonografi bölümünde, sunaklar üzerinde kabartma ve figüratif betimlemeler, ele alınmış ve ölü gömme gelenekleri açısından ne ifade ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Malzeme teknik odaklı araştırmalarda ise sunakların üzerinde takip edilen işçilik özelliklerine odaklanılmıştır. Teknik detayların, sunakların işlevsel kullanımı ve mezar gelenekleri üzerindeki etkisi ve de önemi sorgulanmıştır. Atölye konusunda, Patara ve çevresindeki üretim alanları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu aşamada eldeki tüm veriler ortaya konularak bir üretim atölyesine işaret eden olası kanıtlar tartışılmıştır.

Sonuç kısmında, yapılan araştırma ve değerlendirmelerin ardından elde edilen tüm bilgi ve veriler bir araya getirilmiştir. Bu sayede uzun bir zamana yayılmış olan sistematik çalışmalar neticesinde ortaya çıkan genel tablo sonuç bölümünde bir bütün olarak kaleme alınıştır.

1.2. Patara Coğrafyası, Tarihçesi ve Kazı Çalışmaları

Teke Yarımadası olarak isimlendirilen Likya Bölgesi, batıda Fethiye Körfezi, doğuda ise Akdeniz Körfezi ile sınırlanmaktadır **(Resim 1.1.)**. Bölgenin güneyinde Akdeniz kuzeyinde Toroslar uzanmaktadır[1]. Bu nedenle coğrafi konumu ile bir yanda engebeli bölgede kurulmuş 'Dağlık Likya', diğer tarafta ise Akdeniz kıyılarında verimli topraklar üzerine kurulmuş 'Kıyı Likya' yer almaktadır. Kentin, kuzeyinde Akdağlar ve Eşen Vadisi, batısında Eşen Çayı bulunmaktadır[2].

[1] Bölgenin kuzey sınırı dönemlere göre değişmektedir. Bölgenin sınırları hakkında detaylı bilgi için bkz. Kalinka, 1900: 37-68. Bölgeye ilişkin bakınız; Ruge, 1927; Zimmermann, 1999; Bean, 1997; Çevik, 2015; İşkan, 2020: 11

[2] Radke, 1949: 2555-2561; Bean, 1976: 679-680; Bean, 1997: 85-93; Hellenkemper- Hild 2004: 780-788; Işık, 2011: 11; Çevik 2015: 222-233; İşkan, 2019: 16-17.

Resim 1.1. Patara Antik Kenti Hava Fotoğrafı (Patara Kazı Arşivi).

Likya Bölgesi sınırları içerisinde bulunan Patara Antik Kenti, günümüzde de Antalya-Muğla il sınırına yakın bir noktada konumlanmaktadır. Kentin korunaklı bir iç limanının olması doğu-batı ve kuzey-güney doğrultulu deniz yolları üzerinde yer almasına da olanak sağlamıştır. Dolayısıyla kent, stratejik ve jeopolitik açıdan oldukça önemli olup özellikle Ksanthos vadisinin Akdeniz'e açılan kapısı niteliğindedir[3].

Kent, limanı ve coğrafi konumu nedeniyle Geç Antik Dönem'e kadar önemli bir liman kenti olarak kalmıştır. Ancak Eşen Çayı'nın taşıdığı alüvyonların zamanla iç limanı doldurması ve kapanmasına neden olması kentte düşüşe neden olmuştur[4]. Günümüzde ise iç limanın bulunduğu nokta alüvyonlar ile dolmuş ve bataklık şeklini almıştır[5].

Patara Antik Kenti'nde Orta Çağ'a kadar aralıksız yerleşim olması sürekli mimari düzenlemelerinde devam ettiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla devamlılık, kentin erken dönemine ilişkin yapılaşmalarının ve bulgularında günümüze ulaşmamasına neden olmuştur.

[3] Işık, 2011: 16; Koçak-Dündar, 2019, 286-301.

[4] Kentteki yaşanan düşüşün bir diğer nedeni ise MS 8. yüzyılda meydana gelen Arap akınlarıyla da bağlantılıdır. bkz. Schuler-Zimmermann, 2019: 100; İşkan, 2016: 147. Ayrıca kentin Orta Çağ'ı genel bilgi için bkz. Işık, 2011: 23-24; Duggan, 2010: 47-72.

[5] Bkz. Öner, 1997a: 89; Öner, 1997b: 203; Öner, 1998a: 207; Öner, 1998b: 419; Öner, 1999a: 51; Öner, 1999b: Dündar, 2020: 87

Kentin erken dönemine ilişkin ele geçen en erken veriler limanın kuzeyinde yer alan Tepecik yerleşim alanında ele geçmiştir. Tepecik Yerleşiminde ele geçen veriler, kentin erken dönemlerine işaret ederken[6] somut kalıntılar yine bu çevrede saptanmıştır[7].

Yalburt yazıtında[8] karşılaşılan kentin adı "Hitit Kralı IV. Tuthaliya'nın Lukka seferi anlatılırken" okunmaktadır[9].

MÖ 6. yüzyıl ortalarında Anadolu'da Pers hakimiyeti başlar. Perslerin geldiği süreçte yerel beylikler tarafından yönetilen Likyalılar[10], Herodotos'a (VII.92) göre Pers deniz filosuna MÖ 480 dolaylarında gerçekleşen Salamis Deniz Savaşı'nda 50 gemi vermiştir[11]. Likyalılar, MÖ 466 yılında Atikka Delos Deniz Birliğine katılır ve ağır vergiler öder. MÖ 430/429 yıllarında ise Atikka Delos Deniz Birliğinden ayrılarak, yeninden MÖ 404'te Pers himayesi altına girmiştir[12].

Bağımsızlıklarına düşkün ancak işgal altında olan Likyalılar, Büyük Satrap Ayaklanması'nda bağımsızlıklarına yeniden kavuşmak için Perslerin karşısında yer almıştır. II.Arktakserkses kendisine karşı yapılan isyanı bastırınca Likya'yı Karia satrapı Maussolos'a vermiştir. Böylelikle bölgede İskender'in Anadolu seferine[13]. (MÖ 334/333) kadar devam eden Hekatomnidler Dönemi[14] başlamıştır. İskender'in halefi olan Antigonos Monophtalmos'un [15] Likya'ya egemen olmasının ardından Patara ana üs noktası olmuştur. MÖ 309-308 yılları arasında Ptolemaios egemenliği altına giren[16] Likya Bölgesi, Antigonos'un ölümünden sonra Lysimakhoslar[17], MÖ 283-280 yılları arasında da Ptolemaioslar tarafından yönetilmiştir[18]. Bölge MÖ 197'de ise Seleukos kralı III. Antiokhos tarafından yönetilmiştir[19].

Patara, Rodos ve müttefiki Roma'ya karşı bir deniz üssü haline gelince, Roma amirali Livius ve sonrasında Aemillius Regillus tarafından kuşatılmış ancak her ikisi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır[20]. Fakat MÖ 190 yılında Magnesia Savaşı'nda, Romalılar Antiokhos'u mağlup

---

[6] Kazılar esnasında bulunan taş baltalar ve obsidyenler, MÖ 8. binde tarihlendirilmektedir. Bkz. Işık, 1999: 479; Işık, 2000: 5; Işık, 2011: 17 ayrıca bkz. İşkan, 2020:12

[7] Işın, 2010a; Işın, 2010b. Ayrıca bkz. İşkan, 2020: 13. Kentin Arkaik Dönem'i hakkında bkz. Schuler-Zimmermann, 2019: 68-69.

[8] Akşit, 1967: 20. Des Courtils, 2001: 128. Yalburt yazıtı hakkında bkz. Poetto, 1993.

[9] Işık, 1999: 478. Işık, 2000: 2 vd; Işık, 2011: 17; ayrıca İşkan, 2020: 12-13.

[10] Kolb, 2016: 38-39, 44-45.

[11] Kolb, 2020: 37

[12] Diodoros, 11.60.4. Bean, 1997: 26; Çevik, 2015: 37. Ayrıca bkz. Schuler, 2019: 69; Kolb, 2016: 44-45.

[13] Plut. Alex. XVII.3; Arr. Anab. 1.24.. Ayrıca bkz. Bean, 1997: 27; Schuler, 2016: 47.

[14] Çevik, 2015: 38-39. Kolb, 2016: 45. Ayrıca bkz. Schuler, 2016: 46; Schuler, 2019: 70-71.

[15] III. Aleksandros'un vefatının ardından, Lykia idaresi Antigonos Monophtalmos tarafından yönetilmiştir. bkz. Diod. 18.3.. Ayrıca bkz. Sartre, 2003: 25-26; Capdetrey, 2022: 32.

[16] Diod. 20.27. Bagnall, 1976: 89-91. Capdetrey, 2022: 108-112. Tatar, 2022: 12.

[17] Antigonos'un ölümden sonra MS 301 yılında bölge Lysimakhoslar tarafından yönetilmeye başlamıştır. Detaylı bilgi için bkz. Lund, 1992: 80-106. Capdetrey, 2022.

[18] Bagnall, 1976: 105-110. Ayrıca bkz. Capdetray, 2022: 147-150; Tatar, 2022: 12.

[19] Polyb. XXXI. 7; Liv. XXXIII.19; Ayrıca bkz. Bean, 1997: 27; Sartre, 2003: 49-50; Schuler, 2019: 46.

[20] Livius, XXXVII, 16, I . Pausanias XXXVII, 17, 1-2. Ayrıca bkz. Akşit, 1971: 53-55.

eder ve Apameia Barışı'ndan sonra (MÖ 188) Rodos tüm Likya'ya hâkim olur[21]. MÖ 188/186 yıllarında Likya'nın Rodos yönetimine karşı isyanı görülür. MÖ 167/168'de Roma Senatosu'ndan bölgenin otonomisi konusunda bir karar çıkar ve böylece MS 43'e kadar, 210 yıl sürecek bir bağımsızlık dönemi başlamış olur ardından da Likya Birliği kurulur[22].

Likya ve Roma İmparatorluğu arasındaki ilişkilerin Mitridates savaşlarında sırasında da sürdüğü bilinmektedir. Pontus kralı Mithridates Eupator, MÖ 88 yılında gerçekleştirdiği güney seferinde, Likyalılar ile yakın ilişkilerde olan ve yardım gören Rodos'u kuşatmaya çalışır ancak başarılı olamayınca Patara'yı kuşatır. Likyalıların bu savaş esnasında Roma İmparatorluğu'nun yanında olmaları, dönemin en büyük gücü olan Roma Senatosunda "Roma dostları" olmasını sağlamıştır[23]. Ayrıca L. Flaccus'un proconsul olarak MÖ 62'de Patara'da olması güzel ilişkilerin bir başka belirtisidir.

Roma İmparatorluğu'nda MÖ 1.yy sonlarında başlayan iç karışıklıklar ve iktidar savaşları Likya bölgesini de etkilemiştir. Ancak karışıklıklar esnasında hep güçlü tarafta yer alan Likyalılar uzun süre otonom yapısını korur[24]. Likya Bölgesi MS 43 yılında İmparator Claudius tarafından Roma Eyaletine dönüştürülür ve başken Patara olur. Sonrasında ise imparator Vespasianus MS 73-74 yıllarında Likya ve Pamfilya'yı tek bir eyalet haline getirir ve eyaletin başkenti yine Patara olur[25].

Roma İmparatorluğunun en parlak çağında, MS 2.yüyzyılda Likya bölgesi en rahat dönemlerini yaşamıştır[26]. Ancak sonrasında imparatorlukta yaşanan MS 3. yüzyıl krizi Likya bölesine de yansır. İmparatorluk, yaşanan siyasi, ekonomik ve politik krizlere çözük olarak Tetrarşi sistemine geçer ve eyaletleri yeniden şekillendirir[27]. Constantinopolis'in başkent olmasının ardından MS 4. yüzyılda kent yaşamında bir rahatlama görülür[28]. Yine aynı dönemde Likya – Pamfilya tekrar birbirinden ayrılarak[29] MS 5. yüzyılda başkent Myra olur[30]. MS 6. yüzyılda ise salgın hastalıklar, art arda yaşanan depremler ve Arap Akınları Likya Bölgesinin tamamını etkisi altına almıştır. MS 4.yüzyılda idari yönetim biçiminde yapılan değişimin sonucu olarak Likya Bölgesi *Anatolikon themasına* dahil edilmiştir[31]. MS 7.yüzyılda idari yönetim biçimi Küçük Asya'yı Arap Akınlarından korumak için III. Leon ile yeniden

[21] Polyb. XXX.5; Strabon XIV.3.10. Ayrıca genel bilgi için bkz. Bean, 1997: 27-28. Sartre, 2003: 58-59. Schuler, 2019: 55-56.
[22] Akşit, 1971: 57-67. Behrwald, 2000. Ayrıca bkz. Schuler, 2019: 68-84. İşkan, 2019: 147.
[23] Arslan, 2002: 121-123. Ayrıca bkz. Schuler, 2016: 53-54.
[24] Schuler, 2016: 56-58.
[25] Schuler, 2016: 58, İplikçioğlu, 2016, 60-67, Kolb, 2019: 314-334, Schuler-Zimmermann, 2019: 84-86.
[26] Çevik, 2015: 44.
[27] Mitchell, 2019: 360-361. Zimmermann, 2016: 68-69.
[28] Mitchell, 2019: 362-364. MS. 4. yüzyıldaki Roma İmparatorluğu için bkz. Brawn, 2000: 19-26.
[29] Brandt-Kolb, 2005: 26. Ayrıca bkz. Zimmermann, 2016: 69.
[30] Çevik, 2015:45.
[31] Zimmermann, 2016: 70.

değiştirilir. Kilikya, Pamfilya, Karia'nın güneyi ve Likya, Attaleia merkezli olan *Cibyrrhaeots themasına* bağlanır[32]. MS 11. Yüzyılda ise Likya Bölgesi Müslümanların ve kalıcı olarak Türklerin eline geçer. Bu dönemde giderek küçülen Patara ise 1906'da son olarak Sultan II. Abdülhamit döneminde ilk Telsiz-Telgraf İstasyonu inşa edilmiştir[33].

[32] Zimmermann, 2016: 70.
[33] Çakılcı-İşkan, 2020: 129-132.

İKİNCİ BÖLÜM
SUNAKLARA GENEL BAKIŞ

2.1. Sunak Araştırmaları

Sunakları konu alan ilk çalışmalar, genellikle Orta Çağ seyyah ve gezginlerinin elinden çıkan yazılı metinler ve çizimlere dayanmaktadır[34]. Bu alanda öncü olarak bilinen ilk araştırmalar ise İtalyan seyyah Buondelmonti[35] ve Anconalı Criaco'ya aittir[36]. Her iki araştırmacının eserlerinin birçoğu orijinaliyle günümüze ulaşmamıştır. Özellikle Buondelmonti'nin kaleme aldığı ve sonradan derlenen mektuplardan oluşan üç ayrı kitap bu noktada dikkat çekicidir. Düsseldorf Üniversitesi ve Eyalet Kütüphanesi bünyesinde bulunan mektuplar ve çeşitli notlar sonraki dönemlerde farklı araştırmacılar tarafından bir araya getirilerek bilim dünyasına sunulmuştur[37]. Bu çalışmalar Buondelmonti'nin arkeolojik eserlere ve antik kentlere genel bir ilgisinin olduğunu göstermektedir. Özellikle, "*Liber İnsularum Archipelagi"*[38] isimli çalışmada Rodos Adası'nın haritalama çalışmaları esnasında çok sayıda sikke ve heykeli bizzat kendisinin bulduğundan bahsetmektedir[39]. Yine bu süreçte bölgedeki araştırmaları esnasında çeşitli formlardaki sunaklardan da bahseden Buondelmonti, sunak yazıtlarını deftere geçerek bunların çevirisini yapılmasını sağlamıştır. Ancak burada sunakları

[34] Badoud, 2019: 36.

[35] Cristoforo Buondelmonti, İtalyan bir seyyah ve aynı zamanda papazdır. "1414 yılında Yunanca öğrenmek için Floransa'dan yola çıkan Buondelmonti, ilk olarak Rhodos'a gider. Burada yaklaşık 8 yıl kaldıktan sonra Ege'deki farklı adalara oradan da Anadolu'nun batı sahillerine yolculuk eder. Bu yolculuğu esnasında tutmuş olduğu notlarını birden çok kitaba dönüştürmüştür. Floransalı seyyahın asıl durağı ise Konstantinopolis'tir. Bu ziyareti esnasında ise Konstantinopolis'in planını çıkardığı ve bu plandan bir nüshayı da Litvanya Büyük Dükü Witold'a gönderdiği bilinmektedir. Bu faaliyetlerinin tarih aralığının 1420-22 arasına denk geldiği varsayılmaktadır". Buondelmonti'nin yapmış çıkarmış olduğu plan ve diğer bilgiler için bk. Beydilli, K. (2010). "XV. Yüzyıl Bir İtalyan Hümanistinin Gözüyle İstanbul ve Ege Adaları. Christoforo Buondelmonti: Liber Insularum Archipelagi (Kitab-ı Ceza'ir Bahr-ı Sefid)". S. Kenan (Ed.), *Erken Klasik Dönemden XVIII. Yüzyıl Sonuna Kadar Osmanlılar ve Avrupa: Seyahat, Karşılaştırma ve Etkileşim.* TDV Yayın ve Matbaacılık, İstanbul, 65-90.; Badoud, N. (2019). "Early Explorers of Rhodes 1342-1853". S. Schierup (Ed.), *Documenting Ancient Rhodes: Archaeological Expeditions and Rhodian Antiquities.* Act of the International Colloquium held at the National Museum of Denmark in Copenhagen, February 16-17, 2017. Aarus University Press, Denmark, 35-50.

[36] Badoud, 2019: 36.

[37] Beydilli, 2010: 65.

[38] Buondelmonti, C. (1824). *Librum Insularum Archipelagi, E codicibus Parisinis regiis nunc primum totum edidit praefatione,* Leipzig&Berlin.; Ayrıca bk. Buondelmonti, C. (1897). *Description des iles de I'Archipel par Christophe Buondelmonti.* Version grecque par un anonyme, Paris.; Lagana, D. L.&Hordynsky-Caillat, L. (1987). "Sur les mers grecques: un voyageur florentin du XVe siécle, Francesco Buondelmonti", Médiévales 12, 67-77.; Weiss, R. (1964). "Un umanista atiquario: Cristoforo Buondelmonti", Lettere Italianae 16, 105-116.; Barsanti, C. (2008). "L'isola di Rodi nel Liber insularum Archipelagi di Cristoforo Buondelmonti", Nea Rhomé 5, 357-380.; Roger, J.-M. (2012). "Christophe Buondelmonti, doyen de I'église cathédrale de Rhodes (1430)", Byzantion 82, 323-346.; Bessi, B. (2013). "Cristoforo Buondelmonti: Greek Antiquities in Florentine Humanism", The Historical Review / La Revue historique 9, 63-76.

[39] Badoud, 2019: 37.

daha çok birer epigrafik buluntu olarak değerlendirdiği ve bunun dışında söz konusu sunaklara çok farklı anlamlar yüklemediği de anlaşılmaktadır.

Neşe K. Diler, "Anadolu Girlandlı Sunakları" isimli doktora çalışmasının araştırma tarihçesi bölümünde Buondolmonti ve Criaco'dan sonra "18. yüzyıla kadar antik çağ araştırmacılarınca yapılan bir araştırmaya rastlanılmadığını" dile getirmiştir[40]. Ancak yeni çalışmalarla birlikte 17. yüzyılda da sunakların farklı araştırmacıların ilgi alanında olduğu anlaşılmaktadır. Arkeolog ve aynı zamanda bir çevirmen olan Antoine Galland, Rodos'ta yaptığı araştırmalar esnasında bir evin içinde karşılaştığı altı farklı sunağı belgelemiştir[41]. 1687 yılında ele aldığı çalışmasında, bu sunakların beş tanesinin yazıtlı, birinin ise kabartmalı olduğunu aktarmıştır. Bu eserler, o dönem için yalnızca araştırmacının gezi notları ve mektuplarında yer alırken, aynı sunaklar ilerleyen süreçte farklı araştırmacılar tarafından yayınlanarak bilim dünyasına sunulmuştur. Bu çalışmalarda Buondelmonti'nin yaptığı gibi öncelik, epigrafik verilerin kopyası çıkarılarak çevirilerinin yapılması olmuştur.

İngiliz edebiyatçı ve entelektüel Richard Chandler, Mimar Nicholas Revett ve Ressam William Pars, 1764-66 yılları arasında Ege Adalarından başlayarak Anadolu kıyılarının büyük bölümünü araştırırlar. Ekibin yapmış olduğu sistemli araştırmalar neticesinde 1769 yılında yayınlanan *Ionian Antiquities* isimli kitapta Kos Adasındaki Nikeler Altarından[42] bahsederler. Aynı yayın içerisinde Didyma'da karşılaştıkları ve farklı dönemlere tarihlendirdikleri tanrılara adanmış olan birçok sunağı da ele almışlardır[43]. Bu çalışmada, sunakların yalnızca epigrafik verileri bağlamında değil aynı zamanda ait oldukları alanla bağlantılı değerlendirilmeye çalışıldığı ve kutsal bir adak aracı olarak ele alındığı görülmektedir. Adak sahibi, sunağın adandığı tanrı-tanrıça, içinde yer aldığı arkeolojik kontekst ve farklı bölgelerde benzer özellikler taşıyan eserler gibi veriler karşılaştırılarak genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır[44]. Ele alınan mimari elemanların ölçekli ve birebir çizimleri bu çalışmanın niteliğini göstermesi açısından ayrıca önemlidir.

Doğu kültürüne meraklı bir İngiliz diplomat ve aynı zamanda yazar olan William Turner, 1811-1816 yılları arasında On İki Adalar ve İstanbul'a iki ayrı araştırma gezisi gerçekleştirir[45]. Bu geziler esnasında karşılaştığı ve keşfettiği her şeyi üç ciltten oluşan bir seyahatname olarak yayınlar. Adalarda kaldığı zaman zarfında ellinin üzerinde yazıtlı yuvarlak sunakla karşılaştığını notlarına ekleyen araştırmacı, Rodos'ta bulduğu silindirik yazıtlı bir

[40] Diler, 1996: 1.
[41] Omont, 1902: 955.
[42] Diler, 1996: 1.
[43] Chandler, Revett ve Pars, 1769: 38.
[44] Chandler, Revett ve Pars, 1769: 42.
[45] Turner, 1820: 1-10.

sunaktan ayrıca bahseder[46]. Sunak üzerindeki yazıtı tercüme eden Turner, bunun "köle olarak doğmuş bir kişiye ait olan mezar sunağı" olduğunu aktarmıştır.

Sunaklardan bahseden bir diğer araştırmacı olan Johan Hedenborg, sosyal bilimlere ilgili, doğasever bir tıp doktoruydu. 1825-1857 yılları arasında yaptığı geziler sırasında Rodos'ta karşılaştığı toplam 303 adet yazıt ve mühürlü amphora kulbuna ilişkin bilgileri el yazmaları şeklinde biriktirmiştir. El yazmalarında bahsi geçen malzemelerin içinde önemli bir gurubunu sunakların oluşturduğu anlaşılmaktadır. Hedenborg'un el yazmaları 2017 yılında Nathan Badoud tarafından bir araya getirilerek bir yayın haline dönüştürülmüştür[47]. Badoud, Hedenborg'un sunakları içeren çalışmalarını öncelikli olarak yayımlanmış ve yayımlanmamış olarak ikiye ayırmıştır. Devamında, "niteliği belirsiz olanlar", "onurlandırma yazıtları" ve "mezar yazıtları" olarak üç başlık altında gruplandırmıştır. Sunakların nitelikli ve birebir çizimleri bu çalışmada dikkat çekicidir. Sunakların üzerinde görülen kabartma, girland ve portre gibi dekoratif unsurların, Hedenborg tarafından ayrıntılı bir şekilde resmedildiği görülmektedir[48].

Bu bölüme kadar olan çalışmalarda seyyah ve arkeolojik eserlere ilgi duyan gezginlerin notları ve araştırma yazılarının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Buradan gelen kısmi bilgiler doğrultusunda sunaklar hakkında yalnızca genel bilgilere ulaşılabileceği açıktır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra sistemli kazı çalışmaları neticesinde ele geçen sunakların artık yayınlara konu olmaya başladığı anlaşılmaktadır. Charles T. Newton[49] 1863 yılında yayınladığı "*A History of Discoveries at Halikarnassus, Cnidus and Branchidae"* adlı kitabında Knidos ve Halikarnassos'ta yaptığı kazılarda açığa çıkan sunaklara yer vermiştir. Newton, "Kephisodotos tarafından Apollon Pythus'a adanmış" olan silindirik formlu bir sunaktan yola çıkarak yakınındaki tapınağı "Apollon" ve "Musalar"la ilişkilendirmiştir[50]. Farklı alanlarda açığa çıkan kabartmalı ve figürlü sunakları da detaylı biçimde ele alan Newton, figürler ve giysileri üzerinden ikonografik değerlendirmeler yapmıştır[51].

---

[46] Turner, 1820: III, 8.

[47] Ayrıntılı bilgi için **bk**. Badoud, N. (2017). *Inscriptions et timbres céramiques de Rhodes: documents recueillis par le médecin et explorateur suédois Johan Hedenborg (1786-1865).* Stockholm: Svenska Institutet i Athen.

[48] Badoud, 2017: 145.

[49] İngiliz Arkeolog Charles Thomas Newton, 1840-1852 yılları arasında Midilli adasında konsolos yardımcısı olarak görev yapmış ardından Rodos adasına konsolos olarak atanmıştır. Bu görevleri esnasında görev yaptığı alanlardaki arkeolojik eserlerin kendisine göre en güzide olanlarını British Museum'a kaçırmıştır. 1856 yılından sonra Knidos ve Halikarnossos'ta kazı çalışmaları yaptığı bilinmektedir. Burada bulduğu arkeolojik eserleri de aynı şekilde British Museum'a kaçırmıştır. Bazı bilim çevrelerinde bu eserlerin dönemin padişahı Abdülmecit'in bilgisi dahilinde yurt dışına çıkarılmasına izin verilmiş gibi güzellemeler yapılsa da şahsi fikrim bunun organize bir yağma ya da talan olduğudur.

[50] Newton, 1863: 439.

[51] Newton, 1863: 565, 605, 718.

W. Altmann 1905 yılında yayınladığı "*Die Römischen Grabaltare Der Kaiserzeit*" adlı çalışmasında, kent Roma'da 19. yüzyılın sonlarında keşfedilmiş büyük aile mezarlarındaki Roma İmparatorluk Dönemi mezar sunaklarına değinmiştir. Çalışmasına Hellenistik Dönem mezar sunaklarına[52] değinerek başlayan araştırmacı, devamında Roma Dönemi örnekleri ve özellikle Roma İmparatorluk Dönemi mezar sunaklarına[53] odaklanarak devam etmiştir. Kent Roma nekropollerinde, açığa çıkarılan farklı form ve mimarideki mezar sunaklarının ele alındığı bölüm, bu araştırmanın en dikkat çekici yanını oluşturmaktadır. Altmann, sunakları, üzerlerindeki farklı bezemelere göre gruplandırmıştır. Birinci grupta "girlandlı ve bukranionlular", ikinci grupta "koç başı bezemeliler", üçüncü grupta ise "Viktoria ve Eroslular" bulunmaktadır. Mezar sahiplerinin isimlerinin okunabildiği sunakların neredeyse tamamı stil kritik ve epigrafik değerlendirmeler neticesinde belli dönemlere tarihlendirilmiştir. Altmann'ın çalışması, mezar sunakları ile benzer formdaki adak ya da tanrılara sunulan sunakların farklılıklarını göstermesi açısından ayrıca önemlidir.

1917 yılına gelindiğinde E.M.W Tillyard'ın, "A Cybele Altar in London" isimli makalesinde dikdörtgen formlu ve kabartmalı bir sunağı bilim dünyasına tanıttığı görülmektedir[54]. Söz konusu sunağın üç cephesi, farklı ikonografilerdeki kabartmalarla süslüdür. Dar yüzün birinde Kybele ve Attis kültü ile ilişkili bir çam ağacı kabartması[55] bulunurken diğer dar yüzde ise sehpa ya da benzeri bir obje taşıyan Galyalılar görülür. Araştırmacı Kybele kültüyle bağlantılı olduğunu düşündüğü bu sunağı, MS 2. yüzyıla tarihlendirmektedir[56].

İngiltere'nin kuzeybatısında bir Roma kalesi olarak geçen "Whitley Castle" da ele geçen kabartmalı bir adak sunağı 1943 yılında R. P. Wright tarafından makale olarak yayınlanmıştır. Sunağın dört cephesi kabartmalı, bir yüzünde ise ayrıca yazıt yer almaktadır[57]. Yazıt ve kabartmalar, sunağın tanrı Apollon'a adanmış olduğunu kanıtlar niteliktedir. Tanrının ikonografisinin sunağın bir yüzünde kabartma olarak işlenmiş olması bu sunağı ayrıca özel kılmaktadır. Wright'ın bu çalışması kabartmalı adak sunaklarını ele alan erken araştırmalardan biri olması bakımından da önemlidir.

C. G. Yavis, sunakları bütüncül bir konu olarak ele alan ve birçok açıdan değerlendirmeler yaparak sonuca varmaya çalışan ilk araştırmacı olmuştur. Yavis'in 1949 yılında yayınladığı "*Greek Altars – Origins and Typology*" isimli kitabında sunakları, öncelikli

[52] Altmann, 1905: 1-9.
[53] Altmann, 1905: 9-36.
[54] Tillyard, 1917: 284. pl.VIII.
[55] Tillyard, 1917:285.
[56] Tillyard, 1917:283.
[57] Wright, 1943: 36.

olarak "Yunan Öncesi Dönem", "Geometrik Dönem", "Klasik Dönem" ve "Klasik Dönem Sonrası" gibi başlıklara bölmüştür. Her dönemi kendi içinde bölgelere göre ayırmıştır[58]. Devamında bunları kendi içinde form mimari ve bezeme unsurlarını dikkate alarak gruplandırmaya çalışmıştır. Sunakların kökeni, yayılım alanları, işlevi, birbirinden farklı olan özellikleri, kullanım alanları ve dönemsel özellikleri gibi pek çok konuda değerlendirmelerde bulunmuştur. Yavis'in bu çalışması, araştırmacının vardığı sonuç bir yana, sunak kavramıyla bağlantılı olan örneklerin büyük kısmını toplu ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması bakımından ayrıca önemlidir.

Yavis'ten sonraki süreçte Peter M. Fraser, 1977 yılında yayınlanan "*Rhodian Funerary Monuments*" isimli kitabında mezar anıtlarıyla birlikte taşınabilir silindirik sunakları da ele almıştır. Fraser'in çalışmasında sunakların kökeni ve yayılım alanları ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve bu aşamada sayısal veriler ve buluntu yoğunluğu gibi istatistiksel değerlendirmeler neticesinde bir sonuca varılmaya çalışılmıştır[59]. Fraser'a göre silindirik gövdeli sunakların ilk ortaya çıktığı yerler, Rodos, Kos ve Karia Bölgesi'dir[60]. Bu coğrafya üzerinden Delos ve İtalya'ya yayılmış olduğu da araştırmacı tarafından öne sürülmektedir.

Mükerrem U. Anabolu, 1984 yılında "Sanat Tarihi Dergisi'nde" yayınlanan "Batı Anadolu'da Bulunan Hellenistik Çağ ve Roma İmparatorluk Çağı Girland (Askılı) Sunakları" adlı yayınında her iki döneme ait sunaklardan belli başlı örneklere odaklanmıştır[61]. Araştırmacının bu çalışmasının büyük bir bölümünü katalog kısmı oluşturmaktadır. Katalog dahilinde ele alınan sunak örnekleri, farklı bölge ve müzelerden olup, daha çok üzerlerindeki bezemelere göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Girland, girland üstü boşluklarda görülen portreler, sunu kabı, bukefalion ve bukranion gibi sunak terminolojisinde sıkça karşılaşılan bezemeler anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Özellikle girland yapısı üzerinde yoğunlaşan gözlemler neticesinde Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bazı örneklerin yapısal düzeyde farklıları ortaya konmuştur[62]. Genel kanı, sunakların girland yapısıyla bağlantılı yapılabilecek stil kritiği ve karşılaştırma ile net bir şekilde tarihlendirilebileceği yönündedir[63].

Silindirik formlu sunaklar tek başına bir araştırma konusu olarak ilk kez Dietrich Berges tarafından çalışılmıştır. Araştırmacı, 1986 yılında yayınladığı "*Hellenistische Rundaltare Kleinasiens*" adlı kitabının ilk bölümünde, o güne kadar yapılmış olan ve sunakları konu eden

[58] Yavis, 1949: xi
[59] Fraser, 1977: 29.
[60] Fraser, 1977: 29.
[61] Anabolu, 1984: 4-17.
[62] Anabolu, 1984: 1-3.
[63] Anabolu, 1984: 2.

çalışmaların tarihçesine değinmiştir[64]. Bir sonraki bölümde ise kullanım ve işlevden bahseden araştırmacı daha sonra silindirik formlu sunakların yapısı ve tasarımlarındaki çeşitlilik üzerinde durmuştur[65]. Epigrafik verilerin ayrı bir bölüm olarak değerlendirildiği çalışmada, tipoloji ve bölgesel yayılım alanlarını içeren konu başlıkları içerik ve sonuç bakımından dikkat çekicidir[66]. Tipoloji bölümünde sunakları dört alt başlıkta inceleyen Berges, Kos tipi[67], Rodos tipi[68], Yılanlı sunaklar[69] ve farklı varyantlar şeklindeki tipolojik ayrımı yapan ilk araştırmacı olmuştur[70]. Köken ve kronoloji konusunda yeni yaklaşımlar getiren Berges'in önemli savlarından biri de silindirik formlu sunakların kökenini "MÖ 6. yüzyılda Samos, Milet ve Didyma'da" görülen "alt ve üstte dışa taşkın pervazlı altlıklara" dayandırması olmuştur[71].

1987 yılına gelindiğinde Dietrich Boschung, Kent Roma Nekropolü'nde ele geçen mezar sunaklarını bütüncül bir şekilde ele aldığı "*Antike Grabaltare Aus Den Nekropolen Roms*" kitabını yayınlamıştır. Konu ve içerik olarak Altmann'ın çalışmasıyla benzerlik içinde olsa da Boschung, dikdörtgen formlu mezar sunaklarını çok daha geniş bir bakış açısıyla ve daha detaylı bir şekilde incelemiştir. Araştırma konusu kapsamında ele alınan sunaklar; "girlandlı mezar sunakları", "çerçeve tasarımlı mezar sunakları", "sarmaşık çerçeveli mezar sunakları", "ön yüzde çelenk bulunan mezar sunakları", "ön yüzde büst olan mezar sunakları", "figürlü mezar sunakları" ve "yuvarlak mezar sunakları" şeklinde yedi ayrı başlık altında toplanmıştır[72]. Her başlık kendi içinde sırasıyla; tanımlama, kronoloji ve gelişim gibi konularda incelenerek bir sonuca bağlanmıştır. Epigrafik veriler ve stil kritiği bu çalışmada tarihlendirme konusunda başvurulan temel dayanaklar olmuştur. Nekropol alanlarında karşılaşılan mezar sunaklarının orijinal düzenlemesi ve konumlandırması da yine bir diğer araştırma bölümünü oluşturmuştur[73]. Araştırmacının istatistiksel verilere dayandırdığı bilgiye göre, kent Roma'da

[64] Berges, 1986: 6-12.
[65] Berges, 1986: 29-39.
[66] Berges, 1986: 54-85.
[67] Berges, 1986: 60-73.
[68] Berges, 1986: 74- 83.
[69] Berges, 1986: 84.
[70] Araştırmacının yapmış olduğu tipolojik sınıflandırma ilk etapta kabul görmüş gibi görünse de izleyen süreçte gelen yeni araştırmalarda yoğun bir eleştiri almasına neden olmuştur. Çünkü Berges Rodos ve Kos tipini temsil ettiğini düşündüğü örneklerin yalnızca adalar ve çevresinde değil aynı zamanda Anadolu'da görülen sunaklarla da ilişkilendirmiştir. Dolayısıyla benzerlik ya da etkileşim içinde olan örnekler gibi diğerleri de Rodos ve Kos örneklerinin tipolojik başlığı altında değerlendirilmeli algısı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle özellikle Likya ve Pamfilya'da çok yaygın olan silindirik formlu sunakların yerel ya da bölgesel özellikleri aslında daha farklı bir tipolojik çalışmaya ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Özetle Altmann ve Fraser gibi Berges' de sayısal verilerin yayılımı ve kökeni doğrudan etkilediği yaklaşımındadır. Ancak konuya detaylı ve dikkatlice bakıldığında sayısal verilerden gelen sonuçların tek başına kabul görebilecek bir veri olamayacağı anlaşılmaktadır. Bu süreç ve devamında gelen yeni bakış açıları bu tez kapsamında ilerleyen bölümlerde ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır.
[71] Berges, 1986:
[72] Boschung, 1987: 14-36.
[73] Boschung, 1987: 37-42.

"dikdörtgen formlu mezar sunakları antik dönemde sıkça tercih edilmiş ve tüm formlar içinde en çok kullanılan mezar sunağı formu olduğu" da vurgulanmıştır[74].

Berges, sunaklarla ilgili ilk kitabından yaklaşık on yıl sonra bir diğer araştırmasını bilim dünyasına tanıtmıştır. 1996 yılında yayınladığı "*Rundaltare Aus Kos Und Rhodos*" isimli kitabında Kos ve Rodos adalarındaki silindirik formlu sunakları tekrardan ele almıştır. Bir önceki çalışmasından farklı olarak sunakların bölgesel yayılımı, tasarımı ve üzerindeki bezemelerin gelişimi üzerine odaklanmıştır[75]. Malzeme ve üretim, mezarlık alanları ve kronolojik gelişim araştırmacının üzerinde yoğunlaştığı diğer konulardır. Bunun dışında ise epigrafik verilere yayın içerisinde geniş bir yer ayrıldığı anlaşılmaktadır.

Konuyla ilgili araştırmalar yapan bilim insanlarından biri olan Taner Korkut, 2001 yılında sunduğu "Grabaltare mit Girlanden in Pamphylien und Lykien" başlıklı çalışmasında Likya ve Pamfilya' da görülen "girlandlı mezar sunaklarını" incelemiştir[76]. "Bu gurubu temsil eden örneklerin yalnızca yerel kireç taşından yapılmış olduğunu" belirten Korkut, ayrıca bu sunakların "Berges'in adlandırdığı Rodos ana tipi formunu yansıttığını[77] ve birçok açıdan bu tiple benzerlik içinde olduğunu" ifade eder[78]. Araştırmacı, bölgede görülen sunakların mimari detaylarını üst bölümde yer alan ataşman deliklerinden kaide çevresindeki sabitleme deliklerine kadar ayrıntılı biçimde ele almıştır. Ancak çalışmanın en can alıcı noktalarından birini tipolojik sınıflandırma oluşturur. Korkut, yeni bir bakış açısıyla ele aldığı sunakları, "Likya-Pamfilya Grubu" olarak tanımlamaktadır[79]. Bu yenilikçi gruplandırma yapılırken, mimari tasarımdan çok sunakların dekoratif düzenlemesi dikkate alınmıştır. "Likya-Pamfilya tipi sunakları temsil eden örneklerin iki alt gruba ayrıldığını" ifade eden Korkut, "ilk gurubu kabartmalı ve sarmaşık benzeri dalların olduğu frizli örneklerle" sınırlandırır. "Akhantus ya da lotus yapraklarından oluşan girlandlı örnekler ise ikinci varyantı temsil eder"[80]. Bu varyantlara ek olarak ise farklı bir geçiş tipinin varlığından bahseden Korkut, "hem sarmaşık hem de girland taşıyan örnekleri" bu gruba dahil etmektedir. Sunaklar konusunda tarihlendirme ve gelişim aşamalarının birçok etken dahilinde yapılabileceğini belirten araştırmacı, dekoratif süslemeler ve bezemelerin de önemli bir detay olduğunu eklemektedir[81]. Yalnızca sunaklar değil aynı zamanda urne, ostothek ve lahitleri de ele alan Korkut, bu malzeme grupları üzerinde görülen süslemelerin gelişimiyle sunakları karşılaştırmıştır. Girland üstü boşlukta yer alan portrelerin mezar sunaklarıyla ilişkili

[74] Boschung, 1987: 105.
[75] Berges, 1996: 32-66.
[76] Korkut, 2001: 327.
[77] Berges, 1986: 74- 83.
[78] Korkut, 2001: 328.
[79] Korkut, 2001: 329.
[80] Korkut, 2001: 330.
[81] Korkut, 2001: 331.

olduğunu aktaran Korkut, bunların tarihlemede önemli bir kriter olduğunu ifade eder[82]. Özellikle kadın portrelerinin belli başlı özellikleri yansıtan yüz hatları ve saç stilizasyonu, analoji açısından belirleyicidir. Bu çalışmada "Likya-Pamfilya" grubu "sunakların üretiminin MS 2. yüzyılda durduğu, bu süreçten sonra ise yine benzer süsleme ve dekorasyona sahip ostothek üretiminin başlamış olduğu" fikri önerilmektedir[83].

Sunaklar üzerine çalışan birçok araştırmacı, sunak kavramı, adlandırması ve işlevi gibi konularda bir karmaşanın oluğunu tespit etmiş ya da açıklamaya çalışmıştır. J. J. Coulton tam olarak bu konudaki sorunları ve çözümler için öneriler getirdiği çalışmasını 2005 yılında yayınlamıştır. "Pedestals as 'Altars' in Asia Minor" başlıklı makalede "bomos" sözcük kökeninden yola çıkan araştırmacı, bu karışıklığı farklı öge ve örneklerle açıklamaya çalışmıştır[84]. Bunlar arasında en dikkat çekicileri ise form ve mimari olarak sunak ya da altar kavramını karşılamasına rağmen işlevsel açıdan farklı olan altlıklardır. Araştırmacı söz konusu karmaşaya neden olan bu altlıkların bazen heykel bazen ostotek taşıyıcısı olarak kullanıldığını belirtmektedir[85].

Likya Bölgesi'nde yaygın olarak karşılaşılan küçük adak sunaklar, çok fazla araştırmanın olmadığı bir konudur. Bu alanda incelemelerde bulunan araştırmacıların bu malzeme grubunu genellikle epigrafik veriler düzeyinde ele aldığı anlaşılmaktadır. Ancak 2008 yılında konuya ilişkin bir makaleyi kaleme alan Taner Korkut, adak sunaklarını Artemis kültü özelinde çalışmıştır. "Dikdörtgen prizması formundaki küçük adak sunaklar" olarak adlandırılan bu malzemeler, araştırmacıya göre, "kabartmalı-yazıtlı ya da sadece yazıtlı" olmak üzere iki alt guruba ayrılmaktadır[86]. Özellikle belli nedenlerden dolayı yazıtlı gurubun ayrı bir önemde olduğunu ifade eden araştırmacı, birçok tanrı ya da tanrıçanın ikonografisi kabartmalar üzerinde takip edilemezken, yazıtlardan gelen verilerle çok daha net verilere ulaşılabileceğini düşünmektedir[87]. Korkut'un odaklandığı bir diğer konu ise "Artemis'in farklı epithetleri ile kent isimleri arasındaki ilişki"dir. Bir sonraki bölümde ise Likya'da çok yaygın biçimde tercih edilen "Artemis Kombike" kültü, detaylı olarak ele alınmıştır[88]. Tanrıçanın ikonografisi ve "Gömbe kökenli olduğu bilinen 12 tanrı kabartma levhaları" arasındaki ilişki ise bir diğer önemli gözlem olarak okuyucuya sunulmuştur.

[82]Korkut, 2001: 332.
[83] Korkut, 2001: 333.
[84] Coulton, 2005: 127.
[85] Coulton, 2005: 136.
[86] Korkut, 2008: 729.
[87] Korkut, 2008: 729.
[88] Korkut, 2008: 731.

Küçük adak sunaklarına ilişkin ilgi, ilerleyen süreçte artarak devam etmiş ve bu kült geleneğinin de farklı bölge ve kültürlerde ne ifade ettiği daha net anlaşılır olmaya başlamıştır. Bu alanda yapılan çalışmalardan biri de 2018 yılında Bilsen Özdemir tarafından kaleme alınmıştır. "Fethiye Müzesinden Bir Grup Kabartmalı Sunak Işığında Likya'da Artemis'in Farklı İkonografileri" başlıklı makalede Batı Likya'nın farklı noktalarında ele geçmiş olan dokuz adet kabartmalı sunak incelenmiştir. Araştırmacı bu çalışmada söz konusu sunakların üzerinde görülen kabartmalardan yola çıkarak öncelikle bir kimliklendirme yapmaya çalışmıştır[89]. İkonografik ve tipolojik incelemeler neticesinde "sunaklar üzerindeki kabartmaların tanrıça Artemis'in farklı epithetleriyle ilişkili yerel görünümler olduğu" kanısına varılmıştır. Adak sunakları üzerinde tanrıçanın ikonografisinin görülmesi sık rastlanan bir durum değildir. Ek olarak farklı ikonografilerin verilişindeki detaylar, özellikle küçük adak sunakları üzerinde yaygın olarak tercih edilen "Artemis kültü geleneğinin" anlaşılması ve yorumlanması bakımından son derece önemlidir. Özdemir, stil kritik çalışmaları neticesinde "MS 2 ve 4. yüzyıllar arasına tarihlendirmenin doğru olacağını" belirtmiştir[90].

Sunaklar, yalnızca makale ve kitaplarda değil aynı zamanda tez çalışmalarına da sıkça konu olmaktadır. Farklı kent ya da bölgelerde bulunan sunaklar, farklı çalışma disiplinleriyle ele alınarak akademik açıdan bir uzmanlık konusu olarak tercih edilmektedir. Bu alanda ulaşılabilen ilk çalışma 1989 yılında, Neşe K. DİLER tarafından hazırlan "Pamfilya Bölgesi Girlandlı Sunakları" başlıklı yüksel lisans tezidir[91]. Aynı araştırmacı, 1996 yılında sunakları konu alan daha kapsamlı bir konuyu doktora tezi olarak tamamlamıştır. "Anadolu Girlandlı Sunakları" başlıklı doktora çalışmasında Akdeniz ve Ege Bölgesi başta olmak üzere Anadolu'nun çeşitli müze ve ören yerlerindeki örneklerin bütüncül bir değerlendirmesi yapılmıştır. Farklı dönem malzemelerinin toplu olarak ele alındığı bu çalışmada, sunaklar; köken, tipoloji, bölgesel etkenler ve kronolojik değerlendirmeler şeklindeki başlıklar altında incelenmiştir. Araştırmacının en dikkat çekici tespitlerinden biri, sunakların kökenine dair saptamasıdır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenen ve üzerinde IV. Tuthaliya'nın isminin kazılı olduğu silindirik formlu Hitit sunağı köken konusunda önemli bir boşluğu doldurmaktadır[92].

2002 yılında Fatma Yavuz tarafından hazırlanan "Milas Müzesinde Bulunan Hellenistik Döneme Ait Bir Sunak" başlıklı yüksek lisans çalışmasına Abdullah Yaylalı danışmanlık etmiştir. Söz konusu sunak, dikdörtgen formlu olup dört yüzünde de farklı tanrı ve tanrıçaların

[89] Özdemir, 2018: 334-338.
[90] Özdemir, 2018: 339.
[91] Ayrıntılı bilgi için bk. Kırdemir, D. N., "Pamfilya Bölgesi Girlandlı Sunakları", Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1989.
[92] Diler, 1996: 43.

ikonografilerini yansıtan kabartmalar görülmektedir. Bunlar sırasıyla, "Artemis", "Kindyas", "Apollon", "Tykhe" ve "Zeus Karios" betimlemeleridir[93]. Araştırmacı tarafından yapılan incelemeler neticesinde, "sunağın MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine" ait olması gerektiği önerilmiştir.

Farklı sunak tiplerini dönemsel değişim ve etkileriyle birlikte aktarıldığı "Örneklerle Sunak Tipolojisi" başlıklı yüksek lisans tezi Ahu Gürer tarafından 2006 yılında hazırlanmıştır. Araştırmacı ilk bölümde Antik Dönem'de sunak ve sunu kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. İkinci bölümde ise sunak örneklerini dönemlere göre yayarak farklı kategorilerde gruplandırmıştır. Sunaklar, "sabit ve portatif olarak iki ana guruba ayrılmış" ve bunlar da kendi içinde faklı grup ve başlıklar altında ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Antik Dönem sunu ve sunak kavramının sadece bölgesel olarak değil aynı zamanda farklı tanrı ve tanrıçalardan farklı kült ve ritüellere kadar birçok etkiyle şekillenmiş olduğu sonucuna varılmaktadır[94].

Ölü gömme gelenekleri ve mezar mimarisinin çok çeşitli örneklerini barındıran Kilikya Bölgesi sunaklarına ilişkin bir yüksek lisans tez çalışması ise bölgenin sunu ve sunak kavramları hakkında önemli bilgiler vermiştir. 2010 yılında Aslıhan ÖZBAY tarafından tamamlanan "Doğu Dağlık Kilikia'da Kırsal Yerleşimlerde Tespit Edilen Yuvarlak Sunaklar" başlıklı çalışmada yirmi farklı silindirik gövdeli sunak ele alınmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan sunaklar gövdenin formuna göre üç ayrı kategoride incelenmiştir. Araştırmacı ilk gruba yazıt ya da dekoratif hiçbir süslemenin bulunmadığı "boş gövdeli" sunakları dahil etmiştir[95]. "Gövdesinde yazı taşıyanlar" ikinci grubu, "kabartmalı örnekler" ise üçüncü grubu oluşturmaktadır. Mezar sunaklarıyla ilişkili olan insan kabartmalı örnekleri Suriye ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'yle bağlantılı olduğunu aktaran araştırmacı, MS 2. yüzyıl 'da Palmyra ve Suriye'de benzer büst kabartmalı mezar stellerinin varlığından bahseder. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda, ele alınan yirmi adet silindirik formlu sunağın tamamının mezar sunağı olduğu ve "MS 2. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 3. yüzyıl arasında bir döneme ait oldukları" saptanmıştır[96]. Bu çalışma gerek Anadolu'nun çeşitli bölgeleri gerekse Suriye ilişkileri kapsamında Kilikya Bölgesi silindirik formlu sunaklarının etkileşimi ve yayılımını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Kibyra sunaklarını "tip, biçem ve atölye özelinde" ele alan bir yüksek lisans çalışması 2011 yılında Düzgün Tarkan tarafından hazırlanmıştır. Çalışmasının ilk bölümünde Kibyra kenti hakkında bilgiler veren Düzgün Tarkan, ikinci bölümde ise kent nekropolü ve kentte

[93] Yavuz, 2002: 57.
[94] Gürer, 2006: 69.
[95] Özbay, 2010: 117.
[96] Özbay, 2010: 120.

görülen mezar tipleri hakkında ayrıntılı bilgiler aktarmıştır. Tezin üçüncü bölümü sunakları konu almaktadır. Bu bölümde sunaklar hakkında genel bilgiler verilmiş ve devamında sunakların kökeni, işlevi ve yayılım alanları üzerinde durulmuştur. Araştırmacı son bölümde sunakların genel nitelikleri, buluntu yerleri, atölye ve tipoloji üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Kibyra, Antik Dönem'de yoğun bir sunak üretimiyle karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın önemli sonuçlarından biri bölgede görülen farklı tiplerdeki sunakların ve girland taşıyıcılarının tespit edilmiş olmasıdır[97]. Kentte "sunak üretiminin MS 1-2. yüzyıllarda yoğun olduğu" anlaşılmaktadır. Araştırmacı, sunakların üretiminde kullanılan "yerel kireç taşının tüm sunaklar için geçerli olması nedeniyle hem yerel üretim hem de yerel bir atölyenin varlığı konusunda" önemli çıkarımlarda bulunmuştur.

Karia bölgesi kentlerinden biri olan Keramos, farklı sunak tipleriyle birlikte adalarla ilişkili materyalin de görüldüğü bir noktadadır. 2015 yılında, Aysun Adıgüzel tarafından hazırlanan "Keramos Sunakları" başlıklı yüksek lisans tezi, kentte ele geçen farklı tiplerdeki sunaklarla konuya ışık tutmaktadır. Çalışmanın başında sunakların tanımlaması, kullanım amacı ve işlevlerine yönelik değerlendirmelerde bulunan araştırmacı devamında dinsel sunulara ve geleneklere değinmiştir. Keramos sunakları, temelde iki ana form altında incelenmiştir. Bunlar "silindirik gövdeli" ve "dikdörtgen prizma gövdeli" sunaklardır. Her iki forma ait sunak tipleri ise kendi içinde form ve bezeme olarak alt başlıklar halinde çalışılmıştır. Çalışmanın devamında adak sunakları ve mezar sunaklarının ayrımı yapılmış ve genel hatlarıyla Keramos sunakları belli özelliklerine göre bu ayrım çerçevesinde kategorize edilmiştir. Araştırmacının vardığı sonuçlardan biri "Keramos sunaklarının farklı form ve bezemelere" sahip olmasıdır[98]. Adalar ve Karia Bölgesi malzemeleri özelinde Keramos sunaklarının yerinin saptanması üzerine yeni bir yaklaşım getirilmeye çalışılmıştır. Özellikle "Rodos, Kos ve Lindos ile Karia özelinde Keramos sunaklarının benzerlikleri ve aynı zamanda etkileşiminin yoğunluğu" saptanmıştır[99]. Kabartmalı örneklerden biri üzerindeki yıldırım demeti," Keramos'ta Zeus kültü varlığının tespit edilmesi" açısından önemli bir sonuç olmuştur. Kentte "Hellenistik Dönem'den başlayan sunak kronolojisinin MS 3. yüzyıla kadar devam ettiği" anlaşılmıştır.

Sunakları konu eden güncel çalışmalardan biri 2019 yılında Burak Baldıran tarafından ele alınmıştır. "Güney Lykaonia Bölgesi Sunakları" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında "Konya ili ve ilçelerinde yüzey araştırmaları sırasında ele geçen sunaklar" incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde sunakların tarihçesi, kökeni, gelişimi ve dönemsel ayrımlarına göre farklılıkları üzerine araştırmalar kaleme alınmıştır. Araştırmacı sunakları temelde iki ana tip

[97] Tarkan, 2011: 67.
[98] Adıgüzel, 2015: 40.
[99] Adıgüzel, 2015: 40.

üzerinde kategorize etmiştir. Bunlar silindirik gövdeli dikdörtgen sunaklar ve dikdörtgen gövdeli taşınabilir sunaklar olarak değerlendirmeye alınmış, devamında ise bu iki başlığın altında farklı özelliklerine göre araştırmalar şekillendirilmeye çalışılmıştır. Araştırmalar, "Lykaonia ve Isauria Bölgeleri'nde karşılaşılan sunaklar arasında dikdörtgen formlu olanların silindirik formlu olanlara oranla ağırlıkta olduğunu" göstermiştir[100]. Sunakların "tamamının yerel kireç taşından üretilmiş olması yerel atölyeler veya üretim merkezinin varlığı fikrini" doğurmuştur. Bu sunakların farklı işlevlere sahip olduğu ve farklı amaçlar için kullanılmış oldukları da araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Sunak merkezli araştırmalara farklı bir bölgeden gelen verilerle katkı sunan bu çalışmada, "MÖ 2-1. ile MS 3. yüzyıl aralığında sunak üretimi ve kullanımının varlığı" belgelenmiştir[101].

Akademik çalışmalarda sunak ya da altar başlıklı olup doğrudan sunakları konu eden çalışmalar sayıca az olmasına rağmen, dolaylı yoldan sunakların dahil edildiği çalışmalarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu tür çalışmalar arasında özellikle "kült" ya da "kutsal alan" gibi konu başlıklarına sahip tezlerin bünyesinde sunak ya da sunu kavramını barındırdığı görülebilmektedir[102]. Ancak söz konusu çalışmalarda, sunakların genellikle çalışılan konu ya da alan kapsamında bir buluntu veya veri olarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Ya da bir sunağın arkeolojik boyutundan çok epigrafik boyutuna odaklanıldığı ve bu yönlü veri ve sonuçlara ulaşılmaya çalışıldığı bilinmektedir. Epigrafik değerlendirmelerde ise daha çok tarihlendirme ve kült gibi konulara öne çıkmış, buradan elde edilen verilerle de çalışmalara bir alt yapı oluşturularak katkı sağlanmaya çalışılmıştır[103]. Bu alanda yapılan çalışmalar, çeşitli bantlar, süreli yayınlar ve çeşitli dergiler bünyesinde bilim dünyasına sunularak araştırmacılarla buluşmaktadır. Araştırma tarihçesinin başlarında da vurgulandığı üzere "sunakların bir mezar sunağı ya da dinsel içerikli bir sunu objesi olarak" aktarılmaya başlanması daha sonraki süreçlerde gerçekleşmiştir. Bunun öncesinde ise özellikle orta çağ seyyahları tarafından

[100] Baldıran, 2019: 48.

[101] Baldıran, 2019: 49.

[102] Farklı tez konusu ya başlığa sahip olmasına rağmen içinde sunaklar ya da bu konuya ayrılan bir bölüm bulunan örnek çalışmalar için **bk.** Dinçer, 2020: 613 5.18; Engin, 2019: Lev. 10 (a, b), Lev.11 (a, b), Lev.12 (a, b), Lev.14. (a, b); Erten, 2007: 213, Res. 8, 323, Res. 19-20, 349, Res. 22, 369, Res. 25; Ful, 2008: Lev.1, Kat. 8, Lev. 62, Kat. 119, Lev.93, Kat. 193, Lev.120, Kat. 280; Günata, 2017: p.10, fig.10; Işık, 2004: 367, R-20, 383, R-62; Özdemir, 2016: Lev. 11, Res. 35, Lev. 17, Res. 57; Sancak, 2016: Lev. 83, Res. 137-139, Lev. 84, Res. 140, Lev. 85, Res. 141-143, Lev. 86, Res. 144-146, Lev. 103, Res. 184-186, Lev. 104, Res. 187, 188; Tıbıkoğlu, 2008: Res. 39-42; Yavaşça, 2019: 57, Res. 28, 29, 60, Res. 33, 65, Res. 38, 99, Res. 65.

[103] Epigrafik çalışmalarda ele alınan sunaklar, siyasi süreç ve kronolojik bir tablo oluşturulabilmesi açısından oldukça değerlidir. Buna ek olarak bir sunağı arkeolojik bir malzeme olarak ele almanın ötesinde her birinin aslında farklı hikayeleri olabileceğini göstermesi açısından ayrı önem arz etmektedir. Harf karakterleri, ustalık özellikleri ve sunağı adayan kişilerin isim ve sıfatları gibi bilgiler çok yönlü verilerin toplanmasına devamında ise bütüncül bir perspektifle daha geniş bir veri tabanının oluşmasına olanak sağlamaktadır. Bu bakış açısıyla Patara sunakları içinde epigraflar tarafından yayınlanmış olan bazı sunaklar sayesinde son derece önemli verilere ulaşılmıştır. Örnek olarak bk.: Bönisch-Meyer, 2019: 117-127.

arkeolojik boyutundan çok epigrafik verileri ön planda tutulmuştur. Dolayısıyla arkeolojik bir materyal olarak değerlendirdiğimiz sunakların, epigrafi bilimiyle olan güçlü bağları tartışılmazdır. Bu nedenle Likya epigrafisi ışığında bölgede yapılan çalışmaları ve bu çalışmalarda sunakların yerini anlama gereksinimi doğmuştur.

Likya Bölgesi'nde epigrafik buluntuların yer aldığı ilk yayınlardan biri G. F. Grotefend'e aittir. Araştırmacı, çalışmasında "Likya ve Frigya Bölgeleri'ndeki epigrafik buluntulara" değinmiştir[104]. İlerleyen süreçte artan araştırma ve bilimsel faaliyetler yayınlanan epigrafik buluntuların da çeşitliliğini etkilemiştir. 1850 yılına ait "Griechische Inscrifthen aus Lykien" adlı makalede C. Keil, Likya Bölgesi'nin çeşitli kentlerindeki buluntulara değinmiş, bunların içinde sunakları da ele almıştır[105]. Birkaç yıl sonra Gardner 1885 yılında Küçük Asya'nın çeşitli bölgelerindeki yazıtları ele almıştır. Bu çalışmada Likya'nın çeşitli kentleri ve Patara yazıtlarına yer vermiştir[106]. 1914 yılında ise H. A. Ormerod ve E.S.G Robinson Likya'nın çeşitli kentlerinde gördükleri yazıtları yayınlamıştır. Yayın kapsamında mezar yazıtları ve sunaklara da değinildiği görülmüştür[107]. Bunların arasında "TAM II" (*TITULI ASIAE MINORIS*), Patara sunaklarının ele alındığı ilk kapsamlı epigrafi çalışmalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu çalışmada Patara epigrafisi ayrı bir bölüm olarak verilmiştir[108]. Kentte daha önceki dönemden bilinen birçok yazıt fragmenti ve sunak, detaylı olarak ele alınmıştır. Bunlar arasında farklı mimari ve tiplerdeki sunakların belli ölçülerde profil yapısını gösteren çizimleriyle birlikte çalışıldığı görülmüştür[109]. 1971 yılında, G. Bean "TAM IV" bandında Kuzey Likya epigrafisine odaklanmıştır. Bu çalışmada çok sayıda mezar sunağı da epigrafik açıdan incelenmiştir[110]. Bir sonraki yıl ise yine Kuzey Likya'da başka bir araştırmacı olan Schindler, Bubon epigrafik buluntuları dahilinde sunakları da kapsayan yayınını bilim dünyasına sunmuştur[111]. "Likya ölü gömme gelenekleri konusunda mezar yazıtları ve özellikle cezalara yönelik ekonomik değerleri kapsayan bir araştırma" ise 1976 yılında T. R. Bryce tarafından kaleme alınmıştır. Burada, mezar yazıtları olarak lahitler, sunaklar ve steller üzerindeki yazıtlarda geçen zarar verici kullanımların sonuçları gösterilmeye çalışılmıştır[112]. Tlos, Arsada ve Ksanthos, çevresindeki mezar sunaklarının epigrafik detayları ve aynı zamanda dinsel içerikli kurban ritüeli hakkında önemli bilgiler veren bir diğer araştırma

[104] Grotefend, 1833: 317-331.
[105] Keil, 1850: 643-674.
[106] Gardner, 1885: 340-363.
[107] Ormerod ve Robinson, 1914: 1-35.
[108] Kalinka, 1944: 141-180.
[109] Kalinka, 1944: 150-179.
[110] Bean, 1971: Lev.24, 25, 28, 29.
[111] Schindler, 1972: Abb. 6, 7, 19, 20, 23, 24, 25.
[112] Bryce, 1976: 175-190.

C. Naour' a aittir[113]. S. Şahin, Arykanda yazıtlarını 1994 yılında yayınlamıştır. Araştırmacının epigrafik buluntuları toplu olarak ele aldığı yayında çok sayıda mezar sunağı ve adak sunağının da değerlendirmeye alındığı, ayrıca bunların bazılarının sunağın formunu gösterecek düzeyde çizimlerle verildiği görülmüştür[114]. S. Şahin, M. Adak ile 2004 yılında *Gephyra* dergisinde yayınlanan makalelerinde "Tlos ve çevresinde farklı formlardaki mezar sunaklarının yazıtlarını" ele almıştır[115]. Patara mezar sunaklarından üç farklı örnek S. Bönisch ve A. Lepke tarafından 2013 yılında *Chiron*'da makale olarak yayınlanmıştır[116]. Bu çalışmada yer alan "mezar sunaklarından iki tanesi daha sonraki bir dönemde farklı amaçla kullanıldığı tespit edilen bir mezar yapısının merdivenlerinin iki yanında in-situ olarak" durmaktadır[117]. Bu yönüyle in-situ olarak korunmuş olan sunaklar arkeolojik açıdan önem arz ettiği gibi ayrıca bu doktora tezinin de konusu dahilinde olmasıyla da ayrıca önemlidir. 2019 yılında yine S. M. Bönisch tarafından kaleme alınan bir diğer makalede ise Patara'da bulunmuş olan tanrılara adanmış bir sunak çalışılmıştır. Epigrafik değerlendirmeler neticesinde bu sunağın Romalı bir komutan tarafından Neptunus'a adandığı anlaşılmıştır[118]. Ayrıca söz konusu çalışmada, harf karakterlerinde tespit edilen bazı yazım hataları, sunağın Latinceyi iyi bilmeyen bir Pataralı taş ustası tarafından üretilmiş olduğunu göstermiştir. Araştırmacı bu durumu, "olasılıkla deniz yolcuğu esnasında yaşanan bir sorun nedeniyle tanrılara adanan bir adak olması ve karaya ilk ayak basılan yerde de yerel bir ustaya sunağı adayan şahsın kendi geleneklerine göre sipariş etmiş olmasıyla" açıklamaktadır.

Likya Bölgesi genelinde epigrafi alanında yapılan çalışmalarda sunakların sıklıkla ele alındığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmalar, epigrafik veriler ışığında sunakların arkeolojik değerlendirmelerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Sunakların kendi mimari tasarımları ve formları, sakral ya da sepulkral nitelikleri hakkında çok az bilgi vermektedir. Hatta bazı durumlarda ostothek, urne ve sunakların kendi içinde ayırt edilmeleri bile güçleşebilmektedir. Diğer yandan kült kavramı da epigrafik verilerin yardımıyla daha net anlaşılıp daha doğru yorumlanmaktadır. Bu gibi nedenlerle epigrafi alanında yapılan çalışmalar sunak araştırmalarında her zaman ayrı bir öneme sahip olmuştur.

[113] Naour, 1977: 265-290.
[114] Şahin, 1994: 122, 124, Taf. 4, 14, 15, 21, 26, 27, 28.
[115] Adak-Şahin, 2004: 85-105.
[116] Bönisch-Lepke, 2013: 487-525.
[117] Bönisch-Lepke, 2013: Abb.9-11, ayrıca bk. Varkıvanç, 2001-2002: 137-152.
[118] Bönisch, 2019: 117.

2.2. Sunak Tanımlaması

Sunak, Türk Dil Kurumu tarafından *"Tapınaklarda üzerinde kurban kesilen, günlük yakılan, dini tören yapılan taş masa",* olarak tanımlanmıştır[119]. Kelime, eski Hellence' de "*Bomos*"[120], Latince' de "*Ara"*[121] ve bazı durumlarda "*Monumentum"*[122] modern Avrupa dillerinde ise "Altar"[123] olarak karşılık bulmaktadır. *Bomos* kelimesi "sunak" teriminin Yunanca'daki karşılığı olmakla birlikte bazen yalnızca küçük sunaklar için kullanıldığı görülmektedir. Ancak söz konusu kelimenin tüm taşınabilir sunakları kapsayan bir anlamı olduğu için yalnızca küçük sunaklar için tercih edilmesi anlamca doğru değildir[124]. Bazı araştırmacılar ise mezar taşı ve mezar sunağı olarak karşılık bulduğunu aktarmaktadır[125]. Türkçe kullanımda ise bazen "Altar" terimi tercih edilse de genellikle "Sunak" olarak adlandırılmış ve bu isimle özdeşleşmiştir[126].

Sunak kavramı genellikle dinsel törenler ve dini ritüellerle bağlantılı değerlendirilmektedir. Geçmişten günümüze çeşitli araştırmalardaki aktarımlarda, "kurban kesilen yer" ya da "sıvı sunu yapılan doğal ya da yapay yükseltiler" gibi tanımlamalar kullanılmıştır[127]. Bunun yanı sıra kullanım ve işlevlerindeki değişime paralel olarak, zaman içinde ölü gömme gelenekleri de sunakların tanımı ve anlamlandırılması belirleyici bir rol üstlenmiştir. Bu doğrultuda sunakların, özellikle kutsal alan ve tapınaklardaki işlevleri doğrultusunda taşıdığı anlam ile nekropollerdeki işlevi bağlamında taşıdığı anlama dikkat etmek gerekir. Dolayısıyla, genel bir terminoloji ile "sunak" adı altında değerlendirilen bu

---

[119] Türk Dil Kurumu, "Sunak" kelimesinin anlamı; https://sozluk.gov.tr. (07.06.2022 erişim tarihli).

[120] Yunancada, "Bomos" (βωμός), kelimesi tüm taşınabilir sunakları kapsayacak genel bir ifade olarak kullanılmıştır. Son dönemde sunakları konu alan çalışmalarda "bomos" kelimesinin yalnızca taşınabilir küçük adak sunaklarını karşılayan bir tanım olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ancak bu kullanımın yalnızca küçük adak sunaklarını kapsayan bir ifade olmadığı aksine dönemsel bir ayrım gözetmeksizin tüm taşınabilir sunaklar için kullanıldığı bu konuda yapılan Yunanistan merkezli çalışmalarda açık bir şekilde görülebilmektedir. Konu hakkında çalışmalarda bulunan Coulton, özellikle "Bomos" kelimesinin anlamına yönelik örneklerle birlikte açıklayıcı ve ikna edici bir açıklama getirmiştir. Bu noktada Coulton, "Yunanca sunak anlamına gelmekle birlikte Roma Dönemi içlerinde bu kelimenin yazıt kaideleri ve heykel altlıkları için de kullanıldığını, bunun da yalnızca sunaklar için kullanılacak bir tanımlama olamayacağını" belirtmiştir. Ek olarak, bizim de yukarı bahsettiğimiz üzere, "bazı bilim insanlarınca bilhassa adak ya da kült sunaklarını karşılayan bir kelime" olarak kabul ettiğini ve bunun yanlış bir değerlendirme olduğunu ifade etmektedir. Konuyu makalesinde ele alan araştırmacı "birçok örnek ve farklı arkeolojik malzemenin aynı kelimenin anlamıyla kapsandığına" dikkat çekmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Coulton, 2005: 127; diğer çalışmalar için bkz. Berges, 1986: 20; Aktseli, 1996: 5; Çetin, 2007: 27.

[121] "Ara" kelime kökeni olarak yanmak sözcüğünden türemiştir. Konuyla ilgili bilgi için bkz. Er, 2006: 22.

[122] "Monumentum" kelimesi sunaklarla ilgili bir anlamı karşılamasının ötesinde etimolojik açıdan daha çok anıtsal boyuttaki büyük sunakları kapsayan bir ifadedir. Bkz. Boschung, 1987: 12.

[123] "Altar" kelimesinin karşılığı ve kökeni için bkz. Kolancı- Gümeli, 2022: 612.

[124] Couilloud-Le Dinahet, 1991: 119.

[125] Ramsay, 1897: 367; Kelp, 2015: 47-52; Özer-Erdinç, 2022: 80-82.

[126] "Altar" kelimesinde olduğu gibi "Sunak" kelimesinin de büyük ölçekli ya da anıtsal yapıları karşılayacak şekilde kullanıldığı görülmektedir. Ancak Türkçede daha tüm tipleri kapsayan en geniş anlamıyla "Sunak" kelimesinin yer ettiği ve kabul gördüğü söylenebilir. Bkz. Baldıran, 2019: 15.

[127] Ziegler- Sontheimer, 1965: 279.

malzemelerin bazı farklılıkları barındırdığını belirtmek gerekir. Söz konusu işlevsel farklılıklar ise sunak tanımlaması açısından daha geniş ve spesifik değerlendirmeleri gerektirmektedir. Özetle sunakların işlevi ve kullanım amaçlarındaki çeşitlilik ve farklılıklar dikkate alındığında, çok geniş bir anlamın terminolojik açıdan tek bir kelimeyle ifade edildiği anlaşılmaktadır. Ancak sunak denildiğinde "mezar sunağı" ve "dinsel sunakların" kelime anlamlarının aynı olması dışında işlevsel açıdan ise belirgin farklılıklara sahip oldukları unutulmamalıdır. Erken dönemlerden itibaren belli başlı yöntemlerle sunakların görsel aktarımları söz konusudur. Örneğin, Sümer[128], Akad[129], Asur[130] ve Hitit[131] kültürlerinde "dinsel bir obje olarak" sunak betimlemeleri görülmektedir[132]. Anlaşıldığı üzere, tanrılar ve tanrılara ulaşmak isteyenler arasında kutsal bir obje görünümündeki sunaklar, dinsel amaca hizmet etmek için kritik bir sağlayıcı fonksiyona sahiptir. Diğer yandan nekropol alanlarında kullanılan mezar sunakları dinsel bir işlevden çok, mezar, ölü gömme gelenekleri ve ölü kültü ilişkisi içinde karşımıza çıkmaktadır[133]. İşlevsel açıdan farklı uygulama ve gelenekleri yansıtan geniş sunak terminolojisinde değişmeyen en temel unsurlardan biri, sunakların birer sağlayıcı obje olarak kullanılmış olmasıdır. Sakral ya da sepulkral amaçla üretilmiş olmalarının ortak noktası kutsal bir obje olarak hizmet vermeleridir.

Sunakların kullanım amaçlarındaki farklılık, sunaklar aracılığıyla yapılan ritüellerde kendini göstermektedir. Temelde sıvı sunular (libasyon) ve ateş kullanılan sunular olarak iki farklı yöntem ön plandadır[134].

Sunakların üretiminde nadiren de olsa farklı malzemelerin kullanıldığı[135], bunun nedenleri arasında ise dönemsel ve kültürel etkenlerin olduğu bilinmektedir. Ağırlıklı olarak "taş malzeme tercih edilirken[136], pişmiş toprak, kül yığını, kireç taşı, mermer ve bronz gibi malzemelerin" de sunak üretiminde kullanıldığı bilinmektedir[137]. Bunun yanı sıra sunak

[128] Koçak, 1996: 22, res.7.
[129] Akad dönemi silindir mühürleri ve sunak ikonografisinin kullanıldığı benzer örnekler için bkz.; Gerçek, 2020: 261, Res. 2. 12, 2. 13, 2. 14.
[130] Asur dönemi silindir mühürleri ve sunak ikonografisinin tanrı ve kral ilişkisi içinde verildiği örnek sahneler için bkz.; Sezen, 2015: Lev. X, Res. 3, 4, Lev. XI, Res. 1-3, Lev. XII, Res. 1-3, Lev. XIII, Res. 1-3.
[131] Hititlerde sunak ikonografisinin tanrı-kral ilişkisi içinde yer aldığı mühür ve diğer sanat unsurları için bkz. Kırdemir, 2000: Res.1, 2, Çizim 1-6.
[132] Bu sahnelerde tanrılara yapılan sunu ritüellerinde, genellikle tanrı oturur şekilde, kral ise ayakta ve tanrıya sunu sunarken betimlenmektedir. Bkz. Winter, 1986: Fig. III.; Bazı örneklerde ise sunu yapan kişi ve karşısındaki tanrının birlikte ayakta verildiği sahneler de bilinmektedir. Bkz. Frankfort, 1965: Lev. XXV, Fig. c, Fig. j.
[133] Antik dönem ölü kültü ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Özdemir, 2019: 721-750.
[134] Kolancı- Gümeli, 2022: 613.
[135] Yavis, 1946: 56.
[136] Tekçam, 2007: 11.
[137] Yavis, 1946: 54.

üretiminde malzeme tercihi konusunda yerel ve bölgesel üretimlerin karakteristik özellik gösterebildiği de bilinmektedir[138].

Sunak formu ve mimarisi, tıpkı üretim malzemeleri gibi belli başlı etkenlerle farklılıklar gösterebilmektedir. Bilinen erken sunak örnekleri form ve tasarım konusunda bilgi vermektedir. Burada özellikle Mezopotamya ve Anadolu coğrafyasında görülen mühür ve kabartmalar üzerindeki sunak betimlemeleri konuya ışık tutmaktadır. Söz konusu kültür coğrafyalarında karşılaşılan örneklerde, alttan üste belirgin biçimde daralarak yükselen bir form hakimdir[139]. Bunlardan farklı olarak ise masa formlu sunaklar da bu bölgelerde aynı dönem içerisinde sıkça görülen örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mezopotamya'da MÖ 4. bin yılda mühür, damga ve çeşitli adak levhaları üzerinde görülene sunak betimlemeleri, Hititlerde de benzer sahnelerle tekrarlanmıştır. Bu sahnelerin genel ikonografisinde, genellikle bir imparator, karşısında daha büyük boyutlardaki tanrıya şükranlarını ya da dileklerini iletmektedir. Bu ikilinin arasında ise her zaman çeşitli özelliklerde bir sunak görülür. Bu durum Urartu ve Frig sanatında da benzer ikonografidedir. Roma dönemi içlerine kadar devam eden bu gelenek, sunu kavramı ışığında taşınabilir sunakların kökenine de ışık tutmaktadır[140]. Dolayısıyla erken dönem tasvirlerinde sunakların, "insan ve tanrı arasındaki bir iletişim objesi" olduğu söylenebilir. Hellenistik ve Roma Dönemlerinde yoğun olarak üretilen ve kullanılan mezar sunakları ise hem kutsal hem de ölü gömme gelenekleri bağlamında birden fazla işlevi olan objeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bilinen erken tasvirler, sunakların bu dönemlerde dinsel bir amaca hizmet ettiğine ve insanın tanrıya olan ilgisini göstermek için kullanılmış olduklarına işaret etmektedir.

[138] Hellenistik ve Roma Dönemlerinde özellikle Likya ve Pamphylia bölgelerinde görülen, T. Korkut tarafından "Pamphylia-Likya tipi sunaklar" olarak adlandırılan girlandlı mezar sunaklarının hepsinin yerel kireç taşından üretildiği bilinmektedir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz., Korkut, 2001: 327.

[139] Frankfort, 1965: Lev. XXV, Fig. j.; Buchanan, 1981: 262, Fig. 681b, Fig.680.; Güterbock ve Kendall, 1995: Fig. 3-5.

[140] Işık, 2023: Lev. 116 (484).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SUNAK TİPOLOJİSİ

3.1. Patara Sunakları

Patara taşınabilir sunakları, 1988 yılında başlayan kazı çalışmalarından bugüne yoğun bir buluntu grubunu oluşturmaktadır. Prof. Dr. Fahri Işık öncülüğünde başlayan çalışmaların ilk yıllarında daha çok yüzey buluntuları şeklinde belgelenen sunaklar[141], zamanla sistemli kazılarda sıkça karşılaşılan önemli buluntu kümelerinden biri haline gelmiştir[142]. Kentteki araştırmalarda kırık parçalar veya belli düzeyde korunmuş halde ele geçenlerin yanı sıra[143] sonraki bir süreçte devşirme malzeme olarak kullanılan örneklerin varlığı tespit edilmiştir. Patara kent merkezinde, kamusal alanlar, yamaç evler[144], resmi yapılar[145], caddeler[146] ve yol güzergâhları çevresinde[147] alana yayılmış halde çok sayıda malzemenin var olduğu belgelenmiştir.

Sunakları konu alan çalışmalarda pek çok araştırmacı, özellikle kent suru ve diğer yapı duvarlarında devşirme olarak kullanılan sunak yoğunluğunun üretim alanları ve tipolojik değerlendirmelerde önemli bir kriter olduğunu düşünmektedir[148]. Bu teoriye kanıt olarak ise "Kos ve Rodos şehir merkezi, kent çevresi ve özellikle Orta Çağ Sur' u içinde görülen çok sayıdaki devşirme sunağın varlığı" gösterilmektedir[149]. Rakamsal olarak bakıldığında ise "Kos' da 50 Rodos' da ise yaklaşık 200 sunağın" bu yönlü varlığından söz edilmektedir[150].

Patara sunaklarının "devşirme malzeme olarak tekrardan değerlendirilmesi" bağlamında en yoğun kullanımın kentin çevresini saran Geç Antik Sur 'un[151] inşasında gerçekleşmiş olduğunu söylemek yerinde olacaktır[152]. Bu alanda yapılan gözlemlerde Sur' un özellikle dış yüzünde çok sayıda sunak, yazıt, heykel kaidesi ve diğer farklı mimari elemanların yer aldığı saptanmıştır. Önemli bir detay olarak ise söz konusu malzemelerin profilli ya da yazıtlı yüzlerinin genel anlamda cepheye çevrilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bazı

---

[141] Işık-Yılmaz, 1990: 6.
[142] Çevik, 1992: 242.
[143] Yılmaz, 1993: 391
[144] Özüdoğru-Özdeş-Büyükkurt, 1998: 55, Res.3.
[145] Çevik-Kizgut, 1995: 256, Res.9.
[146] Aktaş, 2013: 288, Env. No. 21.
[147] Özellikle Yol Kılavuz Anıtı çevresindeki cadde ağının etrafında çoğunluğu yüzey buluntusu olan ve devşirme olarak kullanılmış çok sayıda farklı formlarda sunak envantere girmiştir.
[148] Ayrıntılı bilgi için bkz. Fraser: 1977: 29,30.
[149] Abay, 2021: 71.
[150] Fraser: 1977: 29.
[151] Koch-Kunze-Effenberger, 1995: 281,282.
[152] Bulut-Coşkun, 1996: 161,162.

durumlarda duvarın kendi yapısal sistematiğinin gözetilerek malzemenin düzenleme kapsamındaki teknik ihtiyaca göre konumlandırılmış olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle formu ya da mimari düzenlemesi gereği sunak olma ihtimali yüksek bazı malzemelerin sunak olup olmadıkları tanımlanamamıştır.

Geç Antik Sur' un yıkılmış olan bölümlerinde hem iç hem de dış kısımda çok sayıda sunağa rastlanmıştır. Özellikle 5. ve 2. Burçlar arasında kalan alanda dikkat çekici bir buluntu yoğunluğu olduğu belgelenmiştir. Büyük ölçekli sunakların sur içinde yalnıza yapı bloğu değil aynı zamanda dolgu malzemesi olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır[153]. Sur çevresinde farklı dönemlerde yapılan çalışmalarda küçük adak sunaklarının da moloz olarak sur dolgusunun içinde kullanılmış olduğu bilinmektedir[154]. Patara'nın farklı alanlarında tespit edilen söz konusu devşirme sunakların bir kısmında halen harç ve kireç izleri görülebilmektedir[155]. Bu bilgi ve verilerden yola çıkıldığında halen tanımlanamamış olan sur içindeki malzemeler dahil edilmeksizin Patara' da Kos adasındaki kullanımdan az olmayan bir yoğunluk net biçimde görülebilmektedir.

Patara' da sistemli kazı çalışmaları esnasında da çok sayıda sunak ele geçmiştir. Bu aşamada in-situ buluntuya rastlanmasa da nadiren buluntu konteksti içinden gelen malzemeler mevcuttur[156]. Özellikle Nekropol alanlarında yapılan çalışmalarda çok sayıda farklı form ve tasarıma sahip sunak gün yüzüne çıkarılmıştır[157]. Patara'nın kuzey ve kuzey doğusundaki yamaçlarda yer alan Oygu Mezarlarda sunaklara rastlanmıştır[158]. Bunlar silindirik ve dikdörtgen prizması formlu sunaklardır. Ancak asıl buluntu yoğunluğu Tepecik Nekropolü ve doğuya doğru devam eden alanda sıklaşmıştır. Bu alanda hem yüzey buluntuları hem de kazı çalışmaları esnasında çok sayıda mezar sunağı açığa çıkarılmıştır.

Diğer taraftan sunaklar konusunda yapılan araştırmalarda sıkça söz edilen sorunlardan biri ise kontekst ya da stratigrafiden gelen in-situ buluntuların rakamsal azlığıdır. Buluntu durumları, dönem özelliği yansıtmayan malzemelerin tarihlendirilmesi konusunda zaten çok sınırlı katkı vermektedir[159]. Bahsedildiği üzere sunakların çok büyük bir bölümünün devşirme

---

[153] Sur dolgusunda kullanılan sunaklardan bazıları için bkz. Kat.02, Kat.05, Kat.06 ve Kat.32.

[154] Ptr-Kte.302, Ptr-Ep.498 ve Ptr-Ep.566 envanter numaralı küçük adak sunakları Geç Antik Sur' da dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır. Bazılarının üstünde yoğun harç izleri bulunmaktadır.

[155] Gövdenin çeşitli bölgelerinde farkı yoğunluklarda har ve kireç izlerine rastlanan sunaklar için bkz. Kat.12, Kat.35, Kat.40, Kat.57, Kat.66, Kat.105 ve Kat.106 numaralı sunaklar.

[156] Sunakların çok nadiren in-situ olarak ele geçtiği bilinmektedir. Patara' da yalnızca nekropol alanında *C. Pupius Severus* için dikilen mezar sunağı anıt mezara girişi sağlayan merdivenin yanında in-situ olarak korunmuştur. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Bönisch – Lepke, 2013: 516, Abb.9, Abb.10.

[157] Patara Doğu Nekropol ve Tepecik Nekropolünde ele geçen buluntular için bkz. Kat.04, Kat.10, Kat.19, Kat.22, Kat.37, Kat.80 ve Kat.91 numaralı sunaklar.

[158] Kat.25 Numaralı silindirik formlu sunak Oygu Mezar 16'nın içinde, Kat.110 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunak ise Oygu Mezar 35'in ön kısmında ele geçmiştir.

[159] Korkut, 2007: 331.

ya da yüzey buluntusu olarak belgelenmesi tarihlendirme konusunda veri eksikliğinin nedenlerinden biridir. Bu durum Patara sunaklarının tarihlendirilmesi açısından da birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Ancak kentin bazı noktalarında ele geçen kontekst ve in-situ buluntular, bu alandaki çalışmalara ışık tutmaktadır. "Oygu Mezar 16" olarak kodlandırılan mezarın içinden gelen tüm farklı buluntular ilerleyen süreçte çeşitli yayın ve tezlere konu olmuştur[160]. Bu çalışmalar Oygu Mezar 16'nın tarihini net olarak belirlenmesini sağlamış, dolayısıyla mezarla ilişkili olan sunağında bu tarih aralığında kullanılmış olması düşünülmüştür. Bir diğer kontekst buluntusu ise Tepecik Akropolünde ele geçmiştir. "İ-20 ve K-18 açmalarında" açığa çıkarılan iki farklı küçük adak sunağı özelikle Hellenistik Dönem adak sunakları hakkında fikir vermektedir[161]. Söz konusu sunaklardan biri silindirik formlu ve kireçtaşından üretilmiştir. Diğeri ise formu itibariyle kareye yakın bir yapıda olup ön yüzü yazıtlıdır. Bu örnekler aslında yalnızca tarihlendirme açısından değil aynı zamanda kült konusunda da önemli veriler vermektedir. Benzer bir örnek ise "Su Yolu" olarak adlandırılan açmalarda karşımıza çıkmaktadır. Alanda yapılan kazılarda çok sayıdaki farklı buluntuyu içeren stratigrafiden gelen dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunakları, tarihlendirme konusunda önem arz etmektedir[162].

Sunakların tarihlendirilmesi konusunda en güvenilir bilgiyi girlandlı, kabartmalı ve portreli sunaklar üzerinde yapılan stil kritik çalışmaları vermektedir. Ancak Patara sunakları içinde bu grupta değerlendirilebilecek sunak sayısı oldukça azdır[163]. Bu kategoride değerlendirilebilecek olan sunakların yalnızca bir kısmının girland yapıları fikir verecek düzeyde korunmuştur.

Diğer taraftan yazıtlı sunaklar üzerinde okunan epigrafik veriler, tarihleme için sınırlı da olsa bilgi verebilmektedir. Ancak çok geniş aralıklı dönemsel veriler sunan yazıtlar, sunağın ikinci ya da daha sonraki bir kullanımına da ait olabilmeleri nedeniyle bu konuda çok güvenilir bir kriter olarak kabul edilmemektedir. Patara sunaklarının çok büyük bir kısmı yazıtlı olmasına rağmen bu yöntem tarihleme konusunda yalnızca destekleyici bir kriter olarak kalmaktadır. Ancak bunun dışında yazıtlar, sunaklar özelinde kült, tarihsel kimlikler, sosyal yapı, sosyo-

[160] Oygu Mezar 16'dan ele geçen buluntuların değerlendirildiği çalışmalar için bkz. Uygun, 2000: 57-68; Özüdoğru, 2002: Tablo 8; Baybo, 2003: 100, Lev. III, Kat.57; Işın, 2007: Kat.25; Dündar, 2008: U 149, U 150; Şahin, 2010: 96 Lev. VI, B4.

[161] Kat.AS.01 numaralı silindirik formlu adak sunağı Tepecik İ-20 Açmasında, Kat.AS.04 numaralı dikdörtgen formlu küçük adak sunağı ise aynı alanda K-18 açmasında kontekst buluntusu olarak ele geçmiştir.

[162] Su Yolu açmalarından ele geçen sunaklar; Kat.AS.14 ve Kat.AS.19 numaralı eserlerdir.

[163] Patara' da ele geçen silindirik formlu sunaklardan 11 tanesinin üzerinde girland bulunmaktadır. Bunlardan 2 tanesi sarmaşık motiflidir. Ayrıca girland izine rastladığımız küçük kırık fragmentler halinde ele geçen iki parça daha mevcuttur. Ek olarak, yılan figürlü 2 silindirik sunak da bu tez kapsamında ele alınmıştır.

ekonomik yapı, sunağın adayan ve sunağın adandığı kişilere dair bilgiler vermesiyle önem arz etmektedir.

Bu araştırmaya konu olan Patara Sunakları, tipolojik olarak alt başlıklara ayrılırken tüm sunakları kapsayacak bir gruplandırma yöntemi tercih edilmiştir. Farklı form ve özelliklerdeki tüm sunaklar, detaylar göz önünde bulundurularak farklı başlıklar altında ayrıştırılmış ve gruplandırılmıştır. Tipolojik değerlendirmede detaylı bir gruplandırmaya gidilmesinde, mimari, bezeme, kullanım amacı gibi pek çok belirleyici kriterin tüm sunakları kapsaması ve daha doğru verilere ulaşılmasının hedeflenmesidir. Bütün ve kırık parçalardan oluşan toplam 184 farklı sunak ve sunak parçası ele alınmıştır. Bunlardan 121 tanesi boyut olarak belli standartlara sahip olması nedeniyle "büyük sunaklar", kalan 63 tanesi ise hem işlevi hem de belirgin boyut fakı nedeniyle "küçük sunaklar" şeklinde gruplandırılmıştır. Çalışmanın devamında her iki gruba ait olan örnekler yukarıda da bahsedildiği üzere tüm spesifik özelliklerine göre alt başlıklara ayrılmıştır. Yapılan tipolojik ayrımlarda benzeri nadir görülen örneklerin varlığı tespit edilmiştir. Bu örnekler de "diğer sunaklar" başlığı altında kategorize edilerek kendi iç düzenleme ve özelliklerine göre anlatılmaya çalışılmıştır.

3.1.1. Büyük Sunaklar

Patara sunakları, farklı mimari form, boyut, bezeme ve stil özelliklerini yansıtmaktadır. Bu tez konusu dahilinde Patara'da görülen sunaklar, temelde "büyük sunaklar" ve "küçük sunaklar" olarak iki ana başlık altında ele alınmaktadır. Bu ayrım aynı zamanda Patara sunakları tipolojisinin ilk kategorisini oluşturmaktadır. Büyük ölçekli sunaklar, mimari formuna göre "silindirik formlu sunaklar" ve "dikdörtgen prizması formlu sunaklar" olarak iki ayrı başlık altında değerlendirilmektedir. Büyük ölçekli örnekler içindeki 121 sunaktan 83 adedi silindirik formlu, 38 tanesi ise dikdörtgen prizması formludur. Katalog sıralamasında ise Kat. 01 ile Kat. 83 arasında kalan sunaklar silindirik formlu, Kat. 84 ile Kat. 121 arasında kalanlar dikdörtgen prizması formludur.

Büyük sunaklar içindeki en yüksek örnek 1,36 m boyutuyla Kat. 100 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunaktır. Bu kategoride en küçük boyutlu sunak ise 0,33 m yüksekliğe sahip olan Kat. 117 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunaktır. Ek olarak, Patara özelinde dikdörtgen prizması formlu sunaklar sayısal açıdan silindirik formlu sunaklardan oldukça azdır. Korunmuşluk durumlarına bakıldığında, dikdörtgen prizması formlu sunaklar, silindirik formlu sunaklara oranla çok daha iyi kondisyona sahiptir. Bu açıdan, Patara'da daha erken dönemde işlev görmeye başlayan silindirik formlu sunakların sonraki kullanımlarında daha yoğun bir tahribata uğradı düşünülmektedir.

3.1.1.1. Silindirik Formlu Sunaklar

Silindirik formlu sunaklar Patara' da yoğun karşılaşılan bir gruptur. Gövde yapısının silindirik tasarımı nedeniyle terminolojide bu isimle anılmaktadır. Bazı araştırmalarda "Yuvarlak Sunaklar" olarak adlandırıldığı da bilinmektedir[164]. Ancak bu kullanım, mimari düzenlemesi gereği silindirik gövdenin yapısını karşılamamaktadır. Bu sunak formu en basit ve yalın haliyle, dairesel bir kaide üzerinde yükseltilmektedir. Genellikle torus ve kyma rekta profillerle hareketlendirilen kaide, devamında bir spira bandı ile silindir yapıdaki alt gövdeye bağlanır. Üst yapıda sunağın farklı tip ve alt yapısına göre bazen çift silme[165] bazen de sadece sunu tablası ile sonlandığı bilinmektedir[166]. Silindirik formlu sunaklar genellikle tüm cepheleri sergilenecek gibi düşünülerek tasarlanmıştır (Çiz.1-2). Özellikle girland ya da silindirik gövde boyunca kesintisiz devam bezeme unsurlarının kullanıldığı sunakların daha çok açık alanlarda ve her yönü görülebilecek biçimde konumlandırılması beklenir[167]. Bu nedenle kolay hareket etmemesi ve zarar görmesinin engellenmesi amacıyla kaide tabanlarında açılan kenet delikleriyle sağlam zeminlere sabitlendikleri bilinmektedir[168].

En erken örneklerden başlayarak sunak boyutları incelendiğinde, farklı form ve mimari düzenlemelerle karşılaşıldığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında silindirik formlu sunakların mimari ve dekoratif tasarımları gibi boyutları da kendi içinde farklılık göstermektedir[169]. Patara silindirik formlu sunakları arasında tümü korunmuş olan en yüksek sunak Kat. 01 numaralı örnektir (Levha 1, a-e). Bu sunağın yüksekliği 1, 22 metredir. Ancak bir diğer örnek olan Kat. 22 numaralı sunak kaideye yakın bir noktadan kırık ve eksik olmasına rağmen 1, 14 m yüksekliğindedir (Levha 20, a-c). Gövde ve kaidenin yüksekliği de eklenecek olduğunda ortalama 1,5 m civarında yüksekliğe sahip olması beklenmektedir. Yükseklik bakımında en kısa sunaklar ise 0, 52 m yükseklikle Kat. 04 ve Kat. 25 numaralı örneklerdir (Lev. 4, a-d; Lev. 22, a-d). Bu verilerden anlaşılacağı üzere Patara silindirik formlu sunakları

---

[164] Diler, 1996: 5-7; Özbay, 2010: 29-73.

[165] Çift silmeli sunaklar Berges tarafından Rodos tipi olarak adlandırılan örnekleri temsil etmektedir. Sunakların üst yapı düzenlemesinde karşılaşılan çift silme ve benzer örnekler için bkz. Berges, 1986: 74-83.

[166] Yerel örnekler dışında silindirik formlu sunakların tek silme ile sonlandığı örnekler yine Berges tarafından "Kos Tipi Sunaklar" olarak adlandırılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Berges, 1986: 60-73.

[167] Korkut, 2007: 328.

[168] Korkut, 2007: 328, Lev.115, 1-3, Lev.119, 4-7; Patara Sunakları içinde kaide kısmında kenet delikleri olan çok sayıda silindirik formlu sunak örneği bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kat.03, Kat.25, Kat.26, Kat.51 ve Kat.53 numaralı silindirik formlu sunaklar.

[169] Silindirik sunakların boyutlarındaki farklılığın birçok sebebi olabilir. Bunlar arasında dönemsel ve kültürel etkilerin yanı sıra usta ve atölye gibi faktörle de göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin Klasik Dönem öncesinde görülen sunakların boyutlarının Klasik dönemde üretilen sunaklara göre daha küçük ebatlara sahip oldukları bilinmektedir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Yavis, 1949: 140; diğer yandan Roma imparatorluk dönemi içinde görülen sunaklarda da benzer değişim söz konusudur. Özellikle erken imparatorlu döneminde üretilen silindirik formlu girlandlı sunakların MS 1. yüzyılın ortalarından sonra üretilenlere göre daha büyük boyutlara sahip oldukları bilinmektedir. Likya ve Pamfilya bölgesinde görülen sunakların boyutlarının dönemsel süreçte gösterdiği farklılık için bkz. Korkut, 2007: 333, Lev.19 1,2.

genel anlamda 0,52 m ile 1,5 m aralığında ölçülere sahiptir. Yükseklik dağılımındaki asıl yoğunluğun 0,65 m ile 0,85 m arasında olduğu tespit edilmiştir.

Kendi içinde alt gruplara ayrılan bu sunakların, hemen her bölgede farklı amaçlara hizmet etmek için kullanıldığı bilinmektedir[170]. Kat. 01 ile Kat. 82 arasında kataloğa alınan toplamda 82 adet silindirik sunak ve sunak parçası bu grup içinde değerlendirilmektedir. Kat. 83 numaralı sunak ise dairesel bir forma sahip olsa da tamamen ayrı bir kategoriye aittir. Silindirik formlu sunaklar birçok tip ve alt gruba ayrılan geniş bir üst formu temsil etmektedir. Patara'da görülen silindirik formlu sunakların çok büyük bir bölümü üstte çift silme ile biten Rodos ana tipini yansıtan yerel üretim sunaklardır[171]. Mimari düzenlemesiyle yalnızca üç örnek bu formun dışında tutulabilir. Bunlardan ilki, Kat. 03 katalog numaralı sunaktır (Lev. 3). Alt profilleri, gövde yapısı ve girland şemasıyla diğerleriyle birebir aynı özellikleri yansıtan sunağın temel farklılığı üst yapıda görülmektedir. Olasılıkla daha sonraki bir dönemde gerçekleşen bir uygulama neticesinde sunağın taç kısmının başlaması beklendiği noktadan itibaren kesildiği anlaşılmaktadır. Yani taç ve sunu tablasının profilleri kaybolmuştur. Bunun yerine sunağın çapı boyunca devam eden oldukça geniş ve ortalama 0,05 m derinliğinde dairesel bir alan derinleştirilerek çukur oluşturulmuştur. Bu değişikliğin nedeni olasılıkla üst kısma gelecek olan farklı bir ataşmanla bağlantılıdır. Yapılan bu yeni düzenleme de işçiliğin oldukça kaba olduğu anlaşılmaktadır. Dışa doğru herhangi bir profil ya da estetik bir tasarımı yansıtan görüntü olmaması dikkat çekicidir. Bunun dışında sunağın orijinalinde bukefalionlar tarafından taşınan hacimli toplamda üç kavisli bir girlanda sahip olduğu bilinmektedir. Benzer biçimde taşıyıcı olarak kullanılan boğa başları oldukça hacimli ve küt bir yapıdadır. Girland üstü boşluklarda ise çok tahrip olmuş olmasına rağmen portreler olduğu izlenmektedir[172]. Kaide profillerinin üstünde ise yine daha sonradan açıldığı tahmin edilen bir kenet deliği bulunmaktadır. Benzer özelliklere sahip bir diğer uygulama ise Kat. 09 numaralı eserde karşımıza çıkmaktadır (Lev. 9). Burada sunağın doğrudan girland hattının bir kısmını da kapsayacak şekilde kesilmiş olduğu ve gövdenin alt kısmının tamamen eksik olduğu izlenmektedir. Üst yapıda ise taç kısmına ait profillerin bir kısmı korunmuş olup sunu tablasına dair hiçbir kalmamıştır. İç kısım daha derin bir şekilde oyulmuş olup tamamen kaba bir işçilikle kazınmıştır. Patara'da ele geçen büyük ölçekli silindirik formlu sunakların çok büyük bir kısmı yerel kireç taşından üretilmiştir. Yalnızca Kat. 04, Kat. 10, Kat. 18 ve Kat. 76 numaralı sunaklar

[170] Orijinal kullanımlarında sunu, mezar işaretçisi, mezar sunağı, dinsel ve kültle ilişkili işlevlere sahipken devşirme kullanımlarında mobilyadan yapı bloğuna kadar pek çok amaç için kullanıldıkları bilinmektedir.

[171] Bu türden örneklerle yalnızca Patara ve Likya' da değil aynı zamanda başta Pamfilya olmak üzere Küçük Asya'nın pek çok merkezinde karşılaşılmaktadır. Bkz. Korkut, 2007: 327-328.

[172] Girland üstü boşlukta görülen porte ve büst kullanımı ve diğer özellikleriyle Rodos tipinin alt grubu olarak Korkut tarafından tanımlanan "Pamfilya-Likya Tipi" yerel örneklere dahildir. Bkz. Korkut,2007: 327-331.

mermer malzemeden üretilmiştir. Silindirik formlu sunaklar dekoratif süslemeleri ve diğer özelliklerine göre kendi içinde alt gruplara ayrılmaktadır.

3.1.1.1.1. Girlandlı Sunaklar

Silindirik formlu sunakların içindeki farklı bir alt grubu "Girlandlı Sunaklar" oluşturmaktadır. Patara'da az sayıda örneği ele geçmiş olan bu grup, kendi içinde de "Sadece Girlandlı", "Girlandlı ve Sarmaşık Bezemeliler" ve "Girlandlı ve Büstlü" olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bu ayrımın temelinde girlandın veriliş şekli ve diğer dekoratif uygulamaların kullanılması gibi farklı nedenler yatmaktadır. Bunların girland taşıyıcıları ve diğer bezeme unsurları farklı özelikte olup konunun detaylıca ele alındığı bölümde irdelenecektir. Ancak bu gurubu temsil eden sunaklar aynı zamanda büstlü olma özelliğindedir. Toplamda 12 adet sunak, "girlandlı sunaklar" içinde değerlendirilmektedir. Bunlar katalog sırasıyla; Kat. 01, Kat. 02, Kat. 03, Kat. 04, Kat. 05, Kat. 06, Kat. 07, Kat. 08, Kat. 09, Kat. 10, Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı eserlerdir.

3.1.1.1.1.1. Yalın Girlandlı Sunaklar

"Yalın Girlandlı" örneklerden Patara'da dört farklı örnek bulunmaktadır. Bunlar katalog sırasıyla; Kat. 02, Kat. 04, Kat. 05, ve Kat. 10 numaralı sunaklardır. Bunlardan ilki Kat. 02 olasılıkla bir yangın esnasında sunak yoğun biçimde hasar almış, hemen hemen her bölümde dökülme ve kopmalar olmuştur. Bu nedenle bazı bölümleri iyi takip edilememekle birlikte bazı noktalarda girland şeması ve profillere ait izler halen görülebilmektedir. Sunak, genel anlamda oldukça yüksek ve hacimli bir yapıdadır. Kaide tüm örnekler arasında gövdeye oranla geniş ve hacimli yapının verdiği ağırlıkla basık bir görüntü oluşturacak şekilde işlenmiştir. Bu kısımda kyma rekta profilinin daha dikkat çekici biçimde yana doğru paralel bir açıyla genişlediği izlenmektedir. Gövde merkezine yakın konumda dört kavisli bir girland şeması vardır[173]. Girland taşıyıcısı olarak bukranionlar kullanılmıştır. Girland Bukranionların boynuzuna dolanmış ve boynuz ile girlandın birleştiği noktadan teneiaeler sarkıtılmıştır. Girland yapısı sunağın boyutuna oranla ince bir görünüme sahiptir. Bu gurup içerinde ele alınan diğer örnek ise Kat. 04 katalog numaralı sunaktır (Lev. 4). Bu eser belli başlı özellikleriyle bu gurup içinde incelenen örneklerden ayrılmaktadır. Sunağın mermerden üretilmiş olması, Likya ve de

[173] Girlandlı silindirik sunaklarda genellikle üç ya da dört kavisten oluşan girlandların kullanıldığı bilinmektedir. Patara sunaklarında da benzer şekilde üç ve dört kavisten oluşan girland oluşumlarının varlığı bilinmektedir. Üç kavisli girlandlar yalnızca Kat. 03 ve Kat. 07 katalog numaralı eserler üzerinde görülürken dört girland kavisine sahip sunaklar ağırlıktadır. Bunlar sırasıyla Kat. 01, Kat. 02, Kat. 04, Kat. 05 ve Kat. 06 numaralı eserlerdir.

Pamfilya'da görülen yerel üretim sunaklar arasında rastlanmayan bir durumdur[174]. Bu açıdan ele alındığında yerel üretim olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak mimari formuyla bir değerlendirme yapılacak olursa, genel anlamda ortalama büyüklükte bir eser olduğu görülmektedir. Kaide yapısı torus ve dik yükselen kyma rekta profili ile hareketlendirilmiş olup genel açında alçak bir görünümdedir. Üst yapıda görülen çift silme diğer örneklerde karşılaşılan tasarımdan biraz daha farklı bir uygulamayı yansıtmaktadır. Taç kısmı ise keskin çizgilerle değil torus görümünde bir hatla oluşturulmuştur. Taç üstünde ise dik bir açıyla üste devam etmek yerine yatay bir açıyla yükselen sunu tablası bulunmaktadır. Likya ve Pamfilya' dan bilinen yerel üretim Rodos tipini mimari formuyla taklit eden silindirik sunaklarda sunu tablası ile taç kısmının oluşturan profillerin arasındaki boşluk daha geniş ve dik açıyla yükselmektedir[175]. Bu açıdan bakıldığında Kat. 04 daha farklı bir görünüme sahiptir.

Bir diğer farklılık girland yapısında karşımıza çıkmaktadır. Dört kavisten oluşan girland kesintisiz olarak devam eder ve diğerlerinden farklı olarak boynuza dolanmaz, doğrudan bukranionun üstünden geçmektedir. Bukranion oldukça dar, kemiksi bir dokuda olduğu gibi çeneye doğru sivrilerek üçgen bir yapıyla sonlanır. Bu sunak genel hatlarıyla Rodos'un erken dönem silindirik formlu sunaklarından bilinen özellikleri yansıtmaktadır. Bu düzenleme Rodos'ta MÖ 3. yüzyıldan beri bilinmektedir[176]. Anadolu'da bu eserin benzer örnekleri çeşitli bölge ve kentlerde ele geçmiştir[177]. Kat. 05 numaralı örnek, sadece girlandlı sunaklar içinde girland taşıyıcılarının çeşitli mitolojik karakterlerden oluşması bakımından farklı ve özel bir sunaktır (Lev. 5). Mimari tasarımıyla diğerleri gibi Rodos ana tipinin yerel varyantını yansıtmaktadır. Alt ve üst profiller diğer örneklerle büyük oranda aynıdır. Sunağın bir yüzünde girland taşıyıcısı olarak *eros* kullanılmıştır. Çıplak ve kaslı bir vücut yapısına sahip olduğu izlenen *eros*un sağ yanında ise taşıyıcı olarak *viktoria* verilmiştir. Diğer yanda ise girland taşıyıcısı olarak bukranion kullanılmıştır. Oldukça uzun ve kemiksi yapısı oran orantı açısından küçük bir dengesizliği de yansıtmaktadır. Son girland taşıyıcısı ise yine korunduğu kısımlardan anlaşıldığı üzere bir erostur.

Bu kategoride incelenen son örnek ise Kat. 10 katalog numaralı sunaktır (Lev. 10, a-b). Kısmen korunmuş olmasına rağmen üst profil ve girland şemasının bir bölümü bu eserin

---

[174] Pamfilya-Likya alt grubuna dahil olan örneklerin tümü yerel kireç taşından üretilmiştir. Bkz. Korkut,2007: 327; Ayrıca Pamfilya ve Likya dışında üretilen aynı tipolojideki sunakların karakteristik bir mermer malzemeden üretilmiştir. Benzer örnekler için bkz. Berges, 1986: Abb.34, Abb.68, Abb.79, a, b, Abb.97 a-c, Abb.107, Abb.108, a, b, Abb.109, Abb.110 ve Abb.112.

[175] Pamfilya ve Likya bölgelerinde söz konusu düzenlemeyi yansıtan sunak örnekleri için bkz. Korkut, 2007: Taf.115, 1-4, Taf.116, 1-5, Taf.118, 1-6 ve Taf.119, 1-3.

[176] Fraser, 1977: 58 b, d, 59, a, c, 60 b-d, 64, e, 67 a-d, 73 a-d, 74, a, b, 77 a.

[177] Berges, 1986: Abb.79, a, b, K.35 Bodrum, Abb.92, a, b, K.49 Bodrum, Abb.93, a, b, K.50 Bodrum, Abb.95, a-c, K.53 Stratonikeia, Abb.97, a-c, K55 Knidos, Abb.100, a, b, K58 Knidos, Abb.101, K59 Bodrum, Abb.106, K66 Knidos, Abb.107, K65 Iasos, Abb.101, a, b, K66 İstanbul, Abb.109, K67 İstanbul.

tipolojisi hakkında bilgi vermeye yeterlidir. Sunak Kat. 04 gibi mermer malzemeden üretilmiştir. Yine mimari tasarımıyla da bu iki sunak benzerlik göstermektedir. Hellenistik dönem Rodos sunaklarında karşılaşılan sunu tablası ve taç kısmı arasındaki dar alan ve yataya yakın açıyla yükselen alçak sunu tablası bu eserde de izlenmektedir. Ancak diğerinden farklı olarak oldukça hareketli ve kalın bir girland yapısı söz konusudur. Girland taşıyıcısı olarak bukefalion kullanılmış ve girland bukefalion' un başının üstünden geçirilmiştir.

Bu tip içerisinde ele alınan toplam 5 farklı sunak mimari formlarıyla büyük oranda yakınlık göstermektedir. Bu sunaklardan üç tanesi (Kat. 02, Kat. 05 ve Kat. 08) üst yapısında çift silmeli oluşuyla doğrudan Rodos ana tipe dahil olan mimari tasarımı yansıtmaktadır. Diğer iki sunak ise (Kat. 04 ve Kat. 10) yine çift silmeli bir üst yapı düzenlemesine sahip olmasına rağmen yükseltilmemiş sunu tablasının varlığıyla Hellenistik Dönem Rodos sunaklarında karşılaşılan düzenlemeye sahiptir. Bunun dışında söz konusu beş sunağın da tamamen farklı girland şemalarına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Yalnızca girland yapısıyla değil aynı zamanda girland taşıyıcısı olarak kullanılan figür ya da betimlemelerde de kendi içlerinde farklı gösterdikleri bilinmektedir.

Pamfilya ve Likya Bölgeleri'nde görülen silindirik formlu sunakların çok büyük bir kısmında sunu tablasının yüzeyinde genellikle kare ya da kareye yakın formda zıvana delikleri bulunmaktadır[178]. Bunların ölçüleri farklılık gösterse de genellikle 3 cm ile 5 cm arasında ebatlara sahiptirler[179]. Bu bölümlerde nasıl bir düzenleme yapıldığı sorusu benzer örnek ve diğer verilerle birlikte tezin sonraki bölümlerinde etraflıca tartışılacaktır. Ancak "Sadece Girlandlı Sunaklar" içerisinde bu uygulamanın görülmediği iki örnek yer almaktadır. Kat. 04 ve Kat. 10 katalog numaralı sunaklarda sunu tablasının üst kısımlarının düz bırakılmış ve herhangi bir oyuk ya da çukur oluşturulmamıştır. Bu durum genellikle Rodos ve Karia bölgesinde sıklıkla görülen sunaklarda karşımıza çıkmaktadır[180]. Diğer sunaklarda ise sunu tablasının yüzeyinde zıvana deliklerinin açılmış olduğu belgelenmiştir. Bu tip altında değerlendirilen sunaklardan iki tanesi mermer diğerleri ise yerel kireç taşından üretilmiştir.

3.1.1.1.1.2. Girlandlı ve Büstlü Sunaklar

"Girlandlı ve Büstlü" sunaklar, girlandlı sunakların diğer alt grubudur. Girland üstü boşlukta büst bulunması nedeniyle diğer sunaklardan ayrılmaktadır. Toplamda beş ayrı sunak bu tip altında değerlendirilmektedir. Bunlar sırasıyla Kat. 01, Kat. 03, Kat. 06, Kat. 07 ve Kat.

[178] Patara silindirik formlu sunakların neredeyse hepsinde zıvana deliği görülmektedir. Bk. Lev.8, 14, 17, 18 vd.
[179] Korkut, 2007: 327, Lev.120 5.
[180] Adalar ve Karia kökenli sunaklarda sunu tablasının üst kısmı genellikle düz bırakılmış ve zıvana yuvası açılmamıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Fraser, 1977: 73 (d), 81 (c), (d), 91 (b), 116 (a), 118 (a-h).

09 katalog numaralı eserlerdir. Kat. 01 ölçek olarak Patara sunakları içerisinde en büyük boyuta sahip olan örneklerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır[181]. Mimari düzenlemesi Rodos ana tipini yansıtmaktadır. Oldukça geniş bir kaideye sahip olan sunağın bu düzenlemesiyle "Sadece Girlandlı Sunaklar" içerisinde ele alınan Kat. 02 katalog numaralı eserle benzerlik gösterdiği görülmektedir[182]. Dört kavisli bir girland şemasına sahiptir. Patara' da görülen tüm sunaklardan farklı olarak girland ve sarmaşık bezemeleri birlikte kullanılmıştır[183]. Girlandlı ve büstlü sunaklar olarak belli bir tipe göre kategorize edilmesini sağlayan dört farklı büste sahip olmasıdır[184]. Büstler tam olarak girlandın üst kısmındaki boşlukta verilmemiş, girlandın içinde, girlandın devamı şeklinde çalışılmıştır. Lotus yapraklarından oluşan girland büstlerin omuz kısmına organik bir yapıda bağlanmıştır. Elbiseler göğüs hizasına kadar takip edilebilecek şekilde işlenmiştir. Dört girland kavisinin içinde de dört farklı büst olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ikisi kısmen daha iyi korunmuşken diğer ikisi çok az fikir verecek düzeyde günümüze ulaşmıştır. Ancak burada betimlenenlerden ikisinin kadın ikisinin de erkek olduğu tespit edilmiştir. Özellikle daha iyi korunmuş olan ve komşu girland kavisleri içinde konumlandırılan kadın ve erkek figürleri saç ve elbise stili açısından fikir vermektedir[185]. Akhantus ve lotus yapraklarından oluşan girlandlar iri ve küt yapılı bukefalionların boynuzlarına iliştirilmiştir. Oldukça hacimli olan boğa başlarının perçem ve kıvrım yapıları da dönemsel özelliklerini yansıtmaktadır[186]. Boynuz hizasından aşağı dalgalanarak sarkıtılmış olan teneiaeler arasında rozetlerin kullanılmış olduğu izlenmektedir. Kat. 01, tüm bezeme unsurları ve detaylarla birlikte ele alındığında oldukça süslü, gösterişli ve yüksek plastik yapıdaki örneklerini yansıtması bakımından önemlidir. Bu eser gerek mimari düzenlemesi gerekse stil kritik çalışmasına fırsat veren bezeme ve portre gibi unsurlarıyla tarihlendirmede kolaylık sağlamaktadır[187].

Bu tip altında ele alınan örneklerden biri de Kat. 03 numaralı sunaktır. Sunağın üst tarafında olasılıkla daha sonraki dönemde yapılan farklı bir düzenleme vardır. Taç profili altından kesilmiş olan üst yapı, sunağın farklı bir görünüm kazanmasına sebep olmuştur. Kesilen bölüm içe doğru oyularak sunak formuna yakın bir düzenlemede derinleştirilmiştir.

---

[181] Kat.01 numaralı sunak kaideden sunu tablasına korunmuş olmasıyla Patara sunakları içindeki en büyük ölçülere sahiptir. Sunağın yüksekliği 1,22 m, alt gövde çapı 0,77 m, üst gövde çapı ise 0,74 metredir.

[182] Kaide düzenlemeleri benzerlik gösteren sunaklarda Kat. 01 numaralı sunağın kaide çapı 0,94 m kaide yüksekliği ise 0,25 metredir. Kat. 02 numaralı sunağın ise yüksekliği 1,08 m, alt gövde çapı 0,67 m, üst gövde çapı 0,65 m, kaide çapı 0,84 m, kaide yüksekliği 0,13 metredir. Her iki sunağın kaideleri dikkate alındığında dışa doğru baskı uygulanmışçasına açılmış oldukları izlenimi oluşmaktadır.

[183] Bu düzenleme Taner Korkut tarafından yapılan çalışmalarda Pamfilya – Likya alt grubuna dahil olan silindirik formlu sunaklarda iki farklı tip arasındaki geçiş özelliği olarak tespit edilmiştir. Korkut, 2007: 328-331.

[184] Korkut, 2007: 329.

[185] Korkut, 2007: 332, 333.

[186] Korkut, 2007: 333.

[187] Korkut, 2007: 329- 333.

Kaide profilleri diğerleri ile yakın görünüme sahiptir. Üst yapıya yakın bir noktada konumlandırılmış üç kavisli bir girland şeması bulunmaktadır. Girland üstü boşluklarda ise üç portreye ait izler yer almaktadır. Ancak yoğun tahribat nedeniyle portrelerin kimliği hakkında detaylı veri edinilememektedir. Bu aşamada yalnızca Kat. 01'den farklı olarak büst ya da portrelerin girlandın içine değil girlandın üst kısmına yerleştirilmiş olduğu söylenebilir. Akhantus yapraklarının kullanıldığı girland kavisleri bukefalion boynuzlarına dolanarak girlandın üstünden aşağı sarkıtılmıştır. Kat. 06 numaralı sunak girland üstü boşlukta portre taşıması açısından bu tipe dahil edilmektedir (Lev. 6). Mimari düzenlemesi Rodos ana tipinin özelliklerini yansıtan eser, dört kavisli bir girland hattına sahiptir. Girland üstü boşluklarda iyi korunmamış olmakla birlikte dört farklı portre göze çarpmaktadır. Bukefalionlar girland taşıyıcısı olarak kullanılmıştır.

Sunağın genel ebatlarına oranla oldukça kalın ve hacimli bir girland şeması uygulaması vardır. Buna oranla girland üstü boşluklarda görülen portrelerin de küçük boyutlu olduğu dikkat çekmektedir. Aynı grup içerisinde ele alınan sunaklardan bir diğeri ise Kat. 07 numaralı eserdir (Lev. 7). Mimari de diğerleriyle aynı özellikte olup boyut olarak bu grup içindeki en küçük sunaklardan biridir. Bu aşamada dikkat çekici detaylardan biri kaide ile gövdeyi bağlayan spiranın oldukça geniş ve tam dik olmayan bir açıyla kullanılmış olmasıdır. Benzer durum üst yapıda gövde ile taç arasında kullanılan spira şeridinin kullanımında da karşımıza çıkmaktadır. Sunağın üstüne kazınmış olan yazıtın boyutu ve konum olarak üst gövde de yer alması dikkat çekicidir. Girland üç kavisli olup tam olarak gövdenin merkezinde bulunmaktadır. Üç girland kavisinin üst kısmında da portreler göz çarpmaktadır. Bunlar çok az korunmuş olması nedeniyle detaylı veri vermemektedir. Yalnızca bir yüzde kısmen korunmuş olan girland kavisinin bukranion tarafından taşındığı anlaşılmaktadır. Girlandın bukranionun boynuzuna dolanıp aşağı sarkıtılması ise ele alınan tüm yerel örneklerden de anlaşılacağı üzere karakteristik bir yapıdadır[188].

"Girlandlı ve Büstlü Sunaklar" olarak adlandırılan gruba dahil edilen son örnek ise Kat. No. 09 katalog numaralı eserdir (Lev. 9). Söz konusu sunak mevcut görünümüyle büyük değişiklik göstermiş ve farklı amaçlar için kullanılmış olduğunu yansıtmaktadır. Sunak girland şemasının hizasından gövdenin altı tamamen kesilmiştir. Bu değişimle birlikte bazı bölümlerde girlandlar da kaybolmuşken bazı noktalarda ise günümüze kısmen ulaşmıştır. Ancak tek düzenleme bu değildir. Taç kısmı hizasından içe doğru da oldukça derin bir şekilde oyulmuş ve devamında bir bölümden delik açılarak sıvı akışıyla bağlantılı bir kullanıma sunulmuştur. Gövdenin üst bölümüne yakın bir alanda üç kavisli bir girland konumlanmış, girland üstü

[188] Patara' da benzer örnekler; Kat.01, Kat. 02, Kat. 03, Kat. 06 ve Kat. 17 numaralı sunaklardır.

boşluklarda ise yalnızca izi günümüze ulaşan portreler olduğu anlaşılmaktadır. Girland taşıyıcısı olarak bukefalionlar kullanılmıştır.

3.1.1.1.1.3. Girlandlı ve Sarmaşık Bezemeli Sunaklar

"Girlandlı ve Sarmaşık Bezemeliler" olarak ayrılan guruba ait yalnızca bir örnek bulunmaktadır. Aynı zamanda büstlü örnekler arasında da değerlendirilen Kat. 01 numaralı sunak hem girland hem de sarmaşık bezemeleri taşıması açısından ayrı bir grubu temsil etmektedir. Patara' da bu sunağın başka bir örneği henüz ele geçmemiş olsa da bu alt gruba ait örnekler Likya ve Pamfilya Bölgesi'nin bazı kentlerinde ele geçmiştir[189]. Sunağın boyutları, profil düzenlemesi ve süslemeleri kendi içinde orantılı ve simetrik bir yapıdadır. Tüm dekoratif öğelerin sunağın gövdesini tam ortalayacak şekilde yerleştirilmiş olması dikkat çekicidir. Dört girland kavisinden oluşan hacimli bir girland şeması söz konusudur. Girlandların tam orta bölümlerine denk gelecek şekilde farklı kadın ve erkek büstleri yerleştirilmiştir. Ancak girland ve büst ilişkisi bununla sınırlı kalmaz. Lotus yapraklarından oluşan girland kavisleri ile büst organik bir yapıyı yansıtacak biçimde bir bütün gibi tasarlanmıştır.

Tüm dekoratif unsurlar yüksek plastik kabartma özelliğindedir. Özellikle boğa başları ve büstlerin neredeyse zeminden koptukları görülmektedir. Girland uçları çok hacimli bir bukefalionun boynuzuna dolandıktan sonra aşağı doğru sarkıtılmıştır. Her iki bukefalionun altında sekiz yapraktan oluşan büyük rozetler işlenmiştir. Rozetlerin arasında ise antitetik olarak uzanan ve uçları tam büstlerin orta noktasında birleşen sarmaşık dalları vardır. Sarmaşık dallarının kendi içinde dallanarak farklı yönlere doğru yöneldikleri anlaşılmaktadır. Süslemenin birleştiği noktada ise korymbesler yer almaktadır. Her iki uçtan da üçer tane korymbes karşılıklı olarak simetrik bir düzenlemeyle verilmiştir. Ayrıca sarmaşık dalından farklı yönlere doğru uzanan sarmaşık yapraklarının da oldukça doğal bir yapıda olduğu izlenmektedir.

Girland arasına yerleştirilen dört büstten ikisinin kadın, ikisin de erkek figürleri temsil ettiği anlaşılmaktadır. Bazı bölümler yoğun biçimde tahrip olmuş olmasına rağmen dolgun ve etli yüz yapısı, bazılarının ise saç sitili ve giysi düzenlemesi tarihlendirme konusunda önemli ip uçları vermektedir. Antalya Müzesinde korunan bir örnek ise girland ve sarmaşık düzenlemesiyle Patara Kat. 01 numaralı sunakla benzerlik göstermektedir[190].

---

[189] Taner Korkut tarafından yapılan tipolojik gruplandırmada Pamfilya – Likya grubu sunaklar içerisinde iki varyant arası geçiş örneği olarak tanımlanmıştır. Birinci ve ikinci gruba ait örnekleri de bezeme elemanlarına göre ayıran korkut, her iki varyanta da görülen sarmaşık ve akhantus -lotus yapraklarından oluşan girland şemasının birlikte kullanıldığı sunakları bu gruba ait olarak belgelemiştir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Korkut, 2001: Taf.116, 2-3.

[190] Patara Kat.01 numaralı sunakla benzerlik gösteren Antalya Müzesi örneği için bkz. Korkut, 2007: Taf.116, 3.

3.1.1.1.1.4. Girlandlı ve Yazıtlı Sunaklar

Patara' da ele geçen sunaklar içerisinde dokuz sunağın girlandlı olduğu görülmüştür. Bunlardan yedi tanesinin üzerinde girlandlı ve yazıtlı sunaklardır. Kat. 01, Kat. 02, Kat. 04, Kat. 05, Kat. 06, Kat. 07 ve Kat. 09 numaralı sunaklar bu gruplandırmaya dahil edilmektedir. Bu örneklerin tamamı silindirik formlu mezar sunaklarıdır. Bazılarının girland kavislerinin üst bölümlerinde portre ya da büst yer almaktadır. Söz konusu sunakların hepsi Rodos ana tipini yansıtan üst yapı düzenlemesine sahiptir. Patara örneklerine bakıldığında MÖ. 2 yy. ile MS 2. yy. aralığındaki sunakların girlandlı ve yazıtlı olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak hem Likya'da hem de diğer bölgelerde Hellenistik ve Roma Dönemlerinde girlandlı ve yazıtlı sunakların yaygın bir şekilde üretildiği bilinmektedir. Diğer yazıtlı sunaklarda olduğu gibi girlandlı ve yazıtlı sunaklarda da yazıtlar tarihleme konusunda mutlak bir kronoloji vermemektedir[191]. Bu grupta değerlendirilen örneklerin temel tarihlendirme kriterleri sunağın mimari formu ve sunak üzerinde yer alan diğer bezeme unsurlarıdır. Ancak yazıtlar tarihlendirme konusunda tamamen yok sayılamaz. Daha çok destekleyici bir tarihlendirme kriteri olarak düşünülmelidir. Özellikle sunakların sonraki kullanımlarında genel bir tarih aralığı vermesi açısından önemlidir. Sunağın genel görünümünden farklı olarak sonraki bir kullanıma işaret ettiğinin belgelenmesi konusunda yardımcı olabilmektedir.

3.1.1.1.2. Yalın Sunaklar

Söz konusu sunakların üzerinde herhangi bir dekoratif öğe ya da süsleme elemanı yer almamaktadır. Çok büyük kısmı ise yazıtlıdır. Bu kategoride değerlendirilen sunaklar da kendi içinde "Yazıtlı Sunaklar" ve "Yazıtsız Sunaklar" olarak iki gruba ayrılmıştır.

3.1.1.1.2.1. Yazıtlı Sunaklar

Silindirik formlu sunaklar arasında en geniş grubu oluşturmaktadır[192]. Bu kategorideki örnekler yalnızca yazıtlı sahip olup üzerinde herhangi bir süsleme elemanı ya da bezeme unsuru bulunmamaktadır. Toplamda 52 adet sunak bu grup altında ele alınmaktadır. Bunlar sırasıyla; Kat. 19-24, Kat. 26-41, Kat. 43- 52, Kat. 54-63, Kat. 65- 69, Kat. 73- 75, Kat. 79-82, numaralı sunaklardır. Söz konusu sunakların bir kısmı tüme yakın korunmuşken, bazılarının yalnızca kaide, gövde ya da üst bölümlerinin korunmuş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bazı eserlerin alt ya da üst yapı mimarileri hakkında net veri edinilememektedir. Buna rağmen on yedi adet

[191] Korkut, 2007: 331.

[192] Patara epigrafik buluntuları 2021-22 yılı itibariyle bir "*corpus"* kapsamında epigraflar tarafından yayına hazırlandığı için sunaklar üzerindeki yazıtlar bu tez kapsamına dahil edilememiştir. Ancak epigrafik verilerin sunaklar özelinde çok önemli bilgiler verdiği tartışılmazdır. Bu nedenle transkripsiyonlar verilmese de gerekli görülen bölümlerde de küçük bilgi notları tezin akışına dahil edilmiştir.

sunağın Rodos ana tipini yansıttığı anlaşılabilmektedir. Kat. 26 numaralı sunağın taç bölümü yoktur ve doğrudan gövdeden sunu tablasına geçiş yapılmıştır (Lev. 23). Kat. 27-29 numaralı sunakların ise taç profilleri olduğu, sunu tablasının profilsiz bırakıldığı anlaşılmaktadır.

Sunakların büyük kısmı dairesel bir plinte üzerinde yükseltilmiştir. Ancak farklı özellik sergileyen örnekler de göze çarpmaktadır. Kat. 24 (Lev. 21) ve Kat. 26 (Lev. 23) dairesel bir kaide üzerinde doğrudan gövdeye bağlanan profilsiz bir düzenlemeye sahiptir. Kat. 47 (Lev. 30 d) ise doğrudan torus üzerinde kyma rekta profili ile gövdeye bağlanmıştır. Üst yapıda sunu tablası ve taç profilini oluşturan silmelerin düzenlenmesinde de bazı sunakların farklı özellikte olduğu anlaşılmaktadır. Kat. 35 (Lev. 27 a-b) ve Kat. 39 (Lev. 28 d) numaralı sunakların taç ve sunu tablası profilleri çok geniş olmamasına rağmen bu iki profil arasında kalan boşluk oldukça geniş bırakılmıştır. Ayrıca her iki sunağın da gövde yapıları ince ve dike yakın bir açıyla yükselmektedir.

Bu grup dahilinde ele alınan sunakların neredeyse tamamında sunu tablası üzerinde bir zıvana deliği bulunmaktadır. Kat. 21, Kat. 24 ve Kat. 26 numaralı sunakların sunu tablası yüzeyinde zıvana deliği yoktur. Kaide tabanında ise tamamında zıvana deliği vardır. Bazı örneklerde ise kaide profilleri ya da plinte üzerinde kenet delikleri görülmektedir. Bunlar Kat. 26, Kat. 28, Kat. 54, Kat. 56 ve Kat. 75 numaralı örneklerdir. Kaide çevresinde kenet deliği bulunan sunakların genel anlamda ebatlarının nispeten daha küçük ve ince, yüksek gövde yapısına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Patara' da silindirik formlu sunakların ağırlıklı olarak eski Hellence yazıtlar taşıdığı bilinmektedir. Ancak bunun yanı sıra az sayıdaki sunağın üzerinde Latincenin de kullanıldığı anlaşılmaktadır. Latince yazıt taşıyanlara örnek olarak Kat. 67 (Lev. 35 d) numaralı sunak gösterilebilmektedir.

Bir önceki bölümde de değinildiği üzere sunakların üzerindeki yazıtlar tarihlendirme konusunda yanıltıcı olabilmektedir[193]. Sunaklar için yalnızca yazıtlardan yola çıkılarak bir kronoloji oluşturulamamak mümkün değildir. Bunun temel nedenlerinden biri yazı karakterlerinin tarihlendirme konusunda her zaman net veriler vermemesidir[194]. Diğer yandan pek çok örnekten karşılaşıldığı üzere sonraki kullanımlarda eski yazıt silinebilmektedir[195]. Patara sunakları içinde de bu yönlü kullanıma sahip pek çok örnek vardır[196]. Kısacası bu

[193] Korkut, 2007: 331.
[194] Höghammar, 2004: 72-75.
[195] Korkut, 2007: 329, 330.
[196] Kat. 14 ve Kat. 15 numaralı sunakların üzerinde sonraki kullanımlara ait yazıtlar söz konusudur. Özelikle Kat. 15 numaralı nişli ve figürlü sunağın üzerinde farklı kullanımları yansıtan iki ayrı yazıt korunmuştur. Bu konuda farklı bir örnek ise Kat. 30 numaralı sunaktır. Bu sunağın yazıtı bilinçli bir şekilde tıraşlanmış ve bu haliyle bırakılmıştır. Yani yeni bir yazıt eklenmemiş olmasına rağmen eski yazıtın silindiği hatta bazı noktalarda harflerin bir kısmının tam silinmemiş olduğu görülebilmektedir.

çalışmada yazıtlar tarihlendirme konusunda temel bir dayanak olarak görülmemiş, ancak bazı durumlarda önemli bir bilimsel veri ya da destekleyici bir kriter olarak düşünülmüştür.

3.1.1.1.2.2. Yazıtsız Sunaklar

Patara' da ele geçen sunakların neredeyse hepsinde yazıt yer alırken yalnızca bir silindirik sunağın üzerinde yazıta rastlanmamıştır. Sunakların üzerinde yazıt olmamasının ise farklı sebepleri olduğu da bilinmektedir[197]. Bunların başında yazıtların sunakların üretim yerinde değil kullanım yerinde ekleniyor olmasıdır[198]. Kat. 25 katalog numaralı sunağın üzerinde yazıt ya da harf kalıntısı bulunmamaktadır (Lev. 22). Söz konusu sunak mimari detaylarıyla Rodos ana tipi formunu yansıtmaktadır. Ancak tüm silmeler profilsiz ve yalın bir çıkıntı halinde verilmiştir. Sunu tablası ve taç arasındaki aralık dar bırakılmıştır. Bu yönüyle Kat. 04 numaralı sunakla benzerlik göstermektedir.

3.1.1.1.3. Nişli Sunaklar

Nişli Sunaklar, silindirik formlu sunaklar içinde nadiren görülen bir gruptur. Bu tipteki sunaklarda farklı bezeme elemanlarıyla birlikte bir niş içinde insan figürlerinin verildiği bilinmektedir[199]. Bu grup da kendi içinde "Yalın Nişli Sunaklar", Sarmaşıklı Nişli Sunaklar" ve "Girlandlı Nişli Sunaklar" üç farklı kategoriye ayrılmaktadır. Ancak Patara'da "Yalın Nişli Sunaklar" ve "Girlandlı Nişli Sunakları" temsil eden örnekler tespit edilememiştir. Diğer bölge ve kentlerden örneklerini bildiğimiz "Sarmaşık Nişli Sunakları" temsil eden bir örnek henüz ele geçmemiştir[200]. Nişli sunaklar mimari formuyla Rodos ana tipini yansıtmaktadır. Silindirik form dışında dikdörtgen prizması formlu nişli ve figürlü sunakların varlığı da bilinmektedir[201]. Ancak bu gruba ait bir örnek de Patara'da şimdiye kadar görülmemiştir.

---

[197] Sunakların kim tarafından diktirildiği ya da hangi amaçla adandığının gösterilmesi önemli bir olgudur. Bu açıdan bakıldığından yalnızca Patara ya da Likya bölgesinde değil hemen her yerde üretilen sunakların belli bir amaca hizmet ettiğinin gösterilebilmesi için yazıt önemli bir kriterdir. Ancak bazı durumlarda sunakların yazıtsız olduğu görülebilmektedir. Bunun farklı nedenleri olabilir. Bunlardan ilki yazıtın daha sonraki bir süreçte kazınarak silinmiş olmasıdır. Bir diğer etken ise yazıtın aşınma nedeniyle kaybolmuş olması ya da kaybolmaya yüz tutmasıdır. Ki bu duruma örnek sunaklar Patara' da mevcuttur. Diğer yandan yazıtların boya ile sunağın yüzeyine işlenmiş olması daha kolay bir deformasyonu açıklayabilir. Son bir olasılık ise üretim aşaması ile ilgilidir. Sipariş üzerine ya da seri olarak üretilen sunaklarda yazıtın sonradan eklenebildiği de sık rastlanan bir durumdur. Bu bağlamda henüz yazıtın sunağın üzerine işlenmemiş olduğu örnekler de bu konuya hem örnek teşkil eder hem de ışık tutar. Yarım fabrikasyon üretimler de yine bu konuda ortaya çıkan sorulara belli ölçüde cevap ya da kanıt niteliğindedir.

[198] Yaraş – Erten, 2008: 88,89.

[199] Horsley-Kearsley, 2007: 135, Pl.186, 216. Hermaios; Bairami-Katsioti, 2008: 630, Kat.34.

[200] Sarmaşıklı ve Nişli sunak örnekleri için bkz. Korkut-Tekoğlu, 2003: 108, 7; Ayrıca Antalya Müzesinde korunan 2012/25 envanter numaralı sunak ve Demre Müzesinde korunan 1.4.79 envanter numaralı Kyaneai sunağı silindirik formlu, nişli ve sarmaşıklı örneklerdir.

[201] Naour, 1977: Taf. IX, Nr. 4.

Silindirik formlu nişli sunakların ortaya çıkışı çok az araştırılmış bir konudur. Buna rağmen bu gruba ait örneklerin hem epigrafik hem de arkeoloji verilere göre MS 1. yüzyılın ikinci yarısından sonrası olduğu anlaşılmaktadır. Bu tipte ele alınan örneklerin tamamı mezar sunağı olarak kullanılmıştır[202].

3.1.1.1.3.1. Yalın Nişli Sunaklar

Patara' da yalın Nişli Sunaklar olarak adlandırılan grubu temsil eden üç farklı örnek ele geçmiştir. Bunlar sırasıyla Kat. 13 (Lev. 12), Kat. 14 (Lev. 13) ve Kat. 15 (Lev. 14) numaralı sunaklardır. Bu örneklerin tamamında Rodos ana tipinde üretilmiş olan bir sunağın gövdesinde bir niş ve niş içinde ayakta duran giysili figürlerin olduğu görülmektedir. Ortalama boyutları 0,58 m ile 0,81 m arasında değişen bu sunaklar kireçtaşından üretilmiştir. En iyi korunmuş örnek, Kat. 13, yüksek bir dairesel plinteye sahiptir. Gövde daralarak yükselmektedir. Bu noktada Kat. 14 biraz daha dik bir açıyla devam ederken Kat. 15'in Kat. 13 numaralı sunak ile daha yakın bir forma düzenlemesine sahip olduğu izlenmektedir. Taç ve sunu tablası arasındaki mesafe, bu gruba ait örneklerde geniş bırakılmıştır. Sunu tablalarının ise dar tutulduğu görülmektedir.

Üç sunağın da merkezine yakın bir noktada alt bölümleri düz, üste doğru apsidyal bir forma sahip ve içe doğru derinleşen nişler yer almaktadır. Nişlerin içerisinde ise ayakta duran giyimli figürler bulunmaktadır. Figürler tamamen nişin içine gömülmüştür. Söz konusu üç figürün hem giysi hem de duruşu büyük benzerlik göstermektedir. Kat. 13 numaralı sunak üzerinde betimlenen figür, khiton ve himation giymiştir. Elbise ayak üstüne kadar uzanmaktadır. Baş ise elbise ile alın kısmı açık kalacak şekilde örtülmüştür. Sağ el elbise kıvrımını altından dolanarak göğüs hizasına doğru yükseltilmiştir. Sol el ise yine elbise sarmalının içine dolanarak aşağı doğru sarkıtılmıştır. Figürün bu duruşu, heykel sanatında puducitia tipi[203] olarak bilinen bir tür veda duruşunu yansıtmaktadır. Kat. 14 numaralı eser de benzer özelliklere sahip bir kompozisyonu sergilemektedir. Buradaki tek fark ise figürün taşıdığı elbisenin diz altına kadar uzanıyor olmasıdır. Az korunmuş olmasına karşın Kat. 15 numaralı sunak üzerindeki figür de diğer ikisi ile benzer özellikleri yansıtmaktadır. Ancak bu eserde farklı olan durum sunağın ön yüzünde yer alan nişin bulunduğu bölümün tam arkasında

[202] Bu tipe dahil edilen örnekler genellikle ikinci ve sonraki kullanımlara ait sunaklardır. Sunağın üzerinde oyulan nişlerin içinde ise genellikle bir ya da iki kişi bulunmaktadır. Mezar sunağı olduklarını ise niş içinde betimlenen figürlerin özellikle mezar stellerinden bildiğimiz veda gestusu sahnesinde verilmeleridir. Bkz. Durukan – Has, 2020: 173; ancak bunun da ötesinde yazıtlar aracılığıyla bunların doğrudan mezar sunaklarıyla bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Naour, 1977: Taf. IX, Nr. 4; Korkut-Tekoğlu, 2003: 108; Korkut, 2007: 329.

[203] Durukan-Has, 2020: 173. Konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Yaylalı, 1979: 36; Atalay, 1986: 285-292; Şahin, 2000: 36; Tavukçu, 2007: 57.

daha küçük boyutlu bir nişin daha verilmiş olmasıdır. Yani iki ayrı niş ve figüre sahip olması bakımından bu örnek diğerlerinden ayrılmaktadır. Ancak diğer yüzde verilen niş ve özellikle içinde betimlenen figür olasılıkla bilinçli bir tahribat dolayısıyla neredeyse hiç takip edilememektedir. Bir farklılık da yazıtların verilişinde karşımıza çıkmaktadır. Kat. 13 ve Kat. 14 numaralı örneklerde yazıtların hemen niş altında kazılı olduğu görülürken Kat. 15 numaralı sunakta yazıtın hem iki niş arasında kalan gövde üstü boşlukta hem de taç ile sunu tablası arasında kalan alanda yer aldığı izlenmektedir.

Yalın nişli sunak örnekleri Likya ve Pamfilya Bölgeleri'nde sıkça karşımıza çıkmaktadır[204]. "Telmessos Antik Kenti'nde" bulunan ve bugün Fethiye Müzesi'nde korunan "09" envanter numaralı sunak, mimari formuyla Patara örneklerine büyük benzerlik göstermektedir. Alttan üste dike yakın bir açıyla yükselmesi, taç ile sunu tablası arası mesafenin geniş tutulması ve yine aynı bölümde yazıta yer verilmesiyle Patara örneklerinden Kat. 15 katalog numaralı eserle büyük benzerlik göstermektedir. Sunağın gövdesinde oyulan nişin konumu da benzer şekilde üst bölüme yakın alandadır. Niş içinde betimlenen figüre bakılacak olursa Patara örneklerindeki figürlerden tek farklı başının kapatılmamış olmasıdır. Ancak figürün duruşu yine tez konusu kapsamında ele alınan Patara sunaklarında görülen duruşla birebir aynıdır. Fethiye Müzesi'nde buluntu yeri bilinmeyen bir diğer örnek "4574" envanter numaralı sunaktır. Bir önceki örnekte olduğu gibi bu sunak da mimari formuyla Rodos ana tipinde olup Patara sunakları ile benzerlik göstermektedir. Dik açıyla yükselmesi ve taç ile sunu tablası arasındaki geniş düzenlemesi ile de yine Kat. 15 ile daha yakın bir görüntü içindedir. Bu uygulama, yalnızca mimari düzenlemede değil Fethiye Müzesi örneğinin de iki farklı niş ve figüre sahip olmasıyla ayrıca yakın bir ilişkiyi göz önüne sermektedir. Patara örneğinde olduğu gibi ön cephede verilen niş ve içindeki figür daha büyük, arka yüzdeki ise çok daha küçük boyutlardadır. Genel anlamda biraz kaba ve asimetrik bir işçilik söz konusudur. Figürlerin elbisesi Patara örnekleriyle benzerlik gösterse de işçilik açısından belirgin farklılık göstermektedir. Fethiye örneğinde, yazıtın konumu da dikkat çekicidir. İki satırlık yazıt, dairesel plintenin üzerine kazınmıştır. Yalın nişli sunakların benzer örneklerinin yer aldığı Antalya Müzesi'nde "1.16.2000" envanter numaralı nişli sunak, Patara örneklerine benzer bir mimari tasarıma sahiptir. Üst bölümü kısmen korunmuş olan bu eser, Patara örnekleri gibi Rodos ana tipindedir. Geniş kaidesi, simetrik gövde tasarımı ve alttan üste daralarak yükselen yapısıyla Kat. 13 katalog numaralı sunakla yakın bir görünüme sahiptir. Gövdenin merkezinde konumlandırılmış olan nişin içinde ayakta duran giysili bir figür yer almaktadır. Figürün yoğun aşınmış olması nedeniyle kimliği belli olmasa da diz altına kadar uzanan bir elbise giydiği ve

[204] Side, Antalya, Demre ve Fethiye Müzeleri sergi ve depo alanlarında söz konusu sunaklar görülebilmektedir.

yine sağ elin dirsekten kırılarak göğsün üstüne kapandığı görülmektedir. Patara örneklerinden tek farkı, figürün başının açık bırakılmış olmasıdır.

Genel anlamda bu tipoloji altında ele alınan sunakların küçük veya orta ölçekli büyüklüğe sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bilinen örneklerin tamamı Rodos ana tipinde olup yalnızca küçük detaylarda kendi içinde farklılıklara sahip oldukları bilinmektedir.

Yine tüm örnekler, altta geniş ve düz bir zemin üzerinde yükselen ve üstte daralarak apsidyal formla sonlanan niş düzenlemesini yansıtmaktadır. Nişlerin bazen daha derin bazen de dik açıyla yükseldiği de görülebilmektedir. Bazı sunaklar ise çift nişli olarak tasarlanmıştır. Yazıtlar genelde niş altında kazınmasına rağmen kaide, sunu tablası ile taç arası boşluk ya da gövde üzerinde de verilebilmektedir. Bu yapıdaki sunakların tamamı kireç taşından üretilmiştir. Silindirik formlu olan bu grubun dışında bir de dikdörtgen prizması formlu nişli sunakların varlığı da bilinmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Patara' da henüz ele geçmemiş olsa da aynı ikonografinin betimlendiği örneklere Fethiye[205], Demre[206] ve Antalya[207] Müzeleri'nde rastlanmaktadır. Dolayısıyla Pamfilya ve Likya kentlerinde nişli ve figürlü anlatımların hem silindirik hem de dikdörtgen prizması formlu sunaklarda tercih edilebildiği de anlaşılmaktadır. Aynı formda mezar stelleri üzerinde de nişli ve figürlü anlatıma sahip örnekler mevcuttur[208]. Bu ikonografinin mezar stelleri üzerinden sunaklara geçmiş olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla mezar sunaklar üzerinde mezar stellerinin etkisi görülmektedir.

[205] Fethiye Müzesinde teşhirde olan 27 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunak nişli ve figürlüdür. Kısmen derin oyulmuş olan nişin içinde sunağın boyutuna oranla oldukça büyük bir figür yerleştirilmiştir. Burada görülen figür duruşu itibariyle puducitia duruşuyla karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca çok kalın olduğu izlenen iki farklı elbise taşımaktadır. Ek olarak bu tipten bilinen örneklerin çoğunda olduğu gibi Fethiye örneğinin de başı kapalı verilmiştir. Nişin alt kısmında ve kaide üzerinde ise sunak yazıtı yer almaktadır.

[206] Tirmisin de bulunan ve Demre Müzesinde sergilen dikdörtgen prizması formlu bir mezar sunağı da benzer şekilde nişli ve figürlüdür. Orantısız biçimde geniş bir kaidesi ve üstte akroterleri olan sunağın ön yüzünde yine cepheye orantısız şekilde yerleştirilmiş bir niş vardır. Sunağın gövdesine oranla küçük olarak tasarlanan nişin içinde ayakta duran giysili bir figür görülmektedir. Duruş olarak puducitia tipini yansıtan figürün sağ eli elbise altından göğüs üzerine uzanmış sol el ise serbesttir. İki farklı elbise taşıdığı anlaşılan figürün başı kapalıdır. Nişin altında ve kaide üzerinde yazıt yer almaktadır. Söz konusu sunak MS 2-3. yüzyıllara tarihlendirilmiştir.

[207] Antalya Müzesi bahçesinde sergilenen A.193 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunak diğerleri gibi nişli ve figürlüdür. Sunağın gövdesine oranla küçük verilmiş olan niş içinde ayakta duran giyimli bir kadın betimlenmiştir. Kadın figürünün duruşu diğerleriyle aynı kompozisyondadır.

[208] 1993 yılında yapılan araştırmalarda Tlos 'da ele geçen dikdörtgen prizması formlu bir mezar steli benzer ikonografiye sahiptir. Bugün Fethiye müzesinde sergilenen "2696" envanter numaralı kireçtaşı malzemeden üretilmiş olan mezar stelinin ön yüzü oldukça yüksek bir niş ve niş içinde giysili bir figürle hareketlendirilmiştir. Ayrıca nişin çevresi tamamen yazıtla kaplanmıştır. Niş içinde verilen figür biraz tahrip olmuş olsa da diz altına kadar uzanan bir elbise taşımaktadır. Figürün sağ eli dirsekten kırılarak elbise altından göğüs üstüne doğru uzanmıştır. Sağ eli yine elbise altından geçerek aşağı doğru sarkmıştır. Net anlaşılamasa da başın Patara örneklerindeki gibi kapalı olduğu izlenmektedir.

3.1.1.1.3.2. Girlandlı Nişli Sunaklar

Girlandlı ve nişli sunakların bu isimle adlandırılmasının nedeni söz konusu sunakların üzerinde görülen nişlerin, girland şeması arasına yerleştirilmiş olmasıdır. Bu kategoride ele alınan örneklere bakıldığında girlandların kesilmiş olduğu yani normalde girlandı olan bir sunağın daha sonraki bir süreçte tekrardan kullanılmak üzere bu şekilde işlendiği anlaşılmaktadır. Sonraki bir düzenlemeye ait olduğu görülen örneklerin bu haliyle rastgele tasarlanmadığı da anlaşılmaktadır. Öyle ki nişler tam olarak girland taşıyıcıların boynuzuna dolanıp girland uçlarının aşağı sarkıtıldığı noktalarda açılmıştır.

Patara'da bu gruba, kırık parçalar halinde ele geçmiş olan iki örnek dahil edilmiştir. Kat. 16 (Lev. 15, a) ve Kat. 17 (Lev. 15, b-c) katalog numaralı sunaklar, kısmen korunmuş olarak günümüze ulaşmasına rağmen girland ve niş izleri takip edilmektedir. Kat. 16 katalog numaralı sunağın yalnızca sol bölümde girlanda ait uzantı izlenmektedir. Dar olduğu anlaşılan nişin içinde ayaktan bel hizasına kadar korunmuş bir figür yer almaktadır. Figürün sağ ayağı dizden kırılmış, sol ayağı ise dik yükselmektedir. Ayak bileklerine kadar inen bir elbise taşıyan figürün iki bacak arasında yatay kıvrımlar göze çarpmaktadır. Nişin hemen altında ise sunağın üstüne kazınmış olan yazıt görülmektedir.

Bu kategoride değerlendirilen ikinci sunak olan Kat. 17'nin ise sağ tarafında bir bukefalion görülmektedir. Bir önceki gibi burada da girlandın aynı noktadan kesilerek nişin bu alana yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. Niş içerisinde ayakta duran giysili bir figür vardır. Figürün sol kısmı bel hizasından aşağı doğru yatay bir şekilde kırık ve eksik olmasına rağmen sağ kısım diz hizasına kadar görülebilmektedir. Sağ dizi kırılarak öne atılmış, sağ kolu dirsekten hafifçe kırılarak öne doğru açılmıştır. Yine sağ elinde ise bir nesne taşıdığı anlaşılmaktadır. Sol kolun da aynı biçimde takip edildiği bölüme kadar aşağı sarkıtıldığı anlaşılmaktadır. Burada betimlenen figürün bu duruşuyla puducitia tipini yansıtan diğer Patara örneklerinden ayrıldığı görülmektedir. Elbise konusunda da bazı farklılıkları yansıtan figür çift giysi taşımaktadır. Altta yarım kollu bir tunik, üstte ise sol omuzdan sağ koltuk altına doğru diyagonal devam eden deri izlenimi veren sıkı ve kalın bir manto giymiştir. Yalın nişli sunaklardaki figürlerden farklı olarak baş açıktır.

Patara'daki girlandlı nişli sunak örnekleri çok küçük parçalar olarak günümüze ulaşmıştır. Ancak Likya Bölgesi ve Pamfilya Bölgeleri'nde iyi korunmuş örnekler vardır. Fethiye Müzesi'nde envanter numarası görülemeyen bir örnek tüme yakın korun haliyle bu tip hakkında net veriler sunmaktadır **(Resim 3.1.)**. Mimari formu Rodos ana tipini yansıtan sunağın, girlandlı ve girland üstü boşluklarda ise mezar sahiplerine ait portre ve büstlerin yerleştirilmiş olmasıyla Pamfilya-Likya girlandlı mezar sunakları grubuna dahil edilmektedir.

Fethiye örneği girlandlı ve nişli sunak düzenlemesinin detayları hakkında net bilgiler vermesi açısından oldukça önemlidir. Üç girland kavisinden oluşan girland şemasında boğa başları girland taşıyıcısı olarak kullanılmıştır. Girland üstü boşluklarda ise bu tipe ait örneklerden bilindiği üzere portreler bulunmaktadır. Sunağın orijinalinde yer alan tüm unsurların korunduğu ancak yalnızca bir girland kavisinin ve üzerinde bulunan portrenin kaldırılarak bu alana niş konulduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında sunağın özgün formuna müdahale edildiğini gösteren herhangi bir iz yoktur[209]. Sunak üzerinde açılan niş, dar, yüksek ve asimetrik bir yapıdadır. Sunağın üst bölümüne hemen taç profilinin bitişiğine oyulmuş olan nişin içinde ayakta duran giyimli bir kadın figürü yer almaktadır. Figür, nişin içine tam sığacak oranda tasarlanmıştır. Kadın figürünün sağ eli elbisenin içinden göğüs üstüne uzanmıştır. Sol el ise yine elbise altından aşağı sarkıtılmış ancak elinde yere kadar uzanan bir nesne tutmaktadır. Çok kalın bir elbise giydiği görülen kadın figürünün başı açık bırakılmıştır.

Resim 3.1. Fethiye Müzesi'nden Girlandlı ve Nişli Sunak Örneği.

Fethiye Kalesi çevresinde ele geçen ve Fethiye Müzesi bahçesinde sergilenen "16" envanter numaralı sunak, girlandlı ve nişli sunaklar grubuna ait bir diğer eserdir **(Resim 3.2.)**.

[209] Girlandlı ve nişli sunaklarda yukarıda bahsedilen sonraki dönem düzenlemelerinde yalnızca nişin yerleştirileceği bölümlerin tıraşlandığı bilinmektedir. Bunu anlamak için aynı mimari forma sahip orijinali bozulmamış sunaklara bakıldığında sunak üzerinde başka bir düzenlemeye gidilmemiş olduğu kanıtlanabilmektedir. Özetle bu grup için kullanılan orijinal ve ikinci kullanım izine rastlanmayan bir sunakla aynı formdaki girlandlı ve nişli sunak arasındaki tek düzenleme yalnızca bir girland kavisinin manşet hizasından kesilmesidir. Bunu gösteren örnekler için bkz. Korkut, 2007: Taf.118,1-7, Taf.119, 1-9. Bunun dışında Fethiye Müzesi bahçesinde sergilenen 4576 envanter numaralı sunak, Side Müzesinde sergilenen envanter numarasına ulaşılamayan aynı düzenlemedeki bir sunak, Demre Müzesi bahçesinde sergilenen K5.20-1 envanter numaralı sunak ve Antalya Müzesi bahçesinde bulunan 64.44.90 envanter numaralı sunak bu konuda net bilgiler vermesi bakımında önemlidir.

Mimari formuyla diğer girlandlı ve nişli örneklerle aynı özelliktedir. Niş, manşet hizasından girlandların kaldırılmasıyla oluşturulan boşluğa yerleştirilmiştir. Benzer örneklerde olduğu gibi sunağın orijinaline ait girland ve girland üstü boşluklardaki portrelere dokunulmamıştır. Niş geniş çalışılmış figür içerisinde sıkıştırılmamıştır. Ayakta duran bir kadın olduğu anlaşılan figürün sağ elini elbise altından göğüs üzerine koymasıyla *puducitia* tipini yansıtmaktadır. Sol eli aşağı sarkıtılmış ve elbise tomarına dolanmış olarak verilmiştir. İki farklı elbise taşıdığı görülen kadın figürünün işçilik olarak stilize bir çalışmayla ele alınmış olduğu anlaşılmaktadır. Alt ve üstteki elbise, vücut hatları iç içe girmiş durumdadır. Aynı zamanda kıvrım düzenlemesi doğal bir yapıdan çok uzakta olup mekanik ve göz yorucu bir işçiliktedir. Önemli detaylardan biri, ilk kullanıma ait olan düzenlemedeki girland ve portrelerin stil özellikleri ile sonradan yerleştirilen niş içindeki kadın figürünün tamamen farklı olmasıdır.

Resim 3.2. Fethiye Müzesi'nden Girlandlı ve Nişli Sunak Örneği.

Pamfilya ve Likya Bölgeleri'nin çeşitli noktalarında da karşımıza çıkan bu tipteki sunakların bir örneği de İskenderiye Müzesi'nde sergilenmektedir[210]. Eserin buradaki mevcudiyetinin ticaretle bağlantılı düşünülmektedir. Mimari formuyla Rodos ana tipine bağlı kalınmış olup bezeme dekorasyonuyla da Pamfilya ve Likya bölgelerinde görülen örneklerle tamamen aynı düzenlemede olduğu anlaşılmaktadır.

Girlandlı sunaklarda niş düzenlemesinin farklı yorumlandığı örnekler de mevcuttur. Örneğin Fethiye'nin Seydikemer ilçesinde bulunan ve Fethiye Müzesi bahçesinde sergilenen

[210] Korkut, 2007: Taf.120,1.

"3585" envanter numaralı sunak, niş tasarımı ve de niş girland düzenlemesi açısından farklı bir görünüme sahiptir. Mimari formuyla Rodos ana tipini yansıtsa da ince uzun yapısı ve daha çok gövdenin sunağın geneline oranla yüksek tutulmuş olması, bilindik örneklerden ayrılan küçük bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Niş düzenlemesinde, bilinen örneklerle temel bir ayrıma gidildiği fark edilmektedir. Niş, içeri doğru oyulmamış bunun yerine ortalama 0,05 m dışa doğru çerçeve yapan bir tasarımla kabartma şeklinde çalışılmıştır. Gövdenin alta yakın bir noktasında konumlandırılmıştır. Bunun nedeni ise girland şemasının nişin üstünden geçirilmiş olmasıdır. Bu durum, girlandlı ve nişli örnekler gurubunda ele alınan sunaklardan ayrılmaktadır. Çünkü burada niş için yer açmak amacıyla girlandlar kesilmemiş, büyük olasılıkla niş ve girland düzenlemesi birlikte tek seferde çalışılmıştır. Girland şemasının verilişi de bu gruba dahil olan bilindik sunaklar arasında farklılık göstermektedir. Oldukça kalın ve bantlarla sıkılmış bir girland hattı görülmekle birlikte niş üstünde tam merkeze gelecek bir noktada girland uçları Herakles düğümü ile bağlanmıştır[211]. Niş düzenlemesi de belli başlı farklılıkları yansıtmaktadır. Örneğin niş bir kabartma formunda çıkıntılı olarak verilmiş ve nişin iç derinli çok yüzeysel bırakılmıştır. Niş içine tam sığacak boyutlarda oturan iki farklı figür yerleştirilmiştir. Cepheden bakıldığında soldaki figür ki giyiminden anlaşıldığı kadarıyla kadın solda yer alan figüre sol kolunu atmıştır. Her iki figür de iki farklı elbise giymiştir. Oldukça stiliz bir üslup göze çarpmaktadır.

Fethiye Müzesi'nden bir başka sunak üzerinde aynı düzenleme takip edilebilmektedir Envanter numarası bulunmayan bu sunak "3585" envanter numaralı sunak ile yakın bir görüntüde olup girland düzenlemesinin nişe birleştirilmesiyle farklılık göstermektedir. Bunun dışında niş yine girlandın altına gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Niş içinde ayakta tek başına duran bir figür betimlenmiştir. Yoğun tahribat nedeniyle duruş, elbise ve diğer detaylar ise takip edilememektedir. Ancak bu iki farklı sunak, girland ve niş düzenlemesinin birlikte verildiği eserlerin genel değerlendirmesi açısından farklı üslup ve işçilikleri yansıtıyor olmasıyla ayrıca önem arz etmektedir. Kısacası girlandlı ve nişli sunaklar grubunda bu iki sunak nişin farklı üslup ve işçilikte kullanılıyor olması açısından ayrı bir yer tutmaktadır.

Silindirik formlu sunaklar içinde niş uygulamasının kullanıldığı bir diğer grup sarmaşık bezemeli sunaklarıdır. Patara'da henüz bilinen bir örnek olmasa da çevre kentlerde çok sayıda bu tipolojiye ait eser bulunmuştur. Antalya Müzesi deposunda zor alım yöntemi ile müzeye kazandırılan "2012/25" envanter numaralı eser orijinalinde sarmaşık bezemeli bir sunak olup

[211] Silindirik formlu sunaklar üzerinde Herakles düğümünün kullanıldığı örnekler sarmaşık bezemeli sunaklardan bilinen bir uygulamadır. Pamfilya ve Likya bölgelerinde sıkça karşılaşılan sarmaşık bezemeli sunakların sarmaşık uçları birleşim noktasında Herakles düğümü bağlanmaktadır. Bunu en iyi korunmuş örnekleri ise Side Müzesi "3335" envanter numaralı eser, Patara Ep.373 envanter numaralı eser ve Antalya Müzesi "532" envanter numaralı eserlerdir.

sonraki kullanımında ise niş açılmıştır[212]. Demre Müzesinde, çevre kentlerden gelmiş olan sarmaşık ve nişli sunak örnekleri mevcuttur. Bunlardan biri Kyaneai'da bulunmuş "1.4.79" envanter numaralı sarmaşık bezemeli ve nişli sunaktır.

Konu hakkında detaylı araştırmalar yapan Taner Korkut, "Pamphylia-Likya grubu sunakların MS 2. Yüzyılın başına kadar üretildiğini" tespit etmiştir[213]. Korkutun bahsetmiş olduğu gruba ait örneklerin kullanıldığı girlandlı nişli sunaklar ise MS 1. yüzyılın ikinci yarısından sonra da üretilip kullanılmaya devam etmiştir. Bu çıkarım yalnızca Pamphylia-Likya grubu sunakların son kullanımı ile bağlantılı değildir. Nişlerin içinde yer alan heykel ya da kabartmaların dönemsel özellikleri ve epigrafik bilgilerden gelen veriler, bunların MS 1. yüzyılın ikinci yarısından sonra üretilmeye başlandığı ve MS 3. yüzyılda kullanılmaya devam ettiğine işaret etmektedir.

3.1.1.1.3.3. Yazıtlı ve Nişli Sunaklar

Patara'da bu kategoride ele alınan toplam dört sunak ayrı sunak vardır. Bunlar sırasıyla Kat. 13, Kat. 14, Kat. 15 ve Kat. 16 numaralı sunaklardır. Kat. 16 numaralı eserin küçük bir bölümü korunmuş, diğerleri daha iyi durumdadır. Söz konusu sunaklar Rodos ana tipini yansıtmaktadır. Hepsinde niş içinde ayakta duran giyimli bir figür görülmektedir. Yazıtlar genellikle niş ile kaide arasındaki boşlukta yer almaktadır. Bu noktada Kat. No. 15 numaralı sunak, taşıdığı yazıtın niş yanı ve taç ile sunu tablasında yer alıyor olmasıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu kategoride ele alınan örneklerin dönem aralığı MS 2-3. yüzyıllardır. Likya ve Pamfilya bölgelerinde bu tip sunaklar MS 1. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaygın olarak görülmektedir[214]. Ancak bu tipteki sunakların tarihlemesi konusunda bazı problemler olduğu görülmektedir. Yazıt, sunağın formu, dekoratif unsurlar ve niş içinde verilen heykel ya da büstlerin çoğu zaman farklı üslupları yansıttığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni bu örneklerin sonraki kullanımlarıyla bağlantılı olarak özellikle nişlerin sonradan eklenmesiyle ilgilidir. Örneğin Kat. 15 numaralı Patara örneğinde niş sonradan eklenmiş dahası arka yüzde küçük niş içindeki figür bilinçli olarak tahrip edilmiştir. Ek olarak aynı sunağın üzerinde farklı dönem özelliğini yansıtan iki ayrı yazıt bulunmaktadır.

---

[212] Antalya müzesi "2012/2"5 envanter numaralı sunağın orijinalinde sarmaşık motifli olduğu bu tipi temsil eden diğer örneklerin mimari tasarımı ve bezeme stiliyle karşılaştırıldığında net anlaşılmaktadır. İkinci ya da daha sonraki kullanımında ise sarmaşık motifinin birleştiği noktada niş açılmıştır. Sarmaşık dallarının karşılıklı durması tam birleşme yaptığı ve hatta Herakles düğümünün olduğu noktada niş açıldığını göstermesi açısından ayrıca önem arz etmektedir. Bu uygulama Demre Müzesinde sergilenen örneklerde de aynı düzenlemede yapılmıştır.

[213] Ayrıntılı bilgi için bkz. Korkut, 2007: 333; İşkan-Korkut, 2008: 341.

[214] Korkut-Tekoğlu, 2003: 108, 7.

3.1.1.1.4. Sarmaşık Bezemeli Sunaklar

Silindirik formlu sunaklar içerisinde "Sarmaşık Bezemeli Sunaklar" ayrı bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır[215]. Bu kategorideki sunaklarda gövdeyi genellikle merkezden tam bir turla dolanan sarmaşık dalı motifi görülür[216]. Sunağın ön yüzünde dalların ucu Herakles düğümüyle birleştirilir[217]. Bazı örneklerde korymbes bazılarında ise sarmaşık yaprağı motifleri daha ön planda ya da vurguludur[218]. Bazı örnekler ise daha karmaşık ve aynı zamanda görsel açıdan daha hareketli bir görünüme sahiptir[219]. Konuyla ilgili çalışmalar yapan T. Korkut, "sarmaşık dallarının sunakların üzerinde bu şekilde kullanılmasının ne Küçük Asya'da ne de başka bir coğrafyada bilinmediğini" belirtmiştir[220]. Tarafımızca yapılan tüm araştırma ve gözlemler T. Korkut'un düşüncesini doğrulamaktadır[221]. Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemlerinde korymbes ve sarmaşık bezemesinden oluşan girlandların sunaklar üzerinde kullanıldığı bilinmektedir[222]. Bunun dışında ise yine aynı dönemlerde kabartmalı seramikler üzerinde kullanıldığı görülür[223]. Hellenistik Dönem'de "yapı dalları olarak da kullanılan" sarmaşık motifi[224], Korkut'a göre "Hellenistik Dönem akrabalarından uzak olmayan bir kullanıma" sahiptir[225].

Pamfilya ve Likya Bölgeleri'nde az sayıda örnekle temsil edilen bu gruptan Patara'da yalnızca iki farklı sunak ele geçmiştir. Söz konusu sunaklardan biri olan Kat. 11 numaralı eserin, günümüze küçük bir kısmına ulaşmıştır. Ancak gerek sarmaşık yapısı gerekse epigrafik kanıtıyla, değerlendirme ve tipoloji açısından Patara sunakları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Korunmuş bölümden görülen sarmaşık motifi ve hemen altında başlayan yazıt, diğer örneklerle karşılaştırıldığında bunun sarmaşık bezemeli sunaklar grubuna ait olduğunu göstermektedir.

Kalın dallardan sarkan tomurcuk ve yapraklar karşılıklı olarak iki salkım şeklinde gövdenin ortasında birleşmiştir. Bu noktada diğer örneklerde olduğu gibi Herakles düğümü ile

---

[215] Sarmaşık bezemeli sunaklar genel anlamda sunak literatüründe çok az çalışılmış olan bir konudur. Son dönem kazılarıyla birlikte Pamfilya ve Likya kentlerinde bu buluntu grubunun da sayısı artmıştır. Dolayısıyla sarmaşık bezemeli sunakların tekrardan ele alınma gereksinimi de artan yeni ve bazı özel buluntularla birlikte artmıştır.
[216] Korkut-Tekoğlu, 2003: 110, 11. "Grabaltar für Hermokrates".
[217] Benzer örnekler için bk. Korkut, 2007: Taf. 115, 1-4, Taf. 116, 1.
[218] Korymbes ve sarmaşık yaprakları birlikte verilebilmektedir. Ancak bazı örneklerde ikisinden birinin daha ön planda verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bk. Korkut, 2007: 115, 1-4.
[219] Patara'da ele geçen Kat.12 numaralı sunak üzerinde Korymbes, asma yaprakları, sarmaşık yaprakları, üzüm salkımı ve Herakles düğümü birlikte verilmiştir. Benzer örneklere göre bezeme tasvir alanı oldukça geniştir.
[220] Korkut, 2007: 331.
[221] Bu konudaki araştırmalara ek olarak, Sarmaşık bezemeli sunakların daha çok Pamfilya Bölgesinde tercih edilmiş olduğu tespit edilmiştir. Patara ve Myra dışında Likya Bölgesinde farklı bir örnek tespit edilememiştir.
[222] Fraser, 1977: 118 Nr. 157, Abb. 82 (a).
[223] Schäfter, 1968: 64, Abb. 5;
[224] Rumscheid, 1994: Nr. 233, Taf. 135, 4.
[225] Korkut, 2007: 331.

birleştirildiği düşünülen dallardan sarkan kurdele uçları kısmen korunmuş olmasına rağmen bunu doğrulamaktadır. Bu gruba dahil olan bir diğer örnek Kat. 12'dir. Bu eser diğerine göre daha iyi korunmuştur. Mimari tasarımıyla Rodos ana tipini yansıtan sunak bezeme unsurlarıyla sarmaşık bezemeli sunaklar grubundadır. Kat. 12 yoğun bir bezeme dekorasyonuna sahiptir. Geniş bir alana yayılan asma, sarmaşık yaprakları ve bitki tomurcuklarından oluşan sahnenin altında dört satırı kısmen korunmuş olan bir yazıt yer almaktadır. Daha sıkı ve sıkışık olarak tasarlanmış olan sahnede, iki uç yine Herakles düğümü ile bağlanmıştır. Yazıtın olduğu ön yüz daha hareketli bir bezeme taslağına sahipken arka yüz daha geniş ölçekli asma yapraklarıyla verilmiştir.

Demre Müzesi bahçesinde sergilenen sarmaşık bezemeli bir sunak Patara örnekleriyle tipolojik açıdan yakınlık göstermektedir **(Resim 3.3.)**. Söz konusu sunağın üstünde tek hattan oluşan bir sarmaşık hattı görülmektedir. Oldukça kalın dallar ve büyük boyutlu yapraklardan oluşan yalın bir düzenlemeye sahiptir. Tomurcuklar yalnızca ön yüzde verilmiş, kalan kısımlar ise asma yapraklarıyla bezenmiştir. Hem önde hem de arkada Herakles düğümü ile bağlanmış olması dikkat çekicidir. Buraya kadar bahsedilen genel tasarımıyla Patara örnekleri arasında Kat. 11 (Lev. 10, c-d) ile daha benzer bir anlatımdadır. Özellikle *korymbes*lerin Herakles düğümüne yakın noktada toplanmış olması ve geri kalan kısmın yapraklarla verilmesi, her iki eserin benzer düzenlemesini yansıtmaktadır. Kat. 12 (Lev. 11, a-d) ise belirgin bir şekilde farklılık göstermektedir. Özellikle yoğun ve sık üslup Demre Müzesi örneğinden temelde ayrıldığı noktadır.

Resim 3.3. Demre Müzesi'nden Sarmaşık Motifli Sunak Örneği.

Bir diğer benzer tip Fethiye Müzesi bahçesinde sergilenen "4575" envanter numaralı eserdir. Mimarisi, bezeme hattının sunağın merkezinde konumlandırılması ve yazıtın sunağın altında verilmiş olması gibi nedenlerle bu tipi temsil eden diğer örneklerle aynı özellikleri yansıtmaktadır. Sarmaşık dalının merkezinde iki tomurcuk birbirine kurdele ile bağlanmış ve Herakles düğümü kullanılmamıştır. Yapraklar küçük sayılabilecek boyutta araları oldukça aralık bırakılarak verilmiştir. Bu özellikleriyle yine Kat. 11 ile daha yakın bir düzenlemeye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Antalya Müzesi'nde bu kategoride daha fazla örnek bulunmaktadır. Bunlardan ilki "532" envanter numaralı sunaktır[226]. Benzer örneklerde olduğu gibi gövdenin merkezinde tek dal sırasına bağlı bir hat şeklinde dolanan bir sarmaşık motifi söz konusudur. Ön yüz çok sayıda sarmaşık tomurcuğundan oluşmuşken yan ve arka bölümler aynı dal üzerinden salınan sarmaşık yapraklarıyla çevrilmiştir. Sarmaşık dalı kalın yapraklar ise büyük çalışılmıştır. Yazıt bu tipi temsil eden örneklerin tamamında olduğu üzere gövdenin alt bölümündedir. Ön yüzde sarmaşık tomurcukları Herakles düğümü ile bağlanmış ancak diğer örneklerden farklı olarak antitetik duran tomurcuklar tamamen sıkılarak birleştirilmiştir. Arka yüzde ise Herakles düğümü yerine kurdele ile basitçe iliştirilmiştir. Tüm kriterler göz önünde bulundurulduğunda Antalya Müzesi "532" envanter numaralı eser, Patara Kat. 11 ile daha yakın bir görünüme sahiptir.

Bu tip altında değerlendirilen bir örnek ise Side Müzesi bahçesinde sergilenmektedir. "3335" envanter numaralı sunak gövdenin merkezinde tek sıra sarmaşık hattına sahiptir. Side örneği dahil olmak üzere bu gruba ait tüm sunaklar aynı mimari forma sahiptir. Hatta gövde oran orantısı açısından da bilinen tüm örnekler bu benzerliği yansıtmaktadır. Ön yüzde tomurcuklar Herakles düğümü ile bağlanmış hatta tomurcukların birbirine sıkı bir üslupta birleştirilmiş olması Antalya Müzesi örneği ile daha yakın bir ilişkiyi göstermektedir.

Sarmaşık bezemeli sunaklar konusunda yapılan çalışmalar kısıtlıdır. Bu gruba dahil olan sunakları gördüğümüz Pamfilya ve Likya kentleri dışında başka bir bölgeden örnek ele geçmemiştir. Dolayısıyla bir araştırma konusu olarak çok geniş bir alana yayılmış bir malzeme grubundan söz edilemez. Ancak sarmaşık motifi, özellikle Helenistik dönemden beri farklı sanat dallarının farklı atölyelerinde dönemsel olarak tercih edilmiştir[227]. Bu sayede sarmaşık

[226] Korkut, 2007: Taf.115, (1, 2).

[227] Konuyla ilgili kapsamlı çalışmalar yapan Taner korkut, "Küçük Asya lahit sanatında böyle bir dekorasyonun olmadığını bunun yerine yalnızca korymbes ve meyvelerden oluşturulan sarmaşıklı girlandların mevcudiyetinden" bahsetmektedir. Araştırmacı "söz konusu girland düzenlemesinin ise Lahitler üzerinde Severuslar döneminden sonra görüldüğünü" belirtmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Korkut, 2007: 331.; Ayrıca sarmaşık dallarının kullanımı Hellenistik dönem seramikleri üzerinde de görülmektedir. Bunun en net örneklerinden biri ise British Museum'da sergilenen Rodos menşeili bir taş Skyphostur. Burada Pamfilya ve Likya bölgesi kentlerinde karşımıza çıkan sarmaşık bezemeli sunakların tasarımına çok yakın bir anlatımın

dalı ve korymbes motifli örneklerin öncü kullanımlarının yalnızca sunaklar üzerinde olmadığını ancak bunların genel anlamda ölü gömme gelenekleri kapsamında tercih edildikleri bilinmektedir[228].

Sarmaşık bezemeli sunaklar "Pamfilya ve Likya kentlerinde Hellenistik Dönem'de karşılaştığımız" bir yeniliktir[229]. Bu tipteki sunaklar, MS 1. yüzyıl içlerine kadar kullanılmaya devam edilmiştir. Sarmaşık bezemeli sunakları temsil eden erken örneklerde ince ve doğala daha yakın görünüme sahip bir yapı varken sonraki süreçte yaprak ve dal kombinasyonunda değişim görülmektedir. Daha kalın ve açılmış uçuşan yapraklar özellikle tipin geç örneklerinde karşımıza çıkan değişimin somut kanıtıdır. Temelde mimari, seramik ve sunaklar üzerinde görülen sarmaşık dalları genelde tek sıra bir hatta şekillenirken bazı örneklerin daha yoğun ve karmaşık bir anlatıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Patara' da ele geçen Kat. 12 envanter numaralı sunak yoğun bir bezeme şemasına sahiptir. Sarmaşık, korymbes, akhantus yaprakları ve üzüm salkımı birlikte kullanılmıştır. Sarmaşık dalı kendi içinde dönerek ön cephede toplanmış, aralardan daha ince dallarda boşlukta izlenimi veren akhantus yaprakları yayılmıştır. Bu düzenleme bu haliyle şimdiye kadar bilinen örnekler arasında belirgin bir farklılığı yansıtması açısından önemlidir. Ayrıca akhantus yaprakları üzerinde görülen geniş ve derin oyuklar matkap izini andırsa da bunların yaprak çanaklarının (*lappe*)birleştiği noktadaki yuvarlak şekilde verilme modasıyla alakalı olduğunu belirtmek gerekir.

3.1.1.1.5. Yılan Figürlü Sunaklar

Yılan figürlü sunaklar, silindirik formlu sunaklar içerisinde farklı bir tasarımla karşımıza çıkmaktadır. Bu gruba ait örneklerde silindirik forma sahip bir sunağın gövdesine dolanan ve neredeyse her zaman başı sunu tablasına doğru yükselen bir yılan kabartması bulunmaktadır. Patara' da üzerinde yılan betimlemesi görülen iki sunak vardır. Bunlar Kat. 08 (Lev. 8) ve Kat. 18 (Lev. 16) numaralı sunaklardır. Ancak bu sunaklardaki yılan figürlerinin kullanımında farklılık görülmektedir. Bu farklılık aslında tipolojik olarak da farklı değerlendirmelerini gerektirmektedir. Öyle ki Kat. 08 numaralı sunağın üzerindeki yılanın bir girland şeması gibi altlı üstlü kavisler oluşturduğu görülmektedir. Tek bir yılan sunak

varlığı göze çarpmaktadır. Tek sıra bir sarmaşık dalı üzerinde yapraklar ve korymbeslerin olduğu ve bu düzenlemenin altında ise sunaklarda olduğu gibi yazıt yer aldığı görülmektedir. Fraser bu eserin epigrafik kanıtlar ve yine sunaklarda görülen dekoratif özellikleri nedeniyle ölü gömme gelenekleriyle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fraser,1977: 68,69. Bunlar dışında bkz. Schafer, 1968: 64, Abb. 5.; Hochuli -Gysel, 1977; 159, Taf. 50, 51. Hellenistik dönem mimari bezemelerinde de aynı dekorasyon görülebilmektedir. Bu konuda bilgi için bkz. Schafer, 1994: Nr.23, Taf. 135, 4.

[228] Fraser, 1977: 69.

[229] Pamfilya ve Likya bölgesi kentlerinde Hellenistik dönemden beri kullanıldığı görülen sarmaşık bezemeli sunaklar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Korkut, 2001: 331-332.

gövdesinin arka yüzünden sağ bölümden dolanarak ön yüzdeki bir kantharos'un içine doğru başını kaldırır şekilde resmedilmiştir. Bu anlatım yine mezar sunakları, steller ve adak levhalarından bilinen farklı bir ikonografiyle ilişkilidir[230].

Nero Hamamı Caldarium'unun bir bölümünde yapılan kazı çalışmaları sırasında bulunan Kat. 18 numaralı sunak, Patara' da sunağın gövdesine dolanarak sunu tablasına doğru yükselen ikonografideki tek örnek olma özelliğindedir[231]. Söz konusu eser, mimari formuyla Hellenistik Dönem Rodos ve Knidos örneklerinin düzenlemesini yansıtmaktadır[232]. Yüksek olmayan torus üzerinde kyma rekta profiliyle hareketlendirilmiş bir kaide[233], geniş gövde, sunu tablası ile taç arasındaki basık yapı ve taç kısmından doğrudan hafifçe yana açılarak yükselen sunu tablasıyla dikkat çekmektedir[234].

Kat. 18 numaralı sunağın gövdesini dolanan yılan oldukça hacimli verilmiş olup, kaideden taç kısmına kadar sunağın gövdesinde dolanarak yükselmiştir. Kuyruk kendi içinde dönerek halka formunu almış[235], gövde kavisli baş ise sunu tablasına doğru uzanmıştır. Bazı bölümlerde pulların korunmuş olduğu görülmektedir[236]. Ayrıca aşınma olmasına rağmen göz ve başın anatomisini gösteren detaylar da dikkatli bir şekilde işlenmiştir. Bu haliyle hem yılanın kendi anatomisi hem de sunakla olan ilişki doğal bir kompozisyonu yansıttığı söylenebilir. Patara Kat. 18 numaralı örnekte kaide ile kuyruk arasında ve üst bölümde yılan başının her iki yanında Hellence yazıt vardır.

Yılanlı sunaklar Likya ve Pamfilya kentlerinde karşılaşılan bir ikonografi değildir. Bu tipteki sunaklar genellikle Karia bölgesi kentleri[237], Rodos[238], Kos[239] ve diğer adalarda[240] görülmektedir. Patara örneğinde de olduğu gibi yılan figürlü sunaklar karakteristik bir

---

[230] Naour, 1977: Taf. X, Nr. 9, Taf. XI, Fig. 1-4, Taf. XII, Nr. 14; Özdemir, 2016: Kat. 47, Kat. 48, Res. 34, 35.

[231] Fraser, 1977: 102 a-b, 103, 104.

[232] Üst yapısında çift silme görülen karakteristik Rodos tipi sunaklarda özellikle MÖ 3-2 yüzyıllara tarihlenen bazı örneklerin sunu tablası ile taç arasındaki mesafenin oldukça dar bırakıldığı bilinmektedir. Bu düzenleme aynı dönemlere ait hem girlandlı hem de yılanlı sunaklarda karşımıza çıkmaktadır. Bu düzenlemeyi yansıtan bazı Rodos örnekleri için bkz. Berges, 1996: Taf.48, 1-4, Taf.52,1-3.

[233] Bu kaide tasarımı, daha çok Adalar ve Karia bölgesinde görülen Hellenistik Döneme ait farklı tipolojilerdeki sunaklarla aynıdır. Benzer örnekler için bkz. Berges, 1996: Taf. 2 1-4, Taf. 6 1-3, Taf. 8 1, 2, Taf. 9 1-4, Taf. 20 1-4, Taf. 21 1-4, Taf. 44 1-4, Taf. 45 1-4.

[234] Kaide düzenlemesi gibi üst yapı tasarımında da Hellenistik Dönem sunaklarında görülen düzenlemeyi yansıtmaktadır. Ancak ek olarak belirtmek gerekirse yılanlı sunaklarda üst yapı tasarımı daha karakteristik bir düzenlemede ele alınmıştır.

[235] Kuyruğun kaide üzerinde kendi içinde döndürülmesi bu ikonografide karakteristiktir. Benzer örnekler için bkz. Berges, 1986: Abb. 118 a-b, Abb. 119, Abb. 125 a-b; Adıgüzel, 2015: 56, Lev. IV, Res. 3.

[236] Karia bölgesinde çok sık görülen yılan figürlü bu ikonografide bazı örneklerde yılanların tamamen pulsuz verildiği bilinmektedir. Özellikle Knidos'ta çok sayıda benzer örnek görülürken bunların bazılarının pulsuz bazılarının ise gövdelerinin pulla kaplı olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu örneklerin Knidos'ta kent içinde sergilendikleri alanda envanter numaraları olmaması nedeniyle tek tek belirtilememektedir.

[237] Adıgüzel, 2015: 56, Lev. IV, Res. 3.

[238] Berges, 1996: Kat.275, Kat.276.

[239] Berges, 1996: Kat.277.

[240] Fraser, 1977: 102 b, (Nisyros).

mermerden üretilmiştir. Bu mermer ince ya da orta gözenekli, damarlı mavi-gri renktedir. Karia bölgesinde görülen sunakların neredeyse tamamı bu tanıma uygun mermer malzemeden üretilmiştir.

Yılanlı sunaklar tipine ait örneklerin en yoğun karşımıza çıktığı yerlerden biri Knidos'tur. Kent merkezinde oluşturulan sergileme alanında benzer yapı toplamda 7 farklı yılanlı sunak sergilenmektedir[241]. Kentte ele geçen çok sayıdaki yılan figürlü sunaktan biri bugün Marmaris Müzesinde sergilenmektedir. Ayrıca yine Knidos'tan iki ayır yılan figürlü sunak yabancılar tarafından "British Museum'a" götürülmüş ve bugün orada sergilenmektedir[242]. Karia bölgesinin diğer kentlerinde de yılanlı sunaklara rastlanmıştır. Bunlardan biri de Keramos' da ele geçen eserdir[243]. Bu kategorideki eserlerin yoğun olarak görüldüğü yerlerden biri de Rodos'tur[244]. Kos adasında bulunan bir örnek mimari düzenlemesiyle benzer ikonografideki sunaklardan ayrılır. Bilinen örneklerin neredeyse tamamı üst yapı düzenlemesiyle Rodos ana tipini yansıtırken Kos örneği kendi geleneğinde tek silmeden oluşan düz bir üst yapıya sahiptir[245]. Faklı bir düzenleme ise Rodos'taki bir sunak üzerinde görülür. Gövde üzerinde girland düzenlemesi olan omphaloslu sunakta yılan figürü omphalos'a sarılmış olarak verilmiştir[246].

Patara Kat. 18 numaralı sunak bazı açılardan diğerleriyle benzerlik içindeyken bazı konularda ise farklılık göstermektedir. En yoğun buluntu gurubuyla karşılaştığımız Knidos örneklerine bakılacak olursa yılan anatomisinde farklılıkların olduğu anlaşılmaktadır. Gövdenin kendi içinde kavisli yapısı eserlerin tamamında görülse de bu durum, bazen doğallıktan uzak bir işçilikle bazen de anatomik sorunlarla öne çıkmaktadır. Patara örneği dahil olmak üzere Knidos buluntularının hepsinde kuyruk kendi içinde döndürülerek üst üste binecek şekilde oval bir yapı oluşturulmuştur. Diğer bir benzerlik ise başın sunu tablasına doğru yükseltilmesidir. Neredeyse tamamında taç profiline temas eden baş bu alanda bırakılmıştır. Kuyruk genelde kaide üzerine denk gelecek şekilde verilirken bazı örneklerde gövde üzerinde bırakıldığı da izlenmektedir.

Kos ve Rodos Müzeleri'nde bulunan iki eser[247] belirgin biçimde farklıdır. Bu farklılığın temel nedenlerinden biri mimari düzenlemede göze çarpar. Her iki sunak da Kos tipinde üretilmiştir. Diğer farklılık ise yılan anatomisi ve sunakla olan ilişkisinde görülür. Örneğin

[241] Söz konusu sunaklardan bir tanesi Berges tarafından yayınlanmıştır. Berges, 1996: Taf.52,4. Berges, Nr.76.
[242] Ayrıntılı bilgi için bkz. Fraser, 1977; 38, Fig.103, Fig.104.
[243] Adıgüzel, 2015: Kat.No:3, Res.3, Çiz.
[244] Berges, 1996: Taf. 52, 275, Taf.53, Kat.276,
[245] A.g.e. Taf.53, Kat.275.
[246] A.g.e. Fig. 110, a. Ek olarak tek parça olarak ele geçmiş omphalos örnekleri üzerinde de yılan figürü görülen örneklere rastlanmaktadır. A.g.e. fig. 110 b-c.
[247] Berges, 1996: Taf.53, fig.1, Kat.276 (Rodos), Fig.2, Kat.277 (Kos).

Rodos Müzesi'ndeki eserde yılan, sunak gövdesini bir tur dönecek şekilde sarılmıştır. Kos örneğinde ise oldukça ince yapılı yılan doğallıktan uzak bir üslupla diyagonal iki sarmal yaparak gövdeye dolanmıştır. Sonuç olarak yılanlı sunak tipolojisinde, yılan figürü ve sunak gövdesi ilişkisi göz önüne alındığında sabit bir şablona bağlı kalınmaya çalışıldığı ve küçük detaylar ve işçilik farklılığı dışında söz konusu şablonun tekrar edilmiş olduğu açıktır.

Kısacası yılanlı sunakların buluntu coğrafyası daha çok Karia Bölgesi kentleri ve adalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Likya bölgesi'nde bugüne kadar yapılan kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarında Patara dışında bu tipe ait sunaklar henüz görülmemiştir. Benzer durum Pamfilya kentleri için de geçerlidir. Söz konusu sunak tipine ait bir örneğin Patara'da ele geçmiş olması, kentin Rodos ve Karia bölgesi ile kültürel ve ticari etkileşimlerini göstermesi açısından ayrıca önemlidir.

3.1.1.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

Mimari formu dikdörtgen ya da bu forma yakın verilmiş olan sunaklar "Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar" "Dörtgen Sunaklar" veya "Dikdörtgen Sunaklar" gibi adlandırmalarla literatüre girmiştir[248]. Kaideden üste doğru daralan bir açıyla yükselmesi nedeniyle bu tez kapsamında "Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar" ifadesinin daha açıklayıcı ve doğru ifade olduğu düşünülmüştür. Patara'da ele geçmiş olan toplamda 36 farklı sunak dikdörtgen prizması formunda olup kendi içinde ise farklı alt başlıklara ayrılmaktadır. Kat. 84 (Lev. 40, a-b) ile Kat. 120 (Lev. 51, c) arasındaki eserler bu grup içinde ele alınacaktır. Söz konusu sunaklar, en basit haliyle altta dışa taşkın geniş bir kaide, üstte ise genellikle daha dar yine dışa açılan bir düzenlemeye sahip kübik ya da tam anlamıyla dikdörtgen formu yansıtmaktadır. Bu grupta en değişken bölüm üst yapıdır. Bazı örneklerin üst kısmı düz bırakılırken bazılarının köşelerde akroterlere sahip olduğu bilinmektedir. Yine bir diğer grupta ise sunağın kaide düzenlemeleri üzerinde farklılıklar dikkat çekicidir. Bunların bir kısmı oldukça hareketli profil yapısına sahipken diğer yanda tamamen profilsiz düz bir silme ile gövdeye bağlanan örnekler vardır. Ayrıca bazı sunak kaidelerinde topuk profilleriyle hareketlendirilmiştir[249]. Gövde yapıları ve boyut hemen hepsi için farklılık gösterebilmektedir. Genel ortalama 0,70-0,80 m arasında iken en küçük sunak olan Kat. 107 (Lev. 47, d), numaralı eser 0,54 m en büyüğü ise Kat. 100 (Lev. 46, a) numaralı eser olup yüksekliği 1. 36 metredir.

[248] Altmann, 1905: 182; Yavis, 1949: 154-157; Coulton, 2005: 128-135.
[249] Topuk profiline sahip örnekler için bkz. Kat. 87 ve Kat. 117.

Dikdörtgen prizması formlu sunakları hem sakral[250] hem de sepulkral[251] amaca hizmet vermek için kullanılabilmektedir[252]. Patara'da ele geçen sunaklar dikkate alındığında bunların çok büyük bir kısmının ise ölü gömme gelenekleriyle ilişkili mezar sunakları olduğu tespit edilmiştir[253]. Patara'da ele geçen söz konusu örneklerden bazıları in-situ olarak korunmuş olup mezar sunaklarının nekropol alanlarındaki konumları ve mezar anıtlarıyla olan ilişki konusunda fikir vermesi açısından ayrıca önem arz etmektedir[254]. Silindirik formlu sunaklarda çok sayıda örnekler temsil edilen dinsel içerikli sunakların dikdörtgen prizması formlu sunaklarda da oldukça fazla örneği mevcuttur[255]. Bu örnekler kendi içinde farklı ebat ve mimari düzenlemelere sahip olup farklı tanrı ve tanrıçalarla ilişkilidir[256].

Mezar sunakları ve mezar stelleri arasında görülen benzerlik ve ilişki araştırmacılar tarafından zaman zaman konu edinmiştir[257]. Özellikle mimari düzenlemede yakın formlarıyla zaman içinde farklı amaçlara hizmet verecek şekilde sunakların mezar stellerine bir alternatif olarak kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Fraser, bu değişimin özellikle "MÖ 4. ve MÖ 3. yüzyıllarda nekropol alanlarında yoğun olarak kullanılan stellerin bu süreçten sonra yerini mezar sunaklarına bıraktığını" aktarmaktadır[258]. Yavis, bu tip sunakların düzenlemesinde Roma Dönemi içinde "Doğu kültürü ve de özellikle Suriye coğrafyasıyla olan ilişkilerin artması sonucu bazı değişikliklerin olduğunu, özellikle üst yapıda akroter ve volüt gibi eklemelerin bu süreçten sonra görülmeye başladığını" bildirmektedir[259]. Ancak Hristiyanlık Dönemi'yle birlikte dikdörtgen prizması formlu sunakların ebat ve ölçülerinde bir küçülme olduğu ve alt ve üst pervazlarda ise daha geniş ve dışa açılan bir formun yayılmaya başladığı görülmüştür. Bu tez çalışması kapsamında ele alınan tüm sunaklar arasında dikdörtgen prizması formlu sunakların Patara özelinde silindirik formlu sunaklara oranla daha az üretilmiş oldukları tespit edilmiştir[260]. Ek olarak, Patara' da görülen dikdörtgen prizması formlu sunakların içinde

[250] Dinsel içerikli dikdörtgen prizması formlu sunaklar için bk. Patara Kat. 84, Kat. 86, Kat. 92, Kat. 93, Kat. 94, Kat. 105, Kat. 106, Kat. 111 ve Kat. 114 numaralı sunaklar.
[251] Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağı örneği için bk. Öztürk-Süel, 2011: 259-265, Res. 1.
[252] Patara Dikdörtgen prizması formlu sunaklar içinde Kat.86 ve Kat.106 dinsel sunaklara, Kat.96 ve Kat.98 ise mezar sunaklarına örnek olarak gösterilebilir.
[253] Patara'da yazıtlardan gelen bilgiler doğrultusunda ve veri sağlayacak düzeyde korunmuş toplamda yirmi beş adet dikdörtgen prizması formlu mezar sunağı olduğu tespit edilmiştir.
[254] Bönisch-Lepke, 2013: 524, Abb. 9-11.
[255] Dikdörtgen prizması formlu sunaklar içinde yazıtlardan edinilen veriler doğrultusunda toplam dokuz ayrı sunağın Patara'da dinsel amaçla kullanılmış olduğu belgelenmiştir.
[256] Patara dikdörtgen prizması formlu dinsel sunaklarında farklı tanrı ve tanrıçalara adandığı görülmektedir. Örneğin Kat. 84 numaralı eser, İsis ve Serapis'e, Kat. 86 numaralı eser, ölümünün ardından tanrılaşan İmparator Hadrian'a, Kat. 92, "Yeni Hera-Sabina'ya", Kat. 94 numaralı sunak, Apollon'a, Kat. 106 numaralı sunak, Poseidon'a ve Kat. 111 numaralı sunak ise Apollon ve Artemis'e adanmıştır.
[257] Coulton, 2005: 129.
[258] Fraser, 1977: 19.
[259] Yavis, 1949: 154.
[260] Dikdörtgen prizması formunda toplamda 37 farklı sunak konu kapsamında ele alınırken, kırık ve bütün parçalarla birlikte silindirik formlu sunakların sayısı 83 adettir.

mermer malzemeden üretilmiş bir örnek bulanmamaktır. Söz konusu tüm sunaklar yerel kireç taşından üretilmiştir.

Dikdörtgen prizması formlu sunaklar konusunda en kapsamlı çalışmalardan biri Yavis tarafından yapılmıştır. Yavis, bu tipteki sunakların kökeninin, "MÖ 1. bin yılda başta Minos ve Girit, olmak üzere, Kartaca ve Etruria'da yoğun olarak görülen konkav profilli sehpalar" olduğunu belirtmiştir[261]. "Daha çok Zeus, Baal ve erkek tanrılarla ilişkilendirilen" bu erken sunaklar[262], genellikle "yiyecek ve tanrısal sunularla bağlantılı" bir kullanıma sahiptir[263]. Dikdörtgen prizması formuna en yakın haliyle "MÖ 6. yy.'da ortaya çıkan" bu sunaklar ilk önceleri volütlü ve düz olarak iki ayrı grupta değerlendirilmektedirler[264]. Klasik Dönem ve sonrasında ise dikdörtgen prizması formlu sunaklar yaygınlaşmıştır[265].

Yavis, bu formdaki sunakları kendi içinde, "Yalın sunaklar", "Figürlü sunaklar", "Yazıtlı ve Figürlü Sunaklar", "Girlandlı ve Bukranionlu Sunaklar" ve "Yazıtlı Sunaklar" olarak beş farklı gruba ayırmıştır[266]. Yavis' in yapmış olduğu gruplandırma dahilinde Patara' da bugüne kadar yapılan çalışmalarda "Girlandlı ve Bukranionlu Sunaklar" grubuna dahil olan bir buluntu ele geçmemiştir.

Bu doktora tezi kapsamında ele alınan dikdörtgen prizması formlu sunaklar ise kendi içinde "Yalın Sunaklar", "Yazıtlı Sunaklar", "Yazıtsız Sunaklar" ve "Figürlü Sunaklar" olarak dört ayrı gurupta ele alınmaktadır.

3.1.1.2.1. Dikdörtgen Prizması Formlu Yalın Sunaklar

Dikdörtgen Prizması Formlu sunaklar içinde üzerinde bezeme unsuru ya da figür olmayan örnekler sayıca fazladır. Bunların mimari tasarımları kendi içinde değişkenlik gösterse de genel anlamda kent ve bölge genelinde bilinen dikdörtgen prizması formuna bağlı kalınmıştır. Toplamda 31 farklı sunak bu gruba dahil edilmiştir. Bunlar sırasıyla; Kat. 84-95, Kat. 97-107, Kat. 111-118 numaralı sunaklardır.

Yalın sunaklar kendi içinde "Yazıtlı Sunaklar" ve "Yazıtsız Sunaklar" olmak üzere iki alt grupta ele alınmış ve çeşitli özelliklerine göre değerlendirilmiştir.

3.1.1.2.1.1. Dikdörtgen Prizması Formlu Yazıtlı Sunaklar

[261] Yavis, 1949: 19-21.
[262] Yavis, 1949: 19-21.
[263] Özbay, 2010: 10,11.
[264] Yavis, 1949: 130-136.
[265] Özbay, 2010: 17.
[266] A.g.e., 1949: 156-158.

Patara kazılarında ele geçen dikdörtgen prizması formuna sahip sunaklar içinde en geniş grubu oluşturmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle bu tipteki sunakların neredeyse tamamı yazıtlı örneklerdir. Toplamda 30 sunak bu gruba dahil edilmiştir. Bunlar; Kat. 84-95, Kat. 97-107, Kat. 111-116, ve Kat. 118 katalog numaralı sunaklardır. Söz konusu sunaklar kendi içinde farklı ölçü ve mimari düzenlemelerle karşımıza çıkabilmektedir.

Bu grup içinde en büyük sunak 1.36 m yüksekliğe sahip olan Kat. 100 numaralı eserdir. En küçük sunak ise Kat. 107 (Lev. 47, d) numaralı eser olup toplamda 0,54 m yüksekliğindedir. Ancak bunlar dışında oldukça geniş olan sunaklar da vardır. Örneğin Kat. 99 (Lev. 45, c-d) numaralı eser 0.63 m genişliği ve 0.60 m derinliği ile bu kategorideki en büyük sunaklardan birisidir. Bunun yanında gövde ölçüleri farklı oranlarda olan sunaklar da vardır. Yine Kat. 107 numaralı esere bakılacak olursa gövde genişliği 0. 29 metre iken gövde derinliği 0. 13 metredir.

Bazı örnekler, gövdenin tamamı yazıt ile doldurulmuş şekilde karşımıza çıkarken bir kısım sunakta ise daha kısa ve yalnızca gövdenin küçük bir kısmına dağılmış yazıt şeması görülür. Genel olarak yazıt alanı gövde ile sınırlandırılmaktadır. Bazı durumlarda ise akroterler arasında kalan taç bölümüne kadar yazıtın sığdırılmaya çalışıldığı da bilinmektedir. Örneğin, Kat. 115 (Lev. 50, a) numaralı eserde olasılıkla daha sonraki bir kullanımla da ilişkili olabilecek bir düzenleme görülmektedir. Bunun farklı bir kullanımla bağlantısını düşündüren şey ise yazı karakterleri ve harf boyutlarındaki değişimdir. Diğer yandan kaide üzerine kadar devam eden yazıt şemaları da mevcuttur. Buna örnek olarak ise Kat. 89 (Lev. 42, b), Kat. 104 (Lev. 47, a) ve Kat. 118 (50, d) numaralı eserler gösterilebilir.

Patara dikdörtgen prizması formlu yazıtlı sunakların neredeyse tamamında Hellence alfabenin hakim olduğu görülürken yalnızca iki sunakta ise Latince tercih edilmiştir. Latince sunaklar Kat. 91 (Lev. 43, a) ve Kat. 106[267] (Lev. 50, b) numaralı eserlerdir.

3.1.1.2.1.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Yazıtsız Sunaklar

Bu kategoride elimizde yalnızca bir tane sunak vardır. Kat. 117 (Lev. 50, c) numaralı sunak üzerinde herhangi bir yazıt izi ya da kalıntısı tespit edilememiştir. Ancak bu durum sunağın yazıtı olmadığı ya da doğrudan yazıtsız üretildiği anlamına gelmemektedir. Belli başlı nedenlerden dolayı bazen sunakların üzerinde yazıtların silinmiş olduğu bilinen bir durumdur. Bir diğer olasılık ise boya kullanımı ile bir yazıt oluşturulmuş ve daha sonra boyanın silinmiş

[267] Kat. 106 numaralı sunak Sophia Bönisch-Meyer tarafından yayınlanmış olup, gerek Patara' da tanrılara adanan sunaklar ve kült gerekse yine Patara'da Latince tercih edilerek üretilen bir sunağın atölye özellikleri bağlamında çok önemli bilgiler vermektedir. Nitekim bu dönemde Patara'da görülen sunakların genel dili Hellence olmasına rağmen çok az sayıda Latince yazıt bulunması ve bunun nedenleri ayrıca bir araştırma konusudur. Dolayısıyla bu kadar az tercih edilmesinden ziyade dilin bilinirliği ve doğru işlenmesi gibi konular söz konusu yayında geniş bir tartışma konusunu oluşturmaktadır. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Bönisch-Meyer, 2019: 117-127.

olma ihtimalidir. Mimari tasarımında en dikkat çekici özelliği kaide üzerinde topuk profillerinin bulunmasıdır. Bunun dışında kaide üzerinde sonradan oyulduğu görülen bir kenet yuvası yer almaktadır.

3.1.1.2.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Figürlü Sunaklar

Figürlü sunaklar üzerinde yazıtla birlikte bir figür ya da yalnızca bir figür bulunan örneklerden oluşan gruptur. Bu grupta faklı dört farklı sunak değerlendirmeye alınmıştır. Bunlar Kat. 96 (Lev. 44, d), Kat. 108 (Lev. 48, a), Kat. 109 (Lev. 48, b) ve Kat. 110 (Lev. 48, c) numaralı sunaklardır. Kat. 96 numaralı sunağın ön yüzünde sekiz satırlık bir Hellence yazıt okunmaktadır. Kaideye yakın bir noktada ise kazıma yöntemi ile yerleştirilmiş bir ayakkabı betimlemesi görülmektedir. Yazıtın içeriğine bakıldığında söz konusu sunağın Pataralı bir ayakkabı ustasına ait bir mezar sunağı olduğu anlaşılmaktadır[268].

Bir diğer figürlü sunak Kat. 108 numaralı eserdir. Yoğun biçimde tahrip olduğu görülen dikdörtgen prizması formlu sunağın ön yüzünde iki el betimlemesi göze çarpmaktadır. Oldukça asimetrik verilmiş olan el betimlemelerinden sağdaki bilek hizasına kadar devam eden bir sağ el, diğeri ise kaideye doğru yönlendirilmiş sol eldir. Sunağın yazıtı ise oldukça küçük karakterli ve el figürlerinin çevresine kazınmıştır. Ellerin birbirine ters biçimde verilmesi dikkat çekicidir. Benzer bir anlatım ise Kat. 106 numaralı sunakta karşımıza çıkmaktadır. Bir önceki eserden farkı el tasvirlerinin kaideye yakın bir alanda gövdenin alt kısmında verilmiş olmasıdır. Yazıt ise el tasvirlerinin üst kısmına yerleştirilmiştir. Buradaki betimlemede çok daha stilize ve çizgisel bir ifade söz konusudur.

Figürlü sunaklar içinde Kat. 110 numaralı eser farklı bir anlatıma sahiptir. Ayakta duran bir erkek figürü kabartma boyutunda verilmiştir. Söz konusu figürün oldukça stilize bir yapıda olup gövde anatomisi doğallıktan uzaktır. Her iki kolunu da yanlara açmış olan figür bir yükseltinin üzerinde heykel gibi yükseltilmiştir. Figürün her iki omuz hizasında ise çelenkler bulunmaktadır. Eserin üzerinde görülen aşınma ve yanık sebepli tahribat nedeniyle figürün bazı detayları anlaşılamamaktadır. Özellikle baş kısmında herhangi bir detay ya da veri edinilememektedir. Ancak başın üst kısmında baş formunda geniş bir iç bükey oyuk göze çarpmaktadır. Bu alanın hangi amaçla bu şekilde düzenlendiği konusunda da bir veri bulunmamaktadır. Bu eser üzerinde betimlenen sahne olasılıkla bir atlet veya sporcuya ait bir mezar sunağı ile ilişkili olmalıdır. Omuzların yan bölümlerine yerleştirilen çelenkler ise

[268] Dr. Andrew Lepke'den alınan sözlü aktarımla bu sunağın bir ayakkabı ustasına ait mezar sunağı olduğu tespit edilmiştir.

muhtemelen katılmış olduğu sportif organizasyonlarda kazandığı başarıları sembolize ediyor olmalıdır.

Dikdörtgen prizması formlu sunakların bir alt grubunu oluşturan figürlü sunaklar için Patara örneklerinden yola çıkılarak söylenebilecek şeylerden biri sunaklar üzerindeki anlatımların bazen mesleki betimlere sahip olabileceğidir. Bir diğer ifade ise el tasvirleriyle ilişkili olarak bir uyarı anlamı taşıyan anlatımlardır. Yakarış ya da dua olarak da yorumlansa da özellikle lahit ve mezar stelleri üzerindeki yazıtların mezara ya da sunağa zarar verilmemesini bazen sert bir dille aktardığı bilinmektedir. Bu nedenle Kat. 108 ve Kat. 109 numaralı sunaklarda görülen el tasvirlerinin bu yönlü bir amaca hizmet etmesi için oluşturulduğu akla daha yatkın gelmektedir. Kat. 08 numaralı sunağın üzerinde betimlenen ellerin ters yüz şekilde verildiği görülürken Kat. 19 numaralı örnekte iki el de düz bir şekilde açılmıştır. Ellerin ters yüz verilmesi mezar lanetleri ve devamında tanrı ya da tanrıçaya havale edilmesiyle bağlantılı bir anlatımı sembolize etmektedir[269]. Benzer ikonografilerde havaya kaldırılmış ters ya da düz duran eller genel olarak *apotropeik* anlam ve amaçla sepukral alanlarda sıkça karşımıza çıkmaktadır[270]. Bazı araştırmacılara göre ise "avuç içlerinin dışa dönük bir şekilde verilmesi genellikle ailenin kaderi, aile içinde erken ya da beklenmedik şekilde şiddeti bir ölüm veya bunların acısının dinmesi için edilen dualar" olarak değerlendirilmektedir[271]. Tüm merkezlerde görülebilen bu ikonografi Likya' da kaya mezarları, lahitler, steller ve sunaklarda sıklıkla kullanılmıştır[272].

3.1.1.2.3. Dikdörtgen Prizması Formlu Diğer Sunaklar

Dikdörtgen prizması formlu sunakların içinde iki tanesi mimari düzenlemesiyle farklılık göstermektedir. Bunlar Kat. 119 (Lev. 51, a-b) ve Kat. 120 (Lev. 51, c) numaralı eserlerdir. Kat. 119 numaralı sunağın alt gövdesi kırık ve eksiktir. Üst yapı ise ünik olarak değerlendirilebilecek bir düzenlemeye sahiptir. Gövde üzerinde baklava dilimi şeklinde oluşturulan motiflerin içi delikler açılarak oyulmuştur. Üst yapı ise bir tapınak çatısını andırmaktadır. Çatının dört köşesinde çeyrek yumurta formlu köşe akroterleri[273], dört cephenin merkezinde ise yarım yumurta formlu tepe akroterleri[274] yer almaktadır. Özellikle dikdörtgen

[269] Pfuhl-Möbius, 1977: 537.
[270] Şahin, 2007: No. 83.
[271] Horsley-Kearsley, 2007: 168-169.
[272] Pfuhl-Möbius, 1977: 537.
[273] Çeyrek yumurta formlu köşe akroterlerinin iç kısımları genellikle kapalı ya da açık palmet yapraklarıyla bezenmiş olarak görülmektedir. Kat.119 numaralı sunağın üst kısmında yer alan akroterler yalın verilmiştir. Bu konuda benzer örnekler için bk. Baldıran-Gider, 2008: 120-122, Res.11-13.
[274] Baldıran-Gider, 2008: 120-122, Res.11-13.

prizması formlu sunaklarda akroter kullanımının sıkça tercih edildiği bilinmektedir[275]. Ancak bunun dışında tapınaklar[276], kaya mezarları[277], lahitler[278] ve mezar stelleri[279] üzerinde de sıklıkla görülebilmektedir. Kısacası daha çok alınlıklı cephelerin akroterlerle hareketlendirildiği söylenebilir. Bu bakış açısıyla hem mimarisi hem de vurgulu akroter düzenlemesi nedeniyle Kat. 119 numaralı eser, sunak olarak kataloğa dahil edilmiştir. Yapılan araştırmalarda bu örneklerin bir benzerine rastlanmamıştır. Bu başlık altında ele alınan bir diğer örnek ise Kat. 120 numaralı sunaktır. Söz konusu sunağın formu kareye yakın olup küfeki taşından üretilmiştir. İç kısım oyularak sıvı akıtmaya uygun bir forma getirilmiştir. Kısmen korunduğu için üst yapı düzenlemesi hakkında yeterli veri bulunmamaktadır. Ancak alt bölümde korunan noktalar önemli veriler sağlamıştır. Buna göre alt kısım profillidir. Bilinen sunak düzenlemesinden farklı olarak gövde ve kaide ayrımı yapılamamaktadır. Yalnızca dışa açılan profilli ve alçak bir kaideye sahip olduğunu söylemek doğru olacaktır. Sunağın en dikkat çekici özelliklerinden birisi dış cephesinin beyaz bir harç ile sıvalı olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında en azından Patara örnekleri arasında ünik bir yapıdadır. Dışı cephesi sıvalı ya da boyalı sunak örnekleri nadiren de olsa görülebilmektedir[280]. Ancak bunların tamamı dikdörtgen prizması formlu sunaklardır. Özellikle Rodos'ta form olarak Patara Kat. 120 numaralı sunağın benzerleri vardır[281]. Söz konusu sunakların bazıları ise kabartmalıdır[282]. Fraser, Rodos'ta çok sayıda örneği ele geçen bu sunakların "yalnızca mezar sunağı olarak" kullanıldığını belirtmiştir[283]. Rodos örneklerinin neredeyse tamamı Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilmektedir[284]. Patara Kat. 120 numaralı eser Tepecik alanında bir kontekst buluntusu olarak ele geçmiştir. Dolayısıyla diğer buluntulardan gelen veriler doğrultusunda MÖ 2. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir[285].

3.1.1.3. Diğer Formlar

Patara ele geçen büyük sunaklar içerisinde en farklı örnek üçgen formlu bir sunak altlığıdır. Kat. 121 numaralı eser, Antalya Müzesi deposunda korunmaktadır. Sunağın üst

[275] Boschung, 1987: Taf. 3. 97, Taf. 4. 104, 107, Taf. 7. 301, 302.
[276] Reinhartd, 2018: Abb. 4, Abb. 6.
[277] Akçay, 2014: Lev. 3.
[278] Hülden, 2010: Taf. 22. 1-4, taf. 26. 4, taf. 44. 4, taf. 46. 4.
[279] Baldıran-Abay, 2017: 435, Res. 1 (a-b), Res. 3; Temür, 2018: 941, Kat. Nr. 8.
[280] Arslan, 1979: 162, Abb. 183, 184.
[281] Faklı bölge ve coğrafyalarda Patara Kat.120 numaralı sunak ile benzer form ve profil düzenlemesini yansıtan örnekler vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Pernice, 1932: 13, Taf. 7.3, 7.5; Fraser, 1977: Fig. 34 (a-b), 37, 38.
[282] Fraser, 1977: Fig. 42-48.
[283] Fraser, 1977: 15-17
[284] Fraser, 1977: 12-26.
[285] Bu tarihlendirme önerisi Tepecik alan sorumlusu Doç. Dr. Erkan Dündar'dan alınan sözlü anlatıma dayanmaktadır.

kısmında ataşman aplike edildiğini gösteren zıvana delikleri bulunmaktadır. Bu delikler sunağın üçgen formunu takip edecek biçimde üç sivri uca yakın bölümde açılmıştır. Köşelerde görülen zıvana yuvaları dikdörtgen formda iken merkezde yer alan yuvanın dairesel formda olduğu anlaşılmıştır. Mevcut haliyle sunağın ne tür bir obje taşıdığı konusunda veri bulunmamaktadır. Sunağın bir yüzünde altı satırlık bir Hellence yazıt görülmektedir. F. Onur tarafından yayınlanan bu örneğin üzerinde görülen yazıt, farklı konularda bilgi vermektedir. Yazıtın içeriğinde *"Primipilarius Flavius Bassus, duaları işiten Apollon Patroos için, (bu) kandil altlıklarını kandilleriyle beraber bir şükran adağı olarak (adadı)"* şeklinde bir anlatım bulunmaktadır[286]. Buradan anlaşıldığı üzere, sunağın üst kısmında görülen yuvalar olasılıkla üç ayak şeklinde bir düzenleme üzerinde kandiller olduğuna işaret etmektedir. Benzer örneklerde genellikle bronz üç ayakların sunak ya da altlıkların üzerine sabitlendiği görülmektedir. Patara'da örneğinde de aslında üç ayağın formu gereği, bir üçgen altlık tasarlandığı düşünülmektedir. Yani burada adanan obje bir üç ayak olup üç ayağın sabitlendiği ve adak yazıtının yer aldığı malzeme, bir altlıktır. Ancak nadiren tespit edilebilen bu tür örneklerin aynı zamanda bir sunu objesi olması nedeniyle Kat. 121 numaralı esere bu çalışmada sunaklar içerisinde yer verilmiştir.

3.1.2. Küçük Sunaklar

Farklı form ve tasarımlardaki küçük sunakların Anadolu'da adak amaçlı kullanımı yaygın bir gelenektir[287]. Bu kategorideki sunakları çeşitli adlarla terminolojiye girdiği bilinmektedir[288]. Küçük adak sunaklarının kökenine yönelik farklı düşünceler vardır[289]. Bazı araştırmacılar "Mısır kökenli olduğunu" aktarırken bu konuda genel kanı "Levant bölgesiyle ilişkili" olduğu yönündedir[290]. Konuyla ilgili ilk çalışmalardan birini yapan Yavis, bu sunakları "dikdörtgen monolitik sunaklar" arasında kategorize etmiştir[291]. Bu tez çalışması kapsamında çok sayıda örnekle araştırmaya dahil edilen örnekler, "küçük sunaklar" başlığı altında bütüncül olarak çalışılmıştır. Mimari yapısı ve işlevi farklı isimlerle adlandırılmasına olanak

[286] Onur, 2001: 169-173.
[287] Coulton, 2005: 130.
[288] Son dönemde yapılan çalışmalarda "küçük adak sunağı" olarak bahsedilmesine karşın "ev sunakları" olarak da anılmaktadır. Farklı adlarla adlandırılmış olmasının temel sebebi ise kullanım amacıyla bağlantılı olarak daha çok evlerde görülüyor olmasıyla bağlantılıdır. Farklı adlandırmalar için bk. Yaraş-Erten, 2008: 87-91; Öztürk-Perk, 2011: 52-55; Özdemir, 2018: Kat. 6.
[289] Levant bölgesinde erken dönemde görülen farklı formdaki adak sunakları, üst yapıda yer alan köşe akroterleri nedeniyle "boynuzlu sunaklar" olarak adlandırılmıştır. Dolayısıyla köken tartışmaları da boynuzlu sunaklar baz alınarak yapılmıştır.
[290] Gitin, 2011: 583,584; Thomas-Masson, 2018: 2.
[291] Yavis, 1949: 154-158.

sağlamaktadır. Kısacası söz konusu örneklerin "küçük adak sunakları" olarak adlandırılması akla yatkın görülmektedir[292].

Genel anlamda sunak ve işlevi ortak bir amaç çevresinde toplansa da detayda belli kriterlere göre ayrımları yapılmaktadır[293]. Küçük sunaklar form ve boyutlarına göre belli oranda kategorize ediliyor olsa da bir sunağın hangi amaca hizmet ettiğini gösteren en kesin kanıtlar, sunakların üzerine kazınmış olan yazıtlar sayesinde elde edilebilmektedir[294]. Küçük sunaklar bazen yalnızca kabartmalı olarak görülmektedir[295]. Bu örneklerde epigrafik veriye rastlanmamasına rağmen tasvir edilen betimlemeler de sunakların hangi yönlü kullanıldığına dair yeterli kanıtları sunabilmektedir[296]. Söz konusu sunakların kullanım amacı ve kült ritüelleri farklı bir başlık altında ele alınacak olsa da bunların tütsü yakmak için kamusal alan ve daha çok evlerin belli bölümlerinde kullanıldığı bilinmektedir[297]. Portatif veya taşınabilir özellikleri nedeniyle çok nadiren in-situ buluntuya rastlanmaktadır[298]. Bu da orijinal buluntu konumları ve kullanım bağlamında sınırlı veri sağlar[299]. Kült nişleri de benzer biçimde bu sunakların kullanım alanlarının başında gelmektedir[300]. Yaygın kullanım alanlarından bazıları ise, tapınaklar[301], kutsal alanlar[302], bu alanlara bağlı çeşitli devlet yapıları[303], kamusal yapılar[304], nekropol alanları[305], konutlar[306] ve nadiren de mezarlardır[307]. Hem büyük ölçekli sunakların hem de küçük sunakların bu amaçla kullanıldığı bilinmektedir. Ancak büyük ölçekli sunakların mezar sunağı olarak kullanımının en azından Likya ve Patara' da daha yaygın olduğu anlaşılırken söz konusu küçük adak sunakları isminden de tahmin edileceği üzere tercihe bağlı kişisel kültlerle ilişkili bir amaca hizmet etmektedir[308]. Benzer formlardaki sunaklar farklı tanrı ya da tanrıçalara adanmış olabilir[309]. Kült ya da tanrı-tanrıça tercihlerindeki farklılığın bu

---

[292] Küçük adak sunakları hakkında genel bilgi için bk. Dinstl, 1990: 132, 133; Frei, 1990; Wörrle, 1999: 274; Blakolmer, 1999: 267, Korkut, 2008: 727-733; Özdemir, 2018: 329-345.
[293] Diler, 1996: 6.
[294] Sayar, 1992: 207.
[295] Kabartmalı adak sunağı örnekleri için bk. Özdemir, 2018: Fig. 1-13.
[296] Fethiye Müzesinde sergilenen kabartmalı sunakları konu alan çalışmada çok sayıda kabartmalı sunağın üzerinde tanrıça Artemis tasvir edilmiştir. Bu sunakların aynı zamanda tanrıçanın farklı ephitetlerini de yansıttığı görülmektedir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Şahin, 1994: Taf. 15, Nr. 86. a, Taf. 15, Nr. 86 b; Özdemir,2018: 332, Fig. 1-6, 333, 7-14.
[297] Yavis, 1949: 171; Gitin, 1989: 53; Spagnoli, 2015: 215, 216.
[298] Korkut, 2007: 331.
[299] Şimşek, 2022: 278.
[300] Korkut, 2008: 728.
[301] Sancaktar, 2018: Lev. 4, Y2.
[302] Gülsefa, 2023: 35.
[303] Özhanlı, 2022: 119.
[304] Korkut, 2008: 733, Res. 3; Sancaktar, 2016: Kat. No. 61, Lev. 83, Res. 138.
[305] Şimşek, 2022: 278.
[306] Yavis, 1949: 141, 143.
[307] Blakolmer, 1999: 264-273; Şimşek, 2022: 278, Kat. No. 264.
[308] Özdemir, 2018: 330.
[309] Yavaşça, 2019: 57, 60, 99.

gruptaki sunakların mimari düzenlenişinde bir etkisi yoktur. Belirleyici olan, bir şema ya da şablon halindeki sunakların üzerine sonradan yazılan adak yazıtlarıdır[310]. Nitekim Patara'da ele geçen bazı küçük adak sunaklarının tamamen yerel unsurları yansıtan işçiliğe sahip oldukları bilinmektedir[311]. Aynı külte ait farklı bir sunağın ise çok daha nitelikli bir işçilikle üretilmiş olduğu da anlaşılmaktadır[312]. Adak sunakları odaklı araştırmalar, bu örneklerin tamamen kişisel inanç tercihlerine bağlı olarak şekillendirildiğini göstermektedir[313]. Ancak standart bir mimari şemaya rastlanmamıştır. Bu grup için dönemsel bir gelişim ve kronolojiden bahsetmek zordur[314].

Küçük adak sunakları olarak adlandırılan bu gruba ait Patara' da ele geçmiş yoğun bir buluntu kümesi vardır[315]. Bunlar kendi içinde "Dikdörtgen Prizması Formlu" ve "Silindirik Formlu" olmak üzere iki farklı form göstermektedir. Ayrıca bu konuda araştırmalar yapan Korkut, bu sunakların "kabartmalı yazıtlı veya sadece yazıtlı olmak üzere iki alt gruba ayrıldığını" belirtmiştir[316]. Taşınabilir bir malzeme olması ve neredeyse her zaman üzerlerinde bir tanrıya adandığını gösteren bir yazıt olması nedeniyle "adak sunakları" ya da "taşınabilir küçük adak sunaklar" olarak tanımlanmış ve adlandırılmıştır[317].

Patara' da gün ışığına çıkan adak sunaklarından toplamda 63 tanesi bu tez kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Söz konusu sunakların çok büyük bir bölümü dikdörtgen prizması formludur. Bu çalışmada "Dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunakları" ve "Silindirik formlu küçük adak sunakları" olarak iki ana başlık altında toplanmıştır.

3.1.2.1. Dikdörtgen Prizması Formlu Küçük Sunaklar

Küçük adak sunakları içerisinde en yaygın olan grup dikdörtgen prizması formunda tasarlanmış olan eserleridir. Bu isimle anılmalarının nedeni de mimari formları ve sakral amaçla

---

[310] Bu konuda net bir araştırma olmamakla birlikte söz konusu sunakların üretildikleri yerde yazıtlı ya da yazıtsız oldukları bilinmemektedir. Örneğin iç bölgelerde üretilen bir adak sunağının satın alındıktan sonra gittiği bölgede tercihe göre herhangi bir tanrı-tanrıçaya adandığını gösteren bir yazıtın kazınması olasıdır.

[311] Bk. Kat.As.28 numaralı küçük adak sunağı.

[312] Bk. Kat.As.09 numaralı küçük adak sunağı.

[313] Özdemir, 2018: 330.

[314] Anadolu' da daha çok Roma dönemi içlerinden farklı form ve bezeme yapılarıyla karmışımıza çıkan küçük adak sunakları kişisel inançla bağlantılı bir kült eşyası olarak tanımlanabilir. Ve daha çok Roma dönemi içlerinde evlerde kullanılmaktadır. Ancak şimdiye kadar yapılan çalışmalarda bu sunaklar için bir dönemsel gelişim önerilmemiştir. Yalnızca bölge ve kentten kente değişen inanç ve kült geleneklerinin değişimi bize veri vermektedir. Bazı bölgelerde ağırlıklı olarak kabartmalı örneklerin tercih edildiği görülse de genel olarak yalın ve yazıtlı sunakların hemen her bölgede daha baskın olduğu bilinmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.; Yavis,1949: 141-142, 171-172; Berges, 1986, 26-28; Dinstl, 1990: 132-133; Wörrle, 1999: 269; Coulton, 2005: 130; Korkut, 2008: 729; Özdemir, 2018; 330.

[315] Kat. As. 01 ve Kat. As. 63 aralığındaki toplamda 63 küçük sunak bu doktora çalışması kapsamında ele alınmıştır. Bunlar kendi içinde farklı form ve tasarımlara sahiptir.

[316] Korkut, 2008: 13.

[317] Korkut, 2008: 13.

üretilmiş olmalarıdır[318]. Patara'da taşınabilir küçük adak sunakları içindeki en geniş grubu dikdörtgen prizması formlu adak sunakları oluşturmaktadır. Kat. AS. 03 ile başlayıp Kat. AS. 62 arasında katalog düzenine göre sıralanmış olan toplamda 60 farklı sunak aynı kategoride ele alınmaktadır. Bunlar da kendi içinde "Yalın Sunaklar" ve "Kabartmalı Sunaklar" olarak temelde iki alt gruba ayrılmaktadır. Kabartmalı sunaklar genellikle ikonografik gruplandırmalar neticesinde ayrıştırılabilirken, yalın sunaklar, yazıtlı ve yazıtsız olmak üzere iki farklı kategoride incelenmektedir.

Dikdörtgen prizması formlu adak sunaklarının mimari düzenlemeleri genellikle benzerlik göstermekle birlikte farklılıkları da yansıtabilmektedir. Yapılan çalışmalarda bunların tipolojik bir ayrım oluşturacak düzeyde belirgin bir düzenlemeye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Ancak dikkat çekici bazı farklılıklar da söz konusudur. Bu aşamada en belirgin farlılık kadide tasarımlarında göze çarpmaktadır. Toplamda 39 farklı sunağın kaide bölümleri korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Bunlar içinde bir grup eserin, düz silmelerle oluşturulan kaide düzenlemesi dikkat çekerken bazılarının ise topuk profili ile hareketlendirilmiş kaide düzenlemelerine sahip olukları göze çarpmaktadır. Kat. AS.05, Kat. AS. 07, Kat. AS.09, Kat. AS. 10-12, Kat. AS. 16, Kat. AS. 19, Kat. AS. 21, Kat. AS. 24, Kat. AS. 25, Kat. AS. 28, Kat. AS. 29, Kat. AS. 31-35, Kat. AS. 37, Kat. AS. 38, Kat. AS. 49, Kat. AS. 53 ve Kat. AS. 54 numaralı 23 adet sunağın kaidesinde topuk profili bulunmaktadır. Kat. AS. 04, Kat. AS. 06, Kat. AS. 08, Kat. AS. 13, Kat. AS. 14, Kat. AS. 15, Kat. AS. 17, Kat. AS. 18, Kat. AS. 20, Kat. AS. 22, Kat. AS. 23, Kat. AS. 30, Kat. AS. 36, Kat. AS. 56, Kat. AS. 60 ve Kat. AS. 62 numaralı sunakların kaide tasarımları düz silmelerle oluşturulmuştur.

Topuk profiline sahip olan sunakların içinde yalnızca iki sunağın kaide tasarımlarında farklı profillerle desteklenmiş bir haraketlilik görülmektedir. Kat. AS. 37 (Lev. 75, c-d) numaralı sunağın kaidesinde, topuk profilinin üst kısmında gövdeye doğru yükselerek devam eden üç kademeli spira formunda profil hattı söz konusudur. Bu düzenleme adak sunakları içinde nadiren görülen bir uygulamadır. Farklı bir düzenleme ise Kat. AS. 35 (Lev. 74, c-d) numaralı eserde karşımıza çıkmaktadır. Yine topuk profilinin üst bölümünde tek sıra torus profilinin üzerinde yatay olarak gövdeye bağlanan bant formunda spira hattı yerleştirilmiştir. Spira hattının üzerine üçgen forma yakın ve içinde nokta şeklinde oyuklar bulunan bezeme hattı kazımıştır. Kaide düzenlemelerinde bahsi geçen iki sunak dışında diğer örneklerin topuk profilinin üstünde düz silmelerle kaideler gövdeye bağlanmıştır.

Kaide düzenlemesinde topuk profili olan sunakların üst bölümü korunmuş örnekler ele alındığında bunların hepsinde sunu tablası oluğu anlaşılmaktadır. Sunu tablaları ise *Phiale /*

[318] Detaylı bilgi için bk. Korkut, 2008: 728-731.

Patera formlu olup, neredeyse hepsinin merkezinde *Omphalos* şeklinde bir göbek çıkıntısı yer almaktadır. Yine bu kategoride üst yapısı hakkında veri veren tüm örneklerin üst köşelerinde akroterler vardır. Akroterler bazen yalnızca yalın bir yükselti gibi verilirken bazen de Kat. No. AS.21 (Lev. 65, c) numaralı örnekte olduğu gibi daha geniş bir alana yayılan yapıda karşımıza çıkabilmektedir.

Yalın kaideye sahip adak sunaklar, genellikle düz silmelerle oluşturulan bir plinte ve üzerinde gövdeye bağlanan yatay bir silmeden oluşan bir kaide tasarımına sahiptir. Bunlar sırasıyla; Kat. AS. 04, Kat. AS. 06, Kat. AS. 08, Kat. AS. 13, Kat. AS. 14, Kat. AS. 15, Kat. AS. 17, Kat. AS. 18, Kat. AS. 20, Kat. AS. 22, Kat. AS. 23, Kat. AS. 30, Kat. AS. 36, Kat. AS. 56, Kat. AS. 60 ve Kat. AS. 62 numaralı adak sunaklarıdır. Düz kaideli olarak da adlandırılabilecek olan bu kategorideki adak sunakların üç tanesi plinte üstünde izlenen düzenlemesiyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Kat. AS. 30 numaralı eserin kare formundaki plintesinin üzerinde geniş bir *kyma rekta* profili kullanılmış ve alt gövdeye doğrudan bağlanmıştır. Kat. AS. 36 (Lev. 75, a-b) numaralı adak sunağı ise plinte ile bir kyma rekta profili oluşturacak düzenlemede çalışılmıştır. Yani diğerinden farklı olarak plinte üzerine *bir kyma rekta* profili verilmek yerine kaide *kyma rekta* profili şeklinde tasarlanmıştır. Kat. AS. 56 (Lev. 84, c-d), numaralı adak sunağının kaidesi de oldukça hareketli bir profil düzenlemesini yansıtmaktadır. Plintenin devamında ters bir *cavetto*, onun üzerinde ise torus devamında ise tek sıra spira ile alt gövdeye bağlanmıştır.

Kaide düzenlemesi ve sunu tablası arasındaki ilişkiye bakıldığında topuk profili bulunmayan bu kategorideki örneklerin üst yapıları oldukça farklılık gösterebilmektedir. Kat. AS. 13 (Lev. 60, a-b), Kat. AS. 14 (Lev. 61, a-d) ve Kat. AS. 23 (Lev. 67, a-c) numaralı adak sunaklarının sunu tablaları görsel açıdan çok hareketli bir düzenlemededir. Söz konusu üç sunağın sunu tablasının köşelerinde akroterler görülürken, akroterlerin arasında kalan boşlukta ise alınlık yer almaktadır. Her üç örnekte alınlıkların kondisyonu kötü olması nedeniyle net olarak anlaşılamayan anlatımlar vardır. Alt kısmı günümüze ulaşmamış olan ve sadece sunu tablası korunmuş Kat. AS. 51 (Lev. 82, c-d) numaralı eser de benzer özellikleri yansıtmaktadır. Bu sunaklarda farklı olarak ise bazı eserlerin sunu tablasının ön cephesi tamamen alınlık olarak vurgulanmıştır. Kat. AS. 20 (Lev. 65, a-b) numaralı sunağın sunu tablası cephesi alınlık formunda olup iç kısmı düz bırakılmıştır. Gövdenin alt kısmı kırık ve eksik olan bir diğer eser olan Kat. AS. 27 (Lev. 70, a-d) numaralı eser de benzer biçimde sunu tablasının cepheleri alınlık formunda olup üste doğru piramidal bir şekilde yükselmektedir. İki eser arasındaki fark Kat. AS. 20 numaralı sunağın üst kısmında bir sunu çanağı olması Kat. AS. 27 numaralı eserin ise sunu tablası zeminin düz bırakılmış olmasıdır.

Yalın kaideli adak sunakların sunu tablası düzenlemesi yalnızca cephe tasarımlarında değil aynı zamanda sunu çanaklarının verilişinde de farklılıklar gösterebilmektedir. Bu konudaki en belirgin farklılık, sunu tablalarının bazen *Patera* ya da *Phiale* formunda iç bükey bir yapıdayken bazen bu alanın tamamen düz bırakılmış olmasında karşımıza çıkmaktadır. Sunu çanağı bulunmayan ya da düz olarak tasarlanan örneklere bakıldığında, aslında bu alanın farklı bir şeklide kullanıyor olabileceği görülmektedir. Örneğin Kat. AS. 22 (Lev. 66, a-d) numaralı adak sunağının sunu tablasının merkezinde bir delik içinde kurşun kalıntısı olduğu dikkat çekmektedir. Bu uygulamada, üst yapıya farklı bir ataşmanın aplike edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu örnek, sunu tablasının düz tutulmasının farklı bir nedeni olabileceğini göstermesi açısından ayrıca önemlidir. Ancak ataşman deliği olmadığı halde düz bırakılan örnekler de mevcuttur. Kat. AS. 20 numaralı adak sunağı hem alınlıklı hem de sunu tablasının düz tutulmasıyla öne çıkmaktadır. Burada nasıl bir kullanım olduğu net olarak bilinmese de farklı bir tasarım olarak adak sunaklarında sunu tablasının üst kısmının düz bırakılabileceğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Patara'da görülen adak sunakları içinde topuk profiline sahip olup üst kısmı düz bırakılan bir örnek yoktur. Ancak bunun sebebi alt ve üst bölümlerin tam korunmamış olması nedeniyle anlaşılamamasının olabileceği de unutulmamalıdır. Şimdilik söz konusu bölümleri korunmuş olarak ele geçen ve tasarım hakkında fikir veren malzemelerden yola çıkıldığında topuk kaide ve üst yapı tasarımı arasında bir ilişki olduğu düşünülebilir. Son olarak, yalın kaide düzenlemesine sahip adak sunaklarının bazılarında sunu çanağı tasarımının çok hareketli bir yapıda olduğu görülürken bazı örneklerde ise sunu tablasının yalnızca bir çukurla belirtiği tespit edilmiştir. Söz konusu duruma örnek olarak Kat. AS. 23 (Lev. 67, a-c) numaralı sunak gösterilebilir. Sunu çanağının sunu tablası zemininden yükselerek sınırlandırıldığı ve patera formlu sunu çanağının sınırlanmış olan çemberin içine yerleştirildiği izlenmektedir. Merkezinde ise bir *omphalos* yer almıştır. Diğer yandan Kat. AS. 13 ve Kat. AS. 20 numaralı sunaklarda sunu çanağı yalnızca zemin kabaca oyularak vurgulanmıştır.

Özetle, Patara'da eldeki örneklerden yola çıkarak bir genelleme yapılacak olursa, topuk profiline sahip olan ve olmayan sunaklar karşılaştırıldığında, topuk profilli adak sunaklarının hepsinde standart bir sunu tablası ve sunu çanağı düzenlemesi vardır[319]. Yalın kaideli adak sunaklarında ise daha çeşitlilik söz konusudur. Ve genel anlamda yalın kaideye sahip adak sunaklarının daha serbest çalışıldığı ya da tercihe bağlı hatta belki de siparişe göre bir

[319] Çevre kent ve müzelerde yapılan araştırmalar neticesinde topuk profiline sahip tüm adak sunaklarının benzer yapıda olduğu tespit edilmiştir. Ancak Fethiye Müzesinde sergilenen ve envanter numarası bilinmeyen bir küçük adak sunağının bu açıdan farklı özellikte olduğu bilinmektedir. Benzer örneklerden farklı olarak kaidesi topuk profili ile vurgulanmış olan sunağın üst kısmı düz bırakılmıştır. Ancak sunağın gövde simetrisi ve işçilik kalitesi göz önüne alındığında üst bölümün tamamlanmamış olabileceği de düşünülebilir.

düzenleme yapıldığı düşünülebilir. Bu düzenlemedeki sunakların yerel özellikleri daha çok yansıttığı da düşünülebilir. Ekonomik detayların ve atölye farklılıklarının da bu düzenlemede etken olduğu şüphesizdir.

Farklı tanrı ve tanrıçalara adanmış kült objeleri olarak karşımıza çıkan dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunakları, Anadolu'da özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde oldukça geniş bir alanda yayılım göstermiştir[320]. Küçük Asya dışında da oldukça geniş bir yayılım gösterdiği bilinen küçük adak sunakları bilhassa Likya bölgesinde çok sık kullanım görmüştür.

3.1.2.1.1. Yalın Sunaklar

Üzerinde kabartma, ya da bezeme unsuru bulunmayan yazıtlı ve yazıtsız küçük adak sunakları bu gruba dahil edilmiştir. Kat. AS. 04 (Lev. 54, a-b) ile Kat. AS. 62 (Lev. 87, a) arasındaki toplam 59 farklı sunak bu kategoride bir araya getirilmiştir. Yalın sunaklar kendi içinde "Yazıtlı Sunaklar" ve Yazıtsız Sunaklar" olarak iki başlığa ayrılmıştır. Genel olarak hem Likya'da hem de bölge dışında en sık karşılaşılan örnekler bu gruba aittir.

3.1.2.1.1.1. Yazıtlı Sunaklar

Dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunaklarının neredeyse tamamının üzerinde yazıt vardır. Ancak eserlerin bazılarının kısmen korunmuş olması nedeniyle yazıtı bölümler günümüze ulaşmamış olabilmektedir. Bu nedenle toplamda 38 adet sunağın yazıtlı olduğu anlaşılabilmektedir. Bu eserler katalog sırasıyla; Kat. AS. 04-16, Kat. AS. 21, Kat. AS. 22, Kat. AS. 25-28, Kat. AS. 31-.44, Kat. AS. 46-48, Kat. AS. 50 ve Kat. AS. 55 numaralı sunaklardır.

Yazıtlı adak sunakları içerisinde farklı mimari düzenlemeleri yansıtan örnekler de görülmektedir. Ancak yalnızca yazıt bulunan sunaklar bir araya getirildiğinde bunların kendi içinde bir tipolojisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Kısacası hem silindirik hem de dikdörtgen prizması formlu sunaklarda ya da mimari tasarımlarıyla farklılık gösteren diğer adak sunaklarında yazıt yer alabilmektedir. Çünkü bu sunakların üretilmesindeki asıl amaç bir adak üzerine, insanın tanrıdan beklentisinin gerçekleşmesi sonrasında o tanrıya şükran amacıyla adanmaktadır[321]. Ya da tamamen kişisel inancını yansıtan özellikle evin bir bölümünde çeşitli

[320] Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda Anadolu'nun hemen her bölgesinde bu sunakların farklı dönemlerde farklı tanrı ve tanrıçalara adak hediyesi ya da kült objesi olarak kullanım gördüğü anlaşılmaktadır. Bazen bazı bölgelerde tek bir tanrı ya da tanrıça kültü veya o tanrı/tanrıçanın farklı ephitetlerine hizmet amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Hepding, 1907: Kat. Nr. 24; Yavis, 1949: 171, 172; Habicht, 1969: 119, Kat. Nr. 94, Taf. 43; Şahin, 1994 Taf.15, Nr. 86-a, Taf.15, Nr. 86-b; Wiegartz-Çobanoğlu, 2008: Taf. 25, 3-7; Korkut, 2008: 727-733; Tıbıkoğlu, 2012: Res. 4; Özdemir, 2016: Res. 35; Sancaktar, 2019: Lev.53, Y6, Y7, Y8, Lev. 54, Y9, Lev. 55, Y10, Lev.56, Y13, Y14, Y15, Lev.72, AS1, AS2, AS3; Yavaşça, 2019: Res.28,29,32; Işın-Sancaktar: Fig.7-12, 19-22; Engels, 2022: Kat. Nr. S9.

[321] Altun, 2019: 818.

istek ve şükranların yapıldığı bir ritüele imkan sağlamaktadır. Kısacası eldeki veriler, bu sunakların amaca hizmet etmesi için istisnai durumlar dışında neredeyse her zaman yazıt taşıdığını göstermektedir[322].

3.1.2.1.1.2. Yazıtsız Sunaklar

Küçük sunaklar hemen her zaman yazıtlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Likya ve diğer bölgelerde görülen adak sunaklarının hemen hepsinde hangi tanrı ya da tanrıçaya adandığını gösteren bir yazıt yer almaktadır. Ancak üzerinde yazıta rastlanmayan küçük sunaklar da mevcuttur. Tez konusu kapsamında ele alınan dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunaklarından 12 tanesinin üzerinde yazıta rastlanmamıştır[323]. Bir sunağın üzerinde yazıt olmamasının nedenlerinden biri bilinçli bir şekilde silinmiş ya da aşınma nedeniyle kaybolmuş olmasıdır[324]. Mezar sunaklarında özellikle MÖ 1. yüzyıl sonlarından itibaren artan talep doğrultusunda ilk kullanıma ait yazıtların silinerek sonraki kullanımlar için tekrardan yazıt işlendiği bilinmektedir[325]. Hatta bazı durumlarda yalnızca sunağın kendisinin yazıt işlenmeden mezarlarda kullanımı da söz konusudur[326]. Sunaklar, sonraki kullanımlarında sunak işlevinin dışında farklı amaçlarla da kullanılabilmektedir. Sunakların sonraki kullanımları modern dönemde de devam edebilmektedir. Bu aşamada dekoratif unsurların tıraşlanarak çeşitli mobilya aksanları olarak kullanımları söz konusu olabilmektedir[327]. Bu nedenle dekoratif süslemelerin kaldırılabileceği gibi yazıtlarında bilinçli olarak silinmesi alışıldık bir uygulama olarak karşımıza çıkabilmektedir[328].

Yazıt görülmeyen sunaklarda dikkat çeken detaylardan biri ise sunağın tam bitirilmemiş olmasıdır. Bu duruma örnek olarak ise Kat. AS. 17 (Lev. 63, a) ve Kat. AS. 60 (Lev. 86, c) numaralı sunaklar gösterilebilir. Mimari tasarımları kabaca ya da büyük oranda şekillendirilmiş

---

[322] Özdemir, 2018: 330.

[323] Bunlar sırasıyla, Kat. AS. 17-20, Kat. AS. 23, Kat. AS. 24, Kat. AS. 29, Kat. AS. 30, Kat. AS. 49, Kat. AS. 59, Kat. AS. 60 ve Kat. AS. 62 numaralı sunaklardır.

[324] Daha çok büyük sunaklardan bilinen bu durum nadiren küçük sunaklarda görülebilmektedir. Patara sunakları arasında Kat. As. 12 ve Kat. As. 17 numaralı sunaklar bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

[325] Höghammar, 2004: 77.

[326] Höghammar, 2004: 76,77.

[327] Höghammar, 2004: 79.

[328] Tez kapsamında ele alınan büyük boyutlu silindirik formlu sunaklardan olan Kat.30 numaralı sunağın bilinçli bir şekilde yazıtının silindiği görülmektedir. Yalnızca köşelerde yazıt karakterlerine ait bazı harf kalıntılarının kalmış olması bu sunağın farklı bir amaçla kullanılmış olduğunun en net göstergesidir. Eğer tekrardan bir sunak olarak kullanılmış olsaydı ikinci bir yazıtı görmemiz gerekirdir. Ancak yazıtın silinmeden farklı bir yazıt kazınarak kullanılmaya devam eden sunakların varlığı da bilinmektedir. Bu konuda ise yine bu tez kapsamında ele alınan iki farklı nişe sahip olan Kat. 15 numaralı sunak önemli veriler sunmaktadır. Bu örnekte ön ve arka yüzlerde yer alan nişlerden küçük olanın içindeki ayakta duran giyimli figür kabartmasının da büyük oranda silinmiş olduğu tespit edilmiştir. Yazıta dokunulmamış, fakat büyük niş için yer darlığından da kaynaklı olarak nişin iki yanını kapsayacak şekilde yeni bir yazıt eklenmiştir. Bu konuda epigrafik değerlendirmelerde bulunarak katkı sağlayan Prof. Dr. Christof Schuler'e teşekkürlerimi sunarım.

olmasına rağmen özelikle Kat. AS. 17 numaralı eserin kaide üzerindeki profil hattı, gövde ve sunu tablasının kaba tıraşlanarak bırakıldığı anlaşılmaktadır. Ek olarak gövde üzerinde izlenen henüz perdahlanmamış çekiç izleri bu sunağın henüz son halini almadığını kanıtlar niteliktedir. Doğal olarak henüz yazıt aşamasına da geçilmediği ve bu nedenle yazıtının olmadığı net bir biçimde söylenebilir. Benzer bir durum Kat. AS. 19 (Lev. 64) numaralı küçük adak sunağı için de geçerlidir. Sunağın hemen her bölgesinin kaba bir tıraşlanmayı gösteren çekiç izleriyle kaplı olduğu belirgin bir şekilde görülebilmektedir. Burada, daha sonraki bir süreçte yazıtın silinmiş olabileceği de düşünülse de dikkatli bakıldığında söz konusu çekiç izlerinin yalnızca gövde üzerinde değil aynı zamanda kaide ve sunu tablası profillerinin üzerinde de yer aldığı fark edilebilir durumdadır. Yani profil yapısı hiç bozulmadan hat boyunca sonradan yapılan olası bir değişimi yansıtmamakta, aksine tüm profiller genel anatomi ve simetri bakımından son derece ideal olarak korunmuştur. Kısacası bu örnek için de henüz yazıt aşamasına geçilmemiş olduğu net olarak söylenebilir.

Aşınma ve atmosferik koşullar nedeniyle yazıtların görünemiyor ya da gerçek anlamda sunağın gövdesinden silinmiş olma durumu da bir nedendir. Çünkü bazı yazıtlarda çok yüzeysel bir işçilik göze çarpmaktadır ki tahmin edileceği üzere bunların kısmen ya da tamamen yok olması çok daha kolaydır. Kat. AS. 24 (Lev. 67, d) numaralı sunak bu konuya ışık tutan bir örnek olabilir. Dikkatli bakıldığında gövdenin kenar hatları, alt ve üst bölümlerdeki profil çizgileri neredeyse kaybolmuş bir görüntü içindedir. Bu tür aşınmalarda eserin süreç içerisinde yüzeyde çok gezmesi ve benzer diğer faktörler etkin olmaktadır. Çünkü toprak altındaki eserlerin yüzeydekilere kıyasla çok daha iyi korunduğu esastır[329].

Yazıt görülmeyen sunaklarda yazıt olmamasının bir olası nedeni de üretim ve ticaret aşamasıyla ilişki olmalıdır. Zira bu konuda bugüne kadar yapılmış olan kısıtlı çalışmalarda bu malzeme grubunun üretim ve ticaret aşamasını gösteren genel bir veri yoktur. Buna rağmen genel anlamda sunak üretiminin lahit atölyeleriyle ilişkisi tartışmalı bir konu olsa da bilim çevrelerinde bu iki malzeme grubunun aynı atölyelerde üretilebileceği sıkça dile getirilmektedir[330]. Hatta bazı araştırmacılar "urne ve sunakların, lahitlerin öncüleri" olduğunu aktarmaktadır[331]. Lahit ve sunak üretimleri arasındaki ilişki bu malzemelerin pazarlama yöntemlerindeki teknik gereklilikler açısından da benzerlik gösterebilir. Örneğin, Koch; "Girlandların boğa ve koç başlı, Eros ve Nikeli ve yazıt için ön görülen tabula ansatalı seması

[329] Öztürk-Türe, 2018: 1170.
[330] Fraser, 1977:
[331] Bu konuda kapsamlı çalışmalar yapmış olan G. Koch, Lahit atölyeleri ve Anadolu'daki lahit yayılımı konusunda yapmış olduğu değerlendirmelerde, özellikle kent Roma'da çok köklü bir geleneğe sahip olan lahit atölyelerinin önemli bir üretim merkezi olduğunu ve sunakların da lahitler konusunda öncü olduğunu belirtmektedir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Koch, 2010: 1-34.

daha sonraki işçiliklerin farklı tamamlanmasına olanak tanıdığını" aktarmaktadır[332]. Bu düşünce bazı adak sunaklarının neden yazıt taşımadığı sorusuna belli ölçüde ışık tutabilecek oldukça kayda değer bir yaklaşımdır. Öyle ki nerede üretilirse üretilsin tamamen kişisel tercihe dayalı bir kült ve inanç mekanizmasına hizmet veren adak sunakları, olasılıkla ilk aşamada standart bir şema ya da taslak halinde üretildikleri, daha sonraki süreçte ise üzerlerine isteğe göre yazıt eklenmiş olmaları akla yatkındır. Dolayısıyla lahitlerde sonradan düzenleme yapma imkanı fırsat veren yarım üretim lahit düzenlemesi, sunaklarda yalnızca yazıt alanın boş bırakılmasıyla karşılık bulmaktadır.

Bu konudaki son öneri ise boya kullanımı nedeniyle yazıtların günümüze ulaşmamış olmasıdır. Adak sunaklarının boyalı olabileceğini gösteren en güzel örneklerden biri Arykanda 'da ele geçen ve tanrıça Athena'nın ikonografisinin kabartma olarak işlendiği eserdir[333]. Söz konusu sunağın[334] kaidesinin üzerinde tanrıçanın adı önce insize edilmiş ardından boya ile üstünden geçilmiştir. Patara şimdiye dek boyalı bir adak sunağı ele geçmemiş olmasına karşın bir ihtimal boyaların günümüze ulaşmamış olma olasılığı da söz konusudur.

Kısacası yazıtsız adak sunakları için öneriler yukarıda sıralandığı gibidir. Elimizdeki yazıtsız adak sunaklarında benzer nedenlerle yazıta rastlanmamış olması beklenir.

3.1.2.1.2. Kabartmalı Sunaklar

Kabartmalı sunaklar, tıpkı yazıtlı sunaklardaki gibi kişisel tercihe dayalı bir inanç geleneğinin farklı bir ifade şekliyle yansıtılması hususuna dayanmaktadır. Buradaki tek farklılık ise figüratif bir anlatımın tercih edilmiş olmasıdır. Bu sayede daha hareketli ve süslü bir tasarım elde edilebildiği gibi ekonomik açıdan da daha özel bir kült malzemesi ortaya konulabilmekteydi. Küçük adak sunakları, genelde yalnızca üzerlerindeki kabartmadan ibaret tasarlanırken bazen de kabartmalı ve yazıtlı olarak üretilebilmekteydi[335]. Bazı örneklerde ise söz konusu sunakların farklı yüzlerinde birden fazla kabartma yer aldığı görülür[336]. Kabartmalı

---

[332] Koch, 2010: 18.

[333] Sancaktar, 2018: 370, Lev.4, Y2.

[334] Arykanda Yamaç Hamamına yakın bir lokasyonda ele geçen kabartmalı ve boyalı sunak, 0.19,5 m yüksekliğe sahiptir. Kaidesi 0.12,6 m, sunu tablası ise 0.11,7 m genişliğindedir. Bkz. Sancaktar, 2018: 363.

[335] Özellikle Likya bölgesinde ele geçen küçük adak sunaklarına bakılacak olursa, sıklıkla yalın bir kabartmalı anlatımın tercih edildiği anlaşılmaktadır. Ancak bölgenin çeşitli kentlerinde kabartmalı ve yazıtlı adak sunağı örnekleriyle de karşılaşılmaktadır. Bu konuda detaylı bilgi ve farklı örnekler için bkz. Özdilek, 2014: 371, Res.24-h; Özdemir, 2018: Fig.1-13; Farklı bölgelerde de benzer örneklere rastlanmaktadır, örnek çalışmalar için bkz. Şahin, 2007: 80, 81, 103; Şahin, 2011: 126, Res. 27 (a-b); Öztürk-Perk, 2011: 55; Şahin-Yıldız: 2020; 164-165.

[336] Bazen iki ya da üç cephe kabartmalarla süslenirken bazı örneklerde ise dört cephenin de kabartmalarla hareketlendirildiği görülebilmektedir. Antalya Müzesi'nde sergilenen 10.26.81, 15.1.72, 2008.83, 2009.233 ve 2015.50 envanter numaralı dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunakları farklı cephelerinde farklı sayıda kabartma taşıması açısından önemlidir. Likya bölgesi dışında farklı cephelerinde birden çok kabartma taşıyan adak sunakları için bkz. Şahin, 2007: 80, 81, 103; Şahin, 2011: 126, Res. 27 (a-b), Res. 38 (a-ç); Bockisch-Ruggendorfer-Zabrana, 2013: 137, Fig. 2.

adak sunaklarında genellikle sunağın adandığı tanrı[337] ve tanrıçalar[338] betimlenirken bazen de adağın gerçekleşmesi üzerine ilgili tanrı ya da tanrıçaya şükranı temsilen farklı anlatımlar da kabartma olarak uygulanabilmektedir[339]. Bazen de farklı tanrı ve tanrıçalar aynı sunağın üzerinde ya aynı yüzde[340] olacak şekilde ya da bir sunağın farklı yüzlerinde bir arada resmedilebilmektedir[341]. Adak sunaklarında tanrı ya da tanrıçalar her zaman doğrudan resmedilmeyebilir. Bunun yerine söz konusu tanrı ya da tanrıçayı sembolize eden atribütler de kullanılabilmektedir[342]. Tüm bu ifadelerin dışında adak sunaklarında görülen kabartmalar bazen taşıdığı anlamdan sıyrılıp sadece birer dekoratif süsleme olarak da kullanılabilmektedir[343].

Kabartmalı adak sunaklarının mimari düzenlemeleri de tıpkı diğer adak sunaklarında olduğu gibi belli bir şema ya da düzene bağlı kalınmadan daha çok serbest ya da tercihe göre şekillenmiştir. Bazı örneklerde daha yalın bir anlayış hakimken bazılarında ise daha hareketli alt ve üst yapılar görülmektedir. Bu grupta da hem topuk profilliler hem de yalın veya düz

---

[337] Şahin, 2011: 125, Res. 26 (a-b); Eskişehir Arkeoloji Müzesi'nde korunan ve MS 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen bir küçük adak sunağı üzerinde tanrı Apollon kabartması görülmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Şahin-Uzunoğlu, 2020: 204, 205; Rhodiapolis kazılarında ele geçen bir adak sunağının üzerinde de Tanrı Helios görülmektedir, bkz. Özdilek, 2014: 371, Res. 24 (h).

[338] Arykanda Arifkale'den ele geçen küçük adak sunaklarının üstünde "Tanrıça Artemisin" farkı ephitetlerinin yer aldığı bilinmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Işın-Sancaktar, 2020: 187, Fig. 11, Fig. 12, 188, Fig.21, Fig. 22; Yine aynı yerde ele geçen bir başka küçük adak sunağında ise "Tanrıça Athena" görülmektedir. Ayrıca bk. Sancaktar, 2018: 370, Y2.

[339] Yazıtlı adak sunaklarında sıklıkla bilinen bir uygulama olsa da kabartmalı adak sunaklarında şükran göstergesi olarak bir anlatımın yer aldığı örneklerle daha az karşılaşılmaktadır. Bu konuda örnek vermek gerekirse, Haluk Perk Müzesi envanterinde yer alan ve Bilecik'te ele geçmiş olan iki sunak açıklayıcı olacaktır. Bunlardan ilki, Tanrı Sozon' adanmış ve üzerinde erkek cinsel organı görülen sunaktır. Yazıtından "Tanrı Sozon'a minnettarlığın ifadesi olarak bu sunağın adandığı" anlaşılmaktadır. Yine aynı müzedeki bir diğer küçük adak sunağının üzerinde bir kulak betimlemesi görülmektedir. Burada ise sunağı adayan kişinin sunağın üzerinde kazılı olan yazıttan da net anlaşılacağı üzere "tanrıların, sunağı onun sesini duyup ona yardım etmesini" istemektedir. Söz konusu sunaklar ve detaylı bilgi için bkz. Öztürk-Perk, 2011: 55; şahin, 1912: 48, 50, Abb.2.

[340] Bursa Arkeoloji Müzesinde korunan ve buluntu yeri bilinmeyen ve MS 3. yüzyıla tarihlenen kabartmalı bir küçük adak sunağının üstünde "Helios" ve "Selene" büstleri aynı yüzde birlikte resmedilmiştir. Konu hakkında detaylı bilgi için bk. Şahin-Yıldız, 2020: 164,165.

[341] Kütahya Arkeoloji Müzesinde korunan ve MS 3.yüzyılın ilk yarısına tarihlenen bir küçük adak sunağı, farklı yüzlerinde farklı tanrı ve tanrıçaların betimlenmiş olması bakımından dikkat çekicidir. Söz konusu sunağın ön yüzünde "Zeus", diğer yüzlerde ise sırasıyla, "Kybele", "Helios" ve "Selene" resmedilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Şahin, 2011: 128-130, 143, Res. 38 (a-ç).

[342] Antalya Müzesi Deposu ve teşhirinde korunan ve farklı kentlerden ele geçmiş çok sayıdaki küçük adak sunağının üzerinde tanrı ya da tanrıçalara ait sembol ve atribütler görülmektedir. Örneğin 15.1.72 envanter numaralı dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunağının ön yüzünde Zeus'u simgeleyen kartal, yan yüzlerin birinde ise kalkan motifi vardır. Bir diğer eser Termessos antik kentinde ele geçmiş 2016.78 envanter numaralı sunaktır. Bu sunağın ön yüzünde Selene'nin sembolü olan hilal yer almaktadır. Pogla'dan gelen bir adak sunağında ise ön yüzde şimşek demeti, yan yüzlerde ise kalkan kabartması görülür. Müze'de, 1.10.73 envanter numaralı sunağın nereden geldiği bilinmemekle birlikte Zeus, kartal ve ok motifleri birlikte verilmiştir. Farklı bir örnek ise Allianoi kazılarında ele geçmiştir. Söz konusu örnekte ise Tanrı Asklepios'un bir atribütü karşımıza çıkmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yaraş-Erten, 2008: Taf. 25 (1,2).

[343] Ciongradi, Roma Dacia'sındaki adak sunakları konusundan yaptığı çalışmalarda elde ettiği bazı veriler neticesinde özellikle "standartlaştırılmış ve seri üretime dönmüş uygulamalarda, adak sunaklarının ön ve yan yüzlerinde yer alan bazı tasvirlerin orijinal önem ve anlamını yitirerek sadece dekoratif süsleme unsurları haline dönüştüğüne dikkat çekmektedir". Ayrıntılı bilgi için bkz. Ciongradi, 2006: 216-217.

kaideli örnekler söz konusudur. Bunun dışında çoğu örnekte sunu tablalarının genellikle sunu çanağı formunda detaylı çalışıldığı ve köşelerde akroterler olduğu anlaşılmaktadır.

Patara'da günümüze kadar yürütülen çalışmalar esnasında yalnızca bir tane kabartmalı adak sunağı ele geçmiştir. Kat. As. 03 numaralı sunağın tek bir yüzünde kalkan ve kılıç kabartması yer almaktadır. Üzerinde yazıt bulunmayan sunağın hangi tanrı-tanrıça ve kültle ilişkili olduğu ise henüz net olarak bilinmemektedir[344]. Patara örneği kısmen korunmuş ve alt yapı düzenlemesi hakkında fikir edinilememektedir. Ancak üste doğru daralan gövde yapısı, sunu tablası çevresinde belli belirsiz takip edilen köşe akroterleri ve sunu tablasının merkezindeki sunu çukuruyla diğer Patara adak sunaklarıyla aynı mimari tasarıma sahip olduğu anlaşılabilmektedir.

3.1.2.1.3. Diğer Sunaklar

Küçük sunaklar arasında silindirik ve dikdörtgen prizması formluların dışında tek bir tane farklı örnek bulunmaktadır. Kat. As. 63 (Lev. 87, b-c) numaralı eser farklı mimari tasarımıyla dikkat çekmektedir. Alt tarafta kare formlu plinte üzerinde silindirik bir alt gövde daralarak yükselmektedir. Alt gövdede iki ayrı dışa taşkın profil verilmiştir. Devamında ise kare formlu bir tasarım göze çarpmaktadır. Eserin üst kısmı kırık ve eksik olduğu için tamamı hakkında fikir yürütülememektedir. Ancak kısmen korunmuş olan bir bölümde yukarı doğru yivler şeklinde yükseldiği anlaşılmaktadır. İç kısım ise oyulmuştur. Bu mimari oluşumu dolayısıyla "tütsülük formlu adak sunağı" olarak adlandırılması önerilebilir. Patara yamaç evler çevresinde bulunan bu eserin bir benzeri ise Knidos'ta bulunmuş ve Marmaris Müzesi'nde sergilenmektedir **(Resim 3.4.)**. Mimari düzenlemesi tamamen benzer olan bu iki eser de kum taşını andıran bir malzemeden üretilmiştir. Marmaris Müzesi örneğinde kaide çevresine kazınmış geometrik motifler görülmektedir. Ayrıca bu eser "Roma Dönemi" gibi genel bir tarihlendirmeye sahiptir. Kat. As. 63 numaralı sunağın başka bir örneğine rastlanmamıştır. Analoji ya da stil kritik çalışmaları tarihlendirme konusunda bir veri vermemektedir. Dolayısıyla bir yüzey buluntusu olarak envantere giren bu sunağın hangi dönemde üretilmiş olduğu bilinmemektedir. Ancak Likya ve Patara'da küçük adak sunaklarının üretim süreçleri

[344] Benzer örneklere bakıldığında, üzerinde kalkan, kılıç ve mızrak gibi betimlemelerin yer aldığı adak sunaklarının genellikle "Zeus" ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim genellikle ön yüzde tanrının kendi ikonografisi ya da kartal ve şimşek demeti gibi tanrıyla doğrudan bağlantılı olan anlatımların olduğu örneklerde genellikle yan yüzlerde kalkan ve mızrak gibi betimlemeler olabilmektedir. Burada yine Antalya Müzesi'nde korunan ön yüzünde kartal, yan yüzde ise kalkan bulunan 15.172 envanter numaralı sunak örnek olarak gösterilebilir. Yine 10.26.81 envanter numaralı sunakta şimşek demeti ve yan yüzde kalkan, 1.10.73 envanter numaralı sunakta ise kartal ve ok motifi birlikte kullanılmıştır. Ancak bu Patara örneğinin doğrudan Zeus'a adanmış olduğunu söylemek için yeterli bir veri değildir. Zira bir asker ya da savaşçıyla ilişkili bir anlatım da olasılık dahilindedir. Bu konu ikonografi bölünde daha detaylı olarak ele alınacaktır.

göz önüne alındığında Erken Roma İmparatorluk Dönemine içlerine tarihlendirmek bu aşamada daha akılcı olacaktır.

Resim 3.4. Marmaris Müzesi'nden Tütsülük Formlu Küçük (Adak) Sunak Örneği.

3.1.2.2. Silindirik Formlu Küçük Sunaklar

Küçük sunaklar içerisinde nadir olarak karşılaşılan bir diğer grup silindirik formlu küçük sunaklarıdır. Bu gruba dahil olan örnekler daha çok büyük boyutlu silindirik sunaklarla benzerlik göstermektedir. Form olarak dairesel bir plinte üzerinde genellikle kyma rekta ve torus profilleri görülür. Gövde dike yakın bir açıyla yükselir. Sunu tabları büyük sunaklardan farklı olarak sunu çanağı şeklinde verilir. Sunu çanağının patera formunda verilmesinin nedeni doğrudan işlevsel kullanımına yöneliktir. Bazı örneklerin üzerinde görülen yanık izlerinden anlaşıldığı üzere tütsü veya parfüm yakmak için kullanılan adak sunaklarıdır[345]. Özellikle tütsülük gibi kullanılan sunakların İmparator Kültünde önemli bir yeri vardır[346]. Patara'da bugüne kadar iki adet silindirik formlu adak sunağı ele geçmiştir. Bunlar Kat. AS. 01 ve Kat. As. 02 numaralı eserlerdir. Kat. AS. 01 numaralı eser kısmen iyi korunmuş durumdadır ve genel tasarımı hakkında fikir vermektedir. Oldukça yüksek kaide yapısına sahip olan eserin, profilli bir kaide düzenlemesi söz konusudur. Benzer biçimde üst yapı da profillerle hareketlendirilmiştir. Büyük ölçekli sunaklardan ayrılan en belirgin özelliklerinden biri ise sunu

[345] Yavis, 1949: 171, 172.
[346] Gebhard, 1999: 117-121.

tablasının çukurlaştırılarak bir çanak formuyla verilmiş olmasında karşımıza çıkmaktadır[347]. Kaidenin alt kısmında ise bir zeminde sabitleme amacıyla açılmış zıvana deliği vardır. Küçük adak sunaklarında sabitleme amacıyla açılan zıvana deliklerine de nadiren rastlanmaktadır ki genellikle büyük ölçekli sunaklarda karşılaşılan bir uygulamadır.

Kat. AS. 01 numaralı eserde görülen dikkat çekici bir detay ise sunu çukurunun iç kısmındaki yanık izleridir. Yanık izleri, Patara sunağının kullanım amacı ve ritüeli hakkında önemli bir veridir[348].

Diğer silindirik formlu adak sunağı Kat. As. 02 numaralı eser çok az korunmuş ve üst yapının yalnızca bir bölümü takip edilebilmektedir. Boyut olarak Kat. As. 01 ile yakın ölçülerdedir. Patara'da görülen bu iki silindirik adak sunağının bir benzer örneğini Marmaris Müzesi'nde görmekteyiz[349]. Söz konusu eser **(Resim 3.5.)**, Patara örneğiyle birçok konuda benzerlik içindeyken belli yönlerden de farklılık göstermektedir. Örneğin ilk bakışta göze çarpan temel farklılık üst yapı düzenlemesinde karşımıza çıkmaktadır. Patara Kat. As. 01 numaralı sunağın üst yapı düzenlemesinde profil hattının sonlandığı noktada geniş bir sunu çukuru vardır. Marmaris Müzesi örneğinde ise çok daha yüksek ve sunağın gövdesine paralel şekilde dik bir açıyla yükselen sunu tablası izlenmektedir. Profil düzenlemesinde Patara örneği, oldukça yumuşak geçişli bir işçiliği yansıtırken Marmaris Müzesinde korunan sunağın daha keskin hatlara sahip mekanik bir görüntüye sahiptir. Ek olarak, Marmaris Müzesi örneği Roma Dönemi gibi genel bir tarihlendirmeye sahiptir. Ancak Kat. As. 01numaralı Patara örneği Tepecik açmalarında gün yüzüne çıkarılmış bir kontekst buluntusu olup MÖ 2. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.

---

[347] Patara ve diğer bölgelerde görülen büyük ölçekli silindirik sunakların tamamının sunu tablası ya düz bırakılmakta ya da konik bir şekilde sonlanmaktadır. Üst yapı düzenlemesi düz bırakılan sunaklara bakıldığında bu bölümde görülen zıvana delikleri bu zemine farklı objelerin aplike edildiğini göstermektedir. Buraya yerleştirilen nesneler çoğu zaman konik formlu omphaloslar olarak görülür. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Korkut, 2001: 327, 328.

[348] Sunakların libasyon gibi sıvı akıtmaya dayalı kullanımlarının dışında bazen et yakma ya da tütsü yakma ritüellerine dayalı kullanımlarının olduğu da bilinmektedir. Bkz. Kamenjarin, 2011: 95.

[349] Marmaris Müzesinin teşhir 'de olan ve envanter numarası bilinmeyen eser altarlar bölümünde 5 numaralı bilgilendirme fişiyle sergilenmektedir.

Resim 3.5. Marmaris Müzesi'nden Silindirik Formlu Küçük (Adak) Sunak Örneği.

Anadolu dışında da benzer forma sahip silindirik adak sunakları mevcuttur. Belgrad yakınlarındaki "Siculi Antik Kenti'nde" çok sayıda benzer örnek tespit edilmiştir[350]. Bunların içerisinde 3971 envanter numaralı eser Patara Tepecik örneğinden çok Marmaris Müzesi'ndeki sunakla benzerlik içindedir. Siculi sunaklarının sunu çukurlarının içindeki yanık izleri de bu sunakların Patara Tepecik örneği gibi tütsü yakma amacıyla kullanıldığını kanıtlamaktadır[351]. Bir diğer önemli veri ise Siculi sunaklarının da Patara Tepecik sunağı gibi bir kontekst buluntusu olması ve MÖ 2-1. yüzyıllara tarihlendirilmesidir[352].

Silindirik formlu küçük adak sunakları yukarıda da bahsedildiği üzere nadiren karşılaşılan bir formdur. Bunların üretiminin hangi dönem ve kültürde başladığı sorusunun henüz net bir cevabı olmamakla birlikte en geç MÖ 2. yüzyıl başlarına tarihlendirilen Patara Tepecik buluntusu söz konusu sunakların Hellenistik Dönemden itibaren Likya'daki varlığının anlaşılması ve bu tipolojideki benzer örneklere de ışık tutması açısından ayrıca önemlidir.

[350] Siculi'de görülen silindirik formlu adak sunakları kendi içinde farklı tasarımlara sahiptir. Genel anlamda silindirik bir gövde ve vurgulu bir sunu tablası söz konusudur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kamenjarin, 2011: 95-100.

[351] Kamenjarin, 2011: 95, 96.

[352] Kamenjarin, 2011: 95-99.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
PROFİL TİPOLOJİSİ

4.1. Profil Tipolojisi

Sunak profilleri tanımlanırken sunağın alt ve üst bölümlerinde görülen düzenlemeler göz önünde bulundurulmuştur[353]. Alt bölümde kaide, üst yapıda ise taç ve sunu tablası profilleri dışa taşkın şekilde gövdeyi hareketlendirmektedir[354]. Geçmişten günümüze çeşitli araştırmalarda tipolojik ayrımlarda çoğunlukla sunakların üst yapı uygulamalarındaki farklılık gösteren uygulamaların dikkate alındığı bilinmektedir[355]. Silindirik sunaklar konusunda söz konusu mimari kriterden farklı olarak ise dekoratif süsleme unsurları ele alınarak yapılan tipoloji gruplandırmalar da mevcuttur[356].

Sunakların tipolojik ayrımları yapılırken "belirleyici olan tek kriterin üst yapı tasarımı, kaidenin ise küçük farklılıkları yansıtması dışında genelde benzer özellikleri taşıyor olması" düşüncesi kabul görmüştür[357]. Üst yapı düzenlemesi büyük oranda belirleyici olmasına rağmen tek kriter olarak değerlendirilmesi yanıltıcı olabilir. Kaide profilleri tipolojik bir ayrıma olanak tanımasa da belli özelliklere sahip profillerin dönemsel uygulamalar ve tarihlendirme konusunda veri sunabilmektedir. Dahası silindirik sunakların gövde yapısı, dar ya da yüksek formlu oluşu ve de alttan üste doğru eğimli ya da dik yükselmesi, dönemsel ayrımlar konusunda fikir vermektedir[358]. Bu yüzden kaide düzenlemelerinin de tekrardan yeni bir bakış açısıyla ele alınması gerekliliği söz konusudur. Profil düzenlemelerinin ne gibi bilgiler verdiğini görmek için Patara'daki tüm sunaklar mimari formuna göre ayrıştırılarak kendi içlerinde profil özelliklerine göre incelenmiştir. Öncelikli olarak kaide bölümleri ele alınmış ve profil yapısıyla farklılık gösteren örnekler ayrıştırılmıştır. Bu aşamada farklı bölgelerden benzerlik gösteren profil düzenlemeleri de araştırılmıştır. Bu sayede tarihlendirme konusunda bazı verilere ulaşılmıştır.

---

[353] Bunlar, kaide, taç ve sunu tablası profilleridir. Kaide ve sunu tablasında görülen profiller genellikle daha hareketlidir. Bazı sunakların tipolojik olarak gruplandırılmasında profil düzenlemeleri belirleyicidir. Konu hakkında örnek için bk. Korkut, 2007: 327-331.
[354] Berges, 1996: Taf. 38, 39 vd.
[355] Berges, 1986: 33.
[356] Ayrıntılı bilgi için bkz. Korkut, 2007: 328-332.
[357] Tarkan, 2011: 26.
[358] Korkut, 2007: 333.

4.1.1. Kaide Profilleri

Silindirik ve dikdörtgen prizması formlu küçük ve büyük sunakların kaide profil düzenlemeleri bu başlık altında ele alınmıştır. Bu inceleme kapsamında sunaklar büyük ve küçük sunaklar olarak ayrıştırılmamış, yalnızca formlarına göre iki ana gruba ayrılmıştır. Bunun nedeni büyük ve küçük sunakların profil düzenlemelerinde aynı profil şemalarını yansıtmasıdır. Belirtildiği üzere bu aşamada yalnızca silindirik ve dikdörtgen prizması formlu sunaklar birbirinden farklı düzenlemelerle ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla yapılan değerlendirmeler de her iki grubun kendi kriterlerine göre daha detaylı olarak araştırılması hedeflenmiştir. Genel olarak her iki gruba ait olan sunakların kaide profil yapılarında çeşitlilik olduğu saptanmıştır.

4.1.1.1. Silindirik Formlu Sunaklarda Kaide Profilleri

Silindirik formlu sunakların kaide düzenlemesi genel olarak dairesel bir plinte üzerinde torus ve kyma rekta'dan[359] oluşmaktadır. Kaide'den alt gövdeye genellikle tek spira[360] ile geçiş yapıldığı bilinmekle birlikte bazen çift spira kullanıldığı da görülebilmektedir[361]. Bazen de spira kullanılmadan kaide doğrudan alt gövdeye bağlanabilmektedir[362]. Bununla birlikte kaidenin profil yapısında standart ve sabit bir şema söz konusu değildir. Hatta profilli bir kaide düzenlemesinin her zaman tercih edilmediği de anlaşılmaktadır[363]. Bunun dışında profilli ancak daha yalın düzenlemeler de vardır[364].

Silindirik sunakların kaidelerinde görülen en dikkat çekici düzenlemelerden biri plinte kısmında karşımıza çıkmaktadır. Bu aşamada iki farklı kaide yapısı söz konusudur. Bunlardan ilki plinte üzerinde yükseltilmiş bir kaidedir[365]. İkincisi ise doğrudan torus profili üzerinde yükselen kaide örnekleridir[366]. Plinteli ve plintesiz kaidelerin profil yapıları da farklılık göstermektedir. Plinte görülmeyen ve doğrudan torus profili üzerinde yükselen örneklere

---

[359] Kyma rekta ve kyma reversa profilleri hakkında detaylı bilgi için bk. Weickert, 1913: 4-10; Shoe, 1936: 7; Dinsmoor, 1950: 390; Robertson, 1959: 37; Erder, 1967: 21-24, 73-75, Tablo, VII; Berges, 1986: 33,34.

[360] Silindirik formlu sunaklarda genellikle tek spira ile gövdeye geçiş yapılır. Örnekler için bk. Berges, 1996: Taf. 28, 29.

[361] Çift spira kullanımına örnek için bk. Abay, 2021: 69, 70, Fig. 1, 2.

[362] Spira olmayan örnekler için bk. Kat. 21, Kat. 24, Kat. 25 ve Kat. 26 numaralı silindirik formlu sunaklar.

[363] Bazı sunakların kaide düzenlemesi çok daha yalın olabilmektedir. Örneğin Kat.24, Kat.25 ve Kat.26 numaralı sunaklarda oluğu gibi yalnızca dairesel bir plinte üzerinde düz ya da yalın bir silme ile kaide sonlanabilmektedir.

[364] Kat. 21 ve Kat. 47 numaralı örneklerde dairesel plinte üzerinde yalnızca bant formunda dikey ve yüzeysel çalışılmış kyma rekta profili görülmektedir.

[365] Plinteli kaide örnekleri için bk. Kat. 01, Kat. 02, Kat. 03, Kat. 05, Kat. 06, Kat. 07, Kat. 08, Kat. 13, Kat. 14, Kat. 15, Kat. 19, Kat. 21, Kat. 24, Kat. 25 vd.

[366] Torus profili üzerinde yükselen kaideler için bk. Kat. 04, Kat. 18 ve Kat. 47 numaralı sunaklar.

bakıldığında, kaidenin genel formunun alçak[367] ve dışa çok açılmadığı görülür[368]. Yani sunak şaftı ile kaide arasında çok belirgin bir çap farklı göze çarpmamaktadır. Bu tip örneklerde üst yapı profilleri de kaideye benzer özellikler sergilemektedir. Genel hatlarıyla daha karakteristik, nispeten alçak gövdeli ve oran orantı açısından daha simetrik bir yapıdan söz edilebilir[369]. Kaide de görülen profiller genellikle torus, kyma rekta ve spiradan oluşmaktadır[370]. Nadiren spira olmayan ya da çift spiralı örneklere de rastlanmaktadır[371].

Patara'da ele geçen sunaklar içinde kaidesi fikir verecek düzeyde korunmuş örneklerden dört tanesi torus profiliyle başlayan kaideye sahiptir. Bunlar katalog sırasıyla, Kat. 04 (Çiz. 39, e), Kat. 18 (Çiz. 41, b), Kat. 36 (Çiz. 44, b) ve Kat. 47 (Çiz. 45, b) numaralı sunaklardır. Söz konusu dört sunağın torus üzerindeki profil şeması aynıdır. Altta plinte görevi gören dairesel bir torus, torus profilinin üstünde kyma rekta ve alt gövdeye geçişte bir spira vardır. Kyma rekta profilini verilişi tarihlendirme konusunda fikir verebilmektedir. Kyma rekta ve Kyma reversa profilleri konusunda detaylı araştırmalar yapan C. Erder, söz konusu profillerin kronolojik bir gelişimi olduğunu saptamıştır[372]. Buna göre Erken Hellenistik ve Erken imparatorluk dönemi arasında görülen kyma rekta profilleri arasında MÖ 2. yy. başlarında görülen kyma rekta profilleri daha dik ve dengeli bir yapıdadır[373]. Kyma rekta'nın alt ve üstte yer alan dış bükey kavisleri yüzeysel ve şişkin değildir. Erder'in daha çok anıtsal yapıların üst yapı bezemeleri hususunda ele aldığı konu aynı zamanda sunak profilleri üzerinde irdelendiğinde yakın sonuçlar alınmaktadır. Buna göre Erder'in belirttiği MÖ 2. yy. başında görülen dik ve dengeli kyma rekta Patara'da Kat. 47 numaralı sunakta görülmektedir. Söz konusu sunağın kaidesinde yer alan kyma rekta profilinin alt ve üst kavisleri dengeli ve oldukça dik yükselmektedir. İç bükey kavis ise belirgin değildir. Kat. 47 numaralı sunak boyut olarak bu dönemde görülen benzer tipolojideki sunaklar gibi daha kısa ve basık bir yapıdadır[374]. Bu yönüyle de Hellenistik Dönem Rodos sunaklarıyla benzerlik içindedir[375]. Yine Erder'in belirttiği üzere MÖ 2. yüzyılın ortaları

---

[367] Bu tür örneklerin kaideleri ortalama 0,08 – 0,13 m arasında değişkenlik göstermektedir.

[368] Bu tanımlamaya uygun çeşitli örnekler için bk. Pfuhl-Möbius, 1977: Taf. 295, 2039; Berges, 1996: Taf. 20, 21; Novakova, 2011: Fig. 8, (a-c, f).

[369] Berges, 1986: Abb. 33, 34, 72 (b), 73 (b,) 78 (a, b).

[370] Tek spiralı örnekler için bk. Kat. 04 ve Kat. 47 numaralı sunaklar.

[371] Torus profilli kaide düzenlemesinde çift spiralı örnekler için bk. Berges, 1986: Abb. 97 ©.

[372] Konu hakkında detaylı bilgi için bk. Erder, C. (1967). *Hellenistik Devir Anadolu Mimarisi'nde Kyma Rekta - Kyma Reversa,* ODTÜ No. 8, Ankara.

[373] Erder, 1967: Tablo VI, VII.

[374] Kat.47 numaralı silindirik sunağın üst kısmı kırık ve eksiktir. Sunak, bu haliyle 0,53 m'dir. Sunak şaftında, kaidenin 0,09 m üzerinde çizgi şeklinde sunağın gövdesinin içe doğru simetrik şekilde oyularak derinleştirildiği görülmektedir. Aynı çizgi üst gövde de izlenmektedir. Bu formdaki benzer sunakların üst yapı ölçüleri yakın benzerlik içinde olması nedeniyle Kat.47 numaralı sunağın genel boyutları hesaplanabilmektedir. Buna göre söz konusu sunağın en fazla 0,65 m yüksekliğe sahip olduğu düşünülmektedir.

[375] Rodos ve Kos atölyelerinde üretilen sunaklar boyut olarak birbirinden farklıdır. Hellenistik dönem Rodos sunakları ortalama 20-60 cm arasındadır. Kos üretimi sunaklarının büyük çoğunluğu ise 60 cm ve üzerinde ölçüleri sahiptir. Bu konuda detaylı bilgi için bk. Höghammar, 2004: 80.

ve sonlarına doğru tam dik olmayan, meyilli bir yapı oluşur, kavis belirginleşir[376]. Patara'da aynı profile sahip Kat. 04 ve Kat. 18 numaralı sunaklar, hafif eğimli ve dış kavisin belirginleşmiş yapısıyla MÖ 2. yy. ortası ile MÖ 2. yy. sonu özelliğini yansıtmaktadır[377] (Çiz. 41, b). Bu tarihlendirme aynı zamanda söz konusu iki sunağın girland ve kabartma stiliyle de desteklenmektedir. Ek olarak, sunakların üzerindeki yazıtlar tarihlendirme konuda bir diğer destekleyici kriterdir[378]. Bu kategorideki son sunak olan Kat. 36 numaralı örnek, daha yatay ve geniş kyma rekta profiline sahiptir. Bu sunağın MÖ 1-MS 1 yy.'a ait olduğu düşünülmektedir.

Konuyla ilgili detaylı çalışma yapan Berges, sunakların kaide profillerini ayrıca ele almıştır[379]. Berges'in yapmış olduğu çalışmada, kaideler profil özelliklerine göre değil, sunağın bezeme unsurları ve mimari formuna göre tarihlendirildikten sonra gruplandırılmıştır. Yani profil gelişimi değil diğer tarihlendirme kriterlerine göre bir değerlendirme yapılmıştır. Bu noktada ise Berges'in tarihlendirme konusunda bilimsel eleştirileri beraberinde getiren metodolojisi ön plana çıkmaktadır. Berges'e göre, "sunakları süsleyen rölyeflerin üslup analizi" önemlidir. Bunların içinde "en kaliteli işçiliğe sahip olanlar en eskiler", daha düşük kaliteye sahip olanlar ise daha geç tarihlilerdir[380]. Yani "kalitenin zamanla düzenli olarak bozulduğunu" varsaymaktadır[381]. Buna rağmen kaide üzerinde yer alan kyma profillerinin belli düzeyde kronolojik bir gelişim içinde olduğu anlaşılabilmektedir[382]. Özetle erken örneklerde kyma yapısı dik, iç ve dış bükey kavisler belirgin değildir[383]. Sonraki süreçte ise dik yapı yatay bir hal almakla birlikte kyma'nın dış bükey kavisleri hem genişlemekte hem de daha şişkin bir yapıyla karşımıza çıkmaktadır. Geç Hellenistik ve Erken İmparatorluk dönemine tarihlendirilen Patara sunaklarına bakıldığında daha farklı bir görüntü söz konusudur. Patara'da bu döneme tarihlenen sunaklara bakıldığında kaide düzenlemesindeki değişim rahatça görülebilmektedir. Kat. 01 (Çiz. 39, a) ve Kat. 02 (Çiz. 39, c) numaralı sunaklar Korkut tarafından ele alınmış ve bunların "en geç Augustus Dönemi'nde üretilmiş olabileceği" tespit edilmiştir[384]. Nitekim Korkut tarafından yapılan bu tarihlendirme birçok açıdan önem arz etmektedir[385]. Çünkü boyut

[376] Erder, 1967: Tablo VII.
[377] Bu tarihlendir yalnızca Patara'da görülen sunak kaidelerinin profilleri için değil farklı bölgelerdeki benzer profil yapısını yansıtan örnekler için de geçerlidir. Attouda'da bulunan bir sunak bu konuda örnek gösterilebilir. Bk. Kolancı-Gümeli, 2022: 615, Fig. 4, 5.
[378] Epigrafik veriler Dr. Anrew Lepke'den alınan sözlü anlatımlara dayanmaktadır.
[379] Detaylı bilgi için bk. Berges, 1986: Beil. 4-17.
[380] Höghammar, 2004: 77.
[381] Höghammar, 2004: 77.
[382] Berges, 1986: Beil. 11. 59, Beil. 9. 47, Beil. 8. 34, Beil. 8. 31, Beil. 12. 71.
[383] Berges, 1996: Taf. 26 (1-4(.
[384] Korkut, 2007: 332.
[385] Pamfilya-Likya tipi mezar sunakları olarak adlandırılan bu tipteki sunakların üretim başlangıç tarihinin bilinmesi ayrı bir öneme sahiptir. Bunun yanı sıra söz konusu sunakların mimari detaylarının da tarihlendirilebilmesi ve varsa bir profil gelişiminin sorgulanması açısından bu iki sunak ayrıca önem arz etmektedir.

olarak oldukça yüksek ve geniş ölçülere sahip olan sunakların, benzer örnekleri hem Likya hem de Pamfilya Bölgelerinde bilinmektedir[386]. Bu sunakların kaide yapıları da boyutlarına oranla geniş ve basık bir yapıdadır.

Silindirik formlu sunakların kaideleri plinte ile yükseltilebilmektedir. Plinte kullanımı kaide düzenlemesinde ayrıt edici bir uygulamadır. Plinteli kaideler yükseltilmiş bir yapıda olduğu için sunağın kendisini de görsel açıdan bir altlığın üzerinde durduğu imajı ortaya çıkmaktadır[387]. Bu düzenleme, sunağın konumlandırıldığı alanda daha belirgin ve yüksek bir yapıya bürünmesini sağlamaktadır. Kısacası daha yüksek bir kaide yapısı söz konusu olmakla birlikte sunağın kendisin de yükseltildiğini söylemek doğru olacaktır. Plinteli kaideye sahip olan sunakların kaide üzerinde görülen profil yapısı çeşitlilik gösterebilmektedir. Patara sunaklarının kaide profil yapısı incelendiğinde, beş farklı plinteli profil düzenlemesiyle karşılaşılmıştır.

İlk grupta plinte üzerinde düz profilsiz bir silme görülmektedir. Kaideden alt gövdeye geçişte spira kullanılmamıştır. Patara'da bu kaide yapısını yansıtan yalnızca bir sunak vardır. Kat. 26 (Çiz. 42, f) numaralı eserin kaidesi dar ve ortalama yükseklikte çalışılmıştır. Kaide ve gövde oran orantısı ise uyumludur. Aynı zamanda bu örnek yerel üretim olup genel anatomisi basık ve kısadır. Söz konusu eserin tarihlendirmesi konusunda net bir veri bulunmamakla birlikte sunağın üzerinde yer alan yazıt MS 2. yüzyıl özelliklerini yansıtmaktadır[388]. Epigrafik veri dışında tarihlendirme konusunda yorum yapmak doğru olmayacaktır[389]. Söz konusu kaide yapısında çok sınırlı örnek olması nedeniyle sunakların genel düzenlemeleri hakkında da yeterli veri oluşmamaktadır. Ancak iki yalın ve yerel işçilik üslubunu yansıtıyor olması dikkat çekicidir.

İkinci grup plinteli kaidelerde, plinte üzerinde yalnızca kyma rekta profili görülmektedir. Bu grupta torus ve gövdeye geçişte spira görülmemektedir. Patara sunakları içinde bu kaide düzenlemesine sahip olan iki örnek vardır. Bunlar Kat. 21 (Çiz. 42, a) ve Kat. 24 (Çiz. 42, b) numaralı sunaklardır. Söz konusu sunaklardan Kat. 21 numaralı eserin kaidesi alçak ve çapı dardır. Sunağın asimetrik profil şeması ve kireçtaşından üretilmiş olmasının yanı

[386] Farklı örnekler için bk. Korkut, 2007: Taf. 115 (1, 2, 4), Taf. 116 (1-6), Taf. 119 (1, 2); Ayrıca Demre Müzesi bahçesinde sergilenen 4 farklı sunak bu kategoriye örnektir.

[387] Plinte yükseklikleri silindirik formlu sunalarda değişkenlik gösterebilmekle birlikte, genel olarak 0,03 ile 0,07 m arasında ölçülere sahip olmaktadır. Bu aşamada sunağın genel yüksekliği de etkendir. Örneğin 1,00 m civarındaki silindirik sunaklarda plinte yüksekliği 0,05 m veya daha fazla ölçülmektedir. Ancak bu uygulama dışında tutulması gereken örnekler de vardır. Örneğin Kat. 13 numaralı sunağın genel yüksekliği 0,58 m olmasına rağmen plinte yüksekliği 0,06 metredir.

[388] Bu tarihlendirme önerisi Dr. Andrew Lepke tarafından yapılan değerlendirme ve sözlü aktarıma dayanmaktadır.

[389] Daha önce de değinildiği üzere yazıtlardan gelen tarihlendirme verileri birçok nedenle doğru ya da kesin bilgiler sunmayabilir. Dolayısıyla sunaklar konusunda epigrafik veriler tarafımca genel bir bilgi olarak kabul edilmiş ve tarihlendirme konusunda birincil kriter olarak düşünülmemiştir.

sıra diğer üslup özellikleriyle birlikte yerel sanat çevreleri tarafından üretildiği düşünülmektedir. Tüm özellikleri göz önüne alındığında MS 1. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olduğu söylenebilir. Ancak bu tarihlendirme kaide düzenlemesi hakkında net bir kronoloji vermemektedir. Bu konuda, bu kaide profilinin yerel bir sanat atölyesinin serbest çalışması olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kaide profil yapısıyla bu gruba dahil olan diğer sunak Kat. 24 (Çiz. 42, b) numaralı eserdir. Bu sunağın kaide profilinde görülen kyma rekta bir önceki örnekten biraz farklıdır. Kat. 21'in kaidesinde görülen kyma rekta profili plinteden biraz yükseltilerek verilmiştir. Kat. 24 numaralı sunakta ise organik bir yapı görülmektedir. Plintenin keskin hattı, kyma rekta'nın başlangıcıyla bütün oluşturacak biçimde şekillendirilmiş, arada bir kot ya da kırılma olmadan alt gövdeye bağlanmıştır. Her iki sunak kaidesinde de alt gövdeye geçişte spira kullanılmamıştır.

Üçüncü grupta görülen düzenlemenin ikinci gruba dahil edilen örneklerden tek farkı alt gövdeye geçişte spira kullanılmış olmasıdır. Yani altta plinte, kyma rekta profili ve en üstte spira görülmektedir. Patara'da bu düzenlemeye sahip tek örnek Kat. 25 numaralı sunaktır. Sunağın kaidesi oldukça dar ve alçaktır. Bu ayrıntı üst yapıda taç ve sunu tablası profilinin verilişinde de dikkat çekmektedir. Sunağın genel anatomisi alçak bir yapıdadır ve kaide bu gövde yapısıyla uyumludur. Bu örneğin hem sunak hem de kaide bazında benzerleri MÖ 2-1. yüzyıla verilmektedir[390]. Kat. 25 numaralı sunak yerel üretim olup en geç MÖ 1. yüzyılda üretilmiş olmalıdır. Bu durum aynı zamanda Patara'da yerel üretim sunakların MÖ 2. yüzyıl ithal sunakları taklit ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Silindirik formlu sunakların kaidelerinde torus profili sıklıkla kullanılmaktadır. Yukarıda plintesiz sunak kaidelerinde torus üzerinde yükselen sunaklar ele alınmıştı. Bunun dışında plinteli kaidelerde de torus profilinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Patara silindirik formlu sunakları arasında plinte üzerinde torus profili ve devamında spira ile gövdeye geçiş yapılan örnekler mevcuttur. Plinteli silindirik formlu sunaklarda görülen bu kaide profil yapısı dördüncü grubu oluşturmaktadır. Kat. 74 ve Kat. 75 numaralı sunaklar söz konusu kaide profil düzenlemesine sahiptir. Her iki kaidenin de bant şeklinde spira profiline sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu örnekler hem yazıtları hem de işçilikten anlaşıldığı üzere tamamen yerel sanat unsurlarına ait özellikleri yansıtmaktadır[391]. Bu kaide yapısındaki örnekler genellikle MS 1. yüzyıl ve sonrasına ait süreçlerde üretilmiştir. Bu kanıya varılmasının başlıca sebeplerinden

[390] Berges, 1986: Beil. 16. 102, 103, Beil. 17. 113.

[391] Her iki sunağın asimetrik profil hatları ve yazı karakterleri tamamen yerel özellikleri yansıtır. Ek olarak üretim malzemeleri de kireç taşı olup birbirine çok benzer dokudadır.

biri bant formlu spira kullanımıdır[392]. MS 1. yüzyıl sonrasında üretilen sunaklarda görülen yerel etkilerden biri de bant formunda verilen spiradır. Yapılan araştırmalar bant formlu spira kullanımının yalnızca Likya bölgesine has bir özellik olduğunu göstermiştir. Özetle dördüncü gruba dahil olan sunaklar MS 1. yüzyıl sonrasına aittir. Patara'da görülen bu gruba ait iki örnek ise MS 2. yüzyıl sonrasına tarihlendirilmektedir.

Silindirik formlu sunakların kaide yapılarında görülen son profil düzenlemesinde, plinte, torus, kyma ve en üstte spira oluşan bir profil şeması vardır. Bu profil yapısı bu özelliğiyle Patara'daki en kalabalık grubu oluşturmaktadır[393]. Dahası Likya bölgesinde görülen silindirik formlu sunakların çok büyük bölümü plinte üzerinde yükselmektedir[394]. Devamında ise profil uygulamasında farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Ancak bu konuda genel tercihe bakıldığında, plinte üzerinde torus profili, kyma rekta ve alt gövdeye geçişte spira kullanımını yansıtmaktadır. Bu tespit yalnızca Patara sunakları için değil Likya'nın diğer kentleri için de geçerlidir. Bunun nedenlerinden biri özellikle Geç Hellenistik ve Eken İmparatorluk Dönemi'nde Likya ve Pamfilya Bölgeleri'nde artmaya başlayan yerel sunak üretimidir[395]. T. Korkut tarafından adlandırılan "Pamphylia-Likya tipi girlandlı mezar sunakları" bir dönem sonra her iki bölgenin de karakteristiği halini almıştır[396]. Korkut'un da belirttiği üzere bu sunakların mimari düzenlemesi "Rodos Tipi sunakların tekrarı" şeklindedir[397]. Özellikle üst yapıda çift silme ya da profil düzenlemesi bunun en belirgin kanıtıdır[398]. Korkut'un silindirik formlu sunakların üst yapısı için aktardığı benzerlik[399] kaide düzenlemesinde farklılık göstermektedir[400]. Pamphylia-Likya grubuna dahil olan sunakların tamamı plinteli kaideye sahiptir[401]. Rodos sunaklarının ise neredeyse tamamında torus profili üzerinde yükselen bir kaide tasarımı söz konusudur[402]. Kaidenin bu yönlü çalışılması Kos tipi sunaklardan da bilinmektedir[403]. Kısacası Patara'da beşinci grubu oluşturan ve ağırlıklı olarak Pamphylia-

[392] Silindirik formlu sunaklarda karşılaşılan bant formlu spira kullanımı MS 1. yy.'dan önce görülmemektedir. Benzer örnekler Fethiye, Demre ve Antalya Müzelerinde sergilenmekte olup, tamamının yazıt karakterleri MS 1. yy. ve sonrasına işaret etmektedir.

[393] Kaide profilleri fikir verecek düzeyde korunmuş olan Kat. 01, Kat. 02, Kat. 03, Kat. 05, Kat. 07, Kat. 08, Kat. 13, Kat. 14, Kat. 15, Kat. 19, Kat. 27, Kat. 28, Kat .30-38, Kat. 49, Kat. 54, Kat. 56 ve Kat. 69 numaralı sunaklar bu kategoridedir.

[394] Örneğin Demre Müzesinde sergilenen ve kaidesi fikir verecek düzeyde korunmuş olan silindirik formlu sunaklar içerisinde 11 sunak plinte, 2 tanesi ise torus profili üzerinde yükselmektedir.

[395] Korkut, 2007: 327.

[396] Korkut, 2007: 327- 333.

[397] Korkut, 2007: 327-329.

[398] Özdemir, 2019: Fig. 16, 17, 19.

[399] Korkut, 2007: 327.

[400] Benzer bir farklılık dekoratif bezemede de kendini göstermektedir. Bk. Korkut, 2007: 328, 330.

[401] Pamfilya-Likya grubu sunakların kaide yapılarında görülen plinteli örnekler için bk. Korkut, 2007: Taf. 115, 1-4, Taf. 116, 1-6, Taf. 118, (1-6), Taf. 119, (1-9), Taf. 120, (1,5).

[402] Berges, 1986: Abb. 30, (a, b), Abb. 31, (a, b), Abb. 32, Abb. 33, Abb. 34.

[403] Berges, 1986: Abb. 17, (a, b), Abb. 18, Abb. 19, Abb. 20, Abb. 21, (a, b), Abb. 28, Abb. 29, Abb. 47 (a-d), Abb. 55.

Likya tipi olarak adlandırılan girlandlı mezar sunakları kaide profil yapısı bağlamında Rodos ya da Kos tipi sunaklardan ayrılmaktadır. Pamphylia-Likya tipi sunakların kaide profilleri dairesel bir plinte üzerinde torus, kyma rekta ve spiradan oluşmaktadır. Bazı örneklerde çift spira kullanılırken[404] bazen de bant formlu spira da görülebilmektedir[405]. Ancak bu çeşitlilik dışında söz konusu grubun kaide profili sıralaması standarttır. Beşinci grup için bu aşamadan sonra en dikkat çekici farklılık kyma rekta profilinin yapısında karşımıza çıkmaktadır. Hellenistik Dönem sunakları için önceki bölümlerde bahsedilen kyma rekta yapısı ve gelişimi, Geç Hellenistik ve Erken İmparatorluk Dönemi'nde de takip edilmektedir[406]. Bahse konu olan Pamphylia-Likya grubu olarak adlandırılan sunaklar bu tarihlerde üretilmeye başlanmıştır[407]. Özellikle MÖ-MS 1. yüzyıla tarihlendirilen sunakların kaidelerinde yer alan kyma rekta profili daha geniş, yatay, kavisler belirgin ve keskin olarak karşımıza çıkmaktadır[408]. Yine bu döneme tarihlendirilen sunaklar arasında özellikle Augustus Dönemi örneklerinin daha büyük boyut ve çaplara sahip oldukları bilinmektedir[409]. Yapılan araştırmalar sunağın boyutu ve kaide profilleri arasında bir bağlantı olabileceğini göstermiştir. Daha büyük ölçekli sunaklarda kaidelerin çap genişliği de fazladır[410]. Bu aşamada genişleyerek açılan kaidelerde kyma rekta profillerinin açıldığı ve daha yatay bir görünüm kazandıkları anlaşılmaktadır[411]. Ayrıca bu örneklerin bazılarında sunağın büyük boyutlu olması nedeniyle kaide profillerinin ağırlıktan basılarak açılma ve yana doğru genişleme izlenimi oluşturulmaya çalışıldığı saptanmıştır[412]. Korkut, "Cladius Döneminden sonra sunakların boyutlarında küçülme olduğunu" belirtmektedir[413]. Bu belirgin değişime rağmen silindirik formlu sunakların kaideleri geniş çaplı olarak üretilmeye devam edilmiştir[414]. Yani Erken İmparatorluk Dönemi sunaklarının geniş kaideleri ve dışa açılan profil hatları Cladius Döneminde de en azından bir süre daha kullanılmaya devam edilmiştir[415]. Bu süreçten sonra ise kaide profilleri ve özellikle kyma rekta profili daha serbest bir görünüm kazanmıştır. Örneğin MS 1. yüzyıl sonu ve MS 2. yüzyıl başına tarihlendirilen sunaklarda kyma rektanın bazen daha dik, bazen de açık ve iç bükey kavisin çok geniş olduğu

[404] Pamfilya-Likya grubuna dahil olan girlandlı mezar sunakları arasında çift spiralı bir örnek olarak Patara'dan Kat. 02 numaralı eser gösterilebilir. Bk. Çiz. 39, c.
[405] Aynı grupta bant formlu spira kullanılan örnek için bk. Res. 2.
[406] MÖ 2. yy.'a tarihlendirilen silindirik formlu sunakların kaidelerinde görülen kyma rekta profili daha çok dik ve belirginleşmemiş kavislerden oluşmaktadır. MÖ 1. yy.'da ise söz konusu profilin daha yatay bir hal aldığı ve kavislerin belirginleştiği saptanmıştır.
[407] Korkut, 2007: 330.
[408] Bu tanımlamayı yansıtan örnekler için bk. Korkut, 2007: Taf. 115 (1-4), Taf. 116 (1-5), Taf. 119 (1-9), vd.
[409] Korkut, 2007: 333.
[410] Konuyla ilgili Patara örnekleri için bk. Kat.01 ve Kat.02 numaralı sunaklar.
[411] Benzer örnekler için bk. Korkut, 2007: Taf. 115 (1-4), Taf. 116 (1-5), Taf. 118 (1-6).
[412] Bk. Kat. 02 ve Kat. 19 numaralı sunaklar.
[413] Korkut, 2007: 333.
[414] A.g.e.
[415] Korkut, 2007: Taf. 119, (1-3).

görülmektedir. Özetle anlatılmak istenilen bir süre sonra silindirik sunak kaidelerinin daha serbest ve çeşitlilik yansıtacak biçimde çalışılmış olmasıdır.

Likya Bölgesi genelinde yalnızca Batı Likya kentlerinde torus kaideli sunaklar ağırlıktadır. Patara'dan sonra, Tlos ve çevresinde bu özellikteki sunaklara yoğun olarak rastlanmaktadır[416]. Bölgenin diğer kentleri ve Pamfilya kentlerinde ağırlıklı olarak kaidelerin plinteli olduğu görülmektedir. Bu araştırmalar neticesinde elde edilen veriler, Patara'nın silindirik sunak çeşitliliğinde Batı Likya, Karia Bölgesi ve Adalarla olan ilişkilerinin daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır.

Silindirik formlu sunakların kaide tasarımlarında dikkat çekici detaylardan biri ise sunağın anatomik yapısı ve kaide arasındaki oran-orantı ilişkisinde karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bazı sunakların yüksek boyutlarına doğru orantılı olarak oldukça geniş ve yayvan kaide düzenlemeleri görülmektedir[417]. Ancak bazı sunakların boyutlarıyla orantısız, dar ve alçak yapıdaki kaide formları dikkat çekicidir[418]. Bu aşamada atölye ve işçilik farklılıklarının yanı sıra, dışarıdan gelen örneklerin Patara veya çevre atölyelerde taklit edilirken yerel unsurların da etken olduğu anlaşılmaktadır. Patara'ya ticaret yoluyla geldiği bilinen bazı sunakların[419] taklit edilerek yerel atölyelerde üretilmeye başlanmış olduğu tespit edilmiştir[420]. Bu tespit yalnızca Patara'da değil aynı zamanda Likya Bölgesi'nde sunak üreten atölyelerin erken dönemden itibaren çalıştığını göstermesi açısından oldukça önemlidir[421].

Patara'da görülen silindirik formlu sunakların tamamının kaide tabanında zıvana yuvası vardır (Lev. 88-91). Nekropol ve kutsal mekanların çevreleri gibi açık alanlarda sergilenmiş olmaları nedeniyle, bunların zemine sabitleme ihtiyacı duyulmuş olmalıdır[422]. Kaide tabanındaki bu yuvaların boyut ve yapıları hemen her sunak için farklılık gösterebilmektedir[423].

---

[416] Fethiye Müzesi'nde çok sayıda benzer sunak bulunmaktadır. Bunların bir kısmı Tlos kazılarında ele geçmiştir. Tlos dışında ise yine Telmessos yakınlarında bulunan sunaklar ağırlıktadır; Tlos'ta bulunan torus profili üzerinde yükselen bir sunak için bk. Özdemir, 2019: Fig. 16.

[417] Kat. 01, Kat. 02, Kat. 08, Kat. 13, Kat. 19, Kat. 21 ve Kat. 34 numaralı sunaklar bu tanımlaya örnek teşkil edecek kaide düzenlemesine sahiptir.

[418] Örneğin, Kat. 04, Kat. 15, Kat. 26 ve Kat. 36 numaralı sunaklar kaide boyutları ve üst yapı boyutlarındaki farklılıkla göze çarpmaktadır.

[419] Bk. Kat. 04, Kat. 10 ve Kat. 18 numaralı mermer sunaklar.

[420] Söz konusu sunaklar için bk. Kat. 25 ve Kat. 47 numaralı sunaklar.

[421] Erken dönemde Patara ya da çevresinde üretildiği düşünülen sunaklar MÖ 2. yy. ve MÖ. 1 yy.'a tarihlendirilmektedir. Bu konu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde etraflıca ele alınmaktadır.

[422] Korkut, 2007: 328.

[423] Patara'daki silindirik formlu sunakların kaide tabanlarında görülen zıvana yuvaları bazı sunaklarda dairesel formda bazılarında ise de kare, ya da dikdörtgen formda açılmıştır. Bunların çap ve genişlikleri de farklılık göstermektedir. Kare formlu örneklerde 0.02 m x 0.02 m ebatlarından 0.24 m x 0.27 m ebatlarına kadar farklı uygulamalar görülürken, oval ya da dairesel zıvana yuvalarında 0,08 m ile 0,41 m çapı aralığında değişen farklı örnekler söz konusudur. Aynı şekilde derinlikleri de her sunak için farklılık göstermektedir. Ayrıca bazen tam merkezde konumlanmış dairesel bir zıvana yuvasının yanında aynı sunakta uçlara yakın bölümlerde iki tane dikdörtgen zıvana yuvasına sahip örnekler de vardır. Örnek için bkz. Kat. 29 numaralı sunak. Son olarak yapılan incelemelerde kaide zeminlerinde açılan zıvana delikleri ve sunağın boyutları arasında oran orantıya göre bir düzenleme olmadığı anlaşılmaktadır.

Açık alanda sergileme ve sağlamlaştırma amacıyla kaide profillerinin üzerinde de kenet delikleri bulunabilmektedir[424]. Kaide yanı ya da kaide profili üzerinde kenet delikleri olan diğer örneklere bakıldığında bunların genellikle düz bir platform ya da kaide üzerinde yükseldiği anlaşılmaktadır[425]. Tüm bu detaylara bakıldığında silindirik formlu büyük sunakların kaide düzenlemelerinde tipolojik bir ayrım ya da gruplandırmayı gerekli kılan farklı bir tasarımın olmadığı düşünülmektedir.

Silindirik formlu sunakların kaide profilleri çeşitlilik göstermektedir. Patara silindirik formlu sunakları özelinde tüm silindirik formlu sunaklara bakılacak olursa, toplamda beş ayrı profil yapısı görülmektedir. Ancak bu ayrım temelde iki farklı profil hattı çevresinde şekillenmektedir. Bunların ilki ve daha çok erken örneklerde karşımıza çıkan torus profili üzerinde yükselen kaidelerdir[426]. Torus üzerinde yükselen kaideler yalnızca Rodos tipi sunaklarda değil aynı zamanda Kos tipi sunaklarda da tercih edilmiştir[427]. Bu profil düzenlemesi, "tipolojik ayrım fark etmeksizin tercih edilen" dönemsel bir moda ya da bir şablondur[428]. Nadiren de olsa bu dönemde plinteli kaide örnekleriyle karşılaşılabilmektedir[429]. Hellenistik Döneme tarihlendirilen sunakların kaide profillerini bir kronoloji içinde takip etmek büyük oranda mümkündür. Hem torus ile başlayan kaideler hem de kyma rekta profili kullanımı bu kronolojide önemli veriler sağlamaktadır. Kaide, genel ebatlarıyla daha alçak ve sunak gövdesiyle orantılı bir anatomidedir[430]. Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen silindirik formlu sunakların genel boyutları ortalama bir yapıdadır. Bu da kaide ile gövde ilişkisinde uyumlu bir anatomiyi yansıtması açısından önemlidir. Fakat Kos ve Rodos silindirik formlu sunakları bu konuda küçük bir farklılığı yansıtabilmektedir. Rodos tipi silindirik formlu sunaklar[431], Kos tipi sunaklara göre biraz daha basık ve alçak yapıdadır[432]. Erken İmparatorluk Dönemi'nde Rodos tipi sunakların mimari formunu taşıyan ve Pamfilya-Likya grubu olarak sınıflandırılan plinteli sunaklar daha büyük ebatlara sahiptir[433]. Geç Hellenistik Dönem'de görülen bu değişimle, daha büyük ölçekli sunaklar ve yükseltilmiş bir sunak görüntüsü oluşturulmuştur. Sunakların çoğu

[424] Patara silindirik sunaklarında alt kısmı korunmuş olup kaide profilleri üzerinde kenet deliği görülen örnekler sırasıyla; Kat.03, Kat.25, Kat.26 ve Kat.51 numaralı sunaklardır.

[425] Fraser, 1977: 58 (a-d), 59 (a-c), 60 (a-c), 63 (a-d), 68 (a, b), 86 (a); Berges,1986: Abb. 1, Abb. 2 (a-b); Berges,1996: Taf.36 (1-4), Taf. 37 (1, 3, 4), Taf. 38 (1, 2), Taf. 4, (1, 3, 4), Taf. 43 (1-4), Taf. 44 (1, 3, 4), Taf. 45 (2), Taf. 50 (1-4), Taf.51 3-4, Taf. 52 (2,3), Taf. 57 (1-3), Taf. 58 (1-4).

[426] Berges, 1996: Taf. (36-40).

[427] Höghammar, 2004: Fig. (3-6).

[428] MÖ 3-MS 1. yy. arasında tüm sunak tiplerinde sıkça tercih edilmiştir. İlk örnekleri ise adalar çevresindekilerdir.

[429] Berges, 1996: Beil. 4, Kat. 156, Kat. 251.

[430] Kolancı-Gümeli, 2022: Fig. 4, 5.

[431] Rodos silindirik sunakları genellikle 20-60 cm arasında yüksekliğe sahiptir. Bk. Höghammar, 2004: 80.

[432] Kos tipi sunaklar genel olarak 60-80 cm yükseklik aralığında görülse de 1 m üzeri örnekler de vardır. Detaylı bilgi için bk. Berges, 1996: 111-127.

[433] Patara Kat. 01 ve Kat. 02 numaralı sunaklar bu gruba dahildir. Kat. 01 numaralı sunak 1.24 m yüksekliğinde olup, kaide çapı 0.94 m, kaide yüksekli ise 0.25 m'dir. Benzer durum Kat. 02 için de geçerlidir.

zaman bir altlık üzerinde sabitlenmektedir[434]. Bu sayede sunakların yumuşak zeminde hareket etmeleri önlendiği gibi aynı zamanda daha yüksek bir görünüm kazanmaları sağlanmaktadır. Buna ek olarak silindirik formlu sunakların sunu tablasının üstünde bir başlık taşıdıkları ya da taçlandırıldıkları bilinmektedir[435]. Özetle, sunakların açık alanda daha yüksek ve dikkat çekici bir düzenlemeye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Nekropol alanlarında bu boyutlara sahip olan sunakların kullanımı bir yer darlığı olmadığını göstermesi açısından da önemlidir. MS 2. yüzyıl'da sunakların yerini alan lahitler, nekropol alanlarında daha az yer kalmasına neden olmuş ve sunak kullanımı da en azında Likya ve Pamfilya Bölgeleri'nde oldukça azalmıştır[436]. Tabii ki de sunakların kullanımının azalması üzerinde bu tek etken olamaz.

Bu tez kapsamında ele alınan silindirik formlu küçük adak sunakları da büyük boyutlu sunaklarda olduğu gibi dairesel plinte üzerinde yükselmektedir[437]. Patara'da ele geçen iki silindirik formlu adak sunağının yalnızca bir tanesi kaidesiyle birlikte korunmuştur. Kat. As. 01 numaralı silindirik sunak yukarıda bahsedildiği üzere dairesel bir plinteye sahiptir. Profil yapısı büyük sunaklardan küçük detaylarla ayrılmaktadır. Plinte, kaidenin büyük kısmını oluşturmaktadır ve yukarı doğru organik bir biçimde kyma rekta formuna yakın bir hal almıştır. Devamında torus ve alt gövdeye doğru daralan bir spira ile son bulmaktadır. Kaidenin zeminin de ise bu sunağın bir yere sabitlendiğini gösteren bir zıvana deliği vardır. Bu veriler dışında silindirik formlu küçük sunaklarının belirgin bir kaide özelliği bulunmamaktadır[438]. Kat. No. As.01 numaralı sunak bir kontekst buluntusudur. MÖ 3. yüzyılın sonu, MÖ 2. yüzyılın başına tarihlendirilen bu sunak dönemin profil yapısı hakkında fikir vermesi açısından ayrıca önemlidir. Bu döneme tarihlendirilen silindirik formlu büyük sunaklarla karşılaştırıldığında, dairesel bir torus profili üzerinde yükseliyor olmasıyla benzerlik göstermektedir. Devamında kyma rekta, torus ve spira ile gövdeye bağlanması bu benzerliği güçlendirmektedir. Benzer örnekler arttıkça bu konuda daha detaylı sonuçlara ulaşılacaktır. Küçük sunakların kullanım alanlarındaki farklılık yani adak objesi olma görevi mimari düzenlemede de kendini göstermektedir[439]. Üst kısmı çanak formunu almış ve tütsü amaçlı kullanıldığını gösteren yanık izlerine rastlanmıştır. Fakat diğer küçük adak sunaklarından yukarıda bahsedilen zıvana deliği nedeniyle ayrılmaktadır. Bunlar genellikle sabitleme ihtiyacı duyulmayan konut ya da kapalı

[434] Berges, 1996: Taf. 36 (1-4), Taf. 37 (1-3, 4).
[435] Varkıvanç, 1998: 88-92; Korkut, 2007: 328.
[436] Korkut, 2007: 333.
[437] Silindirik formlu küçük sunaklar için bk. Kat. AS. 01 ve Kat. AS. 02 numaralı örnekler.
[438] Patara silindirik formlu adak sunaklarına tipoloji olarak benzeyen Marmaris Müzesi örneği de kaide tasarımıyla Patara örneğiyle benzer özelliklere sahiptir. Marmaris Müzesi örneğinin de kaidesinin büyük bir kısmı plinteden oluşmaktadır. Tek fark daha keskin profil hatlarına sahip olmasıdır. Patara örneği daha yuvarlak hatlara sahip olup profil geçişleri yumuşaktır.
[439] Küçük adak sunakları hakkında genel bilgi için bk. Dinstl, 1990: 132, 133; Frei, 1990; Wörrle, 1999: 274; Blakolmer, 1999: 267.

alanlarda genellikle nişler içinde kullanılan adak objeleridir[440]. Sunakların buluntu konumları aynı zamanda tapınım yerleri ve kült hakkında da bilgiler vermektedir[441]. Patara örneği olasılıkla kutsal bir mekan ya da ritüel yapılabilecek açık bir alanda sergilenmiş olmalıdır.

4.1.1.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklarda Kaide Profilleri

Dikdörtgen prizması formlu sunakların kaide yapısı belli özelliklerden dolayı sınıflandırma yapılmasına olanak sağlamaktadır. Söz konusu sunakların kaidesi, gövdenin genel formuyla doğru orantılı olarak dikdörtgen veya kare plinte üzerinde yükselmektedir. Bazı durumlarda oldukça yüksek bazen de alçak plinteler göze çarpmaktadır[442]. Kaidenin yüksek bir plinteye sahip olmasının farklı nedenleri olabilir. Bunlardan biri sunağı düz bir alanda daha yüksek gösterme çabasıdır. Bir diğeri kaide üzerinde yükselen bir sunak görüntüsü yaratma çabasıdır[443]. Teknik açıdan ise basıncı yayarak merkez kuvvetini kaide üzerinde toplamayı amaçlayan ve bu sayede daha az hareket ettirilebilir, sağlam bir zemin yaratma amacı da vardır. Alçak plinteler olasılıkla daha yüksek kodlarda konumlandırılan sunaklar için tercih edilmiş olmalıdır. Örneğin Patara Tepecik Nekropolü'nün doğusunda bulunan ana kayaya oyulmuş bir mezarın üst kapak taşlarına sunak yerleştirildiğini gösteren izler tespit edilmiştir **(Resim 4.1. a-b)**. Mezarın üst kapak bloğunda yaklaşık 0,35 m çapında bir alan dairesel biçimde oyulmuş, oylan alanın merkezinde ise bir zıvana deliği açılmıştır. Bu örnek, böyle bir noktada kullanılacak olan sunağın çok yüksek olmasına ihtiyaç olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Çünkü bilinenden yukarıda ve kolayca sallanabilecek bir pozisyona sahip olduğu için daha alçak bir sunağın bu alandan kullanılmış olması beklenir. Kaldı ki 0,35 m çapında bir kaide izi bu düşünceyi doğrulamaktadır. Özetle zemine yakın yerleştirilen sunakların daha yüksek kaide yapılarına sahip olması beklenir.

---

[440] Kullanıma yönelik farklı örnekler için bk. Mansel, 1978: 256; McKay, 1998: 211; Wulf, 1999: 15; Korkut, 2008: 728-729; Sancaktar, 2019: 75.

[441] Bayburtluoğlu, 2006: 63.

[442] Patara dikdörtgen prizması formlu sunaklarda yüksek plinthe örnekleri için bkz. Kat. No. 89 (0,21 m) ve Kat. No. 104 (0,30 m) numaralı sunaklar. Alçak plinthe örnekleri ise genellikle 0,06 m ile 0,08 m arasında değişen yükseklikleriyle Kat. No. 86, Kat. No. 98 ve Kat. No. 113 numaralı sunaklardır.

[443] Silindirik sunaklar gövdeden ayrı bir kaide üzerine yerleştirilmektedir. Bu dikdörtgen formlu sunaklar için zamanla bir modaya dönüşmüş olmalıdır. Heykel kaideleri ve onurlandırma yazıtlarında bu uygulama sıklıkla tercih edilmektedir.

a. **b.**

Resim 4.1. a-b. Patara Tepecik Nekropolü Khamosorion Üst Kapak Taşında Görülen Zıvana Deliği (Patara Kazı Arşivi).

Dikdörtgen prizması formlu sunakların kaide profilleri incelenirken "büyük ve küçük" sunaklar farklı gruplara ayrılmamıştır. Bunun nedeni küçük sunaklar ile büyük sunakların mimari yapısının büyük oranda aynı olmasıdır. Bu nedenle hem büyük hem de küçük sunakların tek başlık altında ele alınması daha bütüncül veriler sunmaktadır.

Dikdörtgen prizması formlu sunakların kaide profillerine bakıldığında ağırlıklı olarak plinte üzerinde düz bir silme ile sınırlı düzenleme yapıldığı görülmektedir[444]. Bu uygulamanın dışında "cavetto", "torus" ve "ovolo" kullanılarak verilen profil hatları söz konusudur[445].

Büyük ve küçük dikdörtgen prizması formlu sunaklarda kaide düzenlemelerindeki en dikkat çekici uygulama, bazı örneklerin kaidesinde topuk profili kullanılmış olmasında karşımıza çıkmaktadır[446]. Bunlar arasında büyük sunakların içinde yalnızca iki tanesinin kaidesi topuk profiliyle hareketlendirilmiştir[447]. Diğer büyük sunakların ise tamamı yalın bir plinte üzerinde yükselmektedir. Bu aşamada topuk profilli ve yalın kaideler olarak iki farklı gruptan söz edilebilir. Buna göre ilk grup (Tip 1), düz ya da yalın kaideliler, ikinci grup ise (Tip 2) topuk profilliler olarak gruplandırılabilir. Ancak bunların kendi içinde bir kronolojik gelişiminin olduğunu söylemek zordur.

---

[444] Patara dikdörtgen prizması formlu sunaklarda alt gövdeye düz silmelerle geçiş yapılan örnekler için bkz. Kat. 86, Kat. 88, Kat. 89, Kat. 90, Kat. 96, Kat. 97, Kat. 98, Kat. 100, Kat. 102, Kat. 103, Kat. 104, Kat. 106, Kat. 107, Kat. 112, Kat. 113, Kat. 114 ve Kat. 116 numaralı sunaklar.

[445] Patara dikdörtgen prizması formlu sunaklarda profillerle hareketlendirilmiş örnek kaide formları için bkz. Kat. 84, Kat. 85, Kat. 92, Kat. 99, Kat. 109 ve Kat. 111 numaralı sunaklar.

[446] Büyük ve küçük dikdörtgen prizması formlu sunak örneklerinde topuk profili için bk. Kat. 87 ve Kat. AS. 07 numaralı sunaklar.

[447] Patara'da topuk profiline sahip dikdörtgen prizması formlu sunaklar Kat. 87 ve Kat. 117 numaralı eserleridir.

Likya ve Pamfilya bölgelerinde her iki gruba dahil edilebilecek çok sayıda örnek bulunmaktadır[448]. Özellikle çevre bölge ve kentlerden çok sayıdaki dikdörtgen prizması formlu sunağı envanterinde barındıran Antalya Müzesi'nde her iki gruba dahil olan eserler vardır[449]. Benzer şekilde, Fethiye[450], Demre[451], Side[452] ve Alanya Müzelerinde[453] de aynı özellikte çok sayıda eser bulunmaktadır. Her iki bölgede görülen örnek sayısı yaygın bir üretim ve kullanıma işaret etmesi bakımından önemlidir. Ancak genel anlamda dikdörtgen prizması formlu sunaklar Anadolu'da silindirik formlu sunaklara göre daha az tercih edilmiş olduğu da bilinmektedir[454].

Pamfilya ve Likya bölgeleri dışında ise diğer bölgelerde de benzer örnekler görülebilmektedir. Hem topuk profilli hem de yalın kaideli sunaklar genel anlamda Anadolu'nun birçok noktasında karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Pisidya Bölgesi kentlerinden gelen aynı formdaki sunakların yer aldığı Burdur Müzesi envanterinde çok sayıda eser bulunmaktadır[455]. Bunun dışında bölgenin çeşitli kentlerinde tespit edilen sunaklar içerisinde de her iki gruba ait örneklerle yoğun biçimde karşılaşılmaktadır[456]. Diğer yandan Karia Bölgesi'nde de bu kategoride yer alan örnekler bağlamında yoğunluk olduğu göze çarpmaktadır[457]. Ancak Karia'da silindirik formlu sunakların dikdörtgen prizması formlu sunaklara göre çok daha yoğun olarak tercih edildiği de bilinmektedir[458]. Benzer durum Kilikya bölgesi için de geçerli olup, bu bölgede de yoğunlukla silindirik formlu sunak üretimi görülmektedir[459]. Az sayıdaki dikdörtgen prizması formlu sunak kaidelerinde ise hem topuk profil hem de yalın örnekler söz konusudur[460]. Lykaonia Bölgesi'nde yoğun bir kullanıma işaret eden dikdörtgen prizması formlu sunaklarda hem topuk profili hem de yalın kaideler eşit oranda görülmektedir[461]. Frigya Bölgesi sunakları içinde Afyon ve Kütahya Müzelerinde sergilenen

---

[448] Söz konusu eserler bölgenin müze ve müze depolarının yanı sıra her iki bölgedeki antik kentlerin bahçe ve depolarında korunmaktadır.

[449] Antalya Müzesi deposunda ve arka bahçede her iki gruba ait çok sayıda dikdörtgen prizması formlu sunak korunup sergilenmektedir. Bunlardan bir kısmı da müzenin teşhir salonunda sergilenmektedir.

[450] Fethiye Müzesi topuk profilli (Tip 2) dikdörtgen prizması formlu sunak örneği olarak bk. AL. M. 01, yalın kaideli dikdörtgen prizması formlu sunak örneği için bk. AL. M. 02 (Syedra).

[451] Demre Müzesi topuk profilli (Tip 2) dikdörtgen prizması formlu sunak örneği olarak bk. Env. No. 2005-03, yalın kaideli dikdörtgen prizması formlu sunak örneği için bk. Env. No. 2-4-79 (Tirmisin).

[452] Side Müzesi topuk profilli (Tip 2) dikdörtgen prizması formlu sunak örneği olarak bk. S. M. 01, yalın kaideli dikdörtgen prizması formlu sunak örneği için bk. S. M. 02 numaralı sunaklar.

[453] Alanya Müzesi topuk profilli (Tip 2) dikdörtgen prizması formlu sunak örneği olarak bk. Env. No. 4572, yalın kaideli dikdörtgen prizması formlu sunak örneği için bk. Env. No. 2129 vd.

[454] Tarkan, 2011: 32, 33.

[455] Uygun, 2021: Kat. 6 (a-d), Kat.7 (a-d), Kat. 9 (a-c), Kat.10 (a-c), Kat.11 (a-c), Kat. 16 (a-d), Kat. 17 (a-d), Kat. 19 (a-c), Kat. 20 (a-d), Kat. 21 (a-c), Kat. 22 (a-d), Kat. 24 (a-d) ve Kat. 25 (a-d) numaralı eserler, topuk profillidir. Geri kalan örnekler içinde korunmuş olanlar ise düz kaidelidir.

[456] Horsley-Kearsley, 2007: 129-210.

[457] Karia Bölgesi kentlerinden Keramos't a ele geçen dikdörtgen formlu sunak örnekleri ve kaide düzenlemeleri için bk. Adıgüzel, 2015: Lev. VI – XXII.

[458] Örneğin Knidos ve

[459] Özbay, 2010: Kat.1 -Kat. 20; Akçay, 2019: 275, Fig. 6.

[460] Durugönül vd., 2013: 111, Kat.79, 116, Kat. 82.

[461] Baldıran, 2019: Kat. 2-21.

örneklere bakıldığında yalın kaidelerin tercih edildiği anlaşılmaktadır[462]. Bölgeden gelen eserlerin sergilendiği bir diğer merkez olan Eskişehir Müzesi'nde de yalnızca yalın kaideli dikdörtgen prizması formlu sunaklar göze çarpmaktadır[463]. Bitinya Bölgesi yalın kaideli dikdörtgen prizması formlu sunakların yer aldığı bir diğer bölgedir. Bölgenin merkez müzelerinden biri olan Bilecik Müzesi'nde çok sayıda yalın kaideli dikdörtgen prizması formlu sunak vardır[464]. Bitinya bölgesi eserlerinin yer aldığı Bolu Müzesi'nde yalın kaideler söz konusudur[465]. Bursa Müzesinde ise topuk profilli örneklerin yer aldığı da bilinmektedir[466]. Bitinya bölgesinde, diğer bölgelerde görülen dikdörtgen prizması formlu sunak kaidelerinden farklı yapıdaki bir grup da söz konusudur[467].

Genel bir değerlendirmeyle, dikdörtgen prizması formlu sunakların kaide yapısı Likya ve Küçük Asya'nın diğer bölgelerinde benzer özellikleri yansıtabilmektedir. Likya, Pamfilya ve Pisidia Bölgeleri başta olmak üzere Karia ve Kilikya Bölgeleri'nde hem topuk profilli hem de yalın kaide düzenlemelerinin birlikte tercih edilebildiği anlaşılmaktadır[468]. Bu farklılığın daha çok tercihe bağlı bir uygulama olarak karşılaşıldığı düşünülmektedir. Nitekim Patara'da hem topuk profilli hem de yalın kaidelerin aynı dönem ve aynı tipteki sunaklarda kullanılabildiği görülmektedir. Ancak bazı bölgelerin belli düzenlemelere daha çok bağlı kaldığı ya da bu düzenlemelerin ağırlıklı olarak tercih edildiği anlaşılmaktadır. Örneğin Bitinya Bölgesi'nde dikdörtgen prizması formlu sunaklar için yalın kaidelerin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çok büyük bir bölümü Roma İmparatorluk Dönemi içlerine tarihlendirilen Küçük Asya'daki dikdörtgen prizması formlu sunakların kaide tasarımlarında iki farklı düzenleme dışında belli bir şablona bağlı kalınmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tamamen tercihe bağlı ya da atölye özelliği olarak topuk profilli ya da yalın düzenlemelerle ele alındıkları söylenebilir.

Küçük Asya dışında yapılan üretimler için de benzer durum söz konusudur. Roma İmparatorluk Dönemi'nde çok yoğun bir dikdörtgen prizması formlu mezar sunağı üretimi ve kullanımı olan[469] kent Roma'da neredeyse her zaman düz kaidelerin tercih edildiği görülmektedir[470]. Kent Roma'da görülen dikdörtgen prizması formlu sunakların kaideleri yalın

[462] Şahin, 2007: 46-48, 53, 87.
[463] Şahin-Uzunoğlu, 2020: Nr. 1-12, Nr. 14.
[464] Şahin-Uzunoğlu, 2022: Nr. 2-4, Nr. 6, Nr. 10, Nr. 18, Nr. 20, Nr. 21, Nr. 28, Nr. 39, Nr. 71, Nr. 74, Nr. 75.
[465] Adak-Şahin-Güneş, 2008: 73 (3), 82 (6), 83 (7), 83 (8), 84 (9), 86, 87 (12), 87 (13), 110 (42).
[466] Şahin-Yıldız, 2020: 164 (13), 165.
[467] Bu konuda detaylı bilgi için bk. Keskin-Şengül, 2022: Fig. 4, Fig. 13, Fig. 18.
[468] Bu tespitler, müze ve ören yerlerinde sergilenen sunakların yanı sıra çeşitli yayınlar kapsamında ele alınmış örneklerden elde edilen veriler üzerinden yapılmıştır.
[469] Ayrıntılı bilgi için bk. Altmann, 1905: 9-36.
[470] Kent Roma Nekropolünde görülen mezar sunakları ve farklı sunak formları hakkında ayrıntılı bilgi almak için bkz. Boschung, 1987: Taf. 1-61; Ayrıca bkz. Coulton, 2014: 382-389.

olmasına rağmen aynı zamanda kendi içinde farklı uygulamalara sahip olduklarını da belirtmek gerekir[471]. Aynı dönemde Dacia'da görülen dikdörtgen formlu sunaklar için de düz ve yalın kaide tasarımının tercih edildiği anlaşılmaktadır[472]. Kıta Yunanistan'ın çeşitli bölgelerinde ise iki tipe ait uygulamalar görülürken topuk profillerinin yüzeysel ve belli belirsiz bir işçilikle dar tutulduğu görülmektedir[473].

Dikdörtgen prizması formlu sunakların kaide yapısı ile sunakların kullanım amacı arasında bir bağlantı olup olmadığı merak konudur. Bu bağlamda, mezar sunakları ve dinsel sunakların kaide düzenlemeleri bu yönüyle araştırılmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde dikdörtgen prizması formlu sunak kaidelerinde dinsel ya da mezar sunaklarının kaide yapısında sunakların kullanım amacına yönelik bir düzenleme olmadığı anlaşılmıştır. Yani hem dinsel sunaklarda[474] hem de mezar sunaklarında[475] topuk profili kullanılabildiği gibi, söz konusu sunakların yalın kaideli de çalışılmış olduğu sonucuna varılmıştır. Her iki amaca hizmet eden sunak grubunun tamamen tercihe dayalı olarak, bazen topuk profilli bazen de düz kaideli olacak şekilde üretildiği tespit edilmiştir. Ancak yine de dikdörtgen prizması formlu mezar sunaklarının çoğunlukla yalın/düz kaide tasarımına sahip olduğunu belirtmek gerekir. Öyle ki Patara dikdörtgen prizması formlu sunaklar içinde otuz farklı mezar sunağından yalnızca iki tanesinin topuk profilli olduğu, geri kalanların içerisinde ise kaidesi korunmuş sunakların tamamının yalın kaideli olduğu bilinmektedir[476].

Sunakların tarihlendirmesi birçok nedenle zor bir konudur. Epigrafik veriler sunakların sonraki kullanımı ve harf karakterlerindeki değişkenlik nedeniyle net veriler sağlamaması nedeniyle güvenilir değildir[477]. Diğer taraftan buluntu konumları in-situ örneklerin azlığı ve yine sonraki kullanımları nedeniyle bu yönlü veri sağlamamaktadır[478]. Benzer şekilde özellikle dikdörtgen prizması formlu sunaklarda küçük detaylar dışında mimari yapıdan yola çıkarak bir sonuca varmak da pek mümkün gözükmemektedir. Bu noktada yalnızca eldeki tüm veriler birleştirilip çapraz karşılaştırma yapılarak bazı veriler elde edilebilmektedir. Patara'da görülen dikdörtgen prizması formlu sunakların neredeyse tamamı Roma İmparatorluk Dönemi'ne

[471] Bu konuda detaylı bilgi için bk. Altmann, 1905: 40-166.
[472] Mustata, 2015: Pl. 1-14.
[473] Arvanitaki, 2013: Lev. 2-8.
[474] Topuk profiline sahip dinsel sunaklar için bk. Blakolmer, 1999: 272; Wiegartz-Çobanoğlu, 2008: Taf. 25, 1,4; Sancaktar, 2016: Kat. 62, Lev. 84, Res. 140.
[475] Topuk profiline sahip dinsel sunaklar için bk. Kat. No. 116 ve Kat. No. 117.
[476] Patara dikdörtgen prizması formlu mezar sunakları içerisinde yalın kaideli örneklerden bazıları için bk. Kat. 85, Kat. 89, Kat. 90, Kat. 92, Kat. 96, Kat. 98, Kat. 99, Kat. 100, Kat. 101, Kat. 102, Kat. 103, Kat. 104, vd.
[477] Korkut, 2007: 331.
[478] A.g.e.

tarihlendirilmektedir[479]. Ancak topuk profilli ya da yalın kaideli sunakların belli bir kronolojiye yerleştirmek zordur. Yapılan incelemeler, her iki gruba dahil olan topuk profilli[480] ve yalın kaideli[481] örneklerin aynı dönemde birlikte üretilip kullanılmış olduğunu göstermektedir. Bu dönemde Anadolu ve özellikle Likya'da topuk profilli dikdörtgen prizması formlu sunakların diğer bölgelere göre daha yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer tespit ise yine söz konusu bölgede büyük sunakların daha çok yalın kaide düzenlemesine sahip olduğu, küçük sunaklarda ise daha çok topuk profilinin tercih edilmiş olmasıdır.

Dikdörtgen prizması formlu büyük ve küçük sunakların kaide tasarımları arasında belli oranda farklılıklar görülebilmektedir. Profil tipolojisinde büyük ve küçük sunaklar aynı başlık altında ele alınmış olsa da bu aşamada küçük sunaklara ayrı bir paragraf açılması gerekli görülmüştür.

Küçük sunakların kaide tasarımlarındaki en belirgin farklılıkları yansıtan grup dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklarıdır. Patara sunakları içinde toplamda 37 dikdörtgen prizması formlu küçük sunağın kaide düzenlemesi hakkında fikir edinilebilmektedir. Bunlardan 23 tanesi topuk profilli[482] olup, geri kalan 14 tanesi ise yalın kaide[483] yapısına sahiptir.

Patara'daki küçük dikdörtgen prizması formlu sunakların genel profil düzenlemesine bakıldığında, topuk profiline sahip olan örneklerden yalnızca iki tanesinde farklı profillere yer verildiği görülmüştür. Bunlar Kat. As. 33 (Lev. 73, c-d) ve Kat. As. 37 (Lev. 75, c-d) numaralı sunaklardır. Kat. No. As. 33 numaralı sunağın topuk profilini oluşturan üst pervazının kaide orantısı içinde oldukça geniş bir yapıda olduğu görülürken, pervazın üst kısmında ise bir kyma rekta profili verilmiştir. Bu profille kaide sonlandırılarak araya başka bir profil yerleştirilmeden alt gövdeye bağlanmıştır. Bir diğer örnek olan Kat. As. 37 numaralı sunağın kaidesi oldukça yüksektir. Topuk profilinin de kaideye oranla yüksek bir yapıda olduğu dikkat çekerken burada da topuk pervazının üst kısmında üç kademeli ve ince hatlı bir torus profili vardır. Bu hattın sunağın dört cephesinde de asimetrik bir yapıda olduğu, bir yüzde daha plastik bir görünüm içindeyken, diğer yüzde ise daha mekanik bir yapıda olduğu da göze çarpmaktadır.

---

[479] Patara'da yalnızca Kat. As. 04 numaralı sunak MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Tepecik açmasında bir kontekst buluntusu olarak ele geçen bu sunak hem stratigrafik hem de epigrafik veriler doğrultusunda bu döneme verilmektedir.

[480] Özdemir, 2016: Kat. No. 78, Lev. 17, Res. 57; Sancaktar, 2016: Kat. 65, Lev. 85, Res. 142, Kat. 66, Lev. 86, Res. 144.

[481] Blakolmer, 1999: 272, Abb. 3; Sancaktar, 2016: Kat. 66, Lev. 86, Res. 144, Kat. 65, Lev. 85, Res. 142; Ayrıca Patara Kat.86 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunak.

[482] Patara'da görülen topuk profilli küçük adak sunakları katalog sırasıyla; Kat. As. 05, Kat. As. 07, Kat.As.09, Kat. AS. 10, Kat. AS. 11, Kat. AS. 12, Kat. AS. 16, Kat. AS. 19, Kat. AS. 21, Kat. AS. 24, Kat. AS. 25, Kat. AS. 28, Kat. AS. 29, Kat. AS. 31, Kat. AS. 32, Kat. AS. 33, Kat. AS. 34, Kat. AS. 35, Kat. AS. 37, Kat. AS. 38, Kat. AS. 49, Kat. AS. 53, Kat. AS. 54 numaralı örneklerdir.

[483] Patara'da görülen yalın kaideli küçük adak sunakları katalog sırasıyla; Kat. AS. 06, Kat. AS. 08, Kat. AS. 13, Kat. AS.14, Kat. AS. 17, Kat. AS. 18, Kat. AS. 20, Kat. AS. 22, Kat. As. 23, Kat. AS. 30, Kat. AS. 36, Kat. AS. 56, Kat. AS. 60, Kat. AS. 62 numaralı eserlerdir.

Dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar içinde topuk profili olan diğer örneklerde, kaide düz ya da sade bir silme ile tamamlanmıştır. Yalın kaideli küçük sunaklar profil düzenlemesi açısından ele alındığında, kaide hakkında fikir edinilebilen on dört örnekten yalnızca üç tanesinin kaide düzenlemesinde profiller olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki olan Kat. As. 30 (Lev. 72, a-b), numaralı sunağın plintesi üzerinde kyma rekta profili yer almaktadır. Kat. As. 36 (Lev. 75, a-b) numaralı örnekte ise kaide plinte ile bir kyma rekta oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Kat. As. 56 (Lev. 84, c-d) numaralı sunak ise diğer ikisine göre daha hareketli bir profil düzenlemesine sahiptir. Burada plinte üzerinde trokhilos, torus ve spira yer almaktadır. Bu aşamada verilen örnekler dışında kaide düzenlemesi ve kaide profil yapısı arasında başka bir detay ya da ilişki görülmemektedir.

Dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar konusundaki bir diğer araştırma konusunu kaide tasarımı ile sunağın üst yapısı arasındaki ilişkiye yönelik incelemeler oluşturmuştur. Yapılan çalışmalarda hem topuk profilli hem de yalın kaideli örneklerde üst yapının değişkenlik gösterebildiği saptanmıştır. Örneğin topuk profiline sahip olup aynı zamanda üst yapısı fikir verecek oranda korunmuş olan küçük sunaklara bakıldığında, neredeyse her zaman akroter ve patera formlu sunu çanağından oluşan bir tasarıma sadık kalındığı anlaşılmaktadır[484].

Patara örnekleri arasında topuk profili olmayan yalın kaideli sunaklarda üst yapı tasarımı daha serbest çalışılmış ve farklı düzenlemelere gidilmiştir[485]. Bu aşamada söz konusu sunakların üst yapı tasarımlarında temelde iki ayrı tasarım dikkat çekmektedir. İlkinde üst yapıda alınlık formunda tasarımlar görülmektedir[486]. Diğer grupta ise taç kısmının düz bırakıldığı ya da köşe akroterleriyle hareketlendirilen örnekler yer almaktadır[487]. Yalın kaideli küçük sunakların sunu tablası oluşumları da çeşitlilik göstermektedir. Bazı örneklerde sunu

[484] Burada bahsedilen sunaklardan toplamda 13 tanesinin üst yapı ve sunu tablası formları takip edilebilmektedir. Bunlar katalog sırasıyla, Kat. AS. 05, Kat. AS. 09, Kat. AS. 10, Kat. AS. 12, Kat. AS. 16, Kat. AS. 19, Kat. AS. 21, Kat. AS. 24, Kat. AS. 25, Kat. AS. 29, Kat. AS. 31, Kat. AS. 32 ve Kat. AS. 33 numaralı eserlerdir. Bahsi geçen sunaklardan yalnızca Kat. AS. 12 numaralı örneğin sunu çanağı sunağın dikdörtgen gövdesiyle aynı yapıdadır.

[485] Bu kapsamda ele alınan toplamda 14 yalın kaideli sunağın 12 tanesinin üst yapı tasarımları hakkında veri elde edilebilmektedir. Bunlar katalog sırasıyla, Kat. AS. 06, Kat. AS. 08, Kat. AS. 13, Kat. AS. 14, Kat. AS. 17, Kat. AS. 18, Kat. AS. 20, Kat. AS. 22, Kat. AS. 23, Kat. AS. 30, Kat. AS. 60 ve Kat. AS. 62 numaralı adak sunaklarıdır.

[486] Patara dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunaklarının içinde iki farklı alınlık tasarımı dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, Kat. AS. 13 ve Kat. AS. 20 numaralı sunaklarda izlenen sunu tablasını da içine alan üst yapının piramidal şekilde yükseltilip üst kısmının düz bir şekilde kesilmesiyle oluşturulan tasarımdır. Cephenin kendisi herhangi bir profil verilmeden alınlık gibi çalışılmıştır. Bu iki örneğin sunu tablaları çukur değil düz bırakılmıştır. Kat. AS. 20 numaralı eserin alınlığının içinde olasılıkla patera olduğu düşünülen bir nesne yer almaktadır. Diğer grupta ise akroterlerin arasında çerçeve formunda alınlık izlenimi veren düzenleme görülür. Bunlar, Kat. AS. 14 ve Kat. AS. 23 numaralı eserlerdir.

[487] Üst yapı hakkında fikir veren ve alınlıklı adak sunaklarından farklı olarak, sunu tablasının ön cephesinin düz bırakıldığı ya da yalnızca köşe akroterleri ile hareketlendirildiği toplam 8 küçük adak sunağı vardır. Bunlar katalog sırasıyla; Kat. AS. 06, Kat. AS. 08, Kat. AS. 17, Kat. AS. 18, Kat. AS. 22, Kat. AS. 30, Kat. AS. 60 ve Kat. As. 62 numaralı eserlerdir. Bu grup kendi içinde de farklı örneklere sahiptir. Köşe akroterleri olanlar ve tamamen yalın işçilikte olanlar olarak değerlendirilebilir.

tablasının sade bir patera formundayken[488], bazılarında ise daha hareketli bir düzenleme hakimdir[489]. Farklı bir örnek olarak Kat. As. 22 (Lev. 66) numaralı sunağın ise üst yapı düzenlemesinde sunu tablasının merkezine farklı bir ataşman aplike edildiğini gösteren içi kurşunla dolu bir çukur mevcuttur. Söz konusu sunak üst kısımda farklı bir uygulamayı yansıtması açısından diğer örneklerden ayrılmaktadır. Ayrıca bu uygulama daha çok büyük ölçekli dinsel sunaklarda karşımıza çıkmaktadır[490]. Buradaki uygulamanın işlev ve amacını anlamaya yönelik yapılan incelemeler doğrultusunda bazı benzer uygulamalar tespit edilmiştir. Yüzeyin tamamen düz bırakılmış olması ve merkezde aplike edilen bir obje için hazırlanmış kurşun ile bağlanan bir çukur buraya küçük heykelciklerin yerleştirildiğiniz göstermiştir[491]. Bir Dacia kenti olan Porolissum'da[492] ele geçen bazı örnekler Patara Kat. 22 numaralı eserin de sunu tablasının üstünde bir heykelcik taşıyor olduğunu anlamamızı sağlamıştır. Söz konusu sunaklar Patara örneği ile mimari açıdan da büyük benzerlik göstermektedir[493]. Ek olarak Porolissum'da görülen sunaklar üst yapı dekorasyonundaki farklılıklara göre tipolojik olarak sınıflandırılmıştır[494]. Bu tipoloji Patara dikdörtgen prizması formlu sunaklar için yapılan tipolojinin gerekliliğini ve yöntemin doğrulunu göstermesi açısından ayrıca önem arz etmektedir.

Üst yapının sunu tablasında görülen zıvana yuvası ya da ataşman delikleri mezar sunaklarında da görülüyor olmasına rağmen, mezar sunaklarındaki işlevin daha farklı bir amaca hizmet ediyor olmalıdır[495]. Hem silindirik hem de dikdörtgen prizması formlu mezar sunaklarında görülen izler daha çok mimari bir ataşmanın sabitlenmesi için kullanılmış olmalıdır[496]. Bu konuda şimdiye dek in-situ bir buluntu ele geçmemiş olması nedeniyle farklı

---

[488] Yalın kaide yapısına sahip adak sunakları içinde patera formlu örnekler katalog sırasıyla, Kat. As. 06, Kat. AS. 08, Kat. AS. 14, Kat. AS. 18 ve Kat. AS. 30 numaralı eserlerdir. Bu sunakların sunu çukurları ortasında omphalos görülen patera formundadır.

[489] Aynı grup içerisinde değerlendirilen örnekler arasında Kat. As. 23 numaralı sunağın sunu tablası oldukça hareketli bir görüntü sergilemektedir. Üçgen alınlıklı sunu tablası cephelerinin arasında ayrı bir çanak oyulmuş ve bu çanağın içine ise merkezinde omphalos çıkıntısı olan patera formlu sunu çanağı yerleştirilmiştir.

[490] Dikdörtgen prizması formlu büyük ölçekli sunaklarda bu uygulama sıklıkla tercih edilebilmektedir. Ancak bu yalnızca tanrılara adanan sunaklar için geçerli bir durumdur. Bu açıdan bakılacak olursa Patara Kat. AS. 22 numaralı küçük adak sunağı da Tanrı Ares'e adanmıştır. Diğer yandan, Patara' da büyük ölçekli dikdörtgen prizması formlu sunaklardan Kat. 84 numaralı eserin sunu tablasının zemini benzer bir tasarıma işaret etmektedir (Lev. 40, a-b). Ayrıca Bilecik Müzesinde sergilenen "Zeus Söter'e" ve "Zeus Agathos Pithios'a" adanmış olan iki farklı dikdörtgen prizması formlu dinsel sunağın sunu tablasında da benzer bir düzenlemeler görülmektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Şahin- Uzunoğlu, 2022: 108, Nr.5, 117, Nr.16.

[491] Zagreanu, 2016: 241, SBI Pl. 1 (a).

[492] Porolissum hakkında detaylı bilgi için bk. Gazdac-Gudea, 2006: 6-27; Opreanu-Lazarescu, 2015: 901-907.

[493] Zagreanu, 2016: 241, SBI Pl (a-d), SBII Pl (a-d).

[494] Zagreanu, 2016: 203, Pl. III, 1.

[495] Özellikle silindirik formlu mezar sunaklarının üst kısmında açılan ataşman deliklerinin, bugüne kadar bir in-situ örnek ele geçmemiş olmasına rağmen daha çok aplike edilebilir sunu çanakları, omphalos ve bazı görüşlere göre de mezar stellerinin konulması için açıldığı düşünülmektedir. Bu konuda detaylı bilgi için bk. Varkıvanç, 1998: 87-95; Korkut, 2007: 327-328.

[496] Patara'da ele geçen Kat. No. 84 numaralı dikdörtgen prizması formlu mezar sunağı bu konuda örnek olarak gösterilebilir. Silindirik formlu mezar sunaklarından farklı olarak dikdörtgen formlu bir kanal söz konusudur.

araştırmacılar tarafından çeşitli öneriler getirilmiştir[497]. Ancak buradaki asıl soru, bir ataşman aplike edildiğini gösteren zıvana deliğine sahip çok sayıda sunak olmasına karşın, neden in-situ bir örneğin ele geçmemiş olmasıdır. Bu konuda tez çalışmasının ilgili bölümlerinde bazı öneriler ve akla yatkın yaklaşımlar sunulmaya çalışılacaktır.

Kaide tasarımı ve üst yapı ilişkisinin ele alındığı bu bölümde sunu alanının yalnızca çukurlaştırılarak belirtildiği örnekler de bulunmaktadır. Bunların genel görüntüsü daha çok yerel işçiliğin izlerini yansıtır düzeydedir[498].

Sonuç olarak, Patara' da dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklarda hem topuk profilli hem de düz ya da yalın kaide düzenlemesine sahip çok sayıda örnek görülmektedir. Bu malzeme grubunun kaide tasarımlarında birbirinden farklı, işçilik, üslup, oranlar ve düzenlemeler tespit edilmiştir. Temelde topuk profilli ve yalın kaideli olarak ikiye ayırdığımız kaide tasarımlarında her iki gruba ait örneklerin üst yapıları karşılaştırılarak bir sonuca varılmak istendiğinde, topuk profilli grubun üst yapısında "Patera" ya da "Phiale" formlu sunu çanaklarının sıklıkla tercih edildiği anlaşılmıştır. Yalın kaideli örneklerde ise daha serbest bir düzenlemeyle çeşitliliği yansıtan tasarımların olduğu tespit edilmiştir. Kendi içinde ayrılan bu farklı formların dönemsel bir kronoloji içinde kategorize etmek mümkün olmamıştır.

4.1.2. Üst Yapı - Taç Profilleri

Bu Bölümde Patara'da görülen farklı form ve tiplerdeki tüm sunaklar üst yapı profil özelliklerine göre farklı gruplara ayrılmıştır.

4.1.2.1. Silindirik Formlu Sunaklarda Üst Yapı – Taç Profilleri

Silindirik ve dikdörtgen prizması formlu sunakların üst yapı düzenlemelerinde bazen forma, bazen de işlevine yönelik farklı tasarımlar görülebilmektedir. Silindirik formlu sunaklarda üst yapı düzenlemesi, sunakların tipolojik olarak kategorize edilebilmesinde önemli bir etkendir[499]. Bu yönlü yapılan araştırmalarda silindirik formlu sunakların kendi içinde üç profilden oluştuğu ve bunların "kaide, gövde ve taç" olduğu aktarılmaktadır[500]. Ancak silindirik formlu olup farklı tiplerde ele alınan bazı sunakların da taç kısmının olmadığı, doğrudan sunu tablası profili ile toplamda iki ayrı profil hattından oluşacak şekilde üretildiği de bilinmektedir[501]. Bu nedenle farklı bölge ya da atölyelerde, farklı form ve üslupta üretilen

---

[497] Varkıvanç, 1998: 87-95; Korkut, 2007: 327-328.

[498] Patara örnekleri arasında Kat. No. As. 62 numaralı küçük sunak bu kategoride değerlendirilmektedir.

[499] Berges, 1986: 33.

[500] Kolancı- Gümeli, 2022: 613.

[501] Kos tipi sunakların üst kısmında taç profili yer almaz. Bunun yerine doğrudan sunu tablasının profili ile üst yapı sonlanmaktadır. Örnekler için bkz. Höghammar, 2004: Fig. 1- 8; Berges, 1996: Pl. 36 (3); Brouma, 2015: 156, Fig. 1 Kos; Höghammar, 2021: Fig.8 (1); Tsouli, 2021: Fig. 13 (8), Fig. 13 (9); Bunlar dışında yerel

silindirik sunaklar, tipolojik olarak sınıflandırılabilmektedir. Bu konuda önemli araştırmalar yapan Berges, Rodos ve Kos adalarında üretilen silindirik formlu sunakları üst yapı tasarımlarına göre, "Rodos tipi sunaklar"[502] ve "Kos tipi sunaklar"[503] adı altında tipolojik olarak sınıflandırmıştır. Adalardan ithal edilen sunaklar, özellikle Karia, Likya ve Pamfilya kentlerindeki atölyeler tarafından yerel etki ve üslup farklılığıyla kopyalanarak[504] seri bir üretime başlanmıştır. Bu aşamada "Küçük Asya'daki atölyelerde" üretilen ve Rodos tipi sunakları taklit eden yerel örnekler neredeyse tamamı yerel kireç taşından üretilmiştir[505]. İthal malzemeler ise olasılıkla sipariş üzerine ekonomik açıdan yeterli müşteriler için getirilmiştir[506]. Bu noktada, sunakların görsel açıdan daha hareketli ya da zengin bir tasarımla şekillenmesinde ekonomik beklentilerin önemli bir kriter olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik boyutun da ötesinde, ihraç edilen sunaklar, yerel atölyeler için model oluşturmuş ve böylece yerel sunak üretimlerinin başlamasına öncülük etmiştir[507].

Bölgesel tasarımların kendi iç dinamikleri de silindirik formlu sunakların sınıflandırılmasında belirleyici ya da ayırt edici bir kriterdir[508]. Bahsedildiği üzere silindirik sunakların üst yapısına ilişkin en belirleyici kriter üst yapı profillerinin şekillenmesinde kendini göstermektedir. Daha önce bahsedildiği üzere üst yapı da iki temel pervaz ya da profil göze çarpar. Bunlar taç ve sunu tablasıdır. Bazı durumlarda iki profil hattından birinin kullanılmadığı gibi bazen de çok hareketli anlatımlar karşımıza çıkmaktadır. Genel bir bakış açısıyla taç profili, sunağın üst gövdesinde üst yapıyla gövde arasındaki ilk geçiş olarak hareketli ve kademeli bir geçişi yansıtır[509].

Farklı araştırmalarda taç ve sunu tablasının birlikte verildiği örnekler için "*çift geison*" şeklinde tanımlamalar yapılmıştır[510]. Bunun "kişisel tercihle" ilişkili bir düzenleme olduğu da

---

atölyelerde üretilen üst kısmı tek silme ile verilen sunaklar da bulunmaktadır. Patara Sunakları içinde Kat.26 numaralı sunak bu açıdan örnek teşkil etmektedir.

[502] Berges' in yapmış olduğu sınıflandırmaya göre, ilk defa Rodos atölyelerinde üretilmiş olan ve üst yapısı çift silme ya da taç ve sunu tablası profilleriyle hareketlendirilmiş sunaklar literatüre "Rodos tipi sunaklar" olarak girmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Berges, 1996: 56-65.

[503] Berges, Kos adasında üretilen ve Rodos tipi sunaklardan farklı olarak üst yapıda tek profil bulunan sunakları "Kos tipi sunaklar" olarak adlandırmıştır. Kos tipi sunaklar, Rodos tipi sunaklara göre görsel çok daha hareketli ve zengin bir dekorasyona sahiptir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Berges, 1996: 46-55.

[504] Korkut, 2007: 327.

[505] Rodos ve Kos adasında üretilen sunakların üretim malzemesi olarak neredeyse her zaman mermer tercih edilmiştir. Bunun nedenleri arasında sunakların, ekonomik açıdan yüksek bir ekonomik getiri beklentisi vardır. Ancak Likya ve Pamfilya kentlerinin kendi üretimlerinde kireç taşı malzemenin tercih edildiği bilinmektedir.

[506] Daha çok Karia bölgesi kentlerinde adalardan ithal edilen mermer sunaklar görülmektedir. Ancak Patara' da üç farklı sunağın Adalardan ithal edilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Bu sunakların malzemesi mermer olmasına rağmen dışarıdan getirildiklerini gösteren tek veri bu değildir. Aynı zamanda üslup ve işçilik farklılıkları da bu düşünceyi desteklemektedir. Patara'daki ithal sunaklar için bkz. Kat. 04, Kat. 10, ve Kat. 18 numaralı sunaklar.

[507] Berges, 1996: 77.

[508] Berges, 1986: 33,34.

[509] Özbay, 2010: 40.

[510] Kälin, 1984: 39.

diğer öneriler arasında yerini almaktadır[511]. Ancak son dönemde yapılan yeni araştırma ve çalışmalar ve buradan elde edilen yeni bulgular çok geniş bölgelerde yoğun olarak karşılaşılan bu düzenlemenin "sipariş üzerine üretim" konusundaki fikrin çok küçük bir ihtimal olduğunu göstermektedir[512]. Bu tasarımın hangi amaçla yapıldığı konusunda bir diğer görüş ise iki pervaz arasındaki ki "oyma pervaz" olarak da adlandırılan[513] profil yapısının faklı süsleme elemanlarıyla donatılmış olabileceği yönündedir. Örneğin Möbius. bu boşlukta "rozet ve çelenklerin" asılmış olabileceğini öne sürmektedir[514]. Genel düzenlemesiyle *kyma rekta* profili şeklide oluşturulan bu alan[515] aslında henüz Arkaik dönem mimarisinin üst yapı düzenlemelerinden bilinen bir uygulamadır[516]. Konumuz kapsamında bu aşamada ele alınan üst yapı tasarımındaki farklılık sunakların tarihlendirilmesi ve tipolojik olarak kategorize edilebilmesi açısından önemlidir.

Bazı araştırmacılara göre "sunu tablası ve taç arasındaki mesafenin Roma Döneminde açılmaya başladığı" aktarılmaktadır[517]. Ancak son bulgu ve veriler bunun Geç Hellenistik Dönem'de başlamış olabileceğini göstermektedir[518]. Son olarak bu boşluğun Roma İmparatorluk Dönemi silindirik sunakları üzerinde daha geniş ve yükselmiş yapısıyla çok daha sık görüldüğünü eklemek gerekir.

4.1.2.1.1. Tip A

Patara'da görülen sunaklar, üst yapı tasarımlarına göre ayrıştırılmak istendiğinde dört farklı düzenleme ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki (Tip A), üst yapı düzenlemesinde çift profil görülen örnekleri kapsamaktadır. Ancak çift profil, yani taç ve sunu tablası profilleri, Patara silindirik sunaklarının neredeyse hepsinde vardır. Bu aşamada bu profillerin verilişindeki detaylar belirleyici olmaktadır. Tip A grubuna dahil olan örneklerde taç profili ve sunu tablasından taşan profillerin arasındaki mesafe çok dardır[519]. Ayrıca sunu tablası profilleri, taç hattının üzerinden tam dik bir açıyla değil hafif yatay bir eğimle yükselmektedir[520]. Bu

[511] Berges, 1986: 75.
[512] Yalnızca Patara'da ele geçen örneklere bakıldığında bile bunun bir sipariş üzerine şekillenen tasarım olamayacağını gösterir niteliktedir. Kaldı ki diğer kent ve bölgelerde ele geçen sunaklar da düşünüldüğünde yeni bir moda ya da gelenek olduğunu söylemek daha akılcıdır.
[513] Fraser, 1977: 77.
[514] Pfuhl – Möbius, 1977: 57.
[515] Shoe, 1950: 343, 344.
[516] Özbay, 2010: 41.
[517] Fraser, 1977:
[518] Taç ve sunu tablası arasında kalan boşluğun Hellenistik Dönemde' de görülebileceğini gösteren ilk örnek Patara'da ele geçen MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Kat. 12 numaralı sunaktır. Diğer yandan farklı bölgelerde de erken örnekler vardır. Örneğin Aphrodisias'ta ele geçen bir sunak ikinci net kanıt olarak gösterilebilir. Bkz. Smith, 2009: 338.
[519] Lordoğlu, 2019: Fig.13.
[520] Patara silindirik formlu sunaklar içerisinde bu gruba dahil olan örnekler ve profil yapıları için bkz. Kat. 04, Kat. 10, Kat. 18 ve Kat. 25 numaralı sunaklar.

düzenlemeye sahip örnekler arasında bu yönlü bir tasarım karakteristiktir[521]. Patara silindirik sunakları içinde bu düzenlemeyi yansıtan dört sunaktan biri olan Kat. 04 numaralı örnek mermerden üretilmiştir. Sunağın üst yapı düzenlemesinde taç ve sunu tablasını hareketlendiren profiller yukarıda belirtilen özelliklerde olup iki silme arasındaki mesafe çok dar bırakılmıştır.

Yine bu gruba dahil olan örneklerin birçoğunda olduğu gibi sunu tablası profili taç profilinin üzerinden hafif yatay bir açıyla yükselmektedir. Patara Kat. 04 numaralı silindirik sunağa benzer örneklerin Rodos dışında Anadolu'da farklı bölgelere yayıldığı anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki Nicomedia'dan İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne getirilen silindirik formlu sunaktır[522]. Gerek üst yapısında görülen profil düzenlemesi gerekse sunağın dekoratif tasarımıyla Patara örneğine çok yakın bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde sunakların yalnızca üst yapı düzenlemeleri ve profil detayları ele alındığı için şimdilik bu noktalardaki benzerlikler üzerinde durulmaktadır. Ancak Nikomedia sunağının kaide tasarımı ve boyutlarıyla da Patara Kat. 04 numaralı eserle yakınlık göstermektedir[523].

Eserimizle hem tasarım hem de boyut açısından çok yakın benzerlik gösteren bir diğer örnek ise İasos 'da karşımıza çıkmaktadır[524]. Patara ile İasos sunaklarını karşılaştırdığımızda, sunu tablası profilinin taç profiliyle olan ilişkisi ve de özellikle taç profilinin şişkin ve yuvarlak yapısı neredeyse aynıdır. İki eser arasında görülen tek farklılık, İasos sunağında teneiaeler arasından sarkan *vittae*lerdir[525]. Kaide profili, gövdenin yapısı ve sunakların malzemesi bağlamında detaylı bir inceleme yapıldığında, farklı bölgelerde olmasına rağmen bu iki sunağın her açıdan çok benzer oldukları tespit edilmiştir. Analoji çalışması kapsamında ele alınan benzer örneklerden üçüncüsü Bodrum Müzesinde korunan bir silindirik formlu sunaktır[526]. Üst yapısında standart "Rodos tipini" temsil eden çift silme görülmektedir. Profiller kısmen

---

[521] Benzer tasarıma sahip örnekler için bkz. Herzog, 1899: 74, Nr. 49; Berges, 1986: Abb. 34, Abb. 73 (b), Abb. 93 (a-b), Abb. 97 (a-c), Abb. 101, Abb. 102, Abb. 103, Abb. 106, Aba. 108 (a-b), Abb. 109, Abb. 110, Abb. 119, Abb. 122, Abb. 123, Abb. 125 (a-b); Berges, 1996: Taf. 22 (2, 4), Taf. 23 (2), Taf. 34 (1, 2), Taf. 35 (1-4), Taf. 38 (1-4), Taf. 39 (1-4), Taf. 48 (1-4), Taf. 52 (1-3); Höghammar, 2004: Fig. 7, 8; Brouma, 2015: Fig. 3, 4.

[522] Fraser, 1977: 91 (h); Berges, 1986: 109, K. 67.

[523] Söz konusu tipoloji dahilinde ele alınan sunaklar genelde 0,40-0,80 m arasında değişen yükseklikle sahiptir. Bu açıdan Nikomedia sunağı 0,43 m, Patara Sunağı ise 0,52 m yüksekliğe sahiptir. Detaylı bilgi için bkz. Berges,1986: Abb. 95, Abb. 107-112.

[524] İasos silindirik formlu sunağı 0,53 m yüksekliğe sahip olup bu noktada Patara sunağı ile birebir olarak değerlendirilebilir. Bkz. Bergse,1986: 162, K. 65, Abb. 107.

[525] Silindirik formlu sunaklarda sıkça görülen "vittae" neredeyse her zaman adalar ve Karia bölgesindeki Hellenistik döneme ait sunaklarda kullanılan dekoratif bir süsleme elemanı olup "yün ip" ya da "yün kurdele" tasarımını yansıtmaktadır. Dönemsel ve işçilik farklılıklarına göre bazen ince bir ip üzerinde boncuk benzeri tasarımlarla karşımıza çıkarken bazen de daha kalın bir ip ya da kumaşın ucundaki püsküllerle görülebilmektedir. Ek olarak, Patara'daki sunakların hiçbirinde "vittae" kullanılmamıştır. Bu konu hakkında örnekler ve detaylı bilgi için bkz. Fraser,1977: Fig. 74 (b), 75 (b), 76 (a, b), 77 (b), 78 (d), 80 (a, b), 81 (e, f), 82 (b-e), 83 (a); Höghammar, 2004: 77, 78, Fig.7; Kolancı-Gümeli, 2022: Fig. 4-7.

[526] Envanter numarası bilinmeyen sunak Bodrum Müzesinde bu tipolojideki pek çok örnekten biri olup, Berges'in çalışmasında 70 katalog numarasına sahip eserdir. Bilgi için bkz. Berges, 1986: 79, 80, 109, Kat. 70, Abb. 112.

korunmuş olmasına karşın veri sunabilmektedir. Bodrum örneğinin profil detaylarında keskin profil geçişleri göze çarpmaktadır. Patara Kat. 04 numaralı sunağın daha dolgun ve yumuşak geçişli yapısı bu noktada farklıdır. Aynı durum kaideyi oluşturan profiller için de geçerlidir. Ayrıca Patara sunağının taç profili yana doğru daha dik bir açıyla açılırken Bodrum sunağının daha yatay bir açıyla yükselerek genişlediği görülmektedir. Bunlar dışında üst yapı tasarımında dikkat çeken bir diğer farklılık ise Bodrum örneğinin taç profili ve sunu tablası profili kanal formunda bir iç bükey profille ayrılmasıdır. Patara örneğinde, sunu tablasını oluşturan profil arada boşluk bırakılmaksızın hafif bir açıyla dışa açılarak doğrudan yükselmektedir. Bodrum Müzesi envanterinde bu tipoloji altında ele alınabilecek çok sayıda örnek olduğu bilinmektedir. Bunlardan bir diğeri de 1986 envanter numaralı sunaktır[527]. Rodos profillerinin Patara örneğinde olduğu gibi yumuşak bir geçişle ve dar bir yatay açıyla yükseldiği görülmektedir. Yine kaide düzenlemesine bakılacak olursa, bu noktada da Patara sunağı ile yakınlık söz konusudur. Yumuşak geçişli bir profil yapısı ve kyma rekta tasarımı oldukça benzer bir işçiliktedir. Ancak diğer kriterlere bakıldığında girland ve bukranion düzenlemeleri eserimizle belli yönlerden farklılık içindedir[528]. Stratonikeia'dan bir örnek ise Rodos profillerinde yumuşak hatlarıyla Patara sunağına yakınlık gösterir[529]. Ancak sunu tablası ve taç profillerinin neredeyse birleşik gibi verilmiş olmasıyla eserimizle farklılık gösterir. Ayrıca girland yapısı ve genel dekorasyon açsısından bakıldığında Stratonikeia sunağı çok daha hareketli bir tasarımı yansıtmaktadır.

Buraya kadar ele alınan örneklerin yalnızca üst yapı profilleri ve bazen de benzerlik ya da farklılıkların detaylı anlaşılabilmesi için ise bazen diğer bölümler göz önüne alınmıştır. Bu tipoloji yukarıda da bahsedildiği üzere Berges'in kategorize ettiği ve Rodos tipini temsil eden örnekler için geçerlidir[530]. Patara sunakları içinde Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait çok sayıda Rodos tipinde örnek olmasına rağmen Kat. 04 numaralı eserimizin belli yönlerden farklı olduğu ve Anadolu'nun diğer bölgelerinde de bu farklılığı yansıtan örneklerin olduğu

[527] Berges, 1986: 38, 49, 62, 70, 74, 95, 110, 116, Kat. 35, Abb. 79.
[528] Bodrum Müzesi 1986 envanter numaralı sunağın girland düzenlemesinde özellikle vittae ve farklı bezeme unsurlarıyla süslenmiş olması Patara sunağından farklı olduğunu gösterir. Ek olarak, boğa başının kendi içi yapısı ve girlandla olan ilişkisi de yine daha farklı bir tasarımı yansıtmaktadır.
[529] Berges, 1986: 47, 76, 108, 116, Kat. 53, Abb. 95.
[530] Detaylı bilgi için bk. Berges, 1996: 56-62.

anlaşılmaktadır[531]. Anadolu dışında ise Adalar[532], özellikle Kos[533] ve bu tipteki sunakların menşei olan Rodos'ta[534] yoğun biçimde görülmektedir.

Yapılan çalışmalarda Patara Kat. 04 numaralı örneğin profil düzenlemesine sahip sunaklar, diğer tarihlendirme kriterleri de dahil edildiğinde MÖ 2-1. yüzyıllara verilmektedir[535]. Silindirik sunaklarda tarihlendirme için epigrafik veriler birincil olmasa da destekleyici bir kriter olarak düşünülebilir[536]. Rodos profilli Patara Kat. 04 numaralı sunağın yazıtı da bu tarihler arasına işaret etmektedir[537]. Dolayısıyla üst yapı için yapmış olduğumuz değerlendirmeler kapsamında farklı kent ve bölgelere ait bu tasarıma sahip sunakların Patara örneği ile benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu değerlendirmeler söz konusu üst yapı düzenlemesinin kronolojisi hakkında yeterli veriler sunmuştur.

Diğer yandan önemli bir detay ise farklı tipolojilerde ele alınan sunakların da benzer üst ve alt yapı tasarımlarına sahip olabilecekleri anlaşılmıştır. Örneğin Berges tarafından ayrı bir tip olarak belirlenen "yılan kabartmalı" sunakların[538] tasarımları da aynı kategoridedir[539]. Patara kazılarında ele geçen Kat. 18 numaralı silindirik sunak, gövdesine dolanan hacimli bir yılanla betimlenmiştir[540]. Söz konusu sunağın üst yapı düzenlemesine bakılacak olursa, taç ve sunu tablasına ait Rodos profilleri görülmektedir. Bu profiller, tıpkı Patara Kat. No. 04 numaralı eser ve mevcut düzenlemesiyle sunağımıza benzer diğer örneklere bakıldığında aynı tasarımı yansıtmaktadır. Kısacası farklı bir tipoloji olarak değerlendirilen "yılan kabartmalı sunaklar" ya da "yılan sunaları", üst yapı tasarımında erken dönem Rodos tipi sunaklarla aynı özelliktedir. Ek olarak, kaide düzenlemesine bakılacak olursa, yılan kabartmalı sunakların torus formunda dairesel bir plinte üzerinde kyma rekta profili ile gövdeye bağlanması yine Hellenistik Dönem

---

[531] Karia Bölgesi ve özellikle Knidos'ta Rodos profiline sahip çok sayıda sunak ele geçmiştir. Bunların bir kısmı Marmaris Müzesinde sergilenmektedir. Buradaki eserler profil ve girland düzenlemesi açısından Patara örneği ile büyük benzerlik gösterir. Ancak söz konusu sunakların envanter numaralarına ulaşılamamıştır. Bilgilendirme panolarında Roma Dönemine ait oldukları belirtilmiş olsa da Marmaris Müzesinde sergilenen söz konusu silindirik formlu sunakların tamamının net biçimde Hellenistik Dönem özelliklerini yansıttığını düşünüyorum. Net tarihli benzer sunaklar için bkz. Fraser, 1977: 184, Abb. 91 (h); Berges, 1986: 109, K. 67, Y. 43.

[532] Fraser, 1977: 89 (a).

[533] Paton-Hicks, 1891: Nr. 169.

[534] Maiuri, 1928: 28, Fig.10; Fraser, 1977: 77 (a).

[535] Söz konusu tipoloji dahilindeki sunakların tarihlendirilmesi için bkz. Pfuhl – Möbius, 1977: 206, Taf. 114, Nr. 2039; Berges, 1986: Abb. 28, 34, 79 (a-b), 93 (a-b), 95, 107, 108, 109, 110, 111, 112; Lordoğlu, 2019: 178, Fig.13.

[536] Merkelbach – Stauber, 2002: 39. 17-09-02, Patara; Patara Korkut – Tekoğlu, 2003: 105- 115; Horsley-Kearsley, 2007: 135, Pl. 186. 216, Hermaios.

[537] Epigraf Dr. Andrew Lepke ile yapılan değerlendirmelerde sunağın üzerinde kazılı olan yazıtın MÖ 2-1. yüzyıllara ait karakteristik özellikler taşıdığı ve bu dönemden sonra bir tarihe ait olamayacağı tespit edilmiştir.

[538] Berges yılan kabartmalı sunakları "yılan sunakları" olarak adlandırmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Berges, 1986: 84, 85, Kat. 76 – 85.

[539] Yavis, 1949: Abb. 118 (a-b), 119-124, 125 (a).

[540] Patara Kat.18 numaralı sunak için bkz. (Lev. 16, Çiz. 11/41, b).

özellikleri taşıyan erken silindirik sunaklarla aynı düzenlemededir[541]. Yavis, yılanlı sunaklarda görülen Rodos profilli düzenleme konusunda "bu tipteki sunakların Knidos kökenli olması nedeniyle üst yapı profillerinde çok yakında yer alan Rodos adasının etkisi olmasının" gayet doğal olduğunu belirtmektedir[542].

Patara'da ele geçen bir başka sunağın daha benzer profil düzenlemesine sahip olduğu görülmektedir. Kat. 10 numaralı silindirik sunak, çok küçük bir kısmı korunmuş olmasına karşın üst yapı tasarımı ve girland düzenlemesi hakkında fikir vermektedir. Söz konusu sunak, diğer iki Patara örneğinde görülen birbirine yakın tasarlanmış iki üst silmeye sahiptir. Karia Bölgesi ve de özellikle Knidos'ta Karia dışında ise Rodos' ta girland şemasıyla birlikte aynı düzenlemeyi yansıtan çok sayıda benzer örnek bulunmaktadır[543]. Bu üst yapı tasarımına sahip olan ve yukarıda ele aldığımız örneklerle Kat. 10 numaralı sunağımızın aynı döneme ait olduğu düşünülmektedir[544].

Şimdiye kadar ele alınan örnekler arasında Patara'dan ele geçmiş olan üç sunağında dışarıdan ithal edilmiş olma olasılığı yüksektir. Nitekim söz konusu sunakların üçü de mermer malzemeden üretilmiştir. Likya ve Patara' da yerel üretim sunakların tamamı yeler kireç taşından üretilmiştir[545]. Ayrıca Kat. 10 ve Kat. 18 numaralı sunakların mermer yapısı mavi-gri renklerde ince ya da orta gözeneklidir. Bu malzeme, Karia ve Rodos' ta aynı dönemde üretilen benzer sunaklar için sıklıkla kullanılmıştır[546]. Dolayısıyla söz konusu sunaklar bu dönemde Patara'nın Karia ve Adalarla olan ticari ilişkilerini göstermesi açısından da ayrıca önemlidir.

Bunlar dışında Patara' da bahsedilen gruba üst yapı tasarımıyla ait olup yerel üretim olduğu düşünülen bir örnek de mevcuttur. Kat. 25 numaralı sunak üst yapı tasarımıyla Rodos ana tipini yansıtmaktadır. Gövde üzerinde herhangi bir figüratif bezeme ya da yazıt görülmez. Ancak kaide üzerine açılan kent delikleri bu sunağın açık alanda sert bir zemine sabitlenmiş olması gerektiğini düşündürmektedir. Sunağın düzenlemesinde bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Özellikle üst yapıda görülen çift silmenin profillerle hareketlendirilmediği, yalnızca yalın geçişlerle çıkıntı halinde verildiği görülmektedir. Üst bölümde bu düzenlemeye sahip olan ve yukarıda örneklerle açıklanan diğer sunaklarda bu hattın kendi içinde profillerle

---

[541] Hellenistik dönem silindirik formlu Rodos tipi girlandlı sunaklar için, bkz. Fraser, 1977: Pl. 91 (f), (g), (h); Yılanlı sunaklar için bkz. Fraser, 1977: Pl. 102 (a), (b), 103, 104.

[542] Yavis, 1949: 84.

[543] Patara Kat.10 numaralı sunağın alt silmesi (taç) alttan üste tek sıra spira çizgisi, torus ve kyma ile profilleriyle hareketlendirilmiştir. Üst silme (sunu tablası) ise düz bir hatla alttan üste genişleyerek yükselmektedir. Bu kategorideki örnekler için bkz. Fraser, 1977: 118 (d-e); Berges, 1986: Abb. 94 (a, b), 97 (a-c), 100 (a, b), 102, 106; Berges, 1996: Taf. 35 (1-4), Taf. 38 (3, 4).

[544] Patara Kat.10 numaralı sunağa benzer örneklerin tarihlendirmeleri için bkz. Paton – Hicks, 1891: Nr. 169; Maiuri, 1925: Nr. 89 (b); Fraser, 1977: 124, Abb. 60 (c); Berges, 1986: Abb. 93 (a-b), 94 (a-b), 95 (b-c), 102.

[545] Korkut, 2007: 327.

[546] Mavi, beyaz ve gri tonlarda karşılaşılan bu mermer türü "Lartik" olarak da adlandırılmaktadır. Lartik malzemeden üretilen sunaklar için bkz. Berges, 1996: Taf. 52 (3), Kat.275.

vurgulandığı bilinmektedir. Bu eser de ise yalın iki silmeyle verilen hareketlilik yalnızca Rodos tipini yansıtmakla kalmamakta aynı zamanda söz konusu tipin erken örneklerinde görülen tasarımın bir yerel uyarlaması olması bakımından da önem arz etmektedir. Özellikle dışarıdan ithal edilmiş örneklerde kullanılan mermer ya da Lartik malzemenin yerine yerel kireç taşından üretilmiş olması da bu tespitimizi doğrular niteliktedir.

Kat. 25 numaralı sunak, Patara "OM-16" kodlu oygu mezarın içinden gelen bir buluntudur[547]. Olasılıkla mezarın üst kısmına sabitlenen sunak, zaman içinde mezarın üst kısmındaki toprağın göçmesiyle içeri düşmüştür. 16 numaralı oygu mezarın kazı çalışmaları sırasında ele geçen çok çeşitli buluntu kümesi, farklı bilimsel araştırmada ele alınmıştır. Takılar[548], sikkeler[549], cam buluntular[550], giyimli erkek figürini[551], unguenteriumlar[552] ve metal buluntular[553] gibi malzemelerden gelen veriler oygu mezarın ve dolayısıyla sunağın dönemi hakkında da veriler sunmaktadır.

Yapılan çalışmalarda, bu mezarın içinden gelen bulunlar MÖ 2. yüzyıl sonu ile MS 3. yüzyıl başına kadar geniş bir aralığa işaret etmektedir. Ancak buluntu kümeleri detaylı incelendiğinde kullanım ve tarihlendirmeye ilişkin daha net verilere ulaşılmaktadır. Öyle ki Patara' da görülen "Oygu Mezar" ya da "Oygu Gömütler" den bazıları "hiçbir soygun ya da daha sonraki müdahaleye maruz kalmadan kapatıldıkları hali ile" günümüze ulaşmıştır[554]. Bunların içerisinde silindirik formlu sunağın da gün yüzüne çıktığı OG-16 da yer almaktadır. G. Işın tarafından yapılan çalışmalar neticesinde bu alanda yer alan mezarların "bazen 50/70 yıllık bir dilimde bazen de 150-200 yıl kesintisiz bir şekilde kullanılmaya devam ettiği" tespit edilmiştir[555].

OG 16 içerisinde ele geçen bir "giyimli figürin" aynı zamanda mezarın tarihlendirme konusuna ışık tutmaktadır. Işın, bu giyimli figürinin MÖ 1. yüzyıl başlarına ait olduğunu saptamıştır[556]. Bu tarihlendirmeye ek olarak diğer buluntu gruplarından gelen değerlendirmeler önem arz etmektedir.

Örneğin F. Şahin tarafından ele alınan metal buluntular kapsamında OG/OM 16 içinde bulunan bir strigilis[557], MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmişken yine aynı yerde ele geçen bir

[547] Patara Günlük mevkii yamaçlarındaki konumlanan "Oygu Mezar 16 (OM-16)" için bkz. Şahin, 2010: 10.
[548] Uygun, 2000: 57-68.
[549] Özüdoğru, 2002: Tablo 8, 114.
[550] Baybo, 2003: Kat. 57.
[551] Işın, 2007: Kat.25.
[552] Dündar, 2008: U149, U150.
[553] Şahin, 2010: B4, G1, G2, G12.
[554] Işın, 2007: 109.
[555] Işın, 2007: 109.
[556] Işın, 2007: 53, K25, Res.30.
[557] Şahin, 2010: 96, Lev. VI, B4, Bronz Strigilis.

spatulanın[558] ise Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi'ne ait olduğu belirlenmiştir. Mezarın buluntuları içinde yer alan bir sonraki grubu camlar oluşturmaktadır.

S. Baybo'nun araştırmasında ele aldığı bir unguentarium, MS 1.yüzyıla tarihlenmektedir[559]. Diğer yandan yoğun buluntu dizininin kalabalık gruplarından birini de sikkeler oluşturmaktadır.

OG/OM 16 içinde ele geçen sikkeler Ş. Özüdoğru'nun tez çalışması kapsamında ele alınmıştır. Özüdoğru yapmış olduğu incelemeler doğrultusunda söz konusu mezar içinden gelen 8 adet sikkenin 7 tanesini MÖ 1.yüzyılın son çeyreğine[560] 1 tane sikkenin ise MS 242-244[561] (III. Gordianus) yıllarına ait olduğunu ortaya koymuştur.

OM 16'nın tüm buluntularının çeşitli akademik çalışmalara konu olmuş olması bu mezardan ele geçen Kat. 25 numaralı sunağın söz konusu buluntu dizininin verileri dahilinde değerlendirilebilmesine olanak sağlamıştır. Gelen buluntuların ağırlıklı olarak MÖ 1-MS 1. yüzyıl aralığını işaret ettiği görülmektedir. Yalnızca aynı yerde ele geçen bir sikkenin MS 3. yüzyıla ait olduğu ancak bunun da mezarın olasılıkla sonraki bir kullanımı ya da yüzeyden mezarın içine akıntı toprakla gelen bir malzeme olduğu düşünülebilir. Çünkü bu tarihte Likya'da sunak üretiminin durduğu bilinmektedir[562]. Dolayısıyla bu çalışmada söz konusu sunakla bağlantılı olabilecek buluntular MÖ 1. yüzyılın son çeyreğine ait olan sikke grubudur.

Kat. 25 numaralı silindirik formlu sunağın üst yapı profilleri daha önce de belirtildiği üzere Rodos tipinin farklı yerel bir yorumu şeklinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle hem mezarın içinde karşılaşılan buluntu kartelası hem de sunağın kendi tipolojik özellikleri nedeniyle MÖ 1-MS 1. yüzyıl arasında bir döneme ait olduğu akla yatkın gelmektedir.

Yapılan değerlendirme ve araştırmalar sonucunda Patara sunakları arasında üst yapı düzenlemesindeki detaylara göre bir tipoloji oluşturulduğunda yukarıda değinilen dört farklı sunak "Tip A" olarak gruplandırılabilmektedir. Çeşitli karşılaştırma ve araştırmalar neticesinde üst yapıda bu tasarıma sahip olan sunakların MÖ 3-MS 1. yüzyıl arasında farklı tipteki sunaklar için bir model oluşturacak biçimde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak hem Likya' da hem de Karia ve Adalar' da bu düzenlemenin MÖ 2-1. yüzyıl arasında kullanılmış olduğunu da belirtmek gerekir[563].

---

[558] Şahin, 2010: 118, Lev. XVI, G2 Bronz Spatula.
[559] Baybo, 2003: 100, Lev. III, Kat. 57.
[560] Özüdoğru, 2002: 114, Tablo 8, OM 16.
[561] Özüdoğru, 2002: 70, Kat. 73, Lev. IX.
[562] Korkut, 2007: 333.
[563] Üst yapı tasarımına göre "Tip A" olarak adlandırdığımız bu düzenlemenin kullanıldığı sunaklar ve dönem aralıkları için bkz. Berges, 1986: Abb. 52, Abb. 68, Abb. 73 (a, b), Abb. 93 (a, b), Abb. 103 (a, b), Abb. 107, Abb. 108 (a, b), Abb. 109, Abb. 122.

4.1.2.1.2. Tip B

Silindirik formlu sunakların üst yapı düzenlemelerinde karşılaşılan farklı bir tasarım ise yine Rodos ana tipini yansıtan yerel örneklerde kendini göstermektedir. "Tip A" olarak adlandırdığımız tipe ait örneklerde görülen üst yapı uygulamasına benzerliği kendi içinde profillerle hareketlendirilmiş çift silmeye sahip olmasıdır. Tip B 'ye dahil olan sunakların üst yapısındaki farklılıklardan ilki ise taç ve sunu tablası profilleri arasındaki mesafenin belirgin biçimde daha fazla bırakılmış olmasıdır[564]. Ancak bu mesafenin nerdeyse her sunak için küçük farklılık gösterebileceğini ve standart bir ölçüye bağlı kalınmadığını da belirtmek gerekir. Örneğin bazı sunaklarda taç ve sunu tablası arasındaki mesafe sunağın boyut ve ebatları fark etmeksizin geniş bırakılmışken[565] bazılarında ise dar olduğu[566] izlenmektedir. Ancak yine de bu aşamada söz konusu mesafenin "Tip A" olarak değerlendirilen sunaklardan hem mesafe hem açısal olarak belirgin bir biçimde farklı olduğu net olarak görülebilmektedir. "Tip B" kategorisindeki sunaklar farklı tasarım ve bezeme elemanlarına sahiptir. Örneğin girlandlı ve büstlü mezar sunakları[567], sarmaşık bezemeli mezar sunakları[568], nişli ve figürlü mezar sunakları[569], figürlü mezar sunakları[570] ve yalın sunaklar[571] gibi farklı özelliklere sahip örneklerin hepsinde görülebilmektedir. Özetle "Rodos ana tip" profil yapısını yansıtan "Tip B" grubundaki örnekler için bölgesel ve dönemsel bir sunak profil şablonu olarak bahsetmek doğru olacaktır.

Bu uygulama, Patara[572], kent dışında ise diğer Likya kentleri[573], Pamfilya[574], Karia[575], Pisidya[576] ve Kilikya[577] gibi Küçük Asya'nın birçok noktasında Geç Hellenistik Dönem'den başlayarak[578], daha yoğun olarak Roma İmparatorluk Dönemi'nde kendini göstermektedir[579].

---

[564] Bu tip altında ele alınan ve fikir verecek ölçüde korunmuş olan sunakların üst yapı düzenlemesi için bkz. Kat. 01, Kat. 05, Kat. 13, Kat. 15, Kat. 19-23, Kat. 31-38 ve Kat. 55 numaralı sunaklar.

[565] Rodos profiline sahip Patara sunakları içinde Tip B'ye dahil olan örneklerde bu aralığın 0.05 m ile 0.15 m arasında değişkenlik gösterdiği bilinmektedir. Bu bakımdan taç ile sunu tablası profilleri arası en dar tutulan örnek Kat. 12 numaralı sunaktır. Ara boşluğun en yüksek olduğu sunak ise (0,15 m) Kat. 22 numaralı eserdir.

[566] Patara sunakları içinde Kat. No. 05 numaralı örnek boyut itibariyle hem yüksek (0,70 m) hem de oldukça geniş bir çapa sahip olmasına karşın, taç ve sunu tablası arasında bırakılan boşluk 0,08 m'dir.

[567] Korkut-Tekoğlu, 2003: 105 (1), 107 (5).

[568] Korkut-Tekoğlu, 2003: 108 (6), 110 (11).

[569] Korkut-Tekoğlu, 2003: 110 (12).

[570] Tepebaş-Durugönül, 2013: Kat. 83-87.

[571] Smith, 2008: 338, Fig.10.

[572] Patara' da ele geçen ve üst yapısı hakkında fikir sahibi olduğumuz silindirik formlu sunaklardan 29 tanesinin üst yapı düzenlemesinde "Tip B" üst yapı özelliğini yansıttığı görülmektedir.

[573] French, 1999-200: 179, Fig. 1.

[574] Korkut, 2007: Taf.116 (1,3,4), Taf. 118 (4-6), Taf. 119 (1, 2).

[575] Smith, 2009: 338, Fig. 10.

[576] Horsley-Kearsley, 2007: Pl. 186 (216).

[577] Kırdemir, 2001: 69 (2), 70 (3; Meischner-Cussini, 2003: 98, Fig. 3; Borgia, 2005: Fig. 2; Durugönül, 2009: 66; Tepebaş-Durugönül, 2013: Kat. 83-87.

[578] Smith, 2009: 338, Fig. 10.

[579] Korkut, 2007: 330-333.

4.1.2.1.3. Tip C

Bu üst yapı düzenlemesinin temel özelliği, taç profili kullanılırken sunu tablası profilinin verilmemesidir. Yani sunu tablası vurgulanmamış ve taç profilinden sonra düz bir şekilde yükselmiştir. Dolayısıyla, taç profili uygulaması diğer örneklerle aynı olmasına karşın taç profilinden sonraki düzenleme de ayrılmaktadır. Patara'da bu özellikleri yansıtan bir adet silindirik formlu sunak tespit edilmiştir. Kat. 27 (Lev. 23, c-d; Çiz. 14, a/43, a) numaralı sunak üst yapı düzenlemesinde sunu tablası profili olmadan düz bir şekilde yükselip sonlanmaktadır. Söz konusu sunak ve üst yapıdaki farklılık aynı zamanda bu zamana kadar ele aldığımız tüm sunakların üst yapısında karşılaşılan "Rodos Profili" uygulamasının dışında bir oluşumu yansıtması bakımında ayrıca önemlidir. Özetle, Rodos tipi sunakların karakteristik özelliği olan çift silme yerine tek silme görülmektedir. "Tip C" örnekleri, kaide ve gövde ilişkisi açısından değerlendirildiğinde ise yine standart uygulamalara yer verildiği görülmektedir. Dairesel plinte üzerinde değişkenlik gösteren profiller ve alttan üste hafifçe daralarak devam eden gövde ile bilindik uygulamalar yansıtılmıştır. Söz konusu sunaklarda bu aşamada karşılaşılan en belirgin farklılık ise gövdenin genelde yazıtlı ya da yalın olasıdır. Diğer sunaklarda görülen çeşitlilik burada daha yalın ya da sade bir düzenleme şeklinde görülmektedir[580].

Likya ve Pamfilya Bölgeleri'nde üst yapı düzenlemesiyle "Tip C" grubuna dahil olan benzer örnekler vardır. Bunlardan ilki Antalya Müzesi'nde karşımıza çıkmaktadır. Müzenin bahçesinde sergilenen "15.20.72" envanter numaralı silindirik sunağın sunu tablası profilsiz bırakılmış ve taç kısmından sonra dik bir açıyla yükseltilerek sonlandırılmıştır. Üst yapıda görülen benzerlik kaide düzenlemesinde farklılık olarak kendini göstermektedir. Antalya müzesi örneğinin kaidesi daha çok Hellenistik Dönem özelliklerini yansıtan torus ile oluşturulmuş dairesel formlu bir plinte ve üzerinde kyma rekta profili ile sonlanmaktadır. Patara örneğinde ise sunağı daha yüksek göstermek için dairesel bir plinte kullanılmış, devamında ise tıpkı Antalya Müzesi sunağında olduğu gibi torus üzerinde ise kyma rekta profili ile gövdeye bağlanmıştır.

Farklı bir örnek ise Demre Müzesi'nde sergilenmektedir. Üst yapıdaki benzerlik bir önceki karşılaştırma da olduğu gibi kaide de farklılık gösterir. Antalya Müzesi örneğinde olduğu gibi Demre Müzesi örneğinin de kaidesi torus ve üstünde kyma rekta profilinden oluşmaktadır[581]. Demre Müzesi örneğini farklı kılan detaylardan biri ise gövdesinde bir niş açılmış olmasıdır. Ancak bu sunağın daha sonraki kullanımlarıyla ilişki olmalıdır.

---

[580] Hem "Tip A" hem de "Tip B" örneklerinde farklı dekoratif unsurlar kullanılmıştır. Bunlar içinde girlandlı, sarmaşıklı, nişli ve yazıtlı olmak üzere pek çok süsleme unsuru yer almaktadır.

[581] Söz konusu kaide düzenlemesi aynı zamanda Patara Kat. No. 04 numaralı sunağın kaide tasarımıyla aynı uygulamayı yansıtmaktadır.

Son karşılaştırma örneği ise Tlos' ta bulunmuş olup Fethiye Müzesi'nde sergilenen "5196" envanter numaralı silindirik sunaktır **(Resim 4.2.)**. Daha önceki iki farklı karşılaştırma örneği için geçerli olan kaide ve üst yapı tasarımı bu örnekte de aynı yapıdadır.

Resim 4.2. Fethiye Müzesi'nden 5196 Envanter Numaralı Silindirik Formlu Sunak Örneği.

Farklı coğrafyalarda da bu üst yapı düzenlemesi açısından bu uygulamayla karşılaşılan silindirik sunak örnekleri vardır. Örneğin Atina' da bir grup mezar sunağı benzer üst yapı uygulamasını yansıtmaktadır[582].

Patara Kat. 27 numaralı sunağın üst yapı düzenlemesiyle bağlantılı olarak benzer örnekler, kaide düzenlemesinde eserimizle farklılık içindedir. "Tip C" özelinde karşılaştığımız bu durum, ayrı bölgelerdeki atölye ya da ustalık anlayışıyla yerel dokunun etkisi olarak düşünülebilir. Tamamen tercihe ya da siparişe göre şekillenmiş bir tasarım olarak da yorumlanabilir. Eldeki örneklerden Tip C tipolojisi altında gruplandırılan sunakların hepsinin mezar sunağı olduğu belirlenmiştir. Karşılaştırma için kullanılan örneklerin kaide yapıları bu sunakların Hellenistik Dönem'de görülen plintesiz torus ve kyma rektalı kaidelere sahip olduğunu göstermektedir[583]. Ancak bu sunakların hepsi Likya'nın çeşitli yerel atölyelerinde

[582] Braden, 1974: Fig. 29, Fig. 51, Fig. 72, Fig. 82, Fig. 84, Fig. 113, Fig. 121, Fig. 126, Fig. 129, Fig. 135, Fig. 139, Fig. 141, Fig. 147, Fig. 164, Fig. 186, Fig. 205, vd.
[583] Hellenistik Dönem kaide formlarından bazıları için bk. Berges, 1986: Beil 8-11.

üretilmiş olmalıdır. Dolayısıyla "Tip C" grubuna dahil olan sunakların Geç Hellenistik Dönem'den itibaren üretilmeye başlamış oldukları söylenebilir. Patara Kat. 27 numaralı sunak ise plinteli oluşuyla bunlardan ayrılmaktadır ve Roma İmparatorluk Dönemi içlerinde üretilmiş olmalıdır.

4.1.2.1.4. Tip D

Silindirik formlu sunaklarının üst yapı tasarımlarında görülen son düzenlemede, üst yapıda taç profili yoktur ve sunağın üst bölümü doğrudan sunu tablası profiliyle sonlanmaktadır. Silindirik formlu sunakların bu yönlü üst yapı tasarımı da "Tip D" olarak adlandırılmıştır. Patara'da üç farklı silindirik formlu sunak bu kategoriye dahil edilebilmektedir[584]. Silindirik formlu sunaklarda taç profili olmayan ve doğrudan sunu tablasından düz bir silme ile sonlanan örnekler, ilk bakışta "Kos Tipi" sunakların üst yapı düzenlemesini hatırlatmaktadır[585]. Ancak Kos sunaklarında hem gövde hem de sunağın kalan profilleri çok daha hareketli ve zengin bir düzenlemeyi yansıtmaktadır. Patara'da "Tip D" grubunda değerlendirilen sunaklar ise daha çok yalın ve bezemesiz örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kategoride sınırlı sayıda örnek ele geçmiş olması nedeniyle kapsamlı bir değerlendirme ve analoji yapılmasını güçleştirmektedir. Bununla birlikte eldeki üç sunağın genel anatomik yapısı korunmuş durumları nedeniyle net fikir vermemektedir. Yine de bu sunaklardan biri tüme yakın korunmuş olmasıyla önem arz etmektedir. Kat. 26 (Lev. 23, a-b; Çiz. 13, d/42, f) numaralı sunak dairesel ve profilsiz bir kaideye sahiptir. Dik bir açıyla yükselen gövdenin orta kısımda çok hafif bir şişkinlik görülmektedir. Gövdeden üst bölüme geçişte ise yine kaide kısmında olduğu gibi yalın bir düzenleme görülmektedir. Kaide ve gövdesi eksik olan Kat. No. 59 (Lev. 33, d) numaralı sunak da yakın bir düzenlemeye sahiptir. Tek farklı gövde ile sunu tablası arasındaki geçişin biraz daha hareketli bir profil yapısıyla verilmiş olmasıdır. Kat. No. 40 (Lev. 29, a; Çiz. 16, c/45, a) numaralı örnek ise içlerinde en sıra dışı üst yapı düzenlemesini yansıtmaktadır. Kaide ve alt gövdenin bir bölümü eksik olmasına rağmen büyük oranda fikir vermektedir. Gövde tamamen dik bir biçimde yükselmektedir. Gövde ile üst yapı bağlantısı ise geniş bir bant şeklinde kademelendirilmiştir. Bu bölümden sonra doğrudan sunu tablası profiline geçiş yapılmıştır. Üç sunağın da gövdelerinde mezar sunakları olduğuna işaret eden yazıtları bulunmaktadır[586].

---

[584] Söz konusu sunaklar, Kat. 26, Kat. 40 ve Kat. 59 numaralı örneklerdir.
[585] Berges, 1986: Taf. 9 (1-4), Taf. 10 (1-4), Taf. 14 (1-4), Taf. 20 (1-4).
[586] Daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere yazıtlar ve transkripsiyonları yayın çalışması nedeniyle bu tez dahilinde ayrıntılı olarak ele alınamamıştır.

Patara dışında "Tip D" olarak adlandırılan gruba dahil olan az sayıda örnek bulunmaktadır. Bunlardan birisi Antalya Müzesi "4353" envanter numaralı silindirik formlu mezar sunağıdır. Söz konusu sunak yalnızca üst yapıdaki tek silme ile Patara örnekleriyle benzerlik göstermektedir. Gövde daha ince ve uzun yapılı kaide ise oldukça yüksektir. Yine Antalya Müzesi'nde sergilenen "2.29.73" numaralı sunak, üst yapıda tek silme ile dikkat çekmektedir. Ancak gövde üzerinde görülen niş ve kabartmalar tamamen farklı bir şemayı yansıtmaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere "Tip D" olarak adlandırdığımız üst yapı düzenlemesine sahip sunaklar, Pamfilya ve Likya Bölgeleri'nin çeşitli yerel atölyelerinde üretilmiştir. Yalın, yazıtlı, figürlü ve nişli sunakların üst yapısı "Tip D" olarak adlandırılan düzenlemeyle nadiren karşımıza çıkabilmektedir. Ancak hem Patara'da hem de diğer kent ve bölgelerde çok sık tercih edilmediğini belirtmek gerekir. Bu üst yapı profil düzenlemesi için bir gelişim veya kronolojiden bahsetmek söz konusu değildir.

4.1.2.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklarda Üst Yapı – Taç Profilleri

Patara'da görülen dikdörtgen prizması formlu büyük ve küçük sunaklar sayıca oldukça fazla örneğe sahiptir. Dikdörtgen prizması formlu sunakların üst bölümünde nadiren taç profili görülmektedir. Zira taç daha çok silindirik formlu sunaklarda kullanılan bir profil olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle büyük sunaklarda üst yapının, sunu tablasını yükselten bir bütün olarak şekillendirildiği bilinmektedir. Sunu tablasının alt kısmı ise bant şeklinde bir çerçeve ile sarılmaktadır. Bu çerçevenin köşelerinde ise çoğu zaman farklı formlarda akroterler konumlandırılmaktadır[587]. Akroter yapıları büyük[588] ve küçük[589] sunaklarda bazen farklılık gösterebilmektedir. Patara'da dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklardan yalnızca bir tanesi bilinen tüm örneklerden farklı olarak taç profiline sahiptir[590]. Kat. 93 (Lev. 43, c-d; Çiz. 22, b/49, b) numaralı sunak gövdeden sunu tablasına geçişte dışa taşkın yalın bir silme ile profillendirilmiştir. Sunu tablası ile taç arası ise silindirik formlu sunaklarda olduğu gibi düz bırakılmış, sunu tablası da benzer bir dışa taşkın profille belirginleştirilmiştir. Diğer dikdörtgen prizması formlu sunaklardan farklı olarak ise akroter kullanılmamıştır. Sunağın üzerinde yer alan yazıt tarihlendirme ve işlev konusunda net fikir vermektedir. Öyle ki yazıtta İmparator Hadrian'ın ölümünden sonra İmparatorun tanrı sıfatıyla onurlandırıldığı ve sunağın

[587] Örneklerden bazıları için bk. Uygun, 2021: Lev. 4-12.
[588] Baldıran, 2019: Res. 1, Res. 3-8, Res. 12, Res. 13, Res. 16; Abay, 2020: 201-205, Res. 1-6.
[589] Dikdörtgen prizması formlu sunaklarda akroter düzenlemesinde farklı örnekler için bk. Şahin, 1994: Taf. 15, Nr. 86b; Özdemir, 2018: Fig. 10, Fig. 13; Sancaktar, 2018: Lev. 4, (Y2).
[590] Bu konuda yapılan çalışmalarda yalnızca Patara'da değil Likya Bölgesi'nde de taç profiline sahip bir dikdörtgen prizması formlu sunağa rastlanmamıştır.

"Olymposlu Hadrian'a" adandığı görülmektedir[591]. Dolayısıyla MS 138 yılı sonrasında üretilmiş ve tanrılara adanmış bir sunak olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda anlatıldığı üzere Kat. 93 numaralı sunağın genel profil düzenlemesiyle ünik bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalarda Kat. 93 numaralı sunağın üst yapısındaki profil düzenlemesi açısından bir benzerine rastlanılmamıştır. Belli bir form ya da sunak tipinin bir örneği olmaması nedeniyle atölye özelliği, tercih ya da sipariş gibi nedenlerle bu forma sahip olduğu düşünülebilir.

Dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklar içinde üst yapı profil yapısıyla farklılık gösteren diğer sunak grubu, yalın ve akrotersiz sunaklardır. Bunlardan ilki Kat. 92 (Lev. 43, b; Çiz. 22, a/49, e) numaralı sunaktır. Sunağın gövdesi dik bir açıyla yükselmiş, devamında ise doğrudan sunu tablasına geçiş söz konusudur. Sunu tablasının köşelerinde akroter bulunmazken yalnızca yalın ve dışa taşkın bir profille sunu tablası vurgulanmıştır. Söz konusu sunağın gövdesinde görülen yazıt, sunağın İmparator Hadiranus'un MS 136/37 yılında ölen karısı "Vibia Sabina"[592] onuruna adandığını ve "Yeni Hera Sabina" şeklinde bir ifadeye yer verildiğini göstermektedir. Dolayısıyla yine tanrısal bir sunak olduğu anlaşılmıştır. Bu aşamada Kat. 93 numaralı İmparator Hadrianus için adanan sunak ile çok yakın bir dönemde üretildiği düşünüldüğünde, farklı mimari düzenlemelere sahip sunakların aynı dönemde üretilebileceğini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Patara'da bu görüşü destekleyen bir sunak daha mevcuttur. İmparator Hadrianus'un ölümünden sonra kendisine adanan Kat. 86 (Lev. 41, a-b; Çiz. 20, c/48, f) numaralı dikdörtgen prizması formlu sunak, üst yapısıyla diğer ikisinden farklı olarak köşe akroterlerine sahiptir. Yani özetle tanrılara adanmış sunakların belli bir şema ya da forma sahip olmadığı, tamamen siparişe göre üretildiği de düşünülebilir. Hatta aynı dönemde üretilen sunakların farklı üslup ve dekorasyonlara sahip olabileceği bu örnekler yardımıyla belgelenmiştir.

Son olarak, Hadrian ve Sabina'ya adanan bu tür sunakların genel işlevi "*funus imperatorium"* olarak bilinen ve farklı bölgelerde imparatorların cenaze ritüellerinde

---

[591] "İmparator Hadrianus" hakkında detaylı bilgi için bk. Eutropius, *Breviarum Historiae Romanae,* Roma Tarihinin Özeti, (Çev. Çiğdem Menzilcioğlu), Kabalcı Yayınları, İstanbul; Gregorovius, F. (1898). *The Emperor Hadrian, A Picture of the Graeco-Roman World in His Time,* (Çev. Mary, E. Robinson), London; Scriptores Historiae Augustae, (SHA), *Hadrianus,* (Çev. Recai Tekoğlu), İstanbul; Weber, W. (1907). *Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Hadrianus,* Leipzig; Önen, 2013: 93-107; Weber, W. (1936). "Hadrian", *The Cambridge Ancient History, Vol. XI* (1st Ed.) Cambridge University Press; Eck, W. (1970). *Senatoren von Vespasian bis Hadrian. Prosopographische Untersuchung.* München; Birley, A. R., (1998). *Hadrian: The Restless Emperor,* London; Boatwright, M. T. (2003). *Hadrian and the Cities of the Roman Empire,* Princeton University Press, Oxford; Dangizer, D.-Purcell, N. (2006). *Hadrian's Empire When Rome Ruled The World,* London; Venning, T. (2011). *A Chronology of the Roman Empire,* London; Morwood, J. (2013). *Hadrian,* Bloomsbury Press, New York; Baz, 2014: 51-59; Kaya-Özcan, 2016: 494-514; Akşar, 2019: 1-14;

[592] "Vibia Sabina" hakkında detaylı bilgi için bk. Boatwright, 1991: 513-540; Carandini, A. (1969). *Vibia Sabina,* Frienze; Fittschen, 1996: 42-52; Söldner, 2010: 224-228.

kullanımla bağlantılı olmalıdır[593]. Halk tarafından gerçekleştirilen cenaze ritüelleri ise Roma'da "*funus indicutum"* olarak bilinir ve diğer sunakların bu tür ritüellerin bir parçası olduğu düşünülebilir[594].

Yalın ve akrotersiz sunakların kendi içinde farklı örnekleri de bulunmaktadır. Kat. 99 (Lev. 45, c-d; Çiz. 23, d/50, b) numaralı sunak dik bir gövde yapısına sahip olup, üst gövde ile sunu tablası arasındaki geçiş torus ve *cavetto* profilleriyle sağlanmıştır. Diğerlerinden ayrılan yanı ise dışa taşkın düz bir silmenin sunu tablasının etrafını dolanmasıdır. Bu düzenlemeye sahip bazı sunaklar çok daha sade bir işçiliği yansıtabilmektedir. Patara' da Kat. 107 (Lev. 47, d; Çiz. 24, d/51, c) ve Kat. 113 (Lev. 49, c; Çiz. 25, d/52, a) numaralı sunaklar yalnızca yatay silmelerle tamamen yalın ve yerel işçiliğe örnek gösterilebilir. Söz konusu grubu oluşturan örneklerin gelişim ve tarihlendirmesi konusunda yalnızca yazıtlar veri sağlamaktadır. Ancak sonraki kullanımları nedeniyle buradan yola çıkarak bir sonuca varmak doğru değildir. Patara sunakları içinde Sabina için yaptırılan sunak, bu kategorideki sunakların en geç MS 2. yüzyılın ilk yarısından itibaren üretildiklerini göstermesi açısından önemlidir.

Başta Likya olmak üzere, çeşitli bölge ve kentlerde bu sunakların sayıca çok örneğine rastlanmaktadır. Dikdörtgen prizması formlu sunaklar içinde en yaygın formlardan biridir[595]. Ancak bu örneklerin tarihlendirmesi konusunda da yazıtlar dışında fikir verecek bir veriye ulaşılamamıştır. Profil yapıları ve buluntu durumlarının bu konuda herhangi bir bilgi sunmadığını ayrıca belirtmek gerekir.

Patara'da dikdörtgen prizması formlu sunakların üst yapısında en yaygın görülen uygulama köşe akroterleri olan örneklerdir. Bu kategorideki sunakların üst yapısında sunu tablasının çevresi düz bir şeritle vurgulanmış ve tabla genellikle yükseltilerek vurgulanmıştır[596]. Akroterler ise genellikle bu şeridin içinde ve köşelerde görülmektedir[597]. Dikdörtgen prizması formuna sahip sunakların üst köşelerinde akroterin varlığı farlı coğrafyalarda erken dönemlerden bilinen bir düzenlemedir. Özellikle Levant Bölgesinde Erken Demir Çağ'da görülen ve tütsü sunakları[598] olarak adlandırılan dikdörtgen prizması formlu sunaklar köşe akroter düzenlemesine sahip bilinen en erken örneklerdir[599]. Söz konusu sunaların sunu tablası doğrudan tütsü yakmak için şekillendirildiği için neredeyse her zaman merkezde bir çukur yer

[593] Akçay, 2017: 155, bk. "*funus imperatorium".*
[594] Akçay, 2017: 155, bk. "*funus indicutum".*
[595] Yavis, 1949: 60, 61.
[596] Bk. Kat.84-91.
[597] Zagreanu, 2016: A-8, A-14, A-33; Patara Kat. No. 84-91.
[598] Stern, 2019: 88-92.
[599] Gitin, 1989: 52-64.

almaktadır[600]. Patara'da dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklarda sunu tablası zemininde sunu çukuru görülmemektedir[601]. Küçük sunaklar ise daha çeşitli düzenlemeleri yansıtmaktadır. Ek olarak, köşe akroterleri yalnızca sunaklarda değil hem büyük ölçekli anıtsal yapılarda hem de küçük boyutlu portatif mimari objelerde de sıkça tercih edilen bir dekoratif unsurdur. Özellikle mezar stelleri, sunaklardaki kullanıma çok benzer bir oluşumu yansıtmaktadır[602]. Patara dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklar içerisinde bu yönüyle en farklı mimari düzenlemeye sahip olan örnek Kat. 119 (Lev. 51, a-b) numaralı eserdir. Alınlık bir çatı ve dört köşede yer alan akroterlere ek dört cephenin de merkezinde yarım yumurta formlu bezmeler akroter gibi kullanılmıştır. Dolayısıyla üst yapı tamamen akroterlerle hareketlendirilmiştir.

Dikdörtgen prizması formlu sunaklarda akroterler farklı tasarımlarla kullanılabilmektedir. Akroter şeridi ile sunu tablası bazı sunaklarda belirgin biçimde vurgulanmış[603], bazı örneklerde ise çizgisel geçişlere yer verilmiştir[604].

Özetle, dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların üst yapı ve taç bölümleri genel olarak belli başlı formları tekrarlamaktadır. Bölgesel olarak farklı profiller görülse de genel olarak sunu tablası ve taç profili ayrı ayrı vurgulanmaktadır. Sunu tablası taç profili şeridinin içinden yükseltildiği gibi bir büyün olarak yalnızca çizgisel ayrımla da verilebilmektedir. Hemen hepsinden köşelerde akroter görülürken bazı örneklerin üst yapısı tamamen yalın olarak çalışılmıştır. Üst yapı düzenlemesine göre dikdörtgen prizması formlu sunaklar kendi içinde alt gruplara ayrılabilir. Bu bağlamda temelde iki grup görülmektedir. Bunlar yalın ve akroter profilli sunaklardır. Her iki gruba yönelik yapılan araştırmalar bunların kronolojik bir gelişim göstermediği, aynı dönemde farklı düzenlemeler görülebildiği gibi bazen de benzer tasarımların farklı dönemlerde kullanılabildiği tespit edilmiştir.

Dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların üst yapı profilleri daha karakteristik ve çeşitli tasarımları yansıtmaktadır. Yapılan çalışmalarda Patara dikdörtgen prizması formlu küçük sunakları içinde beş farklı üst yapı dekorasyonu tespit edilmiştir. Söz konusu beş farklı üst yapı dekorasyonun her birinden Patara'da birden çok örnek görülmektedir.

---

[600] Sunu tablasının merkezinde tütsü yakmak için açılan oyuklar aynı manada Patara sunakları içerisinde de görülmektedir. Buna örnek olarak Patara Kat. AS. 01 ve Kat. AS. 02 numaralı sunaklar gösterilebilir. Bunlar form olarak farklı olsa da aynı amaçla kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle Kat.As.01 numaralı sunağın sunu çukuru içinde görülen yanık izleri bunu kanıtlar niteliktedir. Form olarak çeşitlilik gösteren bu tipteki sunaklara benzer bir örnek Kat. AS. 63 numaralı sunaktır. Bk. Stern, 2019: Fig. 20, Fig. 61, Fig. 62, Fig. 63, Fig. 64.

[601] Patara dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların çok büyük bir bölümü mezar sunaklarıdır. Ancak dinsel sunaklarda da sunu tablasında sunu çukuru yer almamaktadır. Küçük sunaklar bu konuda daha farklı örneklerle temsil edilmektedir. Bu konu ilerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alınmaktadır.

[602] Fraser, 1977: 21 (d), 22.

[603] Bu tanımlamaya uygun Patara örnekleri için bk. Kat. No. 84, Kat. No. 86, Kat. No. 87, Kat. No. 88 ve Kat. No.89 numaralı örnekler.

[604] Çizgisel olarak belirtilen üst yapı için bk. Kat. 94 (Lev. 44, a-b; Çiz. 22, c/49, d) ve Kat. 95 (Lev. 44, c; Çiz. 22, d/49, f) numaralı sunaklar.

İlk grupta, taç profili çerçevesinin köşelerinde akroter olan örnekler bulunmaktadır[605]. Dikdörtgen prizması formlu sunakların üst yapısında görülen akroterler form olarak yarım palmet motiflidir[606]. Dikdörtgen prizması formlu büyük[607] ve küçük sunaklarda[608] karşılaşılan bu motif, aynı zamanda lahit kapakları[609] ve mezar stelleri[610] üzerinde sıkça kullanılmıştır. Ayrıca bu motif stilistik gelişim gösteriyor olması nedeniyle tarihlendirme konusunda da veri sağlamaktadır[611]. Sunakların üst yapı köşelerinde kullanılan yalın ya da palmet motifinin detaylarının işlendiği akroterli örnekler, hem küçük[612] hem de büyük[613] dikdörtgen prizması formlu sunaklarda birebir uygulamalarla karşımıza çıkmaktadır[614].

Patara'da bu kategoride sekiz farklı küçük sunak mevcuttur. Bu örneklerde akroter boyutları ve taç çerçevesinde kapladığı alan değişkenlik gösterebilmektedir. Kat. AS. 09 (Lev. 57; Çiz. 30, b) numaralı sunakta akroterler tam köşelerde ve dar bir alanla sınırlandırılmıştır. Kat. AS. 19 (Lev. 64; Çiz. 31, e) numaralı sunakta ise akroterler daha geniş bir alan yayılmış olup daha yatay geçişlere sahiptir. Ancak bu gruptaki tüm örneklerde olduğu gibi iki akroterin arası her zaman boş bırakılmaktadır. Yani taç çerçevesi üzerinde akroterler dışında herhangi bir bezeme unsuru yer almaz. Kat. AS. 26 (Lev. 69, a-c; Çiz. 32, d), Kat. As.31 (Lev. 72, c-d; Çiz. 33, c), Kat. AS.33 (Lev. 73, c-d; Çiz. 33, e) ve Kat. As.40 (Lev. 77, a-b; Çiz. 34, e) numaralı sunaklar ise daha standart ölçülerle verilmiş bir üst yapı düzenlemesine sahiptir. Kat. AS.44 (Lev. 79, a-b; Çiz. 35, c) numaralı örnek ise daha çizgisel bir anlatıma sahip olmakla birlikte akroterler arası boşluk dar tutulmuştur. Taç hattını oluşturan şemanın profil yapısı dört sunakta yalın ve sade silmelerle verilmiştir. Diğer üç sunakta üst gövdeden taç kısmına geçişte farklı profiller kullanılmıştır. Söz konusu sunakların içinde en haraketli profil yapısı Kat. AS. 40 numaralı örnekte karşımıza çıkmaktadır. Üst gövde ve taç bağlantısı sunu tablasına kadar devam eden dört ayrı dış bükey profille şekillendirilmiştir[615]. Oldukça hareketli bir üst yapı düzenlemesini yansıtan bu eser bu profil yapısıyla Patara sunakları içinde farklılık göstermektedir. Kat. AS. 33 numaralı sunağın üst yapısında ise alttan üste sırasıyla, tek sıra spira, kyma rekta ve cavetto profilleri kullanılmıştır. Bu profil yapısı dikdörtgen prizması

[605] Patara'da taç çerçevesinin köşelerinde akroter yükselen örnekler için bk. Kat. AS .09, Kat. AS. 19, Kat. AS. 26, Kat. AS. 31, Kat. AS. 33, Kat. AS. 40 ve Kat. AS. 44 numaralı dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar.
[606] Palmet motifli akroterler için bk. Özdil, 2020: 489, 490
[607] Şahin, 1994: Taf. 27, Nr. 139; Adak-Şahin, 2004: 96 (10).
[608] Sancaktar, 2016: 241, Kat. No. 61, Lev. 83, Res. 138.
[609] Turak, 2011: 245.
[610] Erdinç, 2020: 55, 56, 62, 65, 66, Fig. 16, vd.
[611] Lochman, 2003: 79; Abay, 2022: 459.
[612] Şahin, 1994: Taf. 27, Nr. 139.
[613] Labarre-Özsait-Özsait, 2007: 143, Fig. 58.
[614] Büyük ve küçük dikdörtgen prizması formlu sunaklar yalnızca üst yapı düzenlemesiyle değil aynı zamanda kaide, gövde ve sunu tablası düzenlemeleriyle de büyük benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik dönemsel ve bölgesel farklılıklar dahil olduğunda da küçük detaylar dışında takip edilebilen bir olgudur.
[615] Söz konusu sunağın profilleri özellikle köşelerde oluşan aşınma nedeniyle tam okunamamaktadır.

formlu büyük sunaklardan bilinen bir uygulamadır[616]. Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere dikdörtgen prizması küçük sunaklar ve aynı formdaki büyük sunaklar arasında birçok açıdan benzerlikler bulunmaktadır. Kat. AS. 44 numaralı sunak taç bölümündeki profil yapısıyla ayrılan son örnektir. Söz konusu eserin sunu tablası sunağın kendi boyutuna göre oldukça yüksek çalışılmıştır. Üst gövdeden sunu tablasına geçişte yalnızca yüksek ve yüzeysel bir kyma rekta kullanılmıştır. Ve iyi korunmamış olsa da köşelerde akroterler yükselmektedir.

Yukarıda üst yapı profilleri ve akroter özellikleri bağlamında detayları anlatılmaya çalışılan eserlerin benzerleri hem Likya hem de diğer bölgelerde sıkça görülebilmektedir[617]. Buna ek olarak G. Uygun tarafından hazırlanan Yüksek Lisans tez çalışmasında, Burdur Müzesi'nde korunan dikdörtgen prizması formlu sunaklar ele alınmıştır. Çalışma neticesine çok sayıda akroterli sunak araştırılmıştır. Bunlar arasında üst yapıda birinci grup özelliklerini yansıtan çok sayıda sunak yer almaktadır[618]. Araştırmacının yapmış olduğu değerlendirmeler neticesinde söz konusu sunakların tamamı MS 2-3. yüzyıla tarihlendirilmiştir[619]. Farklı araştırmacılar tarafından yapılan incelemelerde de üst yapı akroter düzenlemesine göre gruplandırılan bu kategorideki örneklerin tarihlendirmesi genellikle "Roma İmparatorluk Dönemi" içlerine ve MS 2-3. yüzyıllara verilmektedir[620]. Patara'da bu kategoride ele alınan sunakların yazıtları da bu tarihsel süreçle ilişkilidir. Dolayısıyla çok geniş bir tarih aralığında ele alınan bu grup için kronolojik bir gelişimden bahsetmek çok zordur. Ancak bu motifin dikdörtgen prizması formlu sunaklarda MS 2. yüzyılda görülemeye başladığı ve MS 3. yüzyıl içlerine kadar kullanılmış olduğu söylenebilir.

Sunakların üst yapısında görülen akroter kullanımı yalnızca Anadolu ile sınırlı değildir. Farklı coğrafyalarda farklı dönemlerde akroterlerin bu yönlü kullanımı oldukça yaygın ve bilindik bir durumdur[621]. Form olarak benzerlik göstermese de sunakların üzerinde çok erken dönemlerden itibaren bu tür uygulamalara rastlanmaktadır[622].

İkinci grupta değerlendirilen örneklerin üst yapı düzenlemesinde akroterlerin formu temel farklılığı oluşturmaktadır. Yine bir taç şeridi ile sunu tablasının çevresi dışa taşkın bir

---

[616] Dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklarda, spira, kyma rekta ve cavetto profillerinden oluşan üst yapı için bk. Kat.84, Kat.85 ve Kat.96 numaralı sunaklar.

[617] Bu kategoride karşılaştırma örneği olarak gösterilen örneklerin tamamı müze envanterlerinde yer almakta olup yapılan araştırmalarda yayınlanmış örneklerle karşılaşılmamıştır. Örneğin, Arykanda Doğu Nekropolünde ele geçmiş olan ve bugün Antalya Müzesi'nde sergilenen 10.16.91 Envanter numaralı dikdörtgen prizması formlu küçük sunağın üst yapı özellikleri doğrudan Patara örnekleriyle benzerlik gösterir. Perge'de bulunan ve yine Antalya Müzesi'nde sergilenen 2006-332 envanter numaralı eser de üst yapı düzenlemesiyle benzerlik içindedir.

[618] Detaylı bilgi için bk. Uygun, 2021: Kat. 2-26.

[619] Uygun, 2021: Kat. No. 2, Kat. 5, Kat. 6, Kat. 7, Kat. 10, Kat. 11 ve Kat. 12 numaralı dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklar.

[620] Şahin, 1994: 121, Taf. 27; Sancaktar, 2016: 241, Kat. 61.

[621] Thomas-Masson, 2018: 1-12; Kourtzellis-Kyriakopoulou, 2018: 316 (5).

[622] Gitin, 1989: 53-67.

yapıda vurgulanırken köşe akroterleri arasındaki mesafe ise birinci gruba göre daha dar bırakılmaktadır[623]. İkinci gruptaki örneklerin yarım palmet formlu akroterlerden farkı, iki akroter arasında ve merkezde yaprak formlu bir motifin bulunmasıdır. Bu gruptaki örnekler "palmet formlu akroter" olarak adlandırılmıştır[624]. Antalya Müzesi'nde korunan ve N. G. Özdil tarafından yayınlanan dikdörtgen prizması formlu bir sunağın akroterleri palmet motifinin tamamını detaylı olarak yansıtmaktadır[625]. Söz konusu eser sayesinde hem küçük hem de büyük sunaklarda izlenen akroter formlarının aslında stilize olmuş örnekler olduğunu kanıtlamaktadır[626]. Bu motif akroterlerin organik bir parçası olarak tasarlanmıştır. Akroterlerin bu tasarımı nedeniyle iki akroter arasında daha dar bir alan kalmıştır. Akroter düzenlemesi temelde aynı olmakla birlikte yine de standart bir şemaya bağlı kalınmadığı da görülmektedir. Bu çeşitliliğin temelinde ise atölye farklılığı, sipariş, tercih ve dönemsel etkenlerin bulunduğu düşünülebilir.

Patara sunakları içerisinde yukarıda bahsedilen profil özelliklerini yansıtan ve ikinci gruba dahil olan toplam on iki farklı küçük sunak vardır[627]. Söz konusu sunaklardan yalnızca bir tanesi diğerlerinden daha farklı bir akroter tasarımına sahiptir. Kat. As. 21 (Lev. 65, c; 32, a) numaralı sunağın üst yapısında görülen akroter yapısı daha yuvarlak hatlıdır. İki akroter arası mesafe ise diğerlerine göre çok daha dardır. Bir diğer fark, akroterlerin diğer örneklerden farklı olarak taç profili ile organik bir bağa sahip olmamasıdır. Taç şeridine oturtulmuş olduğunu gösteren ve taç profili hattı boyunca devam derin bir çizgi akroterler ile taç kısmını ayırmaktadır. Akroterler ayrı bir parça olarak bu hattın üzerine yerleştirilmiştir. Diğer örnekler daha keskin ve şematik hatlara sahip olup tamamı yalın silmeli profil geçişlerine sahiptir.

Patara Kat. AS. 21 numaralı sunağın üst yapı profil dekorasyonuna çok benzer bir örnek Limyra'da ele geçmiştir[628]. Bu sunağın yuvarlak hatları ve akroterler arası düzenlemesi Patara örneğiyle çok yakın bir işçiliği yansıtmaktadır. Bu konuyla ilgili çalışma yapan Wörrle, mezar kontekstinden ele geçen çok sayıdaki küçük sunağı yayınlamış ve Patara örneği ile benzerlik gösteren sunakları MS 1. yüzyıla tarihlendirmiştir[629]. Yine Limyra'da bir kaya mezar içerisinde ele geçen benzer bir diğer sunak Blakolmer tarafından ele alınmıştır[630]. Araştırmacı, yaptığı

[623] Şahin, 1994: Taf. 27, Nr. 136.
[624] Abay, 2022: 449-459.
[625] Özdil, 2020: 489, 490.
[626] Ek olarak, Patara sunakları arasındaki Kat.As.14 numaralı eser de bu fikri destekler nitelikte bir akroterin bitkisel detaylarını yansıtmaktadır.
[627] Patara'da üst yapı düzenlemesiyle ikinci gruba dahil olan dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar için bk. Kat. AS. 18 (Lev. 63, b-d), Kat. AS. 21 (Lev. 65, c), Kat. AS. 25 (Lev. 68), Kat. AS. 29 (Lev. 71, c-d), Kat. As. 39 (Lev. 76, b-d), Kat. AS. 41(Lev. 77, c-d), Kat. AS. 43 (Lev. 78, c-d), Kat. AS. 45 (Lev. 79, c-d), Kat. AS. 46 (Lev. 80, a-b), Kat. AS. 48 (Lev. 81, a-b), Kat. AS. 50 (Lev. 82, a-b), Kat. AS. 52 (Lev. 83, a-b).
[628] Wörrle, 1999: 270, (3).
[629] Wörrle, 1999: 271 (7, 8), 272 (9).
[630] Blakolmer, 1999: 261-268.

incelemeler doğrultusunda bu sunağın da MS 1. yüzyıla ait olduğunu tespit etmiştir[631]. Blakolmer tarafından yayınlanan sunak Patara da ikinci grup olarak kategorize edilen Kat. AS. 21 numaralı örnek dışındaki tüm sunaklarla yakın benzerlik göstermektedir[632].

Palmet motifli akroterlere sahip küçük sunaklar bu kategorideki en yoğun grubu oluşturmaktadır. Bu yoğunluk yalnızca Patara'da değil aynı zaman da Likya Bölgesi genelinde takip edilebilmektedir[633]. Bu konuda yapılan çeşitli araştırmalarda ikinci grup dekorasyona sahip olan sunaklar farklı kriterler baz alınarak tarihlendirilmiştir. Yukarıda da bahsedildiği gibi Limyra'da bulunan sunaklar tarihlendirme konusunda analoji çalışmasına olanak sağlamaktadır[634]. Limyra dışında farklı merkezlerde de benzer örneklere rastlanmaktadır. Arykanda, sistemli kazılarla ele geçen malzeme yoğunluğu ve çeşitlilik bakımından önem arz eden merkezlerden biridir[635]. Özellikle ele geçen sunakların çeşitli araştırmacılar tarafından yayınlamış olması ayrıca önemlidir. Söz konusu araştırmalardan biri S. Şahin tarından yapılmış ve ikinci tiple bağlantılı olan bir sunak MS 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir[636]. İçerisinde sunakların yer aldığı Arykanda merkezli bir diğer çalışma, H. Sancaktar tarafından hazırlanmış olan Doktora Tezidir[637]. Bu çalışmada ele alınan küçük sunaklardan bazıları ikinci grup örneklerle büyük benzerlik göstermekte olup genel bir değerlendirmeyle Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiştir[638]. Antalya[639], Demre[640] ve Fethiye[641] Müzelerinde üst yapısıyla benzerlik gösteren çok sayıda sunak vardır.

Özetle Dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların üst yapı düzenlemesinde görülen akroter formu "palmet formlu akroter" olarak literatüre girmiştir[642]. Bu forma sahip olan dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar Likya'da yoğun olarak görülmektedir. Tespit

---

631 Blakolmer, 1999: 265, Abb. 4 (a-b), 266, Abb. 5.
632 Blakolmer, 1999: 265, Abb. 4 (a-b), 266, Abb. 5.
633 Likya bölgesi eserlerinin sergilendiği Antalya, Demre ve Fethiye Müzelerinde yapılan izinli araştırmalarda söz konusu dekorasyona sahip sunakların diğerlerine göre sayıca yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir.
634 Limyra'da ele geçen ve üst yapı profil yapısıyla bu tez çalışmasında ikinci grup olarak adlandırılan gruba benzer taşırma sahip örneklerin tamamı MS 1. Yüzyıla tarihlendirilmektedir. Detaylı bilgi için bk. Blakolmer, 1999: 261-268; Wörrle, 1999: 271 (7, 8), 272 (9).
635 Arykanda ve kazı çalışmaları tarihçesi hakkında detaylı bilgi için bk. Bayburtluoğlu, 1979: 53-56; Bayburtluoğlu, 1983: 175-180; Bayburtluoğlu, 1987: 127-146; Bayburtluoğlu, 1990: 23-25; Bayburtluoğlu, 1991: 227-233; Bayburtluoğlu, 1992:409-414; Bayburtluoğlu, 1993a: 119-124; Bayburtluoğlu, 1993b: 43-45; Bayburtluoğlu, 2002: 353-358; Bayburtluoğlu, 2003a; Bayburtluoğlu, 2003b: 8-10; Bayburtluoğlu, 2004: 6-9; Bayburtluoğlu, 2006: 61-68; Bayburtluoğlu, 2007: 6-9; Bayburtluoğlu, 2008: 12-14; Bayburtluoğlu, 2009: 12-14; Bayburtluoğlu, 2010: 14-18; Bayburtluoğlu, 2012: 31-39; Tekinalp-Gerçek, 2014: 20-25.
636 Şahin, 1994: 118, 119, Taf. 27.
637 Detaylı bilgi için bk. Sancaktar, 2016; Sancaktar, 2019.
638 Sancaktar, 2016: Kat. No. 63, Lev. 84, Res. 140, Kat. No. 67, Lev. 86, Res. 146.
639 Antalya Müzesi'nde üst yapı düzenlemesiyle ikinci gruba dahil olan örnekler; Env. No. 1.48.73, Envanter No. 2.7.88 – Serik, Envanter No. 44.11.78 – Perge, Envanter No. 2014.77 – Termessos.
640 Demre Müzesi'nde üst yapı düzenlemesiyle ikinci gruba dahil olan örnekler; Env. No. 6- Antiphellos, Env. No. 24.79 – Tirmisin.
641 Fethiye Müzesi'nde üst yapı düzenlemesiyle ikinci gruba dahil olan örnekler; Env. No. 2, Env. No. 9.
642 Lochman, 2003: 79; Abay, 2022: 459.

edilebilen en erken tarihli örnekler ise MS 1. yüzyıla ait olup Limyra'da karşımıza çıkmaktadır[643]. Devamında ise bölgenin çeşitli kentlerinde ağırlıklı olarak Roma İmparatorluk Dönemi ve daha çok MS 2-3. yüzyıllara tarihlenen örnekler baskındır[644]. Ayrıca ikinci grup olarak adlandırdığımız bu üst yapı düzenlemesi diğerlerine göre en sık karşılaşılan gruptur.

Dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların üst yapı dekorasyonunda üçün grup olarak adlandırılan düzenleme önceki gruplara göre görsel açıdan daha hareketlidir. Köşelerde yine yarım palmet motifli akroterler görülürken iki akroter arasında ve merkezde basit çerçeveli bir üçgen alınlık görülmektedir[645]. Üçgen alınlıkların içinde ise genellikle farklı nesneler bulunmaktadır[646].

Patara'da bu kategoride dört farklı sunak vardır[647]. Bunlardan ilki Kat. AS. 13 (Lev. 60, a-b; Çiz. 30, f) numaralı sunaktır. Söz konusu sunağın üst bölümü tam korunmamış olmasına rağmen tasarım konusunda büyük oranda fikir vermektedir. Köşelerde stilize yarım palmet formlu akroterler vardır. İki akroter arasında kalan boşluk ise basit çerçeveli bir alınlık ile doldurulmuştur. Alınlığın içinde ise sıklıkla mezar stellerinin alınlıklarında[648] ve daha çok sunu sahnelerinin konun edindiği çeşitli görsel anlatımlarda sıklıkla yer alan "*patera*"[649] görülmektedir[650]. Sunağın korunmuşluk durumundan farklı olarak *Patera'*nın bir kabartı şeklinde oldukça stilize verilmiş olduğu görülmektedir[651]. Kat. No. As.13 numaralı sunağın kısmını oluşturan profil hattı şekilde asimetrik bir yapıdadır. Yalın ve sade bir taç profiline sahiptir.

Bu grupta yer alan bir diğer sunak Kat. AS. 14 (Lev. 61; Çiz. 31, a) numaralı eser olup aynı zamanda diğer örnekler arasında en iyi korunmuş olanıdır. Bu sunağın üst yapısında yer

---

[643] Detaylı bilgi için bk. Blakolmer, 1999: 261-268; Wörrle, 1999: 271. 7, 8, 272, 9.

[644] Bu döneme tarihlendirilen örneklerin bazıları için bk. Tıbıkoğlu, 2012: 453-464; Sancaktar, 2016: Kat. No. 63, Lev.84, Res.140, Kat. No. 67, Lev.86, Res. 146.

[645] Dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların üst yapı dekorasyonunda üçüncü grup örnek sunak için bk. Kat. No. As.14 (Lev. 61; Çiz. 31, a).

[646] Çoğunlukla "patera" ya da "rozet" kullanılırken bazen de daha spesifik nesneler bulunabilmektedir. Alınlık dekorasyonunda mezar stelleri ile büyük benzerlik görülmektedir.

[647] Dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların üst yapı dekorasyonunda üçün gruba ait sunaklar sırasıyla; Kat. AS. 13 (Lev. 60, a-b; Çiz. 30, f), Kat. AS. 14 (Lev. 61; Çiz. 31, a), Kat. AS. 23 (Lev. 67, d), ve Kat. AS. 51 (Lev. 82, c-d; Çiz. 36, c) numaralı eserlerdir.

[648] Şahin, 2006: Kat. No. 4-10.

[649] *Patera*lar hakkında detaylı bilgi için bk. Matthews, 1969: 30-42; Ersoy, 2018: 91; Öz, 2021: 159.

[650] *Patera* yalnızca mezar stelleri üzerinde değil, tapınak alınlıkları, lahitler, ostothekler ve farklı tiplerdeki sunaklar başta olmak üzere daha çok kutsal amaçla kullanılan mimari yapı ve diğer objelerde de görülebilmektedir.

[651] *Patera*ların nokta şeklinde birer kabartı olarak verilmesi oldukça yayığındır. Özellikle daha dar alanlarda biraz daha stilize örnekler görülebilmektedir. Bazen de tamamen formu belli olmayacak düzeyde yalın ve sade verildiği bilinmektedir. Bu konuda çeşitli örnekler için bk. Şahin, 2006: Kat. No. 4-10; Şahin, 2007: 72 (28), 75 (37), 76 (38), 86 (57), 87 (58), 94, 95 (70), 96 (73).

alan köşe akroterlerinde, palmet yapraklarının detayları da görülebilmektedir[652]. Buna göre palmetin merkezinde dikey bir yaprak, yanlarda ise dışa dönük şekilde açılan iki yaprak bulunmaktadır. İki palmet formlu akroterin arasında ise bu grubun karakteristiği olan bir üçgen alınlık vardır. Alınlığın içinde yaprağı andıran bir motif görülmektedir[653]. Bu, küçük sunaklarda çok fazla örneği olmayan bir motiftir. Bir benzeri Arykanda kazılarında bulunmuş olup tıpkı Patara örneği gibi küçük bir adak sunağının alınlığı içinde betimlenmiştir[654]. Kat. AS. 14 numaralı sunağın üs yapısında göz çarpan bir diğer özellik ise alınlık gibi akroterlerin üst kısımlarının da basit bir çerçeve ile çatı gibi kapatılmış olmasıdır. Bu uygulama sunaklar üzerinde çok karşılaşılan bir düzenleme değildir. Yapılan araştırmalarda bu yönlü bir benzer örneğe rastlanmamıştır. Ancak özellikle lahit kapaklarında yer alan akroterlerin farklı bölgelerde Patara Kat. AS. 14 numaralı örnekte olduğu gibi bazen içlerinin figüratif anlatımlarla süslendiği de bilinmektedir[655]. Bazı örneklerde ise lahit kapağının köşesinde yer alan aynı akroterin bir yüzü bitkisel motifle, diğer köşeye bakan yüzünün ise figüratif anlatımlarla verildiği görülebilmektedir[656].

Kat. AS. 23 (Lev. 67, a-c; Çiz. 32, b) numaralı sunak, üst yapıda üçgen bir alınlığa sahip olmasıyla bu grup içinde ele alınmaktadır. Üçüncü gruba dahil olan diğer Patara örneklerine oranla üst kısmı daha az korunmuştur. Köşelerdeki akroterler detaylı çalışılmamış ve stilize bir yapıdadır. Söz konusu sunağın üst yapısında görülen üçgen alınlığın içi boş bırakılmıştır. Alınlığın iç kısmı birkaç nedenle boş olabilir. Bunlardan ilki daha sonraki bir süreçte kazınması ya da aşınmaya bağlı deformasyondur. Diğer yandan bilinçli olarak boş bırakılan üçgen alınlık örneklerin büyük sunaklar üzerinde kullanıldığı da bilinmektedir[657].

Patara'da dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar içinde bu kategorideki dördüncü ve son sunak Kat. AS. 51 (Lev. 82, c-d; Çiz. 36, c) numaralı eserdir. Büyük oranda diğer örneklerle çok yakın bir görünüme sahip olan sunağın alınlığının iç kısmında Kat. AS. 14 numaralı sunakta görülen motifin bir benzeri vardır. Ters duran bir yaprağı andıran motif burada daha stilize ve yüzeysel olarak verilmiştir.

---

[652] Büyük sunaklarda belli detaylar ayrıntılı olarak verilirken küçük sunaklarda bu durum nadiren görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Arykanda'da ele geçmiş olana ve tanrıça Athena'ya adanmış bir küçük adak sunağı gösterilebilir. Detaylı bilgi için bk. Sancaktar, 2018: 370 (Lev.4, Y2: Adak Sunağı).

[653] Söz konusu motif yaprak ya da stilize olmuş bir palmet olabilir. Yapılan araştırmalarda benzer örnekler için de net bir tanımlama yapılamamıştır. Bk. Şahin, 1994: 129 (Taf. 21).

[654] Şahin, 1994: 129 (Taf. 21, Nr. 157).

[655] Koch, 2001: 178, 183, 202, 272.

[656] Çelik, 2010: Lev. XLI, b.

[657] Antalya Müzesi bahçesinde sergilenen 1.65.94 envanter numaralı dikdörtgen prizması formlu büyük sunağın dört cephesinde yer alan üçgen alınlığın iç kısımları boş bırakılmıştır.

Mezar stelleri[658] ve dikdörtgen prizması formlu sunakların üst yapısında mimari açıdan birçok benzerlik söz konusudur. Mezar stellerinin üst yapısında karşılaşılan üçgen alınlık düzenlemesi ise bunların en belirgin örneklerini yansıtmaktadır[659]. Mezar stellerinin üçgen alınlıkların iç kısmı da Kat. As.23 numaralı sunakta olduğu gibi boş bırakılabilmektedir[660]. Üçgen alınlığın merkezinde genellikle rozet[661], *patera*[662], kalkan[663] motifleri tercih edilirken bazen de Medusa başı[664] yazıt[665] ve çeşitli hayvan kabartmaları[666] kullanılabilmektedir. MÖ 10 yy.'dan beri bilinen mezar stellerinde[667], tapınak görüntüsü MÖ 5. yüzyılla birlikte görülmeye başlanır[668]. Mezar stellerinin en yoğun üretim ve kullanımı, MÖ 2. yüzyılda görülmektedir[669]. Bu yoğunluk Roma Dönemi içlerine kadar kesintisiz olarak sürmüştür[670]. Roma Dönemi'nde hem lahitler hem de dikdörtgen prizması formlu sunaklarda görülen üçgen alınlık düzenlemesinde mezar stellerinin etkisi olması beklenir. Zira üçgen alınlık görülen sunaklar genellikle Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmektedir.

Üst yapıda dördüncü grubun karakteristik özelliği, yanlarda akroter yer alırken cephenin kendisinin tam bir alınlık formunu yansıtmasıdır. Alınlığın iç kısmı herhangi bir şekilde işlenmemekle birlikte sunu tablasına doğru piramidal bir şekilde yükselmektedir. Bu yapıdaki örneklerin diğer gruplardan bir farkı da taç ve sunu tablası ayrımı olmaması, üst yapının bir bütün olarak tasarlanmış olmasıdır[671]. Patara' da bu düzenlemeye sahip iki farklı sunak vardır. Bunlar sırasıyla Kat. As.20 (Lev. 65, a-b; Çiz. 31, f) ve Kat. As.27 (Lev. 70, a-d; Çiz. 32, e-f)numaralı eserlerdir. Yapılan araştırmalarda benzer bir örneğe rastlanmamıştır. Tarihlendirme

---

[658] Mezar stelleri ve gelişim konusunda detaylı bilgi için bk. Johansen, 1951: 73-120; Richter, 1961: 9-53; Fuchs, 1969: 468-490; Kurtz-Boardman, 1971: 52-56; Neumann, 1979: 48-54; Pfuhl-Möbius, 1977-1979: 12-45; Korkmaz, 2016: 144-150.

[659] Mezar stellerinin üst yapısında görülen üçgen alınlıklı örnekler için bk. Saraçoğlu, 1997: Lev. 1-2 vd.; Şahin, 2000: Lev. I-XCVI; Yaman, 2006: Lev. 2-7 vd.; Şahin-Onur, 2008: 125-134; Atalay, 2012: Lev. 6; Yıldırım, 2014: Lev. 4-10, vd.; Arınç, 2015: Kat. 1-21; Kara, 2015: Kat. 1-123; Yıldırım, 2016: Res. Res. 1, Res. 2, Res. 31, Res. 33, Res. 39, Res. 40; Çelik, 2017: Lev.1-27; Bağlıbel, 2018: Lev. 8-11, Lev. 14-22, Lev. 24-26; Boran, 2018: Kat. 1-24; Temür, 2018: 921-945; Çetingöz, 2019: Res. 3, Res. 4, Res. 6, Res. 7; Duman, 2019: Lev. 3-6; Küçükcan, 2019: Kat. No. 2, Kat. No. 3; Sonkaya, 2019: Res. 5, Res. 6, Res. 16, Res. 17, Res. 22, vd.; Arinç, 2020: Lev. 26, Çiz. 26, Lev. 35, Çiz. 35, Lev. 37, Çiz. 37, Lev. 41, Çiz. 41, Lev. 58, Çiz. 58, Lev. 62, Çiz. 62, Lev. 63, Çiz. 63, Lev. 66, Çiz. 66; Yanıt, 2020: Res. 10, Res. 11, Res. 13, Res. 17, Res. 18, vd.; Yıldıran, 2021: Lev. 6, Lev. 13, Lev. 16.

[660] Temür, 2018: Kat. Nr. 4, Kat. Nr. 6; Arinç, 2020: Lev.63.

[661] Arınç, 2015: Res. 20, Kat. No. 4.

[662] Çetingöz, 2019: Kat. No. 6, Res. 6 a-b.

[663] Bülbül, 2019: Kat. No. M2.

[664] Sonkaya, 2019: Res. 37, Res. 38.

[665] Yaman, 2013: Res. 99.

[666] Yaman, 2013: Res. 91.

[667] Kurtz-Boardman, 1971: 56.

[668] Meral, 2016: 147.

[669] Pfuhl-Möbius, 1977-1979: 42.

[670] Meral, 2016: 150.

[671] Dikdörtgen prizması formlu sunaklarda taç bölümü tartışmalıdır. Silindirik formlu sunaklarda olduğu gibi sunu tablası ile belirgin bir ayrım her zaman görülemeyebilir. Ancak bu tez kapsamında detayların verilmesinde daha spesifik tanımlamalar için taç kısmı özellikle ayrı bir bölüm olarak vurgulanmıştır.

kriteri olarak ise her iki eserin de yazıtları dışında herhangi bir veri bulunmamaktadır[672]. Roma İmparatorluk Dönemi adak sunakları kapsamında genel bir tarih aralığında düşünülmelidir[673]. Bu konuda diğer tarihlendirme kriteri ise yine kült ve yayılımıdır[674]. Konuyla bağlantılı çalışmalar gerçekleştiren T. Korkut, Likya Bölgesi'nde küçük adak sunakları özelinde tanrıça Artemis kültlerinin yayılımından bahsederken bu tez konusu kapsamında ele alınan Kat. As. 27 numaralı sunağı incelemiştir. Çeşitli bulgulardan yola çıkan Korkut, Kat. As. 27 ve benzer örneklerin daha çok yukarıda da belirtildiği gibi genel bir değerlendirmeyle "Roma İmparatorluk Dönemine dönemiyle birlikte yaygınlaşan bir gelenek" olarak belirtmiştir[675].

Patara dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların üst yapı düzenlemesinde görülen ve beşinci grupta köşelerde akroter, merkezde ise cepheden bakıldığında antitetik duran iki boynuzu andıran bir motifle karşılaşılmaktadır. Ancak farklı arkeolojik malzemelerdeki benzer tasarımlar da dikkate alınarak detaylı bir araştırma yapıldığında bunların içi oyularak akroterin konumlandırıldığı ters çerçeveler olduğu anlaşılmaktadır[676]. Bunun dışında alınlıkta kabartma şeklinde boynuz motifi olan küçük sunaklar da vardır[677].

Patara'da yukarıdaki tanımlamayı yansıtan tek bir örnek vardır. Kat. As. 47 (Lev. 80, c-d; Çiz. 35, e) numaralı sunağın akroter ile sunu tablası arasında kalan kısım yarım bir çanak formunda oyulmuş ve akroterler bu çanağın içinde bırakılmıştır. Çerçeve şeklinde oluşturulan bu çanağın köşeleri sunu tablasının cephesinde ara bölüm boşluk kalacak şekilde antitetik bir görüneme sahiptir. Bu nedenle yukarıda da bahsedildiği üzere boynuz betimlemesine benzese de tamamen farklı bir mimari dekorasyondur. Ayrıca sunaklar üzerinde kullanılan boynuz betimlemeleri genellikle Zeus[678] ve Men[679] kültleriyle ilişkilidir. Bununla birlikte Patara Kat. No. As.47 numaralı sunağın üzerinde kısmen korunmuş olan yazıt, bu sağın tanrıça Artemis'e adandığını göstermektedir. Beşinci grup altında ayrıştırılan bu üst yapı modeline ait düzenlemeler Patara'da Hellenistik Döneme tarihlendirilen lahitlerde de görülmektedir[680]. Ancak dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklarda hangi dönemden itibaren kullanıldığına

---

672 Kat. As. 27 numaralı sunağın üzerindeki yazıt bu eserin "Artemis Kombike" kültüyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Likya Bölgesi'nde Artemis Kombike kültünün Roma İmparatorluk Döneminde yaygın olarak tercih edildiği bilinmektedir. Bu da sadece yazıt üzerinden gelen verilerle bu sunakların genel anlamda Roma İmparatorluk Dönemi özelliğine sahip olduğunu gösterir.

673 Korkut, 2008: 729-731.

674 Kült yayılımı ve dönemsel özellikler konusunda detaylı bilgi için bk. Hülden, 2006: 337-339.

675 Korkut, 2008: 731.

676 Benzer örnekler için bk. Çelik, 2010: Lev. XLI, b; Türkoğlu, Lev. 10, Kat. 13.

677 Antalya Müzesi envanterinde yer alan ve Trebenna Antik Kenti'nde ele geçmiş olan 2.6.99 envanter numaralı sunak ile, yine aynı müzede sergilenen ve Termessos Antik Kenti'nde ele geçmiş olan 2016.78 envanter numaralı sunak bu konudaki örnek eserleridir.

678 Detaylı bilgi için bk. Anabolu, 1997: 33-38.

679 Bu konuda detaylı bilgi için bk. Karamut, 1989: 193-196. Ayrıca Termessos Antik Kenti'nde bulunmuş olan 2016.78 envanter numaralı sunak da bu konuda örnek gösterilebilir.

680 Türkoğlu, 2022: Kat. No. 13.

dair bir veri bulunmamaktadır. Kat. As.47 numaralı sunak Artemis Kültünün Likya'daki yayılım süreci[681] ve epigrafik veriler[682] doğrultusunda genel bir tarihlendirmeyle Roma İmparatorluk Dönemi içlerine verilebilir.

Patara dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar içindeki son ve altıncı üst yapı tasarımında daha yalın bir düzenleme söz konusudur. Patara Kat. As.22 (Lev. 66) numaralı sunak üst yapı mimarisiyle bu grup içinde ele alınmaktadır. Sunak, üst gövdenden sunu tablasına yükselen dışa taşkın yatay ve yalın bir silme ile profillendirilmiştir. Kaide ve sunu tablası profilleri aynıdır. Sunu tablasında taç hattı ve akroter gibi bezeme unsurlarına yer verilmemiştir. Bunun yerine sunu tablasının zemininde içinde kurşun kalıntısı olan bir delik yer almaktadır. Bu delik ve içinde yer alan kurşun kalıntısı bu alana bir nesnenin aplike edildiğine işaret etmektedir. Bu tanımlamaya uygun benzer örneklerin varlığı bilinmektedir[683]. Balkanlarda yer alan Porolissum Antik Kenti'nde ele geçen benzer adak sunaklarının sunu tablasında bronz heykeller aplike edilmiştir[684]. Patara örneği ile büyük benzerlik gösteren örnekler, yazıtlar üzerinde yer alan ve isimleri net bilinen tanınmış adak sahipleri nedeniyle genellikle MS 3 yy'ın ilk yarısına tarihlendirilmiştir[685]. Bu mimari yapı ve düzenleme dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklar arasında daha yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ve söz konusu sunaklar da genellikle MS 2-3. yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Örneğin Patara'da ele geçen ve yayınlanmış olan benzer büyük sunaklardan bazıları net tarihli olup bu konuda önemli veriler sağlamaktadır[686]. Patara Kat. As. 22 numaralı sunağın üzerinde yer alan yazıtta bu sunağın "Tanrı Ares'e adandığı" ve epigrafik detaylarla MS 2. yüzyıla tarihlendirildiği anlaşılmaktadır[687].

Bu aşamaya kadar yapılan çalışmalarda dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların üst yapı mimarisi ve dekoratif özellikleri ele alınmıştır. Sunakların tarihlendirmesi birçok nedenle zor bir konudur. Dolayısıyla hem tipolojik bir gruplandırma hem de analojik çalışmaların yapılması tarihlendirme konusunda da önemli katkılar sağlamıştır. Diğer yandan benzer düzenlemelerin yayılım alanı ve bunun nedenlerinin ortaya konması açısında da sunakların her bölümünün kendi içinde ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmesinin önemini göstermiştir. Sonuç itibariyle sunakların tek bir bölümünde görülen profil ve süsleme unsurlarının bazen yeterli veriyi sağlayamayabileceği bilinmektedir. Bunun yerine her bölümün

[681] Korkut, 2008: 731.
[682] Bu sunağın epigrafik değerlendirmesinde yardımcı olan Selen Kılıç Aslan'a teşekkür ederim.
[683] Benzer örnekler için bk. Zagreanu, 2016: 241, Pl. 1.
[684] Zagreanu, 2016: 224-246.
[685] Zagreanu, 2016: 224, 225, SB 2.
[686] Bönisch-Lepke, 2013: 502-510.
[687] Sunağın üzerindeki yazıt henüz yayımlanmamış olması nedeniyle bu konuda gerek duyulan bilgiler Dr. Andrew Lepke'den alınmıştır.

kendi içinde tüm dinamikleriyle detaylı olarak araştırılmasının daha doğru bilgilere ulaşılmasına imkân sağladığı görülmüştür. Netice itibariyle yoğun biçimde tekrar kullanılan bir malzeme grubu olan sunakların tarihlendirmesi farklı veri, bulgu ve kriterlerin bir araya getirilmesiyle mümkün olmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
ÜST YAPI-SUNU TABLASI

5.1. Üst Yapı-Sunu Tablası

Taşınabilir sunaklar içindeki farklı tip ve formlardaki sunakların en üst bölümü "sunu tablası" olarak tanımlanmaktadır[688]. Hangi dönemde sunu tablası formunu aldığı net olarak bilinmese de kayaya oyulan sunu çukurları bu konuda belirleyici olmalıdır[689]. Sunu tablası aynı zamanda işlevsel olarak dini ritüellerin gerçekleştirildiği bölümdür[690]. Bu nedenle erken dönemlerden itibaren tüm sunaklarda sununun yapılacağı alan daha vurgulu ve belirgin tasarlanmıştır[691]. Özellikle Mezopotamya silindir mühürleri üzerinde çok sıklıkla karşılaşılan sunu sahnelerinde silindirik gövde yukarı doğru daralarak devam eder ve devamında sunu tablası belirgin bir biçimde dışa açılmaktadır[692]. Aynı tasarım Hitit sanatında da kendini göstermektedir[693]. Bunlar arasında görsel sanatlar[694] dışında orijinal olarak korunmuş ve "IV. Tuthaliya Dönemi'ne" tarihlendirilen "Emirgazi Sunağı" silindirik sunakların erken formunu yansıtan somut bir örnek olmasıyla oldukça önemlidir[695]. Bu örneklerin hepsinde sunu tablası oldukça geniş ve hacimli bir yapıdadır. Taşınabilir sunaklarda sunu tablası dışında geri kalan bölümlerinin tamamı sunu tablasının görsel açıdan yükselten ya da hareketli bir görüntü kazanmasını sağlayan alt yapıdır. Çünkü özellikle dinsel içerikli sunakların tamamında amaç sunu yapmak ve çeşitli ritüelleri gerçekleştirmek olduğu için hedef bölüm de sunu tablasıdır. Bu nedenle sunular ve ritüellerin rahatça yapılabilmesi için yani sunu tablası ulaşılabilir olması için sunakların boyutu insan yetilerine göre şekillenmiş olmalıdır. Buradaki amaç hem yükseltilmiş bir sunak ve sunu tablası ama aynı zamanda ulaşılabilir bir aktivite alanıdır[696]. Sunağın alt bölümleri görsel açıdan ne kadar zengin ve hareketli olursa olsun sunu tablasının taşıyıcı alt yapısı olduğu bir gerçektir.

---

688 Yavis, 1949: 141-143.

689 Detaylı bilgi için bk. Işık, 2010: 78.

690 Berges, 1986: 21

691 Erken dönem taşınabilir sunaklar hakkında silindirik mühürler önemli veriler sunmaktadır. Anadolu'da görülen örnekler için bk. Özgüç, 1977: Lev. XV, 39; Alp, 1994: 160; Emre, 2010: 155.

692 Özgüç, 2015: 106; Türkmen, 2019: Res. 7. 8, Res. 7. 11, Res. 7. 12, Res. 7. 13, Res. 7. 14.

693 Kırdemir, 2000: 159-161, Res. 1, 2, Çiz. 1, 2.

694 Mühürler dışında kabartma sanatında da sunu ve silindirik formlu sunakları konu alan sahneler sıklıkla tercih edilmiştir. Alacahöyük ortostadlarında sunu sahnesi ve silindirik formlu sunak için bk. Kırdemir, 2000: 161, Res.2.

695 Emirgazi Sunağı hakkında detaylı bilgi için bk. Bossert, 1942: 57, Res. 549; Masson, 1979: 3; Kırdemir, 2000: 160-165.

696 Örneğin özellikle MS 2-3. yüzyıllarda daha sık görülen dikdörtgen prizması formlu mezar sunaklarının bir kısmı çok yüksek bir yapıdadır. Dolayısıyla işlevsel olarak ihtiyaç duyulmadığı için bu boyuttaki sunaklar daha çok üzerlerinde yazıt ya da bezeme unsurları da bulunabilen birer mezar yeri işareti olarak kullanılıyor olmalıydılar. Bu durumda, yapılan ritüellerin de doğrudan sunu tablasını hedeflemiyor olması beklenir.

Süreç içerisinde sunu tablalarında belli başlı değişimler görülmüştür. Mimari açıdan dönemsel ve bölgesel faktörler zaman içerisinde sunu tablasının şekillenmesinde belirleyici kriterler olmuştur.

5.1.1. Silindirik Formlu Sunaklarda Sunu Tablası

Silindirik formlu sunakların en üst bölümü sunu tablası olarak adlandırılmaktadır[697]. Berges sunu tablasını tanımlarken, "yuvarlak, üzerinde yüzeysel oyuklar bulunduğunu ve bunların libasyon amacıyla yapıldığını" belirtmektedir[698]. Yukarıda da bahsedildiği üzere silindirik formlu erken örneklerde dışa taşkın düz profillerin olduğu geniş sunu tablaları vardır. Bu uygulama özellikle Hellenistik ve Roma Dönemlerinde görülen silindirik formlu sunaklardaki üst yapıyla çok uzak bir görüntü sergilememektedir[699]. Bu aşamada görülen temel farklılıklardan biri profil yapısında göze çarpmaktadır[700]. Hellenistik ve Roma Dönemlerinde bazen tek silme şeklinde dışa taşkın bir profil[701], bazen de çift silme[702] ile üst yapının kademelendirildiği bilinmektedir[703]. Ek olarak sunu tablasını oluşturan silmeler de ayrıca *spira, torus, kyma rekta ve kyma reversa* gibi profillerle zenginleştirilmiştir[704]. Bunun dışında farklı bölgelerde bitkisel motiflerin de profil yapılarında yer aldığı bilinmektedir[705]. Ancak tamamen yalın ya da sade silmeler de çeşitli nedenlerle tercih edilebilmektedir[706]. Anadolu'da Hellenistik ve Roma Dönemlerinde görülen silindirik formlu sunakların sunu tablası profilleri genellikle *spira, torus, kyma rekta* ile hareketlendirilmiştir. Karia[707], Likya[708], Pamfilya[709], Kilikya[710] ve Pisidya[711] gibi bölgelerde profilli sunu tablası görülürken, yukarıda bahsedilen bitkisel ya da figüratif anlatımların sunu tablasında tercih edilmediğini belirtmek gerekir. Lykaonia

---

[697] Sunu tablası için bk. Özbay, 2010: Fig. 2.
[698] Berges, 1986: 21.
[699] Hellenistik ve Roma Dönemlerinde görülen silindirik formlu sunaklarda sunu tablası farklı profil özellikleri sergileyebilmektedir. Bununla birlikte üst yapıda belli başlı dönemsel ve bölgesel özellikler sunu tablası boyutunun şekillenmesinde belirleyici olmuştur.
[700] Hellenistik ve Roma Dönemi silindirik formlu sunakların üst yapı düzenlemesini gösteren örnekler için bk. Berges, 1996: Taf. 1-15; Korkut, 2007: Taf. 115-120.
[701] Tek silmeli üst yapı örnekleri için bk. Höghammar, 2004: Fig. 3-6.
[702] Çift silmeli üst yapı örnekleri için bk. Tepebaş-Durugönül, 2013: Kat. 83 -Kat. 87.
[703] Üst yapıda görülen profil farklılığı sunakların tipolojik olarak sınıflandırılmasında kriter olarak kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Berges, 1986: 33-38, 60-74.
[704] Söz konusu profillerin birlikte kullanımı da değişkenlik göstermektedir. Bazen profilin kendisi tümden bir *kyma rekta* oluşturacak şekilde verilirken bazen de daha yalın işçilik söz konusu olabilmektedir.
[705] Berges, 1996: Taf. 54. 2, 3, 4.
[706] Yalın silmeli örnek için bk. Patara Kat. 26 (Lev. 20, a-c; Çiz. 12, d/ 42, c) numaralı silindirik formlu mezar sunağı.
[707] Adıgüzel, 2015: Res. 1-4.
[708] Korkut, 2007: Taf. 115. 3, Taf. 116. 5, Taf. 119. 8, 9.
[709] Korkut, 2005: Abb. 5; Korkut-Tekoğlu, 2003: 107. 5, 108. 6.
[710] Özbay, 2010: Fig. 3-21.
[711] Tarkan, 2011: Lev. III. 1-4, Lev. IX. 1-3, Lev. XIV. 1-3.

Bölgesi'nde ise bazı sunakların sunu tablası hattı farklı bir bezeme stiline sahiptir[712]. Patara da görülen silindirik formlu sunakların hemen hepsinde sunu tablasının dışa açılan bir profili vardır. Söz konusu profiller ise çoğu zaman kendi içinde farklı profil hatlarının bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur[713]. Bazen de bu bölüm yatay ve yalın silmelerle oluşturulmuştur[714]. Kısacası hem Patara'da görülen örnekler hem de diğer bölgelerdekiler büyük benzerlik göstermektedir. Yalnızca sunu tablası profilinden yola çıkarak tarihlendirme yapmak ise şu aşamada olasılık dışındadır[715]. Sunu tablası, bu yönüyle kaide bölümünde ayrılmaktadır[716].

Yukarıda silindirik formlu sunakların sunu tablasının dışa açılan profil şeması kısaca ele alınmıştır. Ancak sunu tablasının en dikkat çekici kısmı dışa açılan profilli ya da yalın silmelerinden öte tablanın kendi iç formudur. Silindirik formlu sunakların kullanım amaçları ve sunu ritüelleriyle bağlantılı olarak sunu tablaları farklı form ve eklemelerle karşımıza çıkabilmektedir. Bu bağlamda temelde iki farklı uygulama söz konusudur. Bunlardan ilki sunak ve sunu tablasının yek pare olarak üretilen örneklerdir[717]. Bazen kabaca bazen de bir *patera* formunda oyulan sunu tablası bölgesel farklılıklar gösterebilmektedir. Sunu tablasının bu şekilde verilmiş olması ise doğrudan sunu ritüelleriyle bağlantılı bir uygulamadır[718]. Sunu ritüelleri içinde ise daha çok sıvı sunu ya da *libasyon* ile ilişkilendirilmektedir[719]. Ancak bunun dışında şarap[720], hayvan kanı[721], zeytinyağı[722], bal[723], çeşitli katı yiyecekler[724] ve sunu yapılan tanrıyla ilişkili farklı hayvanların[725] sunu olarak sunulduğu da bilinmektedir. Tüm bu eylemler hem nekropol hem de kutsal alanlardaki sunakların üzerinde gerçekleştirilmekteydi[726]. Ve dolayısıyla sunaklar da bu amaca hizmet edecek şekilde tasarlanmıştı.

---

712 Baldıran, 2019: Kat. 23, Kat. 24.

713 Bunlar genellikle altta bir spira, devamında ise kyma, torus ve sunu tablasının düz silmesi ise sonlanır. Sunu tablası profilinin en üstünde ise dışa taşkın hattı boydan boya dolanan dar bir kanal çizgisi bulunmaktadır.

714 Söz konusu tanılamayı yansıtan Patara silindirik formlu sunaklara ait sunu tablası örnekleri için bk. Kat. 21 (Lev. 19; Çiz. 12, c / 42, a), Kat. 25 (Lev. 22; Çiz. 13, c / 42, d) ve Kat. 26 (Lev. 23, a-b; Çiz. 13, d / 42, f) numaralı sunaklar.

715 Belirtmek gerekir ki sunu tablası ve taç profillerinin birlikte değerlendirmesi tarihlendirme konusunda fikir verebilmektedir. Ancak bu şemayı oluşturan iç profillerin bu konuda fikir vermediği anlaşılmıştır.

716 Hellenistik dönem de görülen dairesel bir *torus* üzerinde *kyma rekta* ve *spira* kullanımı tarihlendirmede fikir vermektedir. Daha sonraki süreçte ise yüksek plinte üzerinde görülen çeşitli profiller benzer veriler sunmaktadır.

717 Bu örneklerde sunu tablası sunağın kendisiyle birlikte organik olarak çalışılmıştır. Yani sunu tablası biraz daha yüksek bırakılarak iç kısmı oyulup istenilen form verilmektedir. Bk. Horsley-Kearsley, 2007: Pl. 282, 290; Tarkan, 2011: Lev. XXXI, 1-4; Marsic, 2018: 15, Fig. 8.

718 Bu konuda detaylı bilgi için bk. Hastings, 1908: 342-345; Burkert, 1985: 45-61; Wiener, 1988: 150; Çetin, 2007: 28,29.

719 Gürer, 2006: 19.

720 Çilingiroğlu, 1997: 102.

721 Adıgüzel, 2015: 8-10.

722 Yavis, 1949: 54.

723 Jessen, 1912: 65; Matern, 2002: 13.

724 Larson, 2007: 195.

725 Erginer, 1997: 86.

726 Romano, 1988: 127.

Silindirik formlu sunaklarda, sunak gövdesiyle birlikte yekpare üretilen çanak ya da *patera*'lı sunu tablası formundan farklı olarak omphaloslu örnekler de mevcuttur[727]. Kilikya Bölgesi'nde MS 3. yüzyıl'da bu tür sunaklarla daha sık karşılaşılmaktadır[728]. Bazı örneklerde çok daha detaylı verilen *omphalos*lara kül kabı işlevi verildiği anlaşılmaktadır[729]. Patara ve Likya Bölgesi'nde görülen sunaklar içerisinde bahsedildiği üzere sunakla birlikte yekpare bir o*mphalos*lu örneğe rastlanmamıştır. Ancak çok nadiren de olsa silindirik formlu küçük sunaklar içerisinde *patera* formunu yansıtan sunu tablalı örnekler vardır[730]. Bunlar libasyon[731] ve katı sunu[732] için kullanılabildiği gibi daha çok tütsü yakmakla bağlantılı kullanılan adak sunaklarıdır[733]. Ve tüm sunaklar için geçerli olduğu gibi bunlar da inanç gelenekleri ve bu inancın ya da dinin bölgedeki rolüyle bağlantılıdır[734]. Küçük tütsü sunakları, Levant ve Mezopotamya'da MÖ 1. binden itibaren bilinmektedir[735]. Bu süreçte daha çok dikdörtgen, kübik ve kum saati[736] şeklinde formlar görülmektedir[737]. MÖ 6. yüzyılda Mısırdan Yunanistan'a kadar olan coğrafyaya yayılmıştır[738]. Hellenistik Dönem'de ise silindirik formlu tütsü sunaklarının popülerliği artmış ve yaygınlaşmıştır[739]. Bilinen örnekler arasında ise Karia Bölgesi ve Patara'da bu döneme ait oldukları bilinen az sayıda silindirik formlu küçük mevcuttur. Söz konusu sunakların erken örneklerinde sunu tablası yalnızca basitçe oyularak çukurlaştırılmış olarak görülürken[740], *patera* ya da *phiale* formlu sunu tablasına sahip örnekler Hellenistik dönemde görülmeye başlanmaktadır.

Likya ve Patara'da görülen silindirik formlu büyük sunakların in-situ korunmuş bir üst yapı düzenlemesine rastlanmamıştır[741]. Ele geçen sunakların sunu tablası yüzeyleri neredeyse her zaman düz bırakılmıştır. Patara silindirik formlu büyük sunakların sunu tablası çapları ise genellikle 0.82 m ile 0.24 m arasında ölçülere sahiptir[742]. Tablaların tam ortasına gelecek

---

[727] Fraser, 1977: Fig. 110 a.
[728] Durukan, 2005: 123; Kırdemir, 2000: 23-25; Özbay, 2010: Kat. No. 18.
[729] Coulton, 2005: 138, Fig. 12.
[730] Silindirik formlu küçük sunaklar form olarak nadir görülen örneklerdir. Buna karşın adak sunağı olma işlevleri nedeniyle kişisel inanç gelenekleriyle bağlantılı olarak çeşitli sunu ritüellerinde kullanılmaktadırlar. Örneğin Patara'da ele geçen iki farklı silindirik formlu küçük sunağın sunu tablaları çukurlaştırılarak patera formuna yakın bir form verilmiştir. Bunlar Kat. As. 01 ve Kat. As. 02 no.lu eserlerdir. Kat. As. 01 no.lu sunağın sunu tablasında yanık izleri korunmuştur. Bu da işlevsel kullanımı hakkında fikir vermekte olup tütsü yakma için kullanılmış olduğuna işaret eder.
[731] Stern, 2019: 88.
[732] Albertz-Schmitt, 2012: 70.
[733] Albertz-Schmitt, 2012: 70.
[734] Stern, 2019: 88,89.
[735] Zwickel, 2010: 106-109.
[736] Stern, 2019: 89.
[737] Salapata, 2001: 25-50.
[738] Yavis, 1949: 171-175.
[739] Ricciotti, 1978: 7.
[740] Stern, 2019: Fig. 5, 8, 10, 11.
[741] Korkut, 2007: 327.
[742] Patara silindirik formlu sunakların genel ölçüleri için bk. Kat. No. 01 – Kat. No. 82.

şekilde hemen hepsinde bir zıvana yuvası görülmektedir[743]. Araştırmasında bu konuyu da ele alan T. Korkut, Pamfilya ve Likya Bölgeleri'nde görülen silindirik formlu sunakların sunu tablasında yer alan zıvana yuvalarının ortalama 3,5 cm ile 5,5 cm arasında değişkenlik gösterdiğini belirtmiştir[744]. Patara sunaklarının da Korkut'un yapmış olduğu ölçümleri doğrular nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Silindirik formlu bazı sunaklarda zıvana deliklerinin olmadığı ve sunu tablasının yüzeyinin düz bırakılabildiği görülmektedir[745]. Yapılan araştırmalarda silindirik formlu sunaklar içerisinde sunu tablasında zıvana deliği görülmeyen örneklerin daha çok Kos ve Rodos'un Hellenistik Döneme tarihlendirilen eserleri olduğu tespit edilmiştir[746]. Patara sunakları içerisinde ise Rodos kökenli olduğu düşünülen Kat. 04 (Lev. 4, Çiz. 4 / 39, e) numaralı sunağın sunu tablasında zıvana deliği yoktur. Dolayısıyla bu tür uygulamalarda sunu tablasının üstüne herhangi bir nesne yerleştirilip yerleştirilmediği bilinmemektedir. Bazı örneklerde sunu tablası boyunca geniş bir alanın tümden oyulduğu bilinmektedir[747]. Bu tasarımın nedenlerinden biri sunağın taç ya da sunu tablası bölümlerinin bir nedenle aplike edilebilir şekilde yapılmasıdır[748].

Silindirik formlu sunakların sunu tablalarının üstüne aplike edilen nesnelerle ilgili farklı düşünce ve yorumlar bulunmaktadır. B. Varkıvanç, Patara ele geçen "yerel kireçtaşı monobloktan oluşan" bir konik başlığın özellikle nitelikli olan silindirik formlu sunaklar da başlık olarak kullanılmış olma ihtimalini tartışmıştır[749]. Patara başlığına örnek olarak ise Kuzey İtalya'dan bazı mezar sunaklarını[750] göstermiştir[751]. Ancak sonuç itibariyle bu başlığın daha çok Hellenistik Dönem'den bilinen yuvarlak planlı yapıların üst kısmıyla ilişkili olması daha mantıklı bulunmuştur[752]. Bu tez kapsamında yapılan araştırmalar kapsamında Varkıvanç'ın ele aldığı tepeliğin sunakların üst yapısıyla uyumlu olmadığı tespit edilmiştir[753]. Diğer yandan konuyla ilgili araştırmalar yapan T. Korkut, sunakların taçlandırması konusunda bazı önerilerde bulunmuştur. Korkut, "hem Pamfilya hem de Likya da ayrı olarak üretilen konik başlıkların

[743] Patara silindirik formlu sunakların sunu tablası yüzeyinde görülen zıvana yuvaları için bk. Lev. 8, e; Lev. 14, f; Lev. 17, d; Lev. 18, d
[744] Korkut, 2007: 327.
[745] Berges, 1996: Taf. 53. 3.
[746] Fraser, 1977: Fig. 91.b, fig. 116. a, fig. 118. a-b.
[747] Berges, 1996: Taf. 57. 2, 3.
[748] Kos adasında ele geçen sunağın taç bölümüne ait bir parça bu düşünceyi doğrular niteliktedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Berges, 1996: Taf. 57. 3, Kat. 43.
[749] Varkıvanç, 1998: 87-96.
[750] Zimmer, 1982: 145, 152, Abb. 74.
[751] Varkıvanç, 1998: 89.
[752] Varkıvanç, 1998: 90-92.
[753] Bunun başlıca nedenlerinden biri tepeliğin alt kısmında görülen mimari düzenleme ve kenetlerin sunaklarla uyumlu olmamasıdır. Diğer yandan oldukça yüksek bir ölçüye sahip olan başlığın alt çapı boyutuna göre dardır. Bu nedenle sunu tablası çapı küçük olan bir sunak için kullanıldığı varsayılsa bile oran orantı açısından kullanışlı bir uygulama olmayacaktır. Yani özetle çap hesabına göre hareket edildiğinde sunağın genel yüksekliği başlıktan daha kısa kalmaktadır.

bulunduğunu" aktarmaktadır[754]. Araştırmacı bu tasarımın "Anadolu'da uzun bir geleneğe sahip olan mezar evi fikri" ile bağlantılı olabileceğini düşünmektedir[755]. Devamında Limyra Ptolemaion'unu örnek gösteren Korkut, "konik uçlu silindirik sunakların Helenistik dönemden beri sıkça kullanılan ve mezar veya fahri anıt olarak hizmet veren yuvarlak binaları taklit etmeyi amaçladıklarını" öne sürmüştür[756]. Özetle silindirik formlu sunakların sunu tablası üzerinde yer alan zıvana yuvaları burada bir başlığın olduğu konusunda net bir veridir. Ancak bugüne kadar in-situ bir buluntunun ele geçmemiş olması nedeniyle net bir veri bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalarda da ayrı başlıklar dışında bir bütün olarak üretilen başlıklı sunaklar örnek olarak gösterilmektedir. Bunlardan biri araştırmacılar tarafından sıklıkla refere edilen Kyme sunağıdır[757]. Tek parça şeklinde üretilmiş olan bu sunağın üst kısmında defne yapraklarından oluşan bir *omphalos* yer almaktadır[758]. Buna benzer bir örnek ise Akmonia antik kentinde ele geçmiştir[759]. Yine tek parça olarak sunağın üstüne işlenmiş olan *omphalos* Kyme örneğinden farklı olarak çam kozalaklarından oluşmuştur. Farklı bir örnek ise Hierapolis'de ele geçmiştir[760]. Silindirik formlu bir sunağın üzerinde sunağın boyutlarından daha geniş dairesel ve yalın bir *omphalos*lu sunu tablası söz konusudur[761]. Dağlık Kilikya'da ise konik şekilde sivriltilmiş farklı üslupta ele alınmış omphalos düzenlemeleri mevcuttur[762]. Bunlar daha çok stilize omphaloslar olarak da düşünülebilir[763]. Yine Karia Bölgesi'nde yer alan Thera antik kentinde Kilikya örneklerine benzer bir *omphalos*lu silindirik sunak vardır[764]. Eldeki somut veriler dışında mezar stellerinin üzerlerinde yer alan sunu sahnesiyle bağlantılı kabartmalarda da sunakların üzerlerinde *omphalos*lar görülür[765].

Monoblok üretimler dışında Anadolu'nun pek çok noktasında çeşitli portatif omphalos örnekleri ele geçmiştir[766]. Örneğin Kibyra ve çevresinde bulunanlar farklı bezek ve bezeme motiflerine sahiptir[767]. Yalnızca Anadolu'da değil, farklı coğrafyalarda da çeşitli niteliklere sahip benzer örnekler mevcuttur[768]. *Omphalos* formlu başlıkların alt kısımlarında herhangi bir

[754] Korkut, 2007: 327.
[755] Korkut, 2007: 328.
[756] Korkut, 2007: 328.
[757] Coulton, 2005: 158 (Fig. 12).
[758] Berges, 1986: No. 98, Fig. 134 b.
[759] Küçükcan, 2019: 71 (Res. 16).
[760] Özbay, 2010: Fig. 92.
[761] Söğüt-Sezgin-Dönmez: 2008: 226 (Fig. 1).
[762] Özbay, 2010: Kat. 18.
[763] Mörel, 2017: Fig. 17 a-b.
[764] Fraser, 1977: Fig. 56 b.
[765] Şahin-Yıldız, 2020: 160, 161.
[766] *Omphalos*lar hakkında detaylı bilgi için bk. Roscher, 1915: 55-60; Hoyle, 1968: 57-68; Özhanlı, 2014: 262-172.
[767] Korkut, 2007: Taf. 120. 4; Tarkan, 2011: 21, 22.
[768] Fraser, 1977: 110, a-d.

yüzeye aplike edilebilmesini sağlayan zıvana yuvaları bulunmaktadır[769]. Bu başlıkların yüzeye yerleştirilmesini sağlayan delikler farklılık gösterebilmektedir[770]. Bu kısımlarda görülen işçilik yalnızca merkezden bir sabitleme yapılmadığını, bazen de kenar bordürlerden sabitlenebildiğine işaret etmektedir. Her iki durumda da sunakların sunu tablasında bu oluşumun karşılığı vardır. Merkezden sabitlenen örneklere Patara'da ele geçmiş olan silindirik formlu sunakların tamamı gösterilebilir. Bordür hattı üzerinden yapılan aplikasyon için ise Korkut, Side'den bir sunağın sunu tablasını kanıt olarak sunmuştur[771]. Omphalos formlu başlıkların alt yüzünde görülen söz konusu zıvana yuvalarının ebatları, Korkut'un sunakların sunu tablaları yüzeyinde yer alan zıvana delikleri için belirttiği ölçülerle de uyumludur[772]. Dolayısıyla omphalos formlu tepeliklerin silindirik formlu sunaklara aplike edilebilmesi teknik açıdan da mümkündür. Ancak ne yazık ki in-situ olarak korunmuş bir örnek bugüne kadar ele geçmemiştir.

Yukarıda monoblok ve ayrı olarak üretilmiş *omphalos*lu sunak örnekleri ve özellikleri anlatılmaya çalışılmıştır. Bu örnekler, silindirik formlu sunakların sunu tablasında ne tür bir başlık ya da tepelik olduğu konusunda fikir vermektedir. Patara'da ele geçen silindirik formlu sunakların sunu tablası merkezinde görülen zıvana delikleri de kuşkusuz bir taçlandırmaya ya da bir başlık taşıdıklarına işaret etmektedir. Ancak şimdiye kadar Patara'da sunakların üstüne yerleştirildiği düşünülen bir başlık ele geçmemiştir[773]. Bu da yalnızca bu taçlandırma şeklinin detaylarının tam bilinmesi konusunda bir eksikliğe neden olmaktadır. Sayıca az ele geçtiği görülen bir başlık türü birçok yönden soru işaretlerini beraberinde getirmektedir.

Peki *Omphalos* formlu başlıklar dışında, silindirik formlu sunakların üst kısmına farklı bir ataşman yerleştirilmiş olabilir miydi? Bu soruya farklı tip ve formlardaki diğer taşınabilir sunakların bu yönlü incelenmesiyle bir cevap aranabileceği düşünülmektedir. Silindirik formlu küçük adak sunakları, mimari ve tasarım açısından büyük sunaklara en yakın grup olduğu için öncelikle bu örneklerin ele alınması yerindedir. Az sayıda örneği bulunan bu tipteki sunaklardan Patara'da ele geçmiş olan Kat. AS. 01 ve Kat. AS. 02 numaralı eserlerin sunu tablasında sunu çukurları görülmektedir. Benzer düzenlemeyle farklı bölgelerdeki örneklerde de karşılaşılmaktadır[774]. Yani silindirik formlu küçük sunaklarda bilinen örneklerden yola

[769] Tarkan, 2011: 116, Lev. XXXIV, 1, 2.
[770] Tarkan, 2011: 21, 22.
[771] Korkut, 2007: 327, 328, Taf. 120. 6,7.
[772] Korkut, 2007: 327.
[773] Bu aşamada yalnızca Burhan Varkıvanç'ın yayınladığı başlık akla gelmektedir. Ancak çeşitli nedenlerle anlatılmaya çalışıldığı üzere söz konusu başlığın sunakların üst yapısında kullanılmamış olduğu düşünülmektedir.
[774] Marmaris Müzesi'nde sergilenen ve daha önce değinilmiş olan 5 numaralı küçük silindirik sunak benzer bir yapıdadır. Ayrıca bk. Kamenjarin, 2011: 317-323.

çıkıldığında, nitelikli ya da kabaca işlenmiş sunu çukurlarıyla karşılaşılmaktadır. Kalabalık bir buluntu grubunu oluşturan dikdörtgen prizması formlu sunaklar ise bu konuda daha net veriler sunmaktadır[775]. Kısaca değinmek gerekirse, dikdörtgen prizması formlu sunaklar içinde hem üst yapıda hem de sunu tablası özelinde çok çeşitlilik söz konusudur. Bunlar arasında önemli bir grubu ise sunu tablası, patera[776] ya da sunu çanağı[777] şeklinde verilmiş olan örnekler oluşturmaktadır. Sunu tablası özelinde silindirik sunaklardan farklı olarak, büyük[778] ve küçük[779] dikdörtgen prizması formlu sunakların aynı düzeyde benzer uygulamaları yansıtabildikleri görülmüştür[780]. Bu açıdan bakıldığında ise dikdörtgen prizması formlu sunakların üst yapısında görülen mimari benzerlikler silindirik formlu sunaklar için de geçerli olması beklenebilir. Ancak bu aşamadaki sorunlardan biri, silindirik formlu küçük sunakların sayıca az ele geçmiş olmasıdır. Bu durum büyük ve küçük sunakların arasındaki ilişkinin daha net biçimde görülmesi konusunda daha az veriyle yorumlanması anlamına gelmektedir. Yine de eldeki veriler silindirik formlu küçük sunakların başlık taşımadığını, bunun yerine sunu çanakları ya da sunu çukurlarına sahip olduğunu gösterir.

Silindirik formlu büyük sunakların sunu tablasına aplike edilen ataşmanların sunu kabı ya da patera benzeri objeler olma ihtimali bazı veriler doğrultusunda mantıksız değildir. Öncelikle daha önce belirtildiği üzere özellikle Likya ve Pamfilya Bölgelerinde görülen silindirik formlu büyük sunakların üst kısmına bir ataşman yerleştirildiği kuşkusuzdur[781]. Yalnızca Likya ve Pamfilya değil diğer bölgelerde de bu yönlü kullanımlar mevcuttur[782]. Ancak söz konusu bölgelerde yoğun bir sunak üretimi varken üst yapıya ait hiçbir örneğin ele geçmemiş olması da ayrıca düşündürücüdür. Kaldı ki "başlıkların ostothekler üzerinde de kullanıldığı" bilinmektedir[783]. Öyle ki sunaklardan farklı olarak ostothekler üzerindeki kullanıma dair somut örnekler de mevcuttur[784]. Dolayısıyla ostotheklerle bağlantılı bir kullanımla birlikte düşünüldüğünde oldukça fazla sayıda başlık görülmesi beklenirken durum farklıdır. Bunun nedenlerine yönelik bazı ihtimaller üzerinde durulması bu konudaki sorunsalın

---

[775] İlerleyen bölümlerde daha detaylı olarak ele alınacak olan dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların genel tasarımı bu açıdan yol gösterici niteliktedir. Zira hem üst yapı hem de sunu tablası tasarımları dikdörtgen prizması formlu hem büyük hem de küçük sunaklarda daha çeşitlilik göstermektedir.

[776] Işın-Sancaktar, 2021: 188 (Fig. 22).

[777] Şahin-Yıldız, 2020: 166, 167. 16.

[778] Horsley-Kearsley, 2007: 176. Pl. 257. 268, 177. Pl. 258. 268, 181. Pl. 264. 273, 199. Pl. 293. 299, vd.

[779] Özdemir, 2018: 333 (Fig. 13); Uygun, 2021: 86 (Kat. 22. E).

[780] Dikdörtgen prizması formlu sunaklar üst yapı ve sunu tablasında çeşitlilik ve daha hareketli düzenlemeleri yansıttığı gibi, bu formdaki küçük ve büyük sunaklar arasında bariz bir etkileşimi de yansıtır. Yani küçük ve büyük sunaklar üst yapı düzenlemesinde farklılık göstermez, benzer tasarımlara sahiptirler.

[781] Korkut, 2007: 115-120.

[782] Kibyra' da ele geçen sunakların çok büyük bölümünde zıvana yuvaları vardır. Detaylı bilgi için bk. Tarkan, 2011: 22.

[783] Tarkan, 2011: 22.

[784] Işık, 2001: Taf. 100, Abb. 4.

çözümüne yönelik bazı ip uçları verebilir. Örneğin silindirik formlu sunakların sunu tablasında mermerden üretilmiş başlıklar kullanılmış olabilir. Herhangi bir mermer malzemenin daha sonraki süreçlerde kireç elde etmek için yakılması ise bilindik bir durumdur[785]. Bu nedenle mermer malzemenin özellikle bazı bölgelerde daha az ele geçmesi, antik dönem kireç ocaklarının bu bölgelerde yoğun faaliyetlerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır[786]. Dolayısıyla mermerin yakılarak kireç elde edilmesi sonucu oluşan tahribat kabul edilebilir bir sebep olmasının yanı sıra sunak başlıkları sorunsalına yönelik yeterli bir çözüm üretmemektedir. Çünkü silindirik formlu sunaklarda mermer başlıklar kullanılmışsa söz konusu sunakların da mermer olması ya da en azından bir kısmının mermer olması beklenir. Ancak Pamfilya-Likya grubuna dahil olan bu örneklerin tamamı yerel kireç taşından üretilmiştir[787]. Bir diğer ihtimal ise başlıkların da sunaklar gibi sonradan farklı amaçlarla kullanılmış olmasıdır[788]. Bu durumda mermer ya da kireçtaşı olmalarının da bir önemi yoktur. Yine de bu ihtimalde de sunak yoğunluğuna bakılacak olursa başlık ya da başlık parçalarının az da olsa ele geçmiş olması beklenir. Tüm bu veriler dikkate alındığında, yukarıda da bahsedildiği üzere *omphalos* formlu başlıklar dışında farklı objelerin kullanılmış olabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla yine yukarıda bahsedildiği gibi sunu kabı ya da patera benzeri formlara ait objeler silindirik formlu sunaklar için kullanılmış olabilir. Bu konuda silindirik ve dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların sunu tablasındaki benzer uygulamalar örnek gösterilebilir. Büyük ve küçük sunaklar arasındaki diğer bölümlerde görülen tüm benzerliklerin sunu tablası özelinde de görülmesi beklenir.

Doğu Kilikya Bölgesi'nde ele geçen silindirik formlu büyük sunakların bazılarında sunu tablası monoblok olarak sunu kabı benzer bir formu yansıtmaktadır[789]. Bu form, özellikle sunu ritüelleri kapsamında sunak üzerinde gerçekleştirilen her türlü sunu için daha pratik gözükmektedir. Zira büyük ve küçük dikdörtgen formlular ve küçük silindirik formlu sunaklarda sunuların sunu tablası üzerinde gerçekleştirildiği bilinmektedir[790]. Silindirik formlu büyük sunakların sunu tablası için bahsedilen forma yakın monoblok üretimlerden başka bir veri yoktur. Ancak bu aşamada Patara'da ele geçmiş olan kireçtaşı bir sunu çanağının sunakların üst kısmına aplike edilmiş olabileceği tarafımızca önerilmektedir. Söz konusu sunu çanağı, kireçtaşıdır ve alt kısmı ortalama bir sunak çapına denk gelecek şekilde yuvarlaktır **(Resim 5.1. a-b.)**. Dahası sunu çanağının zemininde herhangi bir zemine sabitlenmesini

[785] Bu konuda bilgi için bk. Bulat, 2000: 83; Köseoğlu, 2019: 21, 140, 147, 160; Aktaş, 2022: 22, 23.
[786] Aktaş, 2013: 85, 124, Res. 140-142.
[787] Korkut, 2007: 327.
[788] Höghammar, 2004: 79.
[789] Özbay, 2010: Kat. No. 5, Kat. No. 14.
[790] Çetin, 2007: 28.

sağlayan zıvana yuvası yer almaktadır. Çanağın merkezinde ise daha sonradan yapılmış olduğu düşünülen bir haç motifi bulunmaktadır. Bu önerimiz, bu konuda ilerleyen süreçte yapılacak olan çalışmalarda bir fikir olarak daha net verilere ulaşılmasına yardımcı olması açısından önemsenmektedir.

a. **b.**

Resim 5.1. a-b. Patara Kazı Arşivi.

Sonuç olarak silindirik formlu sunakların sunu tablasında belirleyici iki temel düzenleme bulunmaktadır. Bunlar monoblok ve ayrı ayrı üretilip birleştirilen sunu tablası başlıklarıdır. Monoblok üretimler, tanımlaması ve gruplandırması veri bakımından daha anlaşılabilirdir. Bunlar arasında sunu tablası şekillendirilip sunu kabı formu verilenler ya da basitçe oyulanlar örnekler ve sunu tablası üzerinde *omphalos* formlu başlık taşıyan örnekler vardır. Dönemsel açıdan bir değerlendirme yapılacak olursa, büyük sunaklarda monoblok sunu tablasına sahip örnekler genellikle Hellenistik ve Erken İmparatorluk Dönemlerine tarihlendirilmektedir[791]. Aplike edilen başlıkları taşıyan silindirik formlu sunaklar ise daha çok Geç Hellenistik Dönem'den başlayarak Roma İmparatorluk Dönemi içlerine kadar üretilmeye devam etmiştir[792]. Patara' da ele geçmiş olan silindirik formlu sunaklar arasında başlık taşıdığına dair iz olan örnekler de yine bu tarih aralığında değerlendirilmektedir. Son olarak Patara'da silindirik formlu büyük sakral ve sepukral sunaklar arasında sunu tablası tasarımları

[791] Fraser, 1977: Pl. 110. a; Berges, 1986: 176, Abb. 134; Coulton, 2005: 138, Fig. 12.
[792] Korkut-Tekoğlu, 2003: 105 (1), 106 (2), 107 (4, 5), 108 (6); Korkut, 2007: 327-333.

benzer özellikleri yansıtmakta olup bu açıdan farklı kullanım amacına hizmet vermek amacıyla üretilmiş örnekler arasında bir fark tespit edilmemiştir[793].

5.1.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklarda Sunu Tablası

Silindirik formlu sunaklarda olduğu gibi dikdörtgen prizması formlu sunakların en üst kısmında sunu tablası yer almaktadır. Bu bölümde bu formdaki büyük ve küçük boyutlu sunakların sunu tablası ele alınmaktadır. Yine silindirik formlu örnekler gibi dikdörtgen prizması formlu sunaklarda da sunu ve ritüellerin gerçekleştirildiği bölüm sunu tablasıdır[794]. Sunu tablası özelinde, dikdörtgen prizması formlu sunaklar çeşitlilik ve örnek sayısı bakımından silindirik formlu sunaklarla farklılık gösterir. Ancak belirtmek gerekir ki dikdörtgen prizması formlu sunaklarda nerdeyse her zaman monoblok sunu tablası oluşumları söz konusudur[795]. Az sayıdaki dikdörtgen prizması formlu sunakta ise sunu tablasına bir ekleme olduğunu gösteren iz bulunmaktadır[796]. Dolayısıyla bu grupta üst yapıyla ilgili daha net veriler bulunmaktadır. Dikdörtgen prizması formlu sunaklar içinde ise küçük boyutlu sunaklar büyüklere oranla sunu tablasında çeşitlilik yansıtmaktadır. Bu durum hem Patara hem de diğer kent ve bölgelerde görülen örnekler için geçerlidir.

5.1.2.1. Dikdörtgen Prizması Formlu Küçük Sunaklarda Sunu Tablası

Patara'da görülen küçük sunakların çok büyük bir kısmı dikdörtgen prizması formludur. Bu kategoride ele alınan 63 adet küçük sunaktan 61 tanesi dikdörtgen prizması formludur. Dikdörtgen prizması formluların içinde 44 farklı sunağın sunu tablası fikir verecek düzeyde korunmuş olarak günümüzü ulaşmıştır[797]. Söz konusu sunaklardan 30 tanesinin sunu çanağı ya da sunu çukuruna sahip olduğu görülmüştür[798]. Bunların içinde ise büyük çoğunluk *patera* formlu sunu çanağına sahiptir[799]. Bazıları da çukur şeklinde oyularak çanak formu verilmiş ya

[793] Asklepios'a adanmış olan silindirik formlu sunak için bk. Kat. No. 48, aynı özellikleri yansıtan mezar sunağı için bk. Kat. No. 51.

[794] Berges, 1986: 21.

[795] Bu konuda çeşitli örnekler için bk. Horsley-Kearsley, 2007: Pl. 194. 233, Pl. 195. 255, Pl. 221. 241, Pl. 222. 242, Pl. 257. 268, Pl. 285. 293; Uygun, 2021: Kat. No. 2. A-E, Kat. No. 8. A-E, Kat. No. 9. A-E, Kat. No. 22. A-E; Abay, 2022: 463, Fig.1; Keskin-Şengül, 2022: 31. 3, Fig. 4,5, 34. 8, Fig. 10, 35. 9, Fig. 11, 36. 11, Fig. 13, 37. 12, Fig. 14.

[796] Sunu tablasında bir aplikasyona dair iz bulunan örneklerden biri Kat. 84 numaralı sunaktır. bk. Lev. 40, b.

[797] Patara'da ele geçen dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar içinde sunu tablası fikir verecek düzeyde korunmuş olan örnekler için bk. Kat. AS. 03-10, Kat. AS. 12-14, Kat. AS. 16-27, Kat. AS. 29-31, Kat. AS. 33, Kat. AS. 39-48, Kat. AS. 50-52, Kat. AS. 57, Kat. AS. 59-62 numaralı sunaklar.

[798] Üst bölümde sunu çanağı ya da sunu çukuru olan örnekler için bk. Kat. AS. 03, Kat. AS. 05, Kat. AS. 06, Kat. AS. 08, Kat. AS. 09, Kat. AS. 10, Kat. AS. 12, Kat. AS. 14, Kat. AS. 16, Kat. AS. 18-21, Kat. AS. 23, Kat. AS. 25, Kat. AS. 26, Kat. AS. 29-31, Kat. AS. 33, Kat. AS. 39, Kat. AS. 40, Kat. AS. 41, Kat. AS. 43, Kat. AS. 45-48, Kat. AS. 50 ve Kat. AS. 62 numaralı sunaklar.

[799] Bu grupta toplam 28 örnek bulunmaktadır. Söz konusu örnekler katalog sırasıyla; Kat. AS. 03, Kat. AS. 05, Kat. AS. 06, Kat. AS. 08-10, Kat. AS. 14, Kat. AS. 16, Kat. AS. 18-21, Kat. AS. 23, Kat. AS. 25, Kat. AS. 26, Kat. AS. 29-31, Kat. AS. 33, Kat. AS. 39-41, Kat. AS. 43, Kat. AS. 45-48 ve Kat. AS. 50 numaralı sunaklardır.

da basit çukur formlu örnekler oluşturmaktadır[800]. Tüm sunakların arasında ise sunu tablası belirlenmiş olup, yukarıda anlatılan gruplara dahil olmayan tek sunak ise Kat. AS. 12 numaralı eserdir. Sunu tablası gövdenin genel formunu takip eder nitelikte dikdörtgendir. Ve sunu tablasının zemini düz ya da yalın bırakılmıştır.

Yukarıda Patara'da ele geçmiş dikdörtgen prizması formlu sunakların sunu tablaları mimari özelliklerine göre genel bir değerlendirmeyle gruplandırılmıştır. Bu aşamada ise gruplandırılan sunu tablaları daha detaylıca ele alınacaktır.

Patera veya diğer *Phiale* olarak bilinen sunu kapları sunu ritüelleri kapsamında kullanılan kült objeleridir[801]. Daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere bu kaplar, yalnızca sunaklar üzerinde değil, ölü gömme gelenekleri ve dinsel içerikli sahnelerin yer aldığı resim, heykel ve kabartmalar üzerinde de yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir sunu aracı olması nedeniyle en yoğun görüldüğü alanların başında ise doğal olarak sunaklar gelmektedir. Sunaklar üzerindeki kullanımları farklılık gösterebilmektedir. Bazen yalnızca görsel açıdan bir kabartma şeklinde süsleme elemanı olarak gövdede yer alırken[802] bazen de sunağın bir bölümünü oluşturacak şekilde mimari bir fonksiyona sahip olabilmektedir[803].

Taşınabilir sunakların büyük bir kısmında görülen *patera* formlu sunu tablaları, özellikle dikdörtgen prizması formlu büyük ve küçük sunaklarda yoğun olarak kullanılmıştır. Adak ya da dinsel içerikli sunaklarda sunu kavramının sembolize edilmesiyle bağlantılı olarak karakteristik bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Patara'da ele geçmiş olan sunaklar arasında da oldukça kalabalık bir grup bu kategoride değerlendirilmektedir. Fikir verecek düzeyde korunmuş bir üst yapıya sahip olan dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklardan 24 tanesi sunu tablasına sahiptir. Bunların büyük bir kısmı iyi korunmuşken az sayıdaki örneğin ise kondisyonları diğerlerine göre daha kötüdür[804]. *Patera* formlu sunu tablaları genellikle sunu tablası zemininden yükseltilerek vurgulanmaktadır[805]. Ancak sunu çanağı yükseltilirken aynı zamanda çanağın derinliği sunu tablası zemininin altına kadar da oyulabilmektedir[806]. Patara'daki örneklerde sunu çanağı çapı ortalama 5 ile 8 cm arasında değişirken, en geniş sunu çanağı 11,3 cm[807], en dar ise 3,9 cm[808] olarak ölçülmüştür. Patara'da bu kategori altında

[800] Bu kategoride ele alınan örnek Kat. AS. 62 (Lev. 87, a; Çiz. 37, c) numaralı eserlerdir.
[801] Bu konuda bilgi için bk. Matthews, 1969: 30-42; Ersoy, 2018: 91.
[802] Horsley-Kearsley, 2007: 153, Pl. 221, 241; Steckner, 2014: 138.
[803] Derks, 2014: 204; Kremer, 2014: 125; Schäfer, 2014: 400. 4.
[804] Kat. AS. 05, Kat. AS. 06, Kat. AS. 16, Kat. AS. 30, Kat. AS. 33, Kat. AS. 43 ve Kat. AS. 46 numaralı örnekler kısmen korunmuş olup yalnızca *omphalos* formlu sunu tablasına sahip oldukları anlaşılabilmektedir.
[805] Horsley-Kearsley, 2007: 137, Pl. 190, 219.
[806] Şahin, 2020: 166. 16, 167.
[807] Patara dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar arasında Kat.As.47 numaralı örnek sunu çanağı çapı en geniş olanıdır.
[808] Patara dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar arasında Kat.As.21 numaralı örnek sunu çanağı çapı en dar olanıdır.

incelenen tüm sunakların sunu tablalarının dört köşesinde akroterler bulunmaktadır[809]. Genel bir bakış açısıyla bu yapıdaki dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların hemen her bölgede yakın bir görünüme sahiptir. Ve farklı coğrafyalarda görülenler de dahil olmak üzere bu sunaklar genellikle köşe akroterlerine sahiptirler. Sunu çanaklarının merkezinde ise çok sıklıkla *omphalos* bulunmaktadır[810]. Sıvı sunu için kullanılan ve *phiale* ya da *patera* olarak adlandırılan kaplar en karakteristik özelliklerinden biri merkezde bir *omphalos* olmasıdır[811]. Dolayısıyla *patera* formlu kapların sunakların sunu tablasında tüm detaylarıyla birlikte verildiği anlaşılmaktadır. Patara örnekleri arasında korunmuş olanların tamamında sunu çanağının merkezinde bir omphalos vardır[812]. Küçük sunaklarda genellikle çağın tam merkezinde yer alan *omphalos*lar bazen de merkezden biraz kaymış olarak görülebilmektedir[813]. Yine küçük sunaklar özelinde standart bir *omphalos* formu ve boyutu standart bir şablonu yansıtmayabilmektedir. Geneli bir göbek çıkıntısı formunu yansıtırken bazıları ise daha çok düğme formunda ve stilize olarak görülebilmektedir. Bir diğer dikkat çekici detay ise bazı sunaklarda omphalosların uç kısmının delik olmasıdır[814]. Bunun hangi amaçla yapıldığı ise net olarak bilinmemektedir. Ancak en güçlü olasılık sunak üzerine akıtılan sıvının sembolik olarak sunağın içine nüfuz etmesinin istenmesi düşüncesidir. Bu uygulamanın bir benzeri Myra'da ele geçmiş olan dikdörtgen prizması formlu bir sunağın sunu tablasında da görülmektedir. Ancak bu örnekte daha geniş ve derin bir delik söz konusudur. Dolayısıyla herhangi bir objenin bu kısma aplike edilme olasılığı da bu nedenle sorgulanabilir. Ancak in-situ bir örnek olmaması nedeniyle bu yönlü net bir yorum yapmak doğru olmayacaktır.

Patara dikdörtgen prizması formlu küçük sunakları arasında sunu tablası içinde yer alan *omphalos*lar arasında yalnızca Kat. AS. 14 numaralı örneğin kabaca yontularak bırakılmış olduğu görülmektedir. Diğer sunakların tamamında bu kısım detaylı ve özenli bir işçiliğe yansıtmaktadır.

Kat. AS. 23, Kat. AS. 41 ve Kat. AS. 47 numaralı sunakların sunu tablası düzenlemesi pateraların farklı bir çanağın içine yerleştirilmiş olmasıyla ya da sınırlandırılmış olmaları bakımında diğer örneklerle farklılık göstermektedir. Yapılan literatür taramaları ve çeşitli müze ziyaretlerinde Patara'da ele geçmiş olan söz konusu üç sunağın sunu tablası tasarımına benzer

[809] Bk. Kat. AS. 09, Kat. AS. 19, Kat. AS. 39 vd.

[810] Dünyanın merkezini sembolize ettiği bilinen omphalos kabartmaları, yalnızca küçük sunaklarda değil aynı zamanda üç ayak gibi farklı tipolojiler altında değerlendirilen sunak türlerinde de sıklıkla kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bk. Şimşek, 2020: 846-849, Res. 7, 8.

[811] Bothmer, 1962: 156 5, 157 4, 162 14; Gaifman, 2018: 445, 446.

[812] Bk. Lev. 62, d; Lev. 63, d; Lev. 65, c; Lev. 67, a; Lev. 68, d; Lev. 69, c vd.

[813] Merkezden kaymış asimetrik omphaloslar, yerel sanat atölyelerinin üretimleridir. Patara'da Kat.As.18 ve Kat.As.31 numaralı sunaklarda görülen işçilikler bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

[814] Kat. AS. 39 (Lev. 76, b-d) ve Kat. AS. 47 (Lev. 80, c-d)numaralı sunakların sunu çanağında görülen omphalosların uç kısımları deliktir.

bir örneğe şimdiye dek rastlanmamıştır. Bu grubun dışında ise yalnızca sunu tablasının sınırları belirlenmiş olan oldukça yalın sunu tablasına sahip bir örnek vardır. Kat. AS. 12 numaralı sunak, gövde formunu yansıtan ve düz zeminli bir sunu tablası düzenlemesini yansıtmaktadır.

Dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklarda *patera* ya da *phiale* formunda sunu tablasına sahip örnekler yalnızca Patara ile sınırlı değildir. Aksine bu düzenleme çok özellikle Roma İmparatorluk Dönemine ait küçük sunaklarda sıklıkla görülmektedir. Bu kategorideki sunaklar içerisinde patera formlu sunu tablaları Likya bölgesinin diğerinde de yaygındır[815]. Başta Pamfilya Bölgesi[816] olmak üzere Anadolu'nun çeşitli noktalarında sunu tablası patera formlu olan dikdörtgen prizması formlu küçük sunaklar yaygındır. Bu kategoride ele alınan Likya Bölgesi örnekleri MS 1. yüzyıldan başlayarak genel anlamda Roma İmparatorluk Dönemi içlerine tarihlendirilmektedir[817]. Patara örneklerine bakıldığında da benzer tarih aralığına paralel bir çizgi göze çarpmaktadır[818].

Yukarıda bahsedildiği üzere dikdörtgen prizması formlu sunaklarda sunu tablası *patera* formlu olanlar en kalabalık grubu oluşturmaktadır. Patara'da küçük sunaklar içinde diğer grupta ise düz ya da yalın sunu tablasına sahip olan örnekler vardır[819]. Bu grupta ele alınan örneklerde standart bir sunu tablası çap ölçüsü yoktur. Sunu tablaları genellikle gövdenin formunda ve üst bölümün ebatlarındadır. Temelde iki farklı form görülür. Bunlardan ilki sunağın formunda olup kare ya da dikdörtgendir[820]. Bazen de sunağın formundan farklı olarak dairesel sunu tablaları görülebilmektedir[821]. Dairesel sunu tablalarının bu şekilde tasarlanmasındaki nedenlerden biri yarım bırakılmış olma olasılıklarıdır. Ancak Patara'da ele geçmiş olan iki örnek dikkatli bir şekilde incelendiğinde sunakların tüm bölümlerinin detaylı çalışılmış olduğu görülür. Dolayısıyla sunağın tamamının bitirilip yalnızca sunu tablalarının tamamlanmamış olması akla yatkın görünmemektedir. Herhangi bir obje taşıdıklarını gösteren iz olamaması da bunların tercih olarak bu şekilde üretilmiş olma ihtimallerini güçlendirmektedir.

---

[815] Söz konusu örnekler için bk. Şahin, 1994: Taf. 15, Nr. 86b; Blakolmer, 1999: 266, Abb. 5; Sancaktar, 2016: Kat. No. 62, Lev. 84; Özdemir, 2018: 332, Fig. 2, Fig. 3, 333, Fig. 9, Fig. 13; Ayrıca Fethiye Müzesi'nde 17 teşhir numaralı sunak, Demre Müzesi'nde Myra, A.2997 numaralı sunak, Myra, 2011/329 A, vd., Antalya Müzesi'nde, Rhodiapolis, 2015/151, 2.7.88 ve 3.2.98 envanter numaralı sunaklar.

[816] Antalya Müzesi, Perge 44.11.78 envanter numaralı dikdörtgen prizması formlu küçük sunak.

[817] Blakolmer, 1999: 266; Wörrle, 1999: 270-272; Sancaktar, 2016: 242.

[818] Patara örnekleri için sunulan bu tarihlendirme önerisinde daha önceki bölümlerde yapılan farklı değerlendirmeler baz alınmıştır. Bu noktada çeşitli bölgelerde ele geçen örnekler daha çok analojik olarak karşılaştırılmıştır. Son aşamada ise yazıtlardan gelen veriler değerlendirilmiştir.

[819] Patara dikdörtgen prizması formlu küçük sunakları içinde üst yapısı hakkında fikir sahibi olunan 11 farklı sunak bu grupta incelenmektedir. Bunlar katalog sırasıyla; Kat. AS. 13, Kat. AS. 17, Kat. AS. 22, Kat. AS. 27, Kat. AS. 42, Kat. AS 44, Kat. AS. 51, Kat. AS. 52, Kat. AS. 57, Kat. AS. 59 ve Kat. AS. 60 numaralı örneklerdir.

[820] Kare ve dikdörtgen formlu sunu tablaları için bk. Kat. AS. 13, Kat. AS. 17, Kat. AS. 22, Kat. AS. 27, Kat. AS. 42, Kat. AS. 44, Kat. AS. 57, Kat. AS. 59 ve Kat. AS. 60 numaralı sunaklar.

[821] Dairesel formlu sunu tablası örnekleri için bk. Kat. AS. 51 ve Kat. AS. 52 numaralı sunaklar.

Dikdörtgen formlu örnekler kendi içinde çeşitlilik göstermektedir. Bunlar arasında en dikkat çekici farklılık bazılarının piramidal şekilde yükselip düz bir şekilde bitirilmesinde karşımıza çıkmaktadır. Kat. AS. 13 ve Kat. AS. 27 numaralı sunakların üst yapısı, dört köşede konumlanmış olan akroterlerin bulunduğu bölümden yukarı doğru sunu tablası hatlarına dik bir açıyla kesilmiştir. Üste doğru daralarak devam eden sunu tablası simetrik bir alacak şekilde üst noktada kesilmiştir. Ve sunu tablasının zemini her iki örnekte de düz bırakılmıştır. Ayrıca bu düzenlemeyle sunu tablasının cephesinin bir alınlık formu alması sağlanmıştır. Bu tasarımda da yarım bırakılmış olma ihtimalleri bulunmamaktadır. Tamamen tercihe bağlı bir model olduğu söylenebilir. Söz konusu iki Patara örneğinin sunu tablalarında görülen bu formun benzerine rastlanmamıştır.

Patara'da diğer düz zeminli sunu tablasına sahip sunaklar arasında en farklı özelliğe sahip olanı Kat. AS. 22 numaralı örnektir. Söz konusu sunağın formuna uygun dikdörtgen bir sunu tablası vardır. Sunu tablasının yüzeyinde ve merkezde ise içi eritilmiş kurşunla dolu bir yuva bulunmaktadır. Bu noktada sunu tablası üzerine bir ataşman yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere bu tarz örneklerde bronz heykellerin bulunduğu bilinmektedir[822]. Ek olarak bunun bir heykel altlığı olmadığı ve adak sunağı olduğu sunağın üzerinde bulunan yazıttan net olarak anlaşılmaktadır[823]. Dolayısıyla bu kategoride şimdiye kadar ele alınan sunaklar arasında sunu tablasında heykel bulunan bir örnek olması bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır.

Şimdiye kadar incelenen sunaklar arasında sunu tablası tamamlanmamış olan tek örnek ise Kat. AS. 17 (Lev. 63, a) numaralı eserdir. Üst kısım kabaca toplanmış ve tüm hatlar keskin bırakılmıştır. Benzer durum sunağın gövdesi için de geçerlidir. Yüzeylerde çekiç izleri görülürken hiç hiçbir noktanın ince bir şekilde perdahlanmamış olduğu izlenmektedir. Yalnızca sunağın genel formu ortaya konmuş ve bu haliyle bırakılmıştır.

Sonuç olarak Patara'da ele geçmiş olan dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların sunu tablası çeşitli düzenlemelere sahiptir. Bunlar arasında en sık karşılaşılanı patera formlu sunu tablalarıdır. Bunların hemen hepsinde köşelerde akroter, sunu tablasının içinde ise bir omphalos görülmektedir. Bu grup aynı zaman da küçük sunaklar özelinde diğer bölgelerde de sıklıkla tercih edilmiştir. Ancak yapılan araştırmalar daha çok Likya ve Pamfilya bölgelerinde bu tarz örneklerin bulunduğunu göstermiştir. Diğer grup düz zeminli ya da yalın sunu tablalarıdır. Bu gruba ait sunakların üst yapısında da kendi içinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Patara örnekleri arasında ise en belirginleri piramidal açıyla yükselip düz bırakılan

[822] Bu konuda benzer örnekler için bk. Zagreanu, 2016: 241, Pl. 1, SB2, a-d.
[823] Dr. Andrew Lepke tarafından yapılan çeviri söz konusu sunağın "Paideros oğlu Paideros tarafından adağının yerine getirilmesi üzerine tanrı Ares'e" adandığını göstermektedir.

iki sunak önem arz etmektedir. Bir diğer dikkat çekici örnek de yukarıda ayrıntılı olarak ele alınan ve üst kısımda adak heykeli taşıdığı düşünülen Kat. AS. 22 numaralı sunaktır.

Sunu tablası formlarına göre tüm detaylarıyla ele alınmaya çalışılan örneklerin bu özellikleriyle tarihlendirme konunda net veri sağlamadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla sunakların diğer özelliklerine göre yapılan tarihlendirme çalışmaları ise bunların Roma İmparatorluk Dönemi içlerine tarihlendirilmelerinin doğru olacağını göstermiştir.

5.1.2.2. Dikdörtgen Prizması Formlu Büyük Sunaklarda Sunu Tablası

Patara'da ele geçmiş olan dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların hemen hepsi gövde formunu takip eden sunu tablalarına sahiptir. Genel anlamda kaide ölçülerine yakın ancak biraz daha dar ölçülere sahip sunu tablaları söz konusudur[824]. Patara'da bu kategoride en dar sunu tablası 0.21 x 0.20 m[825] en geniş ölçülere sahip olanı ise 0.70 x 0.70 cm[826] ebatlarındadır.

Dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların üst yapı düzenlemesi, Patara özelinde küçük sunaklarda görülen çeşitliliği ve hareketliliği yansıtmadığı görülmektedir[827]. Daha doğrusu üst yapıda farklı tasarımlar olsa da çok az sayıda örnek için geçerli bir durumdur. Patara'da ele geçmiş olan toplam 37 sunaktan 26 tanesinin sunu tablası fikir verecek düzeyde korunmuştur[828]. Bunlar arasında yalnızca Kat. 111 numaralı sunağın sunu tablası daireseldir. Sunu tablasının yüzeyi ise düz bırakılmıştır. Diğer sunakların tümü dikdörtgen ya da kare formlu olup Kat. No. 84 numaralı sunak dışında hepsinin sunu tablası yüzeyi düz bırakılmıştır. Kat. No. 84 numaralı sunağın sunu tablasında 0.27 x 0.25 cm ebatlarında kareye yakın bir bölüm kanal şeklinde derinleştirilmiştir. Orta kısmı oyulmadan bırakılan bu kanalın ortalama genişliği ise 5 cm olup dört köşede ayrıca delikler açılmıştır. Bu düzenleme sunağın sunu tablasına bir ataşman yerleştirildiğini göstermektedir. Ancak ne tür bir uygulama olduğu konusunda bir veri bulunmamaktadır.

---

[824] Kaide ile sunu tablası ebatlarında Patara sunakları genel olarak ortalama 3 cm ile 9 cm arasında fark göstermektedir. Bunun yanı sıra kaide ve sunu tablasının eşit olarak verildiği örnekler de mevcuttur. Bk. Kat.100 numaralı sunak.

[825] En dar sunu tablası ölçülerine sahip sunak için bk. Kat.113 numaralı sunak.

[826] En geniş sunu tablası ölçülerine sahip sunak için bk. Kat.98 numaralı sunak.

[827] Farklı kent ve bölgelerde dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların hareketli sunu tablalarına sahip oldukları da bilinmektedir. Yani küçük sunaklardaki gibi patera formlu örnekler de mevcuttur. Örneğin Pisidya bölgesindeki dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların çoğunluğunda sunu tablası çanak ya da patera formlu olarak vurgulanmıştır. Bk. Horsley-Kearsley, 2007: 181, Pl. 264, 199, Pl. 293; Uygun, 2021: Kat.9, A-E vd.

[828] Patara'da üst sunu tablası korunmuş olan dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklar katalog sırasıyla; Kat. 84, Kat. 86, Kat. 87, Kat. 88, Kat. 89, Kat. No. 90, Kat. 91, Kat. 92, Kat. 93, Kat. 94, Kat. 95, Kat. 96, Kat. 97, Kat. 98, Kat. 99, Kat. 100, Kat. 107, Kat. 108, Kat. 109, Kat. 110, Kat. 111, Kat. 112, Kat. 113, Kat. 115, Kat. 117 ve Kat. 119 numaralı sunaklardır.

Farklı kent ve bölgelerde sunu tablası monoblok olarak üretilen bazı örneklerden dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların *omphalos*[829] ya da bazıları oldukça detaylı işlenmiş sunu çanakları[830] taşıdığını anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu noktada da silindirik formlu sunaklarda olduğu gibi iki temel ayrım öne çıkmaktadır. Bu ayrımı şekillendiren monoblok ve aplike edilebilir üretimlerdir. Tek fark dikdörtgen prizması formlu sunaklarda sunu tablasına herhangi bir obje aplike edildiğini gösteren izlere çok nadir rastlanmasıdır. Çünkü bu formdaki sunakların büyük bir kısmı Patara örneklerinde rahatça görüldüğü gibi düz ve yalın sunu tablası zeminlerine sahiptir.

Dikdörtgen prizması formlu büyük ve küçük sunaklar arasında sunu tablasının mimari detayları konusunda yakın bir ilişki söz konusudur. Monoblok üretimlerde hem küçük hem de büyük sunakların tamamen benzer sunu tablalarına sahip oldukları görülebilmektedir[831]. Bu benzerlik dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların da sunu tablasında aplike edilebilir sunu çanakları olabileceğini düşündürmektedir. Özetle küçük sunaklardaki monoblok işçilik büyük sunaklar konusunda bazı önerilerde bulunulmasına yardımcı olabilir.

Bu alanda yapılan çalışmalarda sunu tablasında görülen farklı tasarımların tarihlendirme konusunda net veriler sağlamadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla bir gelişim ya da kronolojik bir sıralamadan bahsetmek mümkün gözükmemektedir.

[829] Horsley-Kearsley, 2007: 195, Pl. 285, 293.
[830] Abay, 2020: 201-206 (Res. 1-6).
[831] Sancaktar, 2016: Kat. No. 62, Lev. 4; Uygun, 2021: Kat. 16, A-E.

ALTINCI BÖLÜM
SUNAKLARIN KULLANIMI

6.1. Patara Sunaklarının Kullanımı

Kavramsal olarak "sunak" ya da "altar" ifadeleri hemen her zaman tanrılara yapılan bir sunu ya da kurban ritüelleriyle özdeşleşmiştir[832]. Geçmişten günümüze yapılan çalışmalarda da bu kutsal misyon, sunakların birincil işlevi olarak vurgulanmıştır[833]. Öyle ki sunaklar, "Din" ve "kutsal" gibi kavramların somut bir objede misyon bulması olarak da yorumlanabilir[834]. Özellikle eken dönemde görülen sunaklar göz önüne getirildiğinde sunakların tanrı ve insan arasındaki kutsal bağlantıyı sağladığı anlaşılmaktadır[835]. Ancak zamanla sunaklara yüklenen misyon değişmiş ve sunaklar daha geniş bir amaçla kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışma konusu kapsamında ele alınan taşınabilir sunaklar, işlevsel özelliklerine göre dinsel sunaklar (*Sakral*) ve mezar sunakları (*Sepukral*) olarak temelde ikiye ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu ayrım sunakların üretim aşamasında ya da üretildikten sonraki süreçte de belirginleşebilmektedir. Yani taşınabilir bir sunak doğrudan mezar sunağı ya da dinsel sunak olarak üretilebildiği gibi sonraki süreçte de hazır bir sunak farklı bir işlevle kullanılabilmektedir. Bu daha çok yazıtlar ve sunakların üzerinde yer alan, mezar gelenekleri ya da dini anlatımları yansıtan kabartmalar sayesinde anlaşılabilmektedir. Yazıtlar belirleyici olmasına rağmen sonraki kullanım evreleri ve yazıtın silinmesi gibi durumlar nedeniyle bir sunağın üretim amacında güvenilir veriler sunmayabilir[836].

Geometrik Dönemden itibaren sunaklarda sunakların çeşitliliğin arttığı, farklı form ve tiplerdeki taşınabilir sunakların yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Bu süreçten sonra özellikle adalar çevresinde daha yoğun ve çeşitlilik gösteren bir sunak üretimi söz konusu olmuştur[837]. Klasik dönemde farklı bir form olarak dikdörtgen formlu sunaklar yayılım göstermiştir[838]. Konumuz dahilinde sunakların işlevinde görülen değişim bu süreçten sonra yaşanmıştır. Geç Klasik-Erken Hellenistik dönemle birlikte nekropol alanlarında özellikle silindirik formlu mezar sunakları görülmeye başlanmıştır[839]. Fraser sunakların kullanım

---

[832] Black-Green, 2003: 191.
[833] Detaylı bilgi için bk. Vitrivius, 1988: 84; Hasting, 1908: 342-345; Yavis, 1949: 54, 55; Wiener, 1988: 150; Haas, 1994: 514; Erbaşı, 2014: 775.
[834] Durkheim, 2005: 82.
[835] Lloyd-Mellaart, 1965: 39-60; Alp, 1994: 102; İçenli, 2019: 40.
[836] Korkut, 2007: 331.
[837] Yavis, bu dönemden başlayarak Roma Dönemi içlerine kadar tarihlendirilen tüm sunakları detaylı bir şekilde gruplandırmıştır. Detaylı bilgi için bk. Yavis, 1949: 7-21.
[838] Baldıran, 2019: 21.
[839] Fraser, 1977: 19.

amacında görülen değişimi "MÖ 4-3 yüzyıllarda nekropol alanlarında yoğun olarak görülen mezar stellerinin işlevini sunakların üstlenmesi" şeklinde yorumlamıştır[840]. Geç Hellenistik ve Roma Dönemlerinde ise gerek Likya gerekse diğer bölgelerdeki nekropollerde yoğun bir mezar sunağı geleneği söz konusudur. Yani özetle bu dönemde artık işlevi ve kullanım amacı genişlemiş bir sunak kullanımı söz konusu olmuştur. Aslında yalnızca işlevin değil aynı zamanda sunak algısının da değiştiği görülmektedir. Zira hem mezar yeri işaretleyicisi hem de ritüel ve sunuların yapılmasına fırsat veren bir tasarım ortaya konmuştur. Bu değişimle birlikte bir süre sonra büyük boyutlu taşınabilir sunaklar içinde mezar sunağı oranı dinsel sunakların önüne geçmiştir.

Patara'da hem sakral ve sepukral hayatın izlerini gösteren çok sayıda sunak bu çalışma dahilinde ele alınmıştır. Bunlara ek olarak yine kutsal nitelik taşıyan ancak farklı bir başlık altında ele alınmasının daha belirleyici olduğu düşünülen adak sunakları mevcuttur[841].

6.1.1. Mezar (Sepukral) Sunakları

Mezar sunakları konusunda edinilen bilgiler antik dönem araştırmacılarına kadar dayanmaktadır[842]. Özellikle 20. yy. başından itibaren ise mezar sunaklarına yönelik çalışmalar daha detaylıca ele alınmaya başlanmıştır[843]. İlerleyen süreçte ise konuya ilişkin daha kapsamlı araştırmalar bilim dünyasına tanıtılmıştır. Taşınabilir sunakların işlevsel açıdan en yaygın kullanımlarından biri olan mezar sunakları nekropol alanlarında görülmektedir. Klasik Dönem sonu ve Hellenistik dönem başıyla birlikte mezar stellerine bir alternatif olarak sunakların kullanılmaya başlandığı bilinmektedir[844]. Bu değişimin temelinde farklı etkenler söz konusudur. Bunların başında ise ölü gömme gelenekleri ve ritüellerin gerçekleştirilmesi adına sunaklar kullanılmaya başlanmıştır. Hem mezar yeri işareti hem de kutsal aktivitelerin yapılabilmesi sunakların kullanımıyla birlikte daha mümkün olmuştur. Özellikle süslü ve zengin anlatımlara sahip sunakların tercih edilmesi, zamanla toplumsal açıdan bir statü göstergesi olmuştur. G. Koch, mezar sunaklarının "ölünün yüceltilmesi ve toplum arasında daha ayrıcalıklı bir konumun ifade edilme çabası" gibi nedenlerle ortaya çıktığını belirtmektedir[845]. Tüm bunlara ek olarak ise ölü kültü ve bununla bağlantılı olarak mezarlarda çeşitli ritüellerin gerçekleştirilebilmesi için kutsal bir alan ya da kutsal bir obje ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç doğal olarak hem mezar yerini gösteren hem de mezar sahibinin adını

[840] A.g.e.
[841] Adak sunakları hakkında bilgi için bk. Korkut, 2008: 727-734; Özdemir, 2018: 329-345.
[842] Pausanias, 2. 28. 9.
[843] Konu hakkında bilgi için bk. Altmann, 1905: 1-36.
[844] Fraser, 1977: 19.
[845] Koch, 2001: 126.

taşıyan ve aynı zamanda çeşitli ritüellerin yapılmasına olanak kılan mezar sunaklarıyla giderilmiştir. Bu aşamada önemli bir detay ise mezar sunaklarını mezar stellerinden ayıran kutsal ritüellerdir. Dolayısıyla çok yönlü kullanılabilen mezar sunakları, kutsal ritüellere de olanak sağlaması nedeniyle nekropol alanlarında tercih edilmiş olmalıdır[846].

Bir sunağın mezar sunağı olduğu yalnızca sepukral alanlarda bulunmasıyla tespit edilemez. İşlevsel açıdan kimliklendirme belli başlı kriterlerin varlığı ile mümkün olmaktadır. Bunların başında ise yazıtlar gelmektedir. Hellenistik ve Roma Dönemlerinde genellikle eski Yunanca yazıtlar taşıyan mezar sunaklarındaki bazı terimler belirleyicidir[847]. Örneğin, "XAIPE"[848], "MNHMHΣ XAPIN"[849] ve "MNHMHΣ ENEKEN"[850] gibi ifadeler, mezar sunaklarında sıklıkla görülen sepukral kavramlardır[851]. Söz konusu ifadelerde sunağı yaptıran ve anısına sunak yaptırılan kişiler isimleriyle birlikte belirtilmektedir[852]. Epigrafik veriler dışında sunakların işlevsel kimliklendirmesinde belirleyici olan bir diğer kriter ise sunakların üzerinde yer alan figüratif anlatımlardır. Tipoloji ve ikonografi bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınan bazı kabartmalar mezar sunakları hakkında önemli ip uçları vermektedir. Bunlar arasında, girlandlar[853], sarmaşık motifleri[854], büstler[855], portreler[856], yan yana ayakta duran insan figürleri[857], niş içinde insan figürleri[858] ve boğa başları[859] ve yılan kabartmaları[860] görülen sunaklar genellikle mezar sunaklarında ilişkilendirilmektedir. Bazen de lahit ve mezar stellerinde de görülen mesleki ifadeler bu konuda fikir verebilmektedir[861]. Tüm bunlara ek olarak mezar sunaklarında el betimlemelerinin de zaman zaman tercih edilebildiği bilinmektedir[862]. Tüm bu anlatımlar bölgesel olarak farklılık gösterebilmektedir. Örneğin Pamfilya ve Likya bölgelerinde görülen silindirik formlu mezar sunaklarının girland üstü boşluklarında portre ya da büstler görülürken[863], Kos menşeili sunaklarda ise *cornucopia*

[846] Ölü kültü ve ritüeller konusunda bilgi için bk. Akçay, 2019: 261-283.
[847] Tarkan, 2011: 18, 19.
[848] Horsley-Kearsley, 2007: 129, 135, 138-140, 143, 145, 146, 151-154, 156.
[849] Tarkan, 2011: 18.
[850] Korkut-Tekoğlu, 2003: 105-118.
[851] Detaylı bilgi için bk. Davies, 1895: 100-115; Hill, 1895: 116-131; Ormerod-Robinson, 1914: 1-35; Bryce, 1976: 175-190; Höghammar, 2004: 69-81; Milner, 2004: 69. 5.
[852] Bu konuda detaylı bilgi için bk. Horsley-Kearsley, 2007: 123-230.
[853] Fraser, 1977: 110.a; Berges, 1996: Taf. 1-30; Adıgüzel, 2015: Kat. No. 2, Res. 2.
[854] French, 1999-2000: 179, Fig. 1; Korkut-Tekoğlu, 2003: 110, 11.
[855] Korkut, 2007: Taf. 116, 5; Uygun, 2021: Kat. No. 5, Kat. No. 10.
[856] Korkut, 2007: Taf. 116, 3,4, Taf. 117, 1, 3-5.
[857] Horsley-Kearsley, 2007: 126, Pl. 175, 208, Pl. 187, 217; Uygun, 2021: Kat. No. 2, 3.
[858] Horsley-Kearsley, 2007: 135, Pl. 186, 216.
[859] Tarkan, 2011: Levha XIX, XX.
[860] Berges, 1996: Taf. 52, 53; Adıgüzel, 2015: Kat. 3, Res. 3, Res. 23, Res. 24; Baldıran, 2019: Kat. No. 15.
[861] Patara sunakları içinde Kat. No. 96 numaralı mezar sunağı üzerinde ayakkabı betimlemesi görülmektedir. Sunağın üzerindeki yazıttan bunun bir ayakkabı ustasına ait mezar sunağı olduğu anlaşılmıştır.
[862] Bk. Patara Kat. No. 108 ve Kat. No. 109 numaralı dikdörtgen prizması formlu mezar sunakları.
[863] Korkut, 2007: Taf. 116, 3,4, Taf. 117, 1, 3-5, Taf. 119, 1-9.

görülebilmektedir[864]. Dolayısıyla standart bir şema söz konusu değildir. Kaide ve üst bölümde görülen profil yapılarında da standart bir uygulama yoktur. Daha çok atölye ya da dönemsel özellikler belirleyicidir.

Mezar sunakları farklı form ve yapılara sahip olabilmektedir[865]. Dikdörtgen prizması ve silindirik formlar hemen her bölgede çok yaygındır. Patara sunakları içerisinde de hem dikdörtgen hem de silindirik formlu mezar sunaklarının birlikte ve aynı dönemlerde tercih edilmiş olduğu görülmektedir. Patara'da ele geçen farklı formlardaki taşınabilir sunakların çok büyük bir bölümünü mezar sunakları oluşturmaktadır. Büyük sunaklarda dikdörtgen prizması ve silindirik formlardaki toplam 121 adet sunak bu tez konusu kapsamında ele alınmıştır. Bunlar arasında sunakların işlevsel tanımlaması yapılabilenlerden 91 sunağın sepukral amaçla kullanılmış olduğu tespit edilmiştir. Kalanların ise kısmı belli bir veri sağlamadığı için net olarak gruplandırılamayan sunaklardır[866]. Formlarına göre değerlendirildiğinde, dikdörtgen prizması formlu 37 sunaktan 26 tanesi[867], silindirik formlu sunaklardan ise 65 tanesi[868] mezar sunağıdır[869]. Söz konusu sunakların belli bir kısmı tüme yakın korunmuşken az sayıdaki sunak ise kısmen yalnızca fikir verecek düzeyde korunmuştur[870]. Eldeki tüm veriler, Patara'da görülen büyük boyutlu silindirik ve dikdörtgen prizması formlu her iki formda da yoğunluğun mezar sunaklarında olduğuna işaret etmektedir.

Dikdörtgen prizması ve silindirik formlarda olduğundan bahsedilen söz konusu sunaklar, kendi içinde de alt gruplara ayrılabilmektedir. İlk olarak dikdörtgen prizması formlu mezar sunakları göz önüne alındığında Patara'da iki ayrı alt grup olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki yalın yazıtlılar[871], diğeri ise kabartmalılardır[872]. Patara'da ele geçen tek kabartmalı dikdörtgen prizması formlu sunak Kat. 110 numaralı eserdir. Bu eserin üzerinde ise

---

[864] Bk. Berges, 1996: Taf. 13 (3, 4), Taf. 16, Taf. 15.

[865] Silindirik formlu mezar sunağı örneği için bk. Korkut, 2007: Taf. 116, 1-5; Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağı örneği için bk. Pfuhl-Möbius, 1979: Taf. 323, 2289.

[866] İşlevsel olarak bir gruba dahil olmayan dikdörtgen prizması formlu sunalar, Kat. 119 ve Kat. 120 numaralı örneklerdir.

[867] Patara dikdörtgen prizması formlu mezar sunakları için bk. Kat. 85, Kat. 87-91, Kat. 95- 105, Kat. 107-110, Kat. 112, Kat. 113, Kat. 115-118 numaralı eserlerdir.

[868] Patara silindirik formlu mezar sunakları için bk. Kat. 1-43 Kat. 47, Kat. 49-52, Kat. 54-63, Kat. 66-69, Kat. 73, Kat. 79-81 numaralı sunaklar.

[869] Her iki grup için mezar sunağı olarak belirtilen örnekler yalnızca herhangi bir veriye dayanarak net tespit edilmiş olanlardır. Bunun dışında bu rakam artış yönünde değişkenlik gösterebilir.

[870] Yukarıda bahsedilen kriterleri sağlayan ve bu açıdan mezar sunağı olduğu tespit edilen örnekler küçük parçalar halinde korunmuş olabilmektedir. Yine bahsedildiği üzere bunlar genellikle yazıtlar ya da sunakların üzerinde yer alan çeşitli betimler yoluyla kimliklendirilmiştir. Kataloğa dahil edilen bazı sunak parçaları ise her ne kadar birçok açıdan mezar sunaklarıyla benzerlik içinde olsa da net veriler olmadığı için gruplandırmaya dahil edilmemiştir. Dolayısıyla mezar sunağı olarak gruplandırılan tüm örnekler net veriler üzerinden değerlendirilmiştir.

[871] Yalın yazıtlı örnekler için bk. Kat. 85, Kat. 87-91, Kat. No. 95-105, Kat. 107-109, Kat. 112, Kat. 113, Kat. 115-118 numaralı sunaklar.

[872] Patara'da dikdörtgen prizması formlu kabartmalı sunak Kat. 110 numaralı örnektir. Farklı kent ve bölgelerde ise bu kategoride çok sayıda örnek görülmektedir. Hatta bunlar kendi içinde alt gruplara da ayrılmaktadır.

daha sonraki bölümde ayrıntı olarak ele alınacağı üzere ayakta duran bir insan figürü betimlenmiştir. Geri kalan tüm sunaklar ise yazıtlıdır. Bunlar dışında ise üç ayrı sunakta kazıma yöntemiyle işlenmiş el betimlemeleri[873] ve bir de ayakkabı motifi[874] söz konusudur. Bunlar dışında farklı özelliğe sahip bir örnek Patara'da ele geçmemiştir.

Silindirik formlu mezar sunakları da belli başlı özelliklere göre alt gruplara ayrılabilmektedir. Bunlar en genel haliyle yalın ya da yazıtlı mezar sunakları ve üzerinde çeşitli bezeme unsurları bulunan mezar sunaklarıdır. Ancak bezemeliler de kendi içinde farklı alt gruplara ayrılmaktadır. Bu yönlü bir ayrım yapıldığında, girlandlı mezar sunakları[875], girlandlı ve portreli mezar sunakları[876], sarmaşık motifli mezar sunakları[877] ve nişli ve figürlü mezar sunakları[878] ve yılan kabartmalı mezar sunakları[879] şeklinde beş ayrı gruptan söz etmek mümkündür.

Yalın ya da yazıtlı mezar sunakları tüm bölgeler içinde görülen en kalabalık gruptur. Likya'daki örneklerin tamamı yerel kireç taşından üretilmiştir. Bazı sunaklarda yazıtlar aşınma ve sonraki kullanımlar nedeniyle silinmiştir. Ancak orijinalinde bunların tamamının yazıtlı olduğu düşünülmektedir. Boyutları ve genel mimari yapıları her bölge için farklılık gösterebilir. Likya bölgesindeki örneklerin çok büyük bir bölümü Rodos ana tipini yansıtan çift silmeye sahiptir. Patara'da fikir verecek düzeyde korunmuş olan 39 farklı silindirik formlu sunak bu kategoride değerlendirilmektedir. Patara örnekleri arasında kaide profili formu ve gövde yapısına MÖ 2. yüzyıldan itibaren bu sunakların kullanıldığı bilinmektedir[880]. Ancak Likya Bölgesi'nde daha çok Geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemlerinde yoğun olarak üretildikleri bilinmektedir[881].

Girland motifi mezar sunaklarında çok sıklıkla kullanılan bir bezeme elemanıdır. Likya bölgesi dışında da oldukça yaygın bir şekilde mezar sunaklarında kullanıldığı görülmektedir. İki sunak dışında tamamı yerel kireç taşından üretilmiştir[882]. Girlandları oluşturan bitkiler de

---

[873] Patara'da el betimlemesine sahip sunaklar için bk. Kat. No. 108 (Lev. 48, a; Çiz. 25, a / 51, e) ve Kat. No. 109 (Lev. 48, b) numaralı eserler.
[874] Ayakkabı motifli sunak için bk. Kat. 96 (Lev. 44, d; Çiz. 23, a / 50, a) numaralı sunak.
[875] Höghammar, 2004: Fig.1-8.
[876] Korkut, 2007: Taf. 116, 2-5.
[877] Korkut, 2007: Taf. 115, 1-4.
[878] Bairami-Katsioti, 2008: 630, Kat. No. 34.
[879] Berges, 1986: Abb. 118-Abb. 125.
[880] Torus profili üzerinde dik bir kyma rekta profili ile Kat. No. 47 numaralı örnek MÖ 2. yüzyıla, yine alçak kaide kaideye oranla basık gövde ve üst yapıda görülen dar ve dışa doğru genişleyen düzenlemeyle Kat. No. 25 numaralı sunak da yakın bir tarih aralığına ait yerel bir üretimdir.
[881] Bu konuda detaylı bilgi için bk. Korkut, 2007: 327-333.
[882] Kat. No. 04 ve Kat. No. 10 numaralı sunaklar mermerdir. Ancak bunlar Rodos ve Karia Bölgesi'nden bilinen mezar sunakları olup tamamı mermerden üretilmiştir. Dolayısıyla Patara'da ele geçmiş olan bu iki sunağın kente dışarıdan ticaretle gelmiş olduğu düşünülmektedir. Bu konuda bilgi ve farklı örnekler için bk. Fraser, 1977: Fig. 91, Fig. 116, Fig. 118; Berges, 1996: Taf. 34-Taf. 40, Taf. 46-Taf.48.

hemen her sunakta farklılık göstermekle birlikte genellikle, akhantus, lotus, defne, meşe yaprağı ve buğday demeti başlıca tercih edilen bitkisel motiflerdir. Taşıyıcılar ise çoğunlukla bukefalion ve bukranion olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bunun dışında eros, viktoria, masklar ve rozetler gibi çok çeşitli girland taşıyıcıları tercih edilebilmektedir. Girland kavisleri sayısal olarak farklılık gösterebilmektedir. Atölye ya da bölgesel etkenler nedeniyle üç ya da dört girland kavisi sunağın çevresine dolanmaktadır. Girlandlı mezar sunakları hemen her zaman sunağı adayan ya da adanan kişinin isimlerinin yer aldığı yazıtlara sahiptir[883]. Daha önce de belirtildiği üzere, yazıtlar sonradan yazılmış farklı kullanımlara ait olabilmektedir. Bu sunaklarda standart ölçüler ya da profil düzenlemeleri söz konusu değildir. Tamamen dönemsel ya da bölgesel bir özellik olarak farklılık göstermektedir. Patara'da ele geçen sunakların 11 tanesi girlandlıdır. Tamamı silindirik formlu olan bu örneklerin çoğunluğu tüme yakın korunmuşken, bir kısmı kısmen korunmuştur[884]. Dikdörtgen prizması formlu sunakların da girland taşıdığı bilinmektedir[885]. Ancak Patara'da günümüze dek süren çalışmalarda böyle bir örneğe rastlanmamıştır.

Mezar sunaklarında portre ve büstlerin görülmesi oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Portrelerde ya sunağı yaptıran kişilerdir ya da ölen kişiler tasvir edilmektedir[886]. Genellikle üst gövde ya da boyunla verilen baş şeklinde karşılaşılmaktadır[887]. Korkut, porte ve büst formlarının toplamda beş farklı gruba ayrılabileceğini, genellikle boyunlu, boyunsuz başlar ve üst gövdeyle birlikte verilenlerin tercih edildiğini belirtmektedir[888]. Portre ve büstler sunaklarda genellikle girland üstü boşluklarda ya da doğrudan tek başına olacak şekilde kullanılmaktadır. Nadiren de olsa girland taşıyıcısı olarak kullanıldıklarını gösteren örnekler de mevcuttur[889].

Patara'da toplam altı farklı silindirik formlu mezar sunağının üstünde portre ve büst yer almaktadır[890]. Bunlar taşıdıkları portre ve büst sayısı bakımından farklılık gösterebilmektedir. Örneğin Kat. 01[891] ve Kat. 02[892] numaralı sunaklarda 4 portre vardır. Kalan dört sunağı

[883] Korkut-Tekoğlu, 2003: 105-116.
[884] Patara' da girlandlı sunaklar için bk. Kat. 01-07, Kat. 09, Kat. 10, Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı eserlerdir.
[885] Baldıran, 2019: Kat. No. 3, Kat. No. 5, Kat. No. 12; Şahin-Uzunoğlu, 2020: 164. 29, 166. 31.
[886] Bu konuda detaylı bilgi için bk. Korkut, 2006: 23, 24.
[887] Korkut, 2006: 23.
[888] Korkut, 2006: 23.
[889] Girland taşıyıcısı olarak kullanılan portreler için bk. Pfuhl-Möbius, 1977: Nr. 2019; Işık, 2007: 98; Tarkan, 2011: 47.
[890] Patara örnekleri arasında Kat. 01-03, Kat. 06, Kat. 07 ve Kat. 09 numaralı silindirik formlu mezar sunakları üstünde porte ve büstler bulunmaktadır.
[891] Kat. 01 numaralı mezar sunağında dört ayrı portre vardır. Bunlardan ikisi cinsiyet ayrımı yapılabilecek düzeyde korunmuşken, biri daha az korunmuş, sonuncu ise yalnızca porte yeri belli olacak düzeyde korunmuştur. Korunmuş olan portrelerin bir kadın ve bir erkek figüre ait oldukları tespit edilmiştir.
[892] Kat. 02 numaralı sunağın taşıdığı portreler günümüze ulaşmamıştır. Yalnızca portelerin bulundukları yerde kalan izlerden bu sunağın üzerinde dört adet portre olduğu anlaşılmaktadır.

hepsinde 3'er adet portre vardır[893]. Ancak bunlar kimliklendirme yapılamayacak boyutta tahrip olmuş örneklerdir. Patara'daki mezar sunaklarında görülen figüratif anlatımlarda bazıları boyun ve baş şeklinde verilirken bazıları ise gövdenin üst kısmı dahil olacak şekilde bir büst olarak verilmiştir. Kat. 01 numaralı örnekte büstler aslında girland şemasının bir parçası olarak kullanılmıştır. Benzer uygulamalar hem Likya hem de Pamfilya kentlerinde mevcuttur[894]. Patara'da Kat. 01 numaralı silindirik formlu sunakta görülen büst düzenlemesine en benzer örnek ise Adana Müzesi'nde korunan 8.22.79 envanter numaralı ostothektir[895]. Likya ve Pamfilya kentlerinde görülen girlandlı ve portre ya da büstü silindirik mezar sunakları T. Korkut tarafından ele alınmıştır. Korkut, Pamfilya-Likya grubu olarak adlandırdığı bu sunakları mimari formlarıyla Rodos ana tipini yansıtan girlandlı mezar sunakları olduğunu belirtmektedir[896]. Araştırmacının yapmış olduğu detaylı çalışmalar, bu grup altında ele alınan sunakların en erken örneklerinin Augustus Dönemine ait olduğunu göstermiştir[897]. Ek olarak Korkut, söz konusu sunakların üretimlerinin MS 2. yüzyılda durmuş olduğunu aktarmaktadır[898]. Araştırmacının yapmış olduğu bu değerlendirme bu tez kapsamında da benzer sonucu göstermektedir. Ancak belirtilen tarihten sonra tamamı ikinci kullanım olduğunu düşündüğümüz nişli ve figürlü sunakların farklı bir grup olarak yoğun biçimde kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Bu aşamada diğer sunakların da sonraki süreçte tekrar kullanımları söz konusudur. Pamfilya-Likya grubu sunakların en yoğun görüldüğü Likya kentlerinin başında Patara gelmektedir[899]. Bu gruba ait örneklerin yoğunlukla görüldüğü diğer Likya kentleri ise Telmessos[900] ve Myra'dır[901]. Pamfilya Bölgesinde ise Perge ve Side bu sunakların ağırlıklı olarak tespit edildiği merkezlerin başında gelmektedir.

Silindirik formlu mezar sunakları içinde en dikkat çekici gruplardan biri sarmaşık motiflilerdir. Tamamı yerel kireçtaşından üretilmiştir. Bu kategorideki sunaklarda silindirik gövdeyi saran ve bir noktada genellikle Herakles düğümü ile uçları birleştirilen bir sarmaşık dalı bulunmaktadır[902]. Sarmaşık dalı hattı hemen her zaman gövdenin tam merkezinde konumlandırılır. Bu motifi oluşturan şema içerisinde, sarmaşık dalı, sarmaşık yaprakları,

---

[893] Patara silindirik formlu mezar sunakları arasında üç portre taşıyan örnekler için bk. Kat. 03, Kat. 06, Kat. 07 ve Kat. 09 numaralı eserler.
[894] Korkut, 2007: Taf. 116-Taf. 119.
[895] Detaylı bilgi için bk. Korkut, 2005: 162, Abb. 2.
[896] Bu konuda detaylı bilgi için bk. Korkut, 2007: 327-333.
[897] Korkut, 2007: 332.
[898] Korkut, 2007: 332.
[899] Patara' da bu gruba ait tamamına yakını korunmuş olan 7 farklı sunak ele geçmiştir. Bunun dışında ise yine aynı grupta ele alınan iki sarmaşık motifli sunak ve iki küçük parça halinde girland kısımları görülen örnek vardır.
[900] Fethiye Müzesinde, Telmessos ve çevresinde ele geçmiş olan 5 farklı girlandlı ve büstlü, bir tane de sarmaşık motifli silindirik mezar sunağı bulunmaktadır.
[901] Myra ve Andriake'de 2 girlandlı ve portreli iki tane de sarmaşık motifli sunak ele geçmiştir.
[902] Sarmaşık motifli silindirik sunak örnekleri için bk. Korkut, 2007: Taf. 115, 1-4, Taf. 166, 1.

korymbes ve düğüm için kullanılan kurdeleler görülür. Sarmaşık motifli sunakların hepsinde genellikle gövde üzerinde sarmaşık hattının altında yazıt bulunur. Bu kategorideki sunakların mimari formu girlandlı ve portreli örneklerle aynı olup Rodos ana tipini yansıtır. Sunu tablası yüzeyinde diğer silindirik formlularda olduğu gibi bir zıvana deliği vardır. Korkut, "sarmaşık dallarının mezar sunakları üzerinde bu şekilde betimlenmesinin Likya ve Pamfilya dışında başka bir yerde görülmediğini" aktarmaktadır[903]. Dönemsel olarak Pamfilya ve Likya grubu sunaklarla çağdaş olup Hellenistik dönemden itibaren üretildikleri bilinmektedir[904]. Patara' da bu gruba dahil olan iki sunak ele geçmiştir[905]. Bunlardan ilki olan Kat. 11 numaralı eser kısmen korunmuş olmasına karşın sarmaşık motifi büyük oranda fikir vermektedir. Sarmaşık motifli diğer sunak olan Kat. 12 numaralı eser ise motifin geniş ve zengin yapısıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Her iki sunak da yazıt görülür. Ancak bunlar ikinci kullanımla ilişkidir[906]. Fethiye, Demre, Antalya ve Side Müzeleri'nde bu gruba ait çok sayıda benzer sunak bulunmaktadır. Ek olarak sarmaşık motifleri bazen girland şemasıyla birlikte verilebilmektedir. Bunun en net örneği ise Patara' da ele geçmiş olan Kat. 01 numaralı silindirik formlu mezar sunağıdır.

Nişli ve figürlü örnekler, silindirik formlu mezar sunakları içinde yoğun olarak görülen bir diğer alt grubu oluşturmaktadır. Bu gruptaki sunakların da hepsi yerel kireç taşından üretilmiştir. Nadiren de olsa dikdörtgen prizması formlu mezar sunaklarında da benzer niş ikonografisinin kullanıldığı görülmektedir[907]. Silindirik formlularda sunak mimarisi çoğu zaman Rodos ana tipidir. Ancak Rodos profiline sahip olmayan sunaklarda da rastlanmaktadır[908]. Gövde üzerinde yüksek bir niş ve içinde genellikle ayakta duran giyimli bir figür bulunmaktadır[909]. Nadiren de olsa iki farklı figür bulunabilmektedir[910]. Nişler belli bir standart ölçü ya da simetrik uygulamayı yansıtmamaktadır. Genellikle kenardan başlayarak merkeze doğru derinleşen bir işçilik söz konusudur. Bazı örneklerde ise nişler daha yüzeysel ya da daha asimetrik bir niş oyuğuna sahiptir. Figür ya da figürler ise hemen her zaman nişin merkezinde ve nişin içine tam sığacak boyutta verilmektedir. Yani niş ölçüleri genellikle bir figürü tam olarak kapsayacak şekilde düşünülmektedir. Bu kategoride farklı uygulamalar da göze çarpmaktadır. Örneğin çerçeve şeklinde derinliği olmayan yüzeysel bir içinde figürlerin

[903] Korkut, 2007: 331.
[904] Korkut, 2007: 331, 332.
[905] Patara' da ele geçen sarmaşık motifli sunaklar için bk. Kat. 11 ve Kat. 12 numaralı eserler.
[906] Özellikle Kat. No. 12 numaralı sunağın erken stil özelliklerini taşıyan sarmaşık motifi, Roma İmparatorluk Dönemine ait yazıtla birlikte görülmektedir. Ancak bu farklılık sunaklar için bilindik bir durumdur.
[907] Dikdörtgen prizması formlu mezar sunaklarında nişli figürlü örnekler için bk. Naour, 1977: Taf. IX, Nr. 4.
[908] Rodos tipi silindirik formlu sunaklar dışında örnekler için bk. Pfuhl-Möbius, 1979: Taf. 306, 2130.
[909] Nişli ve figürlü mezar sunağı örneklerinden bazıları için bk. Horsley-Kearsley, 2007: 135, Pl. 186. 216, 169, Pl. 246. 259 vd., Dökü, 2021: Fig. 7, Fig. 13.
[910] Horsley-Kearsley, 2007: 169, Pl. 246. 259.

bulunduğu silindirik mezar sunakları da vardır[911]. Diğerlerinden farklı olarak genellikle iki ya da daha fazla ayakta duran figür söz konusudur[912]. Dikdörtgen ve silindirik sunaklarda görülen nişi içinde figür ikonografisinin öncüsü ise mezar stelleridir[913]. Mezar stellerinde çok daha geniş bir mezar ikonografisi söz konusudur. Bununla birlikte sunaklardaki kullanımın en yakın halini yansıtan ayakta duran ikili figürler yoğun olarak tercih edilmiştir[914].

Nişli ve figürlü sunaklarla Likya Bölgesi'nde yoğun olarak karşılaşılmaktadır. Fethiye, Demre ve Antalya Müzeleri'nde bu gruba ait çok sayıda eser korunmaktadır. Likya dışında ise Pisidya Bölgesi'nde de sayıca fazla nişli ve figürlü sunak örneği vardır[915]. Anadolu dışında ise az sayıda örnek göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki Rodos Müzesi'nde sergilenen örnektir[916]. Bir diğeri ise Mısır'da İskenderiye Müzesi'nde korunmaktadır[917]. Patara'da nişli ve figürlü özellikte 5 farklı silindirik formlu mezar sunağı ele geçmiştir[918]. Söz konusu sunaklardan Kat. 13, Kat. 14 ve Kat. 15 numaralı eserler tüme yakın korunmuştur. Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunaklar ise yalnızca nişli kısımları fikir verecek düzeyde günümüze ulaşmıştır. Tüme yakın korunan örnekler, bunların da mimari tasarımlarıyla Rodos ana tipini yansıttıklarını göstermektedir. Patara örneklerinin tamamı sonraki kullanım olduklarını gösteren izler taşımaktadır. Örneğin Kat. 14 numaralı sunağın üzerinde silinmiş bir yazıt ve eski kullanıma ilişkin bazı detaylar kalmıştır. Kat. 15 numaralı sunağın diğer yüzünde daha küçük ve sonradan iç kısmı tıraşlanmış bir niş daha vardır. Dolayısıyla bu sunak en az üçüncü kullanıma işaret etmektedir. Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunaklar ise orijinalinde girlandlı olmasına karşın sonraki kullanımda girlandlar belli bir noktadan kesilmiş ve bu bölüme niş açılmıştır[919]. Yine bu grup altında ele alınan sunakların tamamı yazıtlıdır. Yazıtlar her zaman niş altında olmayabilir. Bazen Patara Kat. 15 numaralı örnekte olduğu gibi nişin yan yüzlerinde ya da kaide üzerinde de görülebilmektedir[920]. Bu durum tamamen yazıt için yeterli herhangi bir boş alana ihtiyaç olmasıyla açıklanabilir. Sonuç olarak nişli ve figürlü sunakların üretimi için çeşitli form ve özelliklerdeki tüm sunaklar kullanılmıştır. Patara'da hem girlandlı hem de yalın ya da yazıtlı sunakların sonraki süreçte bu amaçla kullanıldığı tespit edilmiştir. Farklı araştırmacılar

---

911 Milner, 2004: Fig. 34, Fig. 35.
912 Horsley-Kearsley, 2007: 134, Pl. 185. 215, 142, Pl. 198. 227, 209. Pl. 312. 311.
913 Pfuhl-Möbius, 1979: Taf. 171-Taf. 180 vd.
914 Fıratlı, 1965: 276-278.
915 Pisidya Bölgesi'ndeki nişli figürlü sunaklar için bk. Horsley-Kearsley, 2007: 123-220.
916 Maiuri, 1928: 28, Fig. 10.
917 Korkut, 2007: Taf. 120, 1.
918 Patara' da silindirik formlu nişli ve figürlü sunaklar için bk. Kat. 13-17 aralığındaki eserler.
919 Nişli ve figürlü sunaklarda bazı örneklerde girlandların iki taraftan kesildiği ve arada kalan bölüme niş açıldığı bilinmektedir. Ancak bu aşamada dikkat çekici bir detay tüm örneklerde girlandların aynı noktadan kesilmiş olmasıdır. Örnekler için bk. Korkut-Tekoğlu, 2003: 110, 12; Korkut, 2007: Taf. 120, 1-3.
920 Kaide üzerinde yazıtlı örnekler için bk. Horsley-Kearsley, 2007: 135, Pl. 186. 216.

tarafından ele alınan bu gruptaki sunaklar MS 1. ve MS 2. yüzyılın sonlarına kadar tarihlendirilmektedir[921].

Yılan kabartmalı sunaklar, mezar sunakları içerisinde bir diğer dikkat çekici gruptur. Yılan betimlemesi ölü gömme gelenekleri kapsamında çeşitli sanat dallarında sıklıkla karşılaşılan bir ikonografidir[922]. Bunun temel sebeplerinden biri yılanın insanın ölümsüzlük ve yer altı dünyasına bakışında yılana yüklediği misyonda saklıdır[923]. Zira derisini atan yılan tekrar doğuşu ve sürekli bir yenilenmeyi, sembolize etmektedir[924]. Mezar sunaklarında görülen yılan figürleri, yılanın yer altı tanrılarıyla olan ilişkisiyle yorumlanmaktadır[925]. Daha çok yer altı dünyasının ruhani boyutunu temsil ettiği düşünülmektedir[926]. Sunaklarla birlikte tasvir edilen yılan figürlerinin en dikkat çekici örneklerinden biri lararіumlarda görülen resimsel anlatımlardır[927]. Söz konusu duvar resimlerinde lararium alanı ya da sunağın çevresinde resmedilen hareketli yılanlar hem ailenin koruyucusu hem de bereketi simgelemektedir[928]. Yılan figürleri sunaklar üzerinde belli başlı ikonografik şemalar halinde tasvir edilmektedir. Örneğin bazı sunaklarda antitetik duran iki farklı yılan ya da aynı duruştaki tek bir yılanın Kantharos ve benzer bir kabın içine doğru yöneldiği görülmektedir[929]. Sabazios kültü ile ilişkilendirilen bu ikonografi mezar sunaklarında da sıkça kullanılmıştır[930]. Farklı olarak ise tek bir yılan silindirik sunağın etrafını girland kavisi gibi dolanıp tekrar Kantharos içine doğru yönelebilmektedir. Bu anlatıma uyan bir örnek Patara' da ele geçmiştir. Kat. No. 08 numaralı silindirik formlu sunak üzerinde çok ince bedenli, kavisler yaparak dolanan bir yılan merkezde duran kantharosa doğru başını uzatmıştır. Tüm bu betimlemelerden farklı olarak ise silindirik formlu mezar sunaklarında daha hareketli ve yılanların çok daha ön planda betimlendiği bir ikonografi söz konusudur. Söz konusu anlatımlarda kuyruk kısımları silindirik formlu sunağın zeminine doğru bakarken, gövde ise iki kez sunağın etrafını sarmaktadır[931]. Baş kısmı ise daima sunu tablasına yani yukarı doğru hareketlenmiş şekilde verilmektedir[932]. Yılan gövdeleri oldukça hacimli ve detaylı verilmektedir. Korunarak günümüze ulaşan örneklerin hemen hepsinde yılanların pullarının çok detaylı bir işçilikle vurgulandığı anlaşılmaktadır. Zira

[921] Genel bilgi için bk. Korkut-Tekoğlu, 2003: 108, 110; Horsley-Kearsley, 2007; 134, 169, Pl. 246 vd.
[922] Mitropoulou, 1977: 15.
[923] Thomson, 2008: 111.
[924] Şimşek, 2020: 843-850.
[925] Kalkan-Deniz, 2021: 2329-2344.
[926] Fraser, 1977: 38.
[927] Gradel, 2002: 41, Fig. 2.1, 42, Fig. 2.2.
[928] Warrior, 2006: 28, 29, Res. 20.
[929] Bahsedilen ikonografi ve Sabazios kültü hakkında genel bilgi için bk. Naour, 1977: Taf. XI, Fig. 1-4; Akıncı, 2000: 10-25, Lev. 3, Res. 3, Lev. 9, Res. 9.
[930] Özdemir, 2016: Kat. No. 47, Lev. 10, Res. 34, Kat. No. 48, Lev. 11, Res. 35.
[931] Fraser, 1977: Fig. 102-Fig. 104.
[932] Berges, 1996: Taf. 52, 3, 4.

yılanların pulları hem ölü gömme gelenekleri hem de kült açısından oldukça belirleyici bir kriterdir. Bu gruptaki sunakların tamamı mermerden üretilmiştir[933]. Patara'da ele geçmiş olan Kat. 18 numaralı yılan figürlü sunak bu grubun en iyi korunmuş örneklerinden biridir[934]. Bu kategorideki diğer örnekler gibi Patara Kat. 18 numaralı sunağın kaide, gövde ve sunu tablası düzenlemesi Hellenistik Dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Bu tipteki sunakların hepsinde mezar sahiplerine ithafen yazıt bulunmaktadır. Patara sunağında da yılanın baş kısmının iki yanından başlayıp alta doğru inen bir yazıt mevcuttur.

Yılan figürlü sunakların en yoğun olarak görüldüğü yer Knidos Nekropolüdür[935]. Bunun dışında yine Karia Bölgesi'nde Keramos[936], Datça[937], Kedreae[938] ve Marmaris Müzesi'nde bu gruba ait sunaklar bulunmaktadır. Anadolu dışında ise Rodos[939], Kos[940] ve Nisyros[941] adalarında yılan figürlü sunaklar görülmektedir. Söz konusu gruba ait örneklerin tamamı MÖ 2/1. yüzyıllara tarihlenmektedir[942]. Patara'da ele geçen Kat. 18 numaralı yılan figürlü sunak, mimari tasarımı, yılan kabartmasının stili ve mermer özeliği bakımından Knidos örnekleri ile büyük benzerlik göstermektedir. Patara örneğinin tarihlendirmesi konusunda öncelikli olarak benzer örnekler üzerinden analoji çalışması yapılmıştır. Devamında bu konuda yapılan araştırmalarda çok fazla ön planda tutulmayan sunağın genel mimarisi ve profil düzenlemesi ele alınmıştır. Kaide ve sunu tablası tipolojisinin ele alındığı bölümde detaylı olarak açıklanmaya çalışılan profil özellikleri bu sunağın tarihlendirmesi konusunda önemli veriler sağlamıştır[943]. Ek olarak sunağın ön yüzünde yer alan yazıtla birlikte bu eserin MÖ 2. yüzyılda üretilmiş olduğu netlik kazanmıştır. Diğer yandan bu sunağın üretim malzemesi mavi-gri renkte orta gözenekli yapıdaki Lartik mermerdir[944]. Bu mermer, Knidos'ta üretilmiş olan bu gruptaki tüm sunakların üretiminde kullanılmıştır. Aynı zamanda Rodos ve Kos adalarında da bu mermerin sunak üretiminde kullanıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla dışarıdan gelmiş olduğu düşünülen Kat. No. 18 numaralı sunak MÖ 2. yüzyılda Patara'nın Karia ve Adalarla olan ilişkisini göstermesi açısından ayrıca önemlidir.

---

[933] Berges, 1986: Kat. 79-Kat. 84.
[934] Patara Kat. No. 18 numaralı yılan figürlü mezar sunağının detaylı görünümü için bk. Lev. 16; Çiz. 11/41, b)
[935] Fraser, 1977: 38.
[936] Adıgüzel, 2015: Kat. No. 3
[937] Berges, 1986: Kat. 76, Kat. 77, Kat. 83.
[938] Diler, 2009: 18.
[939] Berges, 1996: Taf. 52. 2, 3, Taf. 53. 1, 3.
[940] Berges, 1996: Taf. 53. 2, Kat. 277.
[941] Fraser, 1977: 102.b.
[942] Silindirik formlu yılan figürlü mezar sunaklarının tarihlendirmesi için bk. Berges, 1986: 9-25, Kat. 76-85.
[943] Torus profili, dik ve dar dışbükey profillere sahi kyma rekta profili, alçak ve basık kaide, kaide ile gövde ilişkisi, sunu tablası ve taç profilinin arasında bırakılan dar mesafe ve dışa doğru açılan profil tasarımı gibi kriterler MÖ 2. yy. sunaklarına özgü genel mimari özelliklerdir.
[944] Berges, 1996: 151, Taf. 52, 1-3, Taf. 53, 1.

Hellenistik dönem sonrasında nekropol alanlarında yayılmaya başlayan mezar sunağı geleneği Roma İmparatorluk Dönemiyle birlikte zirveye çıkmıştır[945]. Klasik Dönem'de yoğun olarak kullanılan mezar stellerinin işlevini bu süreçten sonra mezar sunakları üstlenmiştir[946]. Sunaklar bazen tek bir kişinin[947] bazen de bir ailenin mezar anıtı olarak kullanılabilir[948]. Mezar stelleri ve sunaklar arasındaki temel bağlantı ve benzerlik her ikisinin de mezar yerinin işaretlenmesi için kullanılmış olmasıdır. Aslında bu olgu sunakların işlevi ve kullanımı konusunda değerlendirmeler yapılırken genel tipolojik ayrımın "mezar sunakları" ve "dinsel sunaklar" olarak yapılması gerekliliğinin de önemini göstermektedir. Zira işlevsel açıdan mezar taşı ve mezar yeri işaretleyicisi olarak kullanılan, çeşitli form ve tiplerdeki mezar sunakları, aynı zamanda ölü kültüyle bağlantılı ritüllerin yapılmasına da aracı olmaktadır[949]. Dönemsel ve kültürel farklılıklar ise sunakların anlaşılmasında belirleyici bir unsur olmuştur. Örneğin Likya bölgesinde bir dönem görülen sunak mezarlar bunun en somut örneklerinden biridir[950].

Sunaklarının üzerinde yer alan ve genellikle yer altı tanrılarının isimlerinin okunduğu yazıt ve atribütler her zaman tanrılara adanan sunakları ifade etmemektedir. Buradaki amaç tanrıların adı zikredilerek mezarların korunmasının sağlanmasıdır[951]. Genellikle beddualar içeren tanrıların adının geçtiği bu yazıtlar özellikle hırsızlara karşı caydırıcı bir önlem olarak düşünülmüştür[952]. Dinsel içerikli sunaklar ise daha çok tanrıdan istek, ya da istenilen şeyin gerçekleşmesi neticesinde şükran amacıyla yapılan sunulara hizmet etmektedir. Dinsel sunaklarda hedef doğrudan tanrı ya da tanrıçanın kendisiydi. Amaç ise sunular ve dualarla tanrıya ulaşabilmektir. Söz konusu sunaklar kutsal bayramlar ve tapınak ritüellerinin sağlayıcı objesi olarak kullanılmaktaydılar. Zamanla dinsel sunakların kullanımına ilişkin bazı kavramsal değişiklikler olmuştur. Örneğin Roma İmparatorluk Dönemi'nde Augustus tarafından yaptırılan bir propaganda aracı olarak kullanılmıştı[953]. Benzer bir durum Hadrian'ın dönemin Yunan düşünce sistemine uyarladığı *Panhelen* propagandası kapsamında inşa edilen ve imparator kültünü baz alan sunaklarda karşımıza çıkmaktadır[954]. Konumuz olan taşınabilir sunaklar göz önüne alındığında çoğu zaman mezar sunaklarına oranla daha büyük, görsel açıdan daha zengin süslemeler kullanılmaktadır. Dinsel sunakların siparişi bazen şahıslar

[945] Fraser, 1977: 19.
[946] Özbay, 2010: 33.
[947] Tarkan, 2011: 32.
[948] Sayar, 2003: 63.
[949] Likya'da ölü gömme gelenekleri hakkında genel bilgi için bk. Uğurlu, 2000: 359-389; Zoroğlu, 2006: 917-929; Parker, 2010: 103-122; Hülden, 2019: 155-167.
[950] Patara sunak gömütleri hakkında detaylı bilgi için bk. Aktaş, 1995.
[951] Öztürk-Süel, 2011: 261.
[952] Sayar, 2000: 73.
[953] Genel bilgi için bk. Stern, 2015: 1-15.
[954] Ayrıntılı bilgi için bk. Benjamin, 1963: 57-86.

tarafından verilse de imparator, kent meclisi ya da çeşitli yönetim mekanizmaları tarafından da sipariş edilebilmekteydi. Finansal açından epeyce maliyetli bir üretim olan bu tür sunaklar bahsedilen etkenlerle nedeniyle bireysel siparişlerden daha kaliteli taleplerin oluşmasına imkan sağlamıştır. Sonuç olarak taşınabilir sunaklar özelinde de yalnızca işlevsel açıdan değil aynı zamanda nitelik bakımından da belirgin bir ayrım söz konusu olmuştur. Bu ayrım işlevsel açıdan farklılık gösteren sakral ve sepukral sunakların incelenmesinde öncelikli tipolojik ayrımın bu bakış açısıyla ele alınmasını gerekli kılmıştır.

Mezar sunaklarının mezar taşı ya da mezar yeri işaretleyicisi olarak kullanılması bu örneklerin birincil işlevi olarak düşünülebilir. Aynı zamanda bir statü göstergesi olduğu bilinen sunaklar[955], ölü kültü ve ritüellerin gerçekleşmesinde de önemli bir yere sahiptir[956]. Bu konuda fikir yürütebilmek için antik dönem ölü kültü ve defin sonrasında gerçekleştirilen aktiviteler hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir. Mezar ve ölüye yönelik sunuların yapılamasında başlıca bir iki etken vardır. Bunlardan ilki eski uygulamaların bir gelenek ya da moda halini almasıyla yaygınlaşan ritüeller olmasıdır. Ölü ile hayattakiler arasındaki bağların kopmaması bu geleneklerin uygulanmaya devam etmesiyle sağlanmaktadır. Yakınları, ölünün hatırlanması ve diğer dünya da rahat etmesi için gerekli gördükleri etkinlikleri mezar çevresinde gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda bu sayede mezarın devamlı ve düzenli bakımı, dış etkenler ve de özellikle hırsızlardan korunması da sağlanmış olmaktaydı. Bir diğer amaç ise ölünün ruhunun yaşayanlara musallat olmasının önüne geçmektir[957].

Ölü kültüyle bağlantılı olarak çok çeşitli sunu ritüelleri mevcuttur. Bunların başında çeşitli dönemlerde farklı ritüeller çerçevesinde sunaklara sunulan sunular ve yemek etkinlikleri gelmektedir[958]. Çeşitli yiyecekler[959], sebzeler[960], sıvı sunular[961], çeşitli hayvan etleri[962] veya kurban edilen hayvanların kanıyla[963] ritüeller gerçekleştirilmekteydi. Likya nekropollerinde yapılan araştırmalarda şimdiye kadar sunak ve sunu ritüelleri hakkında bilgi veren in-situ bulgulara rastlanmamıştır. Bunun nedenleri arasında, nekropol ve kutsal alanlardaki çalışmaların azlığı ve ölü kültü geleneklerinin bölgesel farklılıkları ön plandadır. Bunlar dışında

---

[955] Morris, 1987: 47.
[956] Antik Dönem'de "Ölü Kültü" ve "Gömü Gelenekleri" hakkında detaylı bilgi için bk. Schilling, 1964: 44-56; Kurtz-Boardman, 1971; Toynbee, 1971; Harmon, 1978; 1592-1603; Garland, 1985; Morris, 1992; Seeher, 1993: 9-15; Hope, 1997; Lindsay, 2000; 152-173; Tek, 2002:121-148; Cormack, 2004; Cohen, 2005; Zoroğlu, 2007: 918-929; Baughan, 2010: 273-304; Retief-Cilliers, 2010: 128-149; Bendlin, 2011: 207-296; Akçay, 2017.
[957] Arıhan, 2007: 22.
[958] Arıhan, 2007: 56.
[959] Arıhan, 2007: 26, Sina, 2015: 50.
[960] Kurt-Boardman, 1971: 66.
[961] Garland, 1985: 115.
[962] Thomson, 2008: 248; Öztürk-Süel, 2011: 260.
[963] Özbay, 2010: 2, 3.

ise nekropol alanlarında görülen yoğunluk ve alan darlığı, sonraki kullanımlar, antik dönem yağmaları ve doğal şartlar nedeniyle yaşanan deformasyonlar sıralanabilir. Sonuç olarak Patara'da Hellenistik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi içlerine kadar tarihlenen farklı tip ve formlardaki çok sayıdaki mezar sunağı, kentte mezar geleneklerinin önemine işaret etmektedir.

Mezar sunaklarının kullanım alanı nekropoller ve çeşitli törenlere ev sahipliği yapan açık hava kutsal alanlarıdır[964]. Her iki alanda da sunaklar, "ait oldukları mezar anıtı ya da kompleksin ayrılmaz bir parçası" olarak düşünülmelidir[965]. Sunakların nekropol ya da mezarlarla olan yapısal ilişkisi konusu sınırlı bilgi edinilen konulardan biridir[966]. Orijinal konumları ve düzenlemesi hakkında bilgi verecek in-situ örnek çok nadiren ele geçmektedir[967]. Rodos'taki Archokrates'in mezar anıtı çevresinde ele geçen silindirik formlu mezar sunakları, bu konuda en özgün haliyle bulunan ve aynı şekilde orijinal yerlerine konulan örneklerden biri olma özelliğindedir[968]. İn-situ buluntu eksiliğini bir diğer nedeni de devşirme ya da ikinci kullanımlardır. Özellikle silindirik formlu sunakların bazen cephesi temizlenerek mobilya olarak kullanılabildikleri de bilinmektedir. Silindirik ya da dikdörtgen prizması formlu sunakların en yoğun devşirme kullanım şekli ise sur ya da konutlarda yapı bloğu olarak değerlendirilmesidir[969]. Sıklıkla karşılaşıldığı üzere ise yeni bir yazıt yazılarak tekrar mezar sunağı olarak kullanılmalıdır. Sonraki kullanımlar için özellikle MÖ 1. yüzyıldan itibaren ikinci kullanım sunaklara sürekli bir talep olduğu bilinmektedir[970]. Höghammar, "Aphrodisias'ta yüksek talep nedeniyle üzerlerindeki yazıtlar silinerek özelikle bu tür sunakların üretiminin yapıldığını" aktarmaktadır[971].

Likya Bölgesi nekropollerinde sunaklarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bölgenin bu konuda en yoğun mezar sunağı ele geçen kentlerinin başında ise Patara gelmektedir. Ancak bahsedildiği üzere Patara'da ele geçen sunakların çok küçük bir kısmı nekropol alanlarında tespit edilmiş, büyük çoğunluğu ise Geç antik dönemde başta Geç antik sur olmak üzere çeşitli yapılarda devşirme olarak kullanılmıştır **(Harita 6.5.)**. Farklı tiplerdeki mezar anıtlarının

[964] Çilingiroğlu, 1997: 12.
[965] Brouma, 2015: 155.
[966] Bilgi ve veri azlığının en temel sebeplerinden biri, taşınabilir sunakları arkeolojik bir materyal olarak ele alan yayınların eksikliğidir. Epigrafik bir materyal olarak ise sunakların oldukça sık çalışan bir konu olduğu rahatlıkla söylenebilir.
[967] Brouma, 2015: 156.
[968] Brouma, 2015: 156.
[969] Taşınabilir sunakların yapı bloğu olarak kullanımına en iyi örneklerden biri Patara Geç Antik Surdur. Bu tez konusu kapsamında ele geçen farklı formlardaki taşınabilir sunakların çok büyük bir bölümü Sur içinde dolgu ya da yapı bloğu olarak kullanılmıştır. Diğer yandan Rodos'taki Orta çağ Sur'u içinde 200 civarında sunağın tespit edildiği çeşitli araştırmacılar tarafından aktarılmaktadır.
[970] Höghammar, 2004: 77.
[971] Höghammar, 2004: 77.

işlevse bir parçası olan sunakların[972] söz konusu anıtlarla ilişkisin gösterecek olan orijinal konumları, in-situ buluntuların azlığı nedeniyle çok bilinmemektedir. Öncelikli olarak büyük ölçekli anıt mezarlarda sunak yerleri ve bu bağlamda sunakların fonksiyonel durumu ele alınacaktır. Rodos'ta Archokrates'in mezar anıtında yapı bünyesinde yer alan sunakların mezarla ilişkisi açıkça görülebilmektedir[973]. İki katlı olan Archokrates mezarının alt kısmı mezar odasıdır[974]. Üst bölümün ön cephesinde ise dört farklı silindirik sunak yer almaktadır[975]. Alanda yapılan çalışmalarda açığa çıkarılan iki adet silindirik formlu sunaklar, orijinal yerleri belli olduğu için modern dönemde tekrardan bu alana konulmuştur. Bu aşamada konuyla ilgili çalışmalar yapan bazı araştırmacılar, sunakların orijinal konumlarını dikkate alarak "sunakların işlevsel mi yoksa görsel açıdan mı bu alanda sergilenmiş olduğunu" tartışmaya açmıştır[976]. Sunakların bulundukları bölüm sunu ritüelleri gerçekleştirmek için çok dar bir stylobat üzerinde oturmaktadır. Benzer şekilde ikinci kata ulaşımın da çok dar bir merdiven aracılığı ile sağlandığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla özellikle Berges, bu sunakların "işlevsel açıdan ritüellere değil, görsel bir amaca hizmet ettiğini' belirtmiştir[977]. Görsel açıdan son derece etkili, ritüel trafiğinde ise işlevsel olmayan bir planlama olduğu tespit edilmiştir. Kısacası Rodos, Lindos Nekropolündeki bu mezar anıtı sayesinde hem sunakların yapıyla ilişkisi hem de işlevsel açıdan ne ifade ettikleri konusunda önemli veriler elde edilmiştir. Yine aynı bölgede farklı nekropollerde benzer uygulamalar olsa da sonraki süreçte yapılan restorasyonlar nedeniyle güvenilir veriler sunmamaktadır[978].

Anıt mezar ve sunak ilişkisi bakımından önemli bir örnek ise Perge Batı Nekropolü'nde açığa çıkarılmıştır. Görsel açıdan oldukça hareketli olan ve M58 olarak adlandırılan söz konusu anıt mezarın *cella* bölümüne 8 basamakla ulaşılmaktadır[979]. Mezar anıtının yanında bir lahit, lahit ile mezara ulaşan basamaklar arasında ise in-situ halde silindirik formlu bir sunak yer almaktadır. Sunağın konumlandırıldığı yer göz önüne alındığında hem ritüellerin gerçekleşmesi için geniş bir alan hem de ziyaretçi trafiğini aksatmayacak bir planlamanın düşünüldüğü anlaşılmaktadır[980].

Aizanoi' de tapınak tipli bir mezarın ön cephesinde de sunak-mezar ilişkisini gösteren bir düzenleme vardır[981]. Perge örneğine benzer biçimde mezara çıkan merdivenlerle bağlantılı

[972] Brouma, 2015: 155.
[973] Dyggve, 1960: 491-504.
[974] Berges, 1996: 13-18.
[975] Brouma, 2015: 158, Fig. 2.
[976] Brouma, 2015: 157.
[977] Berges, 1996: 18.
[978] Berges, 1996: Pl. 66. 2; Brouma, 2015: 159, Fig. 3.
[979] Perge M58 Mezarı hakkında detaylı bilgi için bk. Kılıçay, 2022: 17-58.
[980] Kılıçay, 2022: Res, 17, Res. 58, Res. 61, Çizim 1, Çizim 28.
[981] Cormack, 2004: 167, Fig. 20, 21.

bir planlama görülmektedir. Ancak Aizanoi mezarındaki sunağın yeri, anıta çıkan basamakların tam ortasında konumlandırılmıştır. Basamak sırasının her iki yanından iniş çıkış yapılırken sunu ritüelleri için de oldukça geniş bir alan bırakılmıştır. Dolayısıyla hem görsel açıdan hem de ritüellerin gerçekleşmesine olanak sağlayacak bir işlevsellik oluşturulmuştur.

Olba' da "Hüseyinler Mezarı" olarak adlandırılan anıt mezarın çevresinde ele geçen sunak ve mimari elemanlar sunak ve mezar anıtı planlamasında veri sunmaktadır[982]. Buluntu ve bulgular üzerinde yapılan rekonstrüksiyonda mezarın giriş kapısının yanında silindirik formlu bir sunak olduğunu görülmektedir[983]. Buradaki düzenlemede de mezara giriş trafiğini aksatmadan sunu ritüelleri için oldukça geniş bir alan bırakılmıştır. Yani hem görsel açıdan hareketli bir cephe hem de fonksiyonel olarak sunu işlevini karşılayan bir planlama söz konusudur.

Likya Bölgesi ölü kültü ve mezar gelenekleri geçmişten günümüze birçok araştırmaya konu olmuştur. Bölgenin mezar geleneğinin karakteristiğinde etkin olan "sivil mimarinin yansımaları", aynı zamanda ölümden sonraki yaşama olan inancın kanıtı niteliğindedir[984]. "Mezarlarını evleri gibi şekillendiren Likyalıların" ölümden sonra yaşadıkları yeni evleri kuşkusuz hayattakilerin ziyaretine açık olmalıydı. Bu ziyaretlerin de çeşitli hediyeler ve sunularla anlamlı kılınmışmış olduğu konuyla alakalı Likya epigrafisinde sıkça dile getirilmiştir[985]. B. Özdemir, söz konusu yazıtlarda "mezar sahiplerinin henüz hayattayken isteklerinin kayıt altına alındığını, bu isteklerin ise yalnızca cezai yaptırımlar ya da lanetlerle sınırlı olmadığını, mezar sahibinin ölümünden sonra yapılacak olan sunuların talebini de kapsadığını" aktarmaktadır[986]. Sunu ve çeşitli ritüelleri içeren isteklerinin gerçekleşmesini isteyen kişiler bunun karşılığında hayattayken çeşitli yardımlarda bulunuyordu. Pausanias'ın aktarımlarından bilindiği kadarıyla "kutsal alanlara köleler bırakmak, hayvan sürüleri hediye etmek ve bazen de hane halkından birilerini tapınak hizmetine vermek" bu isteklerin karşılanması amacıyla yapılan bağışlardan bazılarıdır[987]. "Bazen içinde bir sunağın bulunacağı tapınak ya da kutsal alanlar yaptırma sözü" verenlerin varlığı da bilinmektedir[988]. En basit haliyle ise çeşitli eşyalar veya heykeller de bu sözler kapsamında başta tapınak ve kutsal alanlar olmak üzere çeşitli alanlara armağan edilebilmekteydi[989]. Mezar sahipleri hayattayken verilen bu söz ve adaklar gerçekleşmeden önce sözü veren kişi ölürse bunu gerçekleştirmek

[982] Durukan, 2005: 107-126.
[983] Durukan, 2005: 122, Fig. 23, Fig. 24.
[984] Uğurlu, 2000: 359-363.
[985] Hülden, 2016: 384; Işın-Yıldız, 2017: 87-89.
[986] Özdemir, 2019: 728.
[987] Pausanias, 4. 34. 9.
[988] Tanrıver, 2019: 117.
[989] Tatlı, 2023: 7-9.

yakınlarının bir görevi olarak kabul görmekteydi[990]. Kısacası mezar anıtlarında gerçekleşen bu yardım ya da adakların yer alması ölen kişinin toplumsal statüsünün önemini öldükten sonra da devam ettirmek istemesiyle ilişkilidir. Ölü kültünün önemli bir parçası olarak bahsedilen bu konu kapsamında sunakların mezar planlamasında bulunması bir gereklilikti. Özellikle Patara ve Tlos gibi önemli Likya kentlerinde ele geçen çok sayıda mezar sunağı, ölü kültü geleneğinin güçlü olduğunu göstermesi açısından ayrıca önemlidir. Likya mezar anıtları bünyesinde sunakların kullanımı ve orijinal konumları da bu örnekler sayesinde daha net verilerle anlaşılmaktadır.

Tlos Karaveliler lahdi B. Özdemir tarafından detaylı bir araştırmaya konu olmuştur. Klasik dönem mezar geleneğinin bazı unsurlarını yansıtan Karaveliler lahdi, Erken İmparatorluk Dönemi'ne dek uzanan farklı verilerin tespit edildiği bir kronolojiye sahiptir[991]. Konumuz dahilinde lahdin en dikkat çekici özelliklerinden biri "doğu cephede lahdin son evresiyle ilişkili olan ve ölü kültü uygulamalarına dair veriler sunan podyum düzenlemesinde" karşımıza çıkmaktadır[992]. Sonraki süreçte eklenen podyumun üzerinde üç ayrı bloğun yerleştirilmiş olduğu saptanmıştır. Ortada yer alan bloğun üzerinde 0.25 x 0.20 m ebatlarında ve 0.10 m derinliğinde bir çukur alan oluşturulmuştur. Lahdin çevresinde ele geçen buluntular arasında yer alan silindirik formlu bir mezar sunağı ve mezar stelinin bu podyum üzerinde konumlandırılmış olduğu belgelenmiştir[993]. Diğer bloğun üzerinde de bir sunak olduğu tespit edilmiş ancak sunağın sonraki bir dönemde buradan taşınmış olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla lahdin yan yüzünde ölü kültü ritüelleri için yeterli bir alanda ve podyum üzerinde yan yana sıralanmış iki sunak, aralarında ise bir mezar stelinin sistemli bir şekilde düzenlenmiş olduğu görülmüştür[994]. Karaveliler lahdi, in-situ buluntuları ve kontekst bulgularıyla, antik dönem ölü gömme gelenekleri, ölü kültü ritüelleri ve sunak-mezar anıtı ilişkisi gibi konuların her birinde çok önemli veriler sağlamıştır. Lahdin yanında ele geçen silindirik formlu mezar sunağı ise mimari formu ve profil yapısıyla Likya Bölgesi yerel sunak tipolojisinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır **(Resim 6.1.)**[995].

---

[990] Konu hakkında çeşitli örnekler için bk. Keesling, 2003: 6; Malay-Sayar, 2004: 183; Tatlı, 2023: 7-10.
[991] Karaveliler Lahdi hakkında detaylı bilgi için bk. Özdemir, 2019: 721-749.
[992] Özdemir, 2019: 728-732.
[993] Özdemir, 2019: 726-728.
[994] Özdemir, 2019: Fig. 2- Fig. 25.
[995] Sunağın kaide profili erken örneklerden bildiğimiz torus üzerinde kyma rekta hattı düzenlemesini yansıtır. Kaide gövdeye oranla alçak ve dar, Sunu tablası ise oldukça yüksek ve dışa açılan bir düzenlemeye sahiptir. Özellikle sunu tablasına doğru yükselen profilin dış bükey bir kavis yaparak içe dönmesi ve devamında daha geniş bir açıyla tekrar dışa açılması Likya Bölgesinde görülen bazı yerel üretim örnekler arasında karakteristiktir. Bunun en iyi korunmuş örneği Patara Kat. No. 36 numaralı silindirik formlu mezar sunağıdır. Bir diğer örnek ise Sidyma'da yüzeyde tespit edilmiştir.

Resim 6.1. Sidyma Antik Kenti'nde Silindirik Formlu Sunak Örneği.

Mezar sunaklarının mezar yapıları bünyesinde kullanımına yönelik son örnek ise Patara Tepecik nekropolündeki bir anıt mezarda karşımıza çıkmaktadır[996]. Mezarın *cella* bölümüne çıkan merdivenlerin her iki yanında dikdörtgen prizması formlu iki ayrı mezar sunağı in-situ halde durmaktadır[997]. İki ayrı sunağın bir arada aynı mezarda kullanılması bakımından Patara örneği Tlos Karaveliler lahdi ile benzerlik gösterir. Ancak ortak nokta mezara ulaşan güzergahını kapatmadan, mezar yeri ve sahibinin ismini hemen girişte ziyaretçiyle buluşturmasıdır. Ek olarak burada da sunu ve ritüel işlevinin ön planda tutulduğunu söylemek yanlış olacaktır.

Büyük boyutlu mezar yapılarında az sayıdaki in-situ sunaktan gelen veriler doğrultusunda, planlamanın sunağın işlev ve amacını öne çıkardığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak mezar sunaklarının her zaman bir kült objesi olarak kullanılmadığı, bazen görsel bir amaçla, bazen de mezar sahibinin statüsünü vurgulayan bir mezar işareti olarak kullanılabildiği anlaşılmaktadır[998]. Bu aşamada farklı form ve tiplerdeki sunakların mezar anıtlarının farklı noktalarında yer alabildiği görülmüştür.

[996] Bönisch-Lepke, 2013: Abb. 9, Nr. 7, Abb. 10, Nr. 7, Abb. 11, TAM II, 459.
[997] Varkıvanç, 2001-2002: Res. 5, Res. 7.
[998] Koch, 2001: 126.

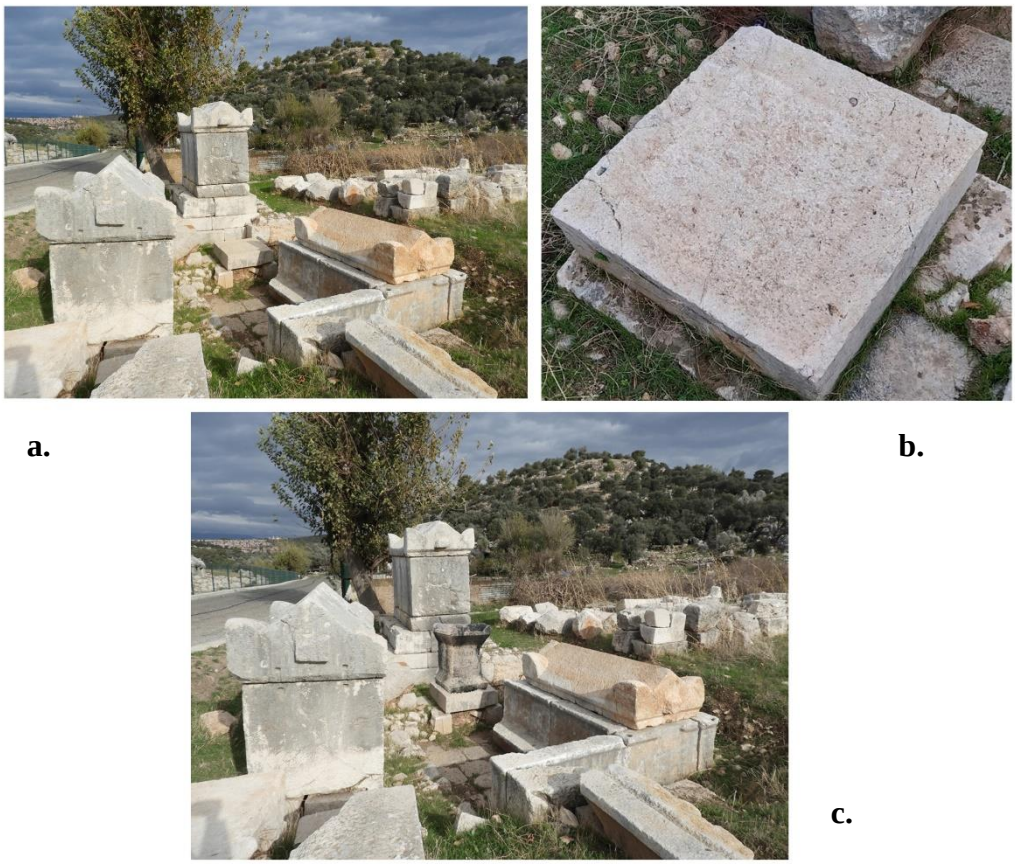
Büyük boyutlu mezar anıtları dışında da sunak ve mezar ilişkisini gösteren az sayıda in-situ sunak mevcuttur. Delos nekropolünde görülen dikdörtgen prizması formlu sunaklar bu konuda en dikkat çekici örnekler arasındadır[999]. Hellenistik dönemle birlikte özellikle büyük nekropollerde başlayan yoğunluk planlama konusunda birtakım değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Farklı mezar anıtlıları, steller ve sunakların bir arada kullanımı da artan yoğunluk sebebiyle sıkışıklığa neden olmaya başlamıştır. Delos nekropolünde sunakların yan yana sıralanması buna alternatif bir çözüm olarak düşünülmüştür. Çünkü bu sayede sunu ve ritüeller için ayrılan bölüm en minimum alanla sınırlanmış ve daha sistematik bir planlama ortaya çıkmıştır. Aslında bu düzenleme daha çok kutsal alanlar ve tapınak komplekslerinde görülmektedir. Bu düzenlemenin en güzel örneklerinden biriyle Akragas Demeter kutsal alanında karşılaşılmaktadır[1000]. Ancak ilerleyen süreçte birçok bölge de bu uygulamanın tercih edilmediği anlaşılmaktadır. Bunun yerine Hellenistik ve Roma Dönemi nekropollerinde mezarların yanında ya da yakın çevresinde yer alan sunak planlaması tercih edilmiştir.

Patara'da çeşitli mezar tipleriyle ilişkili sunak buluntuları belgelenmiştir. Bunlardan ilki oygu mezarlarda yapılan çalışmalar esnasında mezarın içine düşen bir silindirik formlu sunaktır[1001]. İn-situ konumu belli olmasa da OM 16 numaralı oygu mezarın tavanı çöktüğünde buraya düşmüş olduğu tespit edilmiştir[1002]. OM 35 no.lu oygu mezarın ön kısmında da dikdörtgen prizması formlu başka bir mezar sunağı açığa çıkarılmıştır[1003]. Mezarlarda yapılan çalışmalarda ele geçen diğer buluntu grupları aynı zamanda söz konusu sunakların tarihlendirmesinde de kriter olmuştur[1004]. Patara oygu mezarlarda ele geçen örnekler, taşınabilir sunakların bu tür mezar yapılarında da kullanılmış olduğunu göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır[1005]. Patara doğu nekropolünde anıt mezar ve lahitlerin arasında da dağınık halde çok sayıda silindirik formlu mezar sunağı tespit edilmiştir. Sunak buluntuları dışında ise Patara'da sunakların yerleştirildikleri olası orijinal konumlarına dair bazı veriler bulunmaktadır. Bunlardan ilki yine Doğu nekropol olarak adlandırılan alanda, anakayaya oyulmuş bir mezardır. Söz konusu mezarın ön bölümünde yer alan üst kapak taşında silindirik formlu bir sunağının yerleştirilmiş olabileceğini gösteren bir iz yer almaktadır. Ortalama 0.40 m çapındaki oyuk bölümün merkezinde yer alan 5x5 cm boyutlarındaki zıvana deliği, Patara'da

[999] Coulton, 2005: 133, Fig. 7.
[1000] Adornato, 2012: Fig. 7.
[1001] Patara Oygu Mezarları ve çalışmalar hakkında bilgi için bk. Uygun, 2000; Özüdoğru, 2002.
[1002] Söz konusu sunak fotoğrafla için bk. OM 16, Kat. 25 (Lev. 22, a-d; Çiz. 13, c-d / 42, d) numaralı silindirik formlu sunak.
[1003] OM 35 ve Kat. No. 113 (Lev. 49, c; Çiz. 25, d / 52, a) numaralı sunak.
[1004] Uygun, 2000: 57-68; Şahin, 2010: 96, 118, 121.
[1005] Yapılan araştırmalar neticesinde önce her Likya ya da diğer bölgelerde oygu mezarlarla bağlantılı bir sunak kullanımına rastlanmamıştır. Bu durum şimdilik benzerine rastlanmamış bir uygulama olarak düşünülebilir. Ancak nekropol alanlarında yapılacak çalışmalar önümüzdeki süreçte bu konuda yeni veriler sunacaktır.

görülen tüm silindirik sunakların kaidesindeki zıvana delikleriyle uyumludur. Aynı kapak bloğunun ön yüzünde ise *tabula ansata* içinde bir mezar yazıtı yer almaktadır[1006]. Dolayısıyla çevresinde henüz kazı yapılmamış bir mezar anıtında da sunak kullanımına ilişkin veriler tespit edilmiştir. Bunun dışında yine aynı alanda lahitlerin arasında sunakların kullanıldığına ilişkin farklı bulgular bulunmaktadır. 3 ayrı sunak ve Eksedra'dan oluşan bir mezar kompleksinin bir noktasında görülen kare formlu altlığın sunak altlığı olduğu düşünülmektedir **(Resim 6.2. a-b-c.)**. Silindirik ya da dikdörtgen formlardaki tüm sunakların hemen her zaman bu tarz altıklara sabitlendikleri bilinmektedir[1007]. Bunun için kaide zemininde yer alan zıvana delikleri dışında kaidenin yan yüzünde de kenet delikleri bulunabilmektedir. Bu uygulamayla, T. Korkut'un aktardığı üzere, "açık alanda sergilenen sunakların üzerindeki dekoratif bezemelerin de kesintisiz olarak izlenmesi ya da sergilenmesi" sağlanmaktadır[1008]. En iyi korumuş örneklerden biri yine benzer formda sunak kaidelerinin ün si-tu olarak ele geçtiği Tlos Karaveliler lahtidir. Söz konusu iki örneğin ortak özelliği ise lahitlerle sunakların ölü kültü ritüelleri kapsamında birlikte planlanmış olmasıdır[1009]. Patara'da sözü edilen kaidenin üzerinde de üç ayrı kenet yuvası tespit edilmiştir. Patara'da bu altlığın bulunduğu alan göz önüne alınacak olursa, sunağın bir yüzünün bitişiğindeki lahdin dar yüzüne neredeyse sıfır konumlandırılmış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu altlık eğer bir sunak altılığı ise, üzerinde arka yüzü sergilenmeyen dikdörtgen prizması formlu bir sunak olmalıdır.

[1006] Patara Doğu nekropolde sözü edilen mezar ve zıvana deliği için bk. Res. 7, a-b.
[1007] Bean, 1971: 32; Fraser, 1977: 25; Berges, 1996: 32, 33; Coulton, 2005: 132.
[1008] Korkut, 2007: 328.
[1009] Özdemir, 2019: 728-732, Fig. 2-Fig. 25.

a. **b.** **c.**

Resim 6.2. a-b-c. Tepecik Nekropolü Sunak Altlığı Örneği. (Patara Kazı Arşivi).

Heykel kaideleri, onurlandırma yazıtları ve sunaklar, özellikle nekropol alanlarında benzer şekillerde sergilenebilmektedir. Bu üç malzeme grubu çoğu zaman benzer mimari tasarımları da yansıtabilmektedir. Hatta bazı durumlarda söz konusu eserin mevcut kondisyonu yeterli fikir vermediğinde yazıtların belirleyici olduğu da bilinmektedir. Bunların ayrımı ve gruplandırması farklı bir çalışma konusudur. Bu konuda Patara Bodrum tepe nekropolünde tespit edilen bir mezar anıtı dikkat çekici veriler sunmuştur. Üç sıra bloktan oluşan yüksek bir podyum üzerinde yan yana uzunlamasına konumlandırılmış iki ayrı lahitten oluşan anıtın önüne aynı form ve ölçülerde iki ayrı yazıtlı bloğunun düştüğü tespit edilmiştir. Yazıtların içeriğinden bunların heykel taşıyan onurlandırma yazıtları olduğu anlaşılmıştır[1010]. Ayrıca söz konusu yazıtların mimari formu ve profil düzenlemeleri Patara'da görülen dikdörtgen prizması formlu mezar sunaklarıyla aynıdır. Lahitleri taşıyan podyum dikkatli incelendiğinde ise her iki köşede bu blokların oturduğu bir alan olduğu anlaşılmıştır. Blokların zemine düştükleri konum da bu yaklaşımı doğrular niteliktedir. Özetle çift lahitli mezar anıtının her iki yanında yer alan boşlukta heykel taşıyan bir onurlandırma yazıtı olduğu tespit edilmiştir. Burada görülen

[1010] Söz konusu yazıtlar 2023 yılı itibariyle henüz yayınlanmadığı için çevirilerine burada yer verilememiştir.

düzenleme yukarıda sözü edilen üç farklı malzeme grubunun benzer tasarım ve konumlandırmalarını kanıtlar nitelikte olması bakımından ayrıca önemlidir.

6.1.2. Dinsel (Sakral) Sunaklar

Sunak kavramının anlamsal olarak şekillendiği grup dinsel örneklerdir. Bilinen en erken taşınabilir sunak örnekleri hemen her zaman tanrı ve yaşayanlar arasında aslında bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Yani istek, minnet ve şükran için tanrıya ulaşmanın en kabul görür şekli, sembolik bile olsa kutsal bir obje aracılığıyla gerçekleşmekteydi. Bu misyon, bilinen en erken dönemlerden itibaren döneme ve coğrafyaya göre adı, malzemesi, şekli ve tipi farklılık gösteren sunaklara yüklenmiştir. Neolitik Dönem Anadolu'sunun farklı noktalarında sunak işleviyle üretilip kullanıldığı tespit edilen birçok örnek bulunmaktadır. Bunların başında Bademağacı[1011], Hakemi Use[1012], Kuruçay[1013], Menteşe Höyük[1014], Yeşilova Höyük[1015] ve Fikirtepe[1016] gibi erken yerleşimlerde ele geçen sunaklar gelmektedir. Bunlar form olarak masa şeklinde dikdörtgen formda olup üç ya da dört ayaklı olarak belgelenmiştir[1017]. Pişmiş topraktan üretilmiş olan bu örneklerin "içlerinde sıvı taşıyacak şekilde tasarlandıkları ve dini törenlerde kullanıldıkları" kabul edilmektedir[1018]. Söz konusu gruba ait örnekler aslında bir takım terminolojik tartışmaları beraberinde getirse de bilim dünyasında bunların "sunak" ya da "minyatür sunak" olarak adlandırılmaları kabul görmüştür[1019]. Bazı araştırmacılar ise bu örneklerin kurban sunularında da kullanıldıklarını belirtmiştir[1020]. Her durumda bu gruba ait malzemelerin işlevsel açıdan sunak olarak kullanıldıkları anlaşılmaktadır. Ancak form olarak konumuz kapsamındaki sunaklardan oldukça farklı bir mimari yapıda oldukları açıktır.

Taşınabilir dinsel sunakların mimari ve form bakımından konumuz kapsamında ele alınan örneklere en yakın ve bilinen en erken örnekleri Mezopotamya coğrafyasından görülmektedir. Bunlar somut örnekler değil daha çok silindirik mühürler üzerinde kullanılmış olan resimler anlatımlar şeklindedir[1021]. Konuya yönelik yapılan çalışmalarda bu örnekler sunak

[1011] Duru, 2008: 110.
[1012] Tekin, 2007: 52.
[1013] Duru, 2008: 111.
[1014] Roodenberg-Roodenberg, 2007: 398; Schwarzberg, 2009: 177.
[1015] Dursun, 2021: 140, Kat. No. 20.
[1016] Özdoğan, 2013: 211.
[1017] Dursun, 2021: 66.
[1018] Duru, 2008: 88.
[1019] Schwarzberg, 2003: 79; Dursun, 2021: 66.
[1020] Petrović-Katić-Spasić, 2013: 36.
[1021] Koçak, 1996: 22, Res. 7, 8.

adı altında alt gruplara ayrılmıştır[1022]. "Kültepe Ib katmanında bulunan bir altın damga mühür" dönemin sunak formu ve sunu ritüelleri açısından bilgi vermektedir[1023]. "Eski Anadolu üslubu meyvelik biçimli sunak, sunağın üstünde ekmek ve sunağın önünde ise tanrıça" görülmektedir[1024]. N. Özgüç, "söz konusu damga mührü Hitit üslubunun öncüsü olarak tanımlamıştır"[1025]. Konunun bu tez çalışması açısından önemi, damga mührün üzerinde yer alan sunak betimlemesinin de bu tipteki Hitit sunaklarına çok benzemesidir. Mührün üzerindeki sunak betimlemesi dikkatli incelendiğinde kaidenin belli belirsiz bir profille dışa açıldığı, gövdenin alttan üste daralarak yükseldiği, sunu tablasının ise farklı profil hatlarıyla tekrar dışa açılarak sunu tablasının vurgulandığı görülmektedir. Bu formun daha sonraki süreçte Acemhöyük[1026] ve Karahöyük'te[1027] ele geçen mühürler üzerinde de tekrarlanmış olduğu anlaşılmaktadır[1028]. Devamında ise Alacahöyük kent duvarlarındaki kabartmalarda çok yakın bir sunak formuyla karşılaşılmaktadır[1029]. Alacahöyük'te görülen sunak betimlemesi de yine mühürler üzerinde betimlenenler gibi alttan üste daralarak yükselen bir kaide ve dışa açılan, yüksek ve oldukça vurgulu bir sunu tablası şeklindedir. N. Kırdemir, Hitit sanat eserlerinde görülen sunak tasvirlerini ele aldığı araştırmasında bu konuya açıklık getirmiştir. Kırdemir, İnandık vazosu üstündeki kutsal seremoni sahnesinde görülen silindirik formlu sunağın, Alacahöyük kent duvarı orthostatları'ndaki sunakla biçimsel açıdan büyük benzerlik gösterdiğini tespit etmiştir[1030]. İnandık vazosu ile aynı döneme tarihlendirilen ve Ashmolean Müzesinde sergilenen Tarsus mührü üzerindeki sahnede de çok yakın bir ikonografi olduğu yine araştırmacı tarafından ortaya konmuştur[1031]. Bu aşamaya kadar verilen örneklerin tümü mühür ya da kabartmalar üzerindeki resimsel anlatımlardan ibarettir. İlk somut veri ise İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi'nde sergilenmekte olan Emirgazi Sunağıdır[1032]. Emirgazi örneği, alttan üste daralarak yükselen ve geniş bir sunu tablasına sahip silindirik formlu taşınabilir bir sunaktır. Tüm bu özellikleri ile silindirik formlu portatif sunakların en erken örneğidir. Ve gerek üzerinde yer alan hiyerogliflerde IV. Tuthalia'nın adı ve güneş kursunun birlikte verilmesi, gerekse tanrılara sunulan sunuların resmedildiği örneklerdeki sunak tasvirleriyle olan çok yakın ikonografisi bunun dinsel bir sunak olduğunu doğrulamaktadır. Yukarıda bahsedilen Tarsus

[1022] Bu konu hakkında detaylı bilgi için bk. Türkmen, 2019: 29-81.
[1023] Türkmen, 2019: 36.
[1024] Emre, 2010: 155.
[1025] Özgüç, 1977: 371.
[1026] Özgüç, 1977: Lev. XV, 39.
[1027] Alp, 1994: 160; Türkmen, 2019: 38, Res. 7. 17 b.
[1028] Türkmen, 2019: 37, 38.
[1029] İçenli, 2019: 40, Res. 1.56.
[1030] Kırdemir, 2000: 162, Res. 2, Çiz. 3, Çiz. 4.
[1031] A.g.e: 162,
[1032] Masson, 1979: 3; Kırdemir, 2000: 161-165.

mührü üzerinde resmedilen sunakla karşılaştırıldığında, gövde üzerinde görülen yatay satır çizgilerine kadar tüm detaylarıyla birebir aynıdır[1033]. Kırdemir' in de belirttiği üzere daha önce "Bossert tarafından hiyeroglifleri yayınlanmış olsa da Anadolu ve Anadolu dışındaki silindirik formlu sunaklar arasındaki önemi ve ilişkisine hiçbir zaman değinilmemiştir"[1034]. Dolayısıyla silindirik formlu sunaklar farklı bölgeler ve çok daha geç tarihlerle bağlantılı düşünülmüştür.

Sunaklar konusunda yapılan çalışmalarda, araştırmacıların sıklıkla aktardığı üzere Berges, bu örneklerin kökenini "Pfuhl'a[1035] atıfta bulunarak İonia'nın Arkaik Dönemiyle" ilişkilendirdiği görülmektedir[1036]. Ancak konu detaylı olarak ele alındığında "Didim, Milet ve Samos'ta kökenle ilişkili sunulan örneklerin sütun ve heykel altlıkları" olduğu anlaşılır[1037]. Bu malzemeler profil ve form olarak yakın bir tasarımı yansıtıyor olsa bile bu konu tartışmaya açıktır. Bunun yerine, sunakları işlevsel ve kullanım özelliklerine göre tipolojik bir ayrıma tabi tutmak daha akılcı ve kolaylık sağlayan bir yöntem olabilir. Yukarıda da bahsedildiği üzere tanrı, insan ve sunu ritüelinin birlikte resmedildiği tüm ikonografilerde aslında dinsel sunakların kökenine ilişkin de önemli ip uçlarının olduğu görülmektedir.

Dinsel sunaklar, doğrudan tanrıları onurlandırmak veya tanrılara ulaşmak için kutsal bayramlar, festivaller ve çeşitli dönemlerde yapılan ritüellerin bir parçası olarak kullanılmıştır[1038]. Arkaik dönemden itibaren tapınaklar çevresinde görülen bu sunaklar daha çok büyük ölçekte yapısal formalara sahip sabit yapılardır[1039]. Klasik dönemle birlikte tapınaklarda daha sık görülen sabit sunaklar aynı zamanda Agoralarda da inşa edilmeye başlandı[1040]. Örneğin Priene Agorasındaki sunağın çevresinde "onurlandırmalar, kutlamalar ve cenaze törenlerinin yapıldığı" yazıtlardan bilinmektedir[1041]. Ayrıca buradaki sunağın farklı kültelere de hizmet ettiği aktarılmaktadır[1042]. Hellenistik Dönemle birlikte sunak geleneği kamusal alanlarda daha yaygınlaşmaya başlar. Ancak tapınaklar ve kutsal alanlar sabit dinsel sunakların bu dönemde hala en sık görüldüğü yerlerdir[1043]. Sabit dinsel sunakları dışında konumuz kapsamında ele alınan taşınabilir sunaklar da bu dönemde sıkça görülmeye

[1033] Darga, 1992: 71, 72, Res. 49, 50.
[1034] Kırdemir, 2000: 160, Dipnot 8.
[1035] Pfuhl-Möbius: 1977: 57.
[1036] Berges, 1986: 29.
[1037] Abay, 2021: 70.
[1038] Antik dönemde yapılan çeşitli kutsal festival ve dini bayramlar için Takımcı, 2016: 3-89.
[1039] Arkaik Dönem tapınak ve sunak planlaması için bk. Serdaroğlu, 1971: 48; Ateşlier, 2006: 60; Mitchell-McNicholl, 1978-1979: 81; Doğan, 2020: 20, 30, 31, 50-61; Tatlı, 2023: 32.
[1040] Hoepfner, 2006: 21; Çatalköprü, 2019: 1.
[1041] Mert, 2016: 385.
[1042] Mert, 2016: 386.
[1043] Hellenistik Dönem Tapınaklarındaki sabit sunaklara örnek olarak bk. Schede, 1964: 104-106; Akkurnaz, 2007: 24; Hennemeyer, 2013: 9-56.

başlanmıştır. Roma Döneminde ise hem dinsel hem de mezar sunakları başta Akdeniz kıyı şeridi olmak üzere tük Akdeniz dünyasında en yoğun şekilde üretilmiştir.

Patara'da ele geçen tüm sunaklar arasında epigrafik değerlendirmeler neticesinde dinsel kullanıma hizmet veren toplam 10 farklı büyük sunak tespit edilmiştir[1044]. Bunlardan yalnızca bir tanesi Kat. 48 numaralı sunak silindirik formlu, diğerler ise dikdörtgen prizması formludur. Söz konusu sunaklar, tanrılar[1045], tanrıçalar[1046], tanrı-tanrıça birlikte[1047], öldükten sonra tanrı olan imparatorlara[1048] ve eşlerine adanmıştır[1049].

Patara'da görülen dinsel sunakların mimari formları açısından dikkat çekici bir tasarımın olup olmadığı araştırma konusu kapsamında ele alınmıştır. Öncelikli olarak söz konusu örneklerin içindeki tek silindirik formlu Kat. 48 numaralı sunak incelenmiştir. Kaide bölümü gövdenin ortasından itibaren kırık ve eksik olan bu sunağın sunu tablası bölümü de benzer şekilde kırık ve eksiktir. Taç bölümünden sonraki kısım yukarı doğru ortalama 10 cm kadar devam etmektedir. Kırık nedeniyle sunu tablası profilinin olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Dolayısıyla sunağın Rodos tipi bir profile mi yoksa yalnızca taç profiline mi sahip olduğu bilinmemektedir. Taç ve sunu tablası arasındaki mesafenin daha iyi fikir verecek düzeyde korunmuş örnekler bu konuda belirleyicidir. Örneğin Rodos tipi profile sahip olan Kat. 19 numaralı silindirik sunağın taç ve sunu tablası arası boşluğu 10.50 cm'dir. Ancak söz konusu sunak, 91 cm yüksekliğe ve 61 cm alt gövde çapına sahiptir. Kat. 48 ise 36 cm üst yapı çapına sahiptir. Kısacası karşılaştırılan sunakların boyutları dikkate alınacak olursa Kat. 48 numaralı silindirik sunağın Rodos profiline sahip olmadığı söylenebilir. Bu nedenle bu sunak, tipoloji bölümünde "Tip C" olarak adlandırılan gruba ait olmalıdır. Tüm bunlar dışında Kat. 48 numaralı sunağın üzerinde dekoratif bir tasarım ya da spesifik bir özellik görülmemiştir.

Dinsel sunaklar içinde dikdörtgen prizması formlu dokuz farklı örnek bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan Kat. 84 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunak kaide ve üst yapı profil yapısıyla aynı formdaki mezar sunaklarından farklı değildir[1050]. Kat. 86 ve Kat. 96 numaralı sunaklar da aynı şekilde özellikle üst yapı düzenlemesi konusunda mezar sunaklarıyla benzerlik

---

[1044] Büyük sunaklar içindeki dinsel sunaklar katalog sırasıyla; Kat. 48, Kat. 84, Kat. 86, Kat. 92, Kat. 93, Kat. 94, Kat. 105, Kat. 106, Kat. 111, ve Kat. 114 numaralı sunaklardır.

[1045] Patara sunakları içinde tanrılara adanan sunaklar için bk. Kat. 48 (Asklepios), Kat. 94 (Apollon) ve Kat. 106 (Neptunus / Poseidon).

[1046] Patara sunakları içinde tanrıçalara adanan sunaklar için bk. Kat. 114 (Artemis).

[1047] Patara sunakları içinde tanrı-tanrıçaların birlikte adının geçtiği sunaklar için bk. Kat. 84 (İsis ve Serapis), Kat. 111, (Apollon ve Artemis).

[1048] Patara sunakları içinde tanrı-imparatorlara adanan sunaklar için bk. Kat. 86 (İmparator Hadrian) ve Kat. 93 (İmparator Hadrian).

[1049] Patara sunakları içinde öldükten sonra tanrıça-İmparatoriçelere adanan sunaklar için bk. Kat. 92 (Sabina-Yeni Hera) ve Kat. 105 (Sabina-Yeni Hera).

[1050] Kat. 48 numaralı sunak standart bir kaide formuna ve üst yapıda ise stilize köşe akroterlerine sahiptir. Özellikle Kat. 88 ve Kat. 112 numaralı mezar sunakları ile çok yakın bir düzenlemeye sahiptir.

göstermektedir. Kat. 105, Kat. 106 ve Kat. 111 numaralı sunaklar kısmen korunmuş oldukları için özellikle üst yapı hakkında veri sunmamaktadır. Dikdörtgen prizması formlu dinsel sunaklar içinde Kat. 93 ve Kat. 111 numaralı sunaklar belli başlı özellikler nedeniyle diğerlerinden ayrılmaktadır. Kat. 93 numaralı sunağın en ayırt edici özelliği üst yapıda bir taç profilinin veriliş biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Dikdörtgen prizması formlu sunaklarda taç profili özelliğini yansıtan tasarımlar bilinmektedir. Örneğin Patara Kat. 87 numaralı mezar sunağı, taç profili olarak adlandırılabilecek bir profile sahiptir. Bu profilin üstünde ise yalnızca iç bükey kavis yapan olukça alçak bir üst yapı ya da sunu tablası vardır. Söz konusu bölümde taç ve sunu tablası belirgin bir ayrımla vurgulanmamıştır. Aksine arada hiçbir boşluk bırakılmadan köşe akroterlerinin üzerine yerleştirilmiş sunu tablası görülmektedir. Ancak Kat. 93 numaralı sunak mevcut profil yapısıyla silindirik formlu sunaklardan bilinen Rodos profili düzenlemesini yansıtmaktadır. Bu özelliğiyle şimdiye kadar yapılan ve çeşitli bölgeleri kapsayan çalışmalarda birebir benzerine rastlanmamıştır. Bir diğer farklı mimari formla Kat. 111 numaralı sunakta karşılaşılmıştır. Geniş bir kare formlu kaide ve yine aynı boyutta bir üst yapı profiline oranla oldukça dar bir şaft söz konusudur. Üst yapıda görülen profil düzenlemesi hareketlidir. Sunağın en dikkat çekici bölümü ise dairesel bir sunu tablası olmasıdır. Söz konusu sunak, yukarıda belirtilen özellikleriyle Patara örnekleri içinde tektir.

Patara' da ele geçen dinsel sunaklar MS 1/2. yüzyıl aralığında bir kronolojik dağılım göstermektedir. Silindirik formlu tek sunak Kat. 48 numaralı örnek MS 1. yüzyılın sonlarına ait olmalıdır. Dikdörtgen prizması formlu sunaklar ise aynı forma sahip olan mezar sunaklarıyla tarihlendirme konusunda benzerlik göstermektedir. Bunlar arasında Hadrian ve Sabina'ya adanan dört ayrı sunağın tarihleri nettir. Bunlar Hadrian ve Sabina'nın ölümünden hemen sonra yapılmış olmalıdır. Dolayısıyla MS 2. yüzyılın 2. çeyreği bu sunaklar için uygun bir tarihlendirmedir. Diğer sunaklar ise genel bir değerlendirmeyle profil tipolojisi bölümünde anlatılmaya çalışılan profil özellikleri dahilinde MS 2. yüzyıl içlerinde üretilmiş olmalıdır. Dolayısıyla eldeki örnekler, Patara'da MS 2. yüzyılda artan bir dinsel sunak kullanımına işaret etmektedir.

6.1.2.1. Adak Sunakları

Dinsel sunakların bir alt grubu olarak değerlendirilen adak sunakları, aynı zamanda Patara' da bu kategorideki en çok örnekle temsil edilme özelliğine sahiptir. Adak sunakları sunak tipolojisi bölümünde "küçük sunaklar" başlığı altında detaylı olarak anlatılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bu bölümde daha kısa ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alınacaktır. Adak sunakları temelde silindirik ve dikdörtgen prizması olmak üzere iki ayrı formda

üretilmiştir. Bunlar dışında her iki formda da kabartmalı örnekler mevcuttur ve bunlar araştırmacılar tarafından ayrı bir alt grup olarak değerlendirilmektedir[1051]. Daha önce bahsedildiği üzere bölgesel olarak farklı isim ve tanımlarla bilim dünyasına tanıtılmıştır[1052]. Adak sunaklarının kabul gören bu isimle anılmasının nedeni adak amaçlı kullanımlarıdır[1053].

Patara'da geçmişten günümüze sürdürülen kazı çalışmalarında toplam 63 farklı adak sunağı ele geçmiştir. Bunlardan yalnızca iki tanesi silindirik formludur. Dikdörtgen prizması formlu ise 60 farklı sunağa katalogda yer verilmiştir. Bunlar da kendi içinde "Yalın Sunaklar" ve "Kabartmalı Sunaklar" olarak temelde iki alt gruba ayrılmaktadır. Farklı bir form olarak ise "tütsülük formlu adak sunağı" adı önerilen bir örnek bulunmaktadır.

Adak sunakları, tapınaklar[1054], kutsal alanlar[1055], bu alanlara bağlı çeşitli devlet yapıları[1056], kamusal yapılar[1057], nekropol alanları[1058] ve en yoğun olarak ise konutlarda[1059] görülmektedir. Evlerde daha çok *lararium*ların içinde yer aldıkları bilinmektedir[1060]. Diğer sunaklara göre adak sunaklarının kullanım ve işlev açısından çok daha net sınırları vardır. Bunların bir kısmı doğrudan bir adak eşyası olarak düşünüldüğü için özellikle dikdörtgen prizması formluların sunu tablası düz bırakılmıştır. Bazıları ise tütsü yakıp günlük dua ve ritüellerin gerçekleşmesi esnasında kullanılmaktadır[1061]. Silindirik formlu örnekler arasında Kat. No. As. 01 numaralı sunağın sunu tablasında görülen yanık izleri bu konuda önemli bir veridir.

Patara' da in-situ bir adak sunağı tespit edilememiştir. Bunun başlıca nedenleri arasında adak sunaklarının da portatif özellikte olması ve konut alanlarında büyük çaplı bir kazı çalışmasının yapılmamış olması gibi sebepler sıralanabilir.

Bu sunakların Patara'daki varlığı en erken MÖ 2. yüzyıl başlarından itibaren tespit edilmiştir. En güvenilir tarihlendirme verilere ise Patara Tepecik akropolünde yapılan kazılarda ele geçen kontekst buluntuları sayesinde ulaşılmıştır. Adak sunakları özellikle Likya' da Roma İmparatorluk Dönemi kült geleneği olarak yayılım görmüştür[1062]. Patara' da aynı dönemde

[1051] Korkut, 2008: 13.
[1052] Farklı adlandırmalar için bk. Yaraş-Erten, 2008: 87-91; Öztürk-Perk, 2011: 52-55; Özdemir, 2018: Kat. No. 6.
[1053] Coulton, 2005: 130.
[1054] Sancaktar, 2018: Lev. 4, Y2.
[1055] Gülsefa, 2023: 35.
[1056] Özhanlı, 2022: 119.
[1057] Korkut, 2008: 733, Res. 3; Sancaktar, 2016: Kat. No. 61, Lev. 83, Res. 138.
[1058] Şimşek, 2022: 278.
[1059] Yavis, 1949: 141, 143.
[1060] Gradel, 2002: 41, Fig. 2. 1.
[1061] Yavis, 1949: 171; Gitin, 1989: 53; Spagnoli, 2015: 215, 216.
[1062] Korkut, 2008: 727-733.

yoğun biçimde karşılaşılan bu grup, başta Artemis olmak üzere çeşitli tanrı ve tanrıçalara yönelik kişisel inanç tercihlerini göstermesi açısından önemlidir.

YEDİNCİ BÖLÜM
STİL VE İKONGRAFİ

7.1.Stil ve İkonografi

7.1.1. Stil

Doktora tez konusu kapsamında çalışmanın yedinci bölümünde Patara' da ele geçen sunaklar stil özellikleri açısından ele alınmıştır. Bu kapsamda girlandlar, sarmaşık dalları, büstler, portreler ve kabartmalar ayrı başlıklar altında tüm detaylar göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

7.1.1.1. Girlandlar

Patara'da yapılan kazı ve araştırmalar neticesinde ele geçen silindirik formlu sunakların belli bir bölümünü "Girlandlı Sunaklar" oluşturmaktadır. Patara'da az sayıda örneği ele geçmiş olan bu grup, kendi içinde de farklı alt gruplara ayrılmaktadır. Söz konusu alt gruplar tipolojik bir ayrım olup stil bölümünde tamamı bütüncül olarak değerlendirilecektir. Üzerinde bütün bir girland ya da girland izi görülen toplam 11 farklı sunak kataloğa dahil edilmiştir. Bunlar katalog sırasıyla; Kat. 01-07, Kat. 09, Kat. 10, Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı eserlerdir. Bu sunakların sahip oldukları girland şemaları hem taşıdıkları kavis sayısı hem de stil özellikleriyle birbirinden farklı üslup ve teknikleri yansıtmaktadır. Patara' da girland taşıyan sunakların korunmuşluk durumu stilistik araştırmalarda veri sağlaması bakımından belirleyicidir. Bu çalışmada ele alınacak bazı sunakların kırık, eksiklik, aşınma ve doğal şartlardan kaynaklı bozulmalar nedeniyle veri sağlamadığı tespit edilmiştir. Ancak eldeki tüm örnekler kondisyon durumları da göz önünde bulundurularak çalışmaya dahil edilmiş ve bazı verilere ulaşılmıştır.

Kat. 01: Silindirik formlu bir mezar sunağıdır. Patara' da ele geçen silindirik formlu sunakların arasında en büyük ölçülere sahip olanlarından biridir. Bu açıdan sunağın boyutu ve girland ilişkisi dikkate alındığında sunak ve girland arasında orantılı, uyumlu ve dengeli bir anatomik yapıdan bahsetmek mümkündür. Girland şeması sunağın gövdesini dört ayrı kavisle dolanmaktadır. Gövdenin orta bölümüne konumlandırılmış olan girland hattı kısmen korunmuş, bazı bölümler ise neredeyse tamamen yok olmuştur. Girlandın iki kavisi genel anatomi, yapı ve stil hakkında veri sunacak düzeydedir. Buna göre girland uzun ve geniş yapılı akhantus yapraklarından oluşturulmuştur. Her girland kavisinin tam merkezinde farklı kişilere ait büstler

bulunmaktadır[1063]. Dolayısıyla genelde girland üstü boşluklara yerleştirilen büst ya da portreler, bu sunakta girlandın organik bir parçası olarak kullanılmıştır. Girland kavislerinin üste doğru yükseldiği bölümlerde manşetler kullanılarak girlandların sıkıştırıldığı izlenmektedir. Taşıyıcı olarak bukefalionlar[1064] kullanılmış, boynuzlara dolanan girlandlar, boynuz ve kulakların arkasından aşağı doğru sarkıtılmıştır[1065]. Girland uçları aşağı döndüğü noktada teneiaeler ile birleştirilmiştir. Uç kısımlarında dalgalanan birer püskül bulunan teneiaeler, girland altında kendi içinde bir kez döndürülmüştür[1066]. Büstlerden ikisinin altında uçları aşağı doğru bakan lotus çiçekleri, bukefalionların altında ise sekiz yapraklı ve ortasında tomurcukları olan rozetler görülmektedir. Diğer iki büstün altında ise bukefalionların çenesinin yan bölümünden başlayıp ortada birleşen sarmaşık dalları uzanmaktadır. Yani aynı sunak üzerinde hem girland hem de sarmaşık motifleri kullanılmıştır. Sarmaşık motifi, sarmaşık dalı ve yaprakları ve uçlarda ise korymbeslerden oluşturulmuştur.

Girland oldukça kalın ve kompakt bir yapıdadır. Kavis merkezi geniş ve sarkmış, uç kısımlara doğru incelmektedir. Tamamı aynı kalınlıkta bir girland şeması söz konusu değildir. Detaylar ayrıntılı ve ince bir işçilikle verilmiştir. Girlandı oluşturan akhantus yaprakları girland sınırından taşma yapmamış, bu açıdan düzenli ve kompakt bir yapı görülmektedir. Akhantus yaprakları sıkı bir görünüme sahiptir. Tarihlendirme konusunda önemli bir detay ise yaprakların uç kısımlarında aradaki mesafenin genişlemiş ve yaprak uçları dışa doğru açılmış olmasıdır. Bu noktada oldukça geniş ve arada mesafe olan oyuklar oluşmuştur. Yaprak uçları sivrilmiş ancak keskin geçişler yerine yumuşak geçişler vardır. Bu düzenleme ve yukarıda sıralanan birçok detayda olduğu gibi Geç Hellenistik Dönem özelliğidir[1067]. Ek olarak manşetle sıkılan bölüm daralmış iki yanda da bu daralmaya ters orantılı bir bombe oluşmuştur. Bu sunak üzerindeki girland tüm unsurlarıyla birlikte plastik yapıda olup yüzeyden oldukça bağımsız bir görüntüdedir. Genel anlamda zengin bir bezeme şemasına sahip olup kalın ve ağır bir görünüme sahiptir. Manşetin biçimi tarihlendirme konusunda belirleyici olan bir diğer detaydır. Kenarlara yakın iç kısımdan ince bir çizgiyle sıkılan manşetin köşelerinde dışa taşkın bordür oluşmuştur. Bu manşet modeli de bir Hellenistik Dönem özelliği olup, Roma Döneminde neredeyse hiçbir

[1063] Korkut, 2007: 329, Taf. 116 (2-6), Taf. 117 (1-6), Taf. 118 (4-7), Taf. 119 (1-9).
[1064] Pfuhl-Möbius, 1977: 58; Anabolu, 1984: 1; Rumscheid, 1994: 276.
[1065] Bu biçimsel özellik T. Korkut'un "Pamfilya-Likya Tipi" olarak gruplandırdığı tüm sunakların girland şemasında görülmektedir. Örnekler için bk. Korkut, 2007: Taf. 119 (1-9).
[1066] Teneiaelerin alt kısımda döndürülmesi bu kategorideki sunaklar arasında nadiren rastlanır. Özellikle Rodos atölyelerinde üretilen Hellenistik Dönem mezar sunaklarının bazılarında dönüş ve dalgalanma hareketi belirgindir. Bu konudaki örnekler için bk. Berges, 1996: Taf. 38 (1, 2), Taf. 39 (4), Taf. 43 (2), Taf. 44 (2), Taf. 46 (3, 4), Taf. 47 (1, 2), Taf. 50 (1, 3). Ek olarak Patara Kat. No. 04 numaralı sunak benzer özelliktedir.
[1067] Korkut, 2007: 332.

zaman kullanılmamıştır[1068]. Girlandın boğa boynuzuna sarılma ya da bağlanma biçimi, Hellenistik Dönemde Trysa Lahdi, sonrasında ise Caffarelli Lahdi ve Efes'te Oktogon'da görülmektedir[1069]. Bukefalionlar oldukça iri ve doğal anatomiye uygun çalışılmıştır. Baş üzerinde yer alan organlar orantısal olarak uyumludur. Burun ve kulak delikleri işlenmiş, gözler dışa taşkın ve badem formlu, çene geniş ve küt bir yapıyla sonlanmaktadır. Alın perçemleri detaylı verilmiş olup tek yöne ve tek düze bir görüntü yerine sağa sola doğal şekilde dağıtılmıştır. Üç sıralı bir alın süslemesi de perçemlerin arasına yerleştirilmiştir. Doğal ve plastik yapıdaki boğa başı tüm detaylarıyla Geç Hellenistik Dönem özelliklerini taşımaktadır. Büstler bu konudaki verileri destekler nitelikte olup saç stilizasyonuyla Augustus Dönemi özelliklerini yansıtmaktadır[1070]. Özetle eldeki veriler Kat. 01 numaralı sunağın girland özellikleriyle MÖ 1. yüzyılın sonlarında üretilmiş olduğuna işaret etmektedir.

Kat. 02: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Boyut olarak Patara örnekleri arasında en büyük ölçülere sahip olan sunaklardan biridir. Bu sunağın taşıdığı girland neredeyse hiç korunmamış yalnızca girland hattının izleri takip edilir durumda günümüze ulaşmıştır. Bir noktada ise girlandın kısmen de olsa formu izlenebilmektedir. Ancak stil değerlendirmesi yapmak için yeterli veri vermemektedir. Bunun dışında ise gövdenin orta kısımda konumlandırılmış dört kavisli bir girland şeması söz konusudur. Girlandların, uç kısımlarda defne yaprakları, devamında ise derin ve yoğun oyukluklar nedeniyle çiçek ve meyvelerden oluştuğu düşünülmektedir. Büst ya da portre kullanıldığını gösteren bir iz yoktur. Girland üst kısımları boş bırakılmıştır. Manşetlerin kullanıldığın gösteren bir ize rastlanmamıştır. Yine yüzeyde kalan izler taşıyıcı olarak bukranionların girlandları taşıdığına işaret etmektedir. Girland uç kısımları teneiaeler şeklinde verilmiş ve boynuza dolandırılıp zemine doğru sarkıtılmıştır. Alt kısımda kendi dalgalanan teneiaeler ve uçlarındaki uçuşan püsküllerle haraketli bir görüntü yaratılmıştır. Bukranionların ince uzun bir yapıda olduğu izlenmektedir.

Girland yapısı çok kalın bir yapıda olmamasına rağmen ağır bir yapı izlenimi oluşturulmuştur. Orta kısım oldukça sarkmış ve girland çizgisinden taşma olmamıştır. Korunmuş bölümler genel anlamda plastik bir yapıya işaret etmektedir. Girlandı oluşturan çiçek ve yaprakların arasında belirgin boşluklar vardır. Tüm bu özellikleriyle Kat. No. 01 numaralı sunakla yakın bir dönemde üretilmiş olduğu düşünülmektedir.

Kat. 03: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Üst bölümü daha sonraki süreçte kesilmiştir. Kondisyon genel anlamda kötü durumdadır. Üst bölüm kesildiği için girland şeması yukarı da

[1068] Benzer örnekler için bk. Fraser, 1977: 91 (b), Berges, 1996: Taf. 24 (1-4), Taf. 25 (1, 2), Taf. 26 (1-4), Taf. 27 (1-4), Taf. 28 (1-4), Taf. 29 (1-4), Taf. 30 (1), Taf. 31 (1).
[1069] Işık, 1993: Taf. 1, Taf. 7 (1), Taf. 8 (1).
[1070] Korkut, 2007: 332.

gibi gözükse de alt ve üstte yer alan ve tasvir alanı çizgileri referans alındığında girland şemasının sunağın ortasında konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. Yüzeyde kalan izle dört kavisli bir girland şemasına işaret etmektedir. Girlandlar akhantus yapraklarından oluşturulmuştur. Girlandın ortasında ve merkezde dört yapraklı, ortasında tomurcuk olan rozet vardır. Farklı bir rozet de tam bu hizada girland altında resmedilmiştir. Kısmen korunmuş bir bölümde takip edilebildiği kadarıyla girland üslü boşlukta portre takip edilmektedir. Yine kısmen korunan bir bölümde bukefalionun girland taşıdığı izlenmektedir. Girlandlar bukefalionların boynuzuna dolanmış, devamında teneiaeler katlanarak girlandın üstünden ve ön kısımdan aşağı doğru sarkıtılmıştır. Uçlarda ise uçuşan püsküller bulunmaktadır. Teneiaeler girlandı sıkmamış, oldukça çizgisel ve yapay bir üslupla girlanda yapışık gibi çalışılmıştır. Büst ya da portreler konusunda bir değerlendirme yapılamamaktadır.

Girland kalın ve kısmen gergin bir yapıda olup ağır izlenimi oluşturmamaktadır. Bununla birlikte sert ve katı bir görünümden uzaktır. Takip edilebildiği kadarıyla detaylar ayrıntılı verilmiştir. Genel anlamda girland şeması düzenli ve kompakt bir görüntü içindedir. Akhantus yaprakları birbirine yakın yerleştirilmiş aralarda boşluk bulunmamaktadır. Girland plastik özellikte olup yüzeyden dışa doğru oldukça çıkmıştır. Stil özelliklerine göre tarihlendirme önerisi MS 1. yüzyılın ikinci yarısıdır.

Kat. 04: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Sunak ve gövde arasında dengeli ve orantılı bir uygulama göze çarpmaktadır. Diğerlerinden farklı olarak üç kavisli bir girland şeması söz konusudur. Ayrıca girland detaylarının en iyi takip edilebildiği örnek olması bakımından ayrıca önemlidir. Girland şeması gövdenin üst kısmındadır. Defne yapraklarından oluşturulmuş ve girlandın şemasının tümü aynı kalınlıktadır. Girland kavislerinin merkezinde manşetler kullanılmıştır. Büst ya da portreler kullanılmamıştır. Girland taşıyıcısı olarak bukranionlar kullanılmıştır. Diğer örneklerden farklı olarak girlandlar boynuzlara dolanmamış, bunun yerine bukranionların üstünden geçirilerek kesintisiz bir şekilde gövdeyi çevrelemiştir. Teneiaeler boğa başı ile girland arasına sıkıştırılmış ve boğa başının her iki yanına salınmıştır. Aşağı doğru sallanan teneiaeler kendi içinde bir kat yaparak simetrik bir biçimde tekrar yanlara doğru açılıştır. Uçlarda ise dalgalanan püsküller uçuşmaktadır. Teneiaelerin arasında bu tipteki sunakların karakteristiği olan bir yazıt görülmektedir[1071].

Girland şeması ince, hafif şekilde gerilmiş, çok ağır olmayan ölçülü ve dengeli bir yapıdadır. Detaylar ayrıntılı ve ince işçilikle ayrıntılı verilmiştir. Girlandın gövdeye sarılışı tarihlendirme konusunda veri sağlamaktadır. Taşıyıcıların boynuzuna dolanmadan üstten

[1071] Berges, 1996: Taf. 46 (1-4), Taf. 47 (1-4).

sarılan girland şeması Hellenistik gelenektir[1072]. Ancak yerel atölyelerde bu biçimsel özelliğin MS 2. yüzyıl ortalarına kadar taklit edilmiş olduğu da bilinmektedir[1073]. Dışa taşma ya da açılma yoktur. Defne yaprakları sık yerleştirilmiş, yapraklar arasında boşluklar bırakılmıştır. Yaprak uçları sivrilmiş, ancak keskin bir yapı söz konusu değildir. Etli ve doğal verilmiş olan yapraklar öne doğru hafif açılarak çözülmüş, birbirinden uzaklaşmıştır. Bu oluşum lahitler üzerindeki girland şemalarında görülmektedir. Bu bağlamda MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Çanakkale lahdi ve MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen Bubon lahitleri öne çıkmaktadır[1074]. Her iki lahdin girland kavislerinin taşıyıcıların üstünden dolanmış olması Kat. 04 numaralı sunakla biçimsel benzerliği gösterir. Çanakkale örneğindeki girlandın yaprakları uzun ve dalgalar halinde kotlar oluşturacak şekilde verilmiştir. Defne yaprakları arasındaki oyuklar belirgin ve birbirini tekrar etmeyen bir yapıdadır. Etli ve henüz salınmamış ve uçları açılmamıştır. Bubon örneğinde yapraklar baklava dilimi gibi doğal ancak daha şematik verilmiştir. Yaprak uçları sivrilmiş, salınmış ve açılmıştır. Patara Kat. 04 numaralı sunağın girland stili dikkatte alındığında bu iki lahdin üretim tarihleri arasında bir dönemde üretilmiş olduğu önerilebilir. Daha detaylı bir tarihlendirme öneri için ise Kat. 04 numaralı Patara sunağı ile çağdaş sunak girlandlarının birlikte ele alınması gerekliliği doğmuştur. Girland biçim ve stili bağlamında Kat. 04 numaralı sunağın benzerleri Kos, Rodos ve Karia Bölgesinde görülmektedir. Bunlar arasında tipolojik ayrım gözetmeksizin bazı sunakların taşıdığı girlandların Patara örneği ile yakın benzerlik taşıdığı tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, D. Berges tarafından ele alınan ve Iasos' da ele geçen Kos tipi silindirik formlu bir sunaktır[1075]. Bu kategorideki en net tarihli örneklerden biri olan Iasos sunağı, mimari formu ve taşıdığı dekoratif unsurların stil özellikleri ve üzerinde taşıdığı yazıttan gelen veriler doğrultusunda MÖ 150 civarına tarihlendirilmektedir[1076]. Iasos örneğinin girland stiline bakılacak olursa defne yapraklarının Çanakkale lahdinde olduğu gibi uzun ve dalgalar halinde kotlar oluşturacak şekilde verildiği görülmektedir. Yaprakların uçları sivri ancak henüz açılıp ayrışmadığı, daha çok girlanda yapışık gibi bir görüntüye sahip olduğu izlenmektedir. Bu yönüyle Çanakkale lahdi ve Iasos sunağının taşıdıkları girlandlar büyük benzerlik göstermektedir. Patara sunağı ise açılmış ve dışa bakan yapraklarıyla bu iki örnekten kısa bir süre sonrasındaki üretime işaret etmektedir. Bu aşamada Kos tipi bir sunağın girland stiliyle kurulan bağlantılı önem arz etmektedir. Çünkü Kos adasının "MÖ 88 yılında Mithridates tarafından fethedilmesiyle adadaki sunak üretiminin tamamen durduğu"

[1072] Fraser, 1977: 59 (a-c), 60 (a-d), 67 (a, b), 68 (a, b), 72 (a-d), 73 (a-d), 74 (a, b); Brouma, 2015: 156, Fig. 1.
[1073] Altun, 2019: 816-823.
[1074] Işık, 1993: 10, 11.
[1075] Berges, 1996: Taf. 27 (3).
[1076] Berges, 1996: 66, 67.

bilinmektedir[1077]. Bu bilgi sunaklar özelinde birçok bilinmeze ışık tutması ve de tarihlendirme aralığını daraltması bakımından oldukça değerlidir. Tez kapsamında ele alınan Kat. 04 numaralı sunağın üretim tarihinin girland stiliyle olan ilişkisi bu sayede farklı tipteki bir sunak üzerinden desteklenmiştir. Rodos tipi sunaklar ise daha yakın biçim ve stil özellikleriyle Patara örneğinin tarihlendirilmesine imkân sağlamaktadır. Rodos sunakları ilk kez kapsamlı olarak Berges tarafından ele alınmıştır. Araştırmacı 1986 tarihli ilk yayınında silindirik formlu mezar sunaklarını çeşitli kriterler doğrultusunda kronolojik olarak sıralamıştır. Ancak Berges' in yapmış olduğu araştırmalar ve tarihlendirme konusunda vardığı bazı sonuçlar dönemsel bir çıkmaza işaret etmektedir. Berges'in araştırmalarının konumuz dahilindeki sunaklarla olan ilk bağlantısı Kat. 04 numaralı sunak özelindir. Patara' da ele geçen bu sunak Berges'in yayınladığı örneklerden sekizi ile yakın benzerlik göstermektedir[1078]. Bunlardan ilki İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen ve Berges tarafından MÖ 2. yüzyılın sonuna tarihlendirilen örnektir[1079]. Girland biçimi Hellenistik gelenekte olup taşıyıcının üstünden geçirilmiştir. Gergin ve kablo gibi dolanan girlandın sunağın üst kısmında asılı olduğu görülmektedir. Girland kavislerinin merkezinde yine Hellenistik dönem özelliği olarak manşetler, kavislerin altında ise üzüm salkımları asılıdır. Bu özelliklerin tümü Patara örneği ile benzerlik arz eder. Ancak boğa başının stili Patara örneğinden farklıdır. MÖ 283 yılında yatırılan Pergamon Demeter Tapınağının friz blokları üzerinde görülen boğa başı bu konudaki en erken örneklerden biridir[1080]. Üçgen ve sivrilerek inen baş yapısı Hellenistik Dönem boyunca sunaklar üzerindeki bukranionlarda da taklit edilmiştir. Bu yapı zamanla daha küt bir çene ve daha geniş hatlara bürünmüştür. İstanbul Arkeoloji Müzesinden sergilenen ve Berges tarafından yayınlanan sunağın Hellenistik Bergama geleneğini devam ettirdiği ancak ondan çok daha geç bir tarihte üretildiği anlaşılmaktadır. Araştırmacı tarafından bilim dünyasına tanıtılan ve yine MÖ 2. yüzyılın sonuna tarihlendirilen bir diğer sunak ise Bodrum Müzesi'nde sergilenmektedir[1081]. Bu sunağın girland stili kendi içinde dönerek kotlar oluşturan Çanakkale Lahdi üzerindeki girlandla büyük benzerlik göstermektedir[1082]. Girland stili, gövdedeki konumu, boğa başı ve manşetin yapısı bakımından Patara örneği ile benzerlik gösterir. Bir diğer sunak ise MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiş olup Knidos nekropolünde ele geçmiştir[1083]. Manşet kullanımı girland yapısıyla Patara örneğine

[1077] Berges, 1996: 71.
[1078] Berges'in yayında ele aldığı ve Patara Kat. No. 04 numaralı sunakla benzerlik gösteren örnekler için bk. Berges, 1986: Abb. 78 (a, b), Kat. 34, Abb. 79 (a, b), Kat. 35, Abb. 106, Kat. 64, Abb. 107, Kat. 65, Abb. 108 (a, b), Kat. 66, Abb. 109, Kat. 67, Abb. 112, Kat. 70 ve Abb. 113, Kat. 71.
[1079] Berges, 1986: Abb. 78 (a, b), Kat. 34.
[1080] Grüßinger, 2012: 87-89, Abb. 1.
[1081] Berges, 1986: Abb. 79 (a, b), Kat. 35.
[1082] Işık, 1993: Taf. 2, Res. 1.
[1083] Berges, 1986: Abb. 106, Kat. 64.

benzerlik gösterse de yaprak stilinde ayrılmaktadır. Dışa taşmış ve oldukça az yerleştirilmiş yaprakların aralarındaki mesafe Patara örneğiyle farklılık göstermektedir. Berges'in yayınında ele alınan sunaklardan bir diğeri Iasos' da ele geçmiş olup araştırmacı tarafından MÖ 1. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir[1084]. Girland biçimi Patara sunağı ile son derece yakındır. Vittae kullanıldığı görülmektedir ki bu noktada Patara sunağından ayrılır. Girland kablo gibi her bölümde aynı dolgunluk ve boyuttadır. Manşetler girland kavisinin merkezinde, teneiaeler taşıyıcının yanından girlanda sarılarak salınmış. Boğa başı Patara'daki gibi küçük ve üçgen yapıyla Hellenistik gelenektedir. Yapraklarda taşma ve açılma söz konusu değildir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde korunan bir diğer sunak da hem Iasos hem de Patara örneği ile yakın bir görünümdedir. Berges bu eseri MÖ 1. yüzyıla tarihlendirmiştir[1085]. Ancak Iasos örneği ile bu eser arasındaki dönemsel fark, araştırmacının çeşitli tarihlendirme önerilerinde görüldüğü gibi tarafımca sorunlu bulunmaktadır. Bu örnekteki tek farklılık girland kavislerinin biraz daha aşağı sarkmış olmasıdır ki bu bakımdan Patara örneği ile de ayrılır. Örneğin Berges Nikomedia'dan gelen benzer bir sunak için de aynı tarihlendirmeyi yapmaktadır[1086]. Nikomedia sunağının girland biçimi diğerleri ile aynı olup stilde bazı farklılıklar görülmektedir. Örneğin defne yaprakları oldukça dolgun ve etlidir. Aralardaki oyuklar ise geniştir. Yaprakların uçları sivri, dışa açılmamış ancak buğday başağı gibi sıralı çalışılmıştır. Eğer bu eser MÖ 1. yüzyıla veriliyorsa ki kanaatim bu yöndedir, bundan öncekilerin tarihi daha erken olmalıdır. Buna ek olarak bukefalionun yapısı da artık Hellenistik geleneğin sonlarına işaret etmektedir. Bu açıdan da Patara sunağının daha erken olduğu ortadadır. Bodrumdan bir başka sunak ise Berges tarafından MÖ 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir[1087]. Daha gergin ve ince bir girland yapısını yansıtan bu sunak, Patara örneğinden bir süre sonra üretilmiş olmalıdır.

Son olarak, Patara Kat. 04 numaralı sunağın üstündeki bukranion doğal bir görünüme sahip olmakla birlikte çeneye doğru incelen bir yapıdadır. Erken Hellenistik dönemden bilinen üçgen yapının devamı niteliğindedir. Boynuzlar kısa ve yukarı kavislidir. Göz çukurları ve burun delikleri belirtilmiştir. Genel anlamda doğal anatomiye sahip bir üslup söz konusudur. Stil, biçim, analoji, mimari form tipolojisi ve epigrafik verilerden elde edilen tüm bulgular, Patara Kat. 04 numaralı sunağın MÖ 2. yüzyılın son çeyreğinde üretilmiş olduğuna işaret etmektedir.

Kat. 05: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Girland ve taşıyıcılar kısmen korunmuş olmakla birlikte bazı detaylar da rahatlıkla görülebilmektedir. Sunak ve girland orantısal açıdan

[1084] Berges, 1986: Abb. 107, Kat. 65.
[1085] Berges, 1986: Abb. 108 (a, b), Kat. 66.
[1086] Berges, 1986: Abb. 109, Kat. 67.
[1087] Berges, 1986: Abb. 112, Kat. 70.

uyumludur. Dört kavisli bir girland şeması sunağın tam orta kısmından çevresini dolanmaktadır. Çiçekler, meyveler, yapraklar ve buğday başakları kullanılarak oluşturulmuş bir girland söz konusudur. Girland kavislerinin sarktığı orta noktalarda ise asma yaprakları görülmektedir. Girland üstü alanlar boş bırakılmış, portre ya da büst kullanılmamıştır. Girlandların aşağı doğru sarktığı bölümlere ise üzüm salkımları asılmıştır. Girland taşıyıcıları çeşitlilik göstermektedir. Eros, viktoria ve bukranionlar farklı girland kavislerini taşımaktadır. Girland bukranionun üzerinden geçirilmiş ve tak düze bir hat üzerinde sunağa dolanmıştır. Girland üstünden taşıyıcıların iki yanına teneiaeler sarkıtılmıştır.

Girland oldukça kalın ve ağır yapıdadır. Detaylar ayrıntılı ve ince bir işçilikle çalışmış olmasına karşın aşınma nedeniyle ancak bazı bölümler veri sunmaktadır. Girland içinde kullanılan tüm bezeme unsurları doğal yapıdadır. Özellikle buğday başağında her filizin detaylı ve tamamen doğal bir anlatma işlendiği görülmektedir. Benzer durum üzüm salkımları için de geçerlidir. Üzüm taneleri tek tek çalışılmış, mekanik bir şablondan öte doğal ve gerçekçi bir üslup ön plana çıkmıştır. Bukefalion ince uzun Hellenistik gelenektedir. Aşınma nedeniyle detaylar anlaşılamasa da sivrilerek devam eden üçgen yapı dönemsel açıdan da fikir vermektedir. Girland şeması genel yapısıyla zengin, çeşitlilik arz eden ve detaycı bir anlatıma sahiptir. Plastik yapı tüm detaylarda göze çarpmaktadır.

Prokonnesos tipi lahitlerde ve özellikle Aphrodisias'ta erosların taşıdığı ve alttan üzüm salkımlarının sarktığı girland örnekleri mevcuttur[1088]. Likya bölgesinde görülen sunaklarda bu ikonografi alışıldık değildir. Biçim ve stil özellikleri bu girland şemasının MÖ 1. yüzyıla ait olduğuna işaret etmektedir.

Kat. 06: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Girland şemasının genel kondisyonu kötü durumda olması ve yoğun aşınma nedeniyle detaylar kısmen takip edilebilmektedir. Sunak ve girland ebatları uyumludur. Sunağın orta bölümüne yakın bir noktada yer alan, üç kavisli bir girland şeması söz konusudur. Girland akhantus yapraklarından oluşmuştur. Girland üstü boşluklara portreler yerleştirilmiştir. Taşıyıcı olarak bukefalionlar kullanılmıştır. Girlandlar bukefalionların boynuzuna dolanmış ve girlandın üstünden zemine doğru sarkıtılmıştır. Teneiaelerin uçlarında ise oldukça kalın uçuşan görünümü verilmeye çalışılan püsküller vardır. Ancak burada daha çok yapay bir görüntü söz konusudur.

Oldukça kalın ve ağır bir girland yapısı görülmektedir. Girland kavisinin orta bölümü dikkat çekici biçimde dolgundur. Girland kavisleri kısalmış ve buna rağmen genişlemiş bir yapı vardır. Teneiaeler ve püsküller daha stilize ve doğallıktan uzak yapıdadır. Plastik yapı devam etmektedir. İmparator Claudius döneminden sonra sunakların genel anlamda "ebatlarının

[1088] Koch, 2010: Res. 36, Res. 37, Res. 39, Res. 41, Res. 43, Res. 47, Res. 53, Res. 54,

küçülmesi, buna bağlı olarak girlandların da küçülmesi, yaprakların girland içinde daha fazla yer kaplaması ve merkezde yalnızca rozetlere yer verilmesi" bir dönem özelliğidir[1089]. Kat. 06 numaralı sunağın bu tanımlamaların hepsini karşıladığı görülmektedir. Bunlara ek olarak girland oldukça sarkmış ve boynuza dolanan teneiae gevşek bir şekilde girlandın üzerinden aşağı sallanmıştır. Girland üstü boşluklardaki portreler ise tarihlendirme konusunda yeterli veriyi sağlayacak düzeyde korunmamıştır. Ancak yukarıda bahsedilen özelliklerden dolayı söz konusu sunak, girland biçimi ve stil özellikleriyle MS 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilebilir.

Kat. 07: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Gövdenin ortasına yakın bir noktada üç kavisli bir girland şeması görülmektedir. Kısmen korunmuş olması nedeniyle çok sınırlı veri alınmaktadır. Aşınma nedeniyle girlandı oluşturan bitkisel bezemeler tanımlanamamıştır. Aynı şekilde taşıyıcılar de net olarak tanımlanamamaktadır. Ancak girlandların boynuza dolanarak girlandın üstünden aşağı salındığı görülmektedir. Girland üstü boşluklarda portreler vardır. Ancak yine tahribat nedeniyle net veri yoktur.

Girlandlar oldukça kalın ve kısa yapılıdır. Diğer örneklerden farklı olarak girlandın yalnızca kavis yaptığı alt bölüm değil tümü kalındır. Bunun dışında stilistik değerlendirme yapmak için yeterli veri bulunmamaktadır. Ancak Kat. 06 numaralı sunak için belirtilen özelikler bu örnekte de görülmektedir. Kat. 07 numaralı sunağın MS 1. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olduğu düşünülmektedir.

Kat. 09: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Hem yoğun bir tahribat hem de sonraki kullanımda farklı bir amaca hizmet etmiş olması nedeniyle çok sınırlı bilgi edinilebilmektedir. Üç kavisli bir girland şemasına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Girland üstü boşluklarda portreler vardır. Taşıyıcıların ne olduğu tespit edilememiştir. Ancak girlandların taşıyıcıların üstünden dolanarak kesintisiz dolandığı izlenmektedir. Faklı bir detay olarak ise teneiaelerin yukarı doğru kaldırıldığı görülmektedir. Uçlarda ise stilize olmuş püsküller uçuşmaktadır. Teneiaelerin yukarı doğru kurdele şeklinde verildiği örnekler Karia'daki bazı Kos tipi sunaklardan bilinmektedir[1090]. Bu kısımda genellikle Herakles düğümü ya da fiyonk şeklinde bir bağlama yöntemi kullanıldığı bilinmektedir. Nitekim bu eserde de benzer bir uygulama ile teneiaeler bağlanmış ve uçları yukarı bakacak şekilde bırakılmıştır.

Deformasyon nedeniyle yalnızca kalın ve ağır bir girland şeması olduğu anlaşılabilmektedir. Taşıyıcının üst kısmında girland üzerinde derin oyuklar göze çarpmaktadır.

[1089] Korkut, 2007: 333.
[1090] Berges, 1986: Abb. 63 (a. b), Kat. 19.

Kalın ve ağır yapı, kompakt görünüm ve Herakles düğümü içindeki derin oyuklar söz konusu sunağın MS 1. yüzyılda üretilmiş olduğunu göstermektedir.

Kat. 10: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Yalnızca küçük bir bölümü ele geçmiştir. Girland, defne yaprakları, çiçekler, korymbesler ve meyvelerden oluşmuştur. Girlandın bir bölümünde teneiae yatay bir şekilde girlanda sarılmış, devamında ise girlandın altından dolanarak aşağı sarkıtılmıştır. Kırığın başladığı bölümde kalan izlerden girland taşıyıcısı olarak bukefalionların kullanıldığı izlenmektedir. Girland kalın ve zengin bir yapıda olup yer yer bitkilerin girland hattının dışına taşırıldığı görülmektedir. Çok detaylı ve ince işçilik söz konusudur. Kompakt ve ağır izlenimi veren bir işçilik vardır. Girlandın genelinde plastik ve doğal bir yapı hakimdir. Kat. 10 numaralı sunağın taşıdığı girlandın benzerleri Karia, Kos ve Rodos adalarında görülmektedir[1091]. Söz konusu örnekler teneiaenin girlanda sarılışı, yaprakların girland hattından taşması, bezeme unsurları, girland kavisinin yapısı ve detaylı işçiliği ile MÖ 2. Yüzyılın ortalarına tarihlendirilmektedir. Patara örneği ise gerek profil yapısı gerekse stil özellikleriyle yakın bir tarihlendirme önerisiyle MÖ 2. yüzyılın ortasına verilmektedir.

Kat. 16: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Çok küçük bir parçası korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Sonraki kullanımda girland kavisinin merkezine bir niş açılmıştır. Akhantus yapraklarından oluşturulduğu anlaşılan girlanda dair izlerden biri girland üzerinden aşağı salınan teneiaedir. Gilandın kalın ve çok sıkı olmayan bir yapıda olduğu görülmektedir. Bunun dışında farklı bir bilgi edinilememektedir. Bu tip ve stildeki diğer örnekler baz alındığından MS 1. yüzyıl içlerinde üretilmiş olduğu düşünülmektedir.

Kat. 17: Silindirik formlu bir mezar sunağına ait parçadır. Bir önceki örnekte olduğu gibi çok küçük bir parça korunmuş ve ele geçmiştir. Sonraki kullanımda niş açılmıştır. Yine akhantus yapraklarından oluşan bir girland görülmektedir. Bu örnekte bir önceki kırık parçaya oranla kısmen de olsa daha fazla detay gözükmektedir. Girland taşıyıcısı olarak bukafalionların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Girland bukafalionun boynuzuna dolanmış, teneiae ise boynuzun arkasından dolanıp girlandın ön kısmından aşağı doğru salınmıştır.

Girlandı oluşturan akhantus yaprakları oldukça uzun ve sıkı yerleştirilmiştir. Yapraklar arasındaki kanalların derin ve belirgin olduğu izlenmektedir. Genel olarak kalın ve doğal bir yapı izlenimi vardır. Boğa başı kısmen görünmektedir. Gözler dışa taşkın ve plastik yapıdadır. Göz kapakları vurgulu ve dolgundur. Boynuzlar hafif yukarı ve yana doğru açılmıştır. Genel olarak doğal anatomiye uygun, simetrik ve dengeli bir işçilik söz konusudur.

Kat. 17 numaralı örnek genel hatlarıyla MS 1. yüzyıl içlerine tarihlendirilebilir.

[1091] Berges, 1986: Abb. 47, Abb. 92, Abb. 98.

7.1.1.2. Sarmaşık Motifleri

Silindirik formlu mezar sunaklarında sarmaşık motifi kullanımı Pamfilya ve Likya bölgelerinde Hellenistik Dönemden beri görülen bir modadır. Bu kategorideki sunaklarda gövdeyi girland gibi saran iki ayrı sarmaşık dalı gövdenin ön kısmında hemen her zaman Herakles düğümü ile birbirine bağlanmaktadır. Bu motifin içinde genellikle iki ayrı sarmaşık dalı, sarmaşık yaprakları, korymbesler ve bazen de asma yaprakları kullanılmaktadır. Sarmaşık motifinin bu yönlü kullanımı sunaklar dışında yalnızca kabartmalı seramikler üzerinden bilinmektedir[1092]. Pamfilya ve Likya Bölgeleri'nde ise MÖ 2. yüzyıldan itibaren sarmaşık motifli sunakların üretilmeye başlandığı bilinmektedir[1093]. Patara' da bugüne kadar yapılan çalışmalarda iki farklı örnek ele geçmiştir[1094].

Kat. 11: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Sunağın küçük bir bölümü korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Sunağın korunmuş olan bölümünde iki ayrı sarmaşık dalının antitetik olarak orta kısımda küçük bir Herakles düğümü ile birleştirildiği görülür. Bu düzenleme biçimi bu kategorideki sunaklar için karakteristiktir[1095]. Kalın bir dalın iki yanında yapraklar, uç bölümlerde ise korymbesler görülür. Sarmaşık şemasının altında ise bunun bir mezar sunağı olduğunu gösteren üç satırlık Hellence yazıt kazılıdır. Sarmaşık dalları ve yapraklar doğal yapıdadır. Oldukça etli ve yüzeyden ayrılmış bir yapı söz konusudur. Korymbesler detaylı işlenmiş, yaprakların orta kısımları derin oyularak gerçekçi bir görünüm sağlanmıştır. Kat. 11 numaralı sunak bu stil özellikleriyle Fethiye Müzesi'nde korunan ve T. Korkut tarafından yayınlanan bir örnekler büyük benzerlik gösterir[1096]. Araştırmacı, Hellenistik Dönem seramiklerinde görülen benzer anlatımların söz konusu sunak üzerindeki stille çok yakın olduğunu tespit etmiştir. Güçlü dallar, kabartma zemini olan ilişki ve yaprakların dalla henüz çok uzaklaşmamış olması nedeniyle Kat. 11 numaralı sunak üzerinde görülen sarmaşık motifinin MÖ 1. yüzyıl stil özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen Kat. 01 numaralı sunak üzerindeki sarmaşık motifi dikkate alındığında, sarmaşık dallarının biraz daha incelmiş olduğu görülür. Benzer şekilde yapraklar daha oval, uçlar daha ince ve sarmaşıkların zemine doğru biraz daha gevşek bir yapıyla sarkıtılmış olduğu izlenmektedir. Her iki sunak üzerinde görülen sarmaşıkların genel stil özellikleri büyük oranda benzerlik gösterse de bahsedilen küçük farklılıklar tarihlendirmede belirleyicidir. Yan yana ve birbirinden bağımsız duran bezeme elemanları başlı başına Geç Hellenistik Dönem

[1092] Fraser, 1977: Fig. 115, a-c.
[1093] Bunların en erken örneği hem profil yapısı hem de bezeme stiliyle Patara Kat. 12 numaralı sunaktır.
[1094] Patara' da ele geçen sarmaşık motifli sunaklar için bk. Kat. 11 ve Kat. 12 numaralı örnekler.
[1095] Korkut, 2007: 328.
[1096] Korkut, 2007: Taf. 115 (3).

özelliğidir[1097]. Özetle Kat. 11 numaralı sunağın stil özellikleri MÖ 1. yüzyılın sonlarına işaret etmektedir. Çünkü Augustus dönemi sonrasında yapraklar ve dallarda incelme ve açılma görülmektedir. Hem yapraklar hem de korymbesler aynı dal içerisinde birbirine zıt yönlere hareket etmektedir. Ve bazı örneklerde bir süre sonra daha mekanik görünümlü sarmaşık detayları görülmeye başlanmaktadır. Dolayısıyla Kat. 11 numaralı sunak söz konusu tarihlendirme önerisi için bahsedilen kriterleri karşılar niteliktedir.

Kat. 12: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Sarmaşık frizi büyük oranda korunmuştur. Sunağın bezeme frizi bilinen örneklere göre oldukça geniş tutulmuştur. Pamfilya ve Likya' da bugüne kadar ele geçmiş olan tüm sarmaşık motifli sunaklardan belli başlı nedenlerle ayrılmaktadır. Biçimde karşılıklı iki sarmaşık hattı ortada Herakles düğümü ile bağlanmış olmasıyla benzerlik göstermektedir. Ancak süslemede sarmaşık motifinin yanında dekoratif olarak akhantus yapraklarının da kullanılmış olduğu görülmektedir. Sunağın arka yüzünde kalın sarmaşık dalları kendi içinde döndükten sonra büyük sarmaşık yapraklarıyla hareketlenme başlamaktadır. Yan kısımlarda korymbesler ve sarmaşık yaprakları daha geniş alanda daha büyük verilmiştir. Sunağın ön yüzünde ise süsleme unsurları daha küçük ancak daha sıkışık bir şemaya dönüşmüştür. Sarmaşık dallarından çıkan bazı küçük dalların ucunda yaprak ya da korymbes bulunmazken bunlar kendi içinde döndürülerek spiral oluşturmuştur. Ön cephede iki farklı dalın iki noktada Herakles düğümleri ile bağlandığı görülür. Söz konusu iki dal sunağın yan yüzünde birbirinin üstünden çapraz bir şekilde geçmiştir. Tüm yapraklar, en ince detayıyla resmedilmiştir. Yaprak damarları, yaprağın kendi içindeki eğimli yapısı ve korymbesler çok detaylı çalışılmıştır.

Genel anlamda zengin ve çok hareketli bir anlatım söz konusudur. Yaprakların doğal dokusu, kalın ve etli yapısıyla Hellenistik gelenektedir. Bergama'dan MÖ 2. yüzyıl başlarına tarihlendirilen sarmaşık motifli bir friz bloğunun yaprak stiliyle büyük benzerlik göstermektedir[1098]. Ek olarak Erken İmparatorluk Dönemi'nin idealize stili ve ince metalik vurgulama bu örnekte henüz görülmemektedir. Akhantus yaprakları üzerinde görülen yuvarlak oyuklar (*lappe*) Roma Dönemi matkap oyuklarını andırsa da bunlar yaprak uçlarının birleşme noktasında yuvarlak formla verilme modasıyla ilişkilidir. Bu moda, Hellenistik dönem mimari bezeme stilinde sıklıkla karşılaşılan bir uygulamadır. MÖ 2. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlendirilen Priene Athena Polias Tapınağının ikinci evresine ait frizlerde çok belirgin bir şekilde lappeler görülebilir[1099]. Patara Kat. 12 numaralı sunağın akhantus yapraklarının uç kısmında görülen bu düzenleme, MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen Samos Hera

[1097] Rumscheid, 1994: 216.
[1098] Rumscheid, 1994: 216, 217, Taf. 139 (5, 6).
[1099] Rumscheid, 1994: 42-45, Taf. 146 (1-5), Taf. 147 (1-4).

Tapınağı altarının bezemelerinde de karşımıza çıkmaktadır[1100]. Yine yakın döneme tarihlenen Sardes Artemis Tapınağı'nın üst yapı bloklarına ait bezemelerde de bu moda görülür[1101]. Dolayısıyla Kat. 12 numaralı sunağın dekoratif süslemeleri, sarmaşık motifinin biçimi, yaprak stili ve doğrudan Hellenistik gelenekte olan *lappe* uygulamasını yansıtması nedeniyle MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Sunağın üst yapıda görülen birbirine yakın ve hafif bir açıyla dışa açılan profil tipolojisi de bu tarihlendirme önerisini desteklemektedir.

7.1.2. Stil Değerlendirmesi

Girlandların stilistik değerlendirmesinde, girland bünyesindeki dekoratif unsurların veriliş biçimi, stil özellikleri ve analojik değerlendirmeler göz önünde bulundurulmuştur. Patara' da görülen sunakların taşıdığı girlandların belli bir bölümü ortak biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Ancak bunlar stil özellikleriyle farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla biçimsel olarak bir küme içinde toplanan bazı örneklerin farklı dönemlerde üretilmiş olduklarına ilişkin veriler elde edilmiştir[1102]. Farklı bölgeler ve farklı atölyelerde benzer girland yapılarının bir şablon olarak üretilebildiği bilinmektedir. Bunun bir dönem modası olduğu ve özellikle dışarıdan gelen ithal örneklerle birlikte seri şekilde taklit edilip üretildiği düşünülebilir. Bu bağlamda Likya bölgesi yerel atölyelerinde de Hellenistik Dönem biçim ve tipolojisini yansıtan sunak ve girlandların da üretildikleri düşünülmektedir[1103]. Biçimsel açıdan bu duruma örnek olarak Kat. 05 ve Kat. 09 numaralı sunakların girland yapıları gösterilebilir. Girland taşıyıcısının boynuzuna dolanmadan üstten geçirilen girlandlar daha çok Hellenistik Dönem Rodos, Kos ve Karia sunaklarında görülür[1104]. Diğer yandan Kat. 05 numaralı sunakta girland taşıyıcısı olarak eros, viktoria ve bukefalionlar olduğu görülür. Yine burada da taşıyıcıların üstünden geçen girland söz konusu olup kavislerde üzüm salkımları asılıdır. Girland kavislerinden sarkan üzüm salkımlarına Aphrodisias'ta ve Prokonnesos tipi lahitlerde sıkça yer verilmiştir[1105]. Bunun dışında teneiaelerin verilişinde de benzerlikler görülür. Girland taşıyıcısının üstünde Herakles düğümü ya da fiyonkla bağlanması ve teneiae uçlarının yukarı doğru uzanması da yine Adalar ve Karia Bölgesindeki sunaklarda sıklıkla karşımıza

[1100] Rumscheid, 1994: 47, 48, Taf. 174 (3).
[1101] Rumscheid, 1994: 47, 48, Taf. 181 (1).
[1102] Bu konuda MÖ 2-1. yüzyıla tarihlenen Kat. 04 numaralı sunak ile Roma İmparatorluk Dönemi içlerine tarihlenen Kat. 09 numaralı sunak örnek gösterilebilir. Girlandın veriliş biçimi benzer olmasına rağmen her iki sunağın üretim tarihleri arasında dönemsel farklılık söz konusudur.
[1103] Patara' da ele geçen sunaklar içinde Kat. 47 numaralı örnek, kaide profiliyle Kos ve Rodos adalarında Hellenistik Dönem içlerine tarihlendirilen sunakların torus ile başlayan alçak kaide formlarını yansıtır. Bunlar arasındaki tek fark, Patara örneği yerel kireçtaşından, adalardaki sunakların ise mermerden üretilmiş olmasıdır.
[1104] Bk. Berges, 1996: Taf. 1, Kat. 1, Taf. 2 (3, 4), Taf. 9 (3, 4), Taf. 10 (1, 2), Taf. 13 (3, 4), Taf. 14 (2), Taf. 40 (2).
[1105] Işık, 1993: Taf. 3 (3), Taf. 4 (3, 4).

çıkmaktadır[1106]. Sunaklar dışında Anadolu da lahitlerde bu tasarıma yer verildiği bilinmektedir[1107]. Küçük Asya dışından ithal edilmiş olan lahitlerde de benzer düzenlemeye rastlanmaktadır[1108]. Tıpkı sunaklar gibi ithal lahitlerin yerel kopyalarında da dekoratif detaylar atlanmamış olması önem arz etmektedir[1109].

Patara sunakları girland yapısına göre öncelikle biçimsel olarak gruplandırılabilmektedir. Girlandlı sunaklar içinde girland özelliği ve girland taşıyıcı ilişkisi bağlamında bazı sunakların bir küme oluşturduğu görülmüştür. Buna göre "1. Küme" içinde toplanan sunakların girlandları doğrudan taşıyıcının üstünden geçmektedir. Yani girland taşıyıcısı olarak kullanılan elemanlara iliştirilmeyen girland, hiç kesilmeden devam ederek gövdeyi dolanmaktadır. Bu küme içinde gruplandırılan dört farklı örnek katalog sırasıyla, Kat. 04, Kat. 05, Kat. 09 ve Kat. 10 numaralı sunaklardır. Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda bu kümeye ait en erken örneğin MÖ 2. yüzyıl ortasına tarihlendirilen Kat. 10 numaralı sunak olduğu tespit edilmiştir. Kat. 04 numaralı sunak ise yine MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmiştir. Kat. 05 numaralı örnek MÖ 1. yüzyıla, Kat. 09 numaralı sunak da MS 1. yüzyıla aittir. Dolayısıyla birinci küme MÖ 2. yüzyıl ortasından MS 1. yüzyıla kadar olan aralıkta örneklerle temsil edilmektedir. Söz konusu sunakların tamamı Likya ve Patara' da biçimsel açıdan görülmeyen bir biçime sahiptir. Kat. 04 numaralı sunak mermer, tip ve biçim özellikleriyle Rodos atölyesi ürünüdür. Dahası teneiaenin biçimi Rodos sunaklarının bazılarında görülen kendi içinde katlanıp yanlara açılmasıyla karakteristiktir[1110]. Çalışma genelinde sıkça bahsedildiği üzere bu tipteki Rodos sunakları MÖ 2-1. yüzyıllarda Anadolu'nun pek çok noktasına ihraç edilmiştir. Patara örneği de bu tarihlerde Rodosla ola ilişkilerin boyutunu göstermesi açısından ayrıca önem taşımaktadır. Benzer bir durum Kat. 10 numaralı sunak için de geçerlidir. Rodos tipi profil ve mavi-gri karakteristik mermerden üretilen sunak söz konusu ticari ve kültürel ilişkilerin bu dönemdeki bir diğer kanıtıdır. Kat. 05 numaralı örnek yerel kireçtaşından üretilmiş olsa da biçim özellikleriyle Karia bölgesiyle olan sanatsal etkileşimin bir yansımasıdır. Likya'daki yerel sanat atölyeleri sadece bu sunak özelinde değil diğer yerel üretim sunaklarda da gördüklerini kopyalayıp seri üretime geçmiştir. Örneğin kaide ve üst yapı profilleriyle Rodos ana tipini yansıtan Kat. 25 ve Kat. 47 numaralı sunaklar Patara çevresinde erken dönemden itibaren yerel atölyelerin çalıştığını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Hemen devamında Geç Hellenistik ve Erken İmparatorluk Dönemlerinde

[1106] Fraser, 1977: 80, e; Berges, 1996: Taf. 3, Kat. 2, Taf. 5 (1, 2), Taf. 9 (3, 4), Taf. 13 (3, 4), Taf. 18 (1, 2).
[1107] Işık, 1993: Taf. 4 (2), Taf. 5 (1).
[1108] Koch, 2010: 104, Res. 8
[1109] Koch, 2010: 105, Res. 12.
[1110] Rodos üretimi benzer teneiae formları için bk. Berges, 1996: Taf. 33 (1-4), Taf. 35 (4), Taf. 36 (1), Taf. 37 (19), Taf. 38 (1), Taf. 39 (4), Taf. 43 (2), Taf. 46 (3), Taf. 50 (1).

görülen yerel üretim sunak yoğunluğu ise artık Likya'da kendi biçimlerini yaratan atölyelere işaret etmektedir. Özetle birinci kümeye dahil sunaklar göz önüne alındığında Patara' da dışarıdan gelen sanat ürünlerinin etkisi net olarak görülmektedir. Kısa bir zaman diliminde ise yerel atölyelerin devreye girdiği ve artan talebi çeşitlilik arz eden benzer biçimlerle karşılamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Girlandların biçimlerine göre ikinci küme girland-taşıyıcı ilişkisinde birinci kümeye göre belirgin bir farklılıkla kendini gösterir. Kat. 01-03, Kat. 06, Kat. 07, Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunakların boğa boynuzuna dolandığı, ardından teneiaelerin girlandın altından ya da üstünden aşağı doğru salındığı görülür. Bunlar arasında teneiaenin girland altından geçtiği tek örnek Kat. 01 numaralı sunaktır. Bu kümenin geri kalan örneklerinde ise teneiaeler girlandın önünden aşağı doğru sarkıtılmıştır. Dolayısıyla bu özelliklere sahip örneklerin dahil edildiği grup "2. Küme" olarak adlandırılmıştır. Söz konusu küme içinde ele alınan girlandların stilistik detayları bunların hangi dönem aralığında üretilmiş oldukları konusunda fikir vermektedir. Bu kapsamda öncelikli olarak girland yapısı ve biçemsel özellikler değerlendirilmiştir. Kat. 01 numaralı sunağa ait girland yapısal olarak ağır ve kompakt bir görünüm sergilemektedir. Bu kategorideki örneklerin tümünde yapraklar girland sınırı içinde kalmış ve girland çizgisi dışına taşma olmamıştır. Büst girlandın yapısal bir parçası olarak organik biçimde verilmiştir[1111]. Bazılarında ise Kat. 01 numaralı Patara sunağından farklı olarak girland üstü boşlukta büst ve portrelere yer verildiği görülmektedir[1112]. Bu sunak özelinde tespit edilen en dönemli bulgulardan biri manşet kullanımında karşımıza çıkmaktadır. Girlandı sıkı bir şekilde saran manşetin orta kısmı hafif şişkin kenarları ise iple sıkılmış izlenimi veren bir iz oluşmuştur. Manşetin kenarlarında oluşan baskı izi ve devamında izlenen dışa taşkınlık bir Hellenistik Dönem özelliğidir[1113]. Girlandların boynuza dolanma şekli de tarihlendirme konusunda fikir vermektedir. Bunun erken örneklerinden biri *Caffarelli* lahdinin üzerindeki girland düzenlemesinde görülür[1114]. Likya ve Pamfilya sunaklarında girland-taşıyıcı düzenlemesi *Caffarelli* örneğine göre bazı farklılıklar göstermektedir. Söz konusu bölgelerde görülen düzenlemede girland ucu boğa boynuzuna düğümlenmez, aksine gevşek bir şekilde iliştirilip ya girlandın önünden ya da arkasından aşağı doğru salınır. Girlandın boğa başına bu şekilde dolanması MÖ 2. yüzyılın ilk yarısında Pergamon mozaiklerinde farklı bir anlatımla karşımıza çıkar. Girlandlar kavis oluşturacak şekilde sarkıtıldıktan sonra boğa başı olmadan üstte

[1111] Korkut, 2007: Taf. 116 (2, 5).
[1112] Korkut, 2007: Taf. 116 (3, 4, 6), Taf. 117 (1, 3-5).
[1113] MÖ 2/1. yüzyıllarda benzer manşet yapısı için bk. Fraser, 1977: 78. b, 80. f, 81. e, 91. h, 116. d; Berges, 1996: Taf. 21. 1 Kat. 46, Taf. 24. 3 Kat. 60, Taf. 27. 3 Kat. 68.
[1114] Rodenwalt, 1925: 15; Işık, 1993: Taf. 7, 1;

düğümlenir ve askıda duruyormuş izlenimi oluşturulur[1115]. Dolayısıyla boğa başı kullanımı bu biçimin yalnızca bukefalion ya da bukranion kullanımı eklenmesiyle farklılık gösterir. Çünkü ikinci küme örneklerinden boğa başı çıkarıldığında Pergamon mozaikleri üzerindeki anlatım ve girland biçimi yakalanmış olmaktadır. Pergamon Athena tapınağı propylon frizlerinde görülen girland içinde bukefalionlar yer almaktadır. İyi korunmuş bir boğa başı Patara Kat. No. 01 numaralı sunak üzerindekinin öncüsü olabilir[1116]. Pergamon örneğindeki bukefalion, doğal ve iri yapı, küt burun, dışa taşkın badem gözler, etli ve dolgun göz kapakları, sağa sola orak biçiminde dağılan alın saçları ve dik boynuzlarıyla dikkat çekmektedir. Bu özellikler, Patara örneğinin bu sanat ekolünden etkilenmiş olabileceğini göstermektedir.

İkinci kümede kalan tüm örnekler Kat. 01 ile aynı biçim özelliğini yansıtmaktadır. Bunların Kat. 01 numaralı sunaktan farklı yanlarından biri manşet kullanılmamış olmalarıdır. Bu küme içindeki örnekler aynı zamanda T. Korkut tarafından "Pamfilya-Likya tipi girlandlı mezar sunakları" olarak ayrıştırılmıştır. Mimaride Rodos ana tipi yansıtan bu örneklerin girland biçiminde Likya ve Pamfilya'nın yerel sanat atölyelerinin etkisi izlenmektedir. İkinci küme örnekleri Geç Hellenistik dönemden itibaren üretilmeye başlamış ve Patara dışındaki sunaklarla birlikte MS 2. yüzyıla kadar bu üretimin devam ettiği tespit edilmiştir[1117].

Özetle Patara'da girland biçimine göre sunaklar iki küme de toplanmıştır. Birinci küme, MÖ 2. yüzyılın ortalarından itibaren ithal edilen örneklerden ve devamında yerel atölyeler tarafından üretilen aynı biçimlerdeki yerel sunaklardan oluşmaktadır. Bu kümedeki sunaklar, Rodos, Kos ve Karia bölgesiyle bu dönemde olan ilişkileri göstermektedir. İkinci kümeyi Pamfilya ve Likya sanat atölyelerinde ortak ürünleri oluşturmaktadır. Geç Hellenistik ve İmparatorluk Dönemi yerel sanatının bir yansımasıdır. Dışarıyla etkileşim girland yapısı, boğa başı biçim ve stilinde Bergama hellenistiği ile ilişkilendirilebilir. Bunun dışında tamamen yerel atölyelerin etkisi ile şekillenmiş bir biçim olarak düşünülmektedir.

Sarmaşık bezemesi, benzer biçimiyle seramikler üzerinde Erken Hellenistik Dönemden itibaren kullanılmıştır[1118]. Ancak sunaklardaki kullanımı yalnızca Likya ve Pamfilya bölgelerindeki yerel atölyelerle sınırlı kalmıştır. Bu bölgeler dışında bu motifin sunaklar üzerinde kullanıldığını gösteren bir kanıta bugüne dek rastlanmamıştır. Dolayısıyla yerel üretim sunakların bir dekoratif unsuru olan sarmaşık motifinin hangi dönemden itibaren sunaklarda kullanıldığı sorusuna net bir cevap bulunamamıştır. Bugüne kadar konuyla ilgili yapılan çalışmalar, bu sunakların MÖ 1. yüzyıldan itibaren üretildiğini göstermişti[1119]. Ancak Kat. 12

[1115] Andreae, 2003: 42-44, Abb. 41-43.
[1116] Grüßinger, 2012: 89, Abb. 3-4.
[1117] Korkut, 2007: 333.
[1118] Fraser, 1977: 68, Abb. 115 (a-c).
[1119] Konuyla ilgili detaylı bilgi için bk. Korkut, 2007: 328-333.

numaralı Patara sunağının üzerindeki sarmaşık motifi tüm stil özellikleriyle MÖ 2. yüzyıldan itibaren bu sunakların Likya Bölgesi'nde üretilmeye başlanmış olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla girlandı sunaklardan gibi sarmaşık motifli örnekler de Hellenistik Dönem Likya'sının yerel sanat atölyelerinde kendi sanat biçimini oluşturduğunu göstermiştir.

7.1.3. İkonografi

Patara sunaklarının üzerinde görülen figüratif bezeme ve süsleme elemanları bu bölümde ikonografik bir değerlendirmede ele alınmıştır. Bu kapsamda girlandlar, palmiye yaprakları, el betimlemeleri, kalka, kılıç ve yılan gibi unsurların ikonografik açıdan sunaklar üzerindeki anlamı ve önemi sorgulanmaya çalışılmıştır.

7.1.3.1. Girlandlar

Girlandlar, yalnızca bir dekoratif bezeme unsuru olduğu gibi aynı zamanda antik dönem ölü gömme geleneklerinin vazgeçilmez parçalarından biridir. İçeriği çeşitli nedenlerle farklılık göstermektedir. Genelde bitkisel motiflerden oluşan girlandlar, canlılığı, yaşamı, mutluluğu, sonsuzluğu ve yaşamın sürekliliğini sembolize etmektedir. Dini törenler, çeşitli bayramlar, kutlamalar, askeri törenler ve mezar anıtları gibi aktivitelerde geniş bir kullanım ağına sahiptir. Mezar gelenekleri dışındaki etkin kullanımlarından biri çeşitli etkinliklerde kahramanların onurlandırılmasıdır[1120]. Kahramanların girlandla onurlandırılması antik yazarlar tarafından da refere edilmiştir[1121]. Gücü sembolize ettiği bilinen girlandların, askeri geçitlere ev sahipliği yapan tak ve kent kapılarına asılmaktaydı. Yalnızca kahraman ve askerler değil normal bireylerin de çeşitli festivallerde girlandlarla onurlandırıldığını "Romalı yazar Athenaeus'tan" öğrenmekteyiz[1122]. Tapınaklar, kutsal alanlar ve buralara çıkan yolların da yine antik kaynak sayesinde girlandlarla süslendiği anlaşılmaktadır[1123]. Girlandı oluşturan bitkiler hakkındaki en erken bilgileri Plinius aktarmaktadır[1124]. Plinius, kitabının bir bölümünde "girlandların çiçeklerle süslenme geleneğini daha sonraki süreçte Yunanların da benimsediğinden" bahsetmektedir[1125].

En erken girland betimlemesinin "Mısır' da bir Teb'linin mezarı içinde bir duvar süslemesi olarak kullanıldığı" tespit edilmiştir[1126]. Seramikler üzerinde ise MÖ 5. yüzyıl

---

[1120] Rohde, 1925: 127.
[1121] Antik yazarlar tarafından girlanların kahramanların onurlandırılması ve kahramanların cenazelerinde kullanımına ilişkin detaylı bilgi için bk. Pindar, Isthmia III, 153; Pindar, Olympic Odes VII, 206; Pindar, Nemean Odes, IV, 361;
[1122] Athenaeus, I. 15.
[1123] Tapınak ve kutsal alanların girlandlarla süslenmesi hakkında bk. Eumenides, Aeschylus, 39-40.
[1124] Plinius, *Natural History,* XXI. III.
[1125] Plinius, *Natural History,* XXI. II.
[1126] Diler, 1996: 10; Koçak, 2019: 21.

*lekythos*larında girlandlara rastlanmaktadır[1127]. Yine aynı tarihlerde Labranda da yapıların cephe süslemelerinde girland izleri ya da verilerine rastlanmıştır[1128]. MÖ 283 yılına tarihlendirilen Bergama Demeter Tapınağının frizlerinde görülen ve bukranionlar tarafından taşınan girland yapısal boyutta ve mimari bezeme unsuru olarak kullanılmış bilinen en erken örnektir[1129]. Bu örnek aynı zaman tüm süsleme unsurlarıyla birlikte verilmiş olmasıyla tam bir girland şemasını yansıtmaktadır. Strocka, lahitler üzerindeki en erken girland kullanımına MÖ 3. yüzyıla tarihlendirdiği "Bubon lahdini" göstermektedir[1130]. F. Işık, girlandlı lahitleri ele aldığı araştırmalarında bu konuya değinmiş ve Strocka'nın tarihlendirme önerisinin hatalı olduğunu öne sürmüştür. Işık, ayrıca Çanakkale'deki bir girlandlı lahdin Bubon lahdinden daha erken olduğunu tespit etmiştir[1131]. Dolayısıyla Çanakkale örneği üzerinde girland görülen ilk lahit olma özeliğindedir. Girlandların taşınabilir sunaklar üzerindeki varlığı da Hellenistik Dönemle başlamaktadır. MÖ 3. yüzyıldan itibaren hem dinsel hem de mezar sunaklarında kullanılmış olan girland dekorasyonu[1132] Roma Dönemi içlerinde en yoğun haliyle karşımıza çıkmaktadır.

Sunakların girlandla süslenmesi, yalnızca dekoratif bir amaca hizmet etmemektedir. Dinsel törenler ve cenazelerde girlandlar en doğal haliyle çiçekler, yapraklar ve çeşitli bitkilerden oluşturulmaktaydı. Çelenk haline getirilen bitki kümesi, duvarlara, sunakların üzerine, mezarlara ve sokaklara asılmaktaydı. Taşınabilir sunaklarda da bu doğal canlılık taşa ve mermere işlenmiştir. Hem dini sunaklar hem de mezar sunakları, doğanın tekrar tekrar canlanışını sembolize eden bitkilerle kutsanmaktaydı. Mezar sunakları ve mezar stellerindeki kullanımı, canlılığı ve doğanın dönüşümünü sembolize ettiği gibi aynı zamanda ölülerin ruhuna huzur ve barış getirmesi gibi anlamlar da taşımaktaydı. Girlandların süslediği mezarlardaki ölüler kutsanmış ve ruhlarına saygı gösterilmiş kabul edilmekteydi. Bu ikonografide doğanın sonsuz döngüsüne gönderme yapılarak "ölümsüzlük ve sonsuzluk" gibi kavramlar girlandlarla somutlaştırılmış. Girlandlar yalnızca Akdeniz coğrafyasında değil Mısır, Mezopotamya, Hint ve Afrika kültürlerinde de çeşitli biçimlerde yakın anlamlarla kullanılmıştır.

Tez kapsamında ele alınan sunakların belli bir bölümünü girlandlı sunaklar oluşturmaktadır. Bunların tamamı ise mezar sunaklarıdır. Dolayısıyla çeşitli bitkilerden oluşan girland dekorasyonlarında ortak amaç yukarıda değinildiği üzere, ölünün ruhunu kutsamak, yeniden canlanış, huzur ve barış içinde bir veda anlamlarını taşımaktadır. Benzer şekilde

[1127] Kurtz, 1975: 19.
[1128] Hellstörm-Thieme, 1981: 73; Hellstörm, 1996: 164-169; Koçak, 2019: 24.
[1129] Grüßinger, 2012: 87, Abb. 1.
[1130] Strocka, 1996: 455-461.
[1131] Işık, 1993: 9-21, Taf. 2 (1-4).
[1132] Koçak, 2019: 10, 263.

sarmaşık motifleri de yaşamın döngüsünü, ölüm sonrası yeni bir hayat ve canlılığı sembolize etmektedir. Bunun dışında "insanların birliğini ve zor süreçlerde bir arada olmanın gücünü" ifade etmek için kullanılmıştır. Bereket ve bolluk gibi anlamlar da sarmaşık motifinin antik dönem inanç dünyasındaki anlamları arasındadır. Özetle antik dönem düşüncesinde, girland ve sarmaşık gibi süslemeler aslında hayatın sonsuz döngüsü ve ölümden sonra yaşama olan inancın somut göstergesi olarak kabul edilebilir.

7.1.3.2. Palmiye Yaprağı

Palmiye yaprağı antik dönemde tek başına bir yaprak olarak sunak, stel ve lahitlerin üzerinde görülebilmektedir. Yaprağın yanında dekoratif olarak farklı bir süsleme unsuru genellikle görülmezken figüratif anlatımların olduğu dikkat çekmektedir. Patara'da palmiye yaprağının yalnızca bir sunağın üzerinde tespit edilmiştir. Kat. 110 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunağın üzerinde bir figür, figürün sağ elinde ise küçük bir palmiye yaprağı olduğu görülmüştür. Figürün baş hizasında ve her iki yanında ise çelenk benzeri nesneler bulunmaktadır. Eserin iyi korunmamış ve yüzeyin aşınmış olması sahnenin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Ancak yapılan araştırmalarda Patara sunağının üzerindeki figür ve diğer nesnelerin ne ifade ettiği konusunda önemli veriler elde edilmiştir. Benzer ikonografiye mezar stellerinde çokça yer verilmiştir. Steller üzerinde yapılan incelemelerde, elde palmiye dalı olan figüratif anlatımların neredeyse hepsinde gladyatörlerin betimlendiği anlaşılmaktadır[1133]. Bunun dışında ise sporcu ve kahramanların bu ikonografide yer aldığı bilinmektedir[1134]. Mezar stellerinde karşılaşılan bu ikonografide gladyatörler genellikle zırh ve miğferlerini tutmaktadır[1135]. Patara sunağının sol elinde kısmen de olsa zırh olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan figürün iki yanında görülen çelenkler kazanılan zafer ya da müsabakaları sembolize etmektedir. Bu ikonografiyi yansıtan örneklerin büyük bölümünde farklı sayılarda çelenk bulunabilmektedir. Özetle bu ikonografinin mezar anıtlarında kullanılması ölen kişinin mesleği ve kazandığı çeşitli başarıları simgelemektedir. Dolayısıyla Patara örneğin bir gladyatörün çeşitli zaferlerinin yer aldığı mezar sunağı olduğu tespit edilmiştir. Ancak sunağın üzerinde yazıt tespit edilemediği için bu konuda detaylı bir bilgiye de ulaşılamamıştır.

[1133] Örnekler ve detaylı bilgi için bk. Pfuhl-Möbius, 1977: Taf. 184, 1224, 1226, 1227, 1228, 1230, 1231, Taf. 185, 1232, 1233, 1236, 1242, Taf. 186, 1243, Taf. 187, 1263; Arinç, 2020: 346, Kat. 66, Lev. 66.
[1134] Pfuhl-Möbius, 1977: Taf. 194, 1318, 1322, 1327.
[1135] Robert, 1971: 47; Pfuhl-Möbius, 1977: Taf. 184, 1226, 1227, 1231, Taf. 185, 1232, 1233, 1235, 1242.

7.1.3.3. El Betimlemeleri

Patara sunaklarından bazılarının üstünde el betimleri olduğu görülmüştür. Kat. 108 ve Kat. 109 numaralı dikdörtgen prizması formlu mezar sunaklarının öz yüzünde kazıma tekniği ile verilmiş ters duran el betimlemeleri söz konusudur. Mezar steli ve mezar sunaklarında avuç içi cepheye bakacak şekilde verilen yan yana iki el betimlemesi genellikle dua ve yakarışı ya da erken veya acılı bir ölümün aileye olan kederini sembolize etmektedir[1136]. Ancak bunun dışında lanet sembolü olarak da kullanıldıkları bilinmektedir. Pfuhl-Möbius'a göre bu ikonografi "zalimlere karşı intikamcı bir tanrının çağrılması" anlamına gelmektedir[1137]. Mezar stelleri ve mezar sunaklarında görülen bu ikonografi mezarı hırsız ve yağmacılardan korumak için geliştirilen bir yöntemdir. Adak stellerinde ise iyileşmesi istenilen bir el ya da iyileşmiş olana şükranın ifadesi olarak kullanılabilmektedir[1138]. Ancak farklı bir detay adak ya da istek amaçlı ifadelerde tek el betimlenebilirken, lanet içerikli anlatımlar her zaman çift el ile sembolize edilmektedir[1139]. Çok nadiren de olsa mesleki anlatımla bağlantılı kayıtlar mevcuttur. Örneğin Korykos' daki bir lahdin kapağında görülen eller bu açıdan önemlidir[1140]. Yazıtın içeriğinde bu lahitte gömülü olan kişinin "ilaç yapan ve elleriyle şifa dağıtan biri" olduğu anlaşılmıştır[1141].

Patara Kat. 108 ve Kat. 109 numaralı sunaklar üzerindeki el figürleri çizgisel ve stilize olarak çalışılmıştır. Kabartma niteliği taşımayan betimlemelerden Kat. 109 numaralı sunağın cephesinde görülen ellerin ikisi de yukarı doğru kalkmış olup yakarış modundadır. Kat. 108 numaralı eserde ise bir el aşağı bir el de yukarı bakar pozisyondadır. Çapraz duran ellerin de lanet simgesi olduğu bilinmektedir[1142]. Ancak bir el aşağı bir el yukarı duracak şekilde verilen başka bir örneğe şimdiye dek rastlanamamıştır. Özetle Patara'da iki ayrı mezar sunağı üzerinde yer alan el betimlemelerinin ait oldukları mezarı korumak için kullanıldıkları düşünülmektedir.

7.1.3.4. Yılan

İnsanın doğada varlığını sürdürebilme mücadelesinde yaşadığı zorluklar, üzüntüler ve korkular inanç, duygu ve değerlerinin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. İlkel bilinçten antik dönem düşünce yapısına giden süreçte, inanç dünyası hemen her zaman doğanın etkisi altındadır. Başka bir deyişle insanın doğaya hükmedemeyeceği gerçeğini bilmesi, doğadan beklentisi ve korkularına anlam yüklemesi gibi belli başlı nedenler inancın temelini

[1136] Horsley-Kearsley, 2007: 168, Pl. 245.
[1137] Pfuhl-Möbius, 1977: 537.
[1138] Şahin, 2007: 93.
[1139] Pfuhl-Möbius, 1977: 537.
[1140] Karaüzüm, 2005: Lev. 65, Fig. 100.
[1141] Cooper, 1986: 72.
[1142] Pfuhl-Möbius, 1977: 537.

oluşturmuştur. Zaman içinde insanın doğadaki arayışı, farklı kültür coğrafyalarında sayısız inanç formunun yayılmasıyla sonuçlanmıştır. Doğanın organik yönünü oluşturan hayvanlar da tıpkı doğanın kendisi gibi dönem içinde insanın korkusu, yaşamsal hedefi ve inanç dünyasının bir parçası olmuştur. İnsan, kendi deneyimleri ve ihtiyaçları doğrultusunda hayvanları kategorize etmiştir[1143]. Hayvanlara yönelik konseptle bağlantılı olarak hayvan imajı aynı zamanda insanın kaygılarının bir yansımasıdır. Bugün de olduğu gibi insan-hayvan arasındaki bağlantı her yönüyle kültür, gelenek ve inançların şekillenmesinde önemli bir pay sahibidir. Bu bağlam yılanların korkutucu imajı insan için genellikle ön planda tutulmuştur. Ancak bu her zaman böyle olmamış, zaman içinde bir şifa kaynağı ve koruyucu olarak kabul görmüştür. İlk zamanlardan bu yana yılan ve insanın teması genellikle tehlikeli bir yakınlaşma olarak görülmüş olsa da süreç içerisinde birçok medeniyetin yazılı, görsel, sözlü ve somut kültüründe en fazla yer bulan türlerin başını çekmiştir[1144]. Harden, "hayvanların kültürler ve sanattaki tasvirleri ne şekilde olursa olsun bir anlamı olduğunu ve sanatı oluşturanların kültürel düşüncelerinin aslında bir tercümesi" olduğunu belirtmektedir[1145]. Bu açıdan sembolik olarak çok fazla anlamı içinde barındıran yılan, bu kültürel süreçte birincil özelliğini yitirmiştir.

Pek çok kültürde yılan, "yeniden doğuş ve yenilenmenin bir sembolü" olarak görülmüştür. Ölümden sonraki yaşam ve hayatın farklı bir boyutta yeniden devam etmesi düşüncesi antik dönem kültürlerinde yılanlarla özdeşleştirilmiştir. Çünkü yılanın doğadaki evrimi ve dönüşümü yani derisini atıp yenilenmesi aslında ölümden sonrasına dair umudu ifade etmektedir. Çeşitli kültürler yılana daima farklı anlamlar yüklemiştir. Örneğin Mısır'da "yaşamın döngüsü ve doğurganlığı" sembolize etmektedir. Bu bakımdan İsis gibi Mısır tanrıçaları yılanlarla birlikte resmedilmektedir. Uzakdoğu ve özellikle Çin mitolojisinde yılan, hayat enerjisi, sağlıklı ve uzun bir ömrün sembolizmidir. Sümer mitolojisinde ise Gılgamış destanı, yılan ve ölümsüzlük olgusunun detaylarına ışık tutmaktadır[1146]. Mitolojiye göre, "*Gılgamış'ın çok sevdiği arkadaşı Enkidu öldükten sonra kendisinin de öleceğini düşünmeye başlar. Tufandan tek sağ kurtulan Utnapiştim'den gençliği geri getirecek ölümsüzlük otunu nerede bulacağını öğrenir. Ölümsüzlük otunu uzun süre arayan ve bulan Gılgamış, çok yorulur ve dinlenmek için suya girer. Su kenarında elbisesinin yanında bıraktığı otu bir yılan yer ve su içinde kaybolur. Gılgamış sudan çıktığında sadece yılanın bıraktığı derisini bulur ve ölümsüzlüğü elde edemeyeceğini anlar*" ve bu mücadeleye son verir[1147]. Ölümsüzlük otu artık

[1143] Douglas, 1990: 25-36.
[1144] Pérez, 2021: 2.
[1145] Harden, 2014: 30.
[1146] Gılgamış, 90-121.
[1147] Gılgamış 90-12; Şimşek, 2020: 846.

yılanın içinde olduğu gibi aslında yılanın kendisidir[1148]. Akdeniz kültürlerinde genellikle kutsal bir hayvan olarak kabul görmüştür[1149]. Yılan zehrinin hem ölümcül hem de tedavi edici olması ise sağlık ve yenilenmeye olan umudu sembolize etmektedir. Bazen de korkutucu ve düşman bir yılan algısı yaratıldığı bilinmektedir. Yunan mitolojisinde yarı yılan "Typhonlarla mücadele de baş tanrı Zeus'un karşısında korkunç bir yaratık" söz konusudur[1150]. Burada yılana yüklenen anlam güçlü ve tehlikeli bir düşmandır. Zeus dışında ise "Apollon, Herakles ve Jason" gibi mitolojik figürlerin de yılanlara karşı verdikleri mücadeleler efsanevi anlatımlar kültür hafızasındaki yerini almıştır. Ancak kötü ve tehlikeli olan yılanların görüntüsünde ikonografik bir detay söz konusudur. Bunların baş kısımları ve çene altından sarkan sakalları vardır[1151]. Dolayısıyla iyi ve kötü bir şeklide belirtilmek istenmiştir. Bunun yanı sıra Yunan mitolojisinde yer altı tanrıları ve yılanlar arasında bir öykünme vardır. İki dünya arasındaki bu bağ, toplumun inanç sistemindeki yerini özellikle sepukral alanlardaki yılan betimlemeleriyle almıştır. Asklepios kültünde yılan en önemli figür konumundadır. Tanrının asasıyla birlikte atribütü olarak betimlenmiştir. Hatta bazı bölgelerde Asklepios'un yılan tanrı olarak tekrar doğacağı yönünde efsaneler doğmuştur[1152]. Roma Döneminde yılan, genellikle güç, inanç, güven gibi temel kavramları karşılamakla birlikte evin, mezarın ve ailelerin koruyucusu olarak sembolize edilmiştir. Bu dönemde mezarlık alanlarda "yer altı ruhunun" temsilcisidir[1153]. Pagan kültür ve inanç dünyasındaki yılanın her zaman çok önemli bir sembol olduğu bilinmektedir. Ancak "semavi dinlerde yılana yüklenen anlam, şeytan olarak görülmesi nedeniyle Adem ve Havva'yı cennetten kovdurmaya" kadar uzanan kötü bir izlenime sahiptir[1154]. Zaman içinde yüklendiği tüm misyonlar, kültürlerin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmesine ve çeşitli sanat ürünlerinin üzerinde de sıklıkla tasvir edilmiştir[1155]. Özetle hemen her kültürdeki yılan imajı, o toplumun değerlerini, inanç sistemini, dünya görüşlerini simgelerken, neredeyse her zaman ölümden sonraki yaşama olan inancı ve tekrar yaşayacak olmanın umudunu sembolize ettiği anlaşılmaktadır.

Yılan antik dönem inanç sisteminin bir parçasıdır[1156]. Sunak, stel ve lahit gibi sepukral alanlarda kullanılan anıtların üstündeki farklı ikonografileri yansıtan betimlemeleri konumuzla bağlantılı olması nedeniyle ayrıca incelenmiştir. Girit ve çevresinde erken dönemde çok yoğun

[1148] Şimşek, 2020: 846.
[1149] Yavis, 1949: 7.
[1150] Pérez, 2021: 5.
[1151] Pérez, 2021: 8, Fig. 3.
[1152] Öztürk, 2013: 334.
[1153] Fraser, 1977: 38.
[1154] Şimşek, 2020: 846.
[1155] Mitropoulou, 1977: 15.
[1156] Thomson, 2008: 107.

olarak yılanlı sunaklar üretilmiştir[1157]. Ancak bunlar farklı tip ve ikonografilerdeki örneklerdir. Hellenistik Dönemde Rodos ve bazı Karia Bölgesi kentlerinin nekropollerinde üzerinde yılan kabartması bulunan sunaklar görülmeye başlanmıştır[1158]. Bu süreçte söz konusu merkezlerde ele geçen sunakların üzerinde yer alan yılan betimlemesinin belli bir ikonografiyi yansıttığı anlaşılmaktadır. İri gövdeli ve hacimli yılanlar, kaideden başlayarak silindirik formlu sunakların çevresini iki kez dolanmaktadır[1159]. Bu örneklerin büyük bir kısmında kuyruk karakteristik olarak sunak kaidesinin üstünde baş ise sunu tablasına doğru yükselmektedir[1160]. Bu ikonografiyi yansıtan bir sunak ise Patara'da ele geçmiştir. Kat. 18 numaralı silindirik formlu mezar sunağının üzerinde oldukça kalın ve hacimli gövde yapısına sahip, kuyruğu kaide üzerinde bir kez sarmal yaparak dolanmış, başı ise sunu tablasına yükselmiş olan yılan kabartması bulunmaktadır. Rodos ve Karia'daki örneklere çok yakın bir ikonografiye sahip olduğu görülen Patara buluntusu büyük oranda korunmuş olmasıyla detaylı veri sağlamaktadır. Yılan sembolizmi hakkında yukarıda ayrıntılı olarak verilmeye çalışılan bilgiler bu ikonografinin anlaşılmasını da kolaylaştırmaktadır. Öncelikle Patara ve diğer bölgelerde ele geçen betimlemelerde aslında yılanın canlılığı ve hareket halinde olduğu vurgulanmak istenmiştir. Başını yukarı doğru kaldırmış olması ise sunağa ve aslında sunağın ait olduğu mezara karşı koruyucu yönünü sembolize ettiği düşünülmektedir. Sunağın gövdesini iki kez sarması aynı zamanda hakimiyet göstergesidir. Benzer şekilde iri ve hacimli yapı güçlü bir imaja işaret etmektedir. Dolayısıyla bu ikonografide sunak ve mezar arasındaki ilişki daha çok yer altı ruhunun temsilcisi olan yılanın koruyucu yönünü vurgular niteliktedir. Bir diğer detay ise bu kategorideki diğer örneklerde görüldüğü gibi yılanın pulları detaylı çalışılmış ve özellikle vurgulu bir imaj ortaya çıkarılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni ise yılanın ölümsüzlük, yeniden doğuş ve yenilenme konusunda taşıdığı sembolik değerle açıklanabilir. Aynı zamanda doğal, güçlü ve başın yukarıdaki hali sağlıklı bir görünümün somut ifadesi olarak düşünülebilir.

Patara' da üzerinde yılan betimlemesi bulunan bir diğer sunak ise Kat. No. 08 numaralı silindirik formlu örnektir. Burada ilkinden daha farklı bir anlatım görülmektedir. Sunağın gövdesini bir kez dolanan oldukça ince yapılı bir yılan, başını merkezde duran kantharos'a doğru uzatmıştır. Bu ikonografinin yakın örneklerinde genellikle antitetik duran iki ayrı yılan merkezdeki kantharos'a doğru yükselmiş bir şekilde betimlenmektedir[1161]. Bu ikonografi Sabazios kültü ile ilişkilendirilmektedir ve bazı örneklerde Zeus'a da yer verildiği

[1157] Yavis, 1949: 7.
[1158] Fraser, 1977: 38.
[1159] Berges, 1996: Taf. 52 (3-4).
[1160] Fraser, 1977: 102 (a-b), 103, 104.
[1161] Naour, 1977: Taf. XI, Fig. 1-4.

bilinmektedir[1162]. Sabazios kültünde yılanın mitolojiye dayanan önemli bir rolü bulunmaktadır. Mitolojiye göre; "*Yılan kılığına giren Zeus, Persephoneyle birlikte olur ve bu birliktelikten de Dionysos Sabazios doğar*"[1163]. Mezar sunakları üzerinde de sıkça görülen bu ikonografinin şekillenmesindeki en belirleyici unsurlardan biri kült ritüellerinde doğrudan yılanların kullanılıyor olmasıdır[1164]. Ancak Patara Kat. 08 numaralı sunak üzerindeki anlatımda tek yılan olması ve antitetik bir görüntü yerine yalnızca başın kaldırılıp kantharos'a uzatılması bilinen örneklerden ayrılmaktadır. Bunun olasılıkla bu külte mensup birinin kişisel siparişi üzerine yerel atölyelerde üretilmiş bir sunak olduğu varsayılabilir.

[1162] Sabazios kültü ve ikonografisi hakkında detaylı bilgi için bk. Akıncı, 2000: 10-44, Res. 3.
[1163] Özdemir, 2016: 97.
[1164] Picard, 1961: 133; Burket, 2001: 173; Özdemir, 2016: 97, 98.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
KRONOLOJİ

8.1. Kronoloji

Patara sunakları kronolojisi oluşturulurken sunak tipolojisi, profil tipolojisi, analoji, stil, biçim özellikler, stratigrafi ve kontekst gibi araştırmalardan elde edilen sonuçlar belirleyici olmuştur. Bazı durumlarda sunakların boyutları ve bu ölçülerin gövdenin diğer bölümleriyle olan ilişki de göz önünde bulundurulmuştur. Yazıtların tarihlendirme konusunda veri sunduğu şüphesizdir. Ancak sonraki kullanımlar ve harf karakterlerinin bazen detaylı bilgi vermemesi nedeniyle güvenilir değildir. Bu nedenle sunaklar üzerindeki yazıtlardan yola çıkılarak bir kronoloji oluşturulması tercih edilmemiştir. Yazıtlar bazı durumlarda destekleyici bir veri ya da kriter olarak düşünülmüştür. Diğer taraftan Patara epigrafik malzemesi 2023 yılı itibariyle bütüncül bir yayına hazırlandığı için bu çalışmada etik kurallar gereği bu konudaki verilerin sınırlı bilgi notları düzeyinde olması uygun görülmüştür. Kronoloji bölümü oluşturulurken büyük sunaklar ve küçük sunaklar ayrı değerlendirilmiştir. Bunun dışında her iki grubun silindirik ve dikdörtgen prizması formlu örnekleri de öncelikli olarak kendi içinde kategorize edilerek kronolojik tabloya aktarılmıştır. Diğer bir ayrım ise sunakların işlevsel özelliklerine göre kategorize edilmiştir. Mezar sunakları ve dinsel sunakların kronolojik gelişimleri de yine ayrı olarak kendi içinde ele alınmıştır. Tüm başlıklar altında tarihlendirmeye yönelik yapılan araştırmalardan gelen veriler bir araya getirilip çapraz tarihlendirme çalışmasıyla bir sonuca varılmaya çalışmış ve devamında Patara sunaklarının kronolojik tablosu oluşturulmuştur.

Sunak Tipolojisi

Taşınabilir büyük sunakların tipolojik sınıflandırması çeşitlilik göstermektedir. Patara'da ele geçen örnekler temelde işlevsel özelliklerine göre mezar sunağı ve dinsel sunaklar olarak iki gruba ayrılmaktadır. Her iki grupta da farklı form ve tiplerde sunaklar bulunmaktadır. Sunaklar tipolojik olarak kategorize edilirken mimari formları, profil yapıları ve üzerlerinde görülen bezeme unsurları belirleyici olmuştur. Örneğin Berges, Rodos adasında görülen üstte çift silme ile sonlanan sunakları Rodos tipi olarak adlandırmıştır[1165]. Söz konusu üst yapı formuna sahip olan sunakların en erken örnekleri ise Rodos'ta MÖ 225 yılına tarihlenen *Archokrates* ve ailesine ait çift katlı mezar kompleksinde karşımıza çıkmaktadır[1166]. MÖ 2.

[1165] Bu konuda detaylı bilgi için bk. Berges, 1986: 74-83; Berges, 1996: 56-62.
[1166] Berges, 1996: 66, 67, Taf. 66, 2; Brouma, 2015: 158, Fig. 2, 159, Fig. 3.

Yüzyılda Batı Anadolu ve Ege'de silindirik formlu mezar sunakları artık mezarların yapısal bir paçası olarak görülmeye başlanmıştır. Artan talep ve üretim hacmi Rodos ve Kos tipi sunakların çok geniş coğrafyalara yayılmasına olanak sağladı. Başta Karia Bölgesi olmak üzere sunaklar üzerinden gelişen kültürel ve ekonomik ağ uzun bir süre boyunca devam etmiştir. Likya Bölgesi içinde de bu ilişkilerin yansıması takip edilebilmektedir. Tez kapsamında yapılan incelemeler ve ilgili bölümlerde ele alınan sunaklar, MÖ 2. yüzyıldan itibaren Patara'da Rodos ve Karia bölgesiyle olan etkileşime işaret etmiştir. Kat. 04 ve Kat. 10 numaralı Rodos tipi sunaklar, mermer yapısı ve biçimsel özellikleriyle Patara'nın bu dönemde dışarıyla olan etkileşimini sunaklar özelinde gösteren somut örneklerdir. Bunlardan Kat. 10 numaralı sunağın üretim malzemesi mavi-gri ince kristalli sert bir mermer olan *Lartik* taşıdır. Lindos'ta bu mermerin büyük ocakları olduğu ve Rodos sunaklarının bu mermerden üretildiği bilinmektedir[1167]. Belirtmek gerekir ki özellikle Knidos'ta da söz konusu mermer antik dönem yapı blokları ve sunaklarda yoğun olarak kullanılmıştır. MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen Kat. 18 numaralı yılan figürlü sunak da aynı yapı malzemesinden üretilmiştir. Bir diğer örneğimiz olan Kat. 04 numaralı sunak ise yine Rodos menşeili yerel *poros* taşından üretilmiştir[1168]. Özetle Patara'ya ticaretle geldiği tespit edilen bu sunaklar, Patara sunakları kronolojisi içinde MÖ 2. yüzyıldan itibaren görülmektedir. Bu tarihlendirme, Patara'daki silindirik formlu büyük sunaklar arasında tespit edilebilen en erken örneklerin dışarıdan gelenler olmasını göstermiştir. Bu bulguya dayanarak daha öncesinde Patara'da sunak üretiminin olmadığını söylemek doğru olmaz.

T. Korkut tarafından ele alınan ve "Pamphylia-Likya tipi sunaklar olarak adlandırılan örnekler kronolojik tabloda Geç Hellenistik dönemden MS. 2. yüzyıla kadar olan süreçte yer almaktadır[1169]. Korkut, Pamfilya ve Likya Bölgelerinde görülen ve yerel kireç taşından üretilmiş olan bu örneklerin Rodos üst yapıda Rodos ana tipini taklit ettiğini belirtmektedir. Bu çalışmada stil bölümünde ele alınan bu tipteki sunakların bir bölümü aynı zamanda Patara sunakları içinde girland biçimine göre ikinci kümede toplanmıştır[1170]. Bu sunakların Patara ve Likya'da görülen en erken örnekleri sarmaşık motiflilerdir. Patara Kat. 12 numaralı sarmaşık motifli mezar sunağının, MÖ 2. yüzyıl sonlarında yerel atölyeler tarafından üretildiği tespit edilmiştir. Sunağın üretim tarihi Rodos tipi profile sahip olan örneklerin MÖ 2. yüzyıldan itibaren Likya'nın yerel atölyelerinde üretilmeye başlanmış olmasını göstermesi açısından ayrıca önemlidir. Yapılan incelemeler Pamfilya-Likya grubu sunakların girlandı örneklerinin ise Geç Hellenistik Dönemden itibaren yine yerel atölyelerce üretildiği ortaya koymaktadır.

[1167] Lartik taşı ve özellikleri konusunda detaylı bilgi için bk. Berges, 1996: 23-25.
[1168] Brouma, 2015: 162.
[1169] Korkut, 2007: 327-333.
[1170] Söz konusu örnekler katalog sırasıyla; Kat. 01-03, Kat. 06, Kat. 07, Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunaklardır.

Profil Tipolojisi

Büyük boyutlu sunakların kaide ve üst yapılarında görülen profiller yalnızca tipolojik açıdan veri sağlamakla kalmaz aynı zamanda tarihlendirme konusunda bazı ip uçları da verir. Profil tipolojisi bölümünde detaylıca işlenmeye çalışılan bu konu kronolojinin oluşturulmasında da önemli bir etkendir. Patara silindirik formlu sunaklarının kaide profilleri göz önüne getirildiğinde temelde iki farklı yapı söz konusudur. Bunlardan ilki dairesel bir plinte üzerinde, ikincisinde ise doğrudan torus profili üzerinde yükselen kaideler vardır. Patara'da plinteli kaideler çoğunluktadır. Plinte bazen düz bir silme ile gövdeye bağlanırken bazen de torus, kyma rekta ve spira gibi profillerle hareketlendirilmiş olduğu görülmüştür. Torus profiliyle başlayan kaidelerde şema daha standart bir yapıdadır. Bu özellikteki örneklerde kyma rekta ve devamında spira ile gövdeye geçiş yapılır. Torus ile başlayan kaideye sahip sunakların neredeyse her zaman Hellenistik Dönem menşeili olduğu tespit edilmiştir[1171]. Rodos tipi sunaklarda görülen bu özellik Kos tipi sunaklar için de geçerlidir[1172]. Silindirik formlu sunaklarda MÖ 2. yüzyılın başından itibaren bu profil düzenlemesinin kullanıldığı bilinmektedir. Patara sunakları içinde ise kaidesi fikir verecek düzeyde korunmuş olanlardan beş farklı sunağın torus profilli kaideye sahip oldukları anlaşılmıştır[1173]. Bunlar arasında Kat. No. 04 numaralı sunağın Rodos'tan ithal edilmiş olduğu ve MÖ 2. yüzyılın sonuna tarihlendirildiğinden bahsedilmişti. Benzer şekilde yılan figürlü sunak da üzerinde görülen ikonografinin yayılımı ve benzer örnekler nedeniyle bu tarihten biraz sonrasıyla ilişkilidir. Berges, tipolojik sınıflandırmasında yılanlı sunakları, Kos ve Rodos gibi Hellenistik kökenli sunak tiplerinin içinde ayrı bir tip olarak değerlendirmiştir[1174]. Fraser' da buluntu yerlerine atıfta bulunarak "Yılanlı Sunak" olarak adlandırdığı bu tipteki, örnekleri Hellenistik Dönem kronolojisinde ele almıştır[1175]. Patara sunağının alçak ve basık toruslu kaide formu, bu ikonografideki diğer sunaklarda da görülmektedir. Dolayısıyla dönemsel açıdan bu kaide formu bir dönem modası olarak kullanılmıştır. Patara' da yerel üretim sunaklar üzerinde de bu profil yapısının kullanıldığı görülmektedir. Kat. 05, Kat. 36 ve Kat. 47 numaralı silindirik formlu mezar sunakları yerel kireç taşından üretilmiş torus profiliyle başlayan kaide yapısına sahiptir. Bunlar aynı zamanda farklı tip ve biçim özelliklerini yansıtan sunaklar olması nedeniyle kaide

[1171] Fraser, 1977: Pl. 60 (a-d), 61 (a), 62 (c, d), 63 (a-c), 68 (c, d), 72 (a-d), 73 (c, d), 74 (a-h), vd.; Novakova, 2011: 213-222, Fig. 8 (a-d, f); Brouma, 2015: Fig. 1; Lordoğlu, 2019: Fig. 13; Özdemir, 2019: 726-732, Fig. 16, Fig. 19; Kolancı-Gümeli: 2022: Fig. 4.
[1172] Berges, 1996: Taf. 1 – Taf. 20.
[1173] Patara örnekleri arasında torus profili ile başlayan kaideler için bk. Kat. 04, Kat. 05, Kat. 18, Kat. 36 ve Kat. 47 numaralı silindirik formlu mezar sunakları.
[1174] Berges, 1986: 60-83.
[1175] Fraser, 1977: 38.

için tercih edilen söz konusu profil yapısının Hellenistik Dönem sunakları içinde bir moda ya da şablon olarak kullanıldığı daha açık olarak görülmektedir[1176]. Hellenistik Dönem silindirik formlu sunaklarında bu kaide tasarımı araştırmacılar tarafından genellikle çok az değinilmiş ve mimari form tarihlendirme konusunda nerdeyse hiçbir zaman kriter olarak düşünülmemiştir. Yalnızca söz konusu süreçlerde görülen profil uygulamaları altında tanımlama ya da çizimler şeklinde aktarılmıştır[1177]. Yapılan incelemelerde torus profiliyle başlayan kaidelerde kronolojik bir gelişime dair verilere ulaşılmıştır. Örneğin dar ve alçak yapılı torus profillerinin üstündeki kyma rekta hattının yapısı önemlidir. Kyma rektanın dik ve profili oluşturan dış bükey hatların henüz belirginleşmemiş ya da daha az yuvarlak olarak verildiği örneklerin MÖ 2. yüzyılda daha sık görüldüğü tespit edilmiştir[1178]. MÖ 1. yüzyıl' doğru bir şekilde tarihlendirilmiş olan bu özellikteki sunaklarda ise kaidede görülen kyma rekta profilinin dış bükey kavislerinin artık daha belirginleşmiş olduğu görülür[1179]. Bu açıdan bakıldığında Kat. 04 numaralı sunak için önerdiğimiz MÖ 2. yüzyıl sonu tarihlendirmesi de uyumludur. Önemli bir diğer konu ise yerel üretimler üzerindeki etkileşimde karşımızı çıkmaktadır. Örneğin Kat. 47 numaralı silindirik formlu sunağın ilgili bölümdeki profil yapısı MÖ 2. yüzyıl için yukarıda bahsedilen profil şemasıyla uyumludur. Dik ve profil kavisleri silik bir kyma rekta yapısı önemli bir detaydır. Sunağın kısmen korunmuş olan şaftı ve tasvir alanı çizgilerinin referansıyla oldukça basık bir gövde yapısı söz konusudur. Özetle Patara'da, bahsedilen profil yapısının yerel üretimlerdeki en erken uygulaması en geç MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu düşünülen Kat. 47 numaralı sunak üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Patara'da Kat. 05 numaralı yerel üretim sunak üzerinde görülen aynı profil düzenlemesi ise belirgin biçimde farklıdır. Buradaki profil düzenlemesinde kyma rektanın torustan biraz daha yukarıda ve ayrım belirtilerek verildiği görülmektedir. Ek olarak kyma rektanın dış bükey kavisleri belirginleşmiş ve genel anlamda bu profil daha yatayda daha açılmış bir özelliktedir. Bu nedenle MÖ 1. yüzyıl içlerinde görülen benzer örneklerin profil yapısına işaret etmektedir. Girland biçimi ve stil özellikleri de bu sunağın tarihlendirmesi konusunda destekleyici kriterlerdir. Silindirik formlu sunakların kaide yapısında görülen profil özelliklerini özetleyecek olursak, torus üzerindeki kyma rektal profillerinin dik ve dışa taşkın profil tasarımı MÖ 2. yüzyıl ve MÖ 1. yüzyılın başına tarihlendirilen örneklerle uyumludur. MÖ 1. yüzyıl başlarından itibaren ise söz konusu profil uygulamasında değişim görülmektedir. Kyma rekta yatay yönde genişleyip kavislerinin

[1176] Torus ile başlayan alçak ve basık yapıdaki uygulama farklı bölgeler ve farklı tiplerdeki tüm Hellenistik Dönem sunaklarında karşımıza çıkmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki aynı dönemde nadiren de olsa dairesel plinte üzerinde duran kaideler de vardır. Bu konuda örnek için bk. Berges, 1996: Taf. 34 (1, 2).
[1177] Berges, 1996: Beil. 1-6.
[1178] Berges, 1986: Beil. 4-17.
[1179] A.g.e. Beil. 4-17.

belirginleştiği anlaşılmaktadır. Patara'da ele geçen örnekler ise bahsedilen bu özelliklere göre kronolojik açıdan sıralanmıştır.

Silindirik formlu sunakların kaide yapısında görülen önemli bir değişim, dairesel bir plinte ile yükseltilmiş örneklerde karşımıza çıkmaktadır. Hellenistik Dönemde On İki Adalar ve daha çok Anadolu kıyı şeridinde çok yoğun olarak görülen toruslu düzenleme Hellenistik Dönem sonuna doğru sunak kaidelerinde daha az görülmeye başlanır. Bu süreçten sonra ise yoğunluk plinte ile yükseltilmiş örneklerdedir. Anadolu'daki yerel atölyelerde başlayan seri sunak üretiminde bu mimari yapı farklı tiplerdeki sunaklar için kullanılmaya başlanmıştır. Pamfilya ve Likya kentlerinde bu döneme ait silindirik formlu sunaklarda büyük plinte ile yükseltilmiş kaideler bir önceki sürece oranla daha yüksek ve geniş ebatlardaki sunakların altlığını oluşturmaya başlamıştır[1180]. Bu sürecin erken uygulamalarını yansıtan sunaklar aynı zamanda T. Korkut'un Pamfilya-Likya grubu altında ele aldığı örneklerdir[1181]. Patara'da bu sürece ilişkin veri alınan örnekler Kat. 01 ve Kat. 02 numaralı sunaklardır. Söz konusu sunakların kaide profillerinin genel özellikleri oldukça geniş ve plinte ile yükseltilmiş bir düzenlemede ağırlık nedeniyle basılmış izlenimini yansıtıyor olmalarıdır. Belirleyici faktörlerden biri ise kyma rekta üzerinde takip edilmektedir. Profilin oldukça açılmış olması iç bükey kavisin genişleyip derin bir çukur oluşması ve devamındaki dış bükey hattın belirginleşmesi dikkat çekicidir (Çiz. 39, a; 39, c). Bu dönem örneklerinde kyma rekta keskin geçişlerin olduğu daha mekanik yapılarda da görülebilmektedir. Kat. 02 numaralı sunağın profil yapısı bu özelliktedir. Bu kategorideki örnekler Pamfilya ve Likya bölgelerinin çeşitli noktalarında ele geçmiştir. Birçoğu Antalya Müzesi'nde sergilenen eserler içinde Korkut tarafından MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen sarmaşık motifli sunakların da söz konusu kaide profiline sahip olduğu görülmektedir[1182]. Dolayısıyla en geç MÖ 1. yüzyılda Pamfilya ve Likya atölyelerinin bu kaide profilini belirtilen özellikleriyle ürettiği anlaşılmaktadır. İlerleyen süreçte sarmaşık motifli ve girlandlı sunaklar dışında, bu profil yapısının kullanılmaya devam edildiği bilinmektedir. Patara sunakları içinde Kat. 19 numaralı yalın ve yazıtlı mezar sunağı oldukça yüksek bir plinte ve üstünde yana açılmış kyma rekta profiline sahiptir[1183]. MS 1. yüzyıla ait örneklerde genel olarak plintenin daha yüksek olduğu, kyma rektanın bazen daha dar bazen de geniş çalışıldığı, torus profilinin ise daha belirgin olduğu görülmektedir[1184]. Dolayısıyla

[1180] Silindirik sunaklarda plinte uygulaması Hellenistik Dönem içlerinde vardır. Ancak tekil örnekler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bahsedilen değişim ise oldukça keskin bir şekilde, başta Likya ve Pamfilya Bölgeleri olmak üzere bu tipteki sunakların görüldüğü tüm coğrafyalarda gözlemlenebilmektedir.

[1181] Korkut, 2007: Taf. 116 (1-6), Taf. 118 (1-7), Taf. 119 (1-9), Taf. 120 (1-3, 5).

[1182] Korkut, 2007: 331, 332, Taf. 115 (1-4).

[1183] Merkelbach-Stauber, 2002: 39, 17/09 Patara.

[1184] Patara' da bu yapıdaki sunaklardan bazıları için bk. Kat. 08, Kat. 19, Kat. 31, Kat. 32, Kat. 33, Kat. 34, Kat. 38, Kat. 41 numaralı silindirik formlu yalın mezar sunakları.

yalnızca kaide profili ve gövde ilişkisi baz alındığında Patara' da ele geçmiş olan silindirik formlu sunakların büyük çoğunluğunun MS 1. yüzyıla ait olduğu düşünülebilir. MS 1. yüzyılın sonlarına doğru ise silindirik formlu ve dairesel plinteli kaideye sahip bazı sunakların kyma rekta profilleri düz ya da bant formunda verilmeye başlanmıştır[1185]. Hatta bazılarında kaide ile gövde arasında yer alan spiranın da bu formda verildiği bilinmektedir[1186]. Bant şeklinde profillerin bu tarihten sonra Pamfilya ve Likya Bölgelerinde bir dönem modası olduğu düşünülmektedir. Her iki bölgenin sunaklarının korunduğu farklı müzelerde de bu kategorideki sunaklar sayıca çoktur. Dikdörtgen prizması formlu sunakların kaide yapısında kronolojik gelişimin takip edilebileceği bir veriye ise rastlanmamıştır.

Silindirik formlu sunakların üst yapı düzenlemesi de kaide profilinde olduğu gibi tarihlendirme konusunda veri sağlamaktadır. Kaide yapısında görülen torus profilli örneklere paralel olarak üst yapıda benzer özellikler saptanmıştır. Bunların ilki Rodos profiline sahip sunaklardır. Bilindiği üzere Rodos profili sunaklarda, sunu tablası ve taç profili iki ayrı silme şeklinde üst bölümü hareketlendirmektedir[1187]. Çıkıntı yapan iki profilin arası değişkenlik gösterse de çoğu zaman dar ya da geniş bir oluk şeklinde bırakılarak karakteristik bir yapı oluşturulur. Her iki silme de kendi içinde farklı profillerden oluşabilmektedir. Ancak genellikle taç daha hareketli ve geniş profillere sahip olup, spira, kyma ve torusla sonlandırılır. Bazen de taç kısmının kendisi kyma şeklinde verilebilmektedir. Tarihlendirme konusunda belirleyici olan ise taç ve sunu tablası profillerinin arasındaki boş alandır. Bazı örneklerde taç ve sunu tablası profillerinin birbirine çok yakın olduğu ve bu iki silme arasındaki alanın çok dar bırakıldığı görülmektedir[1188]. Farklı bölge ve kentlerdeki benzer örneklere bakıldığında üst yapıda görülen bu profil yapısının MÖ 2. yüzyılın ortalarından itibaren yoğun biçimde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır[1189]. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki daha açık ve arada mesafe olan Rodos profilleri de bu dönemde kullanılabilmektedir[1190]. Patara'da taç ve sunu tablası profilleri arasındaki söz konusu ilişkiyi yansıtan örnekler aynı zamanda kaide profilleriyle de MÖ 2-1. yüzyıllara tarihlendirilen sunaklardır[1191]. Bunlardan farklı olarak ise Patara' da Kat. 25 numaralı örnek, üst yapıda erken dönem Rodos profilini yansıtan bir yerel üretim sunaktır. Patara'da oygu mezar 16'nın içinde ele geçen bu sunak, mezar içinde ele geçen diğer buluntularla birlikte

[1185] Kaide profilleri bant formunda olan Patara sunakları için bk. Kat. 15, Kat. 60, Kat. 63, Kat. 65, Kat. 68-71, Kat. 73-75 numaralı örnekler.
[1186] Korkut, 2007: Taf. 120 (1).
[1187] Silindirik formlu sunaklarda Rodos profili hakkında bilgi için bk. Berges, 1996: 56-59.
[1188] Söz konusu düzenlemeyi yansıtan örnekler için bk. Kat. 04, Kat. 10, Kat. 18 ve Kat. 25 numaralı sunaklar.
[1189] Berges, 1986: Abb. 28, Abb. 34, Abb. 68, Abb. 73, Abb. 78, Abb. 79, Abb. 93, Abb. 95. Abb. 107 vd.
[1190] Berges, 1986: Abb. 30-33.
[1191] Kat. 04, Kat. 10, Kat. 18 numaralı Patara sunakları bu söz konusu üst yapı ve kaide özellikleriyle MÖ 2-1. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

MÖ 1-MS 1. yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Yerel üretim sunakların bu dönemde de Rodos ana tipini taklit edip üretilmeye başladıklarının görülmesi açısından önem arz etmektedir. Yılanlı, girlandlı ve yalın sunaklarda bu üst yapı profili kullanılmıştır. Bir dönem özelliği ya da dönem modası olarak sıklıkla kullanılmış olduğu akla yatkın gelmektedir.

MÖ 1. yüzyılın sonu ve MS 1. yüzyılın başında kaide yapısında tespit edilen değişim üst yapıda da karşımıza çıkmaktadır. Rodos ana tipini yansıtan yerel sunaklarda taç ve sunu tablası profilleri arasındaki mesafe bu dönemde artmıştır. Taç profilleri daha dışa taşkın ve vurgulu verilirken sunu tablasını oluşturan profiller daha kısa ve daha dar bir yapıdadır. Ek olarak taç ve sunu tablası profilleri arasında kalan boş alan artık dik bir şekilde yükselmektedir. Arada eğim ya da kavis oluşturulmamıştır. Erken örneklerin tamamında ise taç profilinden başlayan ve sunu tablasına giden bölüm dışa doğru genişleyerek yükseltilmiştir. MÖ 1. Yüzyıl sonundan MS 2. yüzyıla kadar bu üst yapı özelliğine sahip sunaklar hem Patara' da hem diğer bölgelerde karşımıza çıkmaktadır. Yine kaide kısmında değinildiği gibi üst yapıda da çeşitli müzelerde söz düzenlemeyi yansıtan ve aynı dönemlere tarihlendirilen çok sayıda örnek bulunmaktadır. Patara' da yalnızca Kat. 36 numaralı silindirik formlu sunak bu konuda farklı bir üst yapı tasarımını yansıtmaktadır (Lev. 27, c-d; Çiz. 15, d/44, b). Taç ve sunu tablası arasındaki mesafe oldukça geniş olmasına rağmen taç kısmında dış bükey başlayan yapı sunu tablasına doğru dışa açılarak farklılık göstermektedir. Bu düzenleme erken dönem Rodos profilini hatırlatsa da yerel örnekler arasında çok nadir görülen bir durumdur. Tlos[1192] ve Sidyma'da bu üst yapı profiline sahip yalnızca iki farklı örnek tespit edilebilmiştir (Resim 10.). Toplamda üç yerel örneği görülen bu üst yapı profiline sahip olan sunakların hepsi kaide yapısı ve gövde özellikleriyle MÖ 1-MS 1. yüzyıllara tarihlendirilebilir. Dikdörtgen prizması formlu sunakların üst yapı profil yapıları daha çeşitlik göstermesine rağmen belli bir tip ya da tipoloji söz konusu değildir. Genellikle düz ya da çizgisel olarak vurgulanmış ve serbest çalışılmış düzenlemeler yoğunluktadır. Dolayısıyla dikdörtgen prizması formlular için kronolojik bir gelişimden bahsetmek zordur. Bunula birlikte yazıtlar aracılığıyla net tarihleri saptanan bazı örneklerin üst yapısı hakkında kısmi yorum yapılabilir. Buna göre İmparator Hadrian'a ölümünden sonra adanan Kat. 86 ve Kat. 93 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunaklar belirleyicidir. Benzer şekilde Sabina için adanan Kat. 92 ve Kat. 105 numaralı sunaklar da fikir vermektedir. Bu dört sunak hemen hemen aynı dönemde üretilmiştir. Ancak üst yapı düzenlemelerine bakıldığında Kat. 86 numaralı sunağın sunu tablasının etrafı şerit şeklinde bir çerçeve ile vurgulanmış, köşelere ise akroterler yerleştirilmiştir. Hadrian'a adanan Kat. 93 numaralı sunak ise aynı formdaki bilinen tüm örneklerden farklıdır. Üst yapıda silindirik formlu

[1192] Özdemir, 2019: 747, Fig. 16.

Rodos tipi sunaklarda görülen taç ve sunu tablası düzenlemesi söz konusudur. Taç ile sunu tablasının arası ise geniş bir aralıkta düz bir yapıdadır. Sabina için dikilen Kat. 92 numaralı sunak yine oldukça farklı bir üst yapı düzenlemesini yansıtmaktadır. Gövdenin üst kısmında farklı profillerle sunu tablasına geçilmiş, dış bükey, dışa taşkın silmeli ve alçak yağıdaki sunu tablasıyla da üst yapı sonlandırılmıştır. Bu sunakların üçünde de gövde basık ve şaft alçaktır. Dolayısıyla MS 2. yüzyılın ikinci çeyreğinde yani aynı dönemde üretilmiş olan bu sunakların tamamen farklı profil özelliklerine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu nedenle dikdörtgen prizması formlu sunaklarda kronolojik gelişim hem üst yapı hem de kaide özelinde söz konusu değildir. Ancak yine de tez kapsamında yapılan incelemeler, MS 2. yüzyılda dikdörtgen prizması formlu sunakların Patara' da yoğun şekilde kullanıldığına işaret etmektedir. Bu yoğunluk olasılıkla aynı dönemde silindirik formlu sunakların üretiminin durmasıyla ya da büyük oranda azalmasıyla artış göstermiştir. Yazıtlardan gelen veriler ise Patara'da MS 2. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren daha yüksek boyutlu dikdörtgen prizması formlu sunakların kullanıldığına işaret etmektedir[1193].

Stil

Silindirik formlu büyük sunakların içinde belli bir grubu sarmaşık motifli ve girlandlı sunaklar oluşturmaktadır. Patara sunakları içinde 11 sunak girlandlı[1194] iki tanesi ise sarmaşık motiflidir[1195]. Stil bölümünde ele girlandlı sunaklar girland biçimlerine göre iki ayrı küme oluşturacak şekilde gruplandırılmışlardır. Buna göre 1. Küme altında gruplandırılan girlandlı sunaklarda, girland ve taşıyıcı kompozisyonu girland kavislerinin taşıyıcının üstünden dolandırıldığı görülmektedir[1196]. Stil bölümünde ayrıntılı bir şekilde yapılan incelemelerde bu kümeye ait sunakların MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısından[1197] MS 1. yüzyıla kadar olan aralıkta üretilmiş oldukları tespit edilmiştir. Bunlar içinde Kat. 05 numaralı sunak ise MÖ 1. yüzyılın sonuna tarihlendirilmektedir. Kat. 09 numaralı sunak ise MS 1. yüzyıl başlarına tarihlendirilmektedir. Kat. 04 ve Kat. 10 numaralı sunaklar analojik veriler, malzeme ve biçim özellikleriyle ithal örnekler olup diğer iki sunak ise yerel üretimdir. 2. küme içinde yer alan sunaklarda girlandlar taşıyıcının üstünden değil boynuzuna dolanır ve bu açıdan 1. kümede yer alan örneklerden ayrılır. Bu kümeyi oluşturan sunakların tamamı yerel kireç taşından üretilmiş olup, MÖ 1. yüzyılın sonundan itibaren bu örmekler Likya ve Pamfilya bölgelerinde

[1193] Bönisch – Lepke, 2013: 509 – 515, Abb. 8: Nr. 6.
[1194] Patara'da girlandlı sunaklar için bk. Kat. 01-07, Kat. 09, Kat. 10, Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunaklardır.
[1195] Patara'da girlandlı sunaklar için bk. Kat. 11 ve Kat. 12 numaralı sunaklar.
[1196] Girland biçimine göre 1. kümede yer alan sunaklar; Kat. 04, Kat. 05, Kat. 09 ve Kat. 10 numaralı sunaklardır.
[1197] Bu tarih aralığında üretilmiş olduğu düşünülen örnekler için bk. Kat. 04 ve Kat. 10 numaralı sunaklar.

görülmektedir[1198]. Mimari formları Rodos ana tipini taklit yansıtan sunakların erken örnekleri boyut olarak yüksek ve geniştir. Cladius döneminden sonra ise sunakların boyutunda küçülme, bezeme unsurlarında ise daha yalın bir yapı görülmektedir[1199]. Patara' da bu kümeye dahil olan ve MÖ 1. yüzyıl sonuna tarihlendirilen sunaklar Kat. 01 ve Kat. 02 numaralı örnekleridir. Kat. 03 numaralı sunak MS 1. yüzyılın ilk yarısına, Kat. 06 ve Kat. 07 numaralı sunaklar ise stil özellikleri, biçim ve mimari detaylardan gelen veriler doğrultusunda MS 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir. Kat. 16 ve Kat. No. 17 numaralı sunaklar kısmen korunmuş olmaları nedeniyle biçim ve kısıtlı stil özelliği nedeniyle MS 1. yüzyıl içlerine tarihlendirilmiştir. Dolayısıyla Patara' da 2. kümenin sunakları MÖ 1. yüzyılın sonu ve bu tipteki sunakların üretiminin sonlandığı MS 2. yüzyıl aralığında üretilmiştir.[1200]

Likya ve Pamfilya bölgelerinin en karakteristik sunak üretimlerinden biri de sarmaşık motifli mezar sunaklarıdır. Patara' da sunaklardan iki ayrı örnek ele geçmiştir. Bunlardan ilki olan Kat. 11 numaralı sunak benzer örnekler ışığında yapılan stilistik incelemeler sonucunda MÖ 1. yüzyılın sonuna tarihlendirilmiştir. Diğer sarmaşık motifli örneğimiz ise daha komplike bir görünüme sahiptir. Sarmaşık dallarının yapısı, yaprak uçlarında görülen Hellenistik Dönem özelliği olan lappeler ve genel stil özellikleriyle Kat. 12 numaralı sunak MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bu tarihlendirme önerisi aynı zamanda Patara'daki yerel üretim sunakların bu dönemde görülmesi, erken örneklerin Pamfilya Bölgesi kentlerinde üretildiğine yönelik hipotezlerle çelişmektedir. Patara' da yerel sunak üretiminin bu tarihte kesin olarak başladığı net olarak söylenemese de bu süreçte söz konusu sunakların kullanılmış olduğu kuşkusuzdur.

Dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklarda stil özellikleri açısından bir değerlendirme yapılmamıştır. Bunun nedeni Patara'da ele geçen bu yapıdaki sunaklarda girland ya da kabartmalara rastlanmamış olmasıdır. İki büyük sunak üzerinde çizgisel özellikteki el figürleri bu yönlü bir incelemeye imkan tanımamaktadır. Kat. 110 numaralı sunağın üzerinde ise stilize verilmiş bir insan figürü ve yanlarda çelenk benzeri anlatımlar olmasına rağmen sunağın kötü kondisyonu nedeniyle bir veri elde edilememiştir.

Gövde Boyutları ve Gövde Yapısı

Silindirik formlu büyük sunaklar farklı dönemlerde farklı gövde boyutlarıyla üretilmiştir. Öncelikle her bir dönem için standart bir ölçü şablonlarının olmadığını belirtmek

[1198] Korkut, 2007: 327-333.
[1199] Korkut, 2007: 333.
[1200] T. Korkut tarafından Pamfilya-Likya grubu altında gruplandırılan bu sunakların Likya'da MS. 2. yüzyıldan itibaren üretimlerinin durduğu tespit edilmiştir. Bk. Korkut, 2007: 333.

gerekir. Belli boyut aralığındaki sunaklar bir dönem sonra değişen tipoloji ve sanat anlayışıyla birlikte farklılık gösterebilmektedir. Benzer bir durum gövde ya da şaft yapısındaki değişimlerde de izlenmektedir. Hellenistik Döneme tarihlendirilen farklı tiplerdeki sunakların genel ölçülerine bakıldığında boyut aralığı konusunda fikir elde edinilebilmektedir. Örneğin Kos Tipi sunakların yükseklikleri 65-110 cm arasında değişmektedir. Hellenistik Dönem Rodos tipi sunaklarda ise yükseklikler 45-80 cm aralığındadır. Ancak en yoğun grup 50 cm ile 70 cm aralığında yüksekliğe sahip olan örneklerdedir[1201]. Bu dönemde üretilen sunakların gövde yapısı neredeyse her zaman alttan üste dik bir açıyla yükselir alt gövde ve üst gövde çapları arasında belirgin bir daralma görülmez. Yine Rodos ve Karia Bölgelerinde aynı dönemde görülen Yılan figürlü sunaklarda da dik ve daralma yapmayan bir gövde yapısı söz konusudur. MÖ 1. yüzyılda Patara'da görülen yerel üretim sunaklarda da benzer gövde yapısı ve ölçüler hakimdir[1202]. MÖ 1. yüzyılın sonunda ise sunakların boyutu yükselmiş ve gövde çapları genişlemiştir. Pamfilya-Likya grubu sunakların erken örnekleri ortalama 90-130 cm aralığında olup gövde çapları 80 cm'ye kadar değişkenlik göstermektedir. Bu kategorideki yerel üretim sunakların boyutlarında Cladius Döneminden sonra küçülme olmuştur[1203]. Yine bu dönemden sonra gövdede alttan üste doğru daralarak yükselme söz konusudur. Düz ya da yalın sunaklarda da benzer durum söz konusudur. Yüksek ve geniş gövde çapına sahip sunakların MÖ.1-MS 1. yüzyıl ilk yarısına tarihlendirildiği görülmektedir[1204]. Söz konusu yalın ve yazıtlı sunakların bu tarihte üretilmiş olmaları, görsel açıdan oldukça süslü ve pahalı üretim maaliyeti olan sunaklarla aynı dönemde üretilmiş olduklarının görülmesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü önemli araştırmalarda "görsel açıdan zengin ve nitelikti sunakların" daha erken üretilmiş oldukları ve daha sonraki süreçte yalın örneklerin üretildiği izlenimi vardır. Dolayısıyla hem maliyet gerektiren zengin süsleme unsurlarını yansıtan sunaklar hem de yalın sunaklar aynı dönemde üretilmiştir. Buradaki tek kriter, bazı siparişlerin daha nitelikli sunaklara, bazılarının ise yalnızca ihtiyacı karşılamaya yetecek düzeydeki yalın sunaklara yönelik olmasıydı. Özetle, Patara'da yerel sunak kullanımının yoğunlaştığı Geç Hellenistik ve Erken İmparatorluk Dönemlerinde süslemeli ve yalın sunakların aynı süreçte olasılıkla aynı atölyelerde üretildiği düşünülmektedir.

Stratigrafi, Kontekst ve İn-situ Buluntular

Büyük boyutlu sunaklar çok nadiren in-situ olarak ele geçmektedir. Genellikle sonraki kullanımlarında sunak işlevi dışında farklı amaçlarla kullanıldıkları bilinmektedir. Bunlar

[1201] Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Berges, 1996: Kat. 1- 125.
[1202] Söz konusu yerel örnek için bk. Kat. 25 numaralı silindirik formlu mezar sunağı.
[1203] Korkut, 2007: 333.
[1204] Patara' da Kat. 19, Kat. 22, Kat. 31, Kat. 33, Kat. 36, Kat. 38, Kat. 42, Kat. 43 ve Kat. 44 numaralı silindirik formlu yalın sunaklar.

arasında en sık karşılaşılan kullanımı çeşitli yapılarda devşirme blok şeklinde işlev görmeleridir. Patara Geç Antik Sur' da çok sayıda silindirik formlu ve dikdörtgen prizması formlu sunağın yapı bloğu olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yazıtlar, tekrardan farklı mezarlar için sunak olarak işlev gördüklerini de kanıtlamaktadır. Örneğin en önemli sunak üretim merkezlerinden biri olan Rodos'ta, MÖ 1. yüzyıl sonu ve Erken İmparatorluk Döneminde ikinci kullanım sunaklara olan yoğun talep nedeniyle bir süre sonra yeni bir sunak üretim sektörü doğmuştur[1205]. Eski sunakların üzerindeki "orijinal şahıs isimleri" silinerek yerine yeni sahiplerinin isimleri kazınmıştır. Bu tarihte Karia bölgesindeki bazı kentlerde de yoğun olarak bu uygulamaya rastlanmıştır[1206]. İkinci kullanım için sadece yazıtlar silinmemektedir. Örneğin niş içinde figür bulunan sunaklar için orijinal yapıdaki girlandların da tıraşlandığı bilinmektedir[1207]. Dolayısıyla orijinal konumunda ve in-situ buluntular dışındaki buluntu durumları genellikle tarihlendirme için veri sunmamaktadır[1208]. Bazı durumlarda ise rastlantısal olarak orijinal konumlarıyla ele geçmiş sunaklara rastlanmaktadır. Bunlardan biri de Perge Batı Nekropoldeki M58 no.lu anıt mezarda ele geçen silindirik formlu sunaktır[1209]. Doğrudan mezar yapısının organik bir parçası olarak planlamanın içinde yer almış olması, tarihlendirme konusunda kolaylık sağlamaktadır. Örneğin Patara Tepecik Nekropolü içinde ve Hac Kilise'nin güneyinde yer alan bir mezar anıtının girişinde de in-situ olarak korunmuş iki dikdörtgen prizması formlu sunak bu açıdan önemli bir konumdadır. Daha sonraki süreçte bir seramik işliğine dönüştürülmüş[1210] olan mezar yapısına çıkan basamakların her iki yanındaki sunaklar, mezar sahibi ve tarihlendirme hakkında net veriler vermiştir[1211]. Patara'da Oygu Mezar 16[1212] (OM-16) içinde mezara ait kontekst buluntularla bir arada açığa çıkarılan bir silindirik formlu sunağın tarihlendirilmesindeki kriterlerden birini de buluntu hali ve konteksti oluşturmuştur[1213]. Patara'daki Oygu Mezarlarda sonraki süreçte herhangi bir soygun ya da farklı tahribatlara işaret eden bir ize rastlanmamış olması da buluntu kontekstinin güvenirliğini arttırmaktadır[1214]. Mezar buluntuları arasında yer alan çeşitli nitelikteki heykelcikler[1215],

[1205] Detaylı bilgi için bk. Höghammar, 2004: 77.
[1206] Höghammar, 2004: 77.
[1207] Nişli ve figürlü sunaklar için bk. Kat. No. 13-17.
[1208] Korkut, 2007: 331.
[1209] Perge M58 Mezarı hakkında detaylı bilgi için bk. Kılıçay, 2022: 17-58; ayrıca mezar yapısının önünde in-situ olarak açığa çıkarılmış sunak için bk. Kılıçay, 2022: Res, 17, Res. 58, Res. 61, Çizim 1, Çizim 28.
[1210] Varkıvanç, 2001-2002: 137-152, Res. 1-5.
[1211] Bönisch-Lepke, 2013: 516, Abb. 9-11.
[1212] Patara Günlük mevkii yamaçlarındaki konumlanan "Oygu Mezar 16 (OM-16)" için bkz. Şahin, 2010: 10.
[1213] OM-16 içinde tespit edilen silindirik formlu sunak, olasılıkla mezarın üstünde durmaktaydı ve tavanın göçmesi sonucu mezarın içine düşmüş olduğu tahmin edilmektedir.
[1214] Işın, 2007: 109.
[1215] OG 16 içerisinde ele geçen bir "giyimli figürin" aynı zamanda mezarın tarihlendirme konusuna ışık tutmaktadır. Işın, bu giyimli figürinin MÖ 1. yüzyıl başlarına ait olduğunu saptamıştır. Bk. Işın, 2007: 53, K25, Res.30.

takılar[1216], cam eserler[1217], metaller[1218], unguenteriumlar ve sikkeler[1219] OM-16'nın genel olarak MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı ve bu yüzyılın son çeyreği arasındaki sürece işaret etmektedir. Bu aşamadaki en önemli detay, Kat. 25 numaralı silindirik formlu sunağın çapraz tarihlendirme yöntemiyle üretilmiş olduğu dönemin en yakın sürecin tespit edilmiş olmasıdır. Çünkü üst yapısında erken dönem Rodos profiline sahip olan bu sunak, Patara'ya ithal edilen sunakların üst yapısının kopyalandığı bir yerel üretimdir. Üst yapı formu, gövdenin dik ve basık yapısı ve in-situ buluntu konumuyla beraberinde ele geçen buluntu kontekstiyle birlikte tarihlendirilmiş olması bu çalışmada Hellenistik Dönemde Patara ve çevresindeki yerel üretimlere yönelik ortaya koymaya çalıştığımız hipotezimizi doğrular niteliktedir.

Yukarıda da değinildiği üzere sunakların buluntu durumları tarihlendirme konusunda nadiren veri sağlar. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda çok az sayıda sunak buluntu konumuyla tarihlendirilebilmiştir. Patara OM-16'da ele geçen sunak bu konuda ünik bir özelliğe sahiptir. Büyük sunaklar dışında küçük (adak) sunakların da çok nadiren in-situ olarak ele geçtiği ve kontekst verisine sahip olduğu bilinmektedir[1220]. Patara Tepecik Akropolünde ele geçen iki farklı küçük sunak, bu alanda yapılan çalışmalar içerisinde, stratigrafik değerlendirmeler doğrultusunda sonuca varılması bakımından özel bir yere sahiptir. Söz konusu sunaklardan ilki silindirik formlu bir küçük adak sunağıdır. Tepecik İ-20 açmasında bir kontekst içinde ele geçen Kat. AS. 01 numaralı yerel kireç taşından üretilmiş olan bu sunak, kontekst dahilinde ele geçen diğer buluntular ışığında MÖ 2. yüzyıl içlerine tarihlendirilmiştir[1221]. Söz konusu eserin torus üzerinde yükselen kaidesi, gövdenin dik ve dar yapısı ve orantılı gövde ilişkisi Hellenistik Dönemin silindirik formlu büyük sunaklarında görülen karakteristik özellikleri yansıtmaktadır. Bu tür sunaklar çok nadiren ele geçmekle birlikte, ait oldukları dönemde tüm sunak form ve tipleri arasındaki etkileşimin görülmesine imkan sağlaması bakımından ayrıca önemli bir bulgudur. Bir diğer küçük sunak yine Tepecik alanında K-18 açması içinden ve buluntu

[1216] Uygun, 2000: 57-68.

[1217] S. Baybo'nun araştırmasında ele aldığı bir unguentarium, MS 1.yüzyıla tarihlenmektedir, bk. Baybo, 2003: 100, Lev. III, Kat. 57.

[1218] . Şahin tarafından ele alınan metal buluntular kapsamında OG/OM 16 içinde bulunan bir strigilis, MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmişken yine aynı yerde ele geçen bir spatula'nın ise Geç Hellenistik – Erken Roma dönemine ait olduğu belirlenmiştir, bk. Şahin, 2010: 96, Lev. VI, B4, Bronz Strigilis, ayrıca bk. Şahin, 2010: 118, Lev. XVI, G2 Bronz Spatula.

[1219] OG/OM 16 içinde ele geçen sikkeler Ş. Özüdoğru'nun tez çalışması kapsamında ele alınmıştır. Özüdoğru yapmış olduğu incelemeler doğrultusunda söz konusu mezar içinden gelen 8 adet sikkenin 7 tanesini MÖ 1.yüzyılın son çeyreğine, 1 tane sikkenin ise MS 242-244 (III. Gordianus) yıllarına ait olduğunu ortaya koymuştur. Detaylı bilgi için bk. Özüdoğru, 2002: 114, Tablo 8, OM 16.

[1220] Ksanthos Agorası'nda Artemis'e adanmış olan adak sunakları, yerel bir kült olan "Artemis Kombike" ikonografisinin de görüldüğü tapınak modeli, seramikler ve çeşitli malzeme grupları bir kontekst içinde ele geçmiştir. Detaylı bilgi için bk. Varkıvanç, 2017: 49-55, Res. 3-8.

[1221] Patara Tepecik kazı alanındaki İ-20 açmasının detaylı verileri 2023 yılı itibariyle henüz yayımlanmamış olması nedeniyle bu çalışmada yer verilememiştir. Bu konudaki tüm bilgi ve veriler alan sorumlusu Doç. Dr. Erkan Dündar ile yapılan detaylı inceleme ve çalışmaların sözlü aktarımına dayanmaktadır.

kontekstiyle birlikte ele geçmiştir. Alanın genel stratigrafik değerleri ve çeşitli örnekleri barından bulunu kartelası, Kat. No. As. 04 numaralı sunağın üretim tarihi için MÖ 200-150 yılları aralığına işaret etmektedir. Sunağın üzerinde yer alan yazıt da epigrafik açıdan bu tarihlendirme önerisini desteklemektedir[1222].

Küçük (Adak) Sunaklar

Küçük sunaklar ya da adak sunakları, antik dönem inanç sisteminin kişiselleştirilmiş inanç ve kült objeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Likya'nın tüm merkezlerinde yoğun olarak ele geçmiş olan bu örneklerin üretim süreçleri hakkında bilinenler azdır[1223]. Patara'da ikisi silindirik formlu olmak üzere 63 tane adak sunağı ele geçmiştir. Kontekst ve in-situ buluntular dışında söz konusu sunakların tarihlendirme yöntemleri birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir. Çünkü mimari formları kronolojik bir gelişimi yansıtmamaktadır. Kontekst ya da in-situ buluntuların az olması da karşılaştırma konusunda daha sınırlı veri elde edilmesine sebep olmaktadır. Yazıtlar ise diğer sunak tiplerinde olduğu gibi tarihlendirmede yalnızca geniş dönem aralıkları veren kriter olarak düşünülebilir. Yukarıda da bahsedildiği üzere Patara'da iki adak sunağı kontekst buluntusu içinde tespit edilmiştir. Kat. As. 04 numaralı sunak MÖ 200-150 yılları aralığına, Kat. AS. 01 numaralı silindirik formlu sunak ise MÖ 2. yüzyıl içlerine tarihlendirilmiştir. Söz konusu silindirik formlu sunağın kısmen korunmuş olan bir benzeri ise Kat. AS. 02 numaralı eserdir. Geniş sunu tablası ve üretim malzemeleri oldukça benzerlik gösteren bu örneklerin ikisinin de Hellenistik Dönem kronolojisi içinde değerlendirilmesi doğru olacaktır. Çünkü Roma İmparatorluk Dönemi içine tarihlenen küçük sunakların içinde şimdiye kadar silindirik formlu ve sunu tablası çanak formunda hiçbir örnek tespit edilememiştir. Dolayısıyla Patara'da küçük adak sunakları kronolojisi MÖ. 2. yüzyıl başına tarihlendirilen Kat. As. 04 numaralı sunak ile başlatılmaktadır. Devamında ise yine MÖ 2. yüzyıl içlerine tarihlendirilen Kat. As. 01 numaralı sunak ve yine yakın bir tarih aralığına verilebilecek olan Kat. AS. 02 numaralı örnekle devam etmektedir. Şüphesiz bu tarih aralığından sonra da küçük adak sunakları Patara'da kullanılmaya devam etmiştir[1224]. Roma imparatorluk Dönemiyle birlikte tüm Likya kentleri ve Patara'da çok yoğun bir adak sunağı kullanımı söz konusudur. Bunların tamamı dikdörtgen prizması formlu olup belli başlı mimari detaylarda küçük farklılıklar göstermektedir. Ancak bu sunakların tarihlendirmesinde bir

[1222] Bu tarihlendirme çalışması Dr. Andrew Lepke tarafından yapılan incelemelerin sözlü aktarımına dayanmaktadır.

[1223] Korkut, 2008: 727-733.

[1224] Patara'nın erken konut yerleşimlerine yönelik henüz yeterli çalışma bulunmadığı için bu konudaki bulgular da kısıtlıdır. Ancak süreç içerisinde yapılacak olan çalışmalarda şüphesiz adak sunakları konusunda yeni bilgi ve bulgulara ulaşılacaktır.

mimari ya da stil açısından değerlendirmeye alınabilecek bir kriter ne yazık ki söz konusu değildir[1225]. Bu aşamada yazıt karakterleri ve kült yayılımı söz konusu sunakların tarihlendirilmesinde bir etken olmaktadır. Bu sunaklar "kişisel inanç sisteminin bir parçası olup, üzerlerinde inanç sahibinin tercihi gereği bir tanrı ya da tanrıça ismi" yer almaktadır[1226]. Küçük adak sunaklar üzerinde çok yoğun olarak tespit edilen "Artemis kültü, Likya Bölgesi ve Patara'da bir Roma İmparatorluk Dönemi" geleneğidir[1227]. Tanrıçanın farklı epitetleri Patara'da ele geçmiş olan birçok adak sunağı üzerinde görülmektedir[1228]. Likya Bölgesi genelinde yapılan araştırmalar Roma İmparatorluk Dönemi içlerinde tanrıçanın çeşitli epitetlerine yönelik kültlere işaret etmektedir[1229]. Bu veriler doğrultusunda Patara'da MS 1-4. yüzyıllar arasına tarihlendirilen yoğun bir dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunağı grubu söz konusudur. Yazıt karakterlerinden gelen bilgiler ise dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunaklarının Patara'da en yoğun olarak rastlandığı dönemin MS1-2. yüzyıllar olduğunu göstermiştir[1230].

Sonuç olarak Patara'da MÖ 2. yüzyıl başlarından itibaren küçük adak sunaklarının varlığı tespit edilmiştir. İki farklı silindirik sunak bu sürecin en somut kanıtlarıdır. Bunlar dışında ise Hellenistik Dönem'de farklı bir form olarak karşılaştığımız ve üzerindeki yazıttan "Helios'a" adandığı tespit edilen Kat. AS. 04 numaralı sunak önemli bir konumdadır. Bu süreçten sonra ise Patara'da dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunaklarının yoğun olarak kullanıldığı belgelenmiştir. Yapılan araştırmalar bu kategorideki örneklerin MS 1-4. yüzyıllar arasına tarihlendirildiğini[1231] ancak en yoğun kullanımın MS 1-2. yüzyıllar olduğu tespit edilmiştir. Kısacası eldeki tüm veriler, Patara' da MÖ 2. yüzyıl başından MS 4. yüzyıla kadar küçük adak sunaklarının varlığını göstermiştir.

Kronolojik Tablo

"Patara Sunakları", başlıklı doktora tez konusu kapsamında ele alınan taşınabilir sunaklar farklı başlıklar altında yapılan araştırmalar doğrultusunda kronolojik bir tabloya oturtulmuştur. Yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde Patara'da silindirik formlu büyük sunakların MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu

[1225] Dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunaklarının kendi içinde alt grupları bulunmaktadır. Aynı formdaki sunakların kabartmalı örnekleri söz konusu alt gruplarından birini oluşturmaktadır. Kabartmalar üzerinden yapılan stilistik değerlendirmeler, bu kategoride yer alan küçük adak sunaklarının tarihlendirilmesinde önemli bir etkendir. Konu hakkında detaylı bilgi için bk. Özdemir, 2018: 329-345.
[1226] Dinstl, 1990: 132, 133; Özdemir, 2018: 330.
[1227] Ayrıntılı bilgi için bk. Korkut, 2008: 327-334.
[1228] Tanrıçanın adının yer aldığı Patara örnekleri için bk. Kat. No. AS. 05, 9, 11, 14, 16, 25-28 vd.
[1229] Korkut, 2008: 327-334, Sancaktar, 2016: Kat. No. 64-68; Varkıvanç, 2017: 49-55; Özdemir, 2018: 338, 339.
[1230] Küçük adak sunaklarının epigrafik verileri konusunda yardımcı olan Dr. Andrew Lepke ve Dr. Selen Kılıçarslan'a teşekkürlerimi sunarım.
[1231] Korkut, 2008: 729, Res. 1.

kategorideki en erken örneklerin Patara'ya ithal edilen farklı tiplerdeki mermer sunaklar olduğu anlaşılmıştır. Bu süreçten kısa bir süre sonra ise yerel üretim sunaklarla karşılaşılmıştır. MÖ 1. yüzyılın sonu ve Erken İmparatorluk Dönemlerinde Pamfilya-Likya grubu altında ele alınan ve Patara'da da birçok örneği bulunan iki ayrı bölgenin ortak atölye ürünlerine sıkça rastlanmaktadır. MS 1-2. yüzyıllar Likya ve Patara'da yerel sunakların zirveye ulaştığı süreçtir. Bu dönemde dikdörtgen prizması formlu sunaklarda en yoğun haliyle Patara'da kendini göstermiştir. Silindirik formlu sunaklar MS 2. yüzyılda azalmış ve bir süre sonra üretim durmuştur. Ancak dikdörtgen prizması formlu sunaklar MS 3. yüzyıl içlerine kadar kullanılmaya devam etmiştir. Mezar sunaklarından farklı bir kategoride ele alınan küçük adak sunaklarının Patara'daki ilk örnekleri MÖ 2. yüzyıl başlarına kadar uzanmaktadır. Bu tipteki örneklerin de en yoğun olarak üretildiği ve kullanıldığı süreç MS 1-2. yüzyıllara denk gelmektedir. Araştırmalardan elde edilen veriler Patara ve çevresinde MS 4. yüzyıla kadar küçük adak sunaklarının varlığına işaret etmiştir.

Özetle "sunak" kavramını barındıran tüm örnekler Patara'da, MÖ 2. yüzyıl başlarından MS 4. yüzyıla kadar olan süreçte kesintisiz bir kullanımın olduğunu göstermiştir.

DOKUZUCU BÖLÜM
MALZEME TEKNİK VE ATÖLYE

9.1. Malzeme ve Teknik

Sunak üretiminde uygulanan teknikler ve işçilik konusu genellikle az bilinen ya da çeşitli araştırmalarda üzerinde çok durulmamış bölümlerden biridir. Bunun nedenleri arasında sunakların üretim atölyeleri ve diğer malzeme gruplarıyla olan bağlantıların araştırma konularına detaylı olarak dahil edilmemesi gibi etkenler vardır. Hemen her bölge ve hatta aynı bölgenin farklı kentlerinde benzer malzemeler üzerindeki işçilik ve tekniğin farklılık gösterdiği bilinmektedir[1232].

Patara sunaklarının üretim malzemesi, bu başlık altında ele alınmıştır. Tez konusu kapsamında ele alınan 184 parça eserin çeşitli malzemelerden üretildiği görülmüştür. Bunlardan 4 tanesi mermer[1233], 1 tanesi küfeki taşından[1234], 1 tanesi ise kumtaşından[1235] üretilmiş olduğu tespit edilmiştir. Geri kalan 178 adet farklı tip ve formlardaki sunağın ise kireçtaşı özelliği gösteren ancak çeşitli renk ve dokulardaki malzemelerden üretilmiş oldukları tespit edilmiştir.

Mermer sunakların malzeme yapısı ve özellikleri de kendi içinde farklılıklar göstermektedir. Bunların ilki olan Kat. 04 numaralı silindirik formlu sunağın ince gözenekli, sert ve mavi-gri arasında bir renge sahip mermerden üretilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Gövdenin bazı bölgelerinde ise bağımsız bölümler halinde amorf izlenimi oluşturan devetüyü renkli damarlar söz konusudur. Kat. 04 numaralı sunağın üretim malzemesiyle yerel örneklerin hiç birisinde karşılaşılmamıştır. Rodos adasında üretilen sunakların yapı malzemesi olarak ve "*Lartik*"[1236], "*Amigdalit*" ya da "*Migdalopetra*" olarak bilinen malzeme ile çok yakın bir benzerlik göstermektedir[1237]. Berges, bu mermeri tanımlarken, "çok sert, ince gözenekli, yer yer çakıl taşı izlenimi veren farklı renk katkıları görülebilen bir özelliğe sahip olduğunu,

---

[1232] Mimari nitelikteki tüm yapı elemanlarında Malzeme özelliğinin genel tanımlamalar üzerine şekillenmiş olduğu ve literatüre çok genel tanımlama ve adlandırmalarla girdiği görülmektedir. Örneğin kireçtaşı kavramının farklı bilim dallarında mermer ve kumtaşından üretilmemiş olan tüm malzemeler için kullanılmış olması bu konuda ortak bir malzeme literatürü ya da kataloğa olan ihtiyacı göstermektedir. Dolayısıyla malzeme tanımlamasında henüz ortak bir dil oluşturulamamış olması analiz ve çeşitli incelemelerin altında yeni bir çalışması konusunu oluşturacaktır. Bu sayede bilimsel açıdan daha verimli sonuçların alınacağı ortak bir dil oluşturulması önemlidir. Örneğin kutsal bir obje olarak düşünülen sunaklar için seçilen yapı taşının nasıl belirlendiği ya da herhangi bir malzemenin bu amaçla kullanılmasının uygun olup olmadığı, maliyet açısından nasıl bir tercih skalası olduğuna yönelik çeşitli sorular da bu yönlü araştırma ve incelemelerden gelecek sonuçlarla bir cevap bulmuş olacaktır.

[1233] Patara'da mermerden üretilmiş sunaklar, Kat. 04, Kat. 18 ve Kat. 79 numaralı örneklerdir.

[1234] Patara'da küfeki taşından üretilmiş sunak için bk. Kat.120 numaralı dikdörtgen formlu sunak.

[1235] Patara'da kumtaşından üretilmiş sunak için bk. Kat. AS. 63 numaralı küçük adak sunağı.

[1236] Berges, 1996: 23-25.

[1237] Detaylı bilgi için bk. Brouma, 2015: 156.

cilalandığında kaya özelliğindeki bu malzemenin mermer karakterini yansıttığını, Rodos'ta başka türde bir mermer yatağı olmayışı nedeniyle heykellerin de bu malzemeden üretildiğini" belirtmektedir[1238]. Ancak "adada heykel üretimi için genel tercihin, daha nitelikli ve ince gözenekli beyaz Kos mermeri" olduğu da bilinmektedir[1239]. Anlaşıldığı üzere, mermere yakın bir kategoride yer alan bu malzeme, çıkarıldığı yatağın damarlı ya da amorflu izlenimi yaratan yapısına göre kendi içinde farklılıklar gösterebilmektedir. Dolayısıyla Kat. 04 numaralı sunağın üretim malzemesi, daha çok amorf yapıda olup çeşitli noktalarda farklı damarların renklerini yansıtan özellikteki *lartik* taşıdır. Patara sunakları arasında Berges'in tanımlamalarına çok daha yakın yapıda olan üç farklı örnek vardır. Bunlardan ilki, Kat. 10 numaralı silindirik formlu girlandlı mezar sunağıdır. Malzeme özelliği olarak çok sert ve çok ince gözenekli bir yapıdadır. Damar ya da farklı renkteki amorf katkı bu sunağın malzemesinde görülmemektedir. Donuk ve mat gri-mavi arasında renk özelliğine sahiptir. Bu özellikteki metalik izlenimi veren örnekler hem Knidos[1240] hem Rodos[1241] sunaklarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Patara'da ele geçmiş olan ve bu özelliklere sahip bir diğer örnek ise Kat. 18 numaralı yılan figürlü sunaktır. Kat. 10 numaralı örnekle tamamen aynı özellikteki sunağın üretim malzemesi rengi biraz daha açık ve maviye yakındır. Farklı bir tip olarak görülen yılan figürlü sunakların en yoğun olarak görüldüğü yer Knidos nekropolü ve sonrasında Rodos'tur[1242]. Benzer örnekleri kendi içinde küçük renk farklılıklarına sahiptir. Ancak genel doku, bu tipteki tüm sunakların malzeme yapısı bakımında birbirine çok yakın olduğuna işaret etmektedir. Patara'da benzer mermer yapısına sahip son örnek ise Kat. 79 numaralı silindirik formlu sunaktır. Kısmen korunmuş olsa da özellikle kırık bölümden, mavi-gri renk, ince gözenekler ve sert doku net olarak izlenebilmektedir. Bu çalışma kapsamında ele alınan sunakların bir kısmının Patara'ya ithal edilmiş olduğundan daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak bahsedilmişti. Söz konusu sunaklar, aynı zamanda üretildikleri yapı malzemesiyle de bu tezimizi güçlendirmektedir. Hellenistik Dönem'de Patara'ya getirildikleri bilinen ve yukarıda da bahsedilen farklı tiplerdeki mezar sunakları Likya Bölgesinde görülmeyen malzeme özellikleriyle dikkat çekmiştir. Ayrıca diğer Likya kentlerinde, sunaklar özelinde Karia ve Rodosla doğrudan bir ilişki şimdiye kadar belgelenememiştir. Patara'nın MÖ 2. yüzyıldan itibaren bu ilişkileri gösteren somut verilere sahip olması hem kent hem de bölgede görülen sunak kronolojisinde bir yeniliktir.

Patara, Tepecik alanında ele geçen Kat. 120 numaralı dikdörtgen formlu sunak hem tipolojisi hem de üretim malzemesiyle farklılık göstermektedir. Bölgede sıkça görülen ve

[1238] Berges, 1996: 23-25.
[1239] Brouma, 2015: 156.
[1240] Fraser, 1977: 82 (a, b); Berges, 1996: Taf. 35 (1).
[1241] Berges, 1996: Taf. 44 (3, 4), Taf. 36 (1-4), Taf. 37 (1-4).
[1242] Berges, 1996: Taf. 52 (3, 4).

küfeki taşı olarak bilinen, hafif ve oldukça gözenekli bir yapıdaki malzeme tercih edilmiştir. Orta sertlikte ve koyu mat gri renkli bir malzeme olan bu taşın sunaklar üzerinde kullanılmış olduğu şimdiye kadar Patara özelinde bilinmemekteydi. İç kısmı oluk şeklinde açılmış olan sunağın dış kenarları ise çok dar bir profille hareketlendirilmiştir. Sunağın en dikkat çekici özelliklerinde biri ise dış cephesinin çok ince bir işçilikle sıvanıp üzerinin beyaz boya kullanılarak boyanmış olmasıdır. Tepecik alanında MÖ 2. yüzyıl başına tarihlendirilen bir buluntu konteksti içinde ele geçen bu sunak, söz konusu süreçte yerel üretim bir malzemenin hem yapı taşını hem de sıvanıp boyalı olarak kullanılmış olmasını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Patara sunakları içinde kumtaşından üretilmiş olan tek örnek, Kat. AS. 63 numaralı tütsülük formlu adak sunağıdır. Yumuşak, gözeneksiz ve beyaza yakın bir renk tonuna sahiptir. Bu malzemenin karakteristik özelliği yumuşak dokusu nedeniyle çok kolay şekil verilebilir olmasıdır. Ancak büyük boyutlu sunaklarda olasılıkla çok kolay tahrip olma durumu nedeniyle hiç tercih edilmemiştir. Küçük sunaklarda ise bazen çok sert özelliklerdeki kayaçların tercih edildiği görülse de genellikle daha yumuşak ve kolay şekil verilebilen malzemeler ön plandadır.

Bu sunağın tipolojik açından bir örneği Marmaris Müzesi'ndedir. Sergi salonunda "5 teşhir numarası" ile sergilenen sunağın formu dışında üretim malzemesiyle de Patara örneğine çok benzediği anlaşılmaktadır. Çok hareketli bir form ve dış cephe tasarımına sahip olan bu örnekler, ince ve detaylı işçiliğin resmedilebilmesi için olasılıkla buna imkan sağlayan böyle bir malzemeden üretilmiş olmalıdır.

Patara'da ele geçen sunakların çok büyük bir bölümü kireçtaşı olarak genel bir adlandırmayla tanımlanan malzemenin türevleridir. Patara'nın tüm mimari yapılarında görülen benzer kireç taşı kullanımı, yerel taş ocaklarının varlığı konusunda önemli ip uçları sunmaktadır. Kentte yapılan araştırma ve incelemelerde kentin çeşitli noktalarında ana kayadan bloklar kesildiğine işaret eden izlere rastlanmıştır[1243]. Bunlar arasında en dikkat çekici örneklerden biri ise Meclis binası ile 11. Burç arasında kalan güney bölümde görülür. Bu alanda blokların kesim formları oluşturulmuş ancak henüz ana kayadan koparılmadan bırakılmıştır. Dolayısıyla Patara'nın doğal alt yapısının ürünü olan çok sayıdaki yerel kireçtaşı ocağı kentin tüm ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeterliliğe sahiptir. Büyük sunaklarda Pamfilya-Likya tipi olarak adlandırılan gruba dahil olan sunakların birbirine yakın renk ve dokudaki malzemelerden üretilmiş oldukları görülmüştür. Söz konusu kireçtaşı malzeme gözenek ya da damarlı değildir. Orta sertlikte ve detayların rahatça işlenmesine olanak sağlayacak bir özelliktedir. Beyaz,

[1243] Patara'da taş kesiminin yapıldığı tespit edilen ocaklar için bk. Işık, 1996: 160-161; İşkan Işık vd.: 2008: 91-121.

sarımtırak ve bazen de açık grimsi bir rengin söz konusu gruba ait örneklerin üretim malzemesinde tercih edilmiş olduğu söylenebilir. Patara'da daha sert yapıdaki bir kireç taşının ise genellikle silindirik ve dikdörtgen prizması formlu yalın sunakların üretiminde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır[1244]. Genellikle gri-beyaz tonları arasında değişkenlik gösteren bu kireçtaşı türü detayların verilmesi açısından daha zorlayıcı bir üretim malzemesidir. Küçük adak sunaklarında ise yine daha yumuşak çok çeşitli renk ve dokulardaki yerel taşların kullanılmış olduğu tespit edilmiştir.

Bu aşamada Patara yerel özellikler gösteren çeşitli tip ve formlardaki sunakların tamamının kireçtaşı ve türevlerinden üretilmiş olduğu görülmüştür. Yerel örnekler içinde üretim malzemesi bakımından en çeşitli grup ise küçük adak sunaklarıdır.

Sunaklarda boya ve sıva kullanımı oldukça nadir rastlanan bir durumdur. Çoklu kullanım nedeniyle deformasyonun yoğun olarak görüldüğü bu örneklerden bazılarında boya kalıntısına rastlanmıştır. Patara sunakları arasında Kat. 40 numaralı sunağın sunu tablası yüzeyinde kırmızı boya kullanılarak "εκ" harfleri yazılmıştır **(Resim 9.1.)**. Bunun dışında ise sunağın herhangi bir bölümünde boya kalıntısı tespit edilememiştir. Kat. 47 numaralı sunağın gövdesi ve kaide profillerinde çok ince sıva kalıntıları söz konusudur. İlk bakışta kireçlenmeye bağlı izler olarak algılansa da detaylı incelendiğinde beyaz renkli sıva izleri saptanmıştır **(Resim 9.2.)**. Bu uygulamanın bir benzeri ise Kat. 120 numaralı dikdörtgen formlu sunakta görülmektedir. Yüzeyi üretim malzemesinin yapısı gereği oldukça gözenekli ve pürüzlü olan bu sunağın üzerinde yer alan sıva, diğer örneklere göre daha kalın bir tabakadır. Ancak sıva yüzeyinin oldukça pürüzsüz bir işçiliğe sahip olduğu da belirtmek gerekir. Patara'da sunakların kullanımıyla bağlantılı bazı kalıntılara da rastlanmıştır. Küçük adak sunakları içinde yer alan Kat. AS. 01 numaralı sunağın sunu çanağının içinde yanık izlerinin olduğu tespit edilmiştir. Kişisel inanç sisteminin bir parçası olan bu tür sunakların tütsü yakmak için kullanıldığı bilinmektedir[1245]. Bu yönlü bir kullanımla ilişkili olduğu düşünülen yanık izlerinin Patara örneği üzerinde tespit edilmiş olması, MÖ 2. yüzyıl başlarında Patara sakinlerinin inanç ritüelleri hakkında önemli bir bilgi sunmuştur.

[1244] Söz konusu kireçtaşı özelliğini yansıtan sunaklar için bk. Kat. 19-29, 30-35, 37-44, 46, 47, 49, 50, 52, 55, 59, 64, 66, 67, 84-100, 105, ve 116-118 numaralı örnekler.
[1245] Yavis, 1949: 171; Gitin, 1989: 53; Spagnoli, 2015: 215, 216.

Resim 9.1. Kat. No. 40. Sunu Tablası Üzerinde Boya İzi (Patara Kazı Arşivi.)

Resim 9.2. Kat. No. 47. Gövdede Takip Edilen Sıva Kalıntıları (Patara Kazı Arşivi).

Sunakların üzerinde görülen işçilik ve teknik detaylar, sunak heykeltıraşlığı ve ekonomi gibi arka plandaki dinamiklerin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Üretim malzemesi tercihinde olduğu gibi dekoratif süslemeler de bir sunağın maliyeti üzerinde en belirleyici etkendir[1246]. Sunakların sahip olduğu süslemeler bir dönem ya da atölye modası olsa da bu noktada müşteri tercihleri ön plandadır. Bazen müşterinin ekonomik düzeyi bazen de kişisel tercihi olarak şekillenen bir süreçtir. Ancak net olarak bilinen bir olgu, dekoratif açıdan nitelikli sunaklar, her zaman varlıklı müşterilerin siparişleridir. Sanatsal açıdan çok değerli ürünler ortaya koyan atölyeler de işin özünde mali dengeye göre, gelen talep ve siparişleri kendi üslup ve işçilikleriyle karşılamaya çalışmıştır. MÖ 2. yüzyılda Kos ve Rodos'un sunak üretim ve ihracatı konusunda girdikleri mücadele "daha nitelikli ve pahalı üretimler yapan Kos' un ekonomik refahını" yukarılara taşımasıyla son bulmuştur[1247]. Başta Anadolu olmak üzere diğer adalarda sayısız örneği tespit edilen Rodos'ta bu sürecin kazanlarındandır. Araştırmalar yakın komşu Knidos'un da üretim ve ihracat aşamasında aktif olduğuna işaret etmektedir. Bu ekonomik tablo olasılıkla yerel atölyelerin ilgisini çekmiş olmalı ki dışarıdan gelen örnekler yerel sanat çevrelerinde hızlıca taklit edilip üretime geçilmiştir. MÖ 1. yüzyılda hem Likya hem de Pamfilya'da ortak biçim ve tipolojik unsurları yansıtan mezar sunakları seri halde üretilmeye başlanmıştır. Patara'da bu dönem öncesinde dekoratif açıdan zengin ve özgün bir örnek olarak Kat. 12 numaralı sarmaşık motifli mezar sunağı karşımıza çıkmaktadır. Gerek profil yapısının simetrik yapısı gerekse bezeme üslubuyla oldukça detaylı ve ince işçiliğe sahip olduğu görülmektedir. Öncelikle tüm dekoratif unsurlar tasvir çizgilerle sınırlanan tasvir alanının içinde kalmış ve dışa taşma olmamıştır. Akhantus yapraklarının uç kısımlarında matkap deliğini andıran oyuklar ise Hellenistik Dönem sanat geleneği içinde yer alan *lappe*lerdir. Özellikle Bergama Priene, Sardes ve Samos gibi önemli kentlerin sanat atölyelerinde bu tekniğin dönem özelliği olarak kullanıldığı bilinmektedir[1248]. Tasvir alanında görülen nitelikli işçilik, gövdenin boş bölümlerinde de pürüzsüz perdahlanmış bir yüzeyle kendini hissettirmektedir. Bu örnek dışındaki erken dönem yerel üretimler ise ithal sunaklarla yalnızca "mimari formda" benzerlik göstermektedir[1249]. Bunların işçilik ve teknik özellikleri dikkate alınacak olursa MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Kat. 47 numaralı yerel kireçtaşı sunak oldukça dengeli ve simetrik bir profil yapısına sahiptir. Gövdenin üst kısmı kırık ve eksik olmakla birlikte tasvir alanını sınırlayan çizgiler korunmuştur. Çok ince tıraşlanmış olup keski ya da tarak izine rastlanmamaktadır. Gövdenin ise sıva ile kaplı olduğu daha önceki bölümde belirtilmişti. MÖ

[1246] Höghammar, 2004: 79, 80.
[1247] Höghammar, 2004: 80.
[1248] Rumscheid, 1994: 216, 217, Taf. 139 (5, 6), 42-45, Taf. 146 (1-5), Taf. 147 (1-4), 47, Taf. 174 (3), Taf. 181 (1).
[1249] Patara'nın Hellenistik Dönem yerel üretim sunakları için bk. Kat. 25 ve Kat. 47 numaralı örnekler.

1. yüzyıla tarihlendirilen Kat. 25 numaralı sunak üst yapıda Rodos profilinin görüldüğü bir diğer yerel üretimdir. Bu sunağın işçilik özellikleri biraz daha kabadır. Asimetrik profil yapısı ve belirginleştirilmemiş detaylarla daha niteliksiz bir tasarıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. MÖ 1. yüzyıl sonları ve Erken İmparatorluk Dönemiyle birlikte başlayan seri üretimlerde yine nitelikli işçilik örneklerini yansıtmaktadır. Kat. 01 numaralı mezar sunağı dekoratif unsurları ve profil düzenlemesiyle oldukça simetrik ve detaylı bir tekniğe işaret etmektedir. Söz konusu sunağın üzerinde görülen girland ve sarmaşık motifleri iç içe geçmemiş, tasvir alanı sınırına taşma olmamış ve tüm dekoratif unsurlar belirgin bir açıyla resmedilmiştir. Girland içinde verilen büstlerde karakteristik detaylar vurgulanmış, boğa başları anatomik yapıya uyumlu çalışılmıştır. Stilize ve mekanik bir görüntüden ziyade doğal ve anatomik faktörlerin uyumuna özen gösterilen detaylı bir yapı ortaya konmuştur. Sunağın genel formu da tamamen simetrik profillerin uyumunu yansıtmaktadır. Bu dönemin Patara'daki diğer yerel örnekleri de özellikle mimari form ve profil taslağında oldukça detaycı işçilikleriyle göze çarpmaktadır[1250]. Aynı sürecin eserleri arasında dekoratif süslemeliler gibi düz ve yalın sunakların da gövde yapısıyla, profil simetrisinin önemsenmiş olduğu anlaşılmaktadır. MS 1. yüzyılın ikinci yarısından sonra sunaklarda görülen değişim süsleme ve boyutta kendini göstermiştir[1251]. Dekoratif unsurlardaki zenginlik daha sade bir görünüme dönüşmüştür. Profil ve gövde hala uyumlu ve simetriktir. Bu süreçten sonra ikinci kullanım izleri taşıyan nişli figürlü sunaklar görülmeye başlanmıştır. Patara'da 5 ayrı örneği tespit edilen bu kategorideki örneklerde bazı karakteristik özellikler söz konusudur. Orijinalinde girlandlı sınıfta yer alan bazı sunakların girland kavisleri iki taşıyıcı arasındaki bir noktadan kesilerek bu alana genellikle yarı apsidyal forma sahip olan bir niş oyulduğu görülür[1252]. Niş içinde ise ayakta duran giyimli figürler dönem stilini yansıtacak bir ikonografiyle tasvir edilmektedir. Bazı durumlarda ise girland ya da diğer bezeme unsurlarının tamamen temizlenip sonrasında niş açıldığı anlaşılmıştır[1253]. Diğer yandan sonraki kullanımda açılan nişlerin tahrip edilerek diğer yüzde farklı nişler açıldığı saptanan örnekler de mevcuttur[1254]. MS 2. yüzyılda Patara'da dikdörtgen prizması formlu sunakların kullanımında artış vardır. Bunlar, üzerlerinde yalnızca yazıt olan ve birçoğunda yazı karakterleri nizami aynı zamanda tasvir alanı içinde kalan örneklerdir. Bir yandan da stilize işçilik kendini daha çok hissettirmeye başlamıştır. Dikdörtgen prizması formlu örneklerin içinde yer alan Kat. 108 ve

[1250] Söz konusu örnekler için bk. Kat. 02, Kat. 05, Kat. 19, Kat. 31, Kat. 33, Kat. 36, Kat. 38 ve Kat. 43 numaralı silindirik formlu mezar sunakları.
[1251] Korkut, 2007: 333.
[1252] Önekler için bk. Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunaklar; Ayrıca bk. Korkut, 2007: Taf. 120 (1-3).
[1253] Niş çevresinde tespit edilen bezeme ve yazıt kalıntıları Kat. No. 14 numaralı sunağın tamamen tıraşlandığını göstermektedir. Ayrıca sunağın orijinaline ait tasvir alanını sınırlayan çizgilerin de niş altında kaldığı görülmüştür.
[1254] Patara Kat. 15 numaralı sunak biri tahrip edilmiş iki ayrı nişe sahiptir.

Kat. 109 numaralı sunakların ön yüzünde görülen insize edilmiş el betimlemeleri oldukça stilize işçiliği yansıtır.

Likya ve Patara'da İmparatorluk Dönemi'nde yoğun olarak karşılaşılan küçük adak sunakları işçilik ve teknik konusunda veriler sunan bir diğer gruptur. Adak sunakları asimetrik ve orantısız işçiliği yansıtan çok sayıda örneğe sahiptir. Ancak buradaki simetri algısı yerel üslupla doğrudan ilişkilidir. Adak sunaklarının bir kısmı ise oldukça nitelikli işçilikte olup özellikle gövde formu ve sunu tablaları detaylı çalışılmıştır. Bu iki işçilik farkı arasındaki temel neden ise bu sunakların üretim alanlarının farklı olmasıyla ilişkilidir. Çünkü bu sunaklar olasılıkla farklı alanlarda üretilip hediyelik gibi alınıp taşınabiliyordu. Örneğin Artemis Kombike kültünün Gömbe ve çevresiyle ilişkili olduğu düşünüldüğünde[1255] bu bölgelere yapılan kutsal ziyaretlerin aynı zamanda ekonomik bir sektöre de can vermiş olması beklenebilir. Diğer yandan Patara kırsalında ele geçen "APTEMIΔI XWPIKI" yazıtlı[1256] sunak profil şablonu ve genel mimari yapısındaki asimetrik düzenlemeyle, kırsal üretimlerin tasarımı hakkında fikir vermektedir[1257]. Mimaride izlenen yerel üslup yazı karakterlerinde daha belirgindir. Kırsal etkinin adak sunaklar üzerindeki yansımaları yalnızca Patara ve çevresiyle ilgili bir durum değildir. Örneğin Telmessos kırsalı ve dağlık bölgede ele geçen bu tip örnekler yerel sanat üslubunu en doğal haliyle yansıtmaktadır[1258]. Bu bölgede ele geçen ve MS 2-4. yüzyıllara tarihlendirilen eserlerin hem mimari hem de kabartma detaylarında yerel sanat üslubu belirgin olarak hissedilmektedir[1259]. Özetle Patara küçük adak sunakları, tüm teknik detayları ve işçilik özellikleriyle merkez ve kırsal sanat atölyelerinin sanatsal yansımalarını bir arada görülmesine olanak sağlamaktadır.

Yine bu grupta yarım fabrikasyon üretimler göze çarpmaktadır[1260]. Patara'da ele geçenler arasında Kat. AS. 17 numaralı örnekler bitirilmemiş eserlerden biridir. İlk bakışta sonradan tıraşlanmış gibi gözükmesine rağmen kaide profilleri ve üst yapıda görülen köşe akroterlerinin henüz son halini almamış olduğu tespit edilmiştir. Gövdede görülen belirgin tarak izleri hem son halini almadığını hem de yapım tekniğindeki farklı detayları göstermesi bakımından önemlidir. Bir diğer yarım kalmış örnek ise Kat. AS. 59 numaralı küçük adak sunağıdır. Bir öncekine göre daha az işlenmiş bir yapıdadır. Ancak bu örnek bu tür sunakların

[1255] Korkut, 2008: 730.
[1256] Yunanca kelime anlamı "kırsalın tanrıçası" ile özdeşleşmektedir.
[1257] Korkut, 2008: 729, Res. 1.
[1258] Özdemir, 2018: 329-345.
[1259] Söz konusu örnekler için bk. Fig. 1-14.
[1260] Küçük adak sunakları daha spesifik kullanımlarıyla da bağlantılı olarak hemen her zaman tüm cepheleri aynı işçilik kalitesini yansıtacak şekilde tıraşlanmaktadır. Dolayısıyla yarım fabrikasyon sunaklar bir yüzün ya da bölümün kabaca çalışılmış olmasıyla bağlantılı bir üretim şekli değildir. Bu tür örneklerde üretim bir nedenle doğrudan sekteye uğramıştır.

üretim aşaması ve tekniği hakkında daha net fikir vermektedir. Buna göre üretim malzemesinin kabaca form verildikten sonra kaide ve sunu tablası ayrılacak şekilde sınırlarının belirlendiği anlaşılmaktadır. Devamında ise gövde için ayrılan geniş alanın oyulmaya başlanarak alt ve üst yapıdan ayrıştırıldığı görülmektedir. Üretim aşamasının nasıl şekillendiği bir diğer yarım fabrikasyon olan Kat. AS. 60 numaralı sunak üzerinde takip edilmektedir. Bir önceki örnekte görülen işçiliğin devamı bu sunakta izlenmektedir. Alt ve üst yapılar yalnızca sınırları belli olacak düzeyde şekillendirilip bırakılmış, gövde ise ana formunu almıştır. Ancak sunu tablası formu, profil ya da yazıta dair herhangi bir detaylı çalışmaya başlandığına işaret eden bir ize sunak genelinde rastlanmamıştır. Söz konusu sunakların mevcut hali üretim aşaması bağlamında ilk etapta iki farklı düşünceyi akla getirmektedir. Bu sunaklar alındıkları yerden tüm detayları işlenmeden getirilip son dokunuşun ise isteğe ya da siparişe göre daha merkezi bir yerde verilmiş olma durumu ilk önerimizdir. Çünkü kutsal kült merkezleri o inanca mensup kişilerin yaşam alanlarına uzak olabilirdi. İnanç mensubu kişilerin, henüz bitirilmemiş olan sunakları, bu alanlara yapmış oldukları ziyaretleri sırasında almaları, sunakların son halini ise daha merkezi yerlerdeki atölyelerde kendi tercih ve isteklerine göre yaptırmaları olasılık dahilindedir. Diğer olasılığa göre ise Patara'daki üretim aşamasında bir nedenle bu sunakların yarım kalmış olmalarıdır.

Sunaklar üzerinde yer alan zıvana ve kenet delikleri hem işçilik ve teknik hem de kullanım amacına yönelik önemli ip uçları verir. Patara silindirik formlu büyük sunaklarının tamamında kaide altında ve tam merkezde zıvana delikleri vardır[1261]. Bunların en darı 3 cm ile 4 cm arasında, tek bir örnek dışında, en genişleri ise 6,5 cm ile 6 cm ebatlarındadır[1262]. Derinlikler sabit olmamakla birlikte 3 cm ile 7 cm arasında değişkenlik göstermektedir. Deliklerin formları genellikle keskin köşeli ve simetriğe yakındır. Yani bir zıvanada kenar uzunlukları formu değiştirecek şekilde farklılık gösterse de kenarların iç cidarı düzdür. Kaide altında görülen bu delikler sunağı sert bir zemine sabitleme amaçlı oyulmuştur[1263]. Bu sayede hem sunakların hareket etmesi önlenmiş hem de sunağın tüm cephelerinin açık alanda görülmesi sağlanmıştır. Sunu tablasının üstünde ve merkezde benzer deliklere rastlanmaktadır. Bunların ölçü ve formları kaideyle benzerlik göstermektedir. Ancak bu bölümdeki ölçülerin kaide tabanındakilere oranla biraz daha dar tutulmuş olduğunu da belirtmek gerekir. Kaide ile sunu tablasında görülen zıvana deliklerindeki ilk fark, kaide zemininin genellikle daha ince işçilikle tıraşlanmış olmasında karşımıza çıkmaktadır. Sunu tablaları genellikle kaba bir işçilikle düzenlenmiş, merkezde ise zıvana delikleri vardır. Girland ve büstlerde nitelikli işçiliğe

[1261] Patara silindirik formlu sunakların kaidelerinde görülen zıvana delikleri için bk. Lev. 88-91.
[1262] Kat. No. 25 numaralı silindirik formlu sunağın kaidesinde 20 cm x 17 cm ebatlarında bir zıvana yuvası vardır.
[1263] Korkut, 2007: 328.

sahip sunakların, sunu tablasında kaba işçilik görülmesi, bu alanların üzerinin bir ataşmanla kapatılmış olmasıyla açıklanabilir. Çünkü zıvana deliklerinin çevresinde de sunağın kaliteli işçiliği ile örtüşmeyen geniş çukurlar oluşmuştur **(Resim 9.3. a-b.)**. Dolayısıyla sunu tablası yüzeyinin kaba işçiliği ve özensiz bırakılması yalnızca bu alanın üstüne yerleştirilen objenin bu kısmı tamamen kapatması ve yüzeyin görülmemesiyle ilişkilidir[1264]. Sunu tablası üzerinde zıvana deliği olmayan ve bu bölüme herhangi bir aplikasyon yapılmadığı anlaşılan örneklerde ise sunu tablası yüzeylerinin oldukça ince bir işçilikle perdahlandığı görülür[1265]. Hellenistik Dönem Rodos ve Kos sunakları bunun en somut örnekleridir Patara'da görülen ve Kat. 04 numaralı Rodos tipi sunakta da zıvana deliği görülmez ve bu alan pürüzsüzdür.

a **b**

Resim 9.3. a-b. Sunu Tablasında Zıvana Delikleri Çevresindeki Bozulmalar (Patara Kazı Arşivi).

Bu çalışmada ele alınan bir diğer sunak formu olan dikdörtgen prizması formlu örneklerin sunu tablası yüzeyi yalnızca bir örnek dışında düzdür. Kat. 84 numaralı dikdörtgen prizması formlu sunağın tablasında tamamen farklı bir düzenleme göze çarpmaktadır. Buna göre sunu tablasının yüzeyinde 25 cm x 23 cm ebatlarında bir alanın iç kısmı, 5 cm genişliğinde ve 2 cm derinliğinde dikdörtgen bir form oluşturacak şekilde oyulmuştur. Oluk şeklinde oyulan bölümün dört köşesinde ise 2 cm x 4 cm ebatlarında delikler açılmıştır. Bu formdaki sunaklarda daha önce görülmemiş olan böylesi bir tasarımın silindirik formlu sunaklarda olduğu gibi yine bir ataşmanı sabitlemek için yapıldığı düşünülmektedir. Ancak burada silindirik sunaklardan farklı olarak çok sağlam bir kenetleme yöntemi kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu da akla heykel gibi yüksek bir objenin yerleştirilmiş olma ihtimalini getirmiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi

[1264] Silindirik formlu sunakların taçlandırılması konusu için bk. "Üst Yapı – Sunu Tablası".
[1265] Fraser, 1977: 81 (c, d), 91 (f-h), 118 (d-f).

dikdörtgen prizması formlu sunaklarda sunu tablası işlevsizdir ve düz bırakılmıştır. Sunu tablası üzerinde yapılan ritüeli işaret eden bir ize bu tipteki sunaklarda rastlanmamaktadır.

Küçük adak sunaklarının kaideleri hemen her zaman düz ve pürüzsüz çalışılmıştır. Patara'da yalnızca Kat. AS. 01 numaralı silindirik formlu sunağın kaidesinde büyük örneklerdeki gibi zıvana deliği olduğu görülmüştür. Dikdörtgen prizması formlu diğer örneklerin bazılarında kaide zemininin hafifçe oyulduğu tespit edilmiştir. Ancak çok büyük bir kısmının ise ince ve pürüzsüz bir işçilikle perdahlanmış olduğu görülür. Kaide altı gibi görünmeyen bölümlerin bu kadar ayrıntılı çalışılmasının nedeni, kenet ile bir sabitleme olmaması nedeniyle sunağın yerleştirildiği zeminde mümkün olduğunca sabit ve dengede tutma çabasıdır.

Kaide altında görülen zıvana deliklerinden farklı olarak sunakların kaide profilleri üzerinde sonradan açılmış kenet deliklerine de rastlanılabilmektedir. Patara'da bunun çeşitli örnekleri tespit edilmiştir. Silindirik formlu sunaklar içinde bazı örneklerin tek bazılarında ise birden fazla kenet deliği olduğu saptanmıştır. Aynı uygulama dikdörtgen prizması formlu sunaklarda da görülmektedir. Bu örneklerde de daha sonradan profillerin üzerinde açılmış oldukları anlaşılan kenet delikleri için standart bir form ve ölçü kriteri olmadığı fark edilmiştir.

Dikdörtgen prizması formlu büyük sunaklarda işçilik kalitesinin en yüksek olduğu bölüm ön yüzdür. Genellikle yan yüzlerde herhangi bir düzenleme görülmemektedir. Ön yüz ile yan yüzler arasında ise işçilik açısından büyük bir fark olduğu söylenemez. Ancak dikdörtgen prizması formlu sunakların arka yüzleri genellikle kabaca bırakılır. Bazı örneklerde ise arka bölümlerin alttan üste doğru devam eden şerit şeklinde bir kontur ile daraltıldığı tespit edilmiştir. Bu işçilik özelliğine sahip örneklerde ön ve yan yüzlerde takip edilen alt ve üst yapı profilleri arka bölümde devam etmez. Böylesi bir uygulamanın amacı sunağı bir alan ya da yapıya ait duvarın içine yerleştirmektir. Aynı formdaki onurlandırma yazıtları ve heykel altlıklarında da benzer düzenlemeler vardır. Buradan yola çıkarak arka yüzü de ayrıntılı çalışılmış ve profilleri dört cephede kesintisiz devam eden sunakların mekan ya da duvarlardan belli oranda bağımsız konumlandırılmış olduğu söylenebilir.

Kat. 47 numaralı silindirik sunağın gövdesinin antik dönemde kırıldığı ve kırık parçayı yerine oturmak için zıvana deliği açıldığı tespit edilmiştir. Bu sunak, kaidesi sağlam, gövdenin ise hemen hemen orta bölümüne kadar olan kısmı korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Gövde kırığının içinde görülen zıvana yuvası sunağın antik dönemde restore edilmiş olduğuna işaret etmektedir **(Resim 9.4.)**. Bunun dışında Patara görülen sunakların tamamı tek parça bloktan imal edilmiş olup farklı bir birleştirme veya restorasyon izine rastlanmamıştır.

Resim 9.4. Kat. No. 47. Antik Dönem Restorasyon İzi (Patara Kazı Arşivi).

9.2. Atölye

Patara, farklı tiplerdeki taşınabilir sunakların yoğun olarak görüldüğü merkezlerden biridir. Sunakların sıkça ele geçtiği nekropol alanlarında henüz yeterli çalışma yapılmamış olmasına rağmen bölge kentleri arasında sunakların en sık görüldüğü merkezlerin başında gelmektedir. Kentte ele geçen sunakların üretim malzemesi dikkate alındığında yalnızca 4 sunağın mermerden üretildiği anlaşılmaktadır. Bir önceki bölümde mermer sunakların menşei konusu ayrıntılı olarak ele alınmış ve bu örneklerin Patara'ya dışarıdan gelmiş olduğu belirtilmiştir. Bunun dışındaki sunakların 179 tanesi yerel kireç taşı ve türevlerinden imal edilmiştir. İçlerinden 1 tanesinin yerel küfeki taşı, diğerinin ise yine yerel kumtaşından üretilmiş olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla eldeki malzeme yerel özellikten uzak değildir. Bunun yanı sıra sadece kent içinde taş kesimi yapılan ocakların varlığı da bu konuda önemli bir veridir[1266].

Patara'da görülen girlandlı sunakların stil ve biçim özellikleri atölye konusunda fikir vermektedir. İthal olduğu tespit edilen girlandlı örnekler dışında[1267], T. Korkut tarafından ele alınan Pamfilya-Likya grubu içine dahil olan girlandlı sunaklar yerel üslup ve özellikleri

[1266] Meclis Binası ile 11. Burç arasında kalan taç ocağı dışındaki örnekler için bk. Işık, 1996: 160-161; İşkan Işık vd.: 2008: 91-121.
[1267] Söz konusu sunaklar için bk. Kat. No. 04 ve Kat. No. 10 numaralı örnekler.

yansıtmaktadır[1268]. Bu sunakların en karakteristik özelliği, bazen girlandın içinde bazen de girland üstü boşluklarda büst sahiplerinin veya sunağı adayan kişilerin büst ve portrelerinin yer almasıdır[1269]. Girland üstünde şahıslara has portre ve büstlerin kullanılması faklı bölgelerdeki sunaklarda nadiren de olsa karşımıza çıkmaktadır[1270]. Sunaklar dışında ise girlandlı lahitlerde karşılaşılan bir tasarımdır[1271]. Patara'da görülen örnekler biçimsel olarak benzerlerinden ayrılır. Girlandın verilişi, boğa boynuzlarına gevşek bir şekilde dolanarak sarkıtılması yalnızca Likya ve Pamfilya bölgelerinde görülen bir biçimsel özelliktir[1272]. Bunlara ek olarak söz konusu özelliği yansıtan tüm örnekler tipolojik olarak Rodos tipindedir. Çalışmanın çeşitli bölümlerinde, bu sunakların MÖ 1. yüzyıl sonu ve MS 2. yüzyıl aralığında yalnızca Likya ve Pamfilya'da üretilmiş olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla bu süreçte her iki bölge için ortak bir stil ve biçim birlikteliğinden bahsedilebilir. Likya ve Pamfilya'nın sunaklar özelindeki bölgesel organizasyonu sarmaşık motifli sunaklarda da görülmektedir. İlgili bölümlerde sarmaşık motifinin bu yönlü kullanımının seramikler üzerinde daha öncesinde görüldüğü ancak sunaklar üzerinde böyle bir dekorasyonla ilk defa karşılaşıldığı belirtilmişti. Merkezde iki sarmaşık dalının Herakles düğümü ile birleşmesi, bunun yanında korymbes ve akhantus yaprağı gibi süslemelere yer verilmiş olması yalnızca söz konusu iki bölgeye özgü bir durumdur. Daha önce MÖ 1. yüzyılda üretilmeye başladığı düşünülen bu tipteki sunakların kronolojisi, Patara'da ele geçen ve MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen Kat. 12 numaralı örnekle değişmiştir. Yani MÖ 2. yüzyıldan MS 2. yüzyıla kadar olan süreçte bu bölgesel organizasyonu yürüten atölyelerin üretim yapmış olduğu anlaşılmaktadır.

Patara'da MÖ 1. yüzyılda görülen sunaklar yalnızca Pamfilya-Likya grubu örnekleri değildir. MÖ 2-1. yüzyıllarda ithal edilmiş sunakların kaide ve üst yapı profillerini taklit eden yerel örnekler, Patara çevresindeki sunak heykeltraşlarının erken üretimine kanıt niteliğindedir[1273]. Sürecin devamında ise MÖ 1. yüzyıl sonlarında silindirik formlu, yalın ya da yazıtlı büyük sunakların Patara'da yoğunlaşmaya başladığı görülmektedir[1274]. MS 1. yüzyılda silindirik formlularda bu yoğunluk zirveye ulaşmış, MS 2. yüzyıla kadar da küçük değişimlerle kesintisiz devam etmiştir. MS 1-3. yüzyıllarda ise dikdörtgen prizması formlu sunaklar ön plandadır. Dikdörtgen prizması formlu sunaklar, onurlandırma yazıtları ve heykel altlıklarıyla

[1268] Pamfilya-Likya grubuna dahil edilen sunaklar için bk. Kat. 01-03, Kat. 06, Kat. 07, Kat. 09 Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunaklar.
[1269] Korkut, 2007: 329, Taf. 116, (2-6), Taf. 117 (1-5).
[1270] Tarkan, 2011: Lev. XIV, (3, 4).
[1271] Koch, 2010: 111, Abb. 27, 116, Abb. 41, 130, Abb. 82.
[1272] Pamfilya bölgesi örnekleri için bk. Korkut, 2007: Taf. 116 (3, 4), Taf. 119 (1, 2, 4-7).
[1273] Sözü edilen sunaklar için bk. Kat. 25 ve Kat. 47 numaralı silindirik formlu yerel örnekler.
[1274] Bu dönemde görülen silindirik formlu yalın ve yazıtlı Patara örnekleri için bk. Kat. 19, Kat. 33, Kat. 36, Kat. 41-43

mimari açıdan oldukça yakın formlardadır. Bu dönemde Patara'da görülen heykel altlığı ve onurlandırma yazıtları olasılıkla aynı atölyelerde ya da aynı ustalar tarafından üretilmiştir. Çünkü bu örnekleri sunaklardan ayıran tek şey yazıtların içeriğidir[1275]. Dolayısıyla bu dönemde çok büyük bir üretim sektörü söz konusudur. Tüm bunlara ek olarak, Roma İmparatorluk Döneminin Likya'daki kişisel inanç karakteristiğini oluşturan küçük adak sunakları, MS 1-4. yüzyıllar arasında çeşitli tanrıların farklı epitetleriyle Patara'da yoğun olarak kullanılmıştır. Bu sunaklar yerel sanat stilini en üst düzeyde yansıtan örneklerdir. Taşra[1276] ve merkez[1277] işçilikleri arasındaki fark çok belirgindir.

Sunak üretim ve kullanımının devam ettiği bir süreçte Kos, Rodos ve diğer merkezlerde ikinci kullanım sunaklara olan ilgi artmıştır[1278]. Bunun en temel nedeni ise maliyettir. Patara'da MS 1. yüzyılın sonlarına doğru niş içinde figürlerin yer aldığı sunaklar görülmeye başlanmıştır. Nişli ve figürlü örnekler dikkatli incelendiğinde ise bunların orijinalleri tahrip edilerek yerine niş açılmış sunaklar olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunaklarda, iki girland taşıyıcı arasında asılı duran girland kavislerinin aynı noktadan kesildiği ve bu alana bir niş içine ise figürler yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu uygulama yine Likya ve Pamfilya kentlerine özgü olup, çeşitli merkezlerdeki farklı örnekler üzerinde de aynı noktaya sonradan nişler açıldığı görülmüştür[1279]. Orijinal sunakların üzerinde yer alan yazıtlar sonraki kullanım için silinmiş, bunun yerine genellikle nişlerin tam altına denk gelecek şekilde sunağın yeni sahiplerinin isimleri yazılmıştır[1280]. Dolayısıyla ikinci kullanım sunaklar için bu konuda deneyimli ve de farklı bölgelerdeki benzer organizasyonları bilen ustaların var olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zaman içerisinde sunakların çok çeşitli hadiseler neticesinde tahrip olabildikleri bilinmektedir. Yine farklı nedenler ve amaçlar doğrultusunda zarar gören sunakların yerine koymak sunak sahibinin yakınları tarafından organize edilmektedir. Diğer yandan tahribat sebebiyle kullanım dışı kalmış sunakların yeni kullanımlar için onarıldıkları da bilinen bir uygulamadır. Patara'da Kat. 47 numaralı silindirik sunağın gövde kırığı üzerinde görülen izler bir antik dönem restorasyonuna işaret etmektedir. Bu sunağın gövde merkezinde başlayan kırılma yatay bir şekilde kaide üstüne doğru devam etmiştir. Kırığın tam merkezinde ise geniş bir zıvana deliği açılmış olduğu görülmüştür. Anlaşıldığı üzere alt ve üst bölümler çok fazla dağılmadan ayrılmış ve sonrasında tekrar birleştirilmiştir. Özetle bu restorasyon çalışması,

[1275] Patara'da bulunan heykel altlığı ve onurlandırma yazıtı örnekleri için bk. Res.
[1276] Kırsalda üretildiği tespit edilen Patara örnekleri için bk. Korkut, 2008: Res. 1.
[1277] Söz konusu örnekler için bk. Kat. AS. 09 vd.
[1278] Höghammar, 2004: 77.
[1279] Farklı örnekler için bk. Korkut, 2007: Taf. 120 (1-3).
[1280] Bu konuda Patara'da görülen bir örnek üzerinde niş açıldıktan sonra eski niş ve yazıtının iptal edilerek yerlerine yenilerinin getirildiği tespit edilmiştir. Bk. Kat. 15.

en kötü ihtimalle Patara'da bu işleri yapan bir ustaya işaret etmektedir. Diğer yandan özellikle yarım bırakılmış ve bir nedenle tamamlanamamış olan sunaklar, üretim ve atölye konusunda değerli bir veridir. Patara' da ele geçen ve bir önceki bölümde ayrıntılı olarak değinilen yarım fabrikasyon sunakların kentteki varlığı iki farklı senaryo akla gelmektedir. Bunlardan ilki Patara'da yapılan bir üretim aşamasında herhangi bir nedenle tamamlanamamış olmalarıdır. İkincisi ise söz konusu küçük sunakların rahat taşınabilir olmaları nedeniyle kült merkezlerinden ham halleriyle alınıp son dokunuşları istek ve tercihe göre verecek nitelikli bir ustanın eline bırakılmak istenmiş olmasıdır.

Patara ve çevresindeki olası bir atölyeye ilişkin ele geçen son verilere yazıtlar aracılığıyla ulaşılmaktadır. Buna göre kent merkezinin etrafını saran Geç Antik Sur içinde devşirme olarak kullanıldığı anlaşılan bir sunak yazıtından önemli bilgilere ulaşılmıştır[1281]. S. B. Meyer tarafından yayınlanan sunağın içeriğinde, "Kappadokia'da konuşlu olan Roma lejyonuna ulaşmak üzere yola çıkan ve çok zorlu geçen bir deniz yolculuğundan sonra Patara limanına ulaşan Romalı bir askerin, hayatta kaldığı için *Neptunus*'a bir sunak adadığı" yazmaktadır[1282]. Sunağın üstündeki yazıt sayesinde, Patara limanına sağ salim ulaşan bir lejyoner, şükranlarını sunmak için yola devam etmeden önce kısa bir sürede bir sunak yaptırıp üzerinde de Latince bir yazıt ekletebildiği anlaşılmaktadır. Yani bunu yaptırmak için başka bir noktaya gitme ihtiyacı duymamış olması bu tür çalışmaların Patara'da yapılabildiğini göstermesi açısından son derece önemlidir.

Atölye tespiti, tüm üretim malzemelerini kapsayan alanlar için zor bir konudur. Yalnızca sunaklar özelinde değil heykel ve lahit atölyelerinin saptanması da aynı zorluğa sahiptir. Sunaklar atölye tespiti ise bazı nedenlerde biraz daha karışık bir konudur. Çünkü yalnızca sunaklar için üretim yapan bir atölye aslında var mıdır? Bu soru birtakım cevapları da beraberinde getirmektedir. Örneğin birçok araştırmacı sunakların merkezde büyük organizasyonlara hizmet eden heykel atölyelerinin daha küçük temsilciliklerinde üretilmiş olabileceklerini öne sürmektedir[1283]. Başka bir olasılık ise daha büyük iş alanı ve potansiyele sahip olan atölyelerde lahitlerle birlikte üretilmiş olmalarıdır. Örneğin "sunak üretimini sonlandıran Pamfilya atölyelerinde kısa süre sonra ostothekler üretilmeye" başlanmıştır[1284]. Dolayısıyla tek başına yalnızca sunak üreten bir atölye aramak çok zor bir ihtimaldir. Kos ve Rodos gibi sunak ihracatıyla bir dönem ekonomik refah açısından zirveye ulaşan merkezlerde bile şimdiye kadar sunak atölyelerine ilişkin tek bir somut veriye bile ulaşılamamıştır[1285].

[1281] Bahsedilen sunak için bk. Kat. 106 numaralı dikdörtgen prizması formlu mezar sunağı.
[1282] Bu konuda detaylı bilgi için bk. Bönisch-Meyer, 2019: 117-127.
[1283] Brouma, 2015: 156.
[1284] Korkut, 2007: 332.
[1285] Brouma, 2015: 155-156.

Sonuç olarak Patara veya çevresinde bu sunakların üretildiği alanların olması beklenir. Bölgesel atölyeler bunların dışında olmalıdır. Bu konuda varılabilecek en kesin kanı ise, sunak üretimi konusunda uzmanlaşmış, çevre kentler ve buralardaki üretimler hakkında bilgi sahibi olan yetenekli ustalar ve onların yetiştirdiği öğrencilerin Patara'daki varlığıdır.

ONUNCU BÖLÜM
İSTATİSTİK VE GRAFİKLER

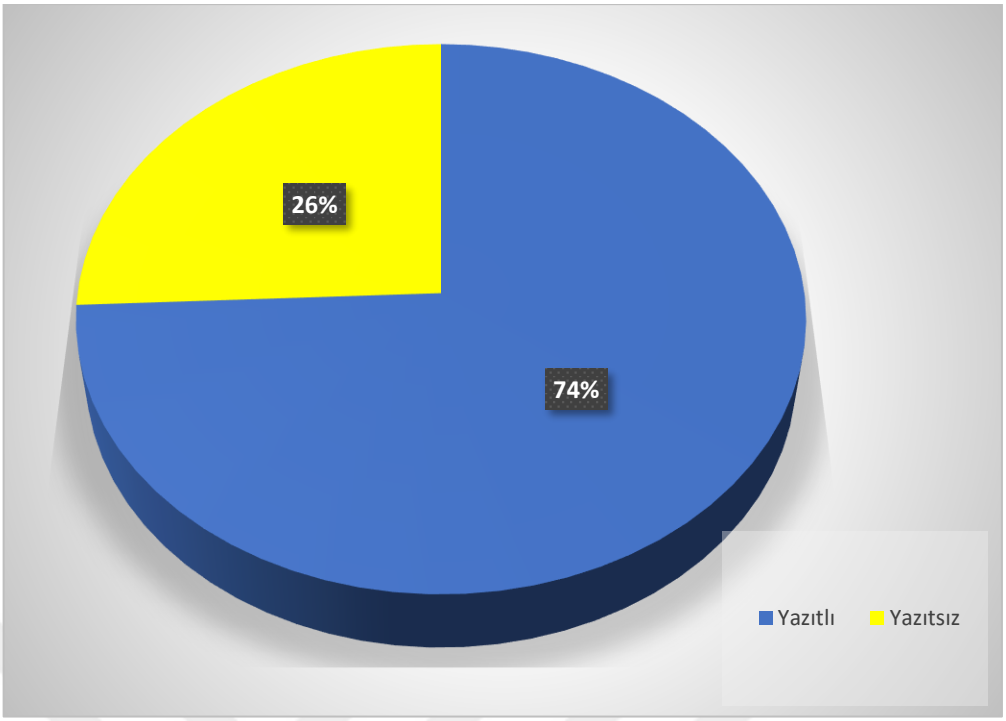
10.1. İstatistik ve Grafikler

Patara'da ele geçen farklı tip, form ve özeliğe sahip 184 adet taşınabilir nitelikli sunak doktora tez konusu kapsamında ele alınmıştır. Kentte karşılaşılan sunakların mimari yapısındaki çeşitlilik aynı zamanda işlevsel özellik, dekoratif yapı, üretim süreçleri, stil ve buluntu konumları üzerinde de takip edilmektedir.

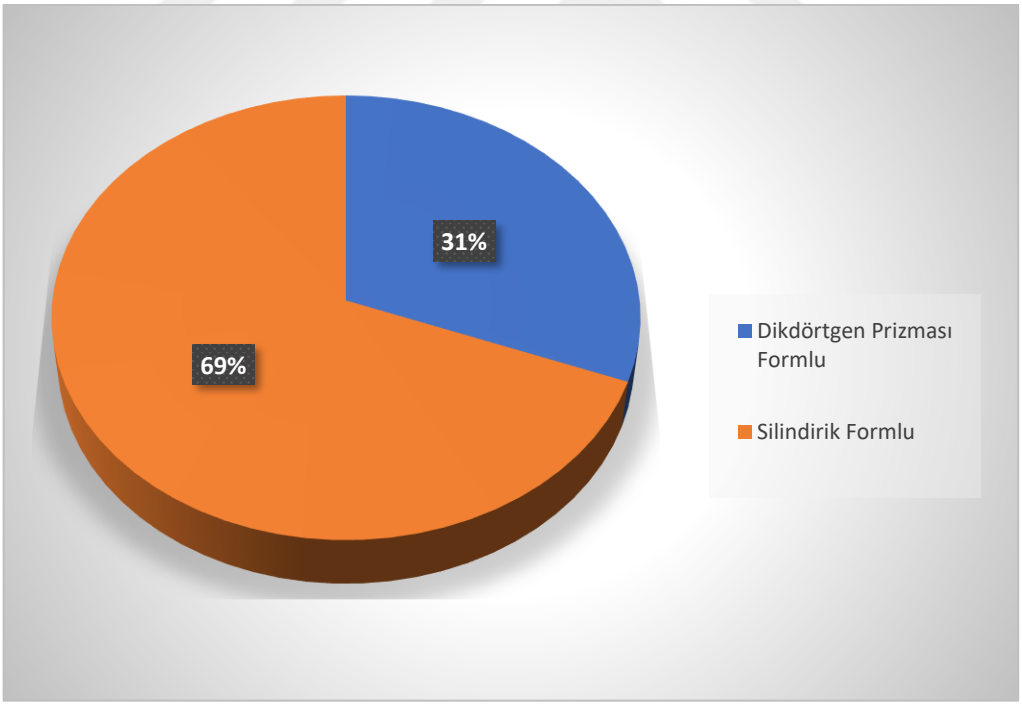
Taşınabilir sunaklar silindirik ve dikdörtgen prizması formlu olmak üzere iki ana form ve bir tekil üçgen örnekle karşımıza çıkmaktadır. Patara büyük sunaklarının 82 tanesi silindirik formludur. 1 tanesi ise bir yüzünde boğa başı kabartması olan sunu testisi formuna sahiptir. Bu örneklerin büyük bölümü tüm mimari özelliği takip edilebilecek durumda korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Belli orandaki sunak ise kısmen korunmuştur. Bazılarının yalnızca gövdeye ait küçük parçalar olduğu görülmektedir. Kısmen korunmuş olan bu tarz örneklerin kimliklendirilmesinde yazıtlar belirleyici olmuştur[1286]. Ayrıca silindirik formlu büyük sunaklar içinde yalnızca 4 tanesi mermerden üretilmiştir. Geri kalanların tamamı yerel kireçtaşı ve türevlerinden üretilmiştir.

Dikdörtgen prizması formlu büyük sunanların Patara'daki sayısı 37'dir. Bu formdaki sunaklar silindirik formlu örneklere göre daha iyi korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Bunların dört tanesi hariç tamamı yazıtlıdır. Bu nedenle dikdörtgen prizması formlu sunakların tespit edilmesinde yazıtlar büyük rol oynamıştır **(Grafik 10.1.)**. Çünkü birebir formlarla heykel kaidesi ve onurlandırma yazıtlarından ayrımları sadece epigrafik verilerle mümkün olmuştur. Dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların içinde farklılık gösteren örnekler de mevcuttur. Bunlardan ilki Kat. No. 119 numaralı sunaktır. Yalnızca gövdenin ortasından itibaren üst kısmı korunmuş olan eser, çatı formu ve bu alanda görülen akroterle bilinen örneklerden ayrılır. Ayrıca gövde üzerinde görülen delikler de bu konudaki bir diğer ayırt edici detaydır. Bir diğer örnek ise Kat. No. 120 numaralı sunaktır. Bu eser de gerek yapı malzemesi ve dış cephesinin boyalı olması gerekse iç kısmı oyulmuş olan kareye yakın formuyla çok az rastlanır niteliktedir. Dikdörtgen prizması formlu büyük sunakların tamamı yerel kireçtaşı ve bu taşın türevlerinden üretilmiştir. Patara'da görülen büyük sunakların form grafiğine göre % 69'u silindirik formlu, %31'i ise dikdörtgen prizması formludur **(Grafik 10.2.)**.

[1286] Patara yazıtlarını çalışan Epigraflardan alınan bilgi notlarına bu çalışmanın genelinde yer verilmiştir. Bu bağlamda yazıtlarla ilgili tüm bilgiler konu uzmanlarının sözlü aktarımlarına dayanmaktadır.

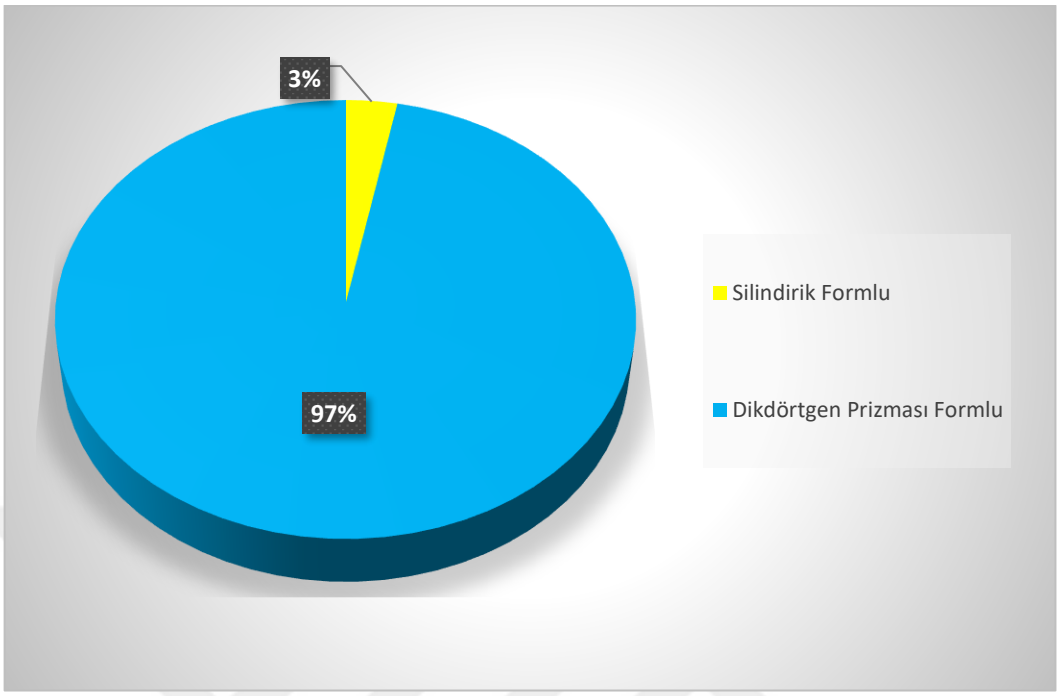
Grafik 10.1. Sunakların Epigrafik Verilere Göre Dağılımı.

Grafik 10.2. Büyük Sunakların Forma Göre Dağılımı.

Küçük sunaklar Patara'da 63 ayrı örnekle temsil edilmektedir. Bunların 60 tanesi dikdörtgen prizması formlu, 2 tanesi silindirik formlu, 1 tanesi ise tütsülük formludur **(Grafik 10.3.)**. Kaide ve üst yapıda çeşitlilik arz eden dikdörtgen prizması formlu küçük sunakların yine büyük bölümü patera formlu sunu tablasına sahiptir. Bir kısmı ise üst yapıda yalın işçilik

göstermektedir. Bu kategorideki silindirik örneklerin sunu tablası sunu çanağı şeklinde verilmiştir. Küçük sunakların tamamı yerel kireçtaşından üretilmiştir.

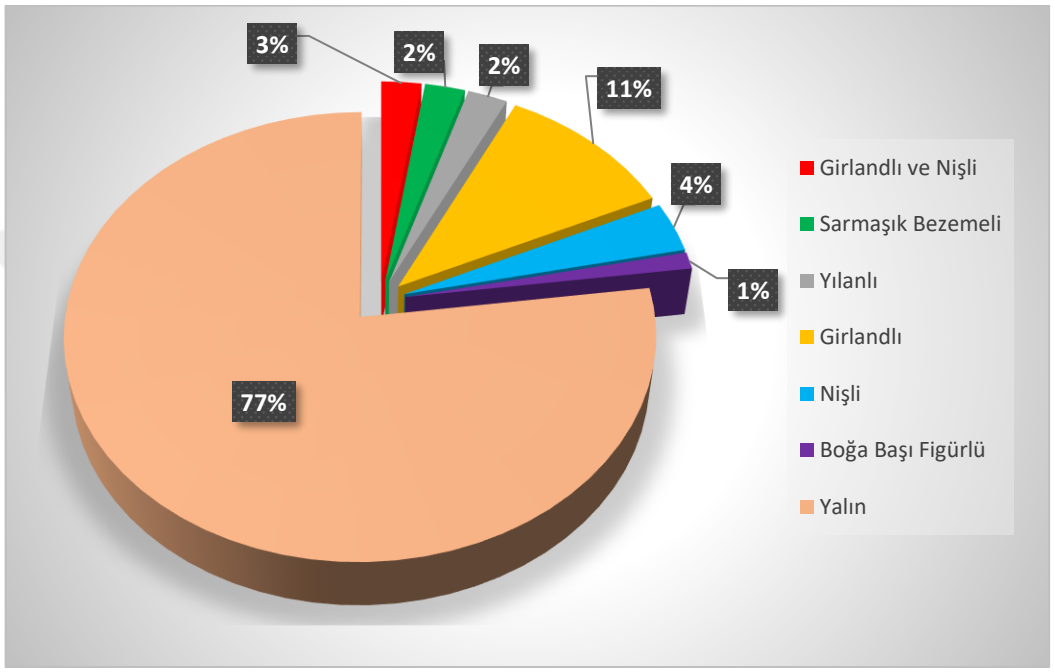

Grafik 10.3. Küçük (Adak) Sunakların Forma Göre Dağılımı.

Silindirik formlu büyük sunakların bazıları girland dekorasyonuna sahiptir. Patara'da ele sunakların 11 tanesinin girlandlı olduğu tespit edilmiştir. Bunların içinde iki tanesi ise hem girlandlı hem de nişlidir. Girlandlı sunaklardan farklı olarak ise iki farklı sarmaşık motifli örnek yer almaktadır. Yalnızca bu motifin kullanıldığı örneklere ek olarak ise 1 sunağın üzerinde hem sarmaşık motifi hem de girland dekorasyonu vardır[1287]. Dekoratif açıdan bir süsleme elemanı olarak kullanılan yılan figürleri, Patara'nın iki ayrı sunağında farklı ikonografilerle karşımıza çıkmaktadır[1288]. Silindirik formlu sunaklar içinde karşılaşılan bir diğer dikkat çekici dekorasyon niş ve içinde figür yer alan sunaklarıdır. Patara sunakları içinde toplamda 5 farklı nişli ve figürlü sunak vardır. Bunlardan iki tanesi kısmen korunmuş olup, girlandlar kesilerek araya nişlerin yerleştirildiği örnekler olduğu anlaşılmaktadır. Silindirik sunaklar içinde görülen bir örnek gövde üzerinde baklava motifleri içinde delikler açılmış olmasıyla diğerlerinden ayrılmaktadır[1289]. Yine silindirik sunaklar içinde ele alınan ve bir yüzünde boğa başı olan örnek farklılık arz etmektedir[1290]. Genel grafikte Patara'daki silindirik formlu sunakların %77'si yalın, %11'i girlandlı, %4'ü nişli, %3'ü girlandlı ve nişli, %2'si sarmaşık bezemeli, %2'si yılan

[1287] Söz konusu örnek için bk. Kat. 01 numaralı silindirik formlu sunak.
[1288] Yılan figürlü sunaklar için bk. Kat. 08 ve Kat. 18 numaralı sunaklar.
[1289] Bahsedilen örnek için bk. Kat. 76. Numaralı silindirik formlu sunak.
[1290] Söz konusu sunak için bk. Kat. 83 numaralı örnek.

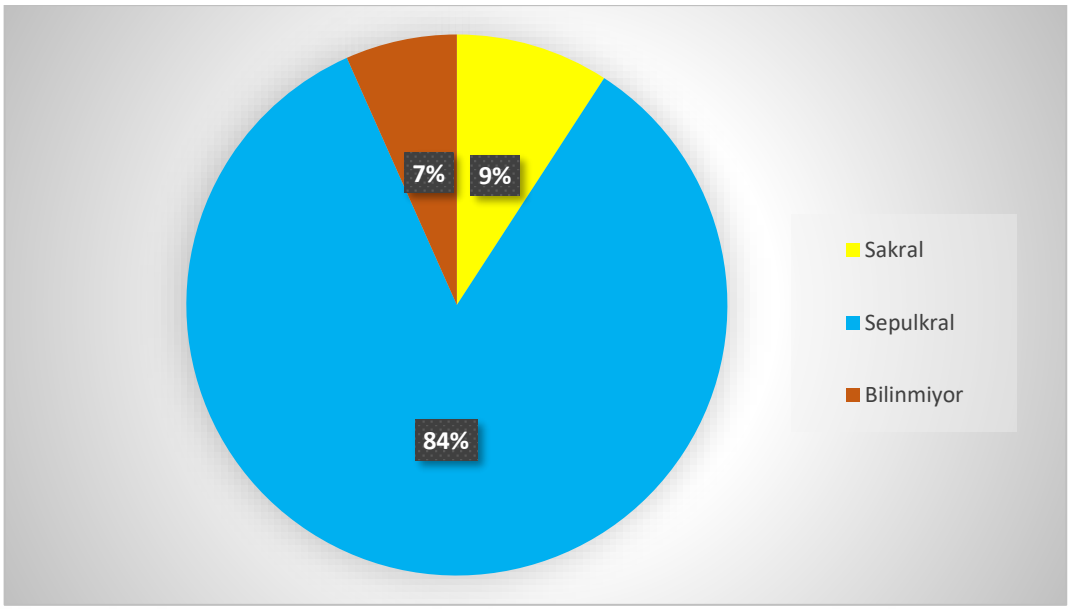
figürlü %1'i ise boğa başı figürlüdür **(Grafik 10.4.)**. Silindirik sunaklarda görülen girlandlar biçimsel olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Girlandlar konusunda yapılan stil çalışmalarında Patara sunalarının iki ayrı biçimi yansıttığı saptanmıştır. Bunlardan ilkinde taşıyıcı olarak kullanılan boğa başlarına girland kavislerinin dolandığı 1. küme örnekleri yer almaktadır. Girlandlı örnekler içinde 7 tane sunak bu kümeye dahil edilmiştir[1291]. Boynuz yerine kesintisiz devam eden ve taşıyıcının üzerinden dolanan girland kavisleriyle, 2. kümeye dahil olan 4 örnek gelir[1292].

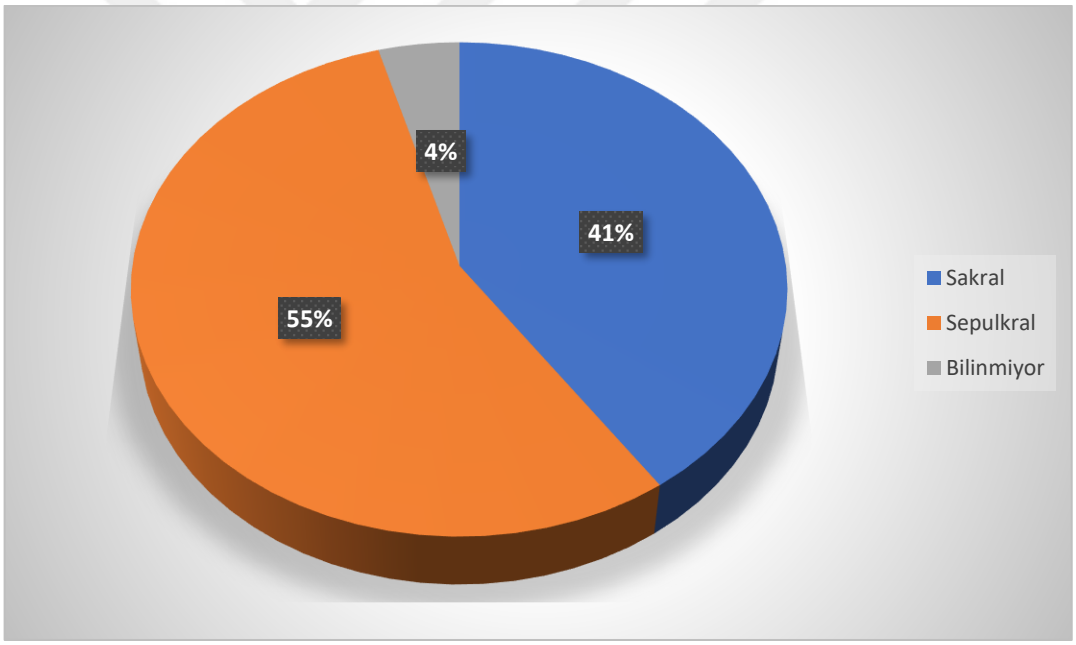
Grafik 10.4. Büyük Silindirik Formlu Sunakların Dekoratif Özelliklerine Göre Dağılımı.

Patara sunakları kullanım amacı ve işlevsel özeliklerine göre dinsel sunaklar (sakral) ve mezar sunakları (sepulkral) olmak üzere iki kategoriye ayrılır. Tüm formlardaki büyük sunakların %84'ünün mezar sunağı, %9'unun ise dinsel sunak olduğu tespit edilmiştir. Bunların %7'sinin ise veri eksikliği nedeniyle işlevsel tanımlaması yapılamamıştır **(Grafik 10.5.)**. Küçük adak sunaklarıyla birlikte Patara'daki tüm sunaklar dahil edildiğinde ise bu dağılım %55'inin mezar sunağı, %41'inin dinsel sunak olarak değişmektedir **(Grafik 10.6.)**. Tüm sunakların içinde işlevsel tanımlaması yapılamamışların oranı %4 civarındadır.

[1291] 1. Küme örnekleri için bk. Kat. No. 01-03, Kat. 06, Kat. 07, Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunaklar.
[1292] 2. Küme örnekleri için bk. Kat. 04, Kat. 05, Kat. 09 ve Kat. 10 numaralı sunaklar.

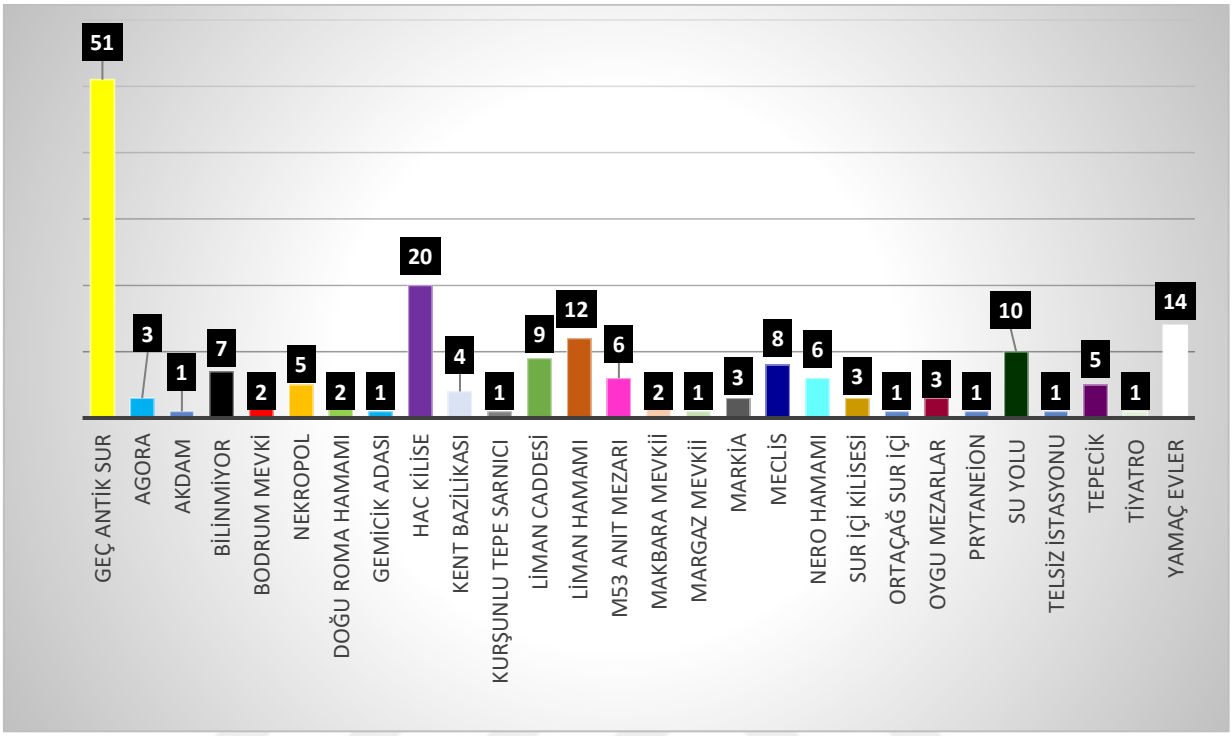
Grafik 10.5. Büyük Sunakların İşlevine Yönelik Dağılımı.

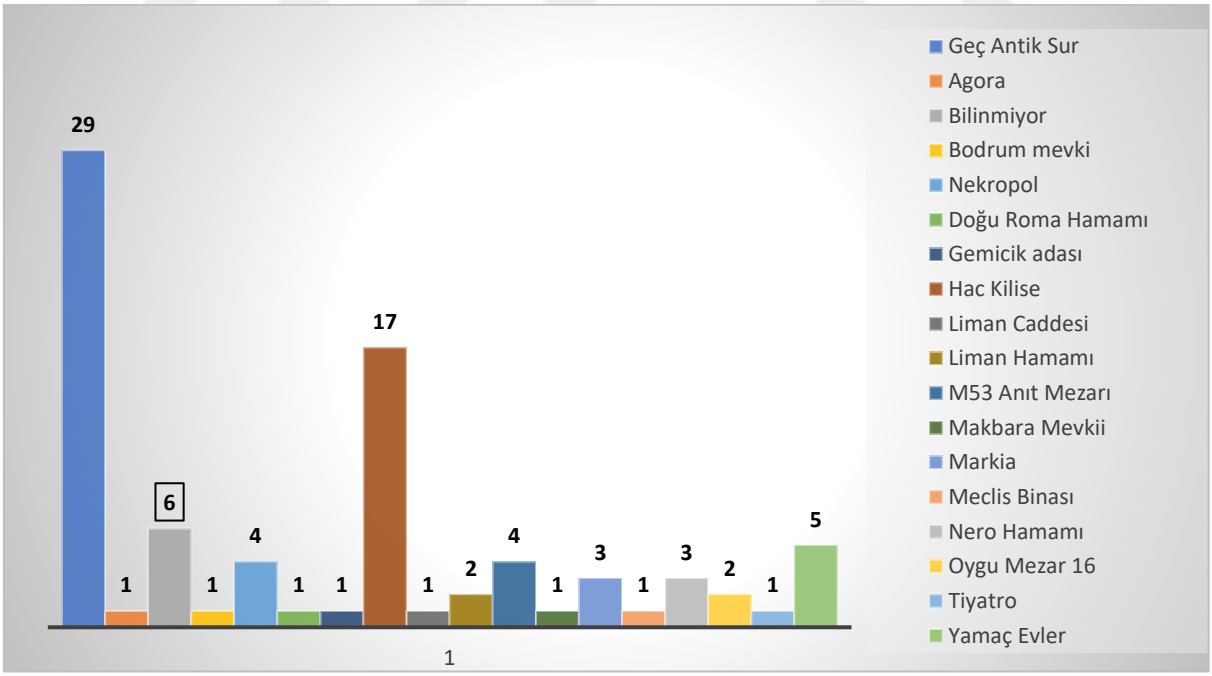
Grafik 10.6. Tüm Sunakların İşlevine Yönelik Dağılımı.

Sunakların Patara'da ele geçtikleri alanlar çok geniş bir yayılıma işaret etmektedir. Tüm sunakların en fazla karşılaşıldığı alan Geç Antik Sur ve çevresidir. Bu alandan çoğunluğu büyük sunaklardan oluşan 51 farklı örnek ele geçmiştir. 20 adet sunağın bulunduğu Hac Kilise ve çevresi ise yoğunlukta ikinci sıradadır. Yamaç evlerin bulunduğu alanda ele geçen yüzey buluntularının sayısı 14'tür. Bunu 12 adet sunağın geldiği Liman Hamamı takip etmektedir. Su yolu olarak adlandırılan kazı alanındaki çalışmalarda ise 10 adet sunak gün yüzüne çıkarılmıştır. Liman Caddesi'nde 9, Meclis Binası ve çevresinde 8, Nero Hamamı ve M53 Anıt

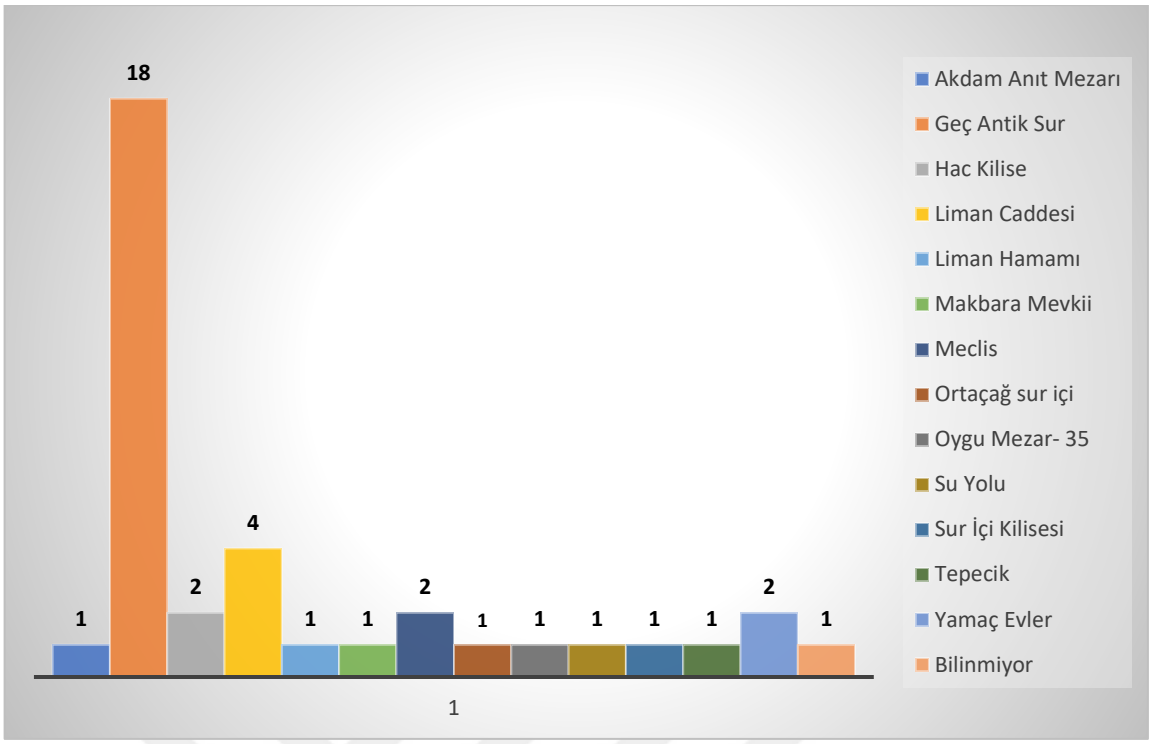
Mezarında 6, Nekropol çevresi ve Tepecik'te 5, Kent Bazilikasında ise 4 ayrı sunak ele geçmiştir. Bu rakamsal yayılım küçülerek kentin diğer alanlarında devam etmektedir **(Tablo 10.1., Tablo 10.2., Tablo 10.3., Tablo 10.4.)**.

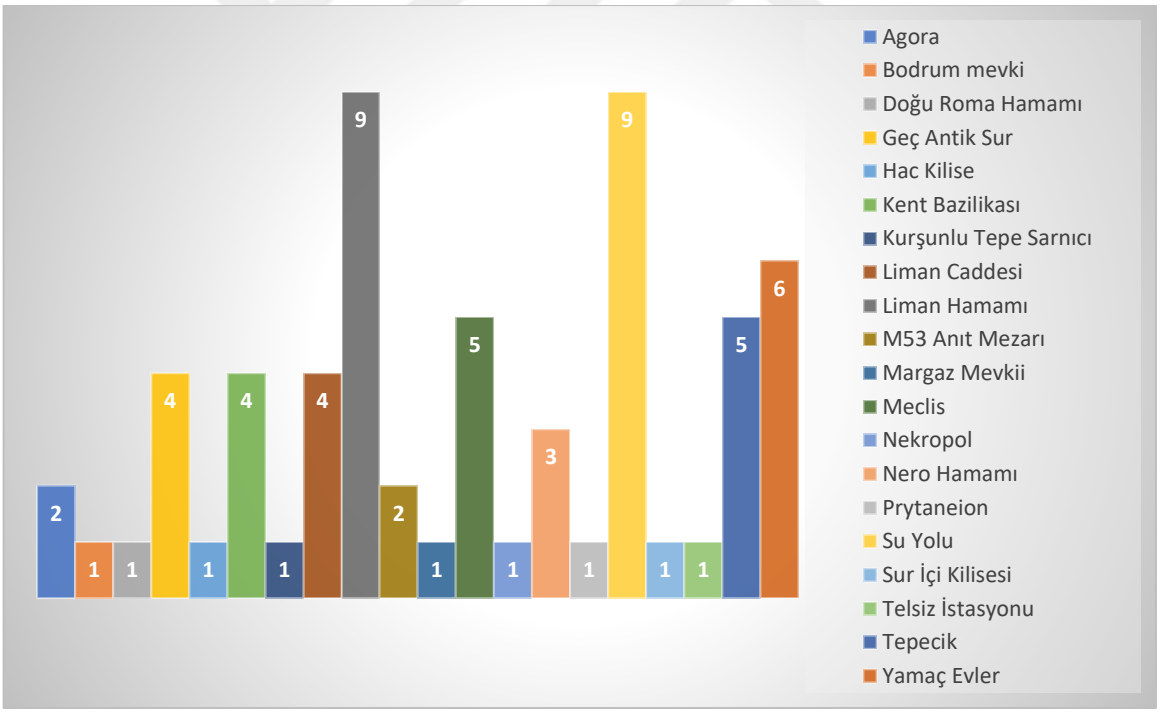
Tablo 10.1. Tüm Sunakların Alanlara Göre Sayısal Dağılımı

Tablo 10.2. Silindirik Formlu Sunakların Alanlara Göre Sayısal Dağılımı.

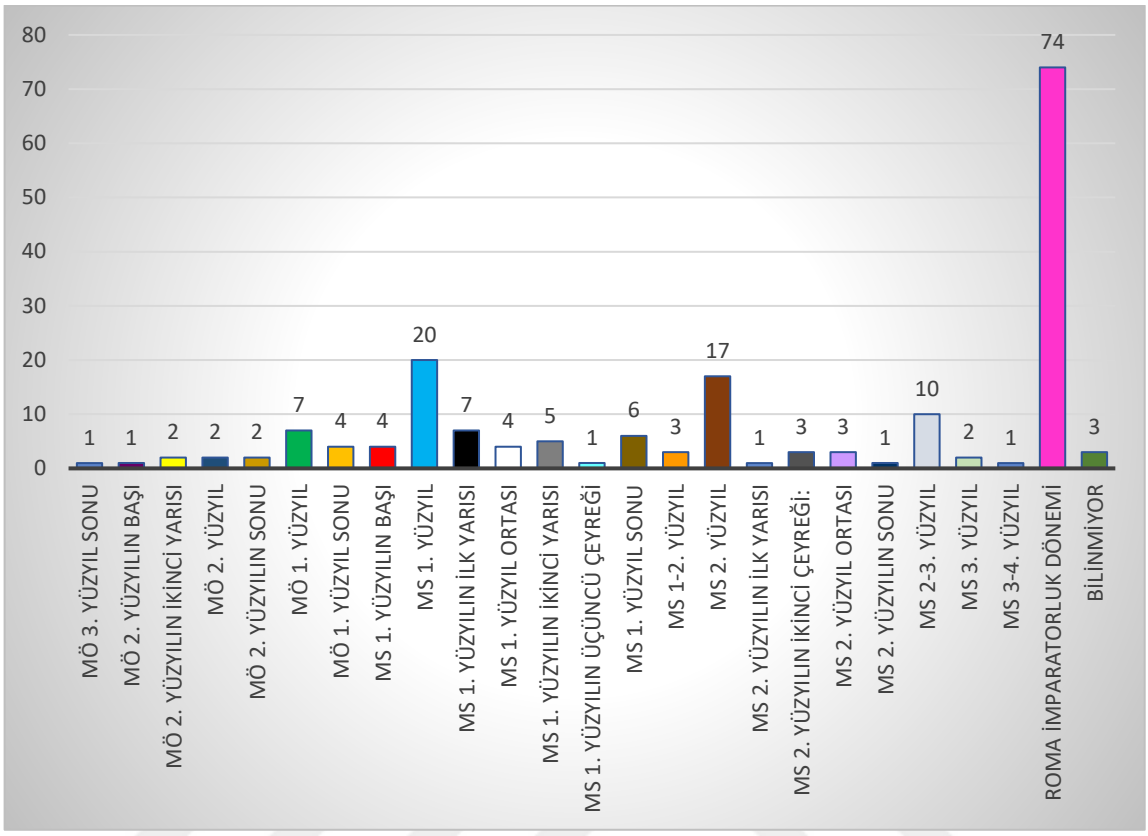
Tablo 10.3. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunakların Alanlara Göre Sayısal Dağılımı.

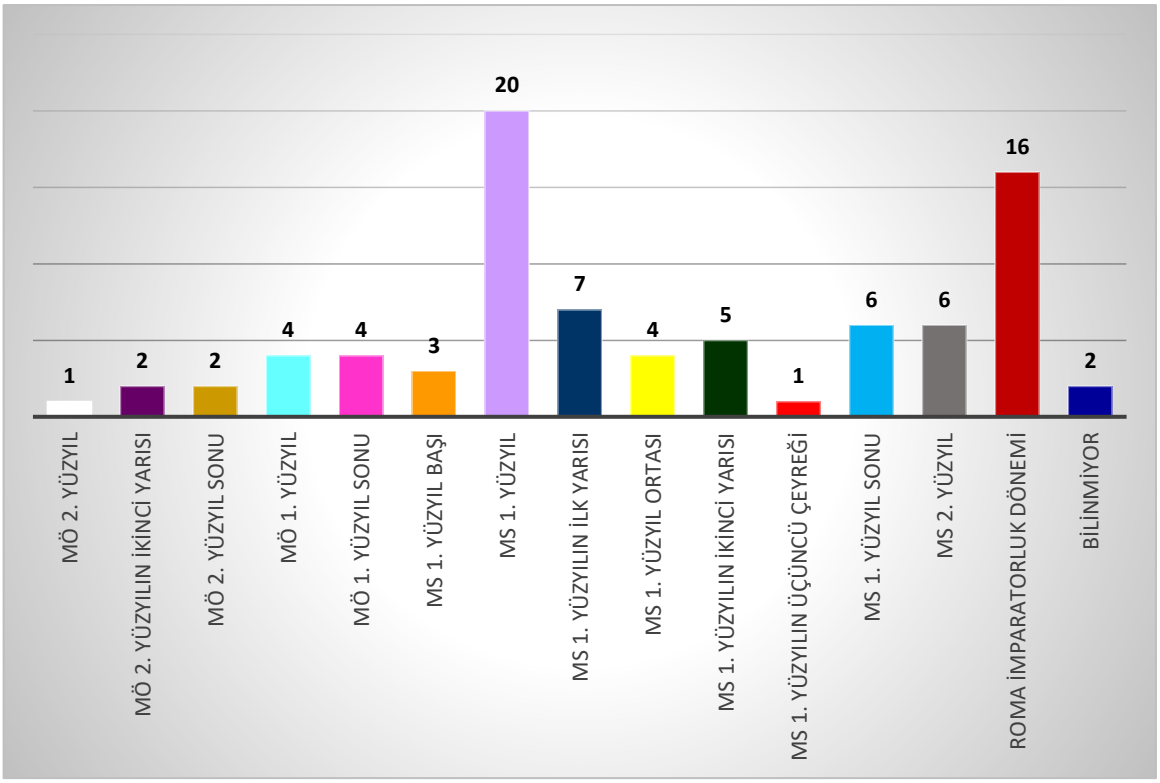
Tablo 10.4. Küçük (Adak) Sunakların Alanlara Göre Sayısal Dağılımı.

Patara'da ele geçen sunakların dönemsel dağılıları göz önüne alındığında MÖ 3. yüzyıldan itibaren sunakların kentteki varlığına ilişkin verilere ulaşılmıştır **(Tablo 10.5.)**. Silindirik formlu sunakların kentteki en erken örnekleri MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı iken **(Tablo 10.6.)** dikdörtgen prizması formlu sunakların çok büyük oranda MS 2. yüzyılda kullanıldığı anlaşılmıştır **(Tablo 10.7.)**. Küçük adak sunakları en erken verilere ulaşılan gruptur. Bu

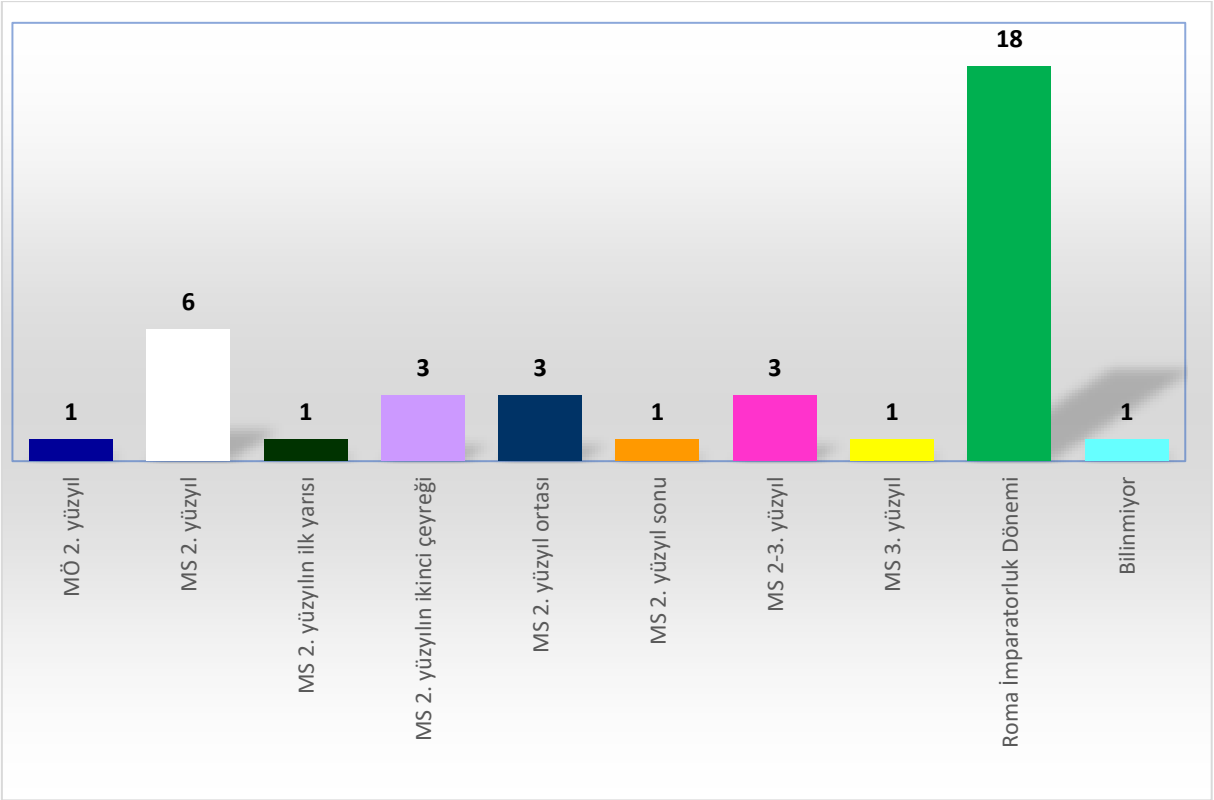
sunakların MÖ 3. yüzyıl sonundan MS 4. yüzyıla kadar kullanılmış olduğu tespit edilmiştir **(Tablo 10.8.)**.

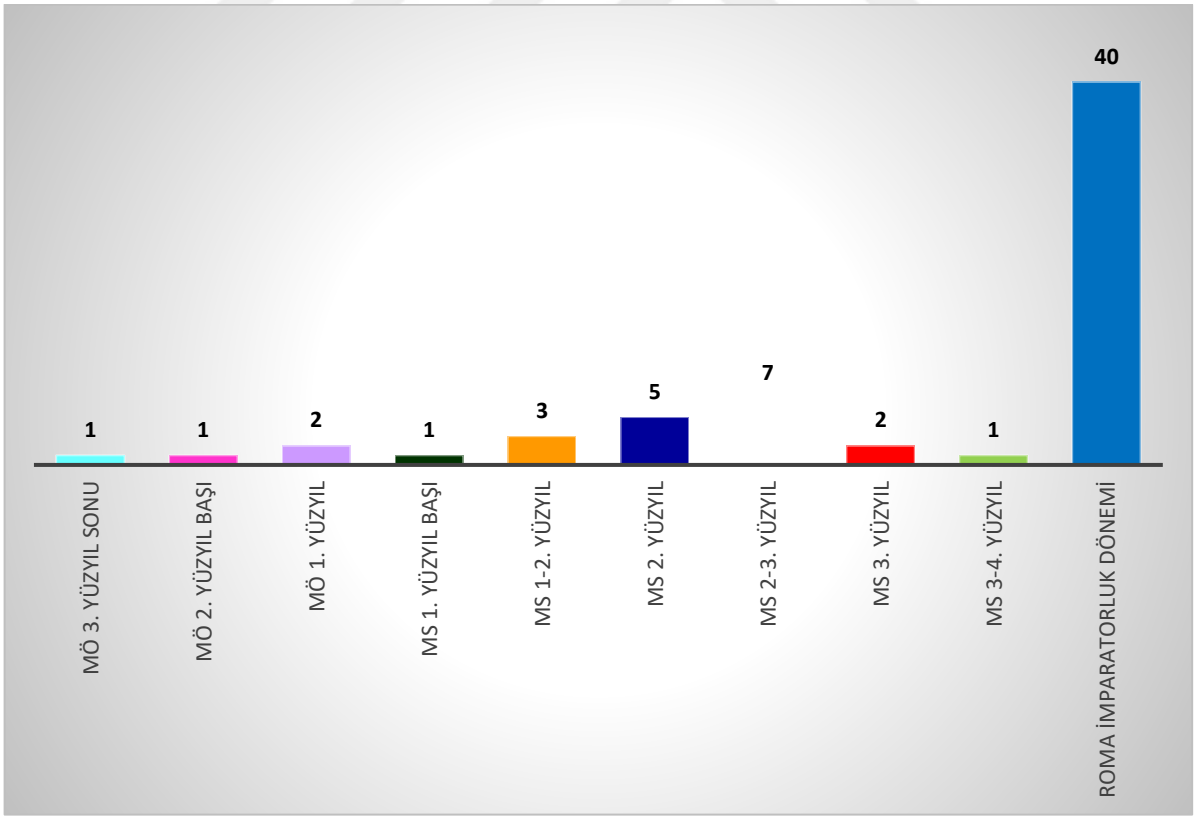
Tablo 10.5. Tüm Sunakların Dönemsel Dağılımı.

Tablo 10.6. Silindirik Formlu Sunakların Dönemsel Dağılımı.

Tablo 10.7. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunakların Dönemsel Dağılımı.

Tablo 10.8. Küçük (Adak) Sunaklarının Dönemsel Dağılımı.

SONUÇ

"Patara Sunakları" başlıklı tezin konusunu oluşturan taşınabilir nitelikteki sunaklar, geçmişten günümüze kentte yapılan çeşitli araştırma ve çalışmalar sırasında ele geçmiştir. Kentte görülen sunakların, pek çok açıdan farklı özellikleri yansıttığı saptanmıştır. Mimari yapı, form, boyut, bezeme biçimi, stil, ikonografi ve epigrafik detaylar gibi konularda çeşitlilik görülmüştür. Doktora çalışması kapsamında 184 farklı sunak ve sunak olduğu tespit edilen kısmen korunmuş parça incelenmiştir. Tipoloji, bu çalışmanın en geniş bölümlerinden birini oluşturmuştur. Patara sunakları genel mimari özelliklerine göre alt başlıklarda incelenmiştir. Büyük ve küçük sunaklar alt başlıklarında, form özellikleri ve dekoratif farklılıklar en genel haliyle tanımlanmış, çeşitli noktalardaki benzer örneklerle karşılaştırılmıştır. Kentteki sunaklar, silindirik ve dikdörtgen prizması olmak üzere iki temel forma sahiptir.

Silindirik formlu sunakların kaide profil yapısı üzerine yapılan incelemelerde, sunakların üretim alanları ve dönemsel özellikleri hakkında önemli bulgulara ulaşılmıştır. Rodos'ta MÖ 2. yüzyıl başlarından itibaren yoğun olarak görülen silindirik formlu mezar sunaklarında, torus ile başlayan ve kyma rekta profili ile gövdeye bağlanan kaide yapısı bir dönem özelliğidir. Bu profil düzenlemesinde kaideler, sunak boyutuna oranla alçak bir görünüme sahiptir. Aynı süreçte üretilen Kos tipi sunakların kaide özelliklerinde de söz konusu profil yapısının kullanılmış olduğu görülmüştür. Patara sunakları içerisinde Kat. 04, Kat. 05, Kat. 18, Kat. 36 ve Kat. 47 numaralı örnekler aynı kaide profil yapısına sahiptir. Bu örnekler arasında tipolojik ayrımların tespit edilmesi ise bu profil düzenlemesinin farklı nitelikteki sunaklarda bir şablon ya da moda olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

Silindirik formlu bazı sunakların üst yapısında görülen dışa taşkın çift silme şeklindeki düzenleme Rodos tipi sunakların karakteristiğidir. Taç profili ve sunu tablasının verilmesinde görülen farklılıklar ise yine dönemsel ayrımların yapılabilmesinde etkendir. Söz konusu iki profilin birbirine olan yakınlığı, ara boşluğun dar olması ve bu profillerin kendi içinde eğimli bir şekilde dışa doğru genişleyerek açılması MÖ 2-1. yüzyıllarda görülen bir düzenlemedir. Bu veriler doğrultusunda Patara' da bulunan bazı sunakların benzer profil yapısına sahip olduğu belirlenmiştir. Kat. 04, Kat. 10, Kat. 18 ve Kat. 25 numaralı sunaklar bu kategorideki örneklerdir. Kaide ve üst yapıda takip edilen profil özelliklerinden yola çıkılarak yapılan detaylı incelemelerde bu sunakların bazılarının MÖ 2. yüzyılda üretilmiş olduğunu göstermiştir. Devamında ise analoji çalışmalarıyla Kat. 04 ve Kat. 10 numaralı sunakların Rodos üretimi olduğu ve Patara'ya ihraç edildikleri tespit edilmiştir. Sunakların üretilmiş oldukları lartik taşı tüm Rodos menşeili sunakların ana üretim malzemesidir. Karakteristik bir özelliğe sahip olan

bu malzemenin Rodos'taki tek mermer türü olması nitelikli sunak üretiminde tercih edilmesinin temel nedeni olmuştur. Varılan bu sonuç, söz konusu ithal sunaklar üzerinde görülen girland biçimi ve stili ile desteklenmiştir. Ek olarak Kat. 04 numaralı sunağın ön yüzünde yer alan teneiaelerin kendi içinde döndürülerek yana doğru açılması, Patara örneği ile tamamen aynı özelliklere sahip birçok Rodos sunağı üzerinde de tespit edilmiştir. Benzer şemaları üreten Rodos'taki bir atölyeye ait sunağın Patara'da tespit edilmiş olması, bu çalışmanın önemli sonuçlarından biri olmuştur. Diğer yandan kaide ve üst yapıda söz konusu profil yapısına sahip olan Kat. 18 numaralı yılan figürlü sunak da gri-mavi ince gözenekli bir mermerden üretilmiştir. Rodos mermerine benzer özellikleri yalnızca ocakların yakın olmasıyla bağlantılı olmalıdır. Çünkü yılan figürlü sunakların sahip olduğu ikonografinin tamamen Knidos ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu konudaki araştırmalar, henüz çok kısıtlı çalışmaların gerçekleştirilmiş olduğu Knidos nekropolünde bu ikonografideki onlarca sunak yüzey buluntusu olarak ele geçmiştir. Karia bölgesinin çeşitli kentlerine yayılmış olduğu görülen yılan figürlü sunakların ana üretim merkezinin Knidos olduğu anlaşılmıştır. Rodos'ta da birkaç örneği bulunan bu tipteki sunakların MÖ 2. yüzyıl sonu, MÖ 1. yüzyıl başlarında üretilmeye başlandığı bilinmektedir. Buraya kadar olan bulgular, Patara'nın söz konusu süreçlerde Rodos, Karia Bölgesi ve daha çok Knidos özelindeki kültürel ve ticari ilişkilerine ışık tutmuştur. Nitekim adalar menşeili sunakların Küçük Asya'nın büyük bölümüne yayılmasında sunak ihracatı ve bunun sonucunda elde edilen ekonomik getiriler etken olmuştur. Rodos ve Kos adalarının MÖ 2. yüzyılda sunak üretim ve ihracatı konusunda büyük bir mücadeleye girdikleri bilinir. Bu rekabetin birinci aşamasının kazananı, kaliteli beyaz mermer, daha nitelikli işçilik ve zengin dekorasyonuyla varlıklı müşterilerin ilk tercihi olan Kos sunakları olmuştur. Hellenistik Dönem Kos ekonomisi üzerinde büyük bir etkisi olduğu tespit edilen sunak ticareti "MÖ 88'de Mithridates Eupator'un bölgeyi ele geçirmesiyle adadaki sunak üretimi tamamen durmuştur". Ancak Rodos'ta üretim hiç sekteye uğramamış ve bu süreçten sonra başta Anadolu olmak üzere tüm Ege adalarında Rodos sunakları çok daha yoğun olarak görülmeye başlamıştır. İki ada arasındaki üretim rekabetinin etkisi Patara'da görülen iki ayrı Rodos tipi girlandlı sunak ile takip edilmektedir. İki örnek dışında ise yine aynı mermer özelliğine sahip kısmen korunmuş yazıtlı bir parçanın da Rodos menşeili bir sunağa ait olduğu düşünülmektedir.

Patara'nın MÖ 2-1. yüzyıllarda Rodos ve Knidos ile sunaklar özelinde tespit edilen kültürel ve ekonomik ilişkileri Likya Bölgesi için bir ilktir. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda bu ilişkilerin varlığını doğrudan kanıtlayan somut bir veriye ulaşılamamıştı. Özetle olabildiğince net bilgi ve veriler desteklenmiş olan bu bulgular, Likya Bölgesi sunak üretim ve kullanım kronolojisinin daha ayrıntılı sorgulanması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu

nedenle araştırmanın devamında elde edilen bulgular doğrultusunda bu konuya odaklanılmıştır. Patara'da tespit edilen Rodos tipi ithal sunakların kentin yerel üretim sektörü üzerinde bir etkisinin olup olmadığı araştırıldığında önemli verilere ulaşılmıştır. Rodos tipi profil yapısını taşıyan Kat. 25 numaralı sunak, torus profili üzerinde yükselen kaide özelliğine sahip Kat. 05, Kat. 36 ve Kat. 47 numaralı sunaklar bu bağlamda incelenmiştir. Kat. 25 numaralı sunak Rodos ana tipini yansıtan kireçtaşından üretilmiş tek örnektir. En önemlisi Rodos sunaklarının dekoratif süslemeleri bu sunakta görülmemektedir. Tamamen yalın tasarımı ve asimetrik profil çizgileriyle yerel bir üretim olduğu saptanmıştır. Söz konusu sunak, "OM 16 olarak adlandırılan oygu mezar kazısı sırasında mezarın içinde ele geçmiştir. Çok geniş bir buluntu kartelasını içeren çeşitli ölü hediyelerinin görüldüğü mezar çok sayıda araştırmaya doğrudan ya da dolaylı olarak konu olmuştur. Farklı malzemeler üzerine odaklanan araştırmalardan çıkan sonuç doğrultusunda Kat. 25 numaralı sunağın en geç MÖ 1. yüzyıl sonunda üretilmiş olduğu anlaşılmıştır. Kat. 05 numaralı sunağın girland stil ve biçimi üzerine yapılan incelemeler sunağın tüm detaylarıyla MÖ 1. yüzyıl özelliklerini yansıttığı saptanmıştır. Benzer şekilde Kat. 36 numaralı örneğin de form, boyut, profil düzenlemesi ve analoji çalışmaları kapsamında MÖ 1. yüzyıl içlerine ait olduğu belirlenmiştir. Son olarak ise Kat. 47 numaralı sunak profil yapısında yer alan torus, erken dönem Rodos sunaklarında görülen dik ve dış bükey kavisleri silik kyma rekta özelliğiyle MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilmiştir. Alt ve üst yapılarda görülen düzenleme erken Rodos örneklerinde görülenlerle aynıdır. Dolayısıyla Patara'daki ithal örnekler, yerel sanat çevreleri tarafından dönem modasını en azından profil düzenlemesinde yansıtacak şekilde taklit eden sunakların üretimini hızlandırmıştır. Büyük sunaklarda yerel üretim özelliklerine dair izler taşıyan en erken örnek ise toruslu kaidesi, dik ve silik kavisli kyma rekta profili ve basık gövde tasarımıyla MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Kat. 47 numaralı sunaktır. Herhangi bir dekoratif süsleme taşımayan bu sunağın üzerinde sıva ve boya izlerine rastlanmış olması bezeme şablonunun resimsel verilmiş olma ihtimalini akla getirmektedir.

Kentte MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanımı tespit edilen yerel sunaklar, Patara'da MÖ 2 yüzyıl sonlarında sarmaşık motifli örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Pamfilya ve Likya Bölgelerinin ortak sanat ürünlerinden biri olan bu tipteki sunakların, daha önceleri MÖ 1. yüzyıldan itibaren üretildikleri bilinmekteydi. Ancak yapılan incelemeler, Kat. 12 numaralı Patara örneğinin stilistik detayları ve biçimsel özellikleriyle MÖ 2. Yüzyıla ait olduğunu göstermiştir. Diğer taraftan sarmaşık motifli sunakların Likya ve Pamfilya Bölgeleri'nde şimdiye dek tespit edilebilmiş en erken temsilinin Patara'da bulunmuş olması aynı zamanda kentin üretim kronolojisi ve bunun bölge özelindeki yerinin görülmesi açısından

da önemlidir. İleriki süreçte yapılacak olan araştırma ve gözlemler neticesinde yeni bir veriye ulaşılamadığı takdirde bu sunakların her iki bölge içinde ilk görüldüğü yer Patara olarak kalacaktır.

Mevcut bulgular, MÖ 2. yüzyıl ortalarından sonra, Patara' da varlığı tespit edilen ithal sunakların etkisiyle gelişmeye başladığını göstermiştir. MÖ 2. Yüzyıl sonlarında ise her iki bölgenin ortak üretim organizasyonlarından biri olan sarmaşık motifli sunaklarla yerel üretim farklı bir boyut kazanmıştır. MÖ 1. yüzyıldan itibaren üretim Likya ve Patara'da silindirik formlu sunakların çeşitliliği ve niteliğinin değiştiği görülmüştür. Artan talep, özel siparişler, dönem modası ve mali bütçe yeni sürecin sunak çeşitliliği üzerinde etkili olan başlıca faktörler olmuştur. Hellenistik Dönem sonlarında Likya ve Pamfilya'da görülmeye başlanan girland ve portreli mezar sunakları, söz konusu iki bölgenin yerel atölyeleri ve bu atölyelerde çalışan ustaların sanat kimliği hakkında veriler sunmaya başlamıştır. Tespit ve adlandırması T. Korkut tarafından yapılan Pamfilya-Likya grubu mezar sunakları, Patara'da yoğun olarak görülmüştür. Genellikle dört, bazı örneklerde üç girland kavisi, bukefalionların boynuzlarına dolanan girland uçları, girland merkezi ya da girland üstü boşluklarda mezar sahipleri ve sunağı adayanların portreleri, bu tipteki sunakların başlıca karakteristik özelliğidir. Yerel sanat çevrelerinde erken örneklerde olduğu gibi yalnızca form ve profilin taklit edilmediği anlaşılmıştır. Biçimsel açıdan Anadolu'nun çeşitli merkezlerinden bilinen üslupların yerel anlayışla sentezlenerek bölgesel bir tarz ya da moda ortaya konulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Hellenistik dönem Bergama ekolünün, Rodos ve Kos sunaklarında yer alan girland ve boğa başlarının stil ve biçimi üzerindeki etkisi konuyla ilgili çalışmalar yapan farklı araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir. Likya ve Pamfilya'da bu dönemde görülen sunaklar üzerinde de benzer etkileşimler saptanıştır. Bergama Demeter Tapınağı bezemelerine ek olarak Sardes, Priene, Milet ve Samos gibi kentlerin sanat geleneklerinin yansımaları MÖ 1. Yüzyıl sonunda görülen sunakların girland biçimlerinde görülür. Patara'da girlandlı sunakların stil ve biçimi üzerinde görülen yenilik mimari yapı ve boyutta da takip edilmiştir.

MÖ 2-1. yüzyıllara ait Rodos tipi sunakların alçak boyutu ve basık yapısı, Hellenistik Dönem sonunda yerini daha yüksek ve geniş örneklere bırakmıştır. Sunak boyutlarında görülen bu değişimin nedenleri arasında aynı sunağın birden fazla kişinin mezar anıtı olarak kullanılması ve dekoratif unsurların daha rahat sergilenmesi gibi nedenler belirleyicidir. Bunun dışında ise toplumsal bir statü göstergesi olarak daha büyük ve dikkat çekici olmasının istenmesi ve mali bütçeyle ilişkili sipariş kartelasının genişlemesi gibi nedenler sıralanabilir. Bu dönemde Kos ve Rodos sunak üretim sektöründeki değişimlerin de yerel üretim atölyelerine bir fırsat sunmuş olması beklenir. Zamanla nitelikli sunak yaptırmanın bir statü göstergesine

dönüşmesi ve bu doğrultuda gelen özel siparişlerin yerel üretim sektörünü yenilikçi ve daha nitelikli bir üretime yöneltmiş olduğu düşünülmektedir. Kişiye özel portrelerin yer verildiği sunaklar bu özel siparişlere cevap veren yerel sanat çevrelerinin yenilikçi üretimleridir.

Söz konusu süreçte üretilen sunakların profil düzenlemeleri de bir o kadar detaylı işçilik ve tekniği yansıtmaktadır. Bu dönemde plinte üzerinde yükselen kaideler dikkat çekmektedir. Plinteli kaidelerin farklı bölgelerdeki sunaklar üzerinde daha öncesinde de kullanıldığı bilinmektedir. Ancak bahsedilen süreçten sonra Likya ve Pamfilya atölyelerinin yeni üretimlerinde sadece bu tasarıma yer vermesinin bazı nedenleri vardır. Bunların başında sunakların daha anıtsal ve yüksek çalışılması gelir. Diğer yandan kaidenin detaylı profil çalışmalarının da vurgulanması, sunakların görsel açıdan daha zengin ve hareketli bir görünüm kazanmasının istenmiş olmasıyla ilişkilidir. İki bölgeye özgü bu sunakların sunu tablaları da en az diğer bölümler kadar hareketlidir. Bugüne kadar in-situ bir örnek ele geçmemiş olmasına karşın, sunu tablaları üzerinde görülen zıvana delikleri bu sunakların aplike edilebilir nesnelerle taçlandırıldığını göstermektedir. Özetle yerel sanat çevreleri, seçkin müşterilerine sunduğu üretim hizmetiyle hem görselliği ön planda tutmuş hem de çeşitli ölü gömme ritüellerinin yapılabilmesine olanak sağlamıştır. Bu sayede yerel sektör bölge içi sunak ticaretinin kontrolünü elinde tutmuştur. Bu nedenle söz konusu süreçten sonra Likya'da bölge dışı bir etkileşim ya da ithal sunak ticaretine işaret eden bir veriye rastlanmamıştır.

Müşteri portföyü ve alım gücü her sipariş için dikkate alınmıştır. Bu nedenle dekoratif açıdan zengin içeriklere sahip sunakların yanında yalın ya da sadece yazıtlı sunaklarda aynı dönemde üretilmiştir. Bunun en somut kanıtları Patara ve diğer Likya kentlerinde görülen aynı döneme ait yalın sunaklardır. Boyut ve profil yapısı tıpkı girlandlı sunaklarda oluğu gibi vurgulu verilen örneklerin yanında daha mütevazi tasarımlar da ortaya konulmuştur. Bu tercih daha önce de bahsedildiği üzere müşterinin siparişine göre şekillenmektedir. Patara'da Geç Hellenistik ve Erken İmparatorluk Dönemlerinde görülen Kat. 19, Kat. 31, Kat. 33, Kat. 38, Kat. 41-43 numaralı silindirik formlu yalın sunaklar gibi örneklerin ayrıntılı profil hatlarına sahip oldukları görülmektedir. Aynı süreçte üretilen ve aynı ebatlardaki Kat. 22 numaralı sunak düz ve yalın silmelerle şekillendirilmiştir. Kentte aynı döneme ait oldukları bilinen bazı sunakların detayda bu tür farklılıklara sahip olmasının nedeni atölye ve ustaların teknik ya da donanımsal eksikliği değil, tamamen sipariş formatına uygun ürünlerin ortaya konma çabası olmalıdır.

Patara silindirik formlu sunakları içinde görülen nişli örnekler farklı bir grup olarak ele alınmıştır. Bu kategoride, sunak gövdelerinde açılan yarı apsidyal formlu nişlerin içinde ayakta duran giyimli figürler bulunmaktadır. Figürler genellikle *puducitia* tipine özgü bir duruşla

betimlenmiştir. Bu kategorideki sunaklar çoğunlukla Likya ve Pamfilya Bölgeleri'nde üretilmiştir. Ancak zamanla Anadolu dışındaki merkezlere de yayıldığı anlaşılmaktadır. Patara'da ele geçen 5 ayrı örnek üzerinde yapılan incelemeler bu sunakların sonraki kullanımlara işaret eden izler taşıdığını göstermiştir. Örneğin Kat. 16 ve Kat. 17 numaralı sunaklarda görülen nişler orijinalinde girlandlı olduğu tespit edilen sunakların üstüne oyulmuştur. Bu kategorideki farklı örnekler incelendiğinde, nişlerin rastgele alanlara açılmadığı saptanmıştır. Girland taşıyıcısı olarak kullanılan boğa başlarının arasından ve girland kavisinin boynuzca dolanarak aşağı salındığı bölümü aşmayacak şekilde, simetrik bir işçilikle kesilerek düzenlendikleri fark edilmiştir. Yalın ya da yazıtlı sunakların da sonraki kullanımda nişli olarak düzenlendikleri anlaşılmıştır. Sunak gövdesinin alt ve üst kısımlarında tasvir alanını sınırlamak için belirlenen çizgilerin Kat. 14 numaralı örnekte niş alanı altında kaldığı görülmüştür. Diğer yandan Kat. 15 numaralı sunakta eklenen bir nişin sonraki kullanım için iptal edilerek sunağın diğer yüzüne yeni bir niş açılmış olduğu tespit edilmiştir. Bugüne kadar, nişli sunakların doğrudan orijinal bir sunak olarak üretildiğine işaret eden bir kanıta rastlanmamıştır.

İkinci kullanım sunaklar yalnızca nişli örneklerle sınır değildir. Farklı tiplerdeki sunakların üzerinde yer alan yazıtlar sonraki kullanıma yönelik net veriler sunmaktadır. Ekonomik açıdan masraflı bir sipariş olan sunaklar için ikinci kullanım olgusu sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Örneğin Rodos'ta MÖ 1. yüzyılda ikinci kullanım sunaklara yönelik artan talepler sunak üretiminde yeni bir sektörün oluşmasına neden olmuştur. Bazı atölyelerin "orijinal sunakları temizleyerek yeni sahiplerinin isimlerini yazmaya başladığı" bilinmektedir. Bunun bir benzerinin de Patara'da yaşanmış olduğu, sonraki kullanıma işaret eden sunak yazıtlarından anlaşılmaktadır.

Roma İmparatorluk Dönemiyle birlikte Patara'da yoğun bir dikdörtgen prizması formlu sunak kullanımı söz konusudur. Silindirik formlu sunaklarda takip edilen zengin dekoratif unsurlar, çoğunluğu MS 2. yüzyıl içlerine tarihlendirilen dikdörtgen prizması formlu sunaklarda görülmemektedir. Bunlar tamamen yalın ve yazıtlı örnekler olup boyutları farklılık göstermektedir. Bu dönem yine çeşitli nedenlerde sunak tercihlerinin değişmeye başladığı bir süreçtir. Nitekim Likya'da silindirik formlu girlandlı sunakların üretiminin bu dönemde durmuş olduğu bilinmektedir.

Roma İmparatorluk Dönemi Likya'sının en spesifik sunak türlerinden biri küçük adak sunaklarıdır. Tepecik alanındaki buluntu konteksti içinde tespit edilen iki örnek, MÖ 3. yüzyıl sonlarından beri farklı formlarıyla bu sunakların Patara'daki varlığına işaret etmiştir. Kat. AS. 01 numaralı silindirik formlu örneğin sunu çanağındaki yanık izleri, dönemin kişisel inanç ritüelleri hakkında bilgi vermektedir. Aynı alanda ele geçen bir diğer örnek de üzerinde yer

aldığı düşünülen heykelciğin altlığı şeklinde düzenlenmiştir. Bu sürece ait yalnızca iki örnek ele geçen Patara'da Roma İmparatorluk Dönemi içlerinde çok yoğun bir kullanım olduğu tespit edilmiştir. Küçük adak sunakları üzerinde yer alan tanrı ve tanrıça isimlerinin yer aldığı yazıtlar ise Patara'nın kişisel inanç pratiği ve kült yayılımı hakkında önemli veriler sunmuştur. Çok çeşitli bir kült grafiği olduğu saptanan kentte, Artemis ve tanrıçanın farklı epitetlerine yönelik çok yoğun bir inanç popülasyonu olduğu tespit edilmiştir. Bulgular, MS 1-4. yüzyıllar arasında küçük adak sunaklarının kesintisiz biçimde Patara'da kullanılmış olduğuna işaret etmiştir. İki örnek dışında tamamı dikdörtgen prizması formunda olan bu sunakların hepsi yerel kireçtaşından üretilmiştir. Form ve işçilik kalitesi konusunda ise belirgin farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Bazı örneklerde görülen nitelikli işçilik ve simetrik yapı, bazılarında asimetrik profil hatlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedeni, yerel işçilik ve kırsal işçiliğin farklılıklardır. Bu tür sunaklar boyutları gereği kolay taşınabilir örneklerdir. Dolayısıyla Patara'da tespit edilen kırsal işçilik özelliklerini yansıtan sunaklar, bunların farklı alanlardan getirilmiş olabilecekleri konusunda önemli veriler sunmaktadır. Kutsal kült merkezlerine yapılan ziyaretler esnasında hediyelik eşya olarak satın alınmış olmaları bu konuda açıklayıcı bir bakış açısı olabilir.

Patara'da MÖ 3. yüzyıl sonlarından MS 4. yüzyıla kadar farklı form ve özellikleriyle görülen sunaklar, yerel bir üretim atölyesi varlığının sorgulanmasını gerekli kılmıştır. Kentteki yerel taş ocaklarının varlığı, sunakların tip, biçim, stil ve mimari özellikleri bu konuda önemli veriler sunmuştur. En somut veri ise yine bir sunağın üzerindeki yazıt sayesinde elde edilmiştir. Zorlu bir deniz yolculuğu sonrasında Patara limanına ulaşan bir Romalı askerin, hayatta kalması onuruna Patara'da, tanrılara şükran amaçlı bir sunak yaptırmış olması son derece önemli bir detaydır. Atölye tespitine yönelik çalışmalar hemen her alanda çeşitli sorunsalları içeren zor bir konudur. Sunak atölyesi tespiti de benzer zorlukları kapsayan bir sorunsaldır. Ekonomik açıdan büyük bir sektör olsa da yalnızca sunaklar için hizmet veren bir atölye konusunda bugüne kadar hiçbir somut veriye ulaşılamamıştır. Sunaklar, olasılıkla heykel ve lahit gibi örneklerin üretildiği sanat atölyelerine bağlı farklı bölümlerde üretilmiş olmalıdır. Patara sunaklarının üretim alanları konusundaki en net veri, bölgesel organizasyonları bilen, birbiriyle iletişim halinde olan donanımlı yerel ustalar ve onların öğrencilerinin Patara'da çalışmış olmasıdır.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Arr. Anab. Arrianus, Anabasis. Kullanılan Metin ve Çeviriler: Arrian. With an English Translation by E. Iliff Robson - I-II. Cambridge, Mass.– London 1929 - 1967. Testimonia Numaria. Greek and Latin Texts concerning ancient Greek Coinage Vol : Texts and Translations. J. R. Melville Jones, London 1993.

Athenaeus. *The Deipnosophists or Banquet of the Learned,* Çev. C. D. Yonge, London.

Diod. Diodorus Siculus, Bibliotheke Historike, Kullanılan Metin ve Çeviriler: Diodorus of Sicily. With an English Translation by C. H. Oldfather, vol. I-VI; C. H. Sherman, Vol. VII; C. B. Welles vol. IV- VIII; R. M. Geer, vol. IX-X.; F. R. Walton, vol. XI-XII. Cambridge, Mass.– London 1933 - 2004 (The Loeb Classical Library).

Eumenides. *Aeschylus,* Çev. A. W. Verralı, Litt. D., London, 1908.

Eutropius. *Breviarum Historiae Romanae*, Roma Tarihinin Özeti, Çev. Çiğdem Menzilcioğlu, Kabalcı Yayınları, İstanbul.

Gılgamış. *Gılgamış Destanı,* Çev. S. Kutlu-T. Duralı, İstanbul, 1973.

Livius. Livius, Ab urbe condita Kullanılan Metin ve Çeviriler: Livy, From the founding of city. With an English Translation by A. C. Schlesinger. I-XIV. London, New York 1967 (The Loeb Classical Library). Titus Livius, Roma Tarihi: Şehrin Kuruluşundan İtibaren. Çev: S. Şenbark. İstanbul 1992 vdd.

Pausanias. *Hellados Periegesis.*

Pausanias. *Description of Greece.* İngilizce Çev. W: H. S. Jones, Londra, 1918.

Pindaros. The *Odes of Pındar,* Çev. W. Turner, Bohn' s Classical Library, London, 1915.

Polyb. Polybios, Historiai, Kullanılan Metin ve Çeviri: The Histories. With an English translation by W. R. Paton I-VI. Cambridge, Mass.-London 1922 vd. (The Loeb Classical Library).

Plinius. *The Natural History,* Çev. John Bostock-H. T. Riley, *Late Scholar of Clare Hall,* Cambridge, Bohn's Classical Library, London, MDCCCLV.

Plut. Alex. Plutarkhos, Bioi Paralelloi Alex. (Alexandros), Kullanılan Metin ve Çeviri: Plutarch's Lives. With an English Translation by. B. Perrin, vol. VII, London, 1919. Plutarkhos, Paralel Hayatlar: İskender - Sezar. Çev.: İo Çokona. İstanbul,2015.

Scriptores Historiae Augustae, (SHA). *Hadrianus,* (Çev. Recai Tekoğlu), İstanbul.

Vitrivius. *De Architectura: Mimarlık Üzerine On Kitap*, Çev. S. Güven, İstanbul, 1988.

Online Kaynaklar

TDK. Türk Dil Kurumu, https://sozluk.gov.tr.

Modern Kaynaklar

Abay, N. (2020). "Konya Ereğli Müzesi'nden Bir Zeus Sunağı", TÜBA-KED, 21, 199-208.

Abay, N. (2021). "Keramos' tan Figür Kabartmalı Bir Sunak", TÜBA-AR, 28, 67-79.

Abay, N. (2022). "Çeşmelisebil Belediye Bahçesinde Korunan Roma Dönemi Taş Eserler", *OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi, 4/2,* 449-456.

Adak, M. – Şahin, S. (2004). "Neue Inschriften Aus Tlos", Gephyra 1, 85-105.

Adak, M.- Şahin, E- Güneş, M. Y. (2008). "Neue Inschriften im Museum Bolu (Bithynion / Klaudiupolis)", Gephyra 5, Antalya, 73-120.

Adıgüzel, A. (2015). "Keramos Sunakları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Adornato, G. (2012). "Phalaris: Literary Myth or Historical Reality? Reassessing Archaic Akragas", *AJA* Vol. 116, No. 3, (July 2012), 483-506.

Akçay, T. (2014). "Olba'daki Tapınak Cepheli Kaya Mezarı", Seleucia ad Calycadnum, Olba Kazı Serisi IV, İstanbul, 79-94.

Akçay, T. (2017). *Yunan ve Roma'da Ölü Kültü,* (Ed. Emel Erten-Murat Özyıldırım), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.

Akçay, T. (2019). "Ölü Kültü Işığında Olba'da Kurban Ritüeli", TAS 5, 261-283.

Akıncı, E. (2000). *Anadolu'da Sabazios Kültü,* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Akkurnaz, S. (2007). *Anadolu'daki Dor Düzenli Tapınaklar,* Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Akşar, A. (2019). "İmparator Hadrianus ve Anadolu Gezileri: Seyahatnamelerin Amacı ve Güzergahı", *Amisos,* 4/6, 1-14.

Akşit, O. (1967). *Likya Tarihi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1218*, İstanbul, 1967, 20.

Aktaş, Ş. (1995). *Patara Sunak Gömütler,* Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Aktaş, Ş. (2013). "Patara Ana Caddesi", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Antalya.

Aktaş, Ş. (2022). "Patara Liman Caddesinde Mozaikli Bir Yapı", *Journal Of Mosaic Research Vol. 15,* 17-33.

Aktseli, D. (1996). *Altare in Der Archaischen Und Klassischen Kunst: Untersuchungen Zu Typologie Und Ikonographie,* Internationale Archaologie Band 28, Leidorf.

Albertz, R.-Schmitt, R. (2012). *Family and Household Religion in the Ancient Near East and the Levant.* Winona Lake.

Alp, S. (1994). *Konya Civarında Karahöyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürleri,* Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.

Altmann, W. (1905). *Die Römischen Grabaltare Der Kaiserzeit*, Weidmannsche Buchhandlung, Berlin.

Altun, S. (2019). "Kayseri Arkeoloji Müzesi'nde Sergilenen İki Silindirik Sunak", Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, (Kış 2019), 816-825.

Anabolu, M. U. (1984). "Batı Anadolu'da Bulunan Hellenistik Çağ ve Roma İmparatorluk Çağı Girland (Askı)'lı Sunakları". Ege Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi, 3, İzmir, 1-17.

Anabolu, M. U. (1997). "Yunan-Roma Dönemi Anadolu Sanatında Boynuzlu Figürler", *Belleten* Cilt 61, Sayı 230, 33-38.

Andreae, B. (2003). *Antike Bildmosaiken*, Mainz.

Arıhan, S. K. (2007). *Karia Bölgesi Ölü Gömme Adetleri,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antropoloji (Paleoantropoloji) Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Arınç, U. (2015). *Hellenistik Dönem Mezar Stellerindeki Hermes ve Herakles Hermeleri,* Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.

Arinç, M. (2020). *Efes Müzesi'nde bulunan Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Mezar Stelleri*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Arslan, E. A. (1979). *Le civiche raccolte archeologiche di Milano*. Milano.

Arslan M. (2002). "I. Mithridates-Roma Savaşı: Rhodos ve Lykia'nın Durumuna Genel Bakış". S. Şahin, M. Adak (ed.). *Lykia İncelemeleri I:* 115-128.

Arvanitaki, A. (2013). "Antiquities of Roman Times in Central Pieria", *The Archaeological Project in Macedonia and Thrace,* Thessaloniki, 173-182.

Atalay, E. (1986). "Doğu Grek Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri", X. Türk Tarih Kongresi, Cilt.1, Ankara, 285-292.

Atalay, S. (2012). *Side Müzesi'nden Bir Grup Figürlü Mezar Steli,* Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya.

Ateşlier, S. (2006). "Euromos Arkaik Mimari Terracottaları Üzerine İlk Gözlemler", *Arkeoloji Dergisi* 8, 59-78.

Badoud, N. (2017). *Inscriptions et timbres céramiques de Rhodes: documents recueillis par le médecin et explorateur suédois Johan Hedenborg (1786-1865).* Stockholm: Svenska Institutet i Athen.

Badoud, N. (2019). "Early Explorers of Rhodes 1342-1853". S. Schierup (Ed.), *Documenting Ancient Rhodes: Archaeological Expeditions and Rhodian Antiquities.* Act of the International Colloquium held at the National Museum of Denmark in Copenhagen, February 16-17, 2017. Aarus University Press, Denmark, 35-50.

Bagnall R. S. (1976). *The Administration of the Ptolemaic Possessions Outside Egypt,* Leiden.

Bağlıbel, S. (2018). *Burdur Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Adak ve Mezar Steli,* Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

Bairami, K.- Katsioti, A. (2008). "Funerary Monuments of Late Roman Early Christian Period from Nisyros", Anuuario: Della Scuola Archeologica Di Atene E Delle Missioni İtaliane in Oriente Estratto, Volume LXXXIV, Serie III, 6 – Tomo I, 2006, SAİA, 581-636.

Baldıran, A.-Gider, Z. (2008). "Mimari Blokları Işığında Isauria Bölgesinin Mimari Uygulamaları", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 20, (109-134).

Baldıran, A.-Abay, N. (2017). "Doğanhisar Mezar Stelleri", SEFAD 37, 429-436.

Baldıran, B. (2019). "Lykaonia Bölgesi Zeus Sunakları: Beyşehir-Seydişehir İlçeleri ve Civarı", *Amisos,* 4/7, 118-136.

Baldıran, B. (2019). "Güney Lykaonia Bölgesi Sunakları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Baughan, E. P. (2010). *Lidya Gömü Gelenekleri,* (Ed. N. D. Cahill), *Lidyalılar ve Dünyaları,* İstanbul, 273-304.

Baybo, S. (2003). "Patara Kazılarından (1989 – 2001) Ele Geçen Cam Eserler", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ABD, Antalya.

Bayburtluoğlu, C. (1993a). "Arykanda", Akten des II. Internationalen Lykien Symposions, Wien, 6-12 Mai 1990, 119-124.

Bayburtluoğlu, C. (1993b). "Siedlungen In Lykien", Akten des II. Internationalen Lykien Symposions, Wien, 6-12 Mai 1990, 43-45.

Bayburtluoğlu, C. (2003). *Yüksek Kayalığın Yanındaki Yer.*

Bayburtluoğlu, C. (2004). "Arykanda Kazısı 2003", Anmed 2, 6-9.

Bayburtluoğlu, C. (2006). "Arykanda Tanrıları ve Kültleri", bk.: K. Dörtlük – B. Varkıvanç – T. Kahya (ed.) III. Uluslararası Likya Sempozyumu, Sempozyum Bildirileri, Cilt I. 61-68.

Bayburtluoğlu, C. (2012). "Das Soziale und Wirtschaftliche Leben in Arykanda (Lykien)", Orhan Bingöl (Ed.), *Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal 100 Yaşında, Anı-Armağan Serisi,* Ek. III. 1, DTCFD, 31-39.

Baz, F. (2014). "İmparator Hadrianus'un Son Yıllarında Anadolu'daki Bazı Eyaletlerin Yönetimlerinde Dikkat Çekici Noktalar", MJH IV/2, 51-59.

Bean, G. E. (1971). *Journeys in Northern Lycia 1965-1967,* TAM Ergänzungsband 4, Vienna.

Bean G. E. (1997). *Eskiçağ'da Lykia Bölgesi*. (Çev.: H. Kökten), İstanbul.

Behrwald R. (2000). *Der lykische Bund : Untersuchungen zu Geschichte und Verfassung*, Bonn.

Bendlin, A. (2011). "Associations, Funerals, Sociality and Roman Law, *The collegium of Diana and Antinous in Lanuvium,* CIL 14. 2112, Tübingen, 207-296.

Benjamin, A. S. (1963). "The Altars of Hadrian in Athens and Hadrian's Panhellenic Program", *Hesperia* Vol. 32, No. 1, 57-86.

Berges, D. (1986). *Hellenistische Rundaltare Kleinasiens,* Wasmuth Buchhandlung und Antiquariat KG, Berlin.

Berges, D. (1996). *Rundaltare aus Kos und Rhodos*, Gbr. Mann Verlag, Berlin.

Beydilli, K. (2010). "XV. Yüzyıl Bir İtalyan Hümanistinin Gözüyle İstanbul ve Ege Adaları. Christoforo Boundelmonti: Liber Insularum Archipelagi (Kitab-ı Ceza'ir Bahr-ı Sefid)". S. Kenan (Ed.), *Erken Klasik Dönemden XVIII. Yüzyıl Sonuna Kadar Osmanlılar ve Avrupa: Seyahat, Karşılaştırma ve Etkileşim.* TDV Yayın ve Matbaacılık, İstanbul, 65-90.

Birley, A. R. (1998). *Hadrian: The Restless Emperor,* London.

Black, J.-Green, A. (2003). Mezopotamya Mitoloji Sözlüğü: Tanrılar, İfritler, Semboller, Aram Yayıncılık, İstanbul.

Blakolmer, F. (1999). "Zum Grab des Ploutiades in der Nekropole V von Limyra", Steine und Wage. Festschrift für Dieter Knibbe zum 65. Geburtstag, ed. P. Scherrer, Wien, 261-268.

Boatwright, M. (1991). “The Imperial Women of the Early Second Century A.C.”, *AJPh* 112.4, 513-540.

Boatwright, M. T. (2003). *Hadrian and the Cities of the Roman Empire,* Princeton University Press, Oxford.

Bockisch, G.-Ruggendorfer, P.-Zabrana, L. (2013). “Temple and Altars for Greek and Carian Gods, New Evidence for Religious Life in Alinda during the Late Classical and Hellenistic Period”, 4th. Century Karia Defining A Karian Identity Under the Hekatomnids, Varia Anatolica XXVIII,129-162.

Boran, H. (2018). *Konya Arkeoloji Müzesi’ndeki Üçgen Alınlıklı Mezar Stelleri,* Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

Borgia, E. (2005). “A New Funerary Cippus from Elaiussa – Sebaste: Some Considerations Concerning Onomastics and Kinship”, Adalya VIII, Antalya, 34-150.

Boschung D. (1987). *Antike Grabaltare aus Den Nekropolen Roms*. Verlag Staempflı & Cıe Ag, Bern.

Bossert, H. Th. (1942). *Altanatolien,* Verlag Ernst Wasmuth, Berlin.

Bothmer, D. (1962). “A Gold Libation Bowl”, *The Metropolitan Museum of Art Bulletin,* New Series, Vol. 21, No. 4, 154-166.

Buondelmonti C. (1824). *Librum Insularum Archipelagi. E codicibus Parisinis regiis nunc primum totum edidit, praefatione et annotatione.* Leipzig&Berlin.

Bönisch, S. – Lepke, A. (2013). “Neue Inschriften aus Patara II: Kaiserzeitliche Ehren- und Grabinschriften”, Chiron, Band 43, München, 487-525.

Bönisch-Meyer, S. (2019). “Ex Magnis Periculis: Patara’dan Yeni Bir Neptunus Altarı”, Mnemes Kharin, Filiz Dönmez-Öztürk Anısına Makaleler, Homer Kitabevi, İstanbul, 117-127.

Bradeen, D. W. (1974). *The Athenian Agora: Results of Excavations Conducted by The American School of Classical Studies at Athens, Volume XVII, Inscriptions The Funerary Monuments*, New Jersey.

Brouma, V. (2015). “Cylindrical altars and post-funerary ritual in the South-eastern Aegean during the Hellenistic period: 3rd to 2nd centuries BC”, Aegis, Essays in Mediterranean Archaeology Presented to Matti Egon By The Scholars Of The Greek Archaeological Committee UK, Oxford, 155-164.

Bryce, T. R. (1976). “Burial Fees in the Lycian Sepulchral Inscriptions”, *Anatolian Studies,* Vol. 26. 175-190.

Buchanan, B. (1981). *Early Near Easten Seals in the Yale Babylonian Colection,* Yale University Press, London.

Bulat, M. (2000). "Antik Çağ Heykel Sanatında Kopya", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, Sayı 2,* 83-94.

Bulut, S.- Coşkun, N. (1996). "Yol Kılavuz Anıtı: Patara 1994", XVII. Kazı Sonuçları Toplantısı II, 29 Mayıs – 2 Haziran 1995 Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 159-184.

Burkert, W. (1985). *Greek Religion,* Çev. John Raffan, Cambridge Massachusetts: Harvard University Press.

Burket, W. (2001). *İlk Çağ Gizem Tapıları,* İmge Kitapevi, 1. Basım.

Bülbül, A. (2019). *Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Mezar ve Adak Stelleri,* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Programı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Capdetrey L. (2022). " *L'Asie Mineure après Alexandre (vers 323-vers 270 av. j. C.)*. Rennes 2022.

Carandini, A. (1969). *Vibia Sabina,* Frienze.

Chandler R., Revett, N. Ve Pars, W. (1769). *Ionian Antiquities*, The Society of Dilettanti, T. Spilbury and W. Haskell, MDCCLXIX, London.

Ciongradi, C. (2006). "Ein neuen Altar für Silvanus aus Dacia Porolissensis über die arae in Dakien", ZPE 157, 213-224.

Cohen, A. C. (2005). *Death Rituals, Ideology and the Development of Early Mesopotamian Kingship Leiben*, Brill Academic Publication.

Cooper, J. C. (1986). *Illustriertes Lexikon der Traditionellen Symbolle,* Leipzig.

Cormack, H. S. (2004). *The Space of Death in Roman Asia Minor,* Wiener Forschungen Zur Archaeologie, Wien.

Couilloud-Le Dinahet, M. T. (1991). "Autels monolithes et monolithoides de Delos", Eds. R. Etienne – M. T. Dinahet, *L' Espace sacrificiel dans les civilisations mediterraneennes de I' Antiquite.* Paris, 109-120.

Coulston, J. C. N. (2014). "The Maryport Roman Altars Revisited", *Römische Weihealtare im Kontext.* Köln, 381-396.

Coulton, J. J. (2005). "Pedestals as "Altars" in Asia Minor", Anatolien Studies, Vol.55, 125-157.

Çakılcı D.-İşkan H. (2020). "Patara Telsiz Telgraf İstasyonu". H. İşkan, F. Şahin (ed.). *Patara Lykia'nın Akdeniz'e Açılan Kapısı*. Ankara: 129-134. (metinde yok ve çakılcı olacak)

Çatalköprü, D. E. (2019). *Roma Dönemi Öncesi Agoralar,* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur.

Çelik, A. (2010). *Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri,* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.

Çelik, Ç. (2017). *Kuzeybatı Pisidia Bölgesi (Seleukeia, Apollonia, Tymandos ve Konana) Alınlıklı Mezar Stelleri,* Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta.

Çetin, C. (2007). "Sütunlu-Avlulu Altarlarda Altyapı", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi 47-2, Ankara. 27-29.

Çetingöz, A. (2019). *Bursa Arkeoloji Müzesi'nden Yedi Adet Hellenistik ve Roma Dönemi Steli,* Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Arkeoloji Programı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

Çevik, N. (1992). "Antik Liman: Patara 1990 Etkinlikleri", XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Çanakkale 27-31 Mayıs 1991, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 235-258.

Çevik, N.- Kizgut, İ. (1995). "Hurmalık Hamamı: Patara 1993", XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı II, 3 Mayıs – 3 Haziran 1994 Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 253-282.

Çevik N. (2015). *Lykia Kitabı*. İstanbul.

Çilingiroğlu, A. (1997). *Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı,* Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını, İzmir.

Dangizer, D.-Purcell, N. (2006). *Hadrian's Empire When Rome Ruled The World,* London.

Darga, M. (1992). *Hitit Sanatı.* Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul.

Davies, G. (1895). "Greek Inscriptions from Lycia", *The Journal of Hellenic Studies,* Vol. 15, 100-115.

Derks, T. (2014). "Die Weihealtäre aus den Nehalennia-Heiligtümern un verwandte ländliche Tempelbezirke in Niedergermanien", *Römische Weihealtäre im Kontext,* Internationale Tagung in Köln vom 3. Bis zum 5. Dezember 2009, Weihealtäre in Tempeln und Heilitümern, Köln, 179-198.

Des Courtils J. (2001). "L'archéologie du peuple lycien". V. Fromentin, S.Gotteland (ed.). *Origines Gentium*. Bordeaux.

Diler, N. K. (1996). *Anadolu Girlandlı Sunakları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum.

Diler, A. (2009). *Sedir Adası: Kedreae,* Muğla Üniversitesi Matbaası, Muğla.

Dinçer, İ. D. (2020). "Cults and Religious Life of Pamphylia from the Archaic to the Late Antique Period", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

Dinsmoor, W. B. (1950). *The Architecture of Ancient Greece: An Account of its Historic Development,* New York.

Dinstl, A. (1990). "Götter in Lykien", Ed. Anon. *Götter, Heroen, Herrscher in Lykien. Katalog der Ausstellung Schloss Schallaburg.* Wien-München, 132-133.

Doğan, T. (2020). *Euromos Zeus Lepsynos Tapınağı,* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Muğla.

Douglas, M. (1990). "The Pangolin Revisited: A New Approach to Animals Symbolism". *Signifying Animals: Human Meaning in the Natural World.* Ed. Roy Willis, London & New York: Routledge, 25-36.

Dökü, E. (2021). "2019 Uylupınar Erken Kibyra Yüzey Araştırmaları", *Phaselis* VII, Antalya, 133-146.

Duman, E. (2019). *Afyon Müzesi'nde Sergilenen Kapı Tipi Mezar Stelleri,* Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Arkeoloji Programı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

Duggan T. M. P. (2010). "The Lycian port of Patara and its environs during the 13th and 14th centuries – An interpretation". *Gephyra 7*: 47-72.

Durkheim, E. (2005). *Dini Hayatın İlkel Biçimleri,* Çev. F. Aydın, Ataç Yayınları, İstanbul.

Dursun, Ö. (2021). *Anadolu ve Balkanlarda Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerde Görülen Pişmiş Toprak Ev Modelleri ve Sunaklar,* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Arkeoloji Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.

Duru, R. (2008). *MÖ 8000'den MÖ 2000'e Burdur-Antalya Bölgesinin Altı bin Yılı.* Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.

Durugönül, S. (2009). "Dağlık Kilikia (Olba Territorium'u) Yerel Heykeltıraşlık Unsurları", Ed. Y. Özdemir, Mersin Sempozyumu, 62-69.

Durugönül, S.-Aydın, A.-Kaplan, D.-Tepebaş, U. (2013). *Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu: Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler,* Ed. S. Durugönül, KAAM Yayınları-2, Mersin.

Durukan, H.- Has, A. C. (2020). "Antik Dönem Yunan Dünyası'nın Ağır Başlı ve Zarafetli Kadınları: Puducitia ve Herculaneum Tipli Kadınlar", Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 9, 172-180.

Dündar, E. (2008). *Hellenistik ve Roma Dönemi Patara Unguenteriumları*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Dündar E. (2020). "Liman ve Ticaret". H. İşkan- F. Şahin (ed.). *Lykia'nın Akdeniz'e Açılan Kapısı*. Ankara: 87-92.

Dyggve, E. (1960). *Lindos: Fouilles de I'Acropole 1902-1914 et 1952,* 3.1, 3, 2, *Le sanctuaire d'Athena Lindia et I'architecture lindienne,* Copenhagen&Berlin.

Eck, W. (1970). *Senatoren von Vespasian bis Hadrian. Prosopographische Untersuchung.* München.

Emre, K. (2010). "Hitit Sanatında Kültepe/Kaniş'in İzleri", *Anadolu'nun Önsözü Kültepe Kaniş Karumu Asurlular İstanbul'da.* Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, No: 78, İstanbul, 154-159.

Engels, B. (2022). "Das Grottenheiligtum Osthang von Pergamon. Eine Mikrostudie zur spathhellenistischen Kultpraxis". Mit einem Beitrag zu den Faunenresten von Peggy Morgenstern, Altertümer von Pergamon 17, Berlin.

Engin, Ş.D. (2019). "Tios ve Çevresinde Kültler", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ABD, Edirne.

Er, Y. (2006). *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Phoenix Yayın Evi, Ankara.

Erbaşı, F. S. (2014). "Hitit Dönemi'nde Bir Kült Objesi Olarak Sunak", *Proceedings of the Eighth International Congress of Hittitology,* Warsaw, 5-9 September 2011, Ed. P. Taracha – M. Kapelus, Warsaw, 775-792.

Erder, C. (1967). *Hellenistik Devir Anadolu Mimarisinde Kyma Rekta – Kyma Reversa*, ODTÜ, Yayın No: 8, Ankara.

Erdinç, Z. (2020). "Aizanitis Bölgesi Mezar Taşları", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Arkeoloji Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Denizli.

Erginer, G. (1997). *Kurban: Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Ritüelleri,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Erten, E. (2007). "Küçük Asya'nın Güneyindeki Helios Kültleri", Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri ABD, İstanbul.

Fıratlı, N. (1965). "İstanbul'un Yunan ve Roma Dönemi Mezar Stelleri", *Belleten* 29, Sayı 114, 263-324.

Fittschen, K. (1996). "Courtly Portraits of Women in the Era of Adoptive Emperors (AD 98-180) and Reception in Roman Society", in *I Claudia: Women in Ancient Rome,* (Eds. D. Kleiner and S Matheson), New Haven, 42-52.

Frankfort, H. (1965). *Cylinder Seals a Documentary Essay On The Art and Religion of the Ancient Near East*, The Gregg Press, London.

Fraser, P.M. (1977). *Rhodian Funerary Monuments,* Oxford At The Clarendon Press, Oxford.

Frei, P. (1990). "Die Götterkulte Lykiens in der Kaiserzeit", ANRW 2 /18.3, 1729-1864.

French, D. (1999-2000). "Inscriptions of Southern Lycia, Adalya IV, Antalya, 173-180.

Fuchs, W. (1969). *Die Skulptur Der Griechen,* Hırmer Verlag, München.

Ful, Ş.D. (2008). "Yazıtlar Işığında Mysia Bölgesi Kültleri", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Gaifman, M. (2018). "The Greek Libation Bowl Emsodied Object", in: *The Emsodied Object in Classical Art,* Special Issue of the Journal Art History, eds. Verity Platt and Michael Squire, 444-465.

Garland, R. (1985). *The Greek way of Death*, Cornell University Press, New York.

Gazdac, C.-Gudea, N. (2006). *POROLISSUM,* Coins from Roman Sites and Collections of Roman Coins from Romania, *Royal Numismatic Society,* CNSIS Grant no. 413, (ed.) Cristian Gazdac, Cluj-Napoca.

Gebhard, E.R. (1999). "The Theater and the City", Ed. W. J. Slater, The University of Michigan Press, 113-128.

Gerçek, S. (2020). "Arkeolojik Bulgular ve Yazıtlı Belgeler Işığında Hitit Krallarının Libasyon Sahneleri", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Gitin, S. (1989). "Incense Altars From Ekron, Israel and Judah: Context and Typology", Eretz-Israel, Archaeological, Historical and Geographical Studies, Vol. 20, Jerusalem, 53-67.

Gitin, S. (2011). "Stone Incense Altars", *Askhelon 3: The Seventh Century B.C.,* (Eds.), L.E. Stager, D.M. Master and J.D. Schloen, 581-588.

Gradel, I. (2002). *Emperor Worship and Roman Religion,* Clarendon Press, London.

Gregorovius, F. (1898). *The Emperor Hadrian, A Picture of the Graeco-Roman World in His Time,* (Çev. Mary, E. Robinson), London.

Grüßinger, R. (2012). *Girlanden, Greifen und Eroten-Pergamon und die hellenistische Baudekoration, Pergamon Panorama der Antiken Metropole: Begleitbuch zur Ausstellung,* Mıchael Imhof Velag, Berlin, 87-91.

Gülsefa, G. (2023). *Myndos-Asar Adası Apollon Arkhegetes Kutsal Alanı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Bursa.

Günata, G. (2017). *The Cult of Artemis at Klaros in Relation with the Worship of the Goddes in Western Anatolia and Greece*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.

Gürer, A. (2006). Örneklerle Sunak Tipolojisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Güterbock, H. G. ve Kendall, T. (1995). "A Hittite Silver Vessel in the Form of a First", *The Ages of Homer. A Tribute to Emily Townsend Vermeule,* 45-60.

Haas, V. (1994). *Geschishte der Hethitischen Religion*, E. J. Brill, New York.

Habicht, Ch. (1969). *Die Inschriften Des Asklepieions,* AvP, VIII, 3.

Harden, A. (2014). "Animals in Classical Art". In *The Oxford Handbook of Animals in Classical thought and Life*, Ed. Gordon Lindsay Campbell. Oxford University Press, 24-60.

Harmon, D. P. (1978). "The Family Festivals of Rome", *ANRW* 2.16.2, 1592-1603.

Hastings, J. (1908). *Encyclopaediea of Religion and Ethics,* V. 1, New York.

Hellenkemper H.-F. Hild (2004). F. Hild, *Tabula Imperii Byzantini 8: Lykien und Pamphylien*. Wien.

Hellstörm, P. -Thieme, T. (1981). "The Androns at Labraunda: A Preliminary Account of their Architecture", *Medmd B,* 58-74.

Hellstörm, P. (1996). The Andrones at Labraynda. Dining Halls for Protohellenistic Kings", in: W. Hoepfner-G. Brands (Ed.) Basileia. *Die Paläste der hellenistischen Könige,* Mainz, 164-169.

Hennemeyer, A. (2013). "Das Athenaheiligtum von Priene: Die Nebenbauten-Altar, Halle und Propylon-und bauliche Entwicklug des Heiligtums", *AF* 27, 9-56.

Hepding, H. (1907). "Die Arbeiten zu Bergama 1904 – 1905", Athenische Abteilung 32, Athen, (161-240).

Herzog, R. (1899). *Koische Forschungen und Funde*, Leipzig Dieterichsche Verlags-Buchhandlung, Leipzig.

Hill, F. G. (1895). "Inscriptions from Lycia and Pisidia Copied by Daniell and Fellows", *The Journal of Hellenic Studies,* Vol. 15, 116-131.

Hochuli – Gysel, A. (1977). *Kleinasiatische glasierte Reliefkeramik, (50 V. CHR. BIS 50 N. CHR) Und Ihre Oberitalischen Nachahmungen,* Acta Bernensia VII, Berlin.

Hoepfner, W. (2006). "Die Griechische Agora im Überlick", *Die Griechische Agora,* (Eds. W. Hoepfner-L. Lehmann), Mainz, 1-28.

Hope, V. M. (1997). *Death Ancient Rome,* Routledge Sourcebokks for the Ancient World, New York.

Horsley, G.H.R. – Kearsley, R.A. (2007). "Greek and Latin Inscriptions in the Burdur Archaeological Museum: Funerary Inscriptions", BIAA 34, Ankara, 123-230.

Hoyle, P. (1968). *Delphi und sein Orakel: Wesen und Bedeutung das antiken Heiligtums,* Wiesbaden.

Höghammar, K. (2004). "The Inscribed, Cylindrical, Funerary Altars: Questions of Date and Stylistic Development", The Hellenistic Polis of Kos, State, Economy and Culture, Proceedings of an International Seminar organized by the Department of Archaeology and Ancient History, Uppsala University, 11-13 May, 2000, Boreas, 28, Upsala, 69-81.

Höghammar, K. (2021). "The moving movers. Foreigners buried on Kos in the Hellenistic period", *Karia and the Dodekanese, Cultural Interrelations in the Suotheast Aegean II, Early Hellenistic to Early Byzantine*, Ed. Birte Poulsen, Poul Pedersen and John Lund, Oxbow Books, London.

Hülden, O. (2006). *Gräber und Grabtypen im Berglend von Yavu (Zentrallykien). Studien zur antiken Grabkultur in Lykien,* Bonn.

Hülden, O. (2010). *Die Nekropolen von Kyaneai: Studien zur antiken Grabbkultur in Lykien II,* Lykische Studien 9, Teil 2, Bonn.

Hülden, O. (2019). "Likya Nekropolleri ve Ölü Kültü", *Lukka'dan Likya'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi,* (Eds. Havva İşkan-Erkan Dündar), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 155-167.

Işık, F. – Yılmaz, H. (1990). "Patara 1988", XI. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Antalya 18-23 Mayıs 1989, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1-22.

Işık, F. (1993). “Zur Kontinuitätsfrage der kleinasiatischen Girlandensarkophage während des Hellenismus und der Frühen Kaiserzeit”, *Grabeskunst Der Römischen Kaiserzeit,* (Ed. Guntram Koch), Verlag Philipp Von Zabern – Mainz Am Rhen, (9-21).

Işık, F. (1996). “Patara 1994”. *XVII. Kazı Sonuçları Toplantısı,* II: 160-161.

Işık F. (2000). *Patara: The History and Ruins of the Capital City of Lycian League*. Antalya.

Işık, F. (2007). *Girlanden-Sarkophage aus Aphrodisias,* Sarkophag-Studien Band: 5, Mainz Am Rhein: Philipp von Zabern.

Işık, F. (2007). “Lokasierung der Wekstaetten der Girlandensarkophage der Kleinasiatischen Hauptgruppe”, Akten Des Symposiums Des Sarkophag – Corpus 2001, Marburg, 2-7. Juli 2001, Verlag Philipp Von Zabern. Mainz Am Rhein, 280-289.

Işık, F. (2010). “Anadolu-Likya Uygarlığı, Likya’nın “Hellenleşmesi” Görüşüne Eleştirel Bir Yaklaşım”, Anadolu/Anatolia 36, 65-125.

Işık, F. (2011). *Caput Gentis Lyciae Patara "Likya Soyunun Başkenti*" H. Işık - Ş. Aktaş (ed.).

Işık, F. (2023). *Uygarlık Anadolu’dan Doğdu,* Akdeniz Ülkeleri Akademisi Vakfı Yayınları, 4. Basım, İstanbul.

Işın, G. (2007). *Patara Terrakottaları, Hellenistik ve Roma Dönemleri,* Patara V.1, Ege Yayınlar, İstanbul.

Işın G. (2010a). “The building complex on the Tepecik acropolis at Patara”. *Anatolian Studies* 60: 93-104.

Işın G. (2010b). *Tepecik Akropolü" Bey Evi" Kazıları (2003-2007): Geç Arkaik-Erken Klasik Dönem Terracottaları*. Olba Journal.

Işın, G.-Yıldız, E. (2017). “Tomb ownership in Lycia: Site selection and burial rights with selected rock tombs and epigraphic meterial from Tlos”, (Eds. J. R. Brandt, E. Hagelberg, G. Bjornstad, S. Ahrens), *Life and Dead in Asia Minor Hellenistic, Roman and Byzantine Times,* United Kingdom, 85-108.

Işın, G.- Sancaktar H. (2021). “Arykanda – Arifkale’den Hayvanlar Eşliğinde Tanrıça Heykelciği”, Olba XXIX, Ankara, (167-188).

İçenli, M. (2019). *Hatti ve Hitit Sanatında Kullanılan Sembol ve Mühürlerin Seramik Sanatında Estetik Bir Unsur Olarak Kullanımının Araştırılması,* Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Birleşik Sanatlar Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Kütahya.

İplikçioğlu B. (2016). “Bir Roma Eyaleti Olarak Likya”. H. İşkan, E. Dündar (ed.). *Lukka’dan Likya’ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos’un Ülkesi*. İstanbul: 60-67.

İşkan, H.- Korkut, T. (2008). "Eine Grabstele Aus Patara", Asia Minor Studien, Band 65: Vom Euphrat bis zum Bosporus Kleinasien in der Antike, Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65. Geburtstag, Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn, 335-348.

İşkan H. (2019). "Konum, Araştırma Tarihi, Kazılar". H. İşkan (ed.). *Patara: Kent, Liman, Kült*. İstanbul: 16-23.

İşkan H. (2020). "Konum ve Tarih". H. İşkan, F. Şahin (ed.). *Patara Lykia'nın Akdeniz'e Açılan Kapısı*. Ankara: 11-22.

Jessen, O. (1912). "Helios", RE, VIII-1, 58-93.

Johansen, K. F. (1951). *The Attic Gravve-Reliefs of the Classical Period,* Kopenhagen.

Kalinka E. (1900). "Zur historischen Topographie Lykiens". *ÖJh 3,1900*. Beiblatt: 37-68.

Kalkan, H.-Deniz, Ö. (2021). "Yılan Figürü ve Sembolizm", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi,* 10, 2328-2344.

Kamenjarin, I. (2011). "Anticki Sikuli -Altars", Muzej Grada Kastela, 95-100.

Kara, M. U. (2015). *Kappadokia Bölgesi Mezar Stelleri,* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

Karamut, İ. (1989). "Pisidia Antiocheia'sı Yakınında Bulunan Men Kutsal Alanı", *Türk Arkeoloji Dergisi, 48,* 193-203.

Karaüzüm, G. (2005). *Doğu Kilikia (Olba) Bölgesi Lahitleri,* Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

Kärin, K. (1984). *Variationen zum Thema "Nike" Betrachtet an Rundaltaren aus Rhodos und Kos,* ungedruckte Lizentiatsarbeit, Bern.

Kaya, M. A.-Özcan, K. T. (2016). "Roma İmparatoru Hadrianus ve Anadolu: Gezile, Eyaletler ve Kentler" *Vir Doctus Anatolicus,* (Ed. B. Takmer, E. N. A. Arca, N. G. Özdil), İstanbul, 494-514.

Keesling, C. M. (2003). *The Votive Statues of the Athenian Acropolis,* Cambridge.

Kelp, U. (2015). "Grabdenkmal und lokale Identität: ein Bild der Landschaft Phrygien in der römischen Kaiserzeit", *Asia Minor Studien* 74. Münster.

Keskin, H.-Şengül, N. Ç. (2022). "Determinations Concerning Grave Stelae with Banquet Relief Found in the Surroundings of Yalova in the Context of the Old and New Findings", LIBRI VIII, 27-49.

Kırdemir, N. (2000). "Hitit Sanat Eserlerinde Sunak Betileri", Muğla Üniversitesi, SBE Dergisi, Cilt 1, Sayı 2.

Kırdemir, N. D. (2001). "Silifke Müzesi' deki Büst Bezemeli Yuvarlak Sunaklar", Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi: 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 67-72.

Kılıçay, H. (2022). *Perge Batı Nekropolisi M58 Mezarı,* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Burdur.

Koch, G.- Kunze, M.- Effenberger, A. (1995). "Bizans Çağı Araştırmaları: Patara 1992", XV. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara 24-28 Mayıs 1993, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 279-302.

Koch, G. (2001). *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Başvuru ve El Kitapları Serisi: 8, İstanbul.

Koch, G. (2010). *Türkiye'deki Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri,* Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Monografi Dizisi, 5.

Koçak, G. (1996). "Sümer Silindir Mühür Resimleri", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi, Eskişehir.

Koçak M.-Dündar E. (2019). "Batı Lykia'nın Denize açılan Kapısı: Patara Limanı". H. İşkan (ed.). *Patara, Kent, Liman, Kült*. İstanbul: 286-301.

Koçak, İ. E. (2019). *Anadolu'da Hellenistik ve Roma Dönemi Cephe mimarisinde Girland Dekorasyonu,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Kolancı, B. Y.- Gümeli, O. (2022). "Attouda' dan Cornucopia Kabartmalı Silindirik Altar", *Oannes* -Uluslararası Eski Çağ Tarihi Araştırmaları Dergisi, 4/2, Samsun, 607-623.

Kolb F. (2016). "Beylikler Dönemi'nde Likya (MÖ. 550-360)". H. İşkan, E. Dündar (ed.). *Lukka'dan Likya'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi*: 36-45.

Kolb F. (2019). "Likya ve Pamphylia Eyaleti". O. Tekin (ed.). *Hellenistik ve Roma Döneminde Anadolu*. İstanbul: 314-334.

Korkut, T – Tekoğlu, R. (2003). "Grabinschriften aus Pamphylien un Lykien", Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Band 143, Bonn, 105 – 118.

Korkut, T. (2005). "Der Pamphylische- Kilikische Grabkult Im Lichte der Ostotheken", Ed./Hrsg. Havva İşkan- Fahri Işık, Güneybatı Anadolu'da Mezar Tipleri ve Ölü Kültü, Uluslararası Kollokyum, Antalya, 4.-8. Ekim / Oktober 1999, Lykia VI. 2001 / 2002, Antalya, 151-170.

Korkut, T. (2006). *Girlanden-Ostotheken Aus Kalkstein in Pamphylien Und Kilikien: Untersuchungen zu Typologie, Ikonographie und Chronologie.* Verlag Philipp Von Zabern-Mainz Am Rhein.

Korkut, T. (2007). "Grabaltare mit Girlanden in Pamphylien und Lykien", Akten Des Symposiums Des Sarkophag – Corpus 2001, Marburg, 2-7. Juli 2001, Verlag Philipp Von Zabern. Mainz Am Rhein, 327-333.

Korkut, T. (2008). "Adak Sunaklar Işığında Likya'da Artemis Kültü", Eds. İ. Delemen, S. Çokay Kepçe, A. Özdizbay, Ö. Turak, *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağan Kitabı*, İstanbul, 727-733.

Kourtzellis, I.-Kyriakopoulou, T. (2018). "Relief Altars From The Island Of Lesbos", Sculpture in Roman Asia Minor: Proceedings of the International Conference at Selçuk, 1-3 October 2013, (Ed. Maria Aurenhammer), ÖAI, Band 56, 303-318.

Köseoğlu, F. N. (2019). *Antik Dönem Heykellerinin Sergilenmesi: Sergileme ve Müzecilik Tarihi Açısından Genel Bir Değerlendirme,* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Müzecilik Programı, İstanbul.

Kremer, G. (2014). "Silvanus un die Quadriviae in der Zivilstadt Carnuntum: ein Heiligtum und seine Weihedenkmäler", *Römische Weihealtäre im Kontext,* Internationale Tagung in Köln vom 3. Bis zum 5. Dezember 2009, Weihealtäre in Tempeln und Heilitümern, Köln, 121-136.

Kurtz, D.-Boardman, J. (1971). *Greek Burial Customs,* Cornell University Press, London.

Kurtz, D. C. (1975). *Athenian White Lekythoi Patterns and Painters,* Oxford.

Küçükcan, M. (2019). *Akmonia Antik Kenti Mezar Stelleri ve Bomoslar,* Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak.

Labarre, G.-Özsait, M.-Özsait, N. (2007). "Sites Et Inscriptions De La Plaine Cillanienne", *Anatolia Antiqua XV,* 113-146.

Larson, J. (2007). *Ancient Greek Cults,* Routledge, New York.

Lindsay, H. (2000). "Death-pollution and funerals in the city of Rome: Death and disease in the ancient city", Routledge, London&New York, 152-173.

Lordoğlu, N. (2019). "Byzantion ve Kalkhedon'un Şehircilik Açısından İncelenmesi: Kuruluşundan Roma İmparatorluk Dönemi'ne Kadar", Cedrus VII, 169-194.

Lloyd, S.-Mellaart, J. (1965). *Beycesultan Vol. II,* The British İnstitute of Archaeology Ankara, 39-60.

Lochman, T. (2003). *Grab und Votivreliefs aus Phrygien,* Art Print, Basel.

Lund H. S. (1992). *Lysimachus: A study in early Hellenistic kingship*. London-New York.

Maiuri, A. (1925). *Nuova silloge epigrafica di Rodi e Cos*, Firenze Felice Le Monnier.

Maiuri, A. (1928). "İl Museo Archeologico Di Rodi Nell'Ospedale Dei Cavalieri", Clara Rhodos Vol.1, Rapporto Generale Sui Servizio Archeologico A Rodi E Nelle İsole Dipendenti Dall'Anno 1912 All'Anno 1927, İstituto Storico Archeologico Rodi, MCMXXVIII, Bergamo.

Malay, H.-M. H. Sayar, (2004). "A New Confession to Zeus From Twin Oaks", *Epigraphica Anatolica* 37, 183-184.

Mansel, A. M. (1978). A. M. Mansel, *Side*, 1978.

Marsic, D. (2018). "Funerary Altars of Roman Iader: The Study of the Topical Character and Function of Funerary Altars of the Roman Province of Dalmatia", Proceedings of the International Scholarly Conference Held in Split from September 27th to the 30th 2009, (Ed. N. Cambi-G. Koch), Knizevni Krug, Split, 2013, 383-418.

Masson, E. (1979). "Les Inscriptions Louvites Hieroglyphiques D. Emirgazi", *Journal Des Savants.*

Matern, P. (2002). *Helios und Sol, Kulte und Ikonographie des Griechischen und Römischen Sonnengottes.* Ege Yayınları, İstanbul.

Matthews, K. (1969). "Scutella, Patella, Patera, Patina A Study of Roman Dinnerware", *Expedition*, 11.4, 30-42.

Mckay, A. G. (1998). *Houses, Villas and Places in the Roman World*.

Meischner, J.-Cussini, E. (2003). "Vier Palmyrenische Grabreliefs im Museum von Antakya, *AA* 2, 97-105.

Meral, K. (2016). "Yunan ve Roma Mezar Stellerinin Gelişimi", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı, 37, 144-160.

Merkelbach, R. – Stauber, J. (2002). *Steinepigramme aus Dem Griechischen Osten: Band 4, Die Südküste Kleinasiens, Syrien und Palestina,* Saur Verlag München, Leipzig.

Mert, İ. H. (2016). "Priene'deki Gıda Pazarı", *OLBA* XXIV, Mersin, 365-418.

Milner, N. P. (2004). "Ancient Inscriptions and Monuments from the Territory of Oinoanda", Anatolian Studies 54, 44-77.

Mitchell, S.-McNicholl, A. W. (1978-79). "Archaeology in Western and Southern Asia Minor 1971-78, *Archaeological Reports* 25, 59-90.

Mitchell S. (2019). "Anadolu'da Geç Antik Çağ". O. Tekin (ed.). *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu*: 358-374.

Mitropoulou, E. (1977). *Deities and Heroes in the Form of Snakes*, Athens.

Morris, I. (1987). *Burial and Ancient Society: The Rise of the Greek-State,* Cambridge University Press, New York, Melborne, Sydney.

Morris, I. (1992). *Death-ritual and Social Structure in Classical Antiquity,* Cambridge University Press, London.

Morwood, J. (2013). *Hadrian,* Bloomsbury Press, New York.

Mörel, A. (2017). "Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Bir Kırsal Yerleşimin Gelişimi: Çatıören Örneği", Olba XXV, 381-420.

Mustata, S. (2015). "Pouring the Water, Offering the Wine. Instrumenta Sacra Depicted on Votive Altars From Roman Dacia", *Representations, Signs and Symbols, Proceedings of the Symposium on Religion and Magic,* Cluj-Napoca, 327-335.

Naour, C. (1977). "Inscritions de Lycie", Zeitschriften für Papyrologie und Epigraphik, Bd. 24, Rudolf Habelt GmbH, Bonn, 265-290.

Neumann, G. (1979). *Probleme Des Griechischen Weihreliefs,* Tubingen.

Newton, C. T. (1863). *A History of Discoveries at Halikarnassus, Cnidus and Branchidae*, London.

Novakova, L. (2011). "Funeral Rites and Cultural Diversity in Hellenistic Caria Based on Epigraphic and Archaeological Evidence", Anodos, Studies of the Ancient World 10, Trnava, 213-222.

Omont, H. (1902). *Missions archéologiques françaises en Orient aux XVIIe siécles II*, Paris.

Onur, F. (2001). "The Lamp-Stand Offerings of Primipilarius Flavius Bassus to Apollo Patroos in Patara", Epigraphische Mitteilungen Aus Antalya VI, *Epigraphica Anatolica,* 169-173.

Ormerod, H. A.-Robinson, E. S. G. (1914). "Inscriptions from Lycia", *The Journal of Hellenic Studies,* Vol. 34, 1-35.

Opreanu, C.-Lazarescu, V. (2015). "POROLİSSUM: A Roman Fort and Town on the Northern Frontier of the Roman Empire", Proceedings of the 22nd International Congress of Toman Frontier Studies, Ruse, Bulgaria, September 2012, 901-907.

Önen, N. T. (2013). "Hadrians Reisen im östlichen Mitteleer anhand neuer Inschriften aus Phaselis", *Adalya*, Sayı: 16, 93-17.

Öner E. (1997a). "Eşen Çayı Taşkın-Delta Ovasının Jeomorfolojisi ve Antik Patara Kenti". *Ege Üniversitesi Coğrafya Dergisi 9*: 89-130.

Öner E. (1997b). "Eşen Ovasının Alüvyal Jeomorfolojisi ve Lykia Antik Kentleri". *A. Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi 6*: 203-242.

Öner E. (1998a). "Zur Geomorphologie der Eşen-Deltaebene und des antiken Hafens von Patara in der Südwesttürkei". *Adalya 3*: 207-220.

Öner E. (1998b). "Lykia Limanlarının Kaderi. (Teke Yarımadası Kıyılarında Jeoarkeolojik Araştırmalar)". *AST XIX.I*: 419-440.

Öner E. (1999a). "Letoon Kazı Alanı ve Çevresinde Jeomorfolojik-Jeoarkeolojik Araştırmalar". *Ege Coğrafya Dergisi 10*: 51-82.

Öner E. (1999b). "Zur Geomorphologie der Eşen-Deltaebene und des antiken Hafens von Patara, Südwesttürkei", *Marburger Geographische Schriften 134*: 98-104.

Öz, C. (2021). "Andriake Limanı'ndan Koçbaşı Saplı Bir *Patera/Tagenon*", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 22, 157-168.

Özbay, A. (2010). "Doğu Dağlık Kilikia'da Kırsal Yerleşimlerde Tespit Edilen Yuvarlak Sunaklar", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Özdemir, B. (2016). "Tlos Tanrıları ve Kültleri" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Antalya.

Özdemir, B. (2018). "Fethiye Müzesinden Bir Grup Kabartmalı Sunak Işığında Likya'da Artemis'in Farklı İkonografileri", Cedrus VI, Antalya, 329-345.

Özdemir, B. (2019). "Karaveliler Lahdi Işığında Tlos Antik Kenti Ölü Kültü Uygulamalarına Bir Bakış", Anadolu'da Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Ölü Gömme Adetleri Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı (23-26 Temmuz 2018), Aizanoi IV Özel Sayı, Ankara, 721-749.

Özdil, N. G. (2020). "Antalya Müzesi'nden Zeus Khalazios İçin Yeni Bir Adak Yazıtı", *Cedrus VIII,* 489-495.

Özdilek, B. (2014). "Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Yüzey Araştırmaları", Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Kazı ve Araştırmaları, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Bo.51, Hatay, 351-376.

Özdoğan, M. (2013). "Neolithic Sites in the Marmara Region: Fikirtepe, Pendik, Yarımburgaz, Toptepe, Hoca Çeşme, and Aşağı Pınar", (Ed. Mehmet Özdoğan-Nezih Başgelen-Peter Kuniholm), *The Neolithic in Turkey, New Excavations & New Research, Northern Turkey and İstanbul,* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Özer, E.-Erdinç, Z. (2022). "Aizanoi Mezar *Bomos*larında Görülen Bezeme ve Figürler Üzerine Değerlendirme", *MJH XII,* Antalya, 79-89.

Özgüç, N. (1977). "Acemhöyük Saraylarında Bulunmuş Olan Mühür Baskıları", *Belleten XLI,* Sayı 162, 357-381.

Özgüç, N. (2015). *Acemhöyük – Buruşadum I Silindir Mühürler ve Mühür Baskılı Bullalar,* Türk Tarih Kurumu Yayın Evi, Ankara.

Özhanlı, M. (2014). "Side Apollon Kehanet Merkezi ve Omphalos Taşı, *Colloquium Anatolicum* XIII, 261-272.

Özhanlı, M. (2022). "Pisidia Antiokheiası Men Kutsal Alanı Hazine Binaları (Thesauroı)", Höyük, Sayı: 9, 113-135.

Öztürk, B. (2013). "Tios (Zonguldak-Filyos) Antik Kenti'nde Dinsel İnanışlar ve Kültler", *Güneş Karadeniz'den Doğar: Sümer Atasoy'a Armağan Yazılar,* (Ed.) Şevket Dönmez, Hel Yayınları, Ankara, 331-346.

Öztürk, H. S.- Süel, H. E. (2011). "Tloslu Ptolemaios'un Mezar Yazıtı", *Adalya XIV,* Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.

Öztürk, H.S.-Perk, H. (2011). "Haluk Perk Müzesi'nden Bir Grup Sozon Adak Sunağı", Tuliya II, Haluk Perk Müzesi Yayınları, 52-59.

Öztürk, Ö. T.-Türe, A. (2018). "Side Müzesi'nde Bulunan Antik Döneme Ait Taş Eserlerin Koruma Onarım Çalışmalarının İncelenmesi", Cilt 7, Sayı 49, (1169-1176).

Özüdoğru, Ş.- Özdeş, Ç.- Büyükkurt, Ş. (1998). "Kazı Evi Çevresi: Patara 1996", XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara 1998, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 53-80.

Özüdoğru, Ş. (2002). Patara Sikke Basımları ve Patara Kazıları 'ndan (1989-2001) Ele Geçen Sikkeler, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Parker, R. (2010). "A Funerary Foundation from Hellenistic Lycia", *Chiron* 40, 103-122.

Paton, W. R.- Hicks, E. L. (1891). *The Inscriptions of Cos,* Clarendon Press, Oxford.

Pérez, D. R. (2021). "The Meaning of the Snake in the Ancient Greek World", *Arts* 10. 2, MDPI, 1-26.

Pernice, E. (1932). *Hellenistische Tische, Beckenuntersätze, Altäre u. Truhen*, Berlin.

Petrović, B.-Katić, V.-Spasić, M. (2013). *Life in Clay: Neolithic Art on the Territory of Belgrade-Figural Plastic Artifacts from the Collection of the Belgrade City Museum,* Belgrad City Museum, Belgrad.

Poetto M. (1993). *L'iscrizione luvio- geroglifica di Yalburt. Nuove acquisizioni relative alla geografia dell'Anatolia sud-occidentale, Studia Mediterranea, 8*. Pavie.

Pfuhl, E.-Möbius, H. (1979). *Die Ostgriechischen Grabreliefs,* Verlag Philipp Von Zabern – Mainz Am Rhein.

Picard, C. (1961). "Sabazios, dieu thraco-phrygien: expansion et aspects Nouveaux de son Culte", *RA*, 129-176.

Radke G. (1949). "Patara". *RE XVIII/4*: 2555-2561.

Ramsay, W. M. (1897). *The Cities and Bishoprics of Phrygia.* Oxford.

Reinhartd, C. (2018). *Akroter und Arkhitektur: Figürliche Skulptur auf Dachern griechischer Bauten vom 6. bis zum 4. Jahrhundert v. Chr.* De Gruyter, Boston.

Retief, F.-Cilliers, L. (2010). "Burial customs and pollutions of death in ancient Rome: Procedures and Paradoxes", *Acta Theologica,* Vol. 26, No. 2, 128-149.

Ricciotti, D. (1978). *Terracotte votive dell 'Antiquarium Communale di Roma.* I- Arule, Roma.

Richter, G. M. A. (1961). *The Archaic Gravestones of Attica.* Phaidon Press, London.

Robert, L. (1971). *Les Gladiateurs dans I'Orient Grec,* Amsterdam.

Robertson, D. S. (1959). *Handbook of Greek and Roman Architecture,* Cambridge University Press.

Rodenwalt, G. (1925). *Der Sarcophag Caffarelli,* Walter de Gruyter, Berlin.

Roodenberg, J.-Roodenberg, A. S. (2007). "Ilıpınar ve Menteşe: Doğu Marmara'da Neolitik Döneme Ait İki Yerleşme", *Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı, Türkiye'de Neolitik Dönem Yeni Kazılar-Yeni Bulgular,* (Ed. Mehmet Özdoğan-Nezih Başgelen), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Romano, I. B. (1988)."Early Greek Cult ımages and Cult Practices" Early Greek Cult Practise: *Proceedings of the Fifth International Symposium at the Swedish Institute at Athens, 26-29, June 1986,* 51-68.

Roscher, W. H. (1915). *Neue Omphalosstudien: Ein Archäeologischer Beitrag zur vergleichenden Religions-Wissenschaft,* Leipzig.

Ruge W. (1927). "Lykia", *RE XIII/2*: 2270-2282.

Rumscheid, F. (1994). *Untersuchungen zur Kleinasitischen Bauornamentik des Hellenismus*, P. Von Zabern, 2 vols. XIII, Amsterdam.

Salapata, G. (2001). "An Exceptional Pair of Terracotta Arulae from South Italy". *Studia Varia from the J. Paul Getty Museum,* Volume 2, Occasional Papers on Antiquities, 10, Los Angeles, 25-50.

Sancaktar, H. (2016). "Arykanda Akropolisi Kutsal Alanları ve Kültleri", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Antalya.

Sancaktar, H. (2018). "Arykanda Antik Kenti'ndeki Athena Tapınağı'nın Lokalizasyonuna İlişkin Öneriler", Cedrus 17, Antalya, (359-375).

Sancaktar, H. (2019). *Arykanda Akropolisi Kutsal Alanları ve Kültleri*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Arykanda I, Ankara.

Saraçoğlu, A. (1997). *Antakya Yöresi Mezar Stelleri,* Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.

Sartre, M. (2003). *L'Anatolie hellénistique: de l'Égée au Caucase (334-31 av. j.-C.).* Paris.

Sayar, M. H. (1992). "Doğu Dağlık Kilikia 'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları 1990", Araştırma Sonuçları Toplantısı 9, Kültür Bakanlığı Yayınları, (137-160).

Sayar, M. H. (2000). *Die Inschriften Von Anazarbos und Umgebung I,* R. Habelt, Bonn.

Sayar, M. H. (2003). Kiliki'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, *20. Araştırma Sonuçları Toplantısı,* Cilt II, 59-70.

Sina, A. (2015). "Eskiçağda Atina'da Şenlikler", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2. 1, 24-59.

Schäfer, A. (2014). "Weihealtäre in Statthaltersitzen und Benefiziarierheiligtümern", *Römische Weihealtäre im Kontext,* Internationale Tagung in Köln vom 3. Bis zum 5. Dezember 2009, Weihealtäre in Tempeln und Heilitümern, Köln, 397-412.

Schafer, J. (1968). *Hellenistische Keramik aus Pergamon,* Pergamenische Forschungen Bd.2, de Gruyter, Berlin.

Schede, M. (1964). *Die Ruinen von Priene,* Walter de Gruyter, Berlin.

Schilling, R. (1964). "Roman Festivals and their Significance", *Acta Classica* 7, 44-56.

Schuler C. (2016). "Hellenistik Dönem'de Likya ve Likya Birliği (MÖ 4. – 1. yüzyıl)". H. İşkan, E. Dündar (ed.). *Lukka'dan Likya'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi*. İstanbul: 46-59.

Schuler C. (2019). "Patara Tarihi: Klasik Çağ'dan Lycia Eyaleti'nin Kuruluşuna Kadar", H. İşkan (ed.). *Patara: Kent, Liman, Kült,* İstanbul: 68-84.

Schuler C.-Zimmermann K. (2019). "Patara Tarihi". H. İşkan (ed.). *Patara: Kent, Liman, Kült*, İstanbul: 68-103.

Schwarzberg, H. (2009). "Neolithic "Cult Tables" from Barçın Höyük", *Anatolica* XXXV, 167-177.

Seeher, J. (1993). *Tarih Öncesi Çağlar'da Ölüm ve Gömü,* (Çev. S. Gülçur), Arkeoloji ve Sanat, 59, 9-15.

Serdaroğlu, Ü. (1971). "Euromos 1969, 1970", *Anatolien Studies*, 21, 47-48.

Sezen, G. (2015). "M.Ö I. Bin 'de Anadolu'da Geç Asur ve Geç Babil Mühürleri", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Shoe, L. T. (1950). "Greek Mouldings of Kos And Rhodes", Hesperia Vol. 19, 338-154.

Smith, R. R. R. (2009). "Aphrodisias 2007", 30. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, 26 – 30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 327-340.

Sonkaya, A. K. (2019). *Lydia Bölgesi Hellenistik Dönem Mezar Stelleri,* Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

Söğüt, B.-Sezgin, T.-Dönmez, B. (2008). "Çivril'den Hierapolis Müzesine Taşınan Arkeolojik Eserler", *25. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Cilt III,* 212-232.

Söldner, M. (2010). "An der Seite des Kaisers: Sabina", in *Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst,* (Ed. P. Bol), Mainz, 224-228.

Spagnoli, F. (2015). "In the nostrils of God: Stone incense altars in Phoenician Cult contexts", BAAL Hors – Serie X, Beyrouth, 215-234.

Steckner, F. N. (2014). "Weihealtäre im Römischen Köln", *Römische Weihealtäre im Kontext,* Internationale Tagung in Köln vom 3. Bis zum 5. Dezember 2009, Weihealtäre in Tempeln und Heilitümern, Köln, 137-154.

Stern, G. (2015). "The new Cult of Pax Augusta 13 BC-AD 14, *Acta Ant. Hung,* 55, 1-16.

Stern, I. (2019). "Incense Altars", Excavations at Maresha Subterranean Complex 169, *Final Report Seasons 2000-2016,* 88-100.

Strocka, V. M. (1996). "Datierungskriterien kleinasiatischer Girlandensarkophage, *AA,*

Şahin, F. (2010). *Patara Metal Buluntuları*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Şahin, M. (2000). *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları* TTK Yayınları, Sayı 52, Ankara.

Şahin, N. E. A. (2006). *Yazıdere (Seyitgazi) Zeus Kutsal Alanı ve Adak Yazıtları,* Ege Yayınları, İstanbul.

Şahin, N. E. A. (2007). "Neue Votivsteine aus dem Museum von Afyon", Gephyra 4, Antalya, 59-115.

Şahin, N.E.A.-Onur, F. (2008). "New Funerary Inscriptions from Lydia in the Kütahya Museum", Gephyra 5, 125-138.

Şahin, N. E. A. (2011). "Kütahya Müzesi'nden Adaklar", Arkeoloji ve Sanat, Sayı 137, İstanbul, 115-146.

Şahin, N. E. A. (2019). "Likya'da Tanrılar ve Kültler", *Lukka'dan Likya'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi,* (Eds. Havva İşkan-Erkan Dündar), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 311-323.

Şahin, E. A.-Yıldız, M. E. (2020). "Neue Weihungen aus dem Museum von Bursa", Gephyra 20, Antalya, 153-170.

Şahin, N. E. A.-Uzunoğlu, H. (2020). "Neue Weihungen an Hosios und Dikaios aus dem Museum von Eskişehir", Gephyra 19, Antalya, 189-230.

Şahin, R. (2020). "Miletos'tan (Ionia) Koç Başı Saplı Bir *Patera",* Seleucia, X, 329-354.

Şahin, S. (1994). *Die Inschriften von Arykanda*, IK 48, Öterreichische Akademie Der Wissenschaften Nordrhein -Westfälische Akademie Der Wissenschaften, Bonn.

Şimşek, C. (2020). "Laodikeia Apollon Altarı Kabartmaları", Pamukkale Tıp Dergisi, Cilt 13, Sayı 3, Denizli, 843-854.

Şimşek, M. (2022). *Kibyra Doğu Nekropolisi Claudii ve Flavii Aileleri Mezarlığı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Antalya.

Takımcı, M. Ç. (2016). *Antik Çağ'da Bayramlar ve Festivaller, (Yunan-Roma),* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Tarkan, D. (2011). *Kibyra Kabartmalı Sunakları-Tip, Biçem ve Atölye*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ABD, Antalya.

Tatar Ö. (2022). *Nümismatik veriler ışığında Lykia Bölgesi'nde Ptolemaios Egemenliği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Tatlı, M. (2023). *Arkaik Dönem Apollon Kutsal Alanlarında Onur Anıtlarının Kullanım Pratikleri,* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Tezli Yüksek Lisans Programı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Tavukçu, Z. A. (2007). "Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.

Temür, A. (2018). "Sinop Müzesi Hellenistik ve Roma Dönemi Mezar Stelleri", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Anarsan Sempozyumu Özel Sayısı, Ekim 2018, Yıl 11, Sayı 2, 921-945.

Tek, A. T. (2002). "Antik literatür ve Yazıtlardan Örneklerle Roma Dünyasında Ölüm", *Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Anadolu Sanat Dergisi,* 12, 121-148.

Tekçam, T. (2007). *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul.

Tekin, H. (2007). "Hakemi Use, Güneydoğu Anadolu'nun Son Neolitik Döneme Ait Yeni Bir Merkez": *Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı, Türkiye'de Neolitik*

Dönem Yeni Kazılar- Yeni Bulgular, (Ed. Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen), Arkeoloji ve Sana Yayınları, 47-56.

Tekinalp, V. M.-Gerçek, A. (2014). "2013 Yılı Arykanda Çalışmaları", Anmed, 20-25.

Tepebaş, U. – Durugönül, S. (2013). *Arkaik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlık Eserlerinin Kataloğu: Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu: Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*. Ed. Serra Durugönül, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) Yayınlar 2, Pitura Mersin Kitaplığı 3, Mersin, 35-152.

Thomas, R.-Masson, A. (2018). "Altars, sundials, minor architectural objects and models", *Naukratis: Greeks in Egypt,* The British Museum, 2-14.

Thomson, G. (2008). *Eski Yunan Toplumu Üzerine İncelemeler: Tarih Öncesi Ege,* (Çev. C. Üster), İstanbul.

Tıbıkoğlu, O. (2012). "Doğu Likya'da Artemis Kültü", Uluslarası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu, 04-07 Kasım 2009 Antalya, Sempozyum Bildirileri, Ayrı Basım, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.

Tillyard, E.M.W. (1917). "A Cybele Altar in London", The Journal of Roman Studies, Vol.7, London, 284-288.

Toynbee, J. M. C. (1971). *Death and Burial in the Roman World.* Thames&Hudson, London.

Tsouli, C. (2021). "Cultural interdependence between Kos and Karia as illustrated by the grave markers (*semata*) of the Hellenistic period", *Karia and the Dodekanese, Cultural Interrelations in the Suotheast Aegean II, Early Hellenistic to Early Byzantine,* Ed. Birte Poulsen, Poul Pedersen and John Lund, Oxbow Books, London.

Turak, Ö. (2011). *Roma Dönemi Pamphylia Lahitleri ve Atölye Sorunu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

Turner, W. (1820). *Jornal of a Tour in the Levant I-III,* London.

Türkmen, A. N. (2019). *Asur Ticaret Kolonileri Çağ'ında Kültepe Mühür ve Mühür Baskıları Üzerinde Sunak Tasvirleri,* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Türkoğlu, Ş. M. (2022). *Patara Lahitleri,* Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Antalya.

Uğurlu, E. (2000). "Likya Bölgesi Ölü Gömme Adetlerine Genel Bir Bakış", *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt 1, Sayı 2, Eskişehir, 359-389.

Uygun, Ç. (2000). "Patara Geç Hellenistik – Roma Dönemi Takıları", Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji ABD, Antalya.

Varkıvanç, B. (1998). "Eine Altarbekrönung aus Patara", Adalya, No. II, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yıllığı, İstanbul, 87-96.

Varkıvanç, B. (2001-2002). "Patara'da Bir Seramik İşliği", *Adalya* V. Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, 137-152.

Varkıvanç, B. (2017). "Xanthos Excavations of 2016: 2016 Yılı Ksanthos Kazıları", *Anmed* 15, 49-55.

Venning, T. (2011). *A Chronology of the Roman Empire,* London.

Weber, W. (1907). *Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Hadrianus,* Leipzig.

Weber, W. (1936). "Hadrian", *The Cambridge Ancient History, Vol XI* (1st Ed.) Cambridge University Press.

Weickert, C. (1913). *Das lesbische Kymation: Ein Beitrag zur Geschichte der antiken Ornamentik,* Leibzig.

Weinreich, O. (1912). "Θεοί επήκοοι", AM 37, 1-68.

Wiegartz, H.-Çobanoğlu, D. (2008). "Alexandreia Troas Bauglieder Einer Monumentalen Dorischen Architektur Aus Marmor Im Bereich Der Unteren Agora Und Ihrer Umbgebung", Asia Minor Studien, Band 55, Bonn, (186-223).

Wiener, W. M. (1988). *Griechisches Bauwesen in der Antike.* München.

Winter, I. J. (1986). *The King and Cup: Iconography of the Royal Presentation on Ur III*. Seals, Bibliotheca Mesopotamica, Vol. 21, Udena Publication, California.

Wörrle, M. (1999). "Artemis und Eleuthera in Limyra", Steine und Wege. Festschrift für Dieter Knibbe zum 65. Geburtstag, ed. P. Scherrer, Wien, 269-274.

Wright, R. P. (1943). "The Whitley Castle Altar to Apollo", The Journal of Roman Studies, Vol.7Vol.33, Part.1, 36-40.

Wulf, U. (1999). *Altertümer von Pergamon XV, Die Hellenistischen und Römischen Wohnhäuser von Pergamon*.

Yaman, H. (2006). *Amorium Antik Kenti Mezar Stelleri,* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale.

Yanıt, U. (2020). *Antik Yunan Mezar Stelleri İkonografisinde Hizmetkar,* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

Yaraş, A.-Erten, E. (2008). "Allianoi. Zwei neue Asklepios-Inschriften", Asia Minor Studien, Band 55, Studien zum antiken Kleinasien VI, Bonn, 83-92.

Yavaşça, G. (2019). *Trakya'da Roma İmparatorluk Dönemi Tanrıça Kültleri,* , Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne.

Yavis, C. G. (1946). *Greek Altars, Origins and Typology,* St. Luis University, Missouri.

Yavuz, F. (2002). *Milas Müzesinde Bulunan Hellenistik Döneme Ait Bir Sunak*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Yaylalı, A. (1979). "Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yıldıran, H. (2021). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Bir Grup Mezar Steli,* Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli.

Yıldırım, Ö. C. (2014). *Çanakkale Müzesi'ndeki Antik Çağ Mezar Stelleri,* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Yıldırım, A. (2016). *Bandırma Müzesi'ndeki Mezar Stelleri,* Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.

Yılmaz, H. (1993). "Tepecik Nekropolü: Patara 1991", XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara 25-29 Mayıs 1992, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 385-408.

Zagreanu, R. I. (2016). "Votive Statue Bases And Votive Altars From Porolissum", *Acta Musei Napocensis,* 53/1, 203-248.

Ziegler, K.-Sontheimer, W. (1965). *Der Kleine Paily Lexikon Der Antike*, C.1, Stutgart.

Zimmer, G. (1982). *Römische Berufsdarstellungen,* AF 12.Gbr. Mann Verlag, Berlin.

Zimmermann K. (1999). "Lykia", *DNP 7*: 559-560.

Zimmermann K. (2016). "Osmanlı Fethine Kadar Doğu Roma ve Bizans Dönemi'nde Lykia" H. İşkan, E. Dündar (ed.). *Lukka'dan Likya'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi,* İstanbul: 68-77.

Zimmermann K. (2019). "Patara Tarihi: Lycia Eyaleti'nin Kuruluşundan Geç Antik Çağ'a Kadar". H. İşkan (ed.). *Patara: Kent, Liman, Kült*, İstanbul: 84-100.

Zoroğlu, L. (2006). “Dağlık Kilikya ve Likya’da Ölü Gömme Gelenekleri ve Mezar Mimarisi İlişkileri Üzerinde Bir Deneme”, III. Likya Sempozyumu, 7-10 Kasım 2005, Antalya, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya, 917-929.

Zwickel, W. (2010). “Clay and Stone Altars and Piece of Mortar”. *Yavneh* Volume I: *The Excavation of the “Temple Hill” Repository Pit and the Cult Stands* OBO Series Archaeologica, Gottingen, 106-109.

KATALOG

BÜYÜK SUNAKLAR

Kat. No. : 01.	**Lev.**1a-e.	**Çiz.** 3a-b. / 39a.
Envanter No. : Ptr- Alt.10.		
Buluntu Yeri : Patara Geç Antik Sur/ 5. Burç Çevresi.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 1.22 m, Kaide Ç. 0.94 m, Kaide Y. 0.25 m, Alt Gövde Ç. 0.77 m, Üst Gövde Ç. 0.74 m, Taç Profili Y. 0.10 m, Taç Profili Der. 0.07 m, Sunu Tablası Y. 0.12m, Sunu Tab. Ç. 0.76 m, Boğa Başı Y. 0.22,5 m, Boğa Başı Gen. 0.24 m, Boğa Başı ve Girland Der. 0.10,5 m, Büst Yük. 0.33 m, Büst Der. 0.09 m.		
Epigrafik Veri: Gövdenin alt kısmında beş satırdan oluşan Hellence yazıt vardır.		

Durum : Sunağın bazı bölümlerinde tahribat söz konusudur. Kaide profilleri, girland şeması, profili ve sunu tablası üzerinde büyük ölçekli kopmalar vardır. Özellikle taç ve sunu tablasındaki deformasyon nedeniyle profil çizgileri net takip edilmemektedir. Girland ve lünette yer alan portreler üzerinde de yoğun bir tahribat izlenmektedir. Sunağın yüzeyinde farklı bölümlerde birçok çatlak ve aşınma da mevcuttur. Ek olarak yüzeyde dikkat çeken bir renk değişimi vardır. Girland altı bölümde yanık izleri bulunmaktadır. Yer yer su izi, kireçleneme ve yapraklanmanın yanı sıra bazı noktalarda ise liken oluşumları da göze çarpmaktadır.

Tanım : Girlandlı mezar sunağıdır. Dairesel bir plinte üzerinde torus ve kyma rekta profillerinin üstünde tek sıra spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru hafif bir açıyla daralarak yükselmiştir. Gövde ve taç kısmı tek sıra spira ile bağlanmıştır. Sunak üstte geniş bir sunu tablasına sahiptir. Tahribata rağmen belli noktalardaki profiller taç kısmının kyma rekta şeklinde düzenlendiğine işaret etmektedir. Sunu tablası profilleri kısmen takip edilmekte olup üst kısımda ve merkezde 0.045 x 0.043 m ebatlarında bir zıvana deliği vardır. Zıvana deliğinin çevresini kapsayan yaklaşık 0.14 m çapında bir alan, oyularak çukurlaştırılmıştır. Gövdede dört kavisli bir girland vardır. Lotus ve akhantus yapraklarından oluşan girland, gövdenin merkezinde konumlanmıştır. Girland taşıyıcısı olarak bukefalionlar kullanılmıştır. Bukefalion boynuzlarından teneiaeler sarkmış, uçlarında ise uçuşan püsküller vardır. Girlandın altında sarmaşık dalları uzanır. Bunun dışında lotus çiçeği ve rozet gibi süslemeye yönelik farklı ögeler farklı noktalarda kullanılmıştır. Girland üstü boşluklarda ise portreler vardır. Toplamda dört farklı porte işlenmiştir. Tahribat nedeniyle büyük oranda yok oluş olsa da bazılarının saç ve elbise kıvrım detayları takip edilebilmektedir. Boğa başları genel anlamda anatomik yapıya uygun verilmiştir. Gözler iri ve dışa taşkındır. Burun ve ağız küt bir yapıyla sonlanmaktadır. Baş ve alındaki perçemler, dağınık orak biçimli ve plastik yapıdadır.

Kullanım amacı : Sepulkral.

Bibliyografya : Korkut, 2001: 331, Taf. 116, 5.

Tarihlendirme : MÖ 1. yüzyılın sonu.

Kat. No. : 02.	**Lev.** 2a-d.	**Çiz.** 3c-d / 39c.	
Envanter No. : Ptr- Alt.09.			
Buluntu Yeri : Patara Geç Antik Sur/ 5-6. Burç Arası.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 1.08 m, Kaide Ç. 0.84 m, Kaide Y. 0.13 m, Alt Gövde Ç. 0.67 m, Üst Gövde Ç. 0.65 m, Sunu Tablası Y. 0.10 m, Sunu Tab. Ç. 0.64 m, Boğa Başı Y. 0.23 m, Boğa Başı Gen. 0.14 m, Boğa Başı Der. 0.08 m, Girland Der. 0.06 m.			
Epigrafik Veri: Taç profili ile girland arasında tek sıra Hellence yazıt.			
Durum : Kısmen korunmuş büyük oranda tahribat olmuştur. Plinte üzerinde geniş bir kopma vardır. Bezeme elemanları neredeyse tamamen yok olmuş bazı bölümlerde kısmen takip edilebilir durumdadır. Özellikle girland ve girland taşıyıcıları zorlukla takip edilebilmektedir. Taç kısmına ait profiller çok küçük bir hat üzerinde iz vermektedir. Bunun dışında üst bölümün geneli fikir verecek düzeyde korunmamıştır. Taç kısmı ile sunu tablası arasında kalan bölüm tamamen yok olmuştur. Aşınma ve küçük ebatlı kopmalar özellikle gövdenin üst bölümüne doğru yoğunlaşmaktadır. Tahribat nedeniyle neredeyse tüm profiller, bezeme elemanları, özellikle de girland şeması zarar görmüş ve doğal yapısını kaybetmiştir. Gövdenin çeşitli noktalarında renk farklıkları söz konusudur. Özellikle girland hattı çevresinde yoğun bir kararma vardır. Olasılıkla bir dönem yangın nedeniyle oluştuğu düşünülen kararmalar, eserin malzeme yapısını da etkilemiştir. Bazı bölümlerde sararma ve kireçlenmeler oluşmuştur. Aynı şekilde yapraklanma ve liken oluşumları göze çarpmaktadır.			
Tanım : Girlandlı mezar sunağıdır. Kaide, dairesel plinte, kyma rekta ve spira profilleriyle şekillenmiştir. Gövde alttan üste doğru daralarak yükselmiştir. Gövdeden taç kısmına tek sıra spira ile geçiş sağlanmıştır. Sunu tablası ve taç kısmına ait profiller korunmamış olması nedeniyle tanımlamamaktadır. Sunu tablasının üst kısmında ve merkezde 0.05x0.06 m boyutlarında bir zıvana deliği bulunmaktadır. Zıvana deliğinin çevresini kapsayan 0.23 m çapında bir alan kabaca oyularak çukurlaştırılmıştır. Gövde üzerinde ve tam merkezde dört kavisten oluşan girland hattı bulunmaktadır. Kısmen korunan bir bölümden izlendiği üzere girlandların çiçeklerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Girland taşıyıcısı olarak boğa başları kullanılmıştır. Girland üstü kısımlar boş bırakılmıştır. Bukefalonların üzerinden teneiaeler sarkmaktadır. Uçlarında ise uçuşan püsküller görülmektedir. Kırık izlerinden ve korunan kısımlardan görüldüğü kadarıyla bukefalionlar ince ve uzun bir kafa yapısına sahiptir.			
Kullanım amacı : Sepulkral.			
Bibliyografya : Korkut, 2001: 329,332, Taf. 118, 1-3.			
Tarihlendirme : MÖ 1. yüzyılın sonu			

Kat. No. : 03.	**Lev.** 3a-f.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Alt.01.			
Buluntu Yeri : Doğu Roma Hamamı.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.59 m, Kaide Ç. 0.58 m, Kaide Y. 0.14 m, Alt Gövde Ç. 0.43 m, Üst Gövde Ç. 0.44 m, Sunu Tab. Ç. 0.46 m, Boğa Başı Y. 0.18 m, Boğa Başı Gen. 0.13 m, Boğa Başı Der. 0.07 m, Girland Der. 0.06 m.			
Epigrafik Veri: Yok.			

Durum : Büyük oranda tahrip olmuş, gövdenin tümünde kırık, kopma ve aşınmalar mevcuttur. Kaide profillerinin takip edilen hatları üzerinde deformasyon görülmektedir. Kaide ve girland arasında kalan bölümde aşınmaya bağlı bozulmalar izlenmektedir. Üst kısımda çanağın kenarları, girland, girland üstü boşlukta yer alan portreler ve zemin altında bazıları büyük ölçekli olmak üzere kırık ve kopmalar mevcuttur. Sunağı parçalara ayıran geniş boyutlu kırık ve kopmalar restore edilerek birleştirilmiştir. Bazı noktalarda renk değişimleri söz konusudur. Çanak ile girland arasında kalan alanda belirgin bir kararma hakimdir. Benzer durum kaide profilleri üzerinde de takip edilmektedir. Çeşitli noktalarda su ve kireçlenme izlerinin yanı sıra, bitkilenme ve liken oluşumları vardır.

Tanım : Girlandlı mezar sunağıdır. Kaide, dairesel plinte üzerinde yükselen torus ve kyma rekta profillerinden oluşmuştur. Devamında tek sıra spira ile gövdeye geçilmiştir. Kaide profilleri üzerinde bir kenet deliği yer almaktadır. Alttan üste doğru dik bir açıyla yükseltilmiştir. Diğer silindirik formlu sunaklardan farklı olarak taç profili ve sunu çanağından oluşan üst bölümde farklı bir düzenleme göze çarpmaktadır. Bu bölüm olasılıkla daha sonradan kesilmiştir. Girland düzenlemesinin gövde üzerindeki konumu orantısız bir şekilde üstte kalmıştır. Ayrıca yükseklik ve çap arasındaki uyumsuzluk da bu olasılığı doğrulamaktadır. Üstte 0.32 m çapında, 0.06 m derinliğinde bir çanak oluşturulmuştur. İç bölümde kaba bir işçilikle çukurlaştırıldığı görülen çanağın merkezi daha derin bırakılmıştır. Gövdenin üst bölümde kalmış üç kavisli bir girland düzenlemesi vardır. Akhantus ve lotus yapraklarından oluşan bir girland şeması resmedilmiştir. Genel bir bakış açısıyla çok hacimli olmayan sıkı bir girland yapısı izlenmektedir. Girland üstü boşluklara mezar sahiplerine ait olduğu bilinen portreler yerleştirilmiş ancak tahribat nedeniyle bunları kimliklendirmek zordur. Girland taşıyıcısı olarak bukefalionlar kullanılmıştır. Bir noktada kısmen korunan bir bukefalion'un doğal yapıda olduğu, küt bir çene yapısıyla betimlendiği görülmektedir. Geniş teneiae ve uçlarda uçuşan püsküller bulunmaktadır.

Kullanım amacı : Sepulkral.

Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme : MS 1. yüzyılın ilk yarısı

Kat. No. : 04.	**Lev.** 4a-d.	**Çiz.** 4 / 39e.	
Envanter No. : Ptr- Ep.412.			
Buluntu Yeri : M53 Anıt Mezarı / Batı Alan.			
Malzeme : Mermer.			
Ölçüler : Yük. 0.52 m, Kaide Ç. 0.45 m, Kaide Y. 0.07 m, Alt Gövde Ç. 0.37 m, Üst Gövde Ç. 0.36 m, Taç Profili Y. 0.05 m, Taç Profili Der. 0.03 m, Sunu Tab. Ç. 0.43 m, Boğa Başı Y. 0.11 m, Boğa Başı Gen. 0.10 m, Boğa Başı Der. 0.04 m, Girland Der. 0.03 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede dört satırlık Hellence yazıt vardır.			

Durum : Yer yer tahribat ve bozulmalar bulunmasına rağmen genel anlamda korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Kaide profillerin bazı bölümlerinde geniş ölçekli kopma ve kırıklar vardır. Girland iyi korunmuş bazı yerlerde küçük kırıklar ve aşınmalar söz konusudur. Sunu tablası ve taç kısmında yer alan dış bükey profiller büyük oranda deforme olmuştur. Gövdenin tamamında, çoğu yüzeysel olmak üzere çatlaklar oluşmuştur. Yüzeyde bölgesel renk değişimleri ve kireçlenme izleri vardır. Sunu tablası ve taç kısmı arasında kalan bölümde dikine inen murç izleri göze çarpmaktadır. Mermer yapısı, orta gözenekli ve gri-mavi amorf özelliktedir.

Tanım : Girlandlı mezar sunağıdır. Sunağın tabanı merkezde hafif ve kaba bir işçilikle oyulmuştur. Kaide, torus formlu dairesel bir plinte üzerinde devamında kyma rekta profilinden oluşmuştur. Kaide ve gövde arasında tek sıra spira yer almaktadır. Gövde alttan üste dik bir açıyla yükselmektedir. Gövdenin üstü ile taç kısmı yine tek sıra spira ile bağlanmıştır. Taç kısmı torus formlu tek profilden oluşmuş ve profilin merkezinden bir bilezik hat geçmektedir. Sunu tablasıyla taç kısmı arası dar tutulmuş, hafifçe dışa doğru genişleyerek yükseltilmiştir. Sunu tablası düz bırakılmış, zeminde zıvana deliği ya da oyulmuş bir çukur alan yoktur. Bu bölümde dışa taşkın bir profil görülmekte olup bozulmalar nedeniyle söz konusu profil yapısı kısmen takip edilebilmektedir. Gövdenin üst kısmında konumlandırılmış dört kavisli, simetrik bir girland görülmektedir. Sıkı ve dar yapıdaki girland, defne yapraklarından oluşmuştur. Ortalama 0.03 m kadar zeminden dışa taşkın olarak işlenmiştir. Girland kavislerinin merkezinde ve taşıyıcının üstünden dolandığı noktalarda manşetler kullanılmıştır. Girlandlar boğanın boynuzuna dolanmamış, bunun yerine başın üstünde kavis yaparak kesintisiz bir hat şeklinde devam etmektedir. Yalnızca bir yönde çizgisel düzeyde verilmiş teneiaeler betimlenmiştir. Uçlarda uçuşan püsküller görülür. Teneiaelerin arasında ise sunağın sepulkral amaçlı kullanıldığını gösteren dört satırlık Hellence yazıt yer almaktadır. Bu düzenleme aynı zamanda belirlenmiş bir yüzün cephe olarak kullanıldığına işaret etmektedir. Girland taşıyıcısı olarak bukranion kullanılmıştır. Üçgen yapıdaki bukranion uzun ve incelerek devam eden çeneyle sonlanmıştır. Boynuzlar dışa doğru yatay kavislidir.

Kullanım amacı : Sepulkral.

Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme : MÖ 2. yüzyıl sonu.

Kat. No. : 05.	**Lev.** 5a-d.	**Çiz.** 5 / 39b.
Envanter No. : Ptr- Ep.533.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur / 6. Burç Çevresi		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.70 m, Kaide Ç. 0.68 m, Kaide Y. 0.10 m, Alt Gövde Ç. 0.54 m, Üst Gövde Ç. 0.50 m, Taç Profili Yük. 0.07 m, Taç Profili Der. 0.05 m, Sunu Tab. Ç. 0.55 m, Boğa Başı Y. 0.15 m, Boğa Başı Gen. 0.09 m, Boğa Başı Der. 0.03 m, Eros Yük. 0.18 m, Eros Gen. 0.14 m, Victoria Yük. 0.21 m, Victoria Gen. 0.10 m, Üzüm Salkımı Yük. 0.09 m, Üzüm Salkımı Der. 0.08 m, Girland Yük. 0.09 m, Girland Der. 0.05 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede iki satırlık Hellence yazıt vardır.		

Durum : Eser kısmen tahrip olmuştur. Kaide çevresi, girland kavisleri, taç profili ve sunu tablasında kırık ve kopmalar vardır. Özellikle girland üzerinde yoğun aşınma olmuş, bu nedenle detaylar belirginliğini kaybetmiştir. Yüzeyde yoğun renk değişimleri söz konusudur. Alt kısım koyu bir renk alırken üst bölgeler daha çok sarımtırak ve açık kahverengi tonlara sahiptir. Kireç ve likenler gövdenin belli bölgelerinde yoğunlaşmaktadır.

Tanım : Girlandlı mezar sunağıdır. Kaide, dairesel plinte üzerinde torus ve kyma rekta profillerine sahiptir. Kaidenin tabanında, merkezde bir zıvana deliği, kaidenin iki tarafında ise iki ayrı kenet deliği bulunmaktadır. Tek sıra spira ile gövdeye geçiş yapılmıştır. Alttan üste doğru daralan gövde yine tek sıra spira ile taç kısmına bağlanmıştır. Taç kısmı ile sunu tablası arasında geniş bir kanal bırakılmıştır. Sunu tablasının yüzeyi kaba bir işçilikle şekillendirilmiş olup merkezde 0.04 x 0.04,5 m ebatlarında bir zıvana deliği açılmıştır. Zıvana deliğinin çevresi de yine kaba bir işçilikle hafifçe oyulmuştur. Gövdenin tam ortasında dört kavisli bir girland şeması işlenmiştir. Kalın ve simetrik yapıdaki girland, çiçekler, asma yaprağı, sarmaşık, üzüm salkımı ve buğday başağı gibi farklı bezeme unsurlarından oluşturulmuştur. Ortalama 0.05 m kadar dışa taşkın olarak işlenmiştir. Girland üstü kısımlar boş bırakılırken, alt kısımlarda üzüm salkımları kullanılmıştır. Girland taşıyıcılar Patara örnekleri arasında alışılmışın dışında farklı özelliktedir. İki yüzde çıplak eroslar, bir yüzde giyimli bir kadın (olasılıkla Victoria), bir yüzde ise bukranion kullanılmıştır. Her iki eros benzer hareketle betimlenmiştir. Sol ayak önde, sağ ayak açılmış ve biraz daha yukarı kalkmış, kollar yukarıda girland kavisini taşır halde resmedilmiştir. Giyimli kadın figürü, ayak üstünde kıvrımları biriken, ince ve vücut hatlarını gösteren bir elbise giymiştir. Bukranion takip edildiği kadarıyla, ince, kemiksi ve üçgen yapıyla betimlenmiştir. Girland taşıyıcılarının her iki yanında, girland üstünden sarkan teneiaeler sallanmaktadır.

Kullanım amacı : Sepulkral.

Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme : MÖ 1. yüzyıl.

Kat. No. : 06.	**Lev.** 6a-d.	**Çiz.** 6 / 39d.
Envanter No. : Ptr- Alt.08.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur / 6. Burç Çevresi.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.66 m, Kaide Ç. 0.48 m, Kaide Y. 0.12 m, Alt Gövde Ç. 0.38 m, Üst Gövde Ç. 0.34 m, Taç Yük. 0.06 m, Taç Der. 0.04 m, Sunu Tab. Ç. 0.35 m, Boğa Başı Y. 0.18 m, Boğa Başı Gen. 0.13 m, Boğa Başı Der. 0.04,5 m, Girland Yük. 0.12 m, Girland Der. 0.035 m, Porte Yük. 0.08 m, Portre Gen. 0.07 m, Portre Der. 0.03 m		
Epigrafik Veri: Gövdenin alt ve üstünde Hellence yazıt.		

Durum : Kısmen korunmuş, büyük oranda tahrip olmuştur. Kaide tamamen kaybolmuş, gövdenin ise bazı bölümlerde yoğun biçimde deforme olduğu görülmektedir. Girland kavislerinin kısmen korunduğu görülse de düzenlemeyi net bir şekilde takip etmek zordur. Özellikle portre ve girland taşıyıcılar çok az korunmuştur. Taç kısmını oluşturan profiller neredeyse tamamen silinmiş, yalnızca ana profil çıkıntısının bir kısmı takip edilebilmektedir. Sunu tablası tamamen kaybolmuştur. Tüm bunlar dışında lokal çatlak ve aşınmalar mevcuttur. Yüzeyin genelinde liken ve farklı mantar oluşumları vardır. Özellikle üst kısımda geniş bir alana yayılmış olan bitkilenme dikkat çekicidir.

Tanım : Girlandlı mezar sunağıdır. Çok küçük bir profil hattı dışından kaide neredeyse tamamen yok olmuştur. Kaidenin tabanına küçük bir kenet deliği oyulmuştur. Tek sıra spira ile gövdeye geçilmiştir. Gövde alttan üste doğru daralarak yükseltilmiştir. Tek sıra spira ve devamında taç kısmı şekillendirilmiştir. Korunan küçük bir bölüm taç kısmının geniş bir torus ile hareketlendirilmiş olduğunu göstermektedir. Sunu tablası büyük oranda kaybolmuş olması nedeniyle formu hakkında fikir yürütülememektedir. Gövdenin merkezi sayılabilecek bir hatta girland şeması konumlandırılmıştır. Girland şeması dört kavisten oluşmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla lotus yaprakları kullanılmıştır. Kalın, ağır ve yay biçimli sarkan girlandlar izlenmektedir. Girland üstü boşluklarda portreler bulunmaktadır. Bazı portrelerin saç düzenlemeleri kısmi de olsa fikir verebilecek düzeyde korunmuştur. Girland taşıyıcısı olarak bukefalionlar kullanılmıştır. Girland uçları boğanın boynuzuna ön taraftan atılıp başın arkasına iliştirilmiştir. Farklı olarak, teneiaeler girland altından değil girlandın üstünden aşağı doğru sarkıtılmıştır. Teneiaelerin uçlarında kalın ve kısa yapılı uçuşan püsküller yer almaktadır. Boğa başları badem gözler, dolgun yapı, küt çene ve saç stilinin detaylı verilişiyle doğal aynı zamanda karakteristik özelliktedir. Girlandın üst kısmında iki satır alt bölümde ise üç satırdan oluşan Hellence yazıt bulunmaktadır.

Kullanım amacı : Sepulkral.

Bibliyografya : Korkut – Tekoğlu, 2003: 111–112, Nr. 15.

Tarihlendirme : MS 1. yüzyılın ikinci yarısı.

Kat. No. : 07.	**Lev.** 7a-d.	**Çiz.** 7a-c / 39f.	
Envanter No. : Ptr- Alt.23.			
Buluntu Yeri : Liman Caddesi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.44 m, Kaide Ç. 0.29 m, Kaide Y. 0.08 m, Alt Gövde Ç. 0,24 m, Üst Gövde Ç. 0,23 m, Taç Yük. 0.045 m, Taç Der. 0.03 m, Sunu Tab. Ç. 0.24 m, Boğa Başı Yük. 0.12 m, Boğa Başı Gen. 0.10 m, Boğa Başı Der. 0.04 m, Girland Yük. 0.08 m, Girland Der. 0.035 m, Porte Yük. 0.08 m, Portre Gen. 0.06 m, Portre Der. 0.03 m.			
Epigrafik Veri: Tek satır Hellence yazıt.			

Durum : Kısmen korunmuştur. Tahribat nedeniyle kaide neredeyse hiç takip edilememektedir. Gövde üzerinde alttan üste doğru dağılan kopmalar vardır. Taç kısmı ve bu bölümdeki profiller ve girland düzenlemesi kısmen korunmuş neredeyse tamamı yoğun biçimde aşınmıştır. Bazı bölümlerde olasılıkla bilinçli bir tahribatı işaret eden izler de mevcuttur. Yer yer kılcal çatlaklar ve dökülmeler vardır. Renk yüzeyde değişimleri belirgin şekilde görülebilmektedir. Kaidenin üst bölümünde dar bir alanda ise yanık izi göze çarpmaktadır.

Tanım : Girlandlı mezar sunağıdır. Oluşan tahribattan dolayı kaide üzerinde yalnızca kyma rektanın küçük bir bölümümü izlenebilmektedir. Kaidenin tabanında 4x4 cm ebatlarında bir kenet deliği vardır. Kaide ile gövde arasında kullanılan spira düzenlemesi bant şeklinde, yatay, yumuşak geçişli ve geniş bir düzenlemededir. Gövde alttan üste doğru eşit genişliktedir ve dik bir açıyla yükselmektedir. Üst bölümde yalnızca taç profilinin gövdeye bağlandığı noktada geniş bir bant şeklinde spira ile verildiği izlenebilmektedir. Devamında ise taç kısmını hareketlendiren trokhilos görülebilmektedir. Girland gövdenin merkezinden biraz daha üst bölüme yakın bir noktada çalışılmıştır. Üç kavisli bir girland düzenlemesi vardır. Yoğun tahribat dolayısıyla girlandı oluşturan bezeme unsurları ayırt edilememektedir. Kalın, hacimli ve sıkı bir girland yapısı söz konusudur. Girland üstü boşluklarda portrelerin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak tahribat nedeniyle herhangi bir detay görülememektedir. Girland taşıyıcı olarak bukefalionlar kullanılmıştır. Boynuzlar, yana ve hafif yukarı doğru açılmış ve girlandlar önden arkaya doğru boynuza dolanmıştır. Girlandların arkasından teneiaeler sarkıtılmıştır. Bukefalionlar ince ve uzun bir yüz yapısına sahiptir. Kısmi korunmuş olan bir bukefalion'un göz yapısı asimetrik bir işçiliği yansıtmaktadır. Gövde'de girland ile taç kısmı arasında büyük ölçekli tek sıra bir yazıt okunmaktadır.

Kullanım amacı : Sepulkral.

Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme : MS 1. yüzyılın 3. çeyreği

Kat. No. : 08.	**Lev.** 8a-e.	**Çiz.** 7d / 40a.
Envanter No. : Ptr- Alt.17.		
Buluntu Yeri : Gemicik Adası.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.76 m, Kaide Ç. 0.53 m, Kaide Y. 0.12 m, Alt Gövde Ç. 0.43 m, Üst Gövde Ç. 0.38 m, Taç Yük. 0.07m, Taç Der. 0.04 m, Sunu Tab. Ç. 0.40 m, Kantharos Yük. 0.09 m, Kantharos Gen. 0.06 m, Kantharos Der. 0.015 m, Girland Yük. 0.02 m, Girland Der. 0.01 m.		
Epigrafik Veri: Çok az korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Kısmen korunmuş olup bazı bölümleri yoğun şekilde tahribat görmüştür. Ön yüzde de kaide çevresinde bölgesel kırıklar izlenebilmektedir. Gövde üzerindeki tahribat, arka yüzde yoğunlaşmıştır. Bu alanda özellikle belli bir hat boyunca geniş bir kopma görülmektedir. Bu kopma kaide üzerinde kadar inmektedir. Taç profilleri sunu tablasına göre daha iyi korunmuşken özellikle sunağın arka yüzünde tamamen silinmiştir. Sunu tablasının profilleri hiç iz vermemektedir. Tablanın üst bölümünde de geniş bir kopma mevcuttur. Eserin genelinde aşınmanın tüm profiller ve yüzeyde tahribata neden olduğu anlaşılmaktadır. Yüzeyde kılcal çatlaklar ve gözeneklere sebep olan ufak çaplı dökülmeler mevcuttur. Yoğun bir kireçlenme göz çarpmaktadır. Bazı bölümlerde kireçlenme, profil ve hatların üzerini kapatmıştır. Renk farklılıkları belirgindir. Belli bölümlerde bitki ve yosun izleri görülürken bazı noktalarda ise yanık nedeniyle oluşmuş olduğu tahmin edilen kararmalar vardır.

Tanım : Yılan figürlü mezar sunağıdır. Dairesel plinte üzerinde torus ve kyma ile yükseltilen kaide tek sıra spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru daralarak devam eder. Oldukça yüksek bir gövde yapısı varıdır. Çok dar bir bölümde iz veren taç kısmının spira ile bağlanıp kyma rekta profili ile devam ettiği anlaşılmaktadır. Sunu tablasının merkezinde 0.04x0.05 m ebatlarında bir zıvana deliği vardır. Çevresi kaba bir işçilikle hafifçe çukurlaştırılarak genişletilmiştir. Sunağın arka yüzünde farklı bir düzenleme göze çarpar. Sonraki bir dönemde bilinçli olarak üst ve alt bölümlerdeki profiller ve aynı zamanda gövdenin tıraşlanarak düzleştirilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu bölüme 0.02x0.07 m ölçülerinde gövdeye göre dik konumlanan bir kenet deliği açılmıştır. Patara için alışılmışın dışında bir düzenleme söz konusudur. Çok ince bir yılan figürü gövdeyi girland formunda dolanır ve merkezdeki Kantharos'un içine doğru yönelmektedir. Ancak yoğun aşınma nedeniyle detaylar net anlaşılamamaktadır. Girland ve taç profili arasında kalan bölümde ise yine tahribat nedeniyle yalnızca birkaç harfi okunan bir yazıt kazınmıştır.

Kullanım amacı : Sepulkral?

Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme : MS 1. yüzyılın ilk yarısı

Kat. No. : 09.	**Lev.** 9a-d.	**Çiz.** 8 / 40c.
Envanter No. : Ptr- Ep.269.		
Buluntu Yeri : Hac kilise / 9. Açma		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.28 m, Alt Gövde Ç. 0.40 m, Üst Gövde Ç. 0.41 m, Taç Yük. 0.06m, Taç Der. 0.03 m, Sunu Tab. Ç. 0.46 m, Boğa Başı Yük. 0.10 m, Boğa Başı Gen. 0.06 m, Boğa Başı Der. 0.035 m, Girland Yük. 0.08 m, Girland Der. 0.035 m, Portre Yük. 0.11 m, Portre Gen. 0.10 m.		
Epigrafik Veri: Tek satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Alt gövde orta kısımdan itibaren kırık ve eksiktir. Girland şemasının bazı bölümleri günümüze ulaşmıştır. Taç profilleri büyük oranda eksiktir. Yazıtlı bölüm merkez alındığında her iki yanda büyük ölçekli kopmaların olduğu izlenmektedir. Taç kısmı ve sunu tablası arasında kalan kısma ait bir veri yoktur. Benzer durum sunu tablası için de geçerlidir. Ancak bu bölümde daha sonraki bir kullanımla bağlantılı olduğu tahmin edilen bir deformasyon ya da değişiklik söz konusudur. Girland üstün boşluklarda görülen porteler zemin seviyesine kadar yok olmuş, yalnızca portrenin hatlarını belli eden bir iz olarak kalmıştır. Portreler üzerinde görülen bu deformasyonun da bilinçli bir tahribata işaret ettiği düşünülmektedir. Aşınma ve küçük çaplı kopmalar eserin tümünde izlenebilmektedir. Bazı noktalarda aşınma nedeniyle eserin zemininin pürüzsüz bir hal aldığı anlaşılmaktadır. Yüzeyde renk farklılıkları vardır. Özellikler girland ve bukefalion çevresinde lokal kireç izleri ve yapraklanmalar göze çarpmaktadır.

Tanım : Girlandlı mezar sunağıdır. Olasılıkla daha sonraki bir kullanım için gövde ortadan kesilmiş ve yalnızca üst kısım kalmıştır. Kesilen bölüm kabaca tıraşlanmıştır. Kalan bölümden anlaşıldığı kadarıyla gövde benzer örneklerin çoğunda olduğu gibi daralarak yükselmektedir. Gövde ile taç tek sıra bant şeklindeki geniş bir spira ile bağlanmıştır. Bu sayede yumuşak bir geçiş yapılmıştır. Taç kısmı, kyma rekta ile profillendirilmiştir. Sunu tablasının olduğu bölüm oyularak derinleştirilmiştir. Ortalama 0.18 m derinleştirilen alanın çapı 0.30 metredir. Zeminde ve sunağın yazıta göre arka yüze açılan bir delik vardır. Gövdenin üste yakın bölümünde kalan hacimli bir girland şeması vardır. Taşıyıcılar tahribat nedeniyle tam anlaşılamamasına rağmen bukefalion kullanıldığı düşünülmektedir. Girland, başın üzerinden herhangi bir yere iliştirilmeden kesintisiz devam etmektedir. Girlandlar, taşıyıcıların üstünde Herakles düğümü ile birbirine bağlanmıştır.

Kullanım amacı : Sepulkral.

Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme : MS 1. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No. : 10	**Lev.** 10a-b.	**Çiz.** -
Kazı **Envanter No.** **:** Ptr- Arz.08.		
Buluntu Yeri : Doğu Nekropol Yüzey.		
Malzeme : Mermer.		
Ölçüler : Y. 0.41 m, Üst Gövde Ç. 0.39 m, Taç Profili Y. 0.05 m, Taç Profili Der. 0.03 m, Sunu Tablası Ç. 0.42 m, Girland Yük. 0.10 m, Girland Der. 0.04 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Girland şemasının alt kısmından itibaren kırık ve eksiktir. Aynı zamanda sunu tablasının bir kısmı korunmuş, bu noktada dikey olarak gövdeye doğru devam eden bir kopma vardır. Eserin genelinde özellikle profiller üzerinde aşınma ve kopmalar vardır.
Tanım : Kısmen korunmuş olan bir sunağın üst bölümüdür. Alt bölüm hakkında hiç veri bulunmamaktadır. Taç kısmı tek sıra spira ile gövdeden ayrılmıştır. Devamında torus ve kyma profili ile şekillendirilmiştir. Sunu tablası arada boşluk bırakılmadan hafif bir yatay açıyla dışa doğru açılarak yükseltilmiştir. Sunu tablası genel anlamda basıktır ve yüksek bir yapıda değildir. Çok hareketli bir girland yapısı söz konusudur.
Kullanım amacı : Sepulkral.
Bibliyografya : Işık-Yılmaz, 1990: Res. 15.
Tarihlendirme : MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Kat. No. : 11.	**Lev.** 10c-d.	**Çiz.** 9 / 40e.
Envanter No. : Ptr- Ep.373.		
Buluntu Yeri : Liman Hamamı / Palaestra.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.28 m, Çap. 0.36 m, Sarmaşık Dalı Yük. 0.015 m, Sarmaşık Dalı Der. 0.01 m.		
Epigrafik Veri: Üç satırlık Hellence yazıt vardır.		

Durum : Eserin küçük bir bölümü kısmen korunmuş olarak ele geçmiştir. Dolgu **Malzeme**si olarak kullanılmış olması nedeniyle ayrıca tahribat söz konusudur. Yüzeyde kopma ve çatlaklar bulunmaktadır. Bazı bölümlerde ise aşınma kaynaklı pürüzsüz alanların oluştuğu görülebilmektedir. Kireçlenme ve renk değişimi belirgindir. Özellikle bezeme alanı çevresinde bu değişime işaret eden geniş bir tabaka oluşmuştur. Ek olarak çeşitli noktalarda devşirme kullanımına ilişkin harç izleri görülmektedir.
Tanım : Alt gövde de kaideye ait tek iz kısmi olarak takip edilebilen spira çizgisidir. Üst bölüm tasarımına ait bir veri yoktur. Gövde de sarmaşık bezemesi bulunmaktadır. Sarmaşık dallarının girland gibi kullanıldığı görülmektedir. Karşılıklı duran sarmaşıklar ortada düğümlenmiştir. Orta kısımda korymbesler kullanılmıştır. Dallar ve yapraklar ana gövdeden ayrılmış ve çeşitli yönlere doğru hareketlenmiştir. Benzer örneklerle karşılaştırıldığında doğallıktan uzaklaşmaya başlayan bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Yaprak ve dallar metalik bir üsluba yakın bir işçilikte çalışmıştır. Sarmaşık düzenlemesinin altında ise büyük bölümü korunmuş olan üç satırlık yazıt bulunmaktadır.
Kullanım amacı : Sepulkral.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MÖ 1. yüzyıl sonu.

Kat. No.	: 12.	**Lev.**11a-d.	**Çiz.** 40b.
Kazı **Envanter No.**	**:** Ep.613.		
Buluntu Yeri	: Yamaç Evler-Yüzey.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçü	: Yük. 0.59 m, Üst Gövde Ç. 0.40 m, Taç Yük. 0.06 m, Taç Der. 0.045 m, Sunu Tab. Y. 0.035 m, Sunu Tab. Ç. 0.039 m, Sarmaşık Motifli Alanın Toplam Yük. 0.22m, 0.09 m, Sarmaşık Kabartma Der. 0.015 m.		
Epigrafik Veri	: Gövdenin alt kısmında dört satırı korunmuş Hellence yazıt.		

Durum	: Gövdenin kaideye yakın olan alt kısmı kırık ve eksiktir. Yan yüzlerde ve arka yüzde geniş kopmalar vardır. Taç profili üstünde kırık ve kopmalar söz konusudur. Sunu tablası da benzer şekilde tahribata uğramıştır. Yüzeyde kireç ve harç kalıntıları bulunmaktadır. Bazı bölümlerde yapraklanma ve liken oluşumları görülmektedir.
Tanım	: Sarmaşık motifli mezar sunağıdır. Kaide eksik olduğu için veri bulunmamaktadır. Gövde alttan üste doğru daralarak yükseltilmiştir. Gövde ile taç profili tek sıra spira ile bağlanmıştır. Genel anlamda hacimli bir taç yapısı söz konusudur. Torus ve devamında kyma profili ile taç kısmı şekillendirilmiştir. Taç ile sunu tablası arasında belirgin bir boşluk bırakılmıştır. Sunu tablası profilli bir çıkıntı ile belirginleştirilmiştir. Sunu tablasının merkezinde kare formlu bir zıvana deliği oyulmuştur. Gövdenin ortasında bir sarmaşık motifi şeması izlenmektedir. Çok yoğun ve sıkışık bir düzenlemede korymbes, asma yaprakları, üzüm salkımı, sarmaşık dalları ve yaprakları bir arada verilmiştir. Buna benzer örnekler arasında farklı bir süsleme düzenlemesi söz konusudur. Gövdenin ana dalları sunağın arka yüzünde kendi içinde döndürülerek ön yüzde birleştirilmiştir. Merkezdeki kalın dallardan henüz çok uzaklaşmamış olan alt dallar ayrılmıştır. Akhantus yaprakları oldukça hacimli verilmiştir. Yaprakların uçları *lappe* olarak bilinen Hellenistik Dönem işçilik modası gereği oyuk bırakılmıştır. Sarmaşık yaprakları ayrıntılı verilmiş olup damarlı yapı ön plana çıkarılmıştır. Genel düzenlemesi itibariyle oldukça doğal ve dönem özellikleri taşıyan bir işçilik vardır. Bu tipteki sunakların karaktersi bir diğer özelliği yazıtların yer aldığı bölüm burada da aynı noktada takip edilmektedir.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: MÖ 2. yüzyıl.

Kat. No. : 13.	**Lev.** 12a-d.	**Çiz.** 10a / 40d.	
Envanter No. : Ptr- Kte-344.			
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Apsisli Duvar.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.58 m, Kaide Ç. 0.46 m, Kaide Y. 0.13 m, Alt Gövde Ç. 0.36 m, Üst Gövde Ç. 0.30 m, Taç Yük. 0.06m, Taç Der. 0,035 m, Sunu Tab. Ç. 0.33 m, Niş Yük. 0.24 m, Niş Gen. 0.13 m, Niş Der. 0.035 m, Giysili Figür Yük. 0.20 m.			
Epigrafik Veri: Niş altında Üç satır Hellence yazıt.			
Durum : Büyük oranda korunmuştur. Küçük çaplı kırık ve kopmalar dışında kaide iyi **Durum**dadır. Gövde üzerinde küçük kırık ve ince çatlaklar dışında tahribat bulunmamaktadır. Taç profilinde iki ayrı noktada kırık vardır. Sunu tablası sunağın en yoğun tahrip olan bölümüdür. Yüzeyde yoğun bir renk farklılıkları izlenmektedir. Kaide çevresinde nişe kadar devam eden bir kararma söz konusudur. Gövdenin üst kısımlarında da koyuluk vardır. Bunu dışında yoğun kireç ve bitkilenme göze çarpmaktadır.			
Tanım : Mezar Sunağıdır. Kaide, dairesel yüksek bir plinte üzerinde torus ve kyma rekta profilleri verilmiş, devamında tek sıra yatay spira ile alt gövdeye bağlanmıştır. Gövde üste doğru belirgin bir açıyla daralarak devam etmektedir. Gövdede apsis formlu yüksek bir niş içinde giysili figür kabartması resmedilmiştir. Üst gövde, geniş ve bant formlu bir spira taç kısmına bağlanmıştır. Taç bölümü, torus ve derin bir bilezik profille şekillendirilmiştir. Bu bölümden sonra derin ve yüksek bir kanal bırakılmış, devamında sunu tablası verilmiştir. Yatay bir açıyla yükseltilen tabla, keskin bir geçişle bağlanmıştır. Sunağın gövdesinde niş içinde elini göğsüne götürmüş giysili bir figür betimlenmiştir. Sağ ayak hafifçe öne atılmış, devamında diz öne doğru çıkmış ve elbise altına belirgin hale gelmiştir. Sol ayak sabit ve hafif yana açılmıştır. Elbise kıvrımları her iki ayağın üzerinde birikmiştir. Sağ kalça yana doğru hareketlenmiş ve elbise bu bölümde gerilmiştir. Sağ kol karın hizasında kırılmış ve elbise altından göğüs üstünde sabittir. Sol kol aşağı doğru dik biçimde sarkıtılmış ve hareketsizdir. Elbise kıvrımları da benzer biçimde kola sarılarak dik bir şekilde zemine doğru sarkmıştır. Figürün başı örtülüdür. Elbise başın her iki yanından salınarak omuz üstüne atılmıştır. Genel anlamda elbisenin vücuda hâkim olduğu izlenirken diz ve ayak çevresinde keskin ve doğallıktan uzak kıvrımlar göze çarpmaktadır. Vücudun genel duruşu, ellerin hareketi ve başın hafifçe yana bakıyor olmasıyla bir veda gestusu içinde resmedilmiştir.			
Kullanım amacı : Sepulkral.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MS 1. yüzyıl sonu			

Kat. No. : 14.	**Lev.** 13a-d.	**Çiz.** 10b / 40f.
Envanter No. : Ptr- Alt.03.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur Çevresi.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.78 m, Kaide Ç. 0.63 m, Alt Gövde Ç. 0.50 m, Üst Gövde Ç. 0.48,5 m, Taç Yük. 0.06 m, Taç Der. 0.055 m, Sunu Tab. Ç. 0.51 m, Niş Yük. 0.34 m, Niş Gen. 0.20 m, Niş Der. 0.055 m, Giysili Figür Yük. 0.33 m, Giysili Figür Gen. 0.11 m.		
Epigrafik Veri: Niş altında dört satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Yoğun bir tahribat söz konusudur. Kaide neredeyse tamamen kaybolmuş, bu bölümdeki profiller kısmen korunmuş, yalnızca belli noktalarda takip edilebilmektedir. Alt gövde ile kaidenin birleştiği bölümde de yoğun bir deformasyon vardır. Gövdenin merkezinde sunağı yatay bir açıyla ikiye ayıran bir kırık izlenmektedir. Nişin kenar çizgileri figürün sağ bölümünde formunu kaybetmiştir. Gövdenin figüre göre sol yanında büyük bir kopma bulunmaktadır. Bu kırık taç altından zemine kadar devam etmektedir. Taç kısmı kısmen korunmuş olup yalnızda sağ yan bölümde iz vermektedir. Taç ile sunu tablası arasında kalan kanal da benzer biçimde bölgesel tahribata uğramıştır. Sunu tablası kısmen korunmuş olup net bir fikir edinilememektedir. Büyük ölçekli kırık ve kopmalar dışında gövdenin çeşitli bölgelerinde küçük kırık, kopma ve çatlaklar da mevcuttur. Renk farklılıkları dikkat çekicidir. Alt bölümlerde olasılıkla yanık kaynaklı kararmalar görülürken üst bölümde bitkilenme ve liken oluşumlarının neden olduğu düşünülen kararmalar bulunmaktadır. Ek olarak belli noktalarda kireç izleri de takip edilebilmektedir.

Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide kısmi korunmuş olması nedeniyle yalnızca trokhilos profilinden itibaren takip edilebilmektedir. Devamında tek sıra spira ile gövdeye geçilmiştir. Bu bölümde görülen spira, dar bir trokhilosu anımsatan iç bükey bir forma sahip olmasıyla dikkat çekicidir. Gövde alttan üste doğru hafifçe daralarak yükseltilmiştir. Kaidenin 0,16 m üstünde başlayıp taç kısmının altına kadar yükselen bir niş resmedilmiştir. Nişin alt kısmı düz bir zeminle verilmiş, üst bölüm ise apsis formludur. Taç kısmına tek sıra dikey spira ile geçilmiş, devamında ise trokhilos ve torus profilleri görülmektedir. Taç ile sunu tablası arasındaki kanal oldukça yüksek bırakılmıştır. Sunu tablasının dışa açılan profili yalnızca ön yüzde kısmi olarak takip ediliri, tablanın devamı hakkında veri bulunmamaktadır. Sunak gövdesinde yer alan nişin içinde giysili bir figür yer almaktadır. Figürün sağ ayağı geri sol ayağı taşıyıcıdır. Diz altından başlayarak vücudu tamamen saran bir elbise taşımaktadır. Sağ kol elbisenin içine dolanarak göğüs üstünde konumlanmış ve başı kapalıdır.

Kullanım amacı : Sepulkral.

Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme : MS 1. yüzyıl sonu

Kat. No. : 15.	**Lev.** 14a-f.	**Çiz.** 10c / 41a.
Envanter No. : Ptr- Alt.02.		
Buluntu Yeri : Makbara Mevkii.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.81 m, Kaide Ç. 0.55 m, Alt Gövde Ç. 0.43 m, Üst Gövde Ç. 0.41 m, Kaide Yük. 0.12 m, Taç Yük. 0.05 m, Taç Der. 0.04 m, Sunu Tab. Ç. 0.43 m, 1. Niş Yük. 0.31 m, 1. Niş Gen. 0.16,5 m, 1. Niş Der. 0.02 m, 2. Niş Yük. 0.25 m, 2. Niş Gen. 0.11 m, 2. Niş Der. 0.03 m, 1. Giysili Figür Yük. 0. 28 m, 1. Giysili Figür Gen. 0.10 m, 2. Giysili Figür Yük. 0.20 m, 2. Giysili Figür Gen. 0.07 m.		
Epigrafik Veri: Beş satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide neredeyse tamamen eksiktir. Yalnızca bir yüzde kaide profilleri kısmi takip edilebilmektedir. Kaide altı bölüm yoğun biçimde tahribata uğramıştır. Gövdenin merkezinde sunağı ikiye ayıran yatay bir kırık vardır. Söz konusu kırık birleştirilmiş olmasına rağmen eksik parçalar ağırlıktadır. Nişler deforme olmuş ve mimari formu net izlenememektedir. Taç kısmı diğer bölümler gibi tahribatın yoğun olarak görüldüğü bir alandır. Küçük bir bölümde taç profilleri iyi korunmuş bunun dışında neredeyse tamamen kaybolmuştur. Sunu tablasına ait profiller kaybolmuş ve bu bölümden de sınırlı veri edinilmektedir. Gövdenin hemen her yerinde çatlak ve dökülmeler görülmektedir. Bazı çatlaklar üstte sunu tablasından başlayarak alt gövdeye kadar kesintisiz devam ederken birçoğu küçük ve kılcal çatlaklar şeklinde izlenmektedir. Büyük nişin bulunduğu yüzün arkasında yer alan küçük niş içinde yer alan figür bilinçli bir tahribata uğramıştır. Kireç izi, mantar ve liken izleri yine sunağın hemen her noktasında yoğun olarak görülmektedir.

Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide gövdeye oranla daha dar olup dairesel plinte üzerinde torus ve kyma rekta profillerinden oluşmaktadır. Devamında ise tek sıra yatay spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru küçük bir açıyla daralarak yükseltilmiştir. Merkezde geniş bir niş ve içinde giysili bir figür resmedilmiştir. Bu nişin görüldüğü yüz yazıtla çevrelenmiş olduğundan ön yüz olarak kabul edildiğinde arka yüzde farklı bir nişin varlığı görülmektedir. Arka yüzdeki niş diğerine göre daha küçük verilmiştir. Ancak bu nişin içinde görülen figürün bilinçli bir şekilde tahrip edildiği anlaşılmaktadır. Gövdeden taç kısmına bant formlu tek sıra spira ile geçilmiş, silik bir torus ve kyma ise taç profilleri verilmiştir. Taç ile sunu tablası arasında kalan kanal oldukça yüksek bırakılmış ve bu alana iki sıra yazıt kazınmıştır. Büyük niş içinde izlenen figür çok az korunmuş olmasına rağmen ve bileklerine kadar devam eden bir elbise taşıdığı ve sağ elinin göğüs üstünde olduğu anlaşılmaktadır.

Kullanım amacı : Sepulkral.

Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme : MS 1. yüzyıl sonu

Kat. No. : 16.	**Lev.** 15a.	**Çiz.** 10d / 41.c
Envanter No. : Ptr- Ep.379.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.21 m, Gen. 0.24 m, Der. 0.15 m, Niş Gen. 0.12 m, Niş Der. 0.04 m, Giysili Figür Gen. 0.08 m.		
Epigrafik Veri: İki satır Hellence yazıt vardır.		

Durum	: Yalnızca niş'in bir kısmı, yazıtın dar bir bölümü ve girland ucu korunmuştur. Geri kalan kısmı eksiktir.
Tanım	: Mezar sunağıdır. Niş içinde belden aşağısı korunmuş bir figür yer almaktadır. Figürün sağ ayağı hafifçe yükseltilmiştir. Ayak bileklerine kadar inen bir elbise taşımaktadır. Niş kenarında girland olduğu anlaşılmaktadır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyıl sonu

Kat. No. : 17.	**Lev.** 15b-c.	**Çiz.** 10e / 41e.
Envanter No. : Ptr- Kte.390.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / 15 M Karelajı.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.21 m, Gen. 0.23 m, Der. 0.22 m.		
Epigrafik Veri: Yok.		

Durum	: Kısmen korunmuş, çok büyük oranda eksiktir.
Tanım	: Mezar sunağı parçasıdır. Niş içinde bir figür betimlenmiştir. Figür iki farklı elbise giymiştir ve elinde bir nesne taşımaktadır. Figürün sağ eli aşağı dik inerek bel seviyesinde öne doğru uzatılmıştır. Figür, elinde ne olduğu anlaşılamayan bir nesne tutmaktadır. Nişin kenarında girland ve girlandı taşıyan bukefalion görülmektedir. Girland boğanın boynuzuna dolanarak girland üstünden aşağı sarkıtılmıştır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyıl sonu

Kat. No. : 18.	**Lev.** 16a-d.	**Çiz.** 11 / 41b.
Envanter No. : Ptr- Ep.606.		
Buluntu Yeri : Nero Hamamı / Caldarium		
Malzeme : Mermer.		
Ölçüler : Yük. 0.70 m, Kaide Ç. 0.60 m, Kaide Y. 0.075 m, Alt Gövde Ç. 0.53 m, Üst Gövde Ç. 0.47 m, Taç Yük. 0.045 m, Taç Der. 0.045 m, Sunu Tab. Yük. 0.075 m, Sunu Tab. Ç. 0.54 m, Yılan Kabartması Yük. 0.12 m, Yılan Kabartması Der. 0.04 m.		
Epigrafik Veri: Altı satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Sunak büyük oranda korunmuş olarak ele geçmiştir. Kaide tamamen kırık ve eksiktir. Bazı bölümlerde kaide profilleri korunmuş ve genel anlamda profil düzenlemesi hakkında fikir vermektedir. Gövde üzerinde dikkat çekici tahribat yılan kabartmasında karşımıza çıkmaktadır. Birçok yerde kopma, kırık ve çatlaklar bulunan kabartmanın bazı bölümleri restore edilerek yapıştırılmıştır. Taç kısmı büyük oranda kırık ve belirginliğini yitirmiştir. Ancak bazı bölümler kısmi korunmuş ve bu sayede mimarisi hakkında veri evermektedir. Sunu tablası, benzer tahribatın görüldüğü bölümlerdendir. Üst kısım daha iyi korunmuşken kenar profilleri kaybolmuştur. Gövdenin çeşitli noktalarında küçük çatlaklar ve dökülmeler söz konusudur. Kireç ve su izinin yanı sıra farklı renkler de göz çarpmaktadır. Bazı bölgelerde ise liken ve bitkilenmeler vardır.
Tanım : Yılan figürlü mezar sunağıdır. Kaide oldukça alçak bir yapıdadır. Alçak bir plinte üzerinde torus, devamında kyma rekta ve spira ile sonlanmaktadır. Hem yükseklik hem de dışa açılması bakımından farklılık göstermektedir. Gövde alttan üste belirgin biçimde daralarak yükseltilmiştir. Gövde üzerinde sunağı üç kez dolanmış oldukça hacimli bir yılan kabartması tasvir edilmiştir. Tamamen simetrik yapıya uygun olarak işlenen yılan, oldukça iri ve hareketli bir görünüme sahiptir. Bazı bölümlerde yılanın pulları görülebilmektedir. Yılanın başı sunu tablasının merkezine doğru dik uzanmaktadır. Bu bölüm aynı zaman da sunağın ön cephesidir. Hem üst boşlukta hem de alt gövde de yazıt kazılıdır. Kuyruk kısmı kaide üzerine denk gelmektedir ve tek asimetrik durum yılan kuyruğunun kendi içinde kıvrımlanan yapısında karşımıza çıkmaktadır. Taç kısmı ve gövde tek sıra spira ile bağlanmış, devamında spira ve kyma ile profiller verilmiştir. Sunu tablası geniş ve alçaktır. Taç kısmından arada kanal ya da boşluk bırakmadan doğrudan dışa açılarak yükseltilmiştir. Sunağın malzemesi mavi ve gri renklerin hakim olduğu bir tona sahiptir ve orta gözenekli ve amorf katkılı olarak tanımlanabilir.
Kullanım amacı : Sepulkral.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MÖ 2. yüzyıl sonu / 1. yüzyıl başı.

Kat. No. : 19.	**Lev.** 17a-d.	**Çiz.** 12a / 41d.
Envanter No. : Ptr- Alt.04.		
Buluntu Yeri : Tepecik Nekropolü.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.91 m, Kaide Ç. 0.80 m, Kaide Y. 0.14 m, Alt Gövde Ç. 0.61 m, Üst Gövde Ç. 0.57 m, Taç Yük. 0.09 m, Taç Der. 0.06 m, Sunu Tablası Profil Yük. 0.09 m, Sunu Tablası Profil Der. 0.015 m, Sunu Tab. Ç. 0.61 m.		
Epigrafik Veri: Sekiz satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide ve sunu tablasının yan yüzü ve görülen büyük kopmalar dışında iyi korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Yüzeyde küçük çatlaklar ve kireç izleri vardır.
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide geniş ve yüksektir. Dairesel plinte, torus, trokhilos ve tek sıra spira ile verilmiştir. Gövde alttan üste daralarak yükselir. Taç kısmı, kyma rekta ve spira ile profillendirilmiştir. Sunu tablasının merkezinde bir zıvana deliği bulunmaktadır.
Kullanım amacı : Sepulkral.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 1. yüzyıl başı

Kat. No. : 20.	**Lev.** 18a-d.	**Çiz.** 12b / 41f.
Envanter No. : Ptr- Alt.05.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur Çevresi.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.78 m, Alt Gövde Ç. 0.41 m, Üst Gövde Ç. 0.39 m, Taç Yük. 0.10 m, Taç Der. 0.07 m, Sunu Tab. Ç. 0.47 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede sekiz satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide kırık ve eksiktir. Taç kısmı büyük oranda tahrip olmuştur. Sunu tablası kısmen daha iyi korunmuştur. Renk değişimleri ve liken oluşumları belirgindir.
Tanım : Mezar sunağıdır. Gövde alttan üste daralarak yükselir. Taç kısmı, spira ve kyma rektadan oluşumaktadır. Sunu tablasının merkezinde bir zıvana deliği bulunmaktadır.
Kullanım amacı : Sepulkral.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 1. yüzyılın ilk yarısı

Kat. No. : 21.	**Lev.** 19a-d.	**Çiz.** 12c / 42a.	
Envanter No. : Ptr- Alt.06.			
Buluntu Yeri : Yamaç Evler Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.74 m, Kaide Ç. 0.61m, Kaide Yük. 0.12 m, Alt Gövde Ç. 0.48 m, Üst Gövde Ç. 0.43 m, Taç Yük. 0.10 m, Taç Der. 0.04 m, Sunu Tab. Profili Y. 0.03 m, Sunu Tab. Ç. 0.43 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede yedi satır Hellence yazıt.			
Durum : Kaide üzerinde yer alan kırık dışında neredeyse tamamı iyi korunmuştur.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide dairesel bir plinte üzerinde geniş bir kyma rekta'dan oluşmaktadır. Daralarak yükselen gövde spira ile taç kısmına bağlanmıştır. Taç, torus ve kyma ile profillendirilmiştir. Tablanın üst kısmı boş bırakılmış ve yana doğru profil vermiştir.			
Kullanım amacı : Sepulkral.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MS 1. yüzyıl ortası			

Kat. No. : 22.	**Lev.** 20a-c.	**Çiz.** 12d / 42c.	
Envanter No. : Ptr- Alt.07.			
Buluntu Yeri : Tepecik Nekropolü, L-50 Doğusu.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 1.14 m, Alt Gövde Ç. 0.83 m, Üst Gövde Ç. 0.75 m, Taç Yük. 0.12 m, Taç Der. 0.10 m, Sunu Tab. Ç. 0.82 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede on bir satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kısmen korunmuş olup kaide eksiktir. Alt gövdenin büyük kısmı benzer şekilde kırık ve eksiktir. Taç belli bölümlerde korunmuş, sunu tablası tamamen yok olmuştur. Gövde üzerinde belirgin bir kararma ve çok yoğun liken oluşumları izlenmektedir.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Gövde daralarak yükseltilmiştir. Taç dışa taşkın düz ve yatay bir silmeyle verilmiştir. Sunu tablası taç kısmından oldukça yukarıda çalışılmıştır. Gövde altından kırık ve eksik olmasına rağmen Patara' da görülen en yüksek sunaktır.			
Kullanım amacı : Sepulkral.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MÖ 1. yüzyıl sonu.			

Kat. No. : 23.	**Lev.** 21a-b.	**Çiz.** 13a / 42e.
Envanter No. : Ptr- Alt.11.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur Çevresi.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.75 m, Alt Gövde Ç. 0.48 m, Üst Gövde Ç. 0.46 m, Kaide Yük. 0.11 m, Taç Yük. 0.08 m, Taç Der. 0.035 m, Sunu Tab. Ç. 0.45 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede üç satır Hellence yazıt vardır.		

Durum	: Kaide profilleri tamamen yok olmuş, taç ve sunu tablası kısmen korunmuştur. Renk farklılıkları belirgin olup, bazı bölümlerde kararma ve liken oluşumları izlenmektedir.
Tanım	: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Kaide ile gövde arasında tek sıra spira kullanılmış, gövde üste doğru daralmaktadır. Taç kısmına geçiş yine tek sıra spira ile sağlanmış trokhilos ile devam ettirilmiştir. Sunu tablasının dışa çıkıntılı profile sahip olduğu takip edilebilmektedir. Sunu tablasının merkezinde 0.055 x 0.06 m ebatlarında bir zıvana deliği vardır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyıl.

Kat. No. : 24.	**Lev.** 21c-d.	**Çiz.** 13b / 42b.
Envanter No. : Ptr- Alt.13.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur Yüzey.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.73 m, Kaide Ç. 0.64 m, Kaide Yük. 0.11,5 m, Alt Gövde Ç. 0.48 m, Üst Gövde Ç. 0.47 m, Taç Yük. 0.09 m, Taç Der. 0.065 m, Sunu Tab. Ç. 0.44 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede altı satır Hellence yazıt.		

Durum	: Kaidenin sağ alt köşesi ve sunu tablasının sağ üst kısmı kırık ve eksiktir. Gövdenin çeşitli noktalarında çatlaklar vardır. Renk farklılıkları görülmektedir.
Tanım	: Mezar sunağıdır. Kaide tabanında 0.20 x 0.19 m ebatlarında kanal formlu, kare şeklinde bir sabitleme yuvası vardır. Kaide dairesel bir plinte ile verilmiş, devamında yatay bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste hafifçe daralarak yükseltilmiştir. Taç kısmına geçiş, keskin bir açıyla doğrudan silme ile yapılmıştır. Taç kısmı tek profillidir.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyıl ortası

Kat. No. : 25.	**Lev.** 22a-d.	**Çiz.** 13c / 42d.
Envanter No. : Ptr- Alt.14.		
Buluntu Yeri : Oygu Mezar 16.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.52 m, Kaide Ç. 0.41 m, Kaide Yük. 0.08 m, Alt Gövde Ç. 0.35 m, Üst Gövde Ç. 0.34 m, Taç Yük. 0.08 m, Taç Der. 0.035 m, Sunu Tab. Ç. 0.38 m.		
Epigrafik Veri: Yok.?		

Durum	: Kaidenin sağ alt köşesinde görülen kopma dışında iyi korunmuştur. Yine aynı kopma üzerinden başlayıp sunu tablasının üstüne kadar devam eden dikey bir çatlak vardır. Renk farklılıkları görülmektedir. Bazı noktalarda kararma ve kireç izlerine rastlanmaktadır.
Tanım	: Mezar sunağıdır. Kaidenin iki yanında kenet delikleri görülmektedir. Kaide dairesel bir plinte ile verilmiş devamında yatay bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde dik bir düzlemde yükselmektedir. Taç, tek bir profil ile yana doğru açılmıştır. Sunu tablası doğrudan taç üzerinden yana ve üste doğru açılarak tek bir silme ile vurgulanmıştır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme	: MÖ 1. yüzyıl.

Kat. No. : 26.	**Lev.** 23a-b.	**Çiz.** 13d / 42f.
Envanter No. : Ptr- Alt.15.		
Buluntu Yeri : Bilinmiyor.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.65 m, Kaide Ç. 0.51 m, Kaide Yük. 0.10 m, Alt Gövde Ç. 0.34 m, Üst Gövde Ç. 0.33 m, Sunu Tablası Yük. 0.11 m, Sunu Tab. Ç. 0.42 m.		
Epigrafik Veri: Gövde'de sekiz satırlık Hellence yazıt.		

Durum	: Kaidenin alt silmesi ve sunu tablası profilinde kopmalar vardır. Formu ve profilleri belli olmasına rağmen gövdede çok fazla kırık ve çatlak söz konusudur. Yüzey pürüzlü bir yapıdadır. Renk farklılıkları ve liken oluşumları izlenmektedir.
Tanım	: Mezar sunağıdır. Kaidenin tabanında 0.17 x 0.16 m ebatlarında bir zıvana deliği vardır. Plinte üzerinde bir kenet deliği görülmektedir. Kaide tek silmeli plinte ile şekillendirilmiş, devamında yatay bir hat ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru dik bir açıyla yükselmiştir. Sunu tablasının üst kısmı düz bırakılmıştır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme	: MS 2. yüzyıl.

Kat. No. : 27.	**Lev.** 23c-d.	**Çiz.** 14a /43a.	
Envanter No. : Ptr- Alt.16.			
Buluntu Yeri : Oygu Mezar 16.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.67 m, Kaide Ç. 0.47 m, Kaide Yük. 0.10 m, Alt Gövde Ç. 0.35 m, Üst Gövde Ç. 0.34 m, Taç Yük. 0.075 m, Taç Der. 0.04 m, Sunu Tab. Yük. 0.10 m, Sunu Tab. Ç. 0.34 m.			
Epigrafik Veri: Yok.			
Durum : Kaidenin sol alt köşesi ve gövdeyle birleştiği bölümlerde kırıklar görülmektedir. Gövdenin diğer yüzünde büyük bir kopma olmuştur. Merkezde sunağı ikiye ayıran yatay bir kırık bulunmaktadır. Bu bölüm restore edilmiş ve sunak tekrardan ayağa kaldırılmıştır. Taç kısmında yer alan profiller bazı bölümlerde korunmuş olup belli noktalarda iz vermemektedir. Sunu tablasının köşeleri kopmalar ve aşınma nedeniyle keskinliğini kaybetmiştir. Renk farklılıkları özellikle bir yönde karama ve kireçlenme olarak yoğunlaşmıştır. Gövdenin yüzeyinde yoğun bir aşınma ve bu aşınmaya bağlı olarak da bir bölüm pürüzsüz kalmış, kalan yerler ise derin gözenekli bir yapıya dönüşmüştür.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide tabanında belli belirsiz bir zıvana oyuğu vardır. Kaide dairesel plinte üstünde torus ve kyma rekta profillerinden oluşturulmuş, devamında tek sıra spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde dik bir açıyla üste doğru yükseltilmiştir. Tek sıra spira ile taç kısmına bağlanmıştır. Taç bölümü kyma rekta formunda bir profille belirginleştirilmiştir. Sunu tablası dik bir işçilikle yükselmiş ve herhangi bir profil ya da silme olmaksızın düz sonlanmıştır. Sunu tablasının merkezinde kaide tabanındaki ile benzer bir çukur alan oluşturulmuştur. Ancak bu alandaki zıvana deliğinin kaideden farklı olarak çevresin de bir miktar çukurlaştırıldığı görülmektedir.			
Kullanım amacı : Sepulkral.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MS 1. yüzyıl.			

Kat. No. : 28.	**Lev.** 24a-b.	**Çiz.** 14b / 43c.	
Envanter No. : Ptr- Alt.18.			
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur Çevresi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.63 m, Kaide Ç. 0.47 m, Kaide Yük. 0.12 m, Alt Gövde Ç. 0.36 m, Üst Gövde Ç. 0.35 m, Taç Yük. 0.05 m, Taç Der. 0.035 m, Sunu Tab. Yük. 0.10 m, Sunu Tab. Ç. 0.37 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede altı satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaide kısmen korunmuş olup yalnızca bir bölüm dışında tamamen yok olmuştur. Gövde üzerinde ufak çaplı kırık ve kopmalar mevcuttur. Sunu tablası büyük oranda tahrip olmuştur. Sunu tablası kısmen daha iyi durumdadır. Sunağın farklı bölümlerinde lokal çatlaklar ve kireç izleri takip edilmektedir. Bunlar dışında yoğun bir renk farklılığı, liken oluşumu ve bitkilenme söz konusudur.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide zemininde formu kaybolmuş bir zıvana deliği yer almaktadır. Dairesel ve yüksek bir plinte, torus, kyma rekta profilleri ile yükseltilen kaide, tek sıra spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru dike yakın bir açıyla yükseltilmiştir. Tek sıra spira ile taç kısmına geçilmiştir. Devamında torus ve kyma ile taç profilleri oluşturulmuştur. Sunu tablası dik bir açıyla yükseltilmiş ve profilsiz bırakılmıştır. Tablanın merkezinde 0,05x0,06 m ebatlarında bir zıvana deliği oluşturulmuştur.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl ortası			

Kat. No. : 29.	**Lev.** 24c-d.	**Çiz.** 14c / 43e.
Envanter No. : Ptr- Ep.160.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur Çevresi.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.64 m, Kaide Ç. 0.47 m, Üst Gövde Ç. 0.37 m, Taç Yük. 0.06 m, Sunu Tab. Yük. 0.07 m, Sunu Tab. Ç. 0.37 m, Alt Gövde Ç. 0.38 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede altı satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuş büyük oranda tahrip olmuştur. Kaide tamamen yok olmuştur. Gövde yoğun şekilde aşınmış, taç kısmı takip edilememektedir. Sunu tablasının dış konturları aşınma nedeniyle silinmiştir. Gövdede renk değişimleri ve kireç izleri mevcuttur.
Tanım : Mezar Sunağıdır. Gövde dike yakın bir açıyla alttan üste doğru yükselmektedir. Taç profilinin yalnızca izi takip edilebildiği için profil yapısı hakkında fikir edinilememektedir. Sunu tablası taç kısmından sonra dik bir açıyla yükseltilmiş ve profil takip edilememektedir. Tablanın merkezinde 0.04 x 0.05 m ebatlarında bir zıvana deliği bulunmaktadır.
Kullanım amacı : Sepulkral.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 1. yüzyıl.

Kat. No. : 30.	**Lev.** 25a-b.	**Çiz.** 14d / 43b.	
Envanter No. : Ptr- Ep.43.			
Buluntu Yeri : Meclis Binası.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.43 m, Kaide Ç. 0.30 m, Kaide Yük. 0.08 m, Alt Gövde Ç. 0.255 m, Üst Gövde Ç. 0.23 m, Taç Yük. 0.045 m, Taç Der. 0.03 m, Sunu Tab. Ç. 0.26 m.			
Epigrafik Veri: En az dokuz satır silinmiş yazıt vardır.			
Durum : Ön yüzde belli noktalardaki kırık ve kopmalar nedeniyle kısmi tahribat görülmektedir. Arka yüz, kaideden başlayarak sunu tablası da dahil olmak üzere kırık ve eksiktir. Gövde üzerinde küçük çaplı kırık ve kopmalar söz konusudur. Taç büyük oranda tahrip olmuş, yalnızca ön yüzde bir kısmı belli düzeyde korunmuştur. Sunu tablası neredeyse tamamen yok olmuştur. Yalnızca tablanın merkezini kapsayan küçük bir hat günümüze ulaşmıştır. Yüzeyde irili ufaklı kopma ve dağılmalar vardır. Bunun dışında sunağın ön yüzünde yer alan yazıt daha sonraki bir dönemde tıraşlanarak silinmiş, ancak sol üst köşede birkaç harf kısmen korunmuştur. Bazı noktalarda kireç ve yapraklanma izlerine rastlanmaktadır.			
Tanım : Kaide zemininde 0.03 x 0.035 m ebatlarında bir zıvana deliği yer almaktadır. Dairesel ve yüksek bir plinte, torus, yüzeysel bir kyma ile yükseltilen kaide, tek sıra bant formlu spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru daralarak yükseltilmiştir. Gövde ile taç sıra spira ile bağlanmıştır. Devamında torus ve kyma ile taç profilleri oluşturulmuştur. Sunu tablası net olarak takip edilemese de merkezde dairesel formlu kabaca tıraşlanmış bir zıvana deliği bulunmaktadır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı			

Kat. No. : 31.	**Lev.** 25c.	**Çiz.** 43d.	
Envanter No. : Ptr- Ep.37.			
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.95 m, Kaide Ç. 0.74 m, Kaide Yük. 0.12 m, Alt Gövde Ç. 0.60 m, Üst Gövde Ç. 0.56 m, Taç Yük. 0.08 m, Taç Der. 0.06 m, Sunu Tab. Ç. 0.61 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede altı satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Sunağın kondisyonu genel anlamda kötüdür. Kaide neredeyse tamamen yok olmuş, belli bölümlerde kısmen korunmuştur. Gövdede çok yoğun bir dağılma söz konusudur. Sunağın diğer yüzü benzer şekilde tahrip olmuştur. Özellikle gövdenin merkezindeki kırık ve kopmalar birleştirilerek restore edilmiş ve bu sayede ayağa kaldırılmıştır. Taç kısmı benzer biçimde kopma kırıkların yoğun görüldüğü bir diğer bölümdür. Taş kısmı ile sunu tablası arasında kalan geniş kanal daha fazla dağılmış ancak birçok parçası tekrardan bir araya getirilerek birleştirilmiştir. Sunu tablası kısmen korunmuş, kırık ve dağılmış olan bölümler restore edilerek ayağa kaldırılmıştır. Yüzeyde belirgin renk farklılıkları izlenmektedir. Yanık izleri ve kireçlenme net olarak takip edilebilmektedir.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide oldukça yüksek çalışılmıştır. Dairesel bir plinte üzerinde torus ve kyma rekta ile profiller verilmiş, devamında ise tek sıra spira ile gövdeye geçilmiştir. Gövde alttan üste daralarak yükseltilmiştir. Üstte tek sıra spira ile taç kısmına geçilmiştir. Oldukça vurgulu ve dışa açılmış olan taç, torus ve kyma ile profillendirilmiştir. Sunu tablası taç kısmından oldukça yukarı bırakılmıştır. Net takip edilemese de tablanın dışa açılan küçük bir profili vardır. Profilin başlangıcı tek sıra spira ile verilmiş olup devamında kyma oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Tablanın merkezinde zıvana deliği bulunmaktadır. 0.05 x 0.055 m ebatlarındaki zıvana deliğinin çevresi de hafifçe oyulmuştur.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl başı.			

Kat. No. : 32.	**Lev.** 25d.	**Çiz.** 43f.	
Envanter No. : Ptr- Ep.39.			
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.75 m, Kaide Ç. 0.46 m, Kaide Yük. 0.09 m, Alt Gövde Ç. 0.38 m, Üst Gövde Ç. 0.35 m, Taç Yük. 0.05 m, Taç Der. 0.03 m, Sunu Tab. Ç. 0.38 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede iki satır Hellence yazıt.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide neredeyse tamamen yok olmuştur. Gövdede büyük boyutlu kopmalar görülmektedir. Taç kısmı bazı bölümlerde tahrip olmuş, genel anlamda takip edilebilir durumdadır. Sunu tablasının dışa açılan kenar profilleri neredeyse tamamen yok olmuştur. Gövde de renk değişimleri belirgin olup bazı bölümlerde kireç izleri yer almaktadır.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide profilleri takip edilememektedir. Tek sıra spira ile gövdeye geçilmiştir. Gövde daralarak yükselmiştir. Üste yakın bir noktada büyük ölçekli iki satır bir yazıt konumlandırılmıştır. Gövde ile taç arası bant formlu spira ile verilmiştir. Yüzeysel bir torus ve benzer işçilikteki kyma ile taç kısmı noktalanmıştır. Taç ile sunu tablası arası oldukça geniş bırakılmıştır. Sunu tablasının kenar profilleri kyma ile dışa doğru açılmıştır. Tablanın merkezinde bir zıvana deliği vardır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.			

Kat. No. : 33.	**Lev.** 26a-b.	**Çiz.** 15a / 44a.
Envanter No. : Ptr- Ep.534.		
Buluntu Yeri : G.A.S / Nero H.- 6. Burç Arası.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.88 m, Kaide Ç. 0.70 m, Kaide Yük. 0.13 m, Alt Gövde Ç. 0.56 m, Üst Gövde Ç. 0.52 m, Taç Yük. 0.075 m, Taç Der. 0.065 m, Sunu Tablası Profili Yük. 0.045 m, Sunu Tablası Profili Der. 0.015 m, Sunu Tab. Ç. 0.54 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede altı satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Büyük oranda tahrip olmuştur. Kaide neredeyse tamamen kaybolmuş, belli noktalarda takip edilebilir düzeydedir. Sunağın yan yüzünde kaideden başlayarak sunu tablasına kadar devam eden büyük ölçekli bir kopma vardır. Bu bölgede bazı parçalar eksiktir. Taç kısmının belli bir bölümü korunmuş, diğer kısımlar eksiktir. Sunu tablası yan yüzdeki eksiklik dışında kısmen daha iyi kondisyondadır. Yüzeyde yoğun bir aşınma ve küçük boyutlu kopmalar söz konusudur. Renk farklılıkları dikkat çekicidir. Sunağın bir yüzü tamamen yanık iziyle kaplıdır. Kalan bölümlerde sararma ve kireç izleri hakimdir. Ek olarak yapraklanma ve liken oluşumları da bazı yerlerde izlenebilmektedir.

Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide zemininde 0.075 x 0.07 m ebatlarında bir zıvana deliği vardır. Dairesel bir plinte üzerinde torus, kyma rekta ile yükseltilen kaide tek sıra spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste daralarak devam eder. Tek sıra spira ile taç kısmı başlamıştır. Torus ve trokhilos ile profilleri verilen taç kısmı kyma şeklinde sonlanmıştır. Sunu tablasının dış profilleri, bant formlu spira ve dışa taşkın bir silme ile oluşturulmuştur. Sunu tablasının merkezinde 0.045 x 0.05 m ölçülerinde bir zıvana deliği vardır.

Kullanım amacı: Sepulkral.

Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme: MS 1. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. No. : 34.	**Lev.** 26c-d.	**Çiz.** 15b / 44c.	
Envanter No. : Ptr- Ep.519.			
Buluntu Yeri : Nero H. – G.A.S arası, C2 Karelajı.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.74 m, Kaide Ç. 0.68 m, Kaide Yük. 0.15 m, Alt Gövde Ç. 0.54 m, Üst Gövde Ç. 0.52 m, Taç Yük. 0.10 m, Taç Der. 0.065 m, Sunu Tablası Profili Yük. 0.04 m, Sunu Tablası Profili Der. 0.01 m, Sunu Tab. Ç. 0.52 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede beş satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : İyi korunmuştur. Kaidede küçük kopmalar dışında bozulma yoktur. Gövde benzer biçimde iyi durumdadır. Sunağın en yoğun tahribata uğrayan bölümü taç kısmıdır. Özellikle ön cephede profillerin neredeyse tamamen yok olduğu izlenmektedir. Sunu tablası ise taç kısmına göre daha iyi durumdadır. Yalnızca kenar profil hattının bazı bölümleri kaybolmuştur. Renk farklılıkları mevcuttur. Bazı noktalarda ise yer yer kireç izleri görülebilmektedir.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide zemininde 0.015 x 0.015 m ebatlarında çok küçük ve yüzeysel bir zıvana deliği vardır. Kaide oldukça yüksek çalışılmıştır. Dairesel bir plinte, yüksek bir torus ve geniş bir kyma rekta ile profillendirilen kaide, tek spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste daralarak yükseltilmiştir. Tek sıra spira ile taç bölümüne geçilmiştir. Taç kaideye benzer şekilde yüksek ve derin bir düzenlemeyi yansıtmaktadır. Torus ve kyma ile verilen taç kısmından sonra sunu tablasına geçilmiştir. Sunu tablasının yan profili tek silme ile dışa açılarak vurgulanmıştır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı			

Kat. No. : 35.	**Lev.** 27a-b.	**Çiz.** 15c / 44e.
Envanter No. : Ptr- Ep.531.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur – 5.-6. Burç Arası.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.70 m, Kaide Ç. 0.43 m, Kaide Yük. 0.10 m, Alt Gövde Ç. 0.36 m, Üst Gövde Ç. 0.35 m, Taç Yük. 0.075 m, Taç Der. 0.04 m, Sunu Tablası Profili Yük. 0.04 m, Sunu Tablası Profili Der. 0.01 m, Sunu Tab. Ç. 0.37 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede beş satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide dışında iyi korunmuştur. Kaidenin çevresi geniş kopmalar mevcuttur. Bakış açısına göre sol ve sağ yanlarda gövde üstüne doğru devam eden iki kopma izlenmektedir. Bunlardan bağımsız olarak arka yüze daha geniş ölçekli bir kırık daha bulunmaktadır. Arka yüzde aşınma kaynaklı tahribatın izleri daha belirgin olarak takip edilebilmektedir. Yüzeyde renk değişimleri, liken oluşumu ve yoğun kireç kalıntıları bulunmaktadır. Bazı noktalarda parçalar halinde harç kireç benzeri oluşumların yüzeyin üstünü kapladığı görülmektedir.

Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide zemininde dairesel ve oldukça derin bir zıvana yuvası kazınmıştır. Yüksek bir plinte üzerinde torus ve kyma rekta ile yükseltilen kaide spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde hafifçe daralarak yükseltilmiştir. Tek sıra spira ile taç başlamıştır. Devamında torus ve kyma ile sonlandırılmıştır. Sunu tablası taç kısmından oldukça yükseltilmiş ve hafifçe dışa açılarak son aşamada profille bitirilmiştir. Tabla profilleri kaide ve taç kısmında olduğu gibi spira hattı ile başlatılmıştır. Ancak burada görülen spira daha yüzeysel, bant formlu ve daha yumuşak bir geçiş sağlaması açısından farklılık göstermektedir. Spiranın devamından dışa taşkın bir silme ile sunu tablası profil yapısı sonlandırılmıştır. Sunu tablasının merkezinde 0.045 x 0.04 m ebatlarında bir zıvana deliği yer almaktadır.

Kullanım amacı: Sepulkral.

Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.

Kat. No. : 36.	**Lev.** 27c-d.	**Çiz.** 15d / 44b.
Envanter No. : Ptr- Ep.532.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.73 m, Kaide Ç. 0.57 m, Kaide Yük. 0.07 m, Alt Gövde Ç. 0.45 m, Üst Gövde Ç. 0.43 m, Taç Yük. 0.065 m, Taç Der. 0.05 m, Sunu Tablası Profili Yük. 0.03 m, Sunu Tablası Profili Der. 0.015 m, Sunu Tab. Ç. 0.51 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede yedi satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Yoğun bir tahribat söz konusudur. Kaidenin bir kısmı korunmuş, özelikle alt bölüm tamamen yok olmuştur. Yazıtlı yüzün arka bölümünde kaide daha hasarlı bir görünümdedir. Gövde üzerinde büyük boyutlu kırık ve kopmalar olmasa da bazı noktalarda yüzeysek tahribat bulunmaktadır. Gövde üzerindeki en yoğun deformasyonu çatlaklar oluşturmaktadır. Birbirini takip eden çatlaklar sunağın gövdesini birçok yerde parçalara ayırmıştır. Taç kısmında spira'dan başlayarak sunu tablasına kadar devam eden büyük ölçekli bir kopma vardır. Taç profilleri sunağın diğer yüzünde oldukça tahrip olmuş ve bazı noktalarda takip edilememektedir. Sunu tablasının dışa açılan profil yapısı iz halinde korunmuş olup büyük oranda kaybolmuştur. Gövdenin bazı yerleri aşınma nedeniyle tamamen silik ve pürüzsüz bir yapıya dönmüşken bazı bölümlerde ise derin gözeneklerin oluştuğu izlenmektedir. Özellikle kaide çevresi ve taç kısmının gövde ile birleştiği noktada yoğun bir kararma takip edilmektedir. Diğer bölümlerde ise sarımtırak ve gri renk tonları hakimdir. Kireç izleri ve liken oluşumları sunağın tamamında izlenebilmektedir.

Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide zemininde 0.04 x 0.04 m ebatlarında bir zıvana deliği vardır. Plinte korunmadığı için bilgi yoktur. Torus, geniş bir alan kaplayan hacimli bir kyma rekta profili kaidenin korunan kısımlarıdır. Devamında tek sıra spira ile gövdeye geçilmiştir. Gövde hafifçe daralarak yükselmektedir. Tek sıra keskin ve kademeli bir spira ile taç kısmına geçilmiştir. Devamında torus ve vurgulu bir kyma ile taç kısmı profilleri oluşturulmuştur. Sunu tablası farklı bir görünüme sahiptir. Oldukça yüksek ve hacimli çalışılmış olan tabla, bir bütün halinde kendi içinde dış bükey ve devamında iç bükey bir kavis yaptıktan sonra tekrar dışa doğru açılarak sonlandırılmıştır. Bu görünümüyle gövdeye hakim bir boyut ve özelliktedir. Tablanın kenar profilleri dışa doğru açılmış ancak hiçbir bölümde tam korunmadığı için genel bir veri edinilememektedir. Sunu tablasının üst kısmı düz bırakılmış, tam merkezde 0.01 x 0.01 m ebatlarında küçük bir zıvana deliği açılmıştır.

Kullanım amacı: Sepulkral.

Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme: MÖ 1. yüzyıl.

Kat. No. : 37.	**Lev.** 28a-b.	**Çiz.** 16a / 44d.	
Envanter No. : Ptr- Ep.320.			
Buluntu Yeri : M53 / Batı Alan.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.71 m, Kaide Ç. 0.50 m, Kaide Yük. 0.13 m, Alt Gövde Ç. 0.425 m, Üst Gövde Ç. 0.40 m, Taç Yük. 0.07 m, Sunu Tablası Profili Yük. 0.045 m, Sunu Tab. Ç. 0.45 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede üç satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaide neredeyse tamamen kaybolmuş, belli kısımlarda profiller çok az iz vermektedir. Gövde, yoğun biçimde aşınmış, parlak ve pürüzsüz bir yapıya bürünmüştür. Taç kısmı tamamen silinmiş, yalnızca iz halinde izlenebilmektedir. Sunu tablasının profil yapısı da benzer şekilde aşınmıştır. Renk farklılıkları belirgindir.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide zemininde 0.04 x 0.04 m ölçülerinde zıvana deliği vardır. Gövde alttan üste daralarak yükselmektedir. Taç profilleri hakkında veri yoktur. Sunu tablasının merkezinde 0.035 x 0.035 m ebatlarında bir zıvana deliği vardır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.			

Kat. No.	: 38.	**Lev.** 28c.	**Çiz.** -.
Kazı **Envanter No.**	**:** Ptr- Arz.01.		
Buluntu Yeri	: G.A.S – 3. Burç / İç Kesim / Yüzey.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçü	: Y. 1.06 m, Kaide Ç. 0.79 m, Kaide Y. 0.14 m, Alt Gövde Ç. 0.69 m, Üst Gövde Ç. 0.66 m, Taç Profili Y. 0.07 m, Taç Profili Der. 0.04 m, Sunu Tablası Profili Y. 0.03 m, Sunu Tablası Ç. 0.69 m.		
Epigrafik Veri	: Beş satır Hellence yazıt vardır.		

Durum	: Formu takip edilebilmesine rağmen eser yoğun biçimde tahrip olmuş ve dağılmıştır. Kaide kısmen korunmuş, gövde genelinde geniş kırık ve kopmalar görülmektedir. Taç profili kısmen korunmuş, sunu tablasının üst kısmı iyi yan profiller hasarlıdır. Gövde üzerinde yanık izleri, kireçlenme ve liken oluşumları vardır. Belirgin renk farklılıkları dikkat çekmektedir.
Tanım	: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Kaide dairesel bir plinte üzerinde yükselmektedir. Torus ve kyma rekta ile hareketlendirildikten sonra gövdeye tek sıra spira ile bağlanmıştır. Alttan üstte doğru daralarak yükselmektedir. Üst gövde ile taç yine tek sıra spira ile bağlanmış devamında torus ve trokhilos ile taç kısmının profilleri verilmiştir. Taç ile sunu tablası arasında oldukça geniş mesafe bırakılmış, hafif dışa taşkın profillerle sunu tablası belirginleştirilmiştir. Sunu tablası üstte çok dar bir açıyla bombeli bir düzenlemede çalışılmıştır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyıl başı

Kat. No. : 39.	**Lev.** 28d.	**Çiz.** 16b / 44f.
Envanter No. : Ptr- Ep.218.		
Buluntu Yeri : 3.Burç Çevresi / Geç Antik Sur içi		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.86 m, Kaide Ç. 0.63 m, Kaide Yük. 0.13 m, Alt Gövde Ç. 0.56 m, Üst Gövde Ç. 0.49 m, Taç Yük. 0.09 m, Taç Der. 0.05 m, Sunu Tablası Profili Yük. 0.045 m, Sunu Tab. Ç. 0.52 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede üç satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide üzerinde yoğun bir tahribat vardır. Kaide de başlayan kopma gövdenin üstüne kadar devam etmiştir. Taç belli bölümlerde kaybolmuş olsa da genel anlamda profil yapısı izlenecek düzeyde korunmuştur. Sunu tabasının profil yapısı belirginliğini yitirmiştir. Gövdede çok net izlenen bir renk farklılığı ve de kararma söz konusudur. Bazı bölgelerde liken oluşumları da izlenmektedir.
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide zemininde 0.04 x 0.04 m ebatlarında bir zıvana deliği vardır. Dar bir alanda korunan bölümde dairesel plinte üzerinde torus ve kyma rekta ile profillerinin verildiği devamında ise yatay bir spira ile gövdeye bağlandığı anlaşılmaktadır. Gövde dike yakın bir açıyla yükseltilmiştir. Keskin bir spira hattı ile taç kısmına geçilmiştir. Torus ve kyma ile profillendirilen taç kısmından sonra oldukça yüksek bir yapıdaki sunu tablasına geçilmiştir. Tablanın kenarında dışa açılan bir profil hattı vardır. Merkezde 0.03 x 0.03 m ölçülerinde bir zıvana deliği bulunmaktadır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 1. yüzyılın ortası

Kat. No. : 40.	**Lev.** 29a.	**Çiz.** 16c / 45a.	
Envanter No. : Ptr- Ep.614.			
Buluntu Yeri : Yamaç Evler, Kuzey Doğu Teras-Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.59 m, Kaide Ç. 0.57 m, Alt Gövde Ç. 0.42 m, Üst Gövde Ç. 0.40 m, Taç Der. 0.05 m, Sunu Tablası Profili Yük. 0.05 m, Sunu Tablası Profili Der. 0.03 m, Sunu Tablası Ç. 0.48 m, Zıvana Gen. 0.06 m, Zıvana Der. 0.065 m.			
Epigrafik Veri : Üç satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaideye yakın bir noktadan kırık ve eksiktir. Gövdenin çeşitli bölümlerinde küçük çaplı kırık, kopma, dökülme ve çatlaklar bulunmaktadır. Sunu tablası profili kısmen korunmuştur. Gövdenin belli bir bölümünde yoğun bir harç katmanı yer almaktadır. Renk farklılıkları belirgindir.			
Tanım : Silindirik formlu sunaktır. Kaide hakkında çok az veri vardır. Sunak benzerlerinden farklı bir mimari düzenlemeye sahiptir. Taç kısmının olması gerektiği bölümde düz bir şerit görülmektedir. Olasılıkla sunak gövdesi bu şeridin altından itibaren bir seviye kazınmıştır. Aynı bant formlu şerit kaideye yakın bölümde de çıkın şeklinde yer almıştır. Taç profili verilmeden doğrudan sunu tablasına geçilmiş, dışa taşkın bir profille belirginleştirilen sunu tablasının bir noktasında boyayla iki harften oluşan bir yazı görülmektedir.			
Kullanım amacı : Sepulkral.			
Bibliyografya : Yayımlanmamış.			
Tarihlendirme : MS 1. yüzyıl.			

Kat. No.	: 41.	**Lev.** 29b.	**Çiz.** 45c.
Envanter No.	: Ptr- Ep.615.		
Buluntu Yeri	: Yamaç Evler, Kuzey Doğu Teras-Yüzey.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçüler	: Yük. 0,68 m, Kaide Ç. 0, 49 m, Kaide Yük. 0,08 m, Alt Gövde Ç. 0,40 m, Üst Gövde Ç. 0,37 m, Taç Yük. 0,06 m, Taç Der. 0,05 m, Sunu Tablası Profili Yük. 0,04 m, Sunu Tablası Profili Der. 0,01,5 m, Sunu Tab. Ç. 0,40 m, Zıvana Gen. 0,06 m, Zıvana Der. 0,06 m.		
Epigrafik Veri	: Dört satır Hellence yazıt vardır.		

Durum	: Kaide çevresinde yoğun tahribat vardır. Gövde de küçük çaplı kapma ve kırıkların yanı sıra çok yoğun bir harç katmanı görülmektedir. Sunu tablası ve taç profilleri üzerinde deformasyon söz konusudur. Gövde üzerinde harç kalıntısının dışında belirgin bir renk farklılığı izlenmektedir.
Tanım	: Silindirik formlu sunaktır. Dairesel bir plinthos üzerinde yükselmektedir. Kaide torus ve kyma rekta ile profillendirilmiş ve devamında tek sıra spira ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste dar bir açıyla yükseltilmiştir. Yine tek sıra spira ile taç kısmına geçilmiştir. Torus ve kyma ile taç kısmının profilleri verilmiştir. Taç ile sunu tablası arasında bariz bir mesafe bırakılmış devamında sunu tablasının dışa taşkın profili başlamaktadır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyıl.

Kat. No.	: 42.	**Lev.** 29c.	**Çiz.** 45e.
Envanter No.	: Ptr- Kte.661.		
Buluntu Yeri	: Yamaç Evler, Kuzey Doğu Teras-Yüzey.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçüler	: Yük. 0.72 m, Kaide Ç. 0.56 m, Kaide Yük. 0.095 m, Alt Gövde Ç. 0.46 m, Üst Gövde Ç. 0.42 m, Taç Yük. 0.05 m, Taç Der. 0.045 m, Sunu Tablası Profili Yük. 0.03 m, Sunu Tablası Profili Der. 0.015 m, Sunu Tab. Ç. 0.48 m, Zıvana Gen. 0.05 m, Zıvana Der. 0.06 m.		
Epigrafik Veri	: Yok.		

Durum	: Eser kısmen korunmuştur. Kaide tamamen kısık ve eksiktir. Gövde üzerinde alttan üste devam eden geniş bir kopma söz koşudur. Taç profilleri kısmen korunmuştur. Benzer biçimde sunu tablası profilleri de tahrip olmuştur. Gövdenin çeşitli bölümlerinde küçük kırık ve kopmalar vardır. Bunun dışında geniş bir alana yayılmış bir yanık izi görülmektedir.
Tanım	: Silindirik formlu sunaktır. Kaide hakkında veri yoktur. Alttan üste daralarak yükselen bir gövde tasarımı söz konusudur. Spira ile taç kısmına bağlanmıştır. Torus ve kyma ile taç kısmı profillendirilmiştir.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyılın ilk yarısı

Kat. No.	: 43.	**Lev.** 29d.	**Çiz.** -
Envanter No.	: Ptr- Arz.03.		
Buluntu Yeri	: G.A.S – 3. Burç / İç Kesim / Yüzey.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçüler	: Y. 0.87 m, Üst Gövde Ç. 0.58 m, Taç Profili Y. 0.05 m, Taç Profili Der. 0.04 m, Sunu Tablası Ç. 0.60 m.		
Epigrafik Veri	: On bir satır Hellence yazıt vardır.		

Durum	: Kısmen korunmuştur. Kaide çok küçük bir alanda iz vermektedir. Bunun dışından tamamen eksiktir. Gövdede geniş kopmalar görülmektedir. Taç profilleri neredeyse tamamen yok olmuşken sunu tablası profilleri hiç takip edilmemektedir. Gövdede kireç kalıntıları ve bitkilenme mevcuttur.
Tanım	: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Yüksek bir kaide yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tek sıra spira ile kaide ve gövde arası geçiş sağlanmıştır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyılın ilk yarısı

Kat. No.	: 44.	**Lev.** 30a.	**Çiz.** -
Envanter No.	: Ptr- Arz.02.		
Buluntu Yeri	: G.A.S – 4. Burç / İç Kesim / Yüzey.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçüler	: Y. 0.81 m, Alt Gövde Ç. 0.58 m, Üst Gövde Ç. 0.54 m.		
Epigrafik Veri	: Beş satır Hellence yazıt vardır.		

Durum	: Gövde dışında yoğun tahribat görmüş ve tüm profil dokusu kaybolmuştur. Kaide ve üst bölüm büyük oranda kırık ve eksiktir. Belirgin bir renk değişimi söz konusudur. Kireç izleri, liken ve mantar oluşumları yoğun biçimde tüm gövdeye yayılmıştır.
Tanım	: Silindirik formlu mezar sunağıdır. Alt ve üstte yer alan profiller kaybolduğu için veri yoktur. Gövde alttan üste hafifçe daralarak yükselmektedir.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyıl.

Kat. No.	: 45.	**Lev.** 30b.	**Çiz.** -
Envanter No.	: Ptr- Arz.04.		
Buluntu Yeri	: Bodrum Tepe – Tarla Sınır Duvarı İçi.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçüler	: Y. 0.90 m, Alt Gövde Ç. 0.52 m, Üst Gövde Ç. 0.048 m.		
Epigrafik Veri	: Yok.		

Durum	: Kısmen korunmuş olup tüm profil dokusu yok olmuştur. Gövde üzerinde kırık ve kopmalar görülürken yoğun bir mantar ve liken oluşumu göze çarpmaktadır.
Tanım	: Silindirik formlu sunaktır. Alttan üste daralarak yükselmektedir.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyıl.

Kat. No.	: 46.	**Lev.** 30c.	**Çiz.** -
Envanter No.	: Ptr- Arz.05.		
Buluntu Yeri	: Doğu Nekropolü – Yüzey.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçüler	: Y. 0.59 m, Alt Gövde Ç. 0.47 m, Üst Gövde Ç. 0.44 m.		
Epigrafik Veri	: Yok.		

Durum	: Kısmen korunmuştur. Gövdenin alt bölümünden itibaren kaide kırık ve eksiktir. Benzer **Durum** taç ve sunu tablası için de geçerlidir. Gövde aşınma nedeniyle pürüzsüzleşmiştir. Bazı noktalarda sararma ve mantar oluşumları takip edilmektedir.
Tanım	: Silindirik formlu sunaktır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: MS 1. yüzyıl.

Kat. No.	: 47.	**Lev.** 30d.	**Çiz.** 16d / 45b.
Envanter No. : Ptr- Alt.29.			
Buluntu Yeri	: Liman Hamamı /Frigidarium.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçüler	: Yük. 0.56 m, Kaide Ç. 0.52 m, Kaide Yük. 0.09 m, Alt Gövde Ç. 0.46 m.		
Epigrafik Veri: Tek satır üç harfi korunmuş Hellence yazıt.			

Durum	: Gövdenin orta kısmına yakın bir noktadan itibaren kırık ve yalnızca alt bölüm ele geçmiştir. Kaide çevresinde bölgesel kırık ve kopmalar vardır. Gövde üzerinde birkaç noktada ufak boyutlu kopmalar söz konusudur. Bazı yerlerde ise kılcal çatlaklar takip edilmektedir. Aşınma nedeniyle yazıtın çevresi ve arka yüz pürüzsüzleşmiştir. Gövde ve kaideye yakın bölümlerde kireç katmanları oluşmuştur. Özellikle arka yüzde yoğun bir bitkilenme mevcuttur. Renk değişimleri belirgindir. Özellikle bir cephede kararmalar izlenirken diğer bölgelerde sarımtırak ve gri tonları hakimdir.
Tanım	: Kaide zemininde 0.05 x 0.05 m ölçülerinde bir zıvana deliği vardır. Çevresinde ise harç kalıntılıları olduğu fark edilmiştir. Kaide alçak bir yapıdadır. Torus üzerinde dik bir kyma rekta profili ve üzerinde tek sıra spira ile gövdeye geçilmiştir. Gövde dik bir açıyla yükselmektedir. Kırığın merkezinde olasılıkla antik dönem restorasyonuna işaret eden bir zıvana yuvası yer almaktadır. Gövdenin merkezinde görülen tasvir alanını sınırlayan çizgiler burada oldukça derin ve belirgin verilmiştir.
Kullanım amacı: Sepulkral.	
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.	
Tarihlendirme: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.	

Kat. No. : 48.	**Lev.** 31a.	**Çiz.** 17a / 45d.	
Envanter No. : Ptr- Ep.408.			
Buluntu Yeri : G.A.S / 5. Burç Çevresi- Yüzey			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.48 m, Üst Gövde Ç. 0.36 m, Taç Yük. 0.09 m, Taç Der. 0.045 m, Sunu Tablası Yük. 0.15 m, Sunu Tab. Ç. 0.38 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede beş satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Gövdenin ortasından itibaren alt kısmı kısık ve eksiktir. Taç kısmında bölgesel kırıklar vardır. Sunu tablası neredeyse tamamen yok olmuştur. Yüzeyde çatlak ve dökülmeler izlenmektedir.			
Tanım : Tanrı Asklepios' a adanmış bir sunaktır. Taç kısmı tek korunan profil yapısını vermektedir. Tek sıra spira ile gövdeden geçiş sağlanmış, yüksek bir torus ve kyma ile taç profili sonlandırılmıştır. Sunu tablasının korunan bölümden yüksek bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Profil hatlarındaki asimetrik işçilik dikkat çekicidir.			
Kullanım amacı: Sakral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı.			

Kat. No. : 49.	**Lev.** 31b.	**Çiz.** 17b / 45f.	
Envanter No. : Ptr- Ep.413.			
Buluntu Yeri : Bilinmiyor.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.57 m, Kaide Ç. 0.54 m, Kaide Yük. 0.11 m, Alt Gövde Ç. 0.47 m.			
Epigrafik Veri: Dört satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.			
Durum : Gövdenin ortasından itibaren alt kısmı kısmen korunmuş, üst bölüm tamamen kaybolmuştur. Kaide yoğun şekilde tahrip olmuştur. Kaide üzerinde başlayan kopmalar gövdeye doğru yayılmıştır. Yüzeyde geniş çatlaklar vardır. Aşınma nedeniyle yüzey pürüzsüzleşmiştir. Bitkilenme ve kireç izleri görülmektedir. Renk değişimleri belirgindir.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide zemini düz bırakılmış zıvana deliği yoktur. Dairesel bir plinte üzerinde torus ve kyma rekta ile profiller oluşturulmuştur. Tek sıra spira ile gövdeye geçiş yapılmıştır. Gövde alttan üste doğru daralarak yükselmektedir.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.			

Kat. No. : 50.	**Lev.** 31c.	**Çiz.** 17c / 46a.	
Envanter No. : Ptr- Alt.19.			
Buluntu Yeri : Bilinmiyor.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.29 m, Üst Gövde Ç. 0.265 m, Taç Yük. 0.05 m, Sunu Tablası Yük. 0.065 m, Sunu Tab. Ç. 0.28 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede üç satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Gövdenin ortasından itibaren alt kısmı kısık ve eksiktir. Taç kısmı tamamen kaybolmuş yalnızca hat takip edilebilmektedir. Sunu tablası kısmen korunmuştur. Yüzeyde çatlak ve dökülmeler izlenmektedir. Yüzeyde yoğun bir mantar ve liken oluşumu vardır.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Gövde tek sıra spira ile taç kısmına bağlanmıştır. Sunu tablası profilleri hakkında veri yoktur. Tablanın merkezinde 0.025 x 0.025 m ebatlarında zıvana deliği vardır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.			

Kat. No. : 51.	**Lev.** 31d.	**Çiz.** 17d / 46c.	
Envanter No. : Ptr- Ep.536.			
Buluntu Yeri : 6. Burç Doğu Yüz.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.54 m, Üst Gövde Ç. 0.44 m, Taç Yük. 0.10 m, Sunu Tablası Yük. 0,10 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede üç satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Büyük oranda tahrip olmuştur. Kısmen ve bölgesel olarak korunmuştur. Gövdenin alt bölümü tamamen kırık ve eksiktir. Arka yüz benzer biçimde eksiktir. Taç ve sunu tablası neredeyse tamamen yok olmuştur. Yoğun bir kireçlenme ve kararma söz konusudur.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Gövde tek sıra spira ile taç kısmına bağlanmıştır. Devamında yalnızca yüksek bir torus takip edilebilmektedir. Sunu tablası profilleri hakkında veri yoktur. Ancak sunu tablasının oldukça yükseltilmiş olduğu görülmektedir.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. Yüzyıl.			

Kat. No. : 52.	**Lev.** 32a.	**Çiz.** 18a / 46e.
Envanter No. : Ptr- Ep.23.		
Buluntu Yeri : Tiyatro.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.43 m, Üst Gövde Ç. 0.27 m, Taç Yük. 0.04 m, Sunu Tablası Yük. 0.10 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede dört satır Hellence yazıt.		

Durum : Kaide kırık ve eksiktir. Sunu tablası ve gövdenin yan bölümü yok olmuştur. Yalnızca taç profilinin küçük bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Aynı şekilde gövde ve bu alandaki yazıtın çok az bir kısmı korunmuştur. Yapraklanma ve kireç izleri gövdenin çeşitli noktalarında yoğun olarak izlenmektedir.
Tanım : Mezar sunağıdır. Taç kısmı kyma, torus ve spiradan oluşmaktadır. Eserin yüzeyinde murç ve çekiç izleri kalmıştır. Bu işçilik izleri yüzeyin her noktasında detay ve farklı bilgiler verebilecek düzeyde takip edilebilmektedir.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.

Kat. No. : 53.	**Lev.** 32b.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Arz.07		
Buluntu Yeri : Nero Hamamı Kuzey-Yüzey.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Sunu Tablası Ç. 0,47 m.		
Epigrafik Veri : Yok?		

Durum : Büyük oranda toprak altında olduğu için yalnızca sunu tablasının kısmen korunmuş olduğu anlaşılmaktadır.
Tanım : Silindirik formlu sunaktır.
Kullanım amacı : Sepulkral.
Bibliyografya : Yayımlanmamış.
Tarihlendirme : ?

Kat. No. : 54.	**Lev.** 32c.	**Çiz.** 18b / 46b.	
Envanter No. : Ptr- Ep.339.			
Buluntu Yeri : M53 Anıt Mezarı.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.39 m, Kaide Ç. 0.53 m, Kaide Yük. 0.11 m, Alt Gövde Ç. 0.42 m.			
Epigrafik Veri: Tek satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.			
Durum : Gövdenin ortasından itibaren alt kısmı kısmen korunmuş, üst bölüm tamamen kaybolmuştur. Kaide büyük oranda korunmuştur. Yüzeyde küçük çatlaklar vardır. Aşınma nedeniyle yüzey pürüzsüzleşmiştir. Bitkilenme ve kireç izleri görülmektedir. Renk değişimleri belirgindir.			
Tanım : Mezar sunağıdır. Kaide, dairesel bir plinte üzerinde torus ve kyma rekta ile yükseltilmiştir. Tek sıra spira ile gövdeye geçiş yapılmıştır. Kaidenin torus profili üzerinde sonradan oyulduğu anlaşılan bir kenet yuvası vardır. Gövde alttan üste doğru daralarak yükselmektedir.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.			

Kat. No. : 55.	**Lev.** 32d.	**Çiz.** 18c / 46d.	
Envanter No. : Ptr- Alt.12.			
Buluntu Yeri : Bilinmiyor.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.47 m, Kaide Ç. 0.59 m, Kaide Yük. 0.13 m, Alt Gövde Ç. 0.50 m.			
Epigrafik Veri: İki satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.			
Durum : Gövdenin ortaya yakın bir bölümünden başlayarak üste kadar tamamı eksiktir. Kaide profilleri tamamen yok olmuştur. Yüzeyde renk farklılıkları ve aşınma kaynaklı silikleşmeler vardır.			
Tanım : Kaide zemininde asimetrik bir zıvana deliği bulunmaktadır. Kaideden gövdeye geçişte çift spira kullanılmıştır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.			

Kat. No. : 56.	**Lev.** 33a.	**Çiz.** 18d / 46f.
Envanter No. : Ptr- Ep.480.		
Buluntu Yeri : G.A.S/7. Burç-Hamam Arası/ Doğu.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.32 m, Kaide Ç. 0.43 m, Kaide Yük. 0.12 m, Alt Gövde Ç. 0.35 m.		
Epigrafik Veri: İki satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Gövdenin ortaya yakın bir bölümünden itibaren üst kısım kırık ve eksiktir. Kaide profilleri tamamen yok olmuştur. Hat boyunca devam eden yatay çatlaklar vardır. Yüzeyde renk farklılıkları ve aşınma kaynaklı silikleşmeler takip edilmektedir.
Tanım : Kaide dairesel plinte üzerinde torus ve kyma rekta ile profillendirilmiştir. Tek sıra spira ile gövdeye bağlanmıştır. Kaidenin yan yüzünde bir kenet deliği vardır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı.

Kat. No. : 57.	**Lev.** 33b.	**Çiz.** 19a / 47a.
Envanter No. : Ptr- Ep.490.		
Buluntu Yeri : Nero Hamamı.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.23 m, Kaide Ç. 0.32 m, Kaide Yük. 0.08 m, Alt Gövde Ç. 0.26 m.		
Epigrafik Veri: Gövde ve kaide üzerinde iki satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Çok az bir bölümü kısmen korunmuştur. Kaide profilleri belirginliği kaybetmiştir. Sunak harç kalıntıları ile kaplanmıştır. Olasılıkla bir dönem dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır.
Tanım : Plinte üzerinde torus izlenebilmektedir. Hem gövdenin altında hem de kaide de yazıt olduğu görülmektedir.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.

Kat. No. : 58.	**Lev.** 33c.	**Çiz.** -.
Envanter No. : Ptr- Ep.232.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.285 m, Üst Gövde Ç. 0.29 m, Taç Yük. 0.05 m, Sunu Tablası Yük. 0.09 m, Sunu Tablası Çap. 0.32 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede üç satırı korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Çok az korunmuştur. Kaide alt gövde ve kaideden sunu tablasına kadar arka yüz tamamen kırık ve eksiktir. Gövdenin korunan kısmı yoğun tahrip olmuş, taç ve sunu tablasının korunmuş bölümleri de benzer şekilde hasarlıdır. Yüzeyde kireç izleri vardır.
Tanım : Mezar sunağı parçasıdır. Gövde taç kısmına bant formlu spira ile bağlanmıştır. Devamında yalnızca torus kısmen izlenebilmektedir. Kaide oldukça yükseltilmiştir. Dışa açılan ancak net anlaşılamayan kenar profili mevcuttur. Yazıt gövdenin üstünde konumlandırılmıştır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl.

Kat. No. : 59.	**Lev.** 33d.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.552.		
Buluntu Yeri : Bilinmiyor.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.38 m, Kaide Yük. 0.10 m, Alt Gövde Ç. 0.44 m.		
Epigrafik Veri: Gövde iki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Gövdenin bir yan yüzünün belli bölümü ve kaidenin bir köşesi ele geçmiştir. Gövdede aşınma ve renk farklılıkları hakimdir.
Tanım : Silindirik formlu sunak parçasıdır. Kaide üzerinde gövdeye geçişi veren tek sıra spira takip edilebilmektedir.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.

Kat. No. : 60.	**Lev.** 34a.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.272B.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.14 m, Kaide Ç. 0.30 m, Kaide Yük. 0.10 m, Alt Gövde Ç. 0.23 m.		
Epigrafik Veri: Kaide üstünde tek Hellence yazıt.		

Durum : Kısmen korunmuş kaide parçasıdır. Kaidenin alt bölümünde kopmalar vardır.
Tanım : Mezar sunağına ait kaide parçasıdır. Dairesel bir plinte üzerinde torus, yatay ve sitilize olmuş kyma rekta ve devamında spiradan oluşmaktadır. Kyma rekta profilinin üzerinde yazıt kazınmıştır. Sunağın iç kısmı formunu takip edecek biçimde oyulmuştur. Bu düzenleme, yazıtın yazılabilmesi adına kyma rekta profilinin daha sonraki kullanımda düzleştirilmiş olabileceği konusunda bir olasılığı akla getirmektedir.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl sonu

Kat. No. : 61.	**Lev.** 34b.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.272C.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.14 m, Gen. 0.24 m, Der. 0.12 m.		
Epigrafik Veri: Gövde üstünde iki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Yüzeyde aşınmalar görülmektedir.
Tanım : Mezar sunağına ait yazıtlı gövde parçasıdır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 1. yüzyıl.

Kat. No. : 62.	**Lev.** 34c.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.253.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Güney Transept.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.105 m, Gen. 0.24 m, Der. 0.11 m, Üst Gövde Ç. 0,21 m.		
Epigrafik Veri: Gövde üstünde iki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Yalnızca kısmen sunu tablası ve gövdenin küçük bir bölümü kalmıştır. Gövdenin altı tamamen kaybolmuştur. Sunu tablasının bir kısmı korunmuş arka yüz kırık ve eksiktir. Yüzeyde aşınmalar görülmektedir. Bitkilenme ve kireç izleri gövdenin tamamında görülmektedir.
Tanım : Mezar sunağına ait yazıtlı üst gövde parçasıdır. Taç kısmı yoktur, sunu tablası doğrudan gövdenin üst bitiş noktasında gövdeye dikey bir profille belirlenmiştir.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 63.	**Lev.** 34d.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.309.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.153 m, Kaide Y. 0.11 m, Gen. 0.19 m, Der. 0.07 m.		
Epigrafik Veri: Gövde altında iki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide zemininde küçük bir kopma vardır. Aşınma ve kireç izleri takip edilebilmektedir.
Tanım : Mezar sunağına ait kaide parçasıdır. Dairesel bir plinde üzerinde torus ve kyma rekta ile profiller verilmiştir. Çizgisel bir spira ile gövdeye bağlanmıştır. Kaidenin bittiği noktada yazıt kazılı oluğu görülmektedir.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 64.	**Lev.** 35a.	**Çiz.** 19b / 47b.	
Envanter No. : Ptr- Kte.474.			
Buluntu Yeri : 11.Burç – Meclis B. Arası / Güney			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.44 m, Üst Gövde Ç. 0.39 m, Sunu Tab. Ç. 0.43 m.			
Epigrafik Veri: Yok.			
Durum : Gövdenin alt kısmı eksiktir. Üst kısımda ise gövdenin formu dahil olmak üzere hasarlıdır. Yalnızca spira korunmuş ve fikir vermektedir. Yoğun bir renk farklılığı ve yanık izleri vardır.			
Tanım : Silindirik formlu sunağın üst yapısına ait parçadır. Sunu tablasının üstünde zıvana deliği bulunmaktadır.			
Kullanım amacı: Bilinmiyor.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 65.	**Lev.** 35b.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Ep.46.			
Buluntu Yeri : Markia.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.15 m, Kaide Y. 0.10 m, Gen.0.19 m, Der. 0.09 m.			
Epigrafik Veri: Tek sıra iki harfi korunmuş Hellence yazıt vardır.			
Durum : Yoğun tahrip olmuştur. Kaide aşınmış ve profiller kaybolmuş, gövdede kopma ve dökülmeler vardır.			
Tanım : Silindirik formlu bir sunağın kaide parçasıdır. Torus, kyma rekta ve spira kısmen izlenebilmektedir.			
Kullanım amacı: Bilinmiyor.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 66.	**Lev.** 35c.	**Çiz.** 19c / 47c.	
Envanter No. : Ptr- Ep.546.			
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur Çevresi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.47 m, Gen. 0.44 m, Der. 0.28 m.			
Epigrafik Veri: Tek sıra üç harfi kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.			
Durum : Çok az korunmuştur. Kaide ve gövdenin bir kısmı mevcuttur. Gövde yoğun bir harç tabakasıyla kaplıdır.			
Tanım : Silindirik formlu bir sunağın kaide parçasıdır. Kaide üzerinde spira ile gövdeye geçiş yapılmıştır. Yazıt gövdenin merkezinde konumlandırılmıştır. Gövdenin alttan üste daralarak devam ettiği anlaşılmaktadır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 67.	**Lev.** 35d.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Ep.569.			
Buluntu Yeri : G.A.S/Yol Kılavuz Anıtı çevresi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.21 m, Gen. 0.32 m, Der. 0.23 m.			
Epigrafik Veri: İki satırı korunmuş Latince yazıt vardır.			
Durum : Çok az korunmuştur. Kaide tamamen kaybolmuş gövdenin alt bölümünün belli bir kısmı mevcuttur. Yüzeyde yanık izi vardır. Kireç ve çatlaklar bulunmaktadır.			
Tanım : Silindirik formlu sunağa ait gövde parçasıdır. Oldukça geniş çaplı bir sunağa ait olduğu düşünülmektedir.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 68.	**Lev.** 36a.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.42.		
Buluntu Yeri : Markia Doğu Yüz.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.19 m, Gen. 0.28 m, Der. 0.21 m, Alt Gövde Ç. 0.29 m.		
Epigrafik Veri: Üç satırı gövdede üzerinde korunmuş, bir satırı trokhilos profilinde kazılmış Hellence yazıt.		

Durum : Kısmen korunmuş olup kaide ve alt gövdenin küçük bir bölümü takip edilebilmektedir. Kaide neredeyse tamamen kaybolmuştur. Gövdenin alt bölümü benzer şekilde kısmen korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Kireç ve çatlaklar bulunmaktadır.
Tanım : Silindirik formlu sunağa ait kaide ve gövde parçasıdır. Dairesel bir plinte üzerinde torus, sitilize olmuş kyma rekta profilleri vardır. Devamında geniş ve bant formlu bir spira ile gövdeye bağlanmıştır. Yazıtın asimetrik bir formdadır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl.

Kat. No. : 69.	**Lev.** 36b.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.45.		
Buluntu Yeri : Markia.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.12 m, Kaide Ç. 0.28 m, Kaide Y. 0.09 m, Alt Gövde Ç. 0.22 m, Der. 0.21 m.		
Epigrafik Veri: Alt gövde ve bir satırı kyma rekta profilinde kazılmış Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuş olup kaide belli bir bölümü ve alt gövdenin küçük bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Kaide üzerinde büyük ölçekli kırıklar vardır.
Tanım : Silindirik formlu mezar sunağına ait kaide ve gövde parçasıdır. Dairesel bir plinte üzerinde torus, kyma rekta profilleri izlenmektedir. Devamında bant formlu bir spira ile gövdeye geçilmiştir. Yazıt asimetrik bir formda ve spira üstüne kadar sıkıştırılarak kazılmıştır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl.

Kat. No. : 70.	**Lev.** 36c.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Kte.387.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / 12J Karelajı.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.08 m, Gen. 0.16 m, Der. 0.06 m.		
Epigrafik Veri: Yok.		

Durum : Kısmen korunmuş olup profil yapısı belli oranda takip edilebilmektedir.
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait taç kısmı parçasıdır. Bant formlu bir spira, benzer formda kyma rekta ve üst silme ile sonlanmaktadır.
Kullanım amacı: Bilinmiyor.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 71.	**Lev.** 36d.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep. 272.E.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.145 m, Kaide Y. 0.10 m, Gen. 0.16 m, Der. 0.06 m.		
Epigrafik Veri: Yok.		

Durum : Plinte ve torus çevresinde kırık ve kopma vardır. Yüzey aşınmıştır. Kireç izleri çeşitli yerlerde görülebilmektedir.
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait kaide parçasıdır. Dairesel bir plinte üzerinde torus ve kyma rekta ile profillendirilmiştir. Tek sıra bant formlu spira ile gövdeye neredeyse dikey bir açıyla yumuşak geçiş yapacak şekilde bağlanmıştır.
Kullanım amacı: Bilinmiyor.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 72.	**Lev.** 37a.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Ep. 272.F.			
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.15m, Gen. 0.09 m, Der. 0.09 m.			
Epigrafik Veri: Yok.			
Durum : Profil kenarlarında ufak çaplı dökülmeler vardır.			
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait üst gövde parçasıdır. Gövdeden taç kısmına yatay bir silme ile geçilmiştir.			
Kullanım amacı: Bilinmiyor.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 73.	**Lev.** 37b.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Ep.231.			
Buluntu Yeri : Hac Kilise / 15L Karelajı.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.14 m, Kaide Y. 0.11 m, Gen. 0.16 m, Der. 0.13 m.			
Epigrafik Veri: İki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt.			
Durum : Kaide kenarında ufak çaplı kırık ve dökülmeler vardır. Gövde üzerinde kopma ve çatlaklar izlenmektedir. Aşınma kaynaklı deformasyon da söz konusudur. Kireç ve yapraklanma görülmektedir.			
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait kaide ve gövdeyi içeren parçadır. Dairesel bir plinte üzerinde torus dar bir kyma rekta ile profillendirilmiş, bant formlu spira ile gövdeye bağlanmıştır. Yazıt kaidenin alt kısmında spira üzerine kadar inmiştir. Hem yazıt hem de profillerde asimetrik bir işçilik göze çarpmaktadır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 74.	**Lev.** 37c.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Ep.481.			
Buluntu Yeri : G.A.S / 8. Burç Çevresi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.18 m, Gen. 0.17 m, Der. 0.19 m.			
Epigrafik Veri: Tek satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt.			
Durum : Kaide dökülmeler vardır. Gövde üzerinde aşınma ve küçük çatlaklar izlenmektedir.			
Tanım : Silindirik formlu bir sunağın kaide ve gövdesini kapsayan kırık parçadır. Dairesel bir plinte üzerinde torus, düz ve bant formlu kyma rekta ve hemen hemen aynı özelliklerde spira izlenmektedir.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl.			

Kat. No. : 75.	**Lev.** 37d.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Ep.272G.			
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.15 m, Gen. 0.13 m, Der. 0.10 m.			
Epigrafik Veri: Tek satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt.			
Durum : Gövde üzerinde aşınma ve küçük çatlaklar görülmektedir. Kireç izleri ve renk değişimi belirgindir.			
Tanım : Silindirik formlu bir sunağın kaide ve gövdesini kapsayan kırık parçadır. Dairesel bir plinte üzerinde torus, düz ve bant formlu kyma rekta ve benzer formlu bir spira izlenmektedir. Yazıt gövdenin en altına kadar inmiştir. Yazıt ve profil düzenlemesi asimetrik bir çalışmayı yansıtmaktadır. Yan kırık da restorasyon amaçlı olduğu tahmin edilen bir kenet deliği bulunmaktadır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl.			

Kat. No. : 76.	**Lev.** 38a.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Kte.386-88.			
Buluntu Yeri : Hac Kilise / 15J Karelajı.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.12 m, Kaide Ç. 0.23 m, Kaide Yük. 0.07 m			
Epigrafik Veri: Yok.?			
Durum : Gövde üzerinde yoğun bir tahribat vardır. Renk değişimleri belirgindir.			
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait kaide ve gövdenin bir kısmının korunduğu parçadır. Farklı bir düzenleme görülmektedir. Dairesel plinte üzerinde çift sıra bant şerit kademeli olarak konumlandırılmıştır. Gövde parapet gibi düzenlenmiş ve aralarda derin delikler vardır.			
Kullanım amacı: Bilinmiyor.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: ?.			

Kat. No. : 77.	**Lev.** 38b.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Kte.389.			
Buluntu Yeri : Hac Kilise / 15J Karelajı.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.41 m, Gövde Ç. 0.36 m.			
Epigrafik Veri: Yok.			
Durum : Taç profilleri tamamen ortadan kaybolmuş, sunu tablasının yalnızca başlangıç noktası görülebilmektedir. Renk değişimleri belirgindir. Taç ve tabla arasında kalan bölümde yanık izi vardır.			
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait üst bölge parçasıdır. Taç kısmına tek sıra bant formlu spira ile geçilmiştir. Bu kısımdan sonrası hakkında net veri yoktur. Yalnızca taç ile tabla arası mesafenin yüksek bırakıldığı anlaşılmaktadır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 78.	**Lev.** 38c.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.272D.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.13 m, Der. 0.13 m, Gövde Ç. 0.38 m.		
Epigrafik Veri: Yok.?		

Durum : Kısmen korunmuştur. Derin kırık ve kopmalar vardır. Aşınma yoğundur.
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait gövde parçasıdır. Gövde üzerinde olasılıkla kabartma/portre kalıntısı vardır. Sunağın arka yüzündeki kırığın içinde restorasyon izlerini gösteren kenet delikleri ve bu deliklerin içinde metal kalıntıları bulunmaktadır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 79.	**Lev.** 38d.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.281.		
Buluntu Yeri : Meclis Kuzey Sur Duvarı Üstü.		
Malzeme : Mermer.		
Ölçüler : Yük. 0.30 m, Gen. 0.44 m, Der. 0.23 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede üç satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Gövdenin hemen her yerinde büyük boyutlu kopma ve dağılma söz konusudur. Kireç ve harç kalıntıları belirgindir.
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait alt gövde parçasıdır. Mimari olarak farklı özelliktedir. Kaide profilli çalışılmamıştır. Zeminde kanal formlu zıvana yuvası vardır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MÖ 1. yüzyıl.

Kat. No. : 80.	**Lev.** 39a.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.118.		
Buluntu Yeri : M53 Anıt Mezarı Çevresi.		
Malzeme : Kireçtaşı.		
Ölçüler : Yük. 0.13 m, Gen. 0.22 m, Der. 0.09 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede iki satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Gövde yoğun biçimde aşınmıştır.
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait yazıtlı gövde parçasıdır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 81.	**Lev.** 39b.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.383.		
Buluntu Yeri : 9.Burç Güney / Yüzey.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.14 m, Gen. 0.32 m, Der. 0.28 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede iki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Küçük boyutlu kopma ve kırıklar vardır. Aşınma yoğundur. Gövde üzerinde çekiç izleri takip edilebilmektedir.
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait gövde parçasıdır. Büyük boyutlu bir sunağa ait olduğu düşünülmektedir.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 82.	**Lev.** 39c.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Ep.35.			
Buluntu Yeri : Bilinmiyor.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.20 m, Gen. 0.19 m, Der. 0.10 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede üç satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt.			
Durum : Yazıtlı küçük bir parçadan ibarettir. Mevcut hali iyi korunmuştur. Kenar kısımlar biraz daha aşınmış gözükmektedir.			
Tanım : Silindirik formlu bir sunağa ait yazıtlı gövde parçasıdır. Sağ bölümdeki kırık yüzlerde restore edilmek için açılmış kenet delikleri vardır.			
Kullanım amacı: Bilinmiyor.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 83.	**Lev.** 39d.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Kte.349.			
Buluntu Yeri : Agora / B4 Açması.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.31 m, Gen. 0.19 m, Üst Ç. 0.55 m, Boğa Başı Yük. 0.21 m, Boğa Başı Gen. 0.15 m, Boğa Başı Der. 0.06 m.			
Epigrafik Veri: Yok.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Korunan bölümde üst kısımda bir bukefalion yer almaktadır. Yüzey matlaşmış ve kireç kalıntıları görülmektedir. Bukefalion'un detayları aşınma nedeniyle biraz kaybolmuştur.			
Tanım : Çanak formlu sunak parçasıdır. En üstte bir bukefalion yer almaktadır. Boğanın başında bir kurdele sarılıdır. Alın üstü perçemleri belirgin ve genel anlamıyla anatomik yapıya uygun bir yapıdadır.			
Kullanım amacı: Sakral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 84.	**Lev.** 40a-b.	**Çiz.** 20a / 48a.	
Envanter No. : Ptr- Alt.20.			
Buluntu Yeri : Sur içi kilisesi / Dolgu.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.88 m, Kaide Yük. 0.16 m, Kaide Gen. 0.53 m, Kaide Der. 0.34 m, Alt Gövde Gen. 0.39 m, Üst Gövde Gen. 0.375 m, Taç Yük. 0.05 m, Taç Gen. 0.49 m, Taç Der. 0.335 m, Akroter Yük. 0.07 m, Akroter Gen. 0.09 m, Sunu Tablası Yük. 0.08 m, Sunu Tablası Gen. 0.47 m, Sunu Tablası Der. 0.35 m.			
Epigrafik Veri: Yedi satır Hellence yazıt vardır.			

Durum : Büyük oranda korunmuştur. Kaidenin sağ alt köşesinde geniş bir kopma vardır. Sol alt köşede ise daha küçük boyutlu kopmalar mevcuttur. Gövdenin kenar köşeleri keskinliğini kaybetmiştir. Akroterler büyük oranda kaybolmuş ve kısmen takip edilebilmektedir. Gövdede çok fazla çatlaklar oluşmuştur. Benzer durum sunu tablası için de geçerlidir. Renk değişimleri belirgindir. Sunu tablası altında kararmalar görülmektedir.

Tanım : Dikdörtgen prizması formlu dinsel sunaktır. Kaide, yüksek bir dikdörtgen plinte üzerinde yükselmeye başlamış, devamında geniş bir cavetto ve üstünde ovolo ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru daralarak yükselmiştir. Üst gövde sunu tablasına dar bir cavetto ile bağlanmıştır. Devamında kyma rekta, onu üstünde ise dışa taşkın bir faskiya yer almaktadır. Faskiya profilinin dört köşesinde akroterler konumlandırılmıştır. En üstte ise sunu tablası izlenmektedir. Sunu tablasının merkezinde 0.24 x 0.23 m ebatlarında bir kare kanalla zıvana yuvası oluşturulmuştur. Bu kanalın geniş 0.06 m, merkezi ise oyulmamış ve kare formda olduğu gibi bırakılmıştır. Kanalın her bir köşesinde ise daha derine giden zıvana delikleri açılmıştır. Sunağın arka yüzü kabaca çalışmış ve bu bölümün görülmeyecek şekilde bir düzenlemede sergilendiği düşünülmektedir.

Kullanım amacı: Sakral.

Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 85.	**Lev.** 40c-d.	**Çiz.** 20b / 48c.	
Envanter No. : Ptr- Alt.22.			
Buluntu Yeri : Orta çağ Sur İçi / Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.70 m, Kaide Yük. 0.20 m, Kaide Gen. 0.395 m, Kaide Der. (Kırık), Alt Gövde Gen. 0.295 m, Alt Gövde Der. 0.34 m, Üst Gövde Gen. 0.28 m, Üst Gövde Der. 0.33 m, Sunu Tablası Yük. 0.16 m, Sunu Tablası Gen. 0.37 m, Sunu Tablası Der. 0.37 m.			
Epigrafik Veri: Yok.			
Durum : Büyük oranda iyi korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Kaidenin arka yüzünde kopmalar vardır. Gövde de aşınma yoğundur. Sunu tablası büyük oranda tahrip olmuştur. Renk farklılıkları belirgindir. Sunağın arka yüzü, olasılıkla daha farklı bir amca hizmet etmesi için bilinçli bir şekilde kırılmış veya oyulmuştur. Yüzeydeki aşınma bazı bölümlerin pürüzsüz ve kaygan bir yapıya dönüşmüş olduğu izlemektedir. Ön yüzde yazıta rastlanılamamış olması muhtemelen bu tahribatla ilişkili bir durum olmalıdır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu sunaktır. Yüksek bir dikdörtgen plinte üzerinde torus, kyma rekta, devamında geniş bir cavetto ve üstünde ovolo ile gövdeye bağlanmıştır. Genel olarak çok hareketli ve gövdeye oranla yüksek sayılabilecek bir kaide tasarlanmıştır. Gövde alttan üste doğru daralarak yükselmiştir. Üst gövde sunu tablasına dar bir cavetto ile bağlanmıştır. Devamında kyma rekta, onu üstünde ise dışa taşkın bir faskiya yer almaktadır. Faskiya hattının dört köşesinde akroterler konumlandırılmıştır. En üstte ise sunu tablası izlenmektedir. Sunu tablasının merkezinde 0.24 x 0.23 m ebatlarında bir kare kanalla zıvana yuvası oluşturulmuştur. Bu kanalın geniş 0.06 m, merkezi ise oyulmamış ve kare formda olduğu gibi bırakılmıştır. Kanalın her bir köşesinde ise daha derine giden zıvana delikleri açılmıştır. Sunağın arka yüzü kabaca çalışmış ve bu bölümün görülmeyecek şekilde bir düzenlemede sergilendiği düşünülmektedir. Sunağın daha sonraki kullanımında arka yüz tamamen asimetrik bir işçilikle alttan üste oyulmuştur. Bu derin oyuğun ne amaçla yapıldığı bilinmemektedir.			
Kullanım amacı: Bilinmiyor.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl.			

Kat. No. : 86.	**Lev.** 41a-b.	**Çiz.** 20c / 48f.	
Envanter No. : Ptr- Ep.164.			
Buluntu Yeri : Yamaç Evler / Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.71 m, Kaide Yük. 0.15 m, Kaide Gen. 0.475 m, Kaide Der. 0.46 m, Alt Gövde Gen. 0.38 m, Alt Gövde Der. 0.42 m, Üst Gövde Gen. 0.37 m, Üst Gövde Der. 0.43 m, Taç Yük. 0.04 m, Taç Gen. 0.46 m, Taç Der. 0.46 m, m, Akroter Yük. 0.06 m, Akroter Gen. 0.09 m, Sunu Tablası Yük. 0.065 m, Sunu Tablası Gen. 0.42 m, Sunu Tablası Der. 0.42 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede dört satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaide, gövdenin sol üst köşesi ve akroter uçlarındaki küçük kırıklar dışında iyi korunmuştur. Gövdede aşınma ve renk değişimleri belirgindir. Kireç kalıntıları vardır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu sakral sunaktır. Dörtgen bir plinte üzerinde yatay bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste daralarak yükselmektedir. Üst gövde ile taç, kaidede olduğu gibi yatay bir silme ile bağlanmıştır. Taç profilinin dört köşesinde akroterler bulunmaktadır. Taç kısmının üstünde sunu tablası yükselmektedir.			
Kullanım amacı: Sakral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği.			

Kat. No. : 87.	**Lev.** 41c-d.	**Çiz.** 20d / 48b.	
Envanter No. : Ptr- Ep.153.			
Buluntu Yeri : G.A.S. / Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 1.06 m, Kaide Yük. 0.21 m, Kaide Gen. 0.68 m, Kaide Der. 0.59 m, Alt Gövde Gen. 0.54 m, Alt Gövde Der. 0.50 m, Üst Gövde Gen. 0.515 m, Üst Gövde Der. 0.44 m, Taç Yük. 0.05 m, Taç Gen. 0.63 m, Taç Der. 0.55 m, Akroter Yük. 0.10 m, Akroter Gen. 0.10 m, Sunu Tablası Yük. 0.15 m, Sunu Tablası Gen. 0.635 m, Sunu Tablası Der. 0.56 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede yedi satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kenar çizgileri ve gövdenin bazı bölümlerindeki küçük çaplı deformasyonlar dışında iyi korunmuştur. Gövdede çatlaklar çok yoğundur. Renk farklılıkları belirgindir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Dörtgen bir plinte üzerinde yükselmektedir. Plinte üzerinde sırasıyla, dört köşesinde zemine basan ayakları çevreleyen düz bir silme, üstünde kyma rekta yer almaktadır. Gövdeye geçişte ise keskin hatlı bir cavetto izlenmektedir. Gövde alttan üste doğru daralır. Yüksek bir cavetto ile taç kısmına geçilmiştir. Taç, kyma rekta şeklinde profillendirilmiştir ve dört köşesinde de akroterler yükselmektedir. Sunu tablası taç kısmının içinden yükseltilmiş ve kendi içinde kyma rekta profilini yansıtmaktadır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Engelmann, 2012: 195, Nr.18.			
Tarihlendirme: MS 2. Yüzyıl.			

Kat. No. : 88.	**Lev.** 42a.	**Çiz.** 21a / 48d.	
Envanter No. : Ptr- Ep.161.			
Buluntu Yeri : G.A.S. / Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.90 m, Kaide Yük. 0.16 m, Kaide Gen. 0.58 m, Kaide Der. 0.39 m, Alt Gövde Gen. 0.43 m, Alt Gövde Der. 0.31 m, Üst Gövde Gen. 0.41 m, Üst Gövde Der. 0.35 m, Taç Yük. 0.05 m, Taç Gen. 0.52 m, Taç Der. 0.41 m, Akroter Yük. 0.07 m, Akroter Gen. 0.09 m, Sunu Tablası Yük. 0.07 m, Sunu Tablası Gen. 0.51 m, Sunu Tablası Der. 0.38 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede sekiz satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaidenin sol alt köşesi, gövdenin kenar hatları, sağ üst akroter ve sunu tablasında kopmalar vardır. Taç altında derin çatlaklar oluşmuştur. Üst bölgede geniş bir hat boyunca yayılan kararma görülmektedir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Dörtgen bir plinte üzerinde yükselmektedir. Plinte ve alt gövde arasında oldukça yüksek bir yatay düz silme vardır. Alttan üste daralarak devam eder. Üst gövdeden taç kısmına yine yüksek bir düz silme ile geçilmiştir. Taç kısmı dört köşedeki akroterleri çevrelemektedir. Sunu tablası cavetto profili şeklinde tasarlanarak taç kısmının merkezinden yükseltilmiştir.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 2. yüzyılın ortası.			

Kat. No. : 89.	**Lev.** 42b.	**Çiz.** 21b / 48f.
Envanter No. : Ptr- Ep.154.		
Buluntu Yeri : G.A.S / Yol Kılavuz Anıtı Çevresi/ Yüzey.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 1.30 m, Kaide Yük. 0.44 m, Kaide Gen. 0.625 m, Kaide Der. 0.56 m, Alt Gövde Gen. 0.49 m, Alt Gövde Der. 0.49 m, Üst Gövde Gen. 0.47 m, Üst Gövde Der. 0.46 m, Taç Yük. 0.02 m, Taç Gen. 0.57 m, Taç Der. 0.54 m, Akroter Yük. 0.06 m, Akroter Gen. 0.08 m, Sunu Tablası Yük. 0.09 m, Sunu Tablası Gen. 0.55 m, Sunu Tablası Der. 0.52 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede on iki satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide çevresinde küçük kopmalar görülürken, taç ve sunu tablasını kapsayan sol üst köşesinde geniş bir kopma görülmektedir. Akroterler hasarlı, sunu tablasının cephelerinde kırıklar mevcuttur. Gövdede uzun bir çatlak hattı vardır. Renk farklılıkları belirgindir. Sunu tablasının altından başlayıp kaide tabanına kadar devam eden geniş bir sarımtırak katman izlenmektedir. Bunun çevresinde ise üstten alta doğru yayılmış izlenimi veren bir beyazlık takip edilmektedir. Arka yüz tamamen tek renkte korunmuştur. Ön cephede kireç kalıntıları ve yapraklanma yoğundur. Yan yüzler biraz daha az etkilenmiş olmasına karşın çeşitli noktalarda liken oluşumları göze çarpmaktadır.

Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Oldukça yüksek bir kaide yapısı vardır. Dikdörtgen bir altık üzerinde kademeli olarak daralan bir plinte yerleştirilmiştir. Devamında yatay bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde dik yükselmektedir. Üste gövde ile taç düz silme ile bağlanmıştır. Taç profilinin köşelerinde akroterler yer almaktadır. Sunu tablası cavetto şeklinde profillendirilmiştir. Sunu tablasının üst kısmı düz bırakılmış herhangi bir zıvana izi gözükmemektedir. Sunağın arka yüzü tamamen kaba bir işçilikte bırakılmış olup profil hatları dahi belirtilmemiştir. Genel bir bakış açısıyla kaide ve gövde oranlaması arasında bir orantısızlık dikkat çekmektedir. Çok yüksek bir alt yapıya oranla alçak ve dar gövde yapısı göze çarpmaktadır. Ek olarak sunu tablası ve taç kısmının bu düzenlemede daha belirgin bir farklılığı yansıttığı görülmektedir. Yazıt şablonunda da benzer uyumsuzluğu fark etmek mümkündür. Üst bölümde daha büyük puntolu harfler kullanılmışken alt gövde de sıkıştırma gereksinimi duyulmuş ve yazıtın son kısmı yatay kaide silmesinin orta bölümüne kazınmıştır.

Kullanım amacı: Sepulkral.

Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.

Tarihlendirme: MS 3. yüzyıl.

Kat. No. : 90.	**Lev.** 42c-d.	**Çiz.** 21c / 49a.	
Envanter No. : Ptr- Ep.159.			
Buluntu Yeri : G.A.S / Yol Kılavuz Anıtı Çevresi/ Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 1.30 m, Kaide Yük. 0.21 m, Kaide Gen. 0.76 m, Kaide Der. 0.73 m, Alt Gövde Gen. 0.59 m, Alt Gövde Der. 0.62 m, Üst Gövde Gen. 0.56 m, Üst Gövde Der. 0.61 m, Taç Yük. 0.05 m, Taç Gen. 0.73 m, Taç Der. 0.69 m, Akroter Yük. 0.08 m, Akroter Gen. 0.08 m, Sunu Tablası Yük. 0.09 m, Sunu Tablası Gen. 0.71 m, Sunu Tablası Der. 0.59 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede on bir satır yazıt vardır.			
Durum : Ön cephe yoğun tahrip olmuştur. Yan yüzler daha iyi durumdadır. Kaidenin ön cephe profili tamamen kaybolmuştur. Benzer biçimde taç ve sunu tablası da yok olmuştur. Yoğun bir aşınma ve özellikle yine ön cephede yanık izi görülmektedir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Yan yüzlerdeki profillerden takip edildiği üzere kaide alçak bir plinte ile verilmiş, devamında düz bir silme ile gövdeye geçilmiştir. Gövde alttan üste hafifçe daralarak yükselmektedir. Üst gövdeden taç kısmına dar bir cavetto ile geçilmiştir. Taç, kyma rekta profili şeklinde tasarlanmıştır. Taç profili dört köşesinde akroterleri kapsayacak bir düzenlemede verilmiştir. Sunu tablası taç profilinin içinden düz ve dik şekilde yükseltilmiştir. Sunu tablasının üstü düz bırakılmıştır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 91.	**Lev.** 43a.	**Çiz.** 21d / 49c.	
Envanter No. : Ptr- Ep.162.			
Buluntu Yeri : Akdam Anıt Mezarı / Kuzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.68 m, Kaide Yük. 0.13 m, Kaide Gen. 0.34 m, Kaide Der. 0.33 m, Alt Gövde Gen. 0.285 m, Alt Gövde Der. 0.27 m, Üst Gövde Gen. 0.25 m, Üst Gövde Der. 0.265 m, Taç Yük. 0.03 m, Taç Gen. 0.30 m, Taç Der. 0.29 m, Akroter Yük. 0.05 m, Akroter Gen. 0.05 m, Sunu Tablası Yük. 0.045 m, Sunu Tablası Gen. 0.29 m, Sunu Tablası Der. 0.28 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede on üç satır Latince yazıt vardır.			
Durum : Yoğun şekilde tahrip olmuştur. Kaide neredeyse tamamen yok olmuştur. Gövdenin farklı noktalarında ufak çaplı kırık ve kopmalar göze çarpmaktadır. Taç kısmı kısmen korunmuştur. Akroterler neredeyse tamamen kaybolmuş sunu tablası daha iyi **Durum**dadır. Yüzeyde aşınma ve çatlaklar görülmektedir. Sunağın sağ yanında alttan üste devam eden geniş bir yanık izi vardır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Kaide yüksek bir plintenin devamında gövdeye bağlanan düz bir silmeden oluşmuştur. Gövde alttan üste doğru daralmaktadır. Düz ve genişleyerek açılan bir silme ile üst gövdeden taç kısmına bağlanmıştır. Taç profili köşelerdeki dört akroteri yükseltmektedir. Merkezde düz ve profilsiz sunu tablası konumlandırılmıştır. Sunu tablasının zemini düz bırakılmıştır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Merkelbach – Stauber, 2002: 42 (17-09-07 Patara).			
Tarihlendirme: MS 2-3. yüzyıl.			

Kat. No. : 92.	**Lev.** 43b.	**Çiz.** 22a / 49e.
Envanter No. : Ptr- Ep.170.		
Buluntu Yeri : Yamaç Evler/Düz Set Yapısı/Yüzey.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.60 m, Kaide Yük. 0.10 m, Kaide Gen. 0.41 m, Kaide Der. 0.39 m, Alt Gövde Gen. 0.33 m, Alt Gövde Der. 0.305 m, Üst Gövde Gen. 0.34 m, Üst Gövde Der. 0.31 m, Sunu Tablası Yük. 0.10 m, Sunu Tablası Gen. 0.42 m, Sunu Tablası Der. 0.36 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede üç satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Yoğun şekilde tahrip olmuştur. Kaidenin çok küçük bir kısmı korunmuştur. Gövdenin her iki yanı yoğun şekilde tahrip olmuş, bu alanda sunağın formu kaybolmuştur. Sunu tablası benzer şekilde az korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Gövdede çatlaklar vardır. Üst kısımda belirgin bir renk farklılığı ve kararma söz konusudur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu dinsel sunaktır. Kaidede kyma rekta profili korunmuş, devamında ise cavetto ile gövdeye geçilmiştir. Üst gövde ile sunu tablası arasında tek sıra cavetto devamında ise kyma rekta şeklinde profile sahip sunu tablası yükseltilmiştir.
Kullanım amacı: Sakral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 2. yüzyılın ikinci çeyreği.

Kat. No. : 93.	**Lev.** 43c-d.	**Çiz.** 22b / 49b.
Envanter No. : Ptr- Ep.219.		
Buluntu Yeri : 7.Burç / Doğu / Yüzey.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.74 m, Kaide Yük. 0.13 m, Kaide Gen. 0.505 m, Kaide Der. 0.55 m, Alt Gövde Gen. 0.385 m, Alt Gövde Der. 0.46 m, Üst Gövde Gen. 0.37 m, Üst Gövde Der. 0.46 m, Taç Yük. 0.11 m, Taç Gen. 0.47 m, Taç Der. 0.48 m, Sunu Tablası Yük. 0.14 m, Sunu Tablası Gen. 0.39 m, Sunu Tablası Der. 0.39 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede yedi satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaidenin tamamına yakını yok olmuş, gövde formunu korusa da kötü **Durum**dadır. Taç kısmının ön cephede büyük oranda tahrip olduğu, sunu tablasının ise köşelerinde kırıklar olduğu görülmektedir. Kireçlenme ve renk farklılığı belirgindir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu dinsel sunaktır. Kaide düz silme ile gövdeye bağlanmıştır. Üst gövdeden ta kısmına düz, yanlara açılan bir silme ile geçilmiş ve devamında dar ve dikey bir düz silme ile profillendirilmiştir. Sunu tablası taç kısmının merkezinden oldukça yükseltilmiştir. Tablanın üst zemini düz bırakılmıştır.
Kullanım amacı: Sakral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl ortası.

Kat. No. : 94.	**Lev.** 44a-b.	**Çiz.** 22c / 49d.
Envanter No. : Ptr- Ep.217.		
Buluntu Yeri : 7. Burç / Kuzeydoğu / Yüzey.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 1.02 m, Kaide Yük. 0.17 m, Kaide Gen. 0.56 m, Kaide Der. 0.59 m, Alt Gövde Gen. 0.41,5 m, Alt Gövde Der. 0.43,5 m, Üst Gövde Gen. 0.39,5 m, Üst Gövde Der. 0.43 m, Taç Yük. 0.04 m, Taç Gen. 0.53 m, Taç Der. 0.50 m, Akroter Yük. 0.09,5 m, Akroter Gen. 0.09,5 m, Sunu Tablası Yük. 0.10 m, Sunu Tablası Gen. 0.51 m, Sunu Tablası Der. 0.48 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede sekiz satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaidenin kırık ve eksiktir. Gövde iyi korunmuştur. Taç sağ köşedeki kırık dışında tamamen iyi durumdadır. Sunu tablası yoğun biçimde deforme olmuştur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu dinsel sunaktır. Kaide hakkında veri çok azdır. Üst gövdeden taç kısmına yatay bir düz silme ile geçilmiştir. Taç profilinin dört köşesinde akroterler yükselmektedir. Sunu tablası çizgisel ve şematik bir ayrımla vurgulanmıştır. Tablanın üst kısmı düz bırakılmıştır.
Kullanım amacı: Sakral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 95.	**Lev.** 44c.	**Çiz.** 22d / 49f.
Envanter No. : Ptr- Ep.166.		
Buluntu Yeri : G.A.S / Yüzey.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.58 m, Alt Gövde Gen. 0.36 m, Alt Gövde Der. 0.38 m, Üst Gövde Gen. 0.34 m, Üst Gövde Der. 0.34 m, Taç Yük. 0.015 m, Taç Gen. 0.49 m, Taç Der. 0.44 m, Akroter Yük. 0.08 m, Akroter Gen. 0.07 m, Sunu Tablası Yük. 0.08 m, Sunu Tablası Gen. 0.43,5 m, Sunu Tablası Der. 0.47,5 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede altı satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide eksiktir. Alt gövdeden başlayarak gövde, taç ve sunu tablasının sağ bölümünün bir kısmı kırık ve eksiktir. Gövdenin çeşitli yerlerinde kopmalar vardır. Renk farklılıkları belirginidir. Özellikle sağ bölümde yanık kaynaklı kararma izlenmektedir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Kaide hakkında veri yoktur. Taç kısmı kyma rekta şeklinde profillendirilmiştir. Taç profilinin dört köşesinde akroterler yükselmektedir. Sunu tablası çizgisel bir ayrımla vurgulanmış üste doğru tekrardan kyma rekta profili oluşturmuştur. Tablanın üst kısmı düz bırakılmıştır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Engelmann, 2012: 195, Nr. 19.
Tarihlendirme: MS 2. Yüzyıl.

Kat. No. : 96.	**Lev.** 44d.	**Çiz.** 23a / 50a.
Envanter No. : Ptr- Ep.335.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.64 m, Kaide Yük. 0.11 m, Kaide Gen. 0.41 m, Kaide Der. 0.37 m, Alt Gövde Gen. 0.34 m, Alt Gövde Der. 0.31 m, Üst Gövde Gen. 0.33 m, Üst Gövde Der. 0.30 m, Sunu Tablası Yük. 0.14 m, Sunu Tablası Gen. 0.33 m, Sunu Tablası Der. 0.38 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede sekiz satır Hellence yazıt vardır.		
Durum : Kaide profilleri yok olmuş, gövdede kopmalar vardır. Yan konturlar silikleşmiştir. Sunu tablası profilleri yoğun şekilde tahrip olmuştur. Renk farklılıkları özellikle ön yüzde dikkat çekmektedir.		
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Yüksek bir kaide söz konudur. Gövde dik olarak yükselmektedir. Sunu tablası oldukça yüksek tutulmuştur. Gövdeden düz bir silme ile sunu tablasına bağlanmıştır. Tablanın zemini düz bırakılmıştır.		
Kullanım amacı: Sepulkral.		
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.		
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.		

Kat. No. : 97.	**Lev.** 45a.	**Çiz.** 23b / 50c.
Envanter No. : Ptr- Ep.165.		
Buluntu Yeri : Meclis Binası Önü.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.97 m, Kaide Yük. 0.10 m, Kaide Gen. 0.49 m, Kaide Der. 0.42 m, Alt Gövde Gen. 0.41 m, Alt Gövde Der. 0.38 m, Üst Gövde Gen. 0.39 m, Üst Gövde Der. 0.40 m, Sunu Tablası Yük. 0.13 m, Sunu Tablası Gen. 0.47 m, Sunu Tablası Der. 0.48 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede on satır yazıt vardır.		
Durum : Kaide profilleri neredeyse tamamen kaybolmuştur. Yan konturlar silikleşmiş ve bazı noktalarda kırıklar vardır. Sunu tablası profilleri yoğun şekilde tahrip olmuştur. Renk farklılıkları özellikle ön yüzde dikkat çekmektedir. Alt gövdeye yakın bölümde yoğun bir kararma izlenmektedir.		
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Alçak bir kaide düzenlemesi ve dik açıyla yükselen gövde söz konusudur. Sunu tablası kaideye oranla daha yüksek tutulmuştur. Tablanın zemini düz bırakılmıştır.		
Kullanım amacı: Sepulkral.		
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.		
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.		

Kat. No. : 98.	**Lev.** 45b.	**Çiz.** 23c / 50e.	
Envanter No. : Ptr- Ep.155.			
Buluntu Yeri : G.A.S. / Yol Kılavuz Anıtı Çevresi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 1.35 m, Kaide Yük. 0.23 m, Kaide Gen. 0,73 m, Kaide Der. 0,72 m, Alt Gövde Gen. 0.57 m, Alt Gövde Der. 0.56,5 m, Üst Gövde Gen. 0.51,5 m, Üst Gövde Der. 0.52 m, Sunu Tablası Yük. 0.16 m, Sunu Tablası Gen. 0.70 m, Sunu Tablası Der. 0.70 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede on satır Hellence yazıt.			
Durum : Kaide profilleri ön yüzde korunmuş, yan yüzlerde tamamen yok olmuştur. Gövde ön yüzde az hasarlı yanlarda biraz daha fazla tahrip olmuştur. Sunu tablası yoğun biçimde hasarlıdır. Ön yüzde profil hattı kısmen takip edilirken yan yüz tamamen yok olmuştur. Sunağın gövdesinde yoğun bir renk değişikliği izlenmektedir. Sol yan ve ön yüzde kararma ve kızıl renkler hakimdir. Yan yüzlerde ise alttan üste yanık iziyle bağlantılı kararma izlenmektedir. Bunlar dışında belli başlı bölgelerde kireç kalıntıları ve liken oluşumları gözlemlenmektedir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Dar bir plinte üzerinde düz bir silmeyle gövdeye geçilmiştir. Gövde alttan üste daralmaktadır. Gövdeden üste cavetto ile geçilmiş devamında yalnızca yine ön yüzde takip edildiği kadarıyla kyma rekta ile yükseltilmiştir. Sunu tablasının zemini boş bırakılmıştır. Genel anlamda alt ve üst yapıya oranla gövde yüksek tutulmuştur.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 2. yüzyılın ortası.			

Kat. No. : 99.	**Lev.** 45c-d.	**Çiz.** 23d / 50b.	
Envanter No. : Ptr- Ep.151.			
Buluntu Yeri : G.A.S. / Yol Kılavuz Anıtı Çevresi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.88 m, Kaide Yük. 0.17 m, Kaide Gen. 0.63 m, Kaide Der. 0.60 m, Alt Gövde Gen. 0.52 m, Alt Gövde Der. 0.54 m, Üst Gövde Gen. 0.52 m, Üst Gövde Der. 0.52 m, Sunu Tablası Yük. 0.16,5 m, Sunu Tablası Gen. 0.60 m, Sunu Tablası Der. 0.56 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede altı satır yazıt vardır.			
Durum : Plinte kısmen korunmuş üstte yer alan profiller biraz daha iyi durumdadır. Gövdenin sol bölümünde büyük boyutlu bir kopma vardır. Sunu tablasının sağ köşesi eksiktir. Gövdede yoğun aşınma söz konusudur. Özellikle merkeze kireç kalıntıları görülmektedir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Dikdörtgen bir plinte üzerinde torus ve devamında yüksek bir cavetto ile gövdeye bağlanmıştır. Sunu tablası profilleri dar bir cavetto ile başlar, devamında torus ve tablanın kendisi kyma rekta profiliyle yükseltilmiştir.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 100.	**Lev.** 46a.	**Çiz.** 24a / 50d.	
Envanter No. : Ptr- Ep150.			
Buluntu Yeri : G.A.S. / Yol Kılavuz Anıtı Çevresi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 1.36 m, Kaide Yük. 0.20 m, Kaide Gen. 0.59 m, Kaide Der. 0.63 m, Alt Gövde Gen. 0.46 m, Alt Gövde Der. 0.56,5 m, Üst Gövde Gen. 0.45 m, Üst Gövde Der. 0.55 m, Sunu Tablası Yük. 0.20 m, Sunu Tablası Gen. 0.59 m, Sunu Tablası Der. 0.62 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede on bir satır yazıt vardır.			
Durum : Kaide yalnızca yan yüzlerde belli oranda korunmuştur. Gövdede hasarlıdır. Sunu tablası profili ön yüzde yok olmuştur. Gövde üzerinde uzun çatlaklar vardır. Renk değişimleri belirgindir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Alçak bir plinte ve devamında düz bir silme ile gövdeye geçilmiştir. Gövde dik yükselmektedir. Sunu tablasına düz bir silme ile geçilmiştir. Benzer biçimde düz bir silme ile sunu tablası tamamlanmıştır. Genel anlamda oldukça yüksek ve bu yüksek yapıya oranla dar bir gövde yapısı söz konusudur. Arka cephe tamamen düz ve profilsiz bırakılmıştır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Bönisch – Lepke, 2013: 509 – 515, Abb. 8: Nr. 6.			
Tarihlendirme: MS. 123 – 126.			

Kat. No. : 101.	**Lev.** 46b.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Arz.09.			
Buluntu Yeri : G.A.S.-4.Burç Önü-Sur İçi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Y. 0.92 m, Kaide Y. 0.16 m, Kaide G. 0.59 m, Kaide Der. 0.48 m, Alt G. 0.50 m, Üst G. 0.50 m, Taç G. 0.60 m, Taç Der. 0.48 m.			
Epigrafik Veri : Yedi satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaide çevresinde küçük kırık ve kopmalar vardır. Benzer durum gövde üzerinde de görülmektedir. En yoğun tahrip olan bölüm sunu tablasıdır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Alçak sayılabilecek bir plinthos üzerinde yükseltilmiştir. Geniş ve yüksek bir cavetto ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde dar bir açıyla yükselerek devam etmektedir. Üst gövde cavetto ile taç kısmına bağlanmıştır. Devamında bir torus ile profillendirilmiştir.			
Kullanım amacı : Sepulkral.			
Bibliyografya : Yayımlanmamış.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No.	: 102.	**Lev.** 46c.	**Çiz.** -
Envanter No.	: Ptr- Arz.10		
Buluntu Yeri	: G.A.S.-4.Burç Önü-Sur İçi.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçüler	: Y. 0.79 m, Kaide Y. 0.12m, Kaide G. 0.58 m, Kaide Der. 0.57 m, Alt. 0.51 m, Üst G. 0.47 m.		
Epigrafik Veri	: Altı satır Hellence yazıt vardır.		

Durum	: Kaide üzerinde kopmalar vardır. Gövdede bazı köşeler tahrip olmuş, üst yapı kısmen korunmuştur. Renk farklılıkları belirgindir. Yoğun bir aşınma söz konusudur.
Tanım	: Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Yüksek bir kaideye sahiptir. Düz bir silme ile alt gövdeye bağlanmıştır. Gövde dar bir açıyla daralarak yükselmektedir. Sunu tablası düz bir silme ile profillendirilmiştir.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No.	: 103.	**Lev.** 46d.	**Çiz.** -
Envanter No.	: Ptr- Arz.12		
Buluntu Yeri	: G.A.S. 3. Burç-Doğu-Yüzey.		
Malzeme	: Kireç taşı.		
Ölçüler	: Y. 1.26 m, Kaide G. 0.78 m, Kaide Der. 0.69 m, Alt G. 0.70 m, Üst G. 0.68 m.		
Epigrafik Veri	: Beş satır Hellence yazıt vardır.		

Durum	: Kısmen korunmuştur. Kaide profillerinin bir bölümü takip edilebilmektedir. Gövde de geniş çatlaklar ve küçük çaplı kopmalar vardır. Üst yapı profillerinin tamamı kaybolmuştur.
Tanım	: Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Yüksek bir kaide yapısı görülmektedir. Düz silme ile profillendirilmiş ve alt gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste daralarak yükselen bir yapıdadır.
Kullanım amacı	: Sepulkral.
Bibliyografya	: Yayımlanmamış.
Tarihlendirme	: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 104.	**Lev.** 47a.	**Çiz.** 24b / 50f.
Envanter No. : Ptr- Ep.163.		
Buluntu Yeri : Bilinmiyor.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.87 m, Kaide Yük. 0.44 m, Kaide Gen. 0.50 m, Kaide Der. 0.44 m, Alt Gövde Gen. 0.46 m, Alt Gövde Der. 0.37 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede sekiz satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide ve çevresinde yoğun deformasyon vardır. Gövde, orta kısımdan itibaren kırık ve eksiktir. Gövdenin çeşitli bölgelerinde çok sayıda geniş çatlaklar oluşmuştur. Renk farklılıkları ve yanma nedenli kararmalar görülmektedir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Çift kademeli kaide yapısı görülmektedir. Altta düz ve yüksek bir silme üstte benzer şekilde biraz daha dar ve içe çekilmiş bir profil kullanılmıştır. Devamında yine düz bir silme ile gövdeye geçiş yapılmıştır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Merkelbach – Stauber, 2002: 43. 17-09-08, Patara.
Tarihlendirme: MS 2-3. yüzyıl.

Kat. No. : 105.	**Lev.** 47b.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Arz.11		
Buluntu Yeri : Liman Caddesi – Batı Portiko.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Y. 0.68 m, Gen. 0.29 m, Der. 0.40 m.		
Epigrafik Veri : Üç satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Alt ve üst profiller tamamen kaybolmuş yalnızca gövde belli oranda korunmuştur. Gövdenin farklı noktalarında kırık ve geniş çatlaklar mevcuttur. Gövdenin alt bölümünde ise çok yoğun bir kireç tabakası bulunmaktadır.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır.
Kullanım amacı : Sakral.
Bibliyografya : Yayımlanmamış.
Tarihlendirme : MS 2. yüzyılın ikinci çeyreği.

Kat. No. : 106.	**Lev.** 47c.	**Çiz.** 24c / 51a.	
Envanter No. : Ptr- Ep.167.			
Buluntu Yeri : G.A.S. / Dolgu malzemesi.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.38 m, Kaide Yük. 0.12 m, Kaide Gen. 0.41 m, Kaide Der. 0.37,5 m, Alt Gövde Gen. 0.35 m, Alt Gövde Der. 0.32,5 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede altı satırı korunmuş Latince yazıt.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide ve çevresinde yoğun deformasyon vardır. Sunağın sağ bölümü kaideden üste kadar hasarlıdır. Gövdenin orta kısımdan üstü kırık ve eksiktir. Harç ve kireç kalıntıları gövdenin çeşitli noktalarında yoğun biçimde mevcuttur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Çift kademeli kaide yapısı görülmektedir. Altta düz ve yüksek bir silme üstte benzer şekilde biraz daha dar ve içe çekilmiş bir profil kullanılmıştır. Devamında yine düz bir silme ile gövdeye geçiş yapılmıştır.			
Kullanım amacı: Sakral.			
Bibliyografya: Bönisch- Meyer, 2019: 117 – 127.			
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl sonu			

Kat. No. : 107.	**Lev.** 47d.	**Çiz.** 24d / 51c.	
Envanter No. : Ptr- Ep.268.			
Buluntu Yeri : Liman Caddesi/ Batı Portiko.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.54 m, Kaide Yük. 0.13 m, Kaide Gen. 0.31 m, Kaide Der. 0.16 m, Alt Gövde Gen. 0.29,5 m, Alt Gövde Der. 0.13 m, Üst Gövde Gen. 0.31 m, Üst Gövde Der. 0.13,5 m, Sunu Tablası Yük. 0.12 m, Sunu Tablası Gen. 0.33 m, Sunu Tablası Der. 0.22 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede yedi satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaidenin sağ alt köşesinde geniş bir kopma vardır. Gövdenin sağ bölümünde kenar konturları yoğun biçimde aşınmıştır. Gövdenin üst kısmında ise yine büyük ölçekli bir kopma göze çarpmaktadır. Sunu tablasının sol köşesinde başlayıp orta bölüme kadar ilerleyen bir kırık izlenmektedir. Gövdenin merkezinde aşınma yoğundur. Bazı bölümlerde yazıt silinmiştir. Kireçlenme ve beyazlıklar dikkat çekmektedir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Düz profilsiz bir plinte üzerinde yine düz bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru dik yükselmektedir. Sunu tablasının olduğu kısım kaide ile birebir aynı düzenlemeye sahiptir. Sunu tablası zemin düz bırakılmıştır. Yan yüzlerde profil hatları devam ettirilmemiş ve yanlar düz bir yapıda çalışılmıştır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 108.	**Lev.** 48a.	**Çiz.** 25a / 51e.	
Envanter No. : Ptr- Ep.273.			
Buluntu Yeri : G.A.S. / Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.80 m, Kaide Yük. 0.18 m, Alt Gövde Gen. 0.44,5 m, Alt Gövde Der. 0.42 m, Üst Gövde Gen. 0.44 m, Üst Gövde Der. 0.41 m, Sunu Tablası Yük. 0.21 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede yedi satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kısmi korunmuştur. Kaide tamamen yok olmuş, gövde hasarlıdır. Sunu tablasının olduğu bölümde profiller tamamen yok olmuştur. Gövdede yoğun bir aşınma ve bu nedenle bazı bölümlerde silikleşme görülmektedir. Renk farklılıkları belirgindir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Kaide ve sunu tablası profillerine ilişkin veri yoktur. Gövdede iki el betimlemesi ve bu betimlemelerin çevresinde yazıt kazınmış. Sunu tablasının zemini düz bırakılmıştır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl.			

Kat. No. : 109.	**Lev.** 48b.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Ep.41.			
Buluntu Yeri : G.A.S / Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.60 m, Kaide Yük. 0.14 m, Kaide Gen. 0.38 m, Kaide Der. 0.37 m, Alt Gövde Gen. 0.30 m, Alt Gövde Der. 0.28,5 m, Üst Gövde Gen. 0.29 m, Üst Gövde Der. 0.29 m, Taç Yük. 0.08 m, Taç Gen. 0.36 m, Taç Der. 0.36 m, Akroter Yük. 0.06 m, Akroter Gen. 0.08 m, Sunu Tablası Yük. 0.06 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede altı satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaidenin sağ bölümü kırık ve eksiktir. Aynı aksta gövdenin bir kısmı da kopmuştur. Taç kısmının sol köşesi ve sunu tablasının bir bölümü eksiktir. Gövdede geniş çatlaklar vardır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Kaide dikdörtgen plinte üzerinde cavetto ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde dik bir açıyla yükselmektedir. Cavetto ile taç kısmına geçilmiştir. Taç kyma rekta profiliyle verilmiştir. Sunu tablası hakkında veri yok denecek kadar azdır. Gövde de iki el betimlemesi ve çevresinde yazıt kazılıdır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 110.	**Lev.** 48c.	**Çiz.** 25b / 51b.	
Envanter No. : Ptr- Alt.21.			
Buluntu Yeri : Merkez Hamamı – G.A.S Arası / Yüzey.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 1.01 m, Kaide Yük. 0.13 m, Kaide Gen. 0.63 m, Kaide Der. 0.53 m, Alt Gövde Gen. 0.51 m, Alt Gövde Der. 0.52 m, Üst Gövde Gen. 0.48 m, Üst Gövde Der. 0.48 m, Sunu Tablası Yük. 0.16 m, Sunu Tablası Gen. 0.63 m, Sunu Tablası Der. 0.52 m.			
Epigrafik Veri: Yok.			
Durum : Kaide kısmen korunmuştur. Ön yüzde tamamen yok olmuş, yan yüzlerde profiller az da olsa takip edilebilmektedir. Gövde üzerinde yoğun tahribat izlenmektedir. Sunu tablası kısmen takip edilebilmektedir. Yan yüzlerde korunan bölümlerde profiller kısmen veri sağlamaktadır. Gövdede çatlaklar vardır. Eser tamamen kararmış ve orijinal rengini kaybetmiştir. Yangın kaynaklı bu kararma birçok noktada dökülmelere de neden olmuştur. Bazı bölümler sarı ve beyaz renkte kalmıştır. Kireç ve mantar oluşumları da göze çarpmaktadır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Kaide dikdörtgen plinte üzerinde yükselmektedir. Devamında düz bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste hafifçe daralmaktadır. Cavetto ile sunu tablasına geçilmiştir. Sunu tablası takip edilebildiği kadar kyma rekta profili ile şekillendirilmiştir. Gövde de merkezde bir figür ve iki omzunun yanında da çelenk betimlemeleri işlenmiştir.			
Kullanım amacı: Sepulkral.?			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 111.	**Lev.** 48d.	**Çiz.** 51d.	
Envanter No. : Ptr- Ep.488.			
Buluntu Yeri : Nero Hamamı – G.A.S Arası.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.74,5 m, Kaide Yük. 0.12 m, Kaide Gen. 0.39 m, Kaide Der. 0.41 m, Alt Gövde Gen. 0.25 m, Alt Gövde Der. 0.27 m, Üst Gövde Gen. 0.23,7 m, Üst Gövde Der. 0.25 m, Taç Yük. 0.07,5 m, Taç Gen. 0.37,5 m, Taç Der. 0.37,5 m, Akroter Yük. 0.06 m, Akroter Gen. 0.13 m, Sunu Tablası Yük. 0.06 m, Sunu Tablası Çapı. 0.37m.			
Epigrafik Veri: Gövdede yedi satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaidenin sağ alt köşesi kırık ve eksiktir. Gövde iyi korunmuştur. Yalnızca gövdenin sol yanında küçük bir kopma vardır. Üst bölüm iyi korunmuştur. Gövdede kireç izleri yoğundur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu dinsel sunaktır. Alçak bir kaide yapısı vardır. Dikdörtgen bir plinte üzerinde dar bir kalanla plinte profili tekrar edilmiştir. Bunun üzerinde geniş bir cavetto ve devamında dar bir cavetto gövdeye geçişte kullanılmıştır. Gövde alttan üste doğru dik yükselmektedir. Gövdeden taç kısmına tek sıra ince bir cavetto ile geçilmiş, devamında yatay bir düz silme onun üstünde ise kyma rekta formlu taç gelmektedir. Taç kısmının köşelerinde akroterler vardır. Sunu tablası, dikdörtgen prizması formlu bir sunakta dairesel verilmiş olmasıyla farklılık göstermektedir.			
Kullanım amacı: Sakral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 2. yüzyıl.			

Kat. No. : 112.	**Lev.** 49a-b.	**Çiz.** 25c / 51f.	
Envanter No. : Ptr- Ep.185.			
Buluntu Yeri : Su Yolu Açmaları.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.68 m, Kaide Yük. 0.14 m, Kaide Gen. 0.34 m, Kaide Der. 0.29,5 m, Alt Gövde Gen. 0.24 m, Alt Gövde Der. 0.21 m, Üst Gövde Gen. 0.23,5 m, Üst Gövde Der. 0.22 m, Taç Yük. 0.08,5 m, Taç Gen. 0.32,5 m, Taç Der. 0.30 m, Akroter Yük. 0.06 m, Akroter Gen. 0.10 m, Sunu Tablası Yük. 0.08,5 m, Sunu Tablası Gen. 0.33 m, Sunu Tablası Der. 0.30 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede dokuz satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaidenin sağ alt köşesi kırık ve eksiktir. Gövdede sunağı ikiye bölen bir kırık vardır. Kırığın alt kısmı üste göre daha kötü durumdadır. Akroter ve sunu tablasının sağ köşesinde bir kopma vardır. Alt kırığın yalnızca ön yüzü siyah bir renk almıştır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Dikdörtgen bir plintenin devamında düz bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde dik bir açıyla yükselmektedir. Düz bir silme ile taç kısmına geçilmiştir. Taç kısmının dört köşesinde akroterler vardır. Sunu tablası taç kısmının içinden dik bir şekilde yükseltilmiştir. Tablanın zemin düz bırakılmıştır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 113.	**Lev.** 49c.	**Çiz.** 25d / 52a.	
Envanter No. : Ptr- Ep.255.			
Buluntu Yeri : Oygu Mezar-35.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.48 m, Kaide Yük. 0.08 m, Kaide Gen. 0.22 m, Kaide Der. 0.20 m, Alt Gövde Gen. 0.18,5 m, Alt Gövde Der. 0.18,5 m, Üst Gövde Gen. 0.17,5 m, Üst Gövde Der. 0.18,5 m, Sunu Tablası Yük. 0.09 m, Sunu Tablası Gen. 0.21 m, Sunu Tablası Der. 0.20,5 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede sekiz satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Sunak genel olarak iyi korunmuştur. Yalnızca gövdede atmosferik koşullara bağlı oyuklar oluştuğu görülmektedir. Renk farklılıkları dikkat çekmektedir. Kireç ve mantar oluşumları söz konusudur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Dikdörtgen bir plintenin devamında yüksek ve düz bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde dik ve asimetrik bir açıyla yükselmektedir. Düz, ancak kaideye göre daha alçak bir silme ile sunu tablasına geçilmiştir. Tablanın zemin düz bırakılmıştır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: MS 2-3. yüzyıl.			

Kat. No. : 114.	**Lev.** 49d.	**Çiz.** 26a / 52c.	
Envanter No. : Ptr- Ep.436.			
Buluntu Yeri : Makbara Mevkii.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0,61 m, Kaide Yük. 0,11 m, Kaide Gen. 0,27 m, Kaide Der. 0.21,5 m, Alt Gövde Gen. 0.21 m, Alt Gövde Der. 0.19 m, Üst Gövde Gen. 0.20 m, Üst Gövde Der. 0.18 m, Sunu Tablası Yük. 0.11,5 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede dört satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Kaidenin sol yan profili, sağ alt plinte bölümünün bir kısmı ve sunu tablasının büyük bölümü kırık ve eksiktir. Çok yoğun bir aşınma vardır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu dinsel içerikli sunaktır. Dikdörtgen bir plintenin devamında düz bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Korunan kısımdan anlaşıldığı üzere kyma rekta ile sunu tablasına geçilmiş ancak devamı hakkında veri bulunmamaktadır.			
Kullanım amacı: Sakral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 115.	**Lev.** 50a.	**Çiz.** 26b / 52e.
Envanter No. : Ptr- Ep.20.		
Buluntu Yeri : Liman Caddesi / B. Portiko.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.37 m, Alt Gövde Gen. 0.21 m, Alt Gövde Der. 0.14 m, Üst Gövde Gen. 0.19,5 m, Üst Gövde Der. 0.16 m, Taç Yük. 0.06 m, Taç Gen. 0.23 m, Taç Der. 0.17 m, Akroter Yük. 0.04 m, Akroter Gen. 0.05 m, Sunu Tablası Yük. 0.05 m, Sunu Tablası Gen. 0.22 m, Sunu Tablası Der. 0.18,5 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede yedi satırı korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide gövdenin altından itibaren kırık ve eksiktir. Gövdede lokal kopmalar ve oyuklar söz konusudur. Sunu tablasının çevresinde kopmalar görülmektedir. Renk tamamen koyu gri bir hal almıştır. Kireç ve bitkilenme mevcuttur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Gövde alttan üste daralarak devam etmektedir. Gövdeden taç kısmına düz bir silme ile geçilmiştir. Genel görüntüye oranla oldukça yüksek bir taç oluşturulmuştur. Taç profilinin köşelerinde yuvarlak hatlarla verilmiş akroterler yerleştirilmiştir. Sunu tablası profilsiz bir yapıda olup taç kısmını içinden yükseltilmiştir. Sunu tablasının merkezi düz bırakılmıştır. Gövdeye yayılan yazıtın bir satırının taç kısmına kazıldığı görülmektedir.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 116.	**Lev.** 50b.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.433.		
Buluntu Yeri : Meclis Binası / Yüzey.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.29 m, Kaide Yük. 0.08 m, Kaide Gen. 0.19 m, Kaide Der. 0.20 m, Alt Gövde Gen. 0.16 m, Alt Gövde Der. 0.17 m.		
Epigrafik Veri: Gövdede dört satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Gövdenin üst bölümü tamamen kırık ve eksiktir. Kaidenin sol alt köşesinde kırık vardır. Yan profiller büyük oranda kaybolmuştur. Gövdenin yan konturları deforme olmuştur. Aşınma kaynaklı tahribat yazıt çevresi ve yan yüzlerde belirgindir. Renk farklılıkları dikkat çekicidir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Dikdörtgen bir plintenin devamında düz bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Kaide topuk profiliyle hareketlendirilmiştir. Gövde dik bir açıyla yükselmektedir. Sunağın üst yapısı hakkında veri bulunmamaktadır.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : 117.	**Lev.** 50c.	**Çiz.** 26c / 52b.	
Envanter No. : Ptr- Kte.277.			
Buluntu Yeri : Liman Caddesi / Batı Portiko.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.33 m, Kaide Yük. 0.07 m, Kaide Gen. 0.21 m, Kaide Der. 0.21 m, Alt Gövde Gen. 0.15,5 m, Alt Gövde Der. 0.15 m, Üst Gövde Gen. 0.14 m, Üst Gövde Der. 0.14,5 m, Sunu Tablası Yük. 0.05,5 m.			
Epigrafik Veri: Yok.			
Durum : Kaidenin sağ alt profili, topuk profili çevresi, gövdenin sağ dış kenarı, sol üst köşe kenarı ve sunu tablasında kırık ve kopmalar vardır. Aşınma yoğundur. Sunağın gövdesinde gözenekler oluşmuştur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Kaide topuk profili ile hareketlendirilmiştir. Devamında cavetto ile gövdeye geçilmiştir. Gövde alttan üste hafif bir açıyla daralarak yükselmektedir. Sunu tablasında yalnızca dış bükey bir profil takip edilebilmektedir.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 118.	**Lev.** 50d.	**Çiz.** 26d / 52d.	
Envanter No. : Ptr- Ep.28.			
Buluntu Yeri : Liman Hamamı.			
Malzeme : Kireç taşı.			
Ölçüler : Yük. 0.26 m, Kaide Yük. 0.16 m, Kaide Gen. 0.34 m, Kaide Der. 0.24 m, Alt Gövde Gen. 0.29 m, Alt Gövde Der. 0.25 m.			
Epigrafik Veri: Gövdede dokuz satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.			
Durum : Gövdenin üst bölümü tamamen kırık ve eksiktir. Kaide çevresinde küçük ebatlı kopmalar görülmektedir. Gövdede yoğun bir aşınma vardır. Renk farklılıkları söz konusudur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Dikdörtgen bir plintenin devamında düz bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövdenin tamamı yazıt ile kaplıdır.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : 119.	**Lev.** 51a-b.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Kte.384.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / 1D Karelajı.		
Malzeme : Kireç taşı.		
Ölçüler : Yük. 0.16,4 m, Üst Gövde Gen. 0.23 m, Üst Gövde Der. 0.22,4 m.		
Epigrafik Veri: Yok.		

Durum : Kaide kısmı gövdenin altından itibaren kırık ve eksiktir. Gövdede lokal kopmalar ve oyuklar söz konusudur. Sunu tablasının çevresinde kopmalar görülmektedir. Renk tamamen koyu gri bir hal almıştır. Kireç ve bitkilenme mevcuttur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu mezar sunağıdır. Gövde alttan üste daralarak devam etmektedir. Gövdeden taç kısmına düz bir silme ile geçilmiştir. Genel görüntüye oranla oldukça yüksek bir taç oluşturulmuştur. Taç profilinin köşelerinde yuvarlak hatlarla verilmiş akroterler yerleştirilmiştir. Sunu tablası profilsiz bir yapıda olup taç kısmını içinden yükseltilmiştir.
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: ?

Kat. No. : 120.	**Lev.** 51c.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Kte.658.		
Buluntu Yeri : Tepecik / İ-18		
Malzeme : Küfeki.		
Ölçüler : Yük. 0.29,5 m, Kaide Y. 0.06,8 m, Kaide G. 0.30,7 m, Kaide Der. 0.16,7 m, Alt Gövde G. 0.28,2 m, Alt Gövde Der. 0.16,7 m, Üst Gövde Gen. 0.28,2 m.		
Epigrafik Veri: Yok.		

Durum : Kaide gövdenin altından itibaren kırık ve eksiktir. Gövdede lokal kopmalar ve oyuklar söz konusudur. Sunu tablasının çevresinde kopmalar görülmektedir. Renk tamamen koyu gri bir hal almıştır. Kireç ve bitkilenme mevcuttur.
Tanım :
Kullanım amacı: Sepulkral.
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme: MÖ 2. yüzyıl.

Kat. No. : 121.	**Lev.** 92a-c	**Çiz.** -	
Envanter No. : 2001/181 (a).			
Buluntu Yeri : Patara Buruncuk.			
Malzeme : Kireçtaşı.			
Ölçüler : Yük. 0.50,5 m, Gen. 0.40 m, Der. 0.40 m			
Epigrafik Veri: Altı satır Hellence yazıt.			
Durum : Büyük oranda korunmuştur. Köşelerde kırık ve eksikler görülmektedir.			
Tanım : Üçgen formlu dinsel sunak ya da sunak altlığıdır. Kaide ve üst yapı profilleri birbirleriyle benzerlik gösterip, düz silme ve kyma rekta ile hareketlendirilmiştir. Sunu tablası yüzeyinde üçü köşelerde biri merkezde olmak üzere dört ayrı zıvana yuvası mevcuttur.			
Kullanım amacı: Sepulkral.			
Bibliyografya: Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme: Onur, 2001: 169-173.			

KÜÇÜK (ADAK) SUNAKLARI

Kat. No. : AS.01.	**Lev.** 52a-d.	**Çiz.** 29a.	
Envanter No. : Ptr-Kte.608.			
Buluntu Yeri : Tepecik İ-20 Açması.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.12,2 m, Kaide Ç. 0.11,4 m, Kaide Y. 0.03,6 m, Alt Gövde Ç. 0.08,7 m, Üst Gövde Ç. 0.08,6 m, Sunu Tablası Y. 0.03,7 m, Sunu Tablası Ç. 0.10,8 m, Sunu Çanağı Der. 0.02,2 m, Zıvana Boyutları 0.02 x 0.02 m, Zıvana Der. 0.02,3 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Kaide ve sunu çanağı çevresinde kırık ve kopmalar vardır. Gövdenin tamamında aşınma gözlemlenmektedir. Özellikle üst kısımdaki profiller neredeyse takip edilemez derecede aşınmıştır. Sunu çanağının iç kısmında renk değişimi takip edilmektedir. Herhangi bir restorasyon ya da onarım görmemiştir.			
Tanım : Silindirik gövdeli küçük adak sunağıdır. Dairesel bir plinte üzerinde yükseltilmiştir. Torus, kyma rekta ve devamında tekrar torus profili kaideyi hareketlendirmiştir. Ardından yatay bir bant formlu profil ile gövdeye bağlanmıştır. Üst gövdeden tek sıra spira ile sunu tablasına geçilmiştir. Torus üzerinde benzer bir profil hattı ile sunu tablası şekillendirilmiştir. Sunağın üst çapı boyunca devam eden bir sunu çanağı vardır. Sunağın altında asimetrik bir kare zıvana deliği bulunmaktadır. Sunu çanağının içinde yanık izleri görülmektedir. Bu durum sunağın kullanımına ilişkin bilgi vermesi açısından önemlidir.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MÖ 2. yüzyıl başı.			

Kat. No. : AS.02.	**Lev.** 53a.	**Çiz.** 29b.	
Envanter No. : Ptr- Kte.656.			
Buluntu Yeri : Yamaç Evler Yüzey.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.09,4 m, Sunu Tablası Ç. 0.08,5 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Kaideye ait veri kalmamıştır. Gövde yoğun şekilde aşınmıştır. Sunu tablasının profilleri neredeyse tamamen kaybolmuş, belli noktalarda kalan çıkıntılardan kısmi veri edinilebilmektedir. Yoğun bir kireçlenme, mantar oluşumu ve renk farklılığı görülmektedir.			
Tanım : Silindirik formlu adak sunağıdır. Kaideye ilişkin veri yoktur. Gövde alttan üste dike yakın bir açıyla yükselmektedir. Sunu tablasının profilleri kaybolmuş olmasına rağmen formu anlaşılabilmektedir. Sunu çanağının iç kısmı hafifçe oyulmuştur.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MÖ 1. yüzyıl.			

Kat. No. : AS.03.	**Lev.** 53b-d.	**Çiz.** 29c.	
Envanter No. : Ptr- Kte.14.			
Buluntu Yeri : Liman Hamamı / Doğu Cadde.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.13,6 m, Alt Gövde G. 0.07,1 m, Alt Gövde Der. 0.06,7 m, Üst Gövde Ç. 0.06,3 m, Sunu Tablası Y. 0.04,1 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide tamamen yok olmuştur. Gövde de aşınmalar mevcuttur. Sunu tablası profilleri kısmen takip edilebilmesine rağmen aşınma söz konusudur. Kireç izleri ve bazı bölümlerde sararma vardır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu kabartmalı küçük adak sunağıdır. Gövde alttan üste daralarak yükseltilmiştir. Sunu tablasına geçiş tek sıra cavetto ile verilmiştir. Sunu tablasının içine yükseltilmeden oyularak açılan sunu çanağı bölümü dikkat çekicidir. Sunu çanağı için açılan iç bükey çukurun içinde beş ayrı matkap oyuğu olduğu görülmüştür. Bu oyukların olasılıkla bu bölüme aplike edilecek bir nesneyle ilişki olan ataşman delikleri olması beklenir. Sunağın bir yüzünde kalkan ve mızrak olduğu düşünülen bir kabartma yer almaktadır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS.04.	**Lev.** 54a-b.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Ep.487.		
Buluntu Yeri : Tepecik / K-18 Açması.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.06,3 m, Kaide G. 0.06,5 m, Kaide Der. 0.04,1 m, Kaide Y. 0.01,3 m, Alt Gövde G. 0.05,8 m, Üst Gövde Ç. 0.05,6 m, Sunu Tablası Y. 0.01 m, Sunu Tablası G. 0.06,6 m, Sunu		
Epigrafik Veri : Üç satır Hellence yazıt vardır (Artemidoros Helios'a Adadı).		

Durum : Yoğun tahribat geçirmiştir. Kaide ve sunu tablasındaki profiller kaybolmuştur. Bazı bölümlerde ise kireçlenme görülmektedir. Renk değişimleri söz konusudur.
Tanım : Adak sunağıdır. Düz ve alçak bir kaide üzerinde yükselmektedir. Gövde basık ve daha çok kare formuna yakındır. Sunu tablası düz profilli ve iç kısım da hafifçe asimetrik bir şekilde oyulmuştur. Alt kısım ise düz bırakılmış sabitleme deliği bulunmamaktadır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MÖ 200-150

Kat. No. : AS.05.	**Lev.** 54c.	**Çiz.** 29d.
Envanter No. : Ptr-Ep.32.		
Buluntu Yeri : Yamaç Evler / Yüzey.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.15 m, Kaide G. 0.10,3 m, Kaide Y. 0.01,7m, Alt Gövde G. 0.08,6m, Üst Gövde Ç. 0.08,2 m, Sunu Tablası Y. 0.01 m.		
Epigrafik Veri : Dört satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Yoğun biçimde tahrip olmuştur. Kaide ve sunu tablası profilleri büyük oranda aşınmış ya da kırılmıştır. Gövde de alttan üste devam eden yatay bir kopma vardır. Bunun dışında gövdenin tamamında küçük çukurlaşma ve aşınmalar söz konusudur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunağıdır. Düz ve alçak bir kaide üzerinde yükseltilmiştir. Alttan üste hafifçe daralarak devam etmektedir. Sunu tablasına tek sıra bir profil ile geçilmiştir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.06.	**Lev.** 55a-d.	**Çiz.** 29e.
Envanter No. : Ptr-Ep.314.		
Buluntu Yeri : Hac Kilise / Temenos.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.28,7 m, Kaide G. 0.16,5 m, Kaide Y. 0.10,3 m, Alt Gövde G. 0.12,2 m, Alt Gövde Der. 0.11,1 m, Üst Gövde Ç. 0.11,2 m, Sunu Tablası Y. 0.03,6 m.		
Epigrafik Veri : Dört satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide kısmen korunmuştur. Gövde de özellikle köşelerde kırık ve kopmalar vardır. Sunu tablası ve çevresi yoğun biçimde tahrip olmuştur. Genel anlamda yoğun bir aşınma izlenmektedir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Oldukça yüksek bir kaideye sahiptir. Düz bir silme ardından yatay bir silme ile gövdeye geçiş yapılmıştır. Benzer uygulama sunu tablasında görülmektedir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 2-3. yüzyıl.

Kat. No. : AS.07.	**Lev.** 56a-b.	**Çiz.** 29f.
Envanter No. : Ptr- Ep.36.		
Buluntu Yeri : Yamaç Evler / Yüzey Buluntusu.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.25,1 m, Kaide G. 0.18,4 m, Kaide Y. 0.06,2 m, Alt Gövde G. 0.14,3 m, Üst Gövde G. 0.13,5 m, Sunu Tablası Y. 0.04,5 m.		
Epigrafik Veri : Tek satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Belli oranda korunmuştur. Kaidenin sol yanı kırık ve eksiktir. Sunu tablası neredeyse tamamen yok olmuştur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Yüksek bir kaideye sahiptir. Kaide topuk profili ile hareketlendirilmiş, yatay bir hat ile alt gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru hafifçe daralmaktadır. Üst bölüme ait profiller çok dar bir alanda korunduğu için net veri edinilememektedir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 1-2. yüzyıl.

Kat. No. : AS.08.	**Lev.** 56c-d.	**Çiz.** 30a.
Envanter No.	: Ptr- Ep.83.	
Buluntu Yeri	: Doğu Roma Hamamı.	
Malzeme	: Kireçtaşı	
Ölçüler	: Yük. 0.16,6 m, Kaide G. 0.09,7 m, Kaide Y. 0.02 m, Alt Gövde G. 0.07,4 m, Alt Gövde Der. 0.07,3 m, Üst Gövde G. 0.06,5 m, Sunu Tablası Y. 0.02,4 m.	
Epigrafik Veri	: İki satır Hellence yazıt vardır.	

Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide ve üst bölüm hakkında kısmı veri edinilebilmektedir. Arka yüzde, orta bölümden kaideye doğru inen geniş bir yatay kopma vardır. Yine sunu çanağının çevresinde kireçlenmeler mevcuttur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kare formlu bir plinthos üzerinde yükselmektedir. Devamında yatay ve düz bir silme ile gövdeye bağlanmaktadır. Gövde belirgin bir açıyla daralarak üste doğru devam etmektedir. Yine düz bir silme ile sunu tablası hattı belirginleştirilmiştir. Sunu tablasının merkezinde 0,02 m yükseltilerek içi oyulmuş bir sunu çanağı bulunmaktadır. Sunu çukurunun içinde ve tam merkezinde küçük bir tümsek bırakılmıştır. Eserin ön yüzünde Tykhe'ye adandığı gösteren kısa bir yazıt yer almaktadır. Diğer yüzler yalın bırakılmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.09.	**Lev.** 57a-d.	**Çiz.** 30b.
Envanter No.	: Ptr- Ep.133.	
Buluntu Yeri	: Tepecik Höyük.	
Malzeme	: Kireçtaşı	
Ölçüler	: Yük. 0.20,4 m, Kaide G. 0.14,5 m, Kaide Der. 0.13,7 m, Kaide Y. 0.04,8 m, Alt Gövde G. 0.11m, Üst Gövde G. 0.10,7 m, Taç Profili G. 0.13,4 m, Taç profili Y. 0.02,7 m, Sunu Tablası Y. 0.01,8 m, Sunu Tablası Ç. 0.09,8 m, Sunu Çanağı Der. 0.01,3 m.	
Epigrafik Veri	: Üç satır Hellence yazıt vardır.	

Durum : Bölgesel kırık ve kopmalar dışında günümüze iyi korunmuş olarak ulaşmıştır. En yoğun tahribata uğrayan bölüm kaidedir. Bunun dışında taç profilinin köşelerinde kopmalar görülmektedir. Akroterler büyük oranda kaybolmuştur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Yüksek bir kare formlu kaideye sahiptir. Kaide profilleri düz silmelerden oluşturulmuştur. Yatay ve düz bir profille alt gövdeye bağlanmıştır. Gövde hafif bir açıyla daralarak yükseltilmiştir. Üst kısımda yatay bir düz silme ile taç profilinin hattı vurgulanmıştır. Taç profilinin dört köşesinde de akroterler konumlandırılmıştır. Akroterlerin ortasından sunu çanağının yükseltildiği görülmektedir. İç kısmı 0.02 m kadar oyulmuş olan sunu çukurunun merkezinde küçük bir tümsek şeklinde omphalos bulunmaktadır. Gövdede sunağın "Artemis Konbike'ye" adandığını gösteren bir yazıt vardır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 2. yüzyıl.

Kat. No. : AS.10.	**Lev.** 58a-c.	**Çiz.** 30c.
Envanter No. : Ptr-Ep.148.		
Buluntu Yeri : Meclis / Batı Duvar Önü.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.14,3 m, Kaide Y. 0.03,8 m, Alt Gövde Ç. 0.06,8 m, Üst Gövde Ç. 0.06,6 m, Sunu Tablası Y. 0.03 m, Sunu Tablası Ç. 0.04,7 m, Sunu Çanağı Der. 0.01,2m.		
Epigrafik Veri : Dört satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Alt ve üst profiller neredeyse tamamen kaybolmuştur. Gövdede keskin olan kenarlar aşınmış, yüzeyde yoğun bir deformasyon söz konusudur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaide ve taç profili geçişlerinde düz silmelerin kullanıldığı görülmektedir. Sunu çukuru form olarak zor da olsa takip edilebilmektedir ve çanağın merkezinde yine bir yükselti bırakıldığı anlaşılmaktadır. Yazıt, "Artemis Konbike'ye" adandığına işaret etmektedir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.11.	**Lev.** 59a-b.	**Çiz.** 30d.
Envanter No. : Ptr- Ep.244.		
Buluntu Yeri : Liman Caddesi / Batı Portiko / 19. Açma.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.11,2 m, Kaide G. 0.06,6 m, Kaide Y. 0.02 m, Alt Gövde G. 0.04,7 m, Üst Gövde Ç. 0.04,5 m.		
Epigrafik Veri : Dört satırı korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide profiller belli ölçüde silinmiş, Gövdenin üst kısmından itibaren ise kırık ve eksiktir. Yüzeyde çeşitli bölümlerde kireçlenme izleri görülmektedir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kare bir kaide üzerinde düz silmelerle profil geçişleri verilmiştir. Gövde alttan üste doğru daralarak devam etmektedir. Üst yapıya ilişkin bir veri bulunmamaktadır. Gövdede sunağın "Artemis Kombike'ye" adandığını gösteren bir yazıt bulunmaktadır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.12.	**Lev.** 59c-d.	**Çiz.** 30e.
Envanter No. : Ptr- Ep.341.		
Buluntu Yeri : Meclis Batı Sur-Güney / B-1 Açması.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.23,2 m, Kaide G. 0.17 m, Kaide D. 0.14,1 m, Kaide Y. 0.02,8 m, Alt Gövde G. 0.14 m, Üst Gövde Ç. 0.14 m, Taç Profili G. 0.22 m, Taç Profili Y. 0.02,2 m, Sunu Tablası Y. 0.01,5 m, Sunu Tablası G. 0.21 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.		
Epigrafik Veri : Tek satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide profilleri takip edilebilir düzeyde korunmuştur. Gövde de yoğun bir aşınma ve çukurluklar görülmektedir. Taç kısmı biraz daha fazla tahribata uğramıştır. Sunu çukuru da benzer şekilde zarar görmüştür.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaide topuk profili ile hareketlendirilmiş, devamında düz ve yatay bir silme ile alt gövdeye geçilmiştir. Gövde dik bir açıyla yükseltilmektedir. Taç kısmı oldukça geniş bırakılmış köşelerde akroter verilmemiştir. Sunu çanağı zeminden yükseltilmiş, form olarak dikdörtgene yakın bir tasarımla belirginleştirilmiştir. Gövde üzerindeki yazıt sunağın "Tyche'ye" adandığına işaret etmektedir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MÖ 1. yüzyıl.

Kat. No. : AS.13.	**Lev.** 60a-b.	**Çiz.** 30f.
Envanter No. : Ptr- Ep.386.		
Buluntu Yeri : Liman Hamamı / Sondaj 3.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.15,4 m, Kaide G. 0.08,9 m, Kaide Y. 0.03,7 m, Kaide D. 0.08,7 m, Alt Gövde G. 0.06,6 m, Üst Gövde G. 0.06,5 m, Sunu Tablası Y. 0.03,6 m, Sunu Tablası G. 0.08,6 m.		
Epigrafik Veri : İki satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Küçük kırık ve kopmalar dışında iyi korunmuştur. Kaide çevresinde aşınmalar mevcuttur. Gövdenin yüzeyi renk farklılıkları dışında iyi korunmuştur. Yüzeye bazı bölümlerde kireç kalıntıları görülmektedir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu küçük adak sunağıdır. Yüksek bir kaideye sahiptir. Düz silmelerle geçişler yapılmıştır. Gövdenin çok simetrik olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle kaideden başlayan ve sunu tablasına doğru yükselen sunağın ön yüz sağ köşe hattın hafif iç bükey bir şekilde devam ettiği izlenmektedir. Sunu tablası form olarak sunu çukuru olan örneklerden farklıdır. Sunu çukurunun olduğu alan düz bırakılmıştır. Ön cephe var arka yüzde alınlığın merkezinde yumurta formunda bir kabarıklık yer almaktadır. Sunu tablasının köşelerinde akroterler vardır. Yazıt, sunağın "Euche'ye" adandığı konusunda bilgi vermektedir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 2. yüzyıl.

Kat. No. : AS.14.	**Lev.** 61a-d.	**Çiz.** 31a.
Envanter No. : Ptr- Ep.407.		
Buluntu Yeri : Su Yolu.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.16,3 m, Kaide G. 0.08,1 m, Kaide Y. 0.03,9 m, Alt Gövde G. 0.0,5 m, Üst Gövde G. 0.04,3 m, Sunu Tablası Y. 0.04,1 m.		
Epigrafik Veri : Dört satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Büyük oranda iyi korunmuştur. Sunu tablasının bir köşesinde küçük bir kopma ve gövdenin bazı noktalarında aşınma mevcuttur. Bunun dışında en iyi korunmuş örneklerden biridir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Yüksek bir kare kaide söz konusudur. Gövdeye geçiş yata ve düz bir silme ile verilmiştir. Gövde asimetrik bir yapıdadır. Alttan üste daralarak yükselmektedir. Sunu tablası çok hareketli bir düzenlemeye sahiptir. Dört köşedeki akroterlerin arasında küçük bir üçgen alınlık ve alınlığın merkezinde ise yumurta motifi yer almaktadır. Sunu tablasının üstünde yuvarlak formlu bir sunu çukuru vardır. Sunu çukurunun merkezi tem işlenmemiş ya da bilerek yarım bırakılmıştır. “Artemis Kombike’ye” adanmıştır.
Bibliyografya : Şahin, 2019: 320, Fig. 5.
Tarihlendirme : MS 2-3. yüzyıl.

Kat. No. : AS.15.	**Lev.** 60c-d.	**Çiz.** 31b.
Envanter No. : Ptr- Ep.423.		
Buluntu Yeri : Liman Hamamı / Sondaj 5.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.18,3 m, Kaide G. 0.07,4 m, Kaide D. 0.07,6 m, Kaide Y. 0.05,1m, Alt Gövde G. 0.0,6 m.		
Epigrafik Veri : Tek satırı korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Çok az korunmuştur. Yalnızca gövdenin alt kısmına yakın bölümleri ve arka yüzde yine gövdenin belli noktaları korunmuştur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. “Artemis Kombike’ye” adanmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 1-2. yüzyıl.

Kat. No. : AS.16.	**Lev.** 62a-d.	**Çiz.** 31c.
Envanter No. : Ptr- Ep.424.		
Buluntu Yeri : Kent Bazilikası / Güney Transept.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.23,6 m, Kaide G. 0.13,8 m, Kaide Der. 0,13, m, Kaide Y. 0,02,2 m, Alt Gövde G. 0.10,6 m, Üst Gövde G. 0.09,8 m, Taç Profili G. 0.11,6 m, Sunu Tablası Y. 0.01,3 m.		
Epigrafik Veri : Üç satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide profillerinin bir köşesi ve taç profillerinin büyük bölümü dışında iyi korunmuştur. Gövdenin köşelerine küçük kırık ve kopmalar vardır.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Alçak bir kaideye sahiptir. Kaide topuk profili ile hareketlendirilmiştir. Yatay ve düz bir silme ile gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste doğru daralarak devam etmektedir. Taç profili düz bir silme ile belirlenmiştir. Sunağın boyutuna göre dar bir sunu tablası vardır. Sunu çanağı tablayı tamamen dolanan iç bükey formdadır. Merkezde küçük bir kabarıklık bırakılmıştır. "Artemis Eleuteria'ya" adanmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 1. yüzyıl başı.

Kat. No. : AS.17.	**Lev.** 63a.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Kte.393.		
Buluntu Yeri : Meclis Batı Sur / Güney / M-5 Açması.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.26,2 m, Kaide G. 0.14,7 m, Kaide Der. 0.14,6 m, Kaide Y. 0.03,1 m, Alt Gövde G. 0.11,2 m, Üst Gövde Ç. 0.09,6 m, Taç Profili G. 0.12,3 m, Taç Profili Y. 0.04,1 m, Sunu Tablası Y. 0.01,8 m, Sunu Tablası G. 0.08,3 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Tüme yakın korunmuştur. Belli noktalarda çok küçük kopmalar vardır.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaide, sunağın yüksekliğine oranla alçak tutulmuştur. Düz profilli bir plinthos üzerinde işlenmeden ya da daha sonra tıraşlanan yatay profillerle gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste belirgin bir açıyla daralarak yükselmektedir. Üst gövde ile taç kısmı arasında kademeli profillerden oluşan bir geçiş vardır. Taç profilinin dört köşesinde de akroterler konumlandırılmıştır. Sunu tablası olasılıkla tamamlanmadan düz bırakılmıştır. Gövdenin kabaca işlendiğini, ya da bu şekilde tıraşlandığını gösteren izler tüm cephelerde görülebilmektedir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.18.	**Lev.** 63b-d.	**Çiz.** 31d.
Envanter No. : Ptr- Kte.302.		
Buluntu Yeri : Agora Kuzey Sur / Dolgu İçi.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.19,9 m, Kaide G. 0.10,2 m, Kaide Der. 0.09,8 m, Kaide Y. 0.03,8 m, Alt Gövde G. 0.08,3 m, Üst Gövde G. 0.07,6 m, Taç Profili G. 0.11,5 m, Sunu Tablası Y. 0.01,3 m, Sunu Tablası Ç. 0.07,9 m, Sunu Çanağı Der. 0.01,1 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Bir köşedeki akroter ve kaidenin ucunda görülen kırıklar dışında herhangi kırık ya da deformasyon bulunmamaktadır. Yalnızca yüzeyde harç kalıntıları ve kireç kaynaklı renk farklılığı bulunmaktadır.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Yüksek ve tek silmeden oluşan bir kaideye sahiptir. Gövde alttan üste asimetrik bir yapıyla yükseltilmektedir. Yatay bir silme ile taç ile gövde ayrılmıştır. Taç profilinin köşelerinde akroterler vardır. Geniş bir sunu çanağı görülür ve çanağın merkezinde tümsek bırakılmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.19.	**Lev.** 64a-d.	**Çiz.** 31e.
Envanter No. : Ptr- Kte.253.		
Buluntu Yeri : Su yolu / Sondaj 8		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.12,4 m, Kaide G. 0.08,9 m, Kaide Der. 0.08,8 m, Kaide Y. 0.02,4 m, Alt Gövde G. 0.06,3 m, Üst Gövde G. 0.06,2 m, Taç Profili G. 0.08,7 m, Taç Profili Y. 0.01,8 m, Sunu Tablası Y. 0.02,1 m, Sunu Tablası Ç. 0.05,9 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Sunu çanağının küçük bir bölümü ve kaidenin yan profilinde kopma vardır. Yüzeyde az miktarda kireçlenme mevcuttur. Bunlar dışında iyi korunmuş bir örnektir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Form olarak basık ve kareye yakın bir yapısı vardır. Alçak ve topuk profili ile hareketlendirilmiş bir kaide söz konusudur. Gövde dik bir açıyla alttan üste yükselmiştir. Gövdeye oranla geniş bir taç yapısı görülmektedir. Köşelerde akroterler yer almaktadır. Sunu tablası zeminden oldukça yükseltilmiş ve içi oyulmuştur. Genel anlamda orantısız ve asimetrik bir yapı hakimdir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.20.	**Lev.** 65a-b.	**Çiz.** 31f.	
Envanter No. : Ptr- Kte.456.			
Buluntu Yeri : 9. Burç / İ-3 Açması			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.11,1 m, Kaide G. 0.06,2 m, Kaide Der. 0.05,8 m, Kaide Y. 0.02,7 m, Alt Gövde G. 0.08,6 m, Üst Gövde G. 0.08,4 m, Sunu Tablası Y. 0.02,5 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Kaide profilleri aşınmıştır. Gövdede kırık ve kopmalar vardır. Sunu tablası benzer şekilde hasarlıdır. Kireç izleri ve renk değişimi söz konusudur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Yüksek bir kaide üzerinde daralarak yükselen bir gövde yapısı vardır. Sunu tablası gövdenin genel oranlamasına göre geniş ve yüksek verişmiştir.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS.21.	**Lev.** 65c.	**Çiz.** 32a.	
Envanter No. : Ptr- Ptr- Kte.672.			
Buluntu Yeri : Su yolu- sondaj 6/09.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.14,2 m, Kaide G. 0.06,9 m, Kaide Der. 0.06,5 m, Kaide Y. 0.03,5 m, Alt Gövde G. 0.05,3 m, Üst Gövde G. 0.05,2 m, Taç Profili G. 0.06,4 m, Sunu Tablası Y. 0.02,1 m, Sunu Tablası Ç. 0.03,9 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.			
Epigrafik Veri : Dört satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaidenin üst köşesinde görülen kopma dışında tüme yakın korunmuştur. Bunun dışında bölgesel aşınmaların olduğu izlenmektedir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Gövdeye oranla alçak bir kaide vardır. Topuk profili ile hareketlendirilen kaide yatay bir düz profil ile alt gövdeye bağlanmıştır. Gövde alttan üste dike yakın bir açıyla yükselmiştir. Gövdenin orta kısmı hafif bombe yapar gibi şişkin bırakılmıştır. Dar ve çizgisel bir taç profilinin köşelerinde geniş akroterler kullanılmıştır. Merkezde ise oldukça yüksek bir sunu tablası görülmektedir. Sunu tablası patera formunda çalışılmıştır. Merkezde omphalos bulunmaktadır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS.22.	**Lev.** 66a-d.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr-Kte.673.		
Buluntu Yeri : Su yolu- Sondaj 6/09		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.25,5 m, Kaide G. 0.15,7 m, Kaide Der. 0.11,4 m, Kaide Y. 0.04,1 m, Alt Gövde G. 0.12,3 m, Üst Gövde G. 0.12,2 m, Sunu Tablası Y. 0.03,9 m, Sunu Tablası G. 0.24,9 m.		
Epigrafik Veri : Yedi satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaide ve sunu tablası köşesindeki küçük kırıklar dışında tam korunmuştur. Bazı bölgelerde sararmalar oluşmuştur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Düz ve yatay silmeyle gövdeye bağlanan bir kaideye sahiptir. Gövde dik açıyla yükselmektedir. Sunu tablası kaide ile aynı formdadır. Sunu tablasının yüzeyinde içinde bronz kalmış olan bir ataşman yuvası yer almaktadır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 2-3. yüzyıl.

Kat. No. : AS.23.	**Lev.** 67a-c.	**Çiz.** 32b.
Envanter No. : Ptr- Kte.258.		
Buluntu Yeri : Meclis Binası Dış Cephe /Apsis Arkası		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.14,3 m, Kaide G. 0.09,8 m, Kaide Der. 0.09,9 m, Kaide Y. 0.03,1 m, Alt Gövde G. 0.07,3 m, Üst Gövde G. 0.06,8 m, Taç Profili G. 0.09,5 m, Sunu Tablası Y. 0.01 m, Sunu Tablası Ç. 0.06,7 m, Sunu Çanağı Der. 0.01,2 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Sunu tablasının bir köşesindeki kırık dışında tümü korunmuştur. Kireç izleri ve sararma söz konusudur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kare formlu düz bir kaideye sahiptir. Gövde daralarak yükselmektedir. Sunu tablasının her cephesinde ve köşe akroterlerinin arasına denk gelecek biçimde tam merkezde üçgen alınlıklar göze çarpmaktadır. Sunu çanağı geniş ve patera formludur. Burada bir farklılık olarak çanağın içinde bir çanak daha olduğu dikkat çeker. Merkezde ise bilindik şekilde bir omphalos yer almaktadır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.24.	**Lev.** 67d.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr-Kte.395.			
Buluntu Yeri : Prytaneion.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.22,3 m, Kaide G. 0.09,8 m, Kaide Der. 0.07,3 m, Kaide Y. 0.03 m, Alt Gövde G. 0.08,6 m, Üst Gövde G. 0.07,4 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide profillerinin bir kısmı takip edilebilmektedir. Gövde yoğun şekilde aşınmıştır. Üst bölüm tamamen kaybolmuştur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaide topuk profili ile hareketlendirilmiştir. Gövde alttan üste daralarak yükselmiştir. Sunu tablasına geçiş düz bir silme ile verilmiştir.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS.25.	**Lev.** 68a-d.	**Çiz.** 32c.	
Envanter No. : Ptr- Ep.459.			
Buluntu Yeri : Su Yolu Kuzey Teras Duvarı İçi / Yüzey			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.17 m, Kaide G. 0.06,2 m, Kaide Der. 0.05,9 m, Kaide Y. 0.03,7 m, Alt Gövde G. 0.05,5 m, Üst Gövde G. 0.05,1 m, Taç Profili G. 0.06,2 m, Sunu Tablası Y. 0.02,7 m.			
Epigrafik Veri : Beş satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kaide kısmen korunmuş, gövde yoğun şekilde hasarlı üst yapı benzer şekilde deforme olmuştur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Yüksek bir kaideye sahiptir. Gövde alttan üste daralarak devam etmektedir. Taç oldukça hareketli bir şekilde dışa açılmış ve köşelerde akroterler verilmiştir. Sunu tablası taç kısmının merkezinden yükseltilmiş ve içi oyulmuştur.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS.26.	**Lev.** 69a-c.	**Çiz.** 32d.
Envanter No. : Ptr-Ep.451.		
Buluntu Yeri : Kent Bazilikası		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.14,3 m, Alt Gövde G. 0.08,9 m, Üst Gövde G. 0.08,4 m, Taç Profili G. 0.12,3 m, Sunu Tablası Y. 0.03,2 m, Sunu Tablası Ç. 0.06,6 m, Sunu Çanağı Der. 0.01,3 m.		
Epigrafik Veri : Üç satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Büyük oranda tahrip olmuş ve gövdenin alt kısmı kırık ve eksiktir. Taç ve sunu tablası da kısmen korunmuş profiller zorlukla takip edilebilmektedir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Geniş bir taç üzerinde oldukça yükseltilmiş sunu tablası konumlanmıştır. Çanak geniş ve yayvan formludur ve çok derin işlenmemiştir. Merkezde küçük bir yükselti bırakılmıştır. “Artemis Kombike’ye” adanmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.27.	**Lev.** 70a-d.	**Çiz.** 32e-f.
Envanter No. : Ptr- Ep.63.		
Buluntu Yeri : Meclis Binası.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.11,5 m, Alt Gövde G. 0.12,1 m, Alt Gövde Der. 0.10,4 m, Üst Gövde G. 0.11,3 m, Sunu Tablası Y. 0.02,7 m, Sunu Tablası Ç. 0.12,2 m.		
Epigrafik Veri : Üç satırı korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Kaide bölümü kırık ve eksik, üst bölümü de kısmen korunmuştur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Gövdenin alttan üste daralarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Sunu tablası geniş ve her cephesinde alınlık olacak şekilde çalışılmıştır. Sunu tablasının üst kısmı düz bırakılmıştır. “Artemis Kombike’ye” adanmıştır.
Bibliyografya : Korkut, T. 2008, 727-731.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.28.	**Lev.** 71a-b.	**Çiz.** 33a.
Envanter No. : Ptr- Ep.498.		
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur / B3-3K.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.16,6 m, Kaide G. 0.07,8 m, Kaide Der. 0.09,1 m, Kaide Y. 0.05,4 m, Alt Gövde G. 0.05,7 m, Üst Gövde G. 0.05,3 m.		
Epigrafik Veri : Dört satırı korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Kaide üzerinde kırık ve kopmalar vardır. Gövde üzerinde aşınmalar görülmektedir. Üst bölüm tamamen kırık ve eksiktir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaide asimetrik bir işçilik gösteren topuk profili ile yükseltilmiştir. Gövde alttan üste daralmaktadır. "Artemis Kombike'ye" adanmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.29.	**Lev.** 71c-d.	**Çiz.**-
Envanter No. : Ptr- Kte.45.		
Buluntu Yeri : Nekropol/Geç duvar batısı/Anakaya üstü.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.06,6 m, Kaide G. 0.05,5 m, Kaide Der. 0.05,5 m, Kaide Y. 0.01,8 m, Alt Gövde G. 0.04,8 m, Üst Gövde G. 0.04,7 m, Taç Profili G. 0.05,5 m, Sunu Tablası Y. 0.01,7 m, Sunu Tablası Ç. 0.04,6 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Aşınma ve küçük kırklar dışında iyi korunmuştur. Kireçlenme ve yapraklanma vardır. Belirgin bir renk farklılığı söz konusudur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Gövdenin genel boyutlarıyla uyumlu bir kaide yapısı izlenmektedir. Topuk profili kullanılmıştır. Gövde alttan üste dik yükselmiştir. Taç profilinin köşelerinde akroterler kullanılmıştır. Sunu tablasının üstünde geniş ve fazla yükseltilmemiş bir sunu çanağı vardır. Çanağın merkezinde omphalos vardır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.30.	**Lev.** 72a-b.	**Çiz.** 33b.
Envanter No. : Ptr- Kte.348.		
Buluntu Yeri : Agora / MKSÖ-F4.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.11,3 m, Kaide G. 0.07,4 m, Kaide Der. 0.07,3 m, Kaide Y. 0.02,6 m, Alt Gövde G. 0.04,6 m, Üst Gövde G. 0.04,4 m, Sunu Tablası Y. 0.02,8 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Yoğun tahribat görmüştür. Kaidenin kondisyonu daha iyi **Durum**dadır. Sunu tablası az korunmuştur. Arka yüz ön yüze göre daha çok tahrip olmuştur. Yoğun bir kireç kalıntısı vardır.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaide düz bir plinthos üzerinde cavetto ile hareketlendirilmiştir. Gövde hafifçe daralarak yükselmektedir. Yüksek bir sunu tablası mevcuttur.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.31.	**Lev.** 72c-d.	**Çiz.** 33c.
Envanter No. : Ptr- Ep.580.		
Buluntu Yeri : Su Yolu / Sondaj 23.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.15,1 m, Kaide G. 0.09,4 m, Kaide Der. 0.08,8 m, Kaide Y. 0.02,8 m, Alt Gövde G. 0.07,7 m, Üst Gövde G. 0.07,6 m, Taç Profili G. 0.09,3 m, Sunu Tablası Y. 0.01,4 m, Sunu Tablası Ç. 0.05,9 m, Sunu Çanağı Der. 0.01,1 m.		
Epigrafik Veri : Dört satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Yoğun bir tahribat görmüştür. Kaide kısmen korunmuş, gövdede kopmalar varıdır. Taç ve sunu tablası üzerinde benzer kırık ve deformasyon izlenmektedir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaide topuk profili ile hareketlendirilmiştir. Topuk profilinin üstünde yuvarlak bir hat ile alt gövdeye bağlantısı yapılmıştır. Alt gövde üste doğru daralarak devam etmektedir. Keskin bir hat ile üst gövdeden taç kısmı profili verilmiştir. Taç profilinin köşelerinde akroterler vardır. Alçak ve içi hafifçe oyularak oluşturulmuş bir sunu tablası söz konusudur. Sunu tablasının merkezinde omphalos vardır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.32.	**Lev.** 73a-b.	**Çiz.** 33d.	
Envanter No. : Ptr- Ep.581.			
Buluntu Yeri : Nero Hamamı / Yüzey.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.18,9 m, Kaide G. 0.11,6 m, Kaide Der. 0.10,9 m, Kaide Y. 0.04,3 m, Alt Gövde G. 0.09,7 m, Üst Gövde G. 0.09,2 m.			
Epigrafik Veri : Tek harfi korunmuş Hellence yazıt.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Kaidenin bir bölümü, iki cephe ve sunu tablası tamamen yok olmuştur. Gövde ve profil köşelerinde de yoğun bir aşınma söz konusudur. Üst bölüme dair net bir veri olmadığından fikir edinilememektedir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaidede topuk profili vardır. Geniş ve düz bir silme ile gövdeye bağlanmıştır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS.33.	**Lev.** 73c-d.	**Çiz.** 33e.	
Envanter No. : Ptr- Ep.566.			
Buluntu Yeri : Geç Antik Sur.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.22,4 m, Kaide G. 0.15,2 m, Kaide Der. 0.15, m, Kaide Y. 0.06,8 m, Alt Gövde G. 0.11,9 m, Üst Gövde G. 0.11,1 m.			
Epigrafik Veri : Dört satır Hellence yazıt vardır.			
Durum : Korunmuşluk durumu kötüdür. Kaide profilleri silinmiş, gövde ve sunu tablasını kapsayan büyük bir kopma vardır. Yüzeyde yoğun bir harç kalıntısı görülmektedir. Renk farklılıkları belirgindir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Gövdeye oranla çok büyük bir kaideye sahiptir. Yatay ve düz bir silme ile gövdeye yönelmiş, tek sıra spira ile gövdeye bağlanmıştır. Üste doğru daralarak devam eden gövde üstte yine tek sıra spira ile sunu tablasına bağlanmıştır. Tek sıra torus ve devamında kyma varlığı izlenmektedir.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS.34.	**Lev.** 74a-b.	**Çiz.** 33f.
Envanter No. : Ptr- Ep.570.		
Buluntu Yeri : Sur İçi Kilisesi.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.13 m, Kaide G. 0.08,2 m, Kaide Der. 0.08,1 m, Kaide Y. 0.02,2 m, Alt Gövde G. 0.06,3 m, Üst Gövde G. 0.06 m.		
Epigrafik Veri : İki satırı korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Yoğun şekilde tahrip olmuştur. Kaide profilleri kısmen takip edilebilmektedir. Gövdenin özellikle köşe yaptığı noktalarda aşınma ve kopmalar yoğundur. Üst yapı tamamen kırık ve eksiktir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaide de topuk profili vardır. Yatay ve düz bir silme ile alt gövdeye bağlanmıştır. Alttan üste daralan bir gövde yapısı vardır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.35.	**Lev.** 74c-d.	**Çiz.** 34a.
Envanter No. : Ptr- Kte.12.		
Buluntu Yeri : Liman hamamı / Doğu Cadde.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.14,3 m, Kaide G. 0.10,8 m, Kaide Der. 0.09,6 m, Kaide Y. 0.04,4 m, Alt Gövde G. 0.08,3 m, Üst Gövde G. 0.03,9 m.		
Epigrafik Veri : Tek harfi okunan Hellence yazıt.		

Durum : Kaide kısmen korunmuş, profilleri aşınmıştır. Gövdenin kondisyonu kötüdür. Üst yapıya ilişkin bir veri kalmamıştır.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaide de topuk profili kullanılmıştır. Gövde alttan üste doğru çok keskin biçimde daralarak yükselmektedir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.36.	**Lev.** 75a-b.	**Çiz.** 34b.
Envanter No. : Ptr- Ptr-Ep.77.		
Buluntu Yeri : Margaz Mevkii / Yüzey.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.26,2 m, Kaide G. 0.18,8 m, Kaide Der. 0.22 m, Kaide Y. 0.08,8 m, Alt Gövde G. 0.13,5 m.		
Epigrafik Veri : Üç satır Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kaidenin bazı bölümlerinde kırık ve kopmalar vardır. Gövde benzer kondisyondadır. Üst yapı tamamen eksiktir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Çok geniş bir kaideye sahiptir. Düz ve yüksek bir plinthos üzerinde cavetto profili ile alt gövdeye bağlanmıştır. “Artemis Khorike’ye” adanmıştır.
Bibliyografya : Korkut, T. 2008, 727-731.
Tarihlendirme : MS 3-4. yüzyıl.

Kat. No. : AS.37.	**Lev.** 75c-d.	**Çiz.** 34c.
Envanter No. : Ptr- Ep.471.		
Buluntu Yeri : Yamaç Evler / Yüzey.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.13,3 m, Kaide G. 0.10,3 m, Kaide Der. 0.10,6 m, Kaide Y. 0.05,4 m, Alt Gövde G. 0.07,8 m, Üst Gövde G. 0.07,2 m.		
Epigrafik Veri : Beş satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide hasarlı gövde yoğun şekilde deforme olmuştur. Üst gövde tamamen kırık ve eksiktir. Renk farklılıkları mevcuttur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Oldukça yüksek bir kaide yapısı vardır. Altta topuk profili ve düz bir silmenin üstünde üç sıra ince torus hattı verilmiştir. Gövde alttan üste doğru küçük bir açıyla daralmaktadır. “Artemis Kombike’ye” adanmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 3. yüzyıl.

Kat. No. : AS.38.	**Lev.** 76a.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr-Ep.52.		
Buluntu Yeri : Su Yolu / Sur Duvarı Kuzey / Yüzey.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.15,3 m, Kaide G. 0.11,2 m.		
Epigrafik Veri : İki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		
Durum : Küçük bir bölümü günümüze ulaşmıştır.		
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır.		
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.		
Tarihlendirme : MS 2. yüzyıl.		

Kat. No. : AS.39.	**Lev.** 76b-d.	**Çiz.** 34d.
Envanter No. : Ptr- Ep.223.		
Buluntu Yeri : Su Yolu / Sondaj 21.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.08,4 m, Üst Gövde G. 0.07,6 m, Taç Profili G. 0.11,5 m, Sunu Tablası Y. 0.01,3 m, Sunu Tablası Ç. 0.06,9 m.		
Epigrafik Veri : İki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt.		
Durum : Gövdenin ortasından altı kırık ve eksiktir. Üst bölümün kondisyonu iyi **Durum**dadır. Akroter uçlarında küçük aşınmalar söz konusudur.		
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Oldukça geniş ve dışarı açılan bir taç oluşumu mevcuttur. Köşelerde vurgulu bir akroter düzenlemesi göze çarpmaktadır. Sunu tablasının üstü düz bırakılmıştır. “Artemis Kombike’ye” adanmıştır.		
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.		
Tarihlendirme : MS 1-2. yüzyıl.		

Kat. No. : AS.40.	**Lev.** 77a-b.	**Çiz.** 34e.	
Envanter No. : Ptr- Ep.446.			
Buluntu Yeri : Tepecik Teras Batı Alan / Yüzey.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.04,1 m, Kaide G. 0.04,6 m, Kaide Der. 0.04,5 m, Üst Gövde G. 0.03,6 m, Taç Profili G. 0.04 m.			
Epigrafik Veri : Üç satırı korunmuş Hellence yazıt.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide gövdenin altından itibaren kırık ve eksiktir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Gövdenin üste doğru daralarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Gövdeden üst yapıya tek sıra spira ile geçilmiştir. Devamında çift dış bükey profil yapısı görülebilmektedir. Sunu çanağı ise büyük bir çukurdan oluşmaktadır. “Hermes’e” adanmıştır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MS 2-3. yüzyıl.			

Kat. No. : AS.41.	**Lev.** 77c-d.	**Çiz.** 34f.	
Envanter No. : Ptr- Ep.76.			
Buluntu Yeri : Bodrum Mevkii / Yüzey.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.08,1 m, Üst Gövde G. 0.06,7 m.			
Epigrafik Veri : İki satırı kısmen okunabilen Hellence yazıt vardır.			
Durum : Çok az bir bölümü korunmuştur. Kaide ve gövdenin altı eksiktir. Gövde çok aşınmış, üst yapı benzer şekilde deforme olmuştur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MS 2. yüzyıl.			

Kat. No. : AS.42.	**Lev.** 78a-b.	**Çiz.** 35a.
Envanter No. : Ptr- Ep.479.		
Buluntu Yeri : Nero Hamamı / A-2.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.24,7 m, Üst Gövde G. 0.11,9 m, Sunu Tablası Y. 0.11,7 m, Sunu Tablası G. 0.017,8 m.		
Epigrafik Veri : Dört satırı korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Gövdenin altından itibaren kaide eksiktir. Gövde yoğun şekilde aşınmıştır.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Oldukça yalın ve asimetrik bir yapısı vardır. Sunu tablası oldukça yüksek tutulmuş ve profilsiz düzenlenmiştir. Yatay bir silme ile yumuşak bir geçiş yapılarak gövdeden tablaya bağlanmıştır. Sunu tablasının üs kısmı düzdür ve sunu çanağı bulunmamaktadır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 3. yüzyıl.

Kat. No. : AS.43.	**Lev.** 78c-d.	**Çiz.** 35b.
Envanter No. : Ptr- Ep.71.		
Buluntu Yeri : Liman Hamamı / Caldarium Zemin Üstü.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.08,9 m, Üst Gövde G. 0.03,9 m, Taç Profili G. 0.06 m, Sunu Tablası Y. 0.02,3 m.		
Epigrafik Veri : Üç satırı korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Çok tahrip olmuştur. Kaide ve gövdenin bir kısmı kırık ve eksiktir. Sunu tablası ve akroterlerin de yoğun şekilde tahrip olduğu görülmektedir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Alttan üste daralarak devam eder. Neredeyse dikey biçimde açılan bir taç kısmı vardır. Taç profilinin köşelerinde geniş akroterler görülmektedir. Zeminden oldukça yükseltilmiş bir sunu tablası söz konusudur. Sunu tablasının iç kısmı derin ve geniştir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.44.	**Lev.** 79a-b.	**Çiz.** 35c.	
Envanter No. : Ptr- Ep.95.			
Buluntu Yeri : Liman Caddesi Güney Kapı			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.15,9 m, Taç Profili G. 0.08,6 m, Sunu Tablası Y. 0.01,3 m.			
Epigrafik Veri : Birkaç harfi okunabilen Hellence yazıt vardır.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide ve gövdenin büyük bölümü kırık ve eksiktir. Sunu tablası profilleri silinmiştir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Geniş ve yüksek bir sunu tablası vardır. Köşelerde taç profilini takip eden akroterler vardır. Sunu tablasının üst kısmı düz bırakılmıştır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MS 2-3. yüzyıl.			

Kat. No. : AS.45.	**Lev.** 79c-d.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Kte.369.			
Buluntu Yeri : M-53 / Sondaj 1			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.11,5 m, Üst Gövde G. 0.10,2 m, Taç Profili G. 0.13,4 m, Sunu Tablası Y. 0.02,1 m, Sunu Tablası Ç. 0.012,1 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Çok küçük bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Kaide ve gövdenin büyük kısmı yok olmuştur. Kalan bölümler ise yoğun biçimde aşınmış ya da tahrip olmuştur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Taç profili ve köşelerde akroterler vardır. Sunu tablasının zemini çukurlaştırılmıştır. Ancak zeminden yükseltilmeden yalnızca derinleştirilerek oluşturulduğu fark edilmektedir.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS.46.	**Lev.** 80a-b.	**Çiz.** 35d.
Envanter No. : Ptr- Ep-477.		
Buluntu Yeri : Nero Hamamı / A8 Açması.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.10,2 m, Üst Gövde G. 0.07,6 m, Taç Profili G. 0.12,4 m, Sunu Tablası Y. 0.02 m, Sunu Tablası Ç. 0.11,3 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.		
Epigrafik Veri : İki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Küçük bir bölümü korunmuştur. Yalnızca gövdenin dar bir bölümü ve sunu tablasının bir kısmı fikir verecek düzeyde günümüze ulaşmıştır. Kalan bölümlerinde yoğun şekilde aşındığı görülmektedir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Geniş bir taç profili, taç kısmının köşelerinde ise akroterler vardır. Sunu tablası boyunca dolanan bir patera formlu sunu çanağı olduğu anlaşılmaktadır. “Artemis Kombike’ye” adanmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 2-3. yüzyıl.

Kat. No. : AS.47.	**Lev.** 80c-d.	**Çiz.** 35e.
Envanter No. : Ptr- Ep.452.		
Buluntu Yeri : Kent Bazilikası / Güney Dış Bölüm		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.13,6 m, Taç Profili G. 0.13,5 m, Sunu Tablası Ç. 0.11,3 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.		
Epigrafik Veri : İki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt vardır.		

Durum : Yalnızca üst bölüme ait kısmen korunmuş bir halededir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Çok geniş bir taç ve sunu tablası söz konusudur. Köşelerde akroterlerin yükseldiği anlaşılmaktadır. Sunu çanağı zeminden yükseltilmemiş aksine çanağın içine doğru oyularak şekillendirilmiştir. Sunu çanağının merkezinde bırakılan tümseğin orta kısmında bir delik bulunmaktadır. “Artemis’e” adanmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.48.	**Lev.** 81a-b.	**Çiz.** 35f.
Envanter No. : Ptr- Ep.576.		
Buluntu Yeri : Liman Hamamı.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.07,2 m, Üst Gövde G. 0.04,7 m, Taç Profili G. 0.06,8 m, Sunu Tablası Y. 0.02,9 m, Sunu Tablası Ç. 0.06,1 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.		
Epigrafik Veri : İki harfi korunmuş Hellence yazıt.		

Durum : Gövdenin ortasından alt kısım ve kaide eksiktir. Kalan bölümler ise yoğun şekilde aşınmıştır. Gövdenin kenarları silikleşmiş, Taç profilleri ise belirginliğini kaybetmiştir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Geniş bir taç profili, köşelerde ise akroterler vardır. Sunu çanağı tablanın zemininden yükseltilmiş patera formlu ve geniş hacimlidir. Yine merkezde benzerlerine oranla biraz daha büyük olan bir tümsek bırakılmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : MS 2. yüzyıl.

Kat. No. : AS.49.	**Lev.** 81c-d.	**Çiz.** 36a.
Envanter No. : Ptr- Kte.352.		
Buluntu Yeri : Agora / G-5.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.13,9 m, Kaide G. 0.12,2 m, Kaide Der. 0.11,8 m, Kaide Y. 0.04,3 m, Alt Gövde G. 0.10,6 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Kısmen korunmuştur. Kaide nereyse kaybolmuş, gövde ise çok az korunmuştur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Kaidede topuk profili vardır. Yatay ve düz bir silme ile gövdeye geçilmiştir. Gövde alttan üste doğru daralarak devam etmektedir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.50.	**Lev.** 82a-b.	**Çiz.** 36b.
Envanter No. : Ptr- Ep.441.		
Buluntu Yeri : Yamaç Evler / Yüzey.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.07,2 m, Üst Gövde G. 0.07,6 m, Taç Profili G. 0.10,5 m, Sunu Tablası Y. 0.01,3 m, Sunu Tablası Ç. 0.07,1 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.		
Epigrafik Veri : Birkaç harfi kısmen okunan Hellence yazıt vardır.		
Durum : Yalnızca üst bölümün bir kısmı ele geçmiştir. Korunan bölümün çok küçük kırıklar dışında kondisyonunun iyi olduğu anlaşılmaktadır.		
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Taç kısmı dışa açılan profilli ve dört köşede akroterler vardır. Sunu çanağı tabladan belirgin şekilde yükseltilmiştir. Çanağın çapı geniş olmakla birlikte derinliği yüzeyseldir. Çanağın merkezinde omphalos vardır. Eserin her cephesinde işçilik ve tarak izleri belirgin biçimde takip edilebilmektedir.		
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.		
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.		

Kat. No. : AS.51.	**Lev.** 82c-d.	**Çiz.** 36c.
Envanter No. : Ptr- Kte.328.		
Buluntu Yeri : Liman Caddesi / Batı Portiko.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.08,5 m, Üst Gövde G. 0.06,6 m, Taç Profili G. 0.09,1 m, Sunu Tablası Y. 0.01,2 m, Sunu Tablası Ç. 0.04,8 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		
Durum : Üst yapıya ait küçük bir bölümü korunmuştur. Üst gövdeden başlayıp kaideye kadar olan bölüm kırık ve eksiktir. Korunmuş olan bölüm de kendi içinde aşınmış ve deforme olmuştur.		
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Alt yapıya ait veri yoktur. Taç, oldukça hareketli ve zengin bir profil yapısına sahiptir. Köşelerde yükselen akroterlerin arasında üçgen alınlıklar yer almaktadır. Sunu çanağının merkezi oyulmamış ve düz bırakılmıştır.		
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.		
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.		

Kat. No. : AS.52.	**Lev.** 83a-b.	**Çiz.** 36d.
Envanter No. : Ptr- Kte.524.		
Buluntu Yeri : Kurşunlu Tepe Sarnıcı/ Kuzey Açma.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.03,1 m, Taç Profili G. 0.09,3 m, Sunu Tablası Y. 0.02,2 m, Sunu Tablası Ç. 0.07,9 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Yalnızca sunu tablası korunmuştur. Korunan bölüm de aşınma mevcuttur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağına ait üst yapı parçasıdır. Taç kısmının köşelerinde geniş akroterler konumlandırılmıştır. Sunu tablası zeminden yükseltilmiş ve yüzeyi düz bırakılmıştır.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS. 53.	**Lev.** 83c.	**Çiz.** -
Envanter No. : Ptr- Alt.26.		
Buluntu Yeri : Liman Caddesi, B. Portiko.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.07,7 m, Kaide G. 0.11 m, Kaide Der. 0.10,8 m, Kaide Y. 0.03,6 m, Alt Gövde G. 0.08,6 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Yalnıza alt gövde ve kaide korunmuştur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağına ait kaide parçasıdır. Kaide topuk profili ile hareketlendirilmiştir. Oldukça simetrik ve düzgün bir işçilik söz konusudur.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.54.	**Lev.** 83d.	**Çiz.** 36e.	
Envanter No. : Ptr- Kte.19.			
Buluntu Yeri : Liman Hamamı/Güney Cadde.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.05,3 m, Kaide G. 0.09,8 m, Kaide Der. 0.09,8 m, Kaide Y. 0.03,8 m, Alt Gövde G. 0.06,7 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Yalnızca kaide kısmı günümüze ulaşmıştır. Küçük çaplı kopma ve kırıklar dışında kalan bölüm iyi korunmuştur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağına ait kaidedir. Topuk profili kullanılmıştır. Gövdenin köşelerinde asimetrik bir işçilik göze çarpmaktadır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS. 55.	**Lev.** 84a-b.	**Çiz.** 36f.	
Envanter No. : Ptr- Ep.578.			
Buluntu Yeri : Su Yolu / Sondaj 36 K.N.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.06,6 m, Kaide G. 0.05,5 m, Kaide Der. 0.05,5 m, Kaide Y. 0.01,8 m, Alt Gövde G. 0.04,8 m, Üst Gövde G. 0.04,7 m, Taç Profili G. 0.05,5 m, Sunu Tablası Y. 0.01,7 m, Sunu Tablası Ç. 0.04,6 m, Sunu Çanağı Der. 0.01 m.			
Epigrafik Veri : İki satırı kısmen korunmuş Hellence yazıt.			
Durum : Kötü durumdadır. Korunmuş olan bölüm kendi içinde kırık ve kopmalara sahiptir. Yüzeyde harç kalıntısı vardır.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağının alt gövdesidir. Yüksek bir kaide yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak tüm profiller yok olduğu için net veri yoktur. Gövde alttan üste doğru daralmaktadır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : MS 2-3. yüzyıl.			

Kat. No. : AS.56.	**Lev.** 84c-d.	**Çiz.** 37a.
Envanter No. : Ptr- Kte.15.		
Buluntu Yeri : Liman Hamamı / Doğu Cadde.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.09,7 m, Kaide G. 0.12,9 m, Kaide Der. 0.12,2 m, Kaide Y. 0.06,8 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Yalnızca kaidesi günümüze ulaşmıştır. Yüzeyde aşınmalar vardır. Renk değişimleri belirgindir.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağının kaidesidir. Düz ve yüksek bir plinthos üzerinde cavetto, torus ve spira ile profilleri verilmiştir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.57.	**Lev.** 85a-b.	**Çiz.** 37b.
Envanter No. : Ptr- Ep.577.		
Buluntu Yeri : Yamaç Evler / Yüzey.		
Malzeme : Kireçtaşı		
Ölçüler : Yük. 0.07,7 m, Üst Gövde G. 0.09,6 m, Sunu Tablası Y. 0.03,7 m.		
Epigrafik Veri : Yok.		

Durum : Kondisyonu kötüdür. Çok dar bir bölümde profil yapısı korunmuştur.
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağının üst yapısı parçasıdır. Gövde alttan üste daralarak devam etmektedir.
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.

Kat. No. : AS.58.	**Lev.** 85c-d.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Kte.88.			
Buluntu Yeri : Tepecik Nekropolü.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.14,4 m, Kaide G. 0.10,6 m, Kaide Der. 0.09,5 m, Kaide Y. 0.05,5 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Yoğun biçimde tahrip olmuştur. Yüzeyde belirgin bir aşınma ve renk değişimi görülmektedir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağının gövde ve kaide parçasıdır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS. 59.	**Lev.** 86a-b.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Kte.552.			
Buluntu Yeri : Kent Bazilikası / Güney.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.27,9 m, Kaide G. 0.12,8 m, Kaide Der. 0.13,0 m, Kaide Y. 0.06,3 m, Alt Gövde G. 0.12,3 m, Üst Gövde G. 0.12,1 m, Sunu Tablası Y. 0.06,2 m, Sunu Tablası G. 0.12 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Yüzeyde aşınma ve irili ufaklı kopmalar vardır.			
Tanım : Yarım fabrikasyon dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

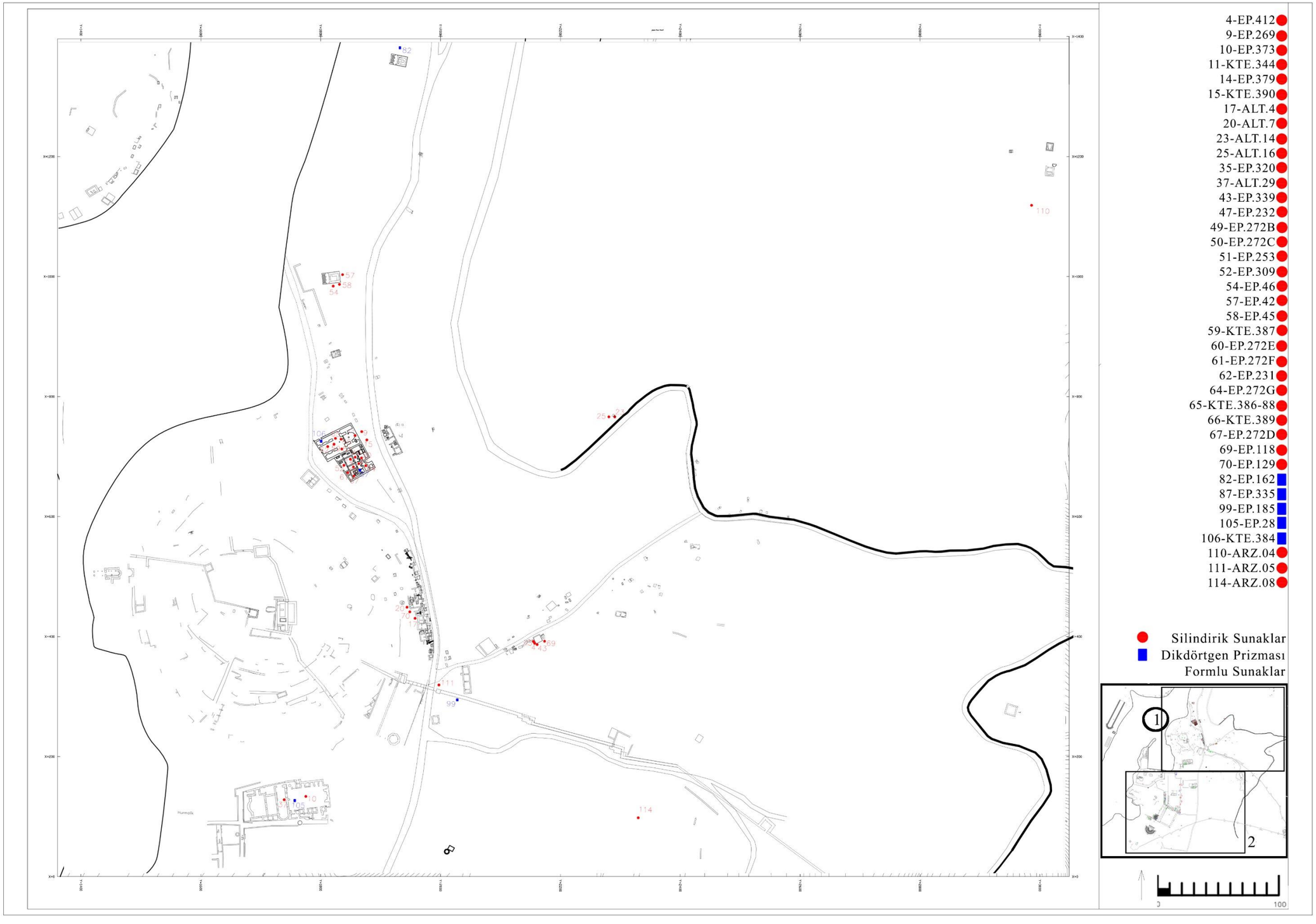
Kat. No. : AS.60.	**Lev.** 86c.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr-Kte.645.			
Buluntu Yeri : Telsiz Telgraf İstasyonu.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.12,1 m, Kaide G. 0.07 m, Kaide Der. 0.06,8 m, Kaide Y. 0.02,2 m, Alt Gövde G. 0.06 m, Üst Gövde G. 0.05,8 m, Sunu Tablası Y. 0.02,7 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Yoğun şekilde aşınmış ve profil yapısı silikleşmiştir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Yüksek bir kaide ve sunu tablası vardır. Her iki bölümde düz profillerle belirlenmiştir. Sunu tablasının merkezi belli belirsiz biçimde çukurlaştırılmıştır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi			

Kat. No. : AS.61.	**Lev.** 86d.	**Çiz.** -	
Envanter No. : Ptr- Kte.378.			
Buluntu Yeri : M53 / Sondaj 5.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.04,9 m, Üst Gövde G. 0.03,7 m, Sunu Tablası Y. 0.02,7 m, Sunu Tablası G. 0.06,3 m, Çanağı Der. 0.01 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Kısmen korunmuş olup yalnızca üst bölüme ait bir parça ele geçmiştir.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Sunu tablası ve gövde arasında orantısız bir düzenleme söz konusudur. Gövde sunu tablasına göre çok dar tutulmuştur. Ek olarak sunu tablasının formundaki asimetrik yapı dikkat çekicidir.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

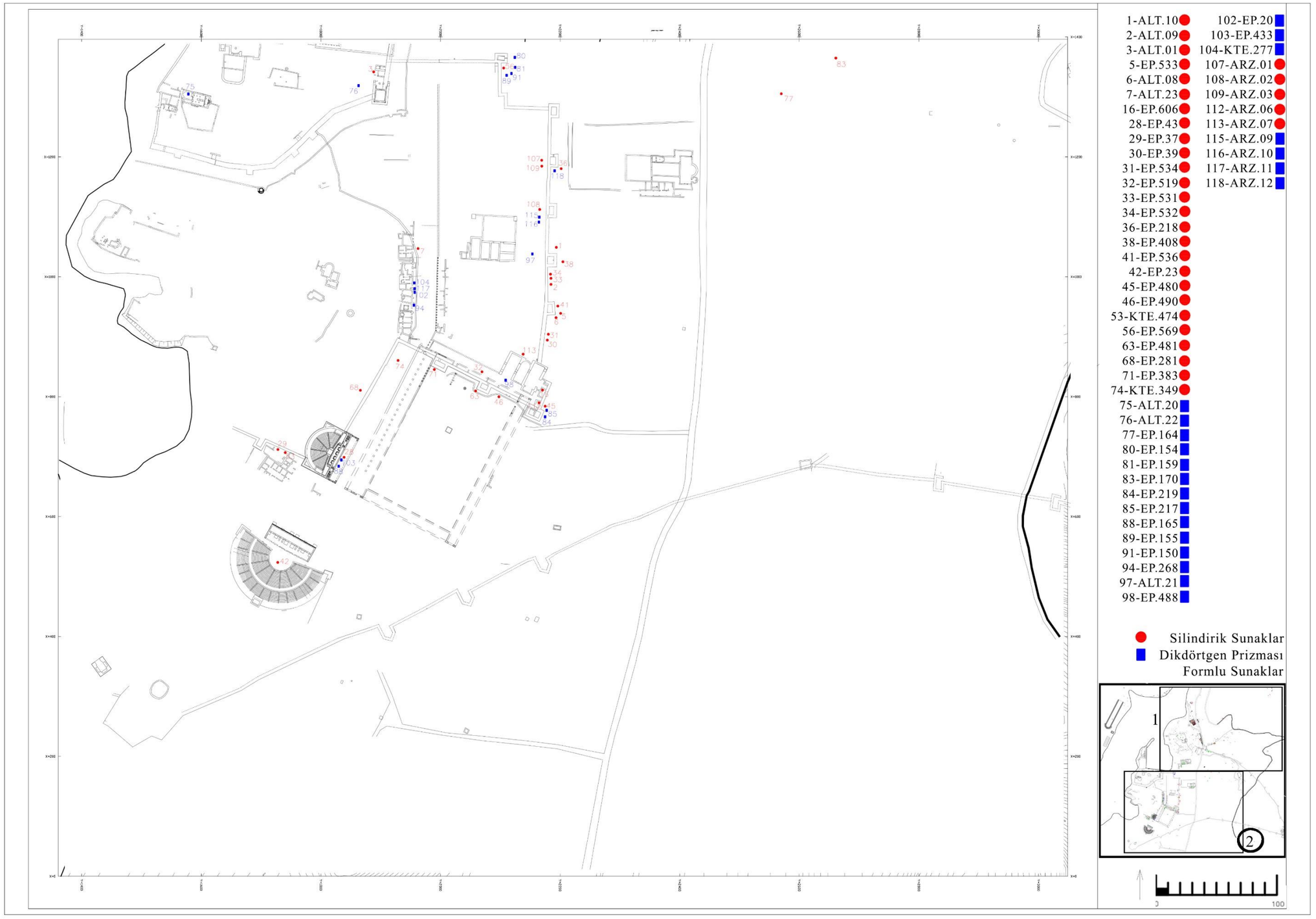
Kat. No. : AS.62.	**Lev.** 87a.	**Çiz.** 37c.	
Envanter No. : Ptr- Kte.13.			
Buluntu Yeri : Liman Hamamı – Doğu Cadde.			
Malzeme : Kireçtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.11,6 m, Kaide G. 0.05,7 m, Kaide Der. 0.05,1 m, Kaide Y. 0.01,9 m, Alt Gövde G. 0.04,4 m, Üst Gövde G. 0.04 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Profil çizgileri kaybolmuştur. Yüzey çok yoğun aşınmış, bazı bölgelerde renk farklılıkları oluşmuştur.			
Tanım : Dikdörtgen prizması formlu adak sunağıdır. Alçak ve düz bir kaide üzerinde oldukça yüksek gövde ve yine dar bir sunu tablası şeklindedir. Alttan üste belirgin bir açıyla daralmaktadır.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

Kat. No. : AS.63.	**Lev.** 87b-c.	**Çiz.** 37d.	
Envanter No. : Ptr- Kte.160.			
Buluntu Yeri : Yamaç Evler Yüzey.			
Malzeme : Kumtaşı			
Ölçüler : Yük. 0.07,6 m, Kaide G. 0.09,1, Kaide Der. 0.09 m, Kaide Y. 0.01,3 m, Alt Gövde G. 0.08,4 m.			
Epigrafik Veri : Yok.			
Durum : Kısmen korunmuştur. Korunan bölüm de kendi içinde yoğun deformasyon yansıtmaktadır. Yüzeyde yoğun harç kalıntısı ve kireç izleri görülmektedir.			
Tanım : Form olarak tamamen farklı bir yapıdadır. Alçak bir kare plinthos üzerinde daralarak yükselene silindirik bir kaideye sahiptir. Devamında bir bilezik ve sonrasında gövdeye bağlanmaktadır. Gödenin formu da kaideye göre farklılık göstermektedir. Ancak eksik bölümlerden dolayı üst yapı hakkında net bir veri yoktur.			
Bibliyografya : Yayımlanmamıştır.			
Tarihlendirme : Roma İmparatorluk Dönemi.			

HARİTALAR

Harita 1. Büyük Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası 1.

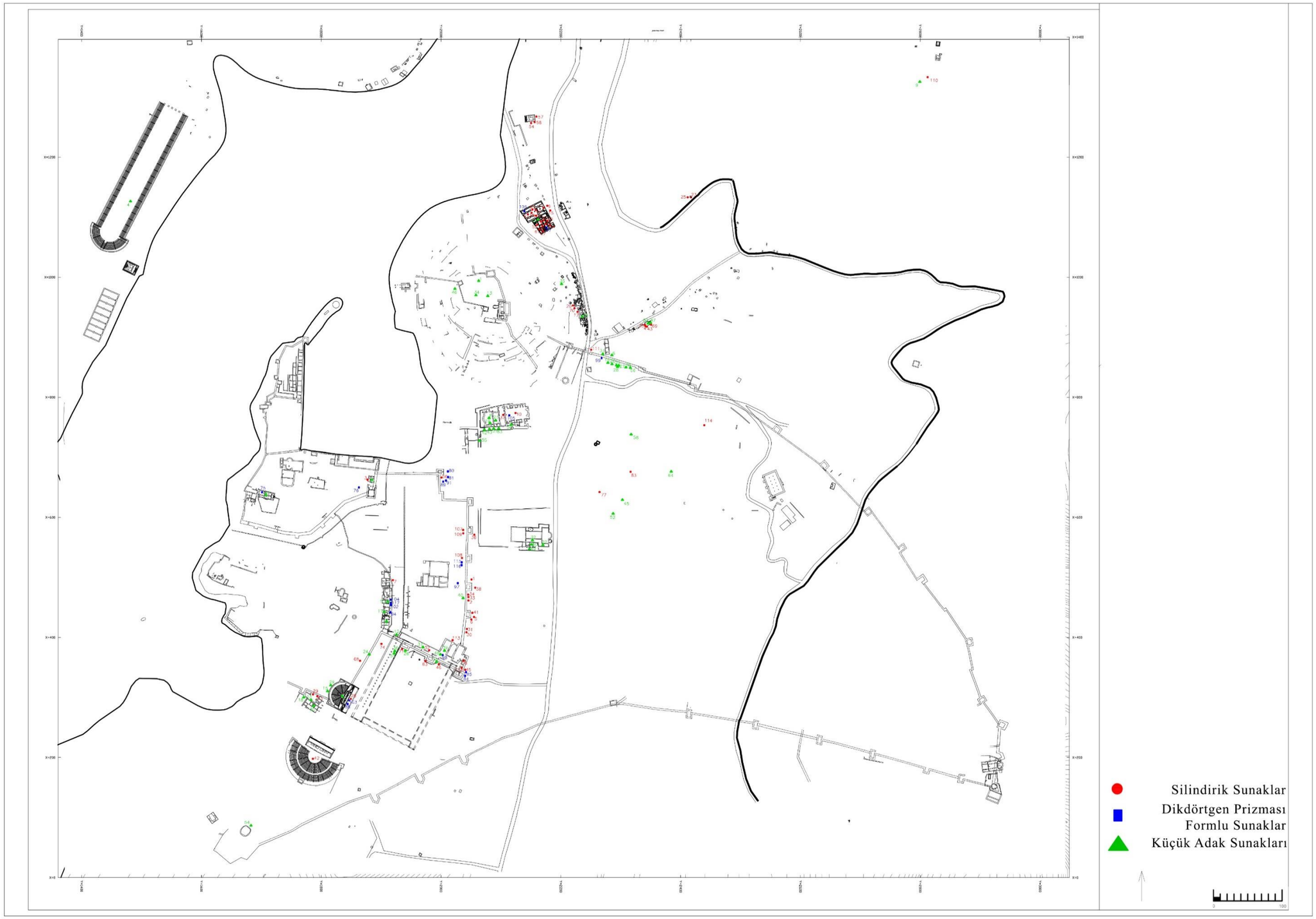
Harita 2. Büyük Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası 2.

Harita 3. Küçük (Adak) Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası 1.

Harita 4. Küçük (Adak) Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası 2.

Harita 5. Tüm Büyük ve Küçük (Adak) Sunakların Buluntu Konumunu Gösteren Sunak Haritası.

LEVHALAR DİZİNİ

Lev. 1. a-e. Kat. No. 01.

Lev. 2. a-d. Kat. No. 02.

Lev. 3. a-e. Kat. No. 03.

Lev. 4. a-d. Kat. No. 04.

Lev. 5. a-d. Kat. No. 05.

Lev. 6. a-d. Kat. No. 06.

Lev. 7. a-d. Kat. No. 07.

Lev. 8. a-e. Kat. No. 08.

Lev. 9. a-d. Kat. No. 09.

Lev. 10. a-b. Kat. No. 10, c-d. Kat. No. 11.

Lev. 11. a-d. Kat. No. 12.

Lev. 12. a-d. Kat. No. 13.

Lev. 13. a-d. Kat. No. 14.

Lev. 14. a-f. Kat. No. 15.

Lev. 15. a. Kat. No. 16, b-c. Kat. No. 17.

Lev. 16. a-d. Kat. No. 18.

Lev. 17. a-d. Kat. No. 19.

Lev. 18. a-d. Kat. No. 20.

Lev. 19. a-d. Kat. No. 21.

Lev. 20. a-c. Kat. No. 22.

Lev. 21. a-b. Kat. No. 23, c-d. Kat. No. 24.

Lev. 22. a-e. Kat. No. 25.

Lev. 23. a-b. Kat. No. 26, c-d. Kat. No. 27.

Lev. 24. a-b. Kat. No. 28, c-d. Kat. No. 29.

Lev. 25. a-b. Kat. No. 30, c. Kat. No. 31, d. Kat. No. 32.

Lev. 26. a-b. Kat. No. 33, c-d. Kat. No. 34.

Lev. 27. a-b. Kat. No. 35, c-d. Kat. No. 36.

Lev. 28. a-b. Kat. No. 37, c. Kat. No. 38, d. Kat. No. 39.

Lev. 29. a. Kat. No. 40, b. Kat. No. 41, c. Kat. No. 42, d. Kat. No. 43.

Lev. 30. a. Kat. No. 44, b. Kat. No. 45, c. Kat. No. 46, d. Kat. No. 47.

Lev. 31. a. Kat. No. 48, b. Kat. No. 49, c. Kat. No. 50, d. Kat. No. 51.

Lev. 32. a. Kat. No. 52, b. Kat. No. 53, c. Kat. No. 54, d. Kat. No. 55.

Lev. 33. a. Kat. No. 56, b. Kat. No. 57, c. Kat. No. 58, d. Kat. No. 59.

Lev. 34. a. Kat. No. 60, b. Kat. No. 61, c. Kat. No. 62, d. Kat. No. 63.

Lev. 35. a. Kat. No. 64, b. Kat. No. 65, c. Kat. No. 66, d. Kat. No. 67.

Lev. 36. a. Kat. No. 68, b. Kat. No. 69, c. Kat. No. 70, d. Kat. No. 71

Lev. 37. a. Kat. No. 72, b. Kat. No. 73, c. Kat. No. 74, d. Kat. No. 75.

Lev. 38. a. Kat. No. 76, b. Kat. No. 77, c. Kat. No. 78, d. Kat. No. 79.

Lev. 39. a. Kat. No. 80, b. Kat. No. 81, c. Kat. No. 82, d. Kat. No. 83.

Lev. 40. a-b. Kat. No. 84, c-d. Kat. No. 85.

Lev. 41. a-b. Kat. No. 86, c-d. Kat. No. 87.

Lev. 42. a. Kat. No. 88, b. Kat. No. 89, c-d. Kat. No. 90.

Lev. 43. a. Kat. No. 91, b. Kat. No. 92, c-d. Kat. No. 93.

Lev. 44. a-b. Kat. No. 94, c. Kat. No. 95, d. Kat. No. 96.

Lev. 45. a. Kat. No. 97, b. Kat. No. 98. c-d. Kat. No. 99.

Lev. 46. a. Kat. No. 100, b. Kat. No. 101, c. Kat. No. 102, d. Kat. No. 103.

Lev. 47. a. Kat. No. 104, b. Kat. No. 105, c. Kat. No. 106, d. Kat. No. 107.

Lev. 48. a. Kat. No. 108, b. Kat. No. 109, c. Kat. No. 110, d. Kat. No. 111.

Lev. 49. a-b. Kat. No. 112, c. Kat. No. 113, d. Kat. No. 114.

Lev. 50. a. Kat. No. 115, b. Kat. No. 116, c. Kat. No. 117, d. Kat. No. 118.

Lev. 51. a-b. Kat. No. 119, c. Kat. No. 120.

Lev. 52. a-e. Kat. No. AS.01.

Lev. 53. a. Kat. No. AS.02, b-d. Kat. No. AS.03.

Lev. 54. a-b. Kat. No. AS.04, c. Kat. No. AS.05.

Lev. 55. a-d. Kat. No. AS.06.

Lev. 56. a-b. Kat. No. AS.07, c-d. Kat. No. AS.08.

Lev. 57. a-d. Kat. No. AS.09.

Lev. 58. a-c. Kat. No. AS.10.

Lev. 59. a-b. Kat. No. AS.11, c-d. Kat. No. AS.12.

Lev. 60. a-b. Kat. No. AS.13, c-d. Kat. No. AS.15.

Lev. 61. a-d. Kat. No. AS.14.

Lev. 62. a-d. Kat. No. AS.16.

Lev. 63. a. Kat. No. AS.17, b-d. Kat. No. AS.18.

Lev. 64. a-d. Kat. No. AS.19.

Lev. 65. a-b. Kat. No. AS.20, c. Kat. No. AS.21.

Lev. 66. a-d. Kat. No. AS.22.

Lev. 67. a-c. Kat. No. AS.23, d. Kat. No. AS.24.

Lev. 68. a-d. Kat. No. AS.25.

Lev. 69. a-c. Kat. No. AS.26.

Lev. 70. a-d. Kat. No. AS.27.

Lev. 71. a-b. Kat. No. AS.28, c-d. Kat. No. AS.29.

Lev. 72. a-b. Kat. No. AS.30, c-d. Kat. No. AS.31.

Lev. 73. a-b. Kat. No. AS.32, c-d. Kat. No. AS.33.

Lev. 74. a-b. Kat. No. AS.34, c-d. Kat. No. AS.35.

Lev. 75. a-b. Kat. No. AS.36, c-d. Kat. No. AS.37.

Lev. 76. a. Kat. No. AS.38, b-d. Kat. No. AS.39.

Lev. 77. a-b. Kat. No. AS.40, c-d. Kat. No. AS.41.

Lev. 78. a-b. Kat. No. AS.42, c-d. Kat. No. AS.43.

Lev. 79. a-b. Kat. No. AS.44, c-d. Kat. No. AS.45.

Lev. 80. a-b. Kat. No. AS.46, c-d. Kat. No. AS.47.

Lev. 81. a-b. Kat. No. AS.48, c-d. Kat. No. AS.49.

Lev. 82. a-b. Kat. No. AS.50, c-d. Kat. No. AS.51.

Lev. 83. a-b. Kat. No. AS.52, c. Kat. No. AS.53, d. Kat. No. AS.54.

Lev. 84. a-b. Kat. No. AS.55, c-d. Kat. No. AS.56.

Lev. 85. a-b. Kat. No. AS.57, c-d. Kat. No. AS.58.

Lev. 86. a-b. Kat. No. AS.59, c. Kat. No. AS.60, d. Kat. No. AS.61.

Lev. 87. a. Kat. No. AS.62, b. Kat. No. AS.63, c. Kat. No. AS.64.

Lev. 88. a. Kat. No. 15 Kaide Zıvana Deliği, b. Kat. No. 19 Kaide Zıvana Deliği, c. Kat. No. 20 Kaide Zıvana Deliği, d. Kat. No. 21 Kaide Zıvana Deliği, e. Kat. No. 06 Kaide Zıvana Deliği, f. Kat. No. 23 Kaide Zıvana Deliği.

Lev. 89. a. Kat. No. 55 Kaide Zıvana Deliği, b. Kat. No. 24 Kaide Zıvana Deliği, c. Kat. No. 13 Kaide Zıvana Deliği, d. Kat. No. 26 Kaide Zıvana Deliği, e. Kat. No. 27 Kaide Zıvana Deliği, f. Kat. No. 08 Kaide Zıvana Deliği.

Lev. 90. a. Kat. No. 28 Kaide Zıvana Deliği, b. Kat. No. 07 Kaide Zıvana Deliği, c. Kat. No. 47 Kaide Zıvana Deliği, d. Kat. No. 30 Kaide Zıvana Deliği, e. Kat. No. 39 Kaide Zıvana Deliği, f. Kat. No. 37 Kaide Zıvana Deliği.

Lev. 91. a. Kat. No. 04 Kaide Zıvana Deliği, b. Kat. No. 34 Kaide Zıvana Deliği, c. Kat. No. 35 Kaide Zıvana Deliği, d. Kat. No. 36 Kaide Zıvana Deliği, e. Kat. No. 05 Kaide Zıvana Deliği.

Lev. 92. a-c. Kat. No. 121.

LEVHALAR

LEVHA 1

a. Kat. No. 01.

b. Kat. No. 01.

c. Kat. No. 01.

d. Kat. No. 01.

e. Kat. No. 01.

LEVHA 2

a. Kat. No. 02.

b. Kat. No. 02.

c. Kat. No. 02.

d. Kat. No. 02.

LEVHA 3

a. Kat. No. 03.

b. Kat. No. 03.

c. Kat. No. 03.

d. Kat. No. 03.

e. Kat. No. 03.

f. Kat. No. 03.

LEVHA 4

a. Kat. No. 04.

b. Kat. No. 04.

c. Kat. No. 04.

d. Kat. No. 04.

LEVHA 5

a. Kat. No. 05.

b. Kat. No. 05.

c. Kat. No. 05.

d. Kat. No. 05.

LEVHA 6

a. Kat. No. 06.

b. Kat. No. 06.

c. Kat. No. 06.

d. Kat. No. 06.

LEVHA 7

a. Kat. No. 07.

b. Kat. No. 07.

c. Kat. No. 07.

d. Kat. No. 07.

LEVHA 8

a. Kat. No. 08.

b. Kat. No. 08.

c. Kat. No. 08.

d. Kat. No. 08.

e. Kat. No. 08.

LEVHA 9

a. Kat. No. 09.

b. Kat. No. 09.

c. Kat. No. 09.

d. Kat. No. 09.

LEVHA 10

a. Kat. No. 10.

b. Kat. No. 10.

c. Kat. No. 11.

d. Kat. No. 11.

LEVHA 11

a. Kat. No. 12.

b. Kat. No. 12.

c. Kat. No. 12.

d. Kat. No. 12.

LEVHA 12

a. Kat. No. 13.

b. Kat. No. 13.

c. Kat. No. 13.

d. Kat. No. 13.

LEVHA 13

a. Kat. No. 14.

b. Kat. No. 14.

c. Kat. No. 14.

d. Kat. No. 14.

LEVHA 14

a. Kat. No. 15.

b. Kat. No. 15.

c. Kat. No. 15.

d. Kat. No. 15.

e. Kat. No. 15.

f. Kat. No. 15.

LEVHA 15

a. Kat. No. 16.

b. Kat. No. 17.

c. Kat. No. 17.

LEVHA 16

a. Kat. No. 18.

b. Kat. No. 18.

c. Kat. No. 18.

d. Kat. No. 18.

LEVHA 17

a. Kat. No. 19.

b. Kat. No. 19.

c. Kat. No. 19.

d. Kat. No. 19.

LEVHA 18

a. Kat. No. 20.

b. Kat. No. 20.

c. Kat. No. 20.

d. Kat. No. 20.

LEVHA 19

a. Kat. No. 21.

b. Kat. No. 21.

c. Kat. No. 21.

d. Kat. No. 21.

LEVHA 20

a. Kat. No. 22.

b. Kat. No. 22.

c. Kat. No. 22.

LEVHA 21

a. Kat. No. 23.

b. Kat. No. 23.

c. Kat. No. 24.

d. Kat. No. 24.

LEVHA 22

a. Kat. No. 25.

b. Kat. No. 25.

c. Kat. No. 25.

d. Kat. No. 25.

LEVHA 23

a. Kat. No. 26.

b. Kat. No. 26.

c. Kat. No. 27.

d. Kat. No. 27.

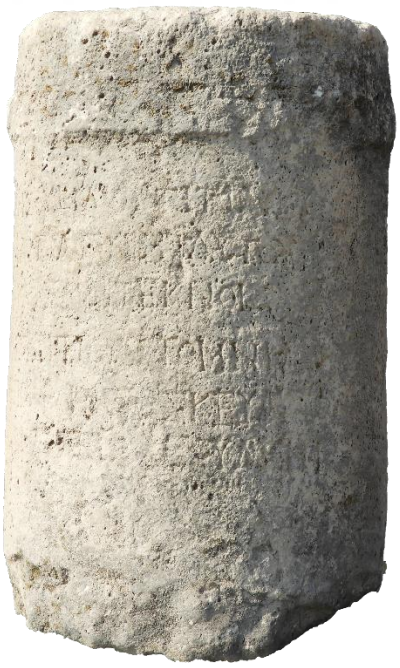
LEVHA 24

a. Kat. No. 28.

b. Kat. No. 28.

c. Kat. No. 29.

d. Kat. No. 29.

LEVHA 25

a. Kat. No. 30.

b. Kat. No. 30.

c. Kat. No. 31.

d. Kat. No. 32.

LEVHA 26

a. Kat. No. 33.

b. Kat. No. 33.

c. Kat. No. 34.

d. Kat. No. 34.

LEVHA 27

a. Kat. No. 35.

b. Kat. No. 35.

c. Kat. No. 36.

d. Kat. No. 36.

LEVHA 28

a. Kat. No. 37.

b. Kat. No. 37.

c. Kat. No. 38.

d. Kat. No. 39.

LEVHA 29

a. Kat. No. 40.

b. Kat. No. 41.

c. Kat. No. 42.

d. Kat. No. 43.

LEVHA 30

a. Kat. No. 44.

b. Kat. No. 45.

c. Kat. No. 46.

d. Kat. No. 47.

LEVHA 31

a. Kat. No. 48.

b. Kat. No. 49.

c. Kat. No. 50.

d. Kat. No. 51.

LEVHA 32

a. Kat. No. 52.

b. Kat. No. 53.

c. Kat. No. 54.

d. Kat. No. 55.

LEVHA 33

a. Kat. No. 56.

b. Kat. No. 57.

c. Kat. No. 58.

d. Kat. No. 59.

LEVHA 34

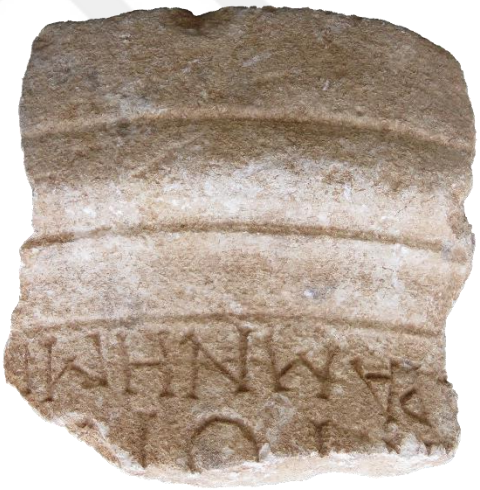
a. Kat. No. 60.

b. Kat. No. 61.

c. Kat. No. 62.

d. Kat. No. 63.

LEVHA 35

a. Kat. No. 64.

b. Kat. No. 65.

c. Kat. No. 66.

d. Kat. No. 67.

LEVHA 36

a. Kat. No. 68.

b. Kat. No. 69.

c. Kat. No. 70.

d. Kat. No. 71.

LEVHA 37

a. Kat. No. 72.

b. Kat. No. 73.

c. Kat. No. 74.

d. Kat. No. 75.

LEVHA 38

a. Kat. No. 76.

b. Kat. No. 77.

c. Kat. No. 78.

d. Kat. No. 79.

LEVHA 39

a. Kat. No. 80.

b. Kat. No. 81.

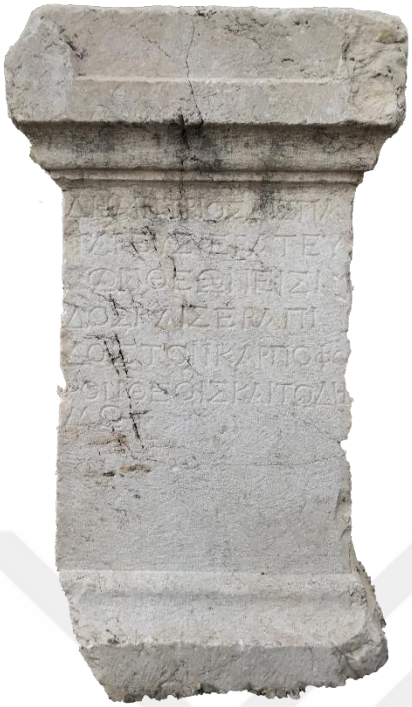

c. Kat. No. 82.

d. Kat. No. 83.

LEVHA 40

a. Kat. No. 84.

b. Kat. No. 84.

c. Kat. No. 85.

d. Kat. No. 85.

LEVHA 41

a. Kat. No. 86.

b. Kat. No. 86.

c. Kat. No. 87.

d. Kat. No. 87.

LEVHA 42

a. Kat. No. 88.

b. Kat. No. 89.

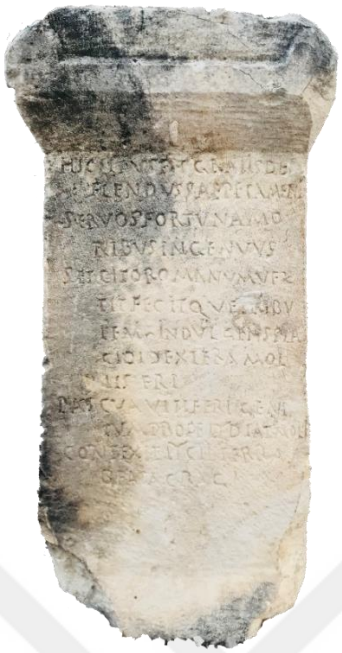

c. Kat. No. 90.

d. Kat. No. 90.

LEVHA 43

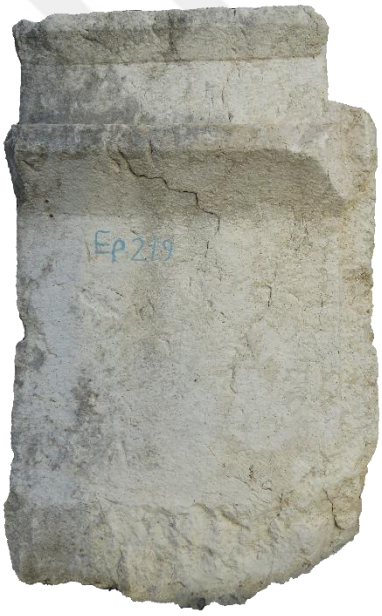
a. Kat. No. 91.

b. Kat. No. 92.

c. Kat. No. 93.

d. Kat. No. 93.

LEVHA 44

a. Kat. No. 94.

b. Kat. No. 94.

c. Kat. No. 95.

d. Kat. No. 96.

LEVHA 45

a. Kat. No. 97.

b. Kat. No. 98.

c. Kat. No. 99.

d. Kat. No. 99.

LEVHA 46

a. Kat. No. 100.

b. Kat. No. 101.

c. Kat. No. 102.

d. Kat. No. 103.

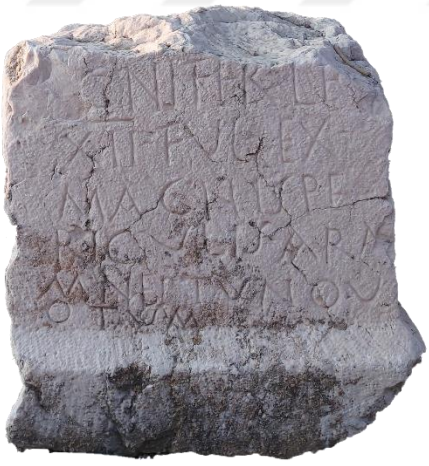
LEVHA 47

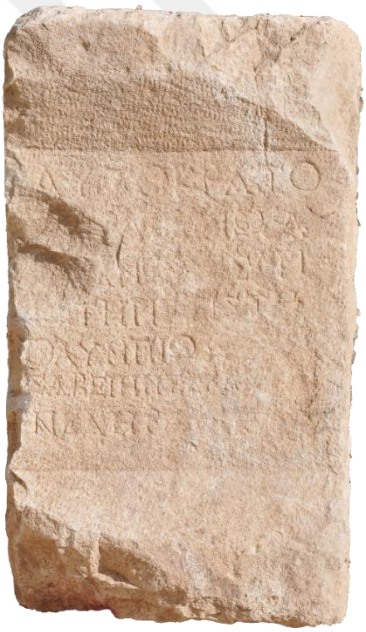
a. Kat. No. 104.

b. Kat. No. 105.

c. Kat. No. 106.

d. Kat. No. 107.

LEVHA 48

a. Kat. No. 108.

b. Kat. No. 109.

c. Kat. No. 110.

d. Kat. No. 111.

LEVHA 49

a. Kat. No. 112.

b. Kat. No. 112.

c. Kat. No. 113.

d. Kat. No. 114.

LEVHA 50

a. Kat. No. 115.

b. Kat. No. 116.

c. Kat. No. 117.

d. Kat. No. 118.

LEVHA 51

a. Kat. No. 119.

b. Kat. No. 119.

c. Kat. No. 120.

LEVHA 52

a. Kat. No. AS.01.

b. Kat. No. AS.01.

c. Kat. No. AS.01.

d. Kat. No. AS.01.

LEVHA 53

a. Kat. No. AS.02.

b. Kat. No. AS.03.

c. Kat. No. AS.03.

d. Kat. No. AS.03.

LEVHA 54

a. Kat. No. AS.04.

b. Kat. No. AS.04.

c. Kat. No. AS.05.

LEVHA 55

a. Kat. No. AS.06.

b. Kat. No. AS.06.

c. Kat. No. AS.06.

d. Kat. No. AS.06.

LEVHA 56

a. Kat. No. AS.07.

b. Kat. No. AS.07.

c. Kat. No. AS.08.

d. Kat. No. AS.08.

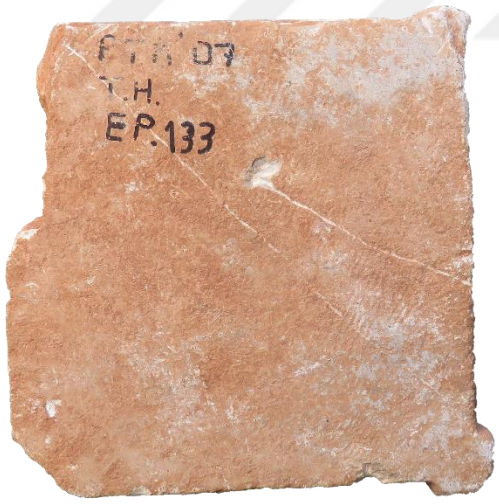
LEVHA 57

a. Kat. No. AS.09.

b. Kat. No. AS.09.

c. Kat. No. AS.09.

d. Kat. No. AS.09.

LEVHA 58

a. Kat. No. AS.10.

b. Kat. No. AS.10.

c. Kat. No. AS.10.

LEVHA 59

a. Kat. No. AS.11.

b. Kat. No. AS.11.

c. Kat. No. AS.12.

d. Kat. No. AS.12.

LEVHA 60

a. Kat. No. AS.13.

b. Kat. No. AS.13.

c. Kat. No. AS.15.

d. Kat. No. AS.15.

LEVHA 61

a. Kat. No. AS.14.

b. Kat. No. AS.14.

c. Kat. No. AS.14.

d. Kat. No. AS.14.

LEVHA 62

a. Kat. No. AS.16.

b. Kat. No. AS.16.

c. Kat. No. AS.16.

d. Kat. No. AS.16.

LEVHA 63

a. Kat. No. AS.17.

b. Kat. No. AS.18.

c. Kat. No. AS.18.

d. Kat. No. AS.18.

LEVHA 64

a. Kat. No. AS.19.

b. Kat. No. AS.19.

c. Kat. No. AS.19.

d. Kat. No. AS.19.

LEVHA 65

a. Kat. No. AS.20.

b. Kat. No. AS.20.

c. Kat. No. AS.21.

LEVHA 66

a. Kat. No. AS.22.

b. Kat. No. AS.22.

c. Kat. No. AS.22.

d. Kat. No. AS.22.

LEVHA 67

a. Kat. No. AS.23.

b. Kat. No. AS.23.

c. Kat. No. AS.23.

d. Kat. No. AS.24.

LEVHA 68

a. Kat. No. AS.25.

b. Kat. No. AS.25.

c. Kat. No. AS.25.

d. Kat. No. AS.25.

LEVHA 69

a. Kat. No. AS.26.

b. Kat. No. AS.26.

c. Kat. No. AS.26.

LEVHA 70

a. Kat. No. AS.27.

b. Kat. No. AS.27.

c. Kat. No. AS.27.

d. Kat. No. AS.27.

LEVHA 71

a. Kat. No. AS.28.

b. Kat. No. AS.28.

c. Kat. No. AS.29.

d. Kat. No. AS.29.

LEVHA 72

a. Kat. No. AS.30.

b. Kat. No. AS.30.

c. Kat. No. AS.31.

d. Kat. No. AS.31.

LEVHA 73

a. Kat. No. AS.32.

b. Kat. No. AS.32.

c. Kat. No. AS.33.

d. Kat. No. AS.33.

LEVHA 74

a. Kat. No. AS.34.

b. Kat. No. AS.34.

c. Kat. No. AS.35.

d. Kat. No. AS.35.

LEVHA 75

a. Kat. No. AS.36.

b. Kat. No. AS.36.

c. Kat. No. AS.37.

d. Kat. No. AS.37.

LEVHA 76

a. Kat. No. AS.38.

b. Kat. No. AS.39.

c. Kat. No. AS.39.

d. Kat. No. AS.39.

LEVHA 77

a. Kat. No. AS.40.

b. Kat. No. AS.40.

c. Kat. No. AS.41.

d. Kat. No. AS.41.

LEVHA 78

a. Kat. No. AS.42.

b. Kat. No. AS.42.

c. Kat. No. AS.43.

d. Kat. No. AS.43.

LEVHA 79

a. Kat. No. AS.44.

b. Kat. No. AS.44.

c. Kat. No. AS.45.

d. Kat. No. AS.45.

LEVHA 80

a. Kat. No. AS.46.

b. Kat. No. AS.46.

c. Kat. No. AS.47.

d. Kat. No. AS.47.

LEVHA 81

a. Kat. No. AS.48.

b. Kat. No. AS.48.

c. Kat. No. AS.49.

d. Kat. No. AS.49.

LEVHA 82

a. Kat. No. AS.50.

b. Kat. No. AS.50.

c. Kat. No. AS.51.

d. Kat. No. AS.51.

LEVHA 83

a. Kat. No. AS.52.

b. Kat. No. AS.52.

c. Kat. No. AS.53.

d. Kat. No. AS.54.

LEVHA 84

a. Kat. No. AS.55.

b. Kat. No. AS.55.

c. Kat. No. AS.56.

d. Kat. No. AS.56.

LEVHA 85

a. Kat. No. AS.57.

b. Kat. No. AS.57.

c. Kat. No. AS.58.

d. Kat. No. AS.58.

LEVHA 86

Kat. No. AS.59.

b. Kat. No. AS.59.

c. Kat. No. AS.60.

d. Kat. No. AS.61.

LEVHA 87

a. Kat. No. AS.62.

Kat. No. AS.63.

c. Kat. No. AS.63.

LEVHA 88

a. Kat. No. 15 Kaide Zıvana Deliği.

b. Kat. No. 19 Kaide Zıvana Deliği.

c. Kat. No. 20 Kaide Zıvana Deliği.

d. Kat. No. 21 Kaide Zıvana Deliği.

e. Kat. No. 06 Kaide Zıvana Deliği.

f. Kat. No. 23 Kaide Zıvana Deliği.

LEVHA 89

a. Kat. No. 55 Kaide Zıvana Deliği.

b. Kat. No. 24 Kaide Zıvana Deliği.

c. Kat. No. 13 Kaide Zıvana Deliği.

d. Kat. No. 26 Kaide Zıvana Deliği.

e. Kat. No. 27 Kaide Zıvana Deliği.

f. Kat. No. 08 Kaide Zıvana Deliği.

LEVHA 90

a. Kat. No. 28 Kaide Zıvana Deliği.

b. Kat. No. 07 Kaide Zıvana Deliği.

c. Kat. No. 47 Kaide Zıvana Deliği.

d. Kat. No. 30 Kaide Zıvana Deliği.

e. Kat. No. 39 Kaide Zıvana Deliği.

f. Kat. No. 37 Kaide Zıvana Deliği.

LEVHA 91

a. Kat. No. 04 Kaide Zıvana Deliği.

b. Kat. No. 34 Kaide Zıvana Deliği.

c. Kat. No. 35 Kaide Zıvana Deliği.

d. Kat. No. 36 Kaide Zıvana Deliği.

e. Kat. No. 05 Kaide Zıvana Deliği.

LEVHA 92

a. Kat. No. 121.

b. Kat. No. 121.

c. Kat. No. 121.

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çiz. 1. Silindirik Formlu Sunaklarda Profil Şeması.

Çiz. 2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklarda Profil Şeması

Çiz. 3. a-b. Kat. No. 01, c-d. Kat. No. 02 Cephe Çizimleri.

Çiz. 4. Kat. No. 04 Cephe Çizimleri.

Çiz. 5. Kat. No. 05 Cephe Çizimleri.

Çiz. 6. Kat. No. 06 Cephe Çizimleri.

Çiz. 7. a-c. Kat. No. 07, d. Kat. No. 08 Cephe Çizimleri.

Çiz. 8. Kat. No. 09 Cephe Çizimleri.

Çiz. 9. Kat. No. 11 Cephe Çizimleri.

Çiz. 10. a. Kat. No. 13, b. Kat. No. 14, c. Kat. No. 15, d. Kat. No. 16, e. Kat. No.17 Cephe Çizimleri.

Çiz. 11. Kat. No. 18 Cephe Çizimleri.

Çiz. 12. a. Kat. No. 19, b. Kat. No. 20, c. Kat. No. 21, d. Kat. No. 22 Cephe Çizimleri.

Çiz. 13. a. Kat. No. 23, b. Kat. No. 24, c. Kat. No. 25, d. Kat. No. 26 Cephe Çizimleri.

Çiz. 14. a. Kat. No. 27, b. Kat. No. 28, c. Kat. No. 29, d. Kat. No. 30 Cephe Çizimleri.

Çiz. 15. a. Kat. No. 33, b. Kat. No. 34, c. Kat. No. 35, d. Kat. No. 36 Cephe Çizimleri.

Çiz. 16. a. Kat. No. 37, b. Kat. No. 39, c. Kat. No. 40, d. Kat. No. 47 Cephe Çizimleri.

Çiz. 17. a. Kat. No. 48, b. Kat. No. 49, c. Kat. No. 50, d. Kat. No. 51 Cephe Çizimleri.

Çiz. 18. a. Kat. No. 52, b. Kat. No. 54, c. Kat. No. 55, d. Kat. No. 56 Cephe Çizimleri.

Çiz. 19. a. Kat. No. 57, b. Kat. No. 64, c. Kat. No. 66 Cephe Çizimleri.

Çiz. 20. a. Kat. No. 84, b. Kat. No. 85, c. Kat. No. 86, d. Kat. No. 87 Cephe Çizimleri.

Çiz. 21. a. Kat. No. 88, b. Kat. No. 89, c. Kat. No. 90, d. Kat. No. 91 Cephe Çizimleri.

Çiz. 22. a. Kat. No. 92, b. Kat. No. 93, c. Kat. No. 94, d. Kat. No. 95 Cephe Çizimleri.

Çiz. 23. a. Kat. No. 96, b. Kat. No. 97, c. Kat. No. 98, d. Kat. No. 99 Cephe Çizimleri.

Çiz. 24. a. Kat. No. 100, b. Kat. No. 104, c. Kat. No. 106, d. Kat. No. 107 Cephe Çizimleri.

Çiz. 25. a. Kat. No. 108, b. Kat. No. 110, c. Kat. No. 112, d. Kat. No. 113 Cephe Çizimleri.

Çiz. 26. a. Kat. No. 114, b. Kat. No. 115, c. Kat. No. 117, d. Kat. No. 118 Cephe Çizimleri.

Çiz. 27. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunakların Cephe Çizimleri

Çiz. 28. Silindirik Formlu Sunakların Cephe Çizimleri

Çiz. 29. a. Kat. No. AS.01, b. Kat. No. AS.02, c. Kat. No. AS.03, d. Kat. No. AS.05, e. Kat. No. AS.06, f. Kat. No. AS.07 Cephe Çizimleri.

Çiz. 30. a. Kat. No. AS.08, b. Kat. No. AS.09, c. Kat. No. AS.10, d. Kat. No. AS.11, e. Kat. No. AS.12, f. Kat. No. AS.13 Cephe Çizimleri.

Çiz. 31. a. Kat. No. AS.14, b. Kat. No. AS.15, c. Kat. No. AS.16, d. Kat. No. AS.18, e. Kat. No. AS.19, f. Kat. No. AS.20 Cephe Çizimleri.

Çiz. 32. a. Kat. No. AS.21, b. Kat. No. AS.23, c. Kat. No. AS.25, d. Kat. No. AS.26, e-f Kat. No. AS.27 Cephe Çizimleri.

Çiz. 33. a. Kat. No. AS.28, b. Kat. No. AS.30, c. Kat. No. AS.31, d. Kat. No. AS.32, e. Kat. No. AS.33, f. Kat. No. AS.34 Cephe Çizimleri.

Çiz. 34. a. Kat. No. AS.35, b. Kat. No. AS.36, c. Kat. No. AS.37, d. Kat. No. AS.39, e. Kat. No. AS.40, f. Kat. No. AS.41 Cephe Çizimleri.

Çiz. 35. a. Kat. No. AS.35, b. Kat. No. AS.36, c. Kat. No. AS.37, d. Kat. No. AS.39, e. Kat. No. AS.40, f. Kat. No. AS.41 Cephe Çizimleri.

Çiz. 36. a. Kat. No. AS.49, b. Kat. No. AS.50, c. Kat. No. AS.51, d. Kat. No. AS.52, e. Kat. No. AS.54, f. Kat. No. AS.55 Cephe Çizimleri.

Çiz. 37. a. Kat. No. AS.56, b. Kat. No. AS.57, c. Kat. No. AS.62, d. Kat. No. AS.63 Cephe Çizimleri.

Çiz. 38. Küçük (Adak) Sunaklar Cephe Çizimleri.

Çiz. 39. a. Kat. No. 01, b. Kat. No. 05, c. Kat. No. 02, d. Kat. No. 06, e. Kat. No. 04, f. Kat. No. 07 Profil Çizimleri.

Çiz. 40. a. Kat. No. 08, b. Kat. No. 12, c. Kat. No. 09, d. Kat. No. 13, e. Kat. No. 11, f. Kat. No. 14 Profil Çizimleri.

Çiz. 41. a. Kat. No. 15, b. Kat. No. 18, c. Kat. No. 16, d. Kat. No. 19, e. Kat. No. 17, f. Kat. No. 20 Profil Çizimleri.

Çiz. 42. a. Kat. No. 21, b. Kat. No. 24, c. Kat. No. 22, d. Kat. No. 25, e. Kat. No. 23, f. Kat. No. 26 Profil Çizimleri.

Çiz. 43. a. Kat. No. 27, b. Kat. No. 30, c. Kat. No. 28, d. Kat. No. 31, e. Kat. No. 29, f. Kat. No. 32 Profil Çizimleri.

Çiz. 44. a. Kat. No. 33, b. Kat. No. 36, c. Kat. No. 34, d. Kat. No. 37, e. Kat. No. 35, f. Kat. No. 39 Profil Çizimleri.

Çiz. 45. a. Kat. No. 40, b. Kat. No. 47, c. Kat. No. 41, d. Kat. No. 48, e. Kat. No. 42, f. Kat. No. 49 Profil Çizimleri.

Çiz. 46. a. Kat. No. 50, b. Kat. No. 54, c. Kat. No. 51, d. Kat. No. 55, e. Kat. No. 52, f. Kat. No. 56 Profil Çizimleri.

Çiz. 47. a. Kat. No. 57, b. Kat. No. 64, c. Kat. No. 66 Profil Çizimleri.

Çiz. 48. a. Kat. No. 84, b. Kat. No. 87, c. Kat. No. 85, d. Kat. No. 88, e. Kat. No. 86, f. Kat. No. 89 Profil Çizimleri.

Çiz. 49. a. Kat. No. 90, b. Kat. No. 93, c. Kat. No. 91, d. Kat. No. 94, e. Kat. No. 92, f. Kat. No. 95 Profil Çizimleri.

Çiz. 50. a. Kat. No. 96, b. Kat. No. 99, c. Kat. No. 97, d. Kat. No. 100, e. Kat. No. 98, f. Kat. No. 104 Profil Çizimleri.

Çiz. 51. a. Kat. No. 106, b. Kat. No. 110, c. Kat. No. 107, d. Kat. No. 111, e. Kat. No. 108, f. Kat. No. 112 Profil Çizimleri.

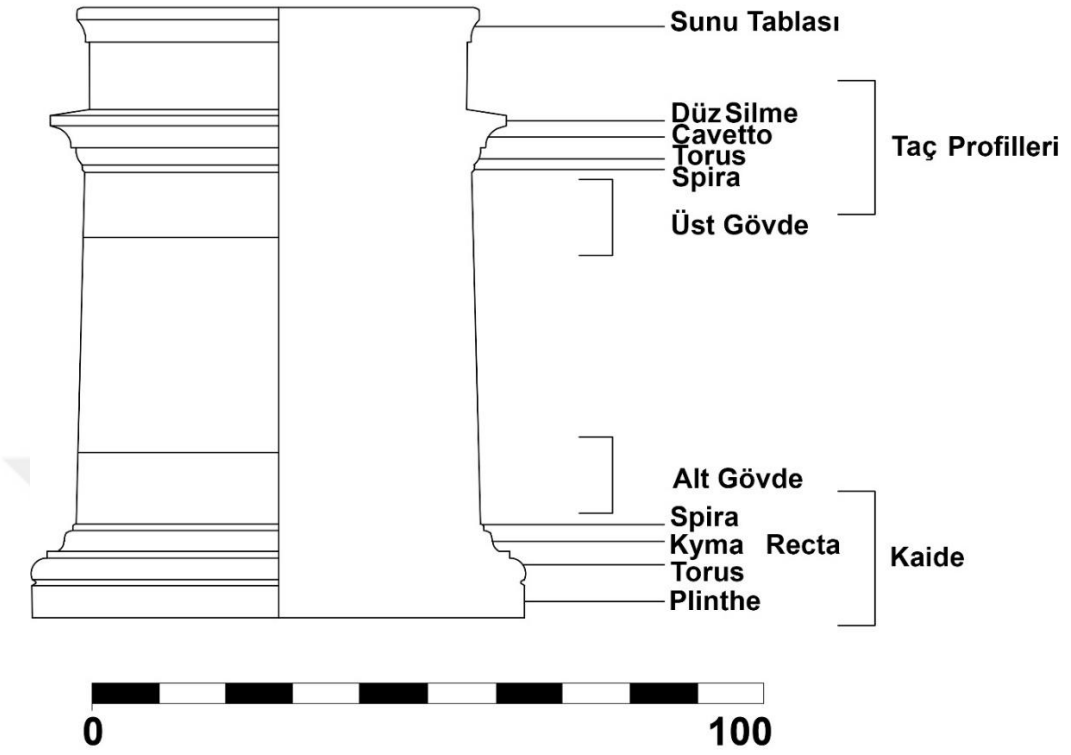
Çiz. 52. a. Kat. No. 113, b. Kat. No. 117, c. Kat. No. 114, d. Kat. No. 118, e. Kat. No. 115 Profil Çizimleri.

Çiz. 53. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar Profil Çizimleri.

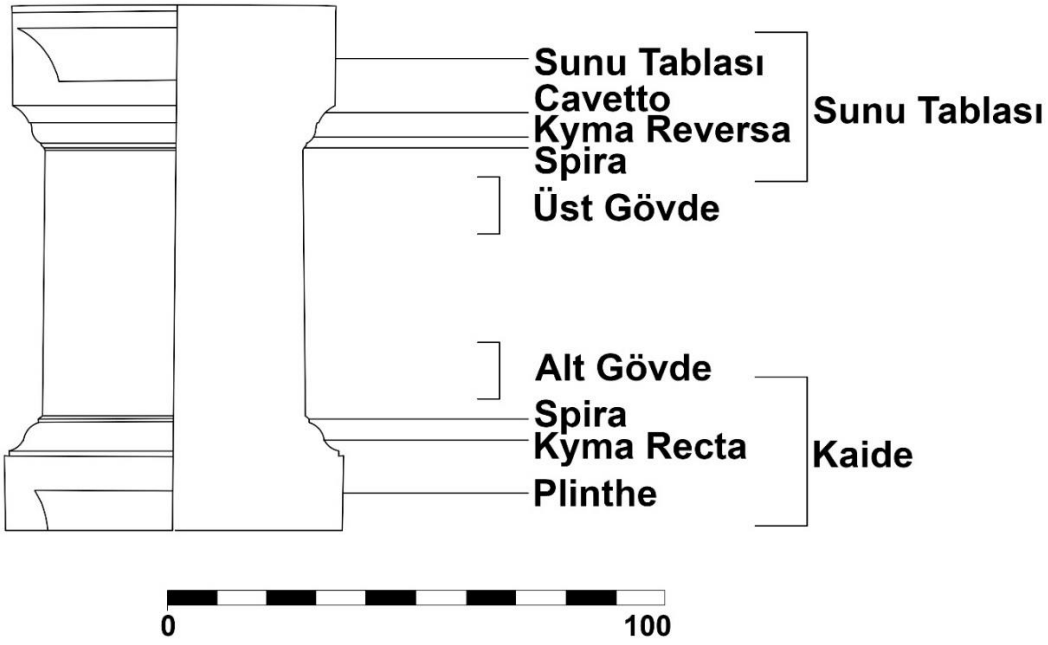
Çiz. 54. Silindirik Formlu Sunaklar Profil Çizimleri.

Çiz. 55. Çizimi Olan Sunaklar.

ÇİZİMLER

Çiz.1. Silindirik Formlu Sunaklarda Profil Şeması.

Çiz. 2. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklarda Profil Şeması

Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

Çiz. 3. a-b. Kat. No. 01, c-d. Kat. No. 02 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

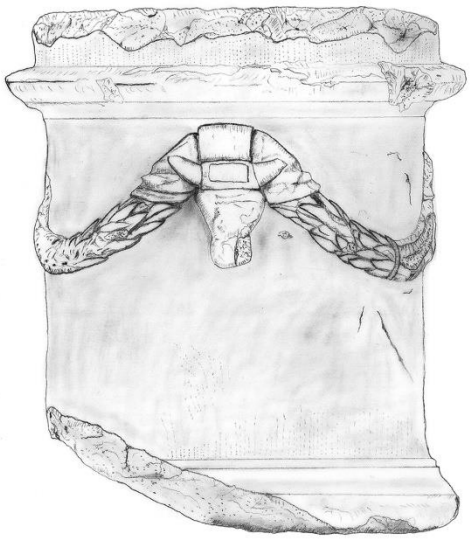
Ep 412
Kat.4

Ep 412
Kat.4

Ep 412
Kat.4

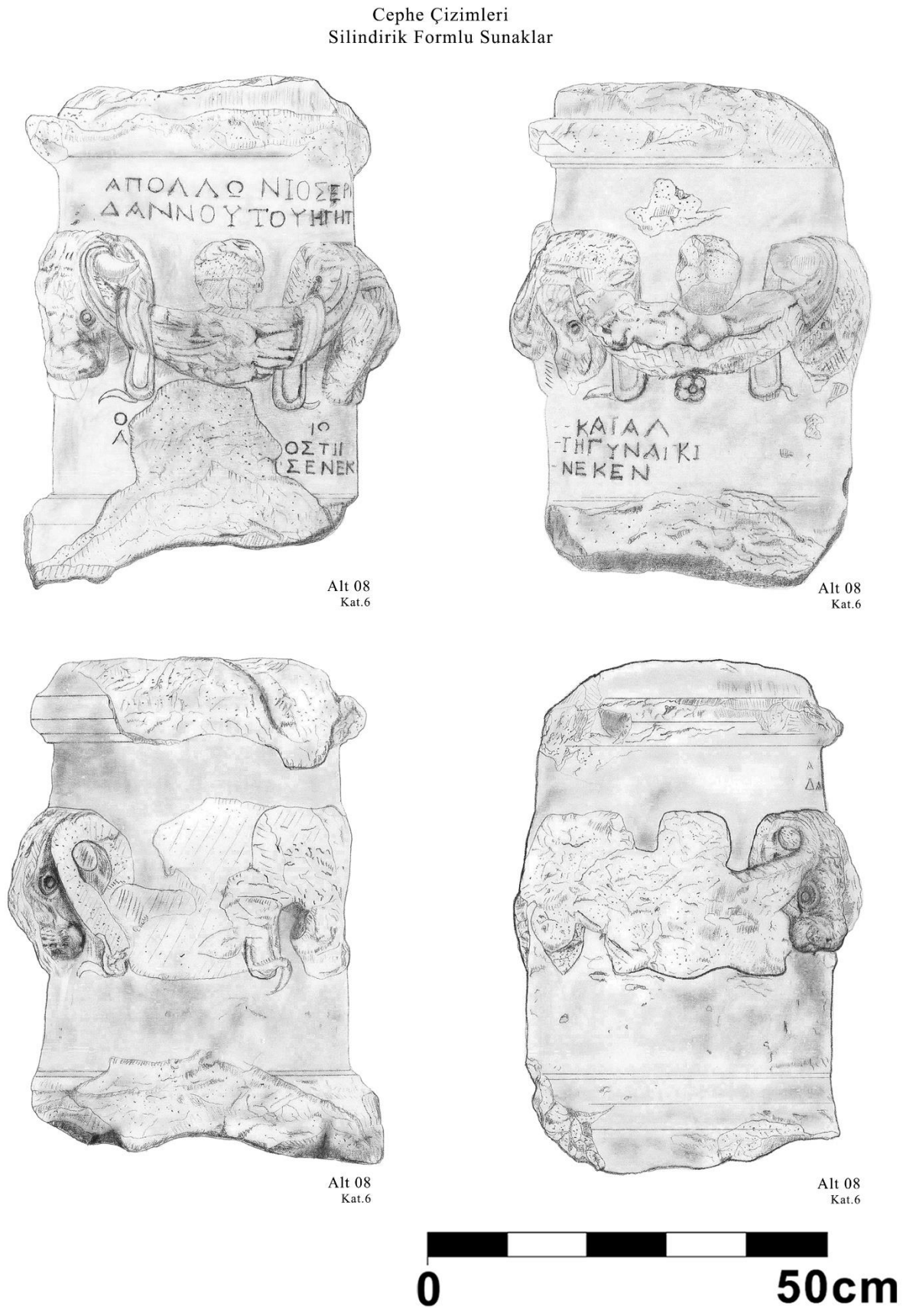
Ep 412
Kat.4

Çiz. 4. Kat. No. 04 Cephe Çizimleri.

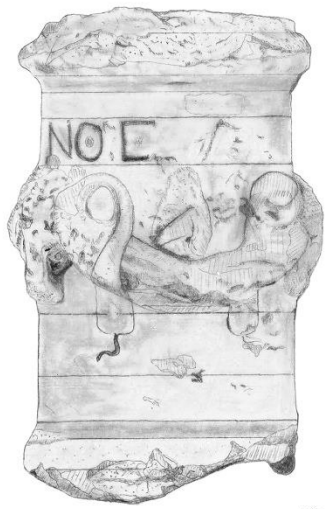

Çiz. 5. Kat. No. 05 Cephe Çizimleri.

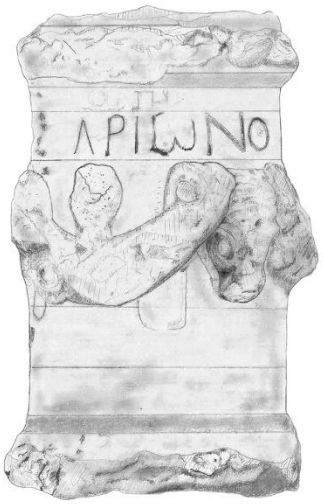
Çiz. 6. Kat. No. 06 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

Alt 23
Kat.7

a.

Alt 23
Kat.7

b.

Alt 23
Kat.7

c.

Alt 17
Kat.8

d.

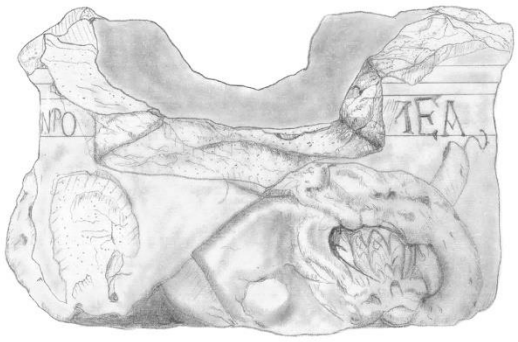

Çiz. 7. a-c. Kat. No. 07, d. Kat. No. 08 Cephe Çizimleri.

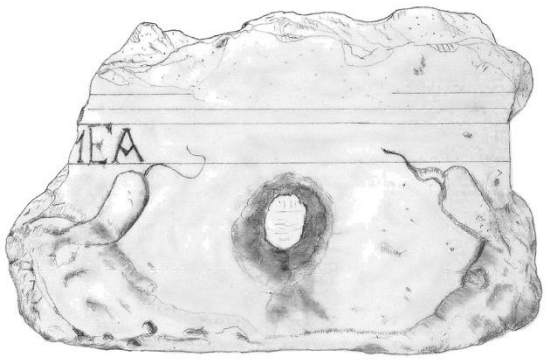
Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

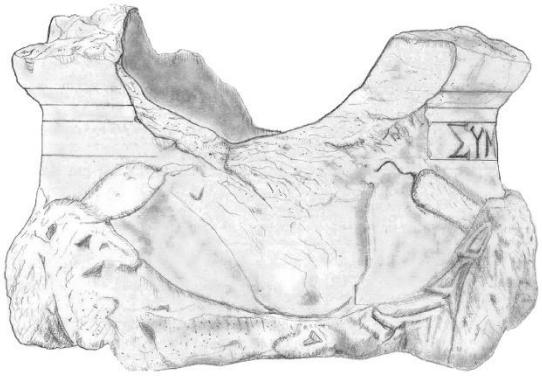
Ep 269
Kat.9

Ep 269
Kat.9

Ep 269
Kat.9

Ep 269
Kat.9

Çiz. 8. Kat. No. 09 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

Ep 373
Kat.11

Ep 373
Kat.11

Ep 373
Kat.11

Çiz. 9. Kat. No. 11 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

a. Kte 344
Kat.13

b. Alt 03
Kat.14

c. Alt 02
Kat.15

d. Ep 379
Kat.16

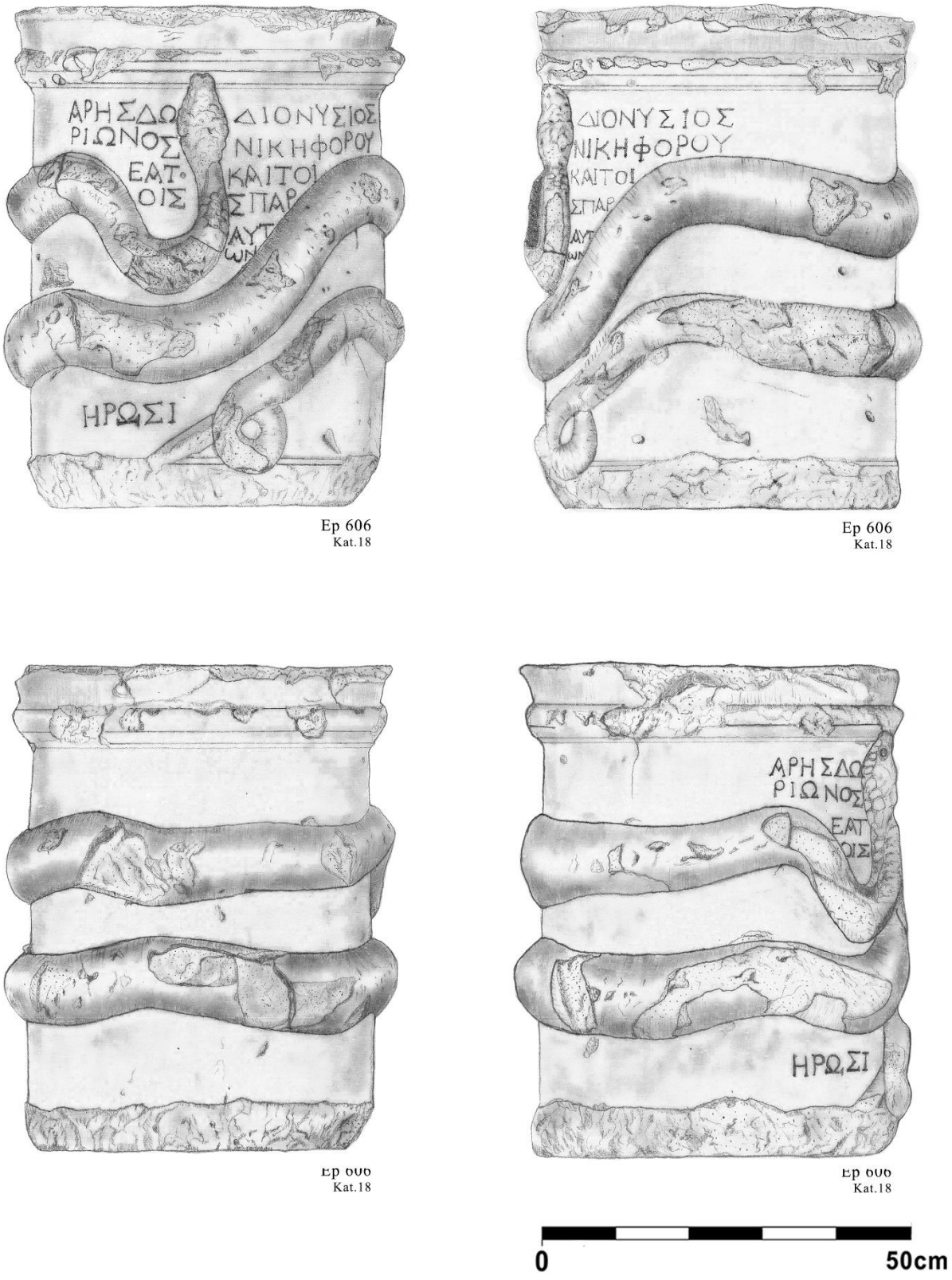

e. Kte 390
Kat.17

0 50cm

Çiz. 10. a. Kat. No. 13, b. Kat. No. 14, c. Kat. No. 15, d. Kat. No. 16, e. Kat. No.17 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

Çiz. 11. Kat. No. 18 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

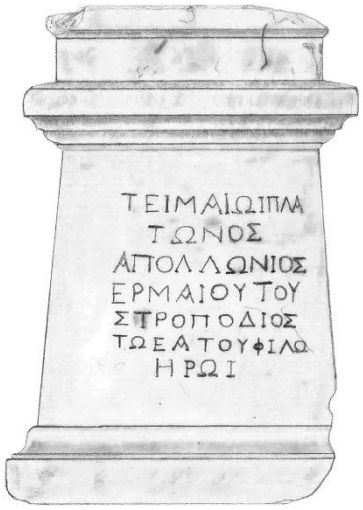
Alt 04
Kat.19

a.

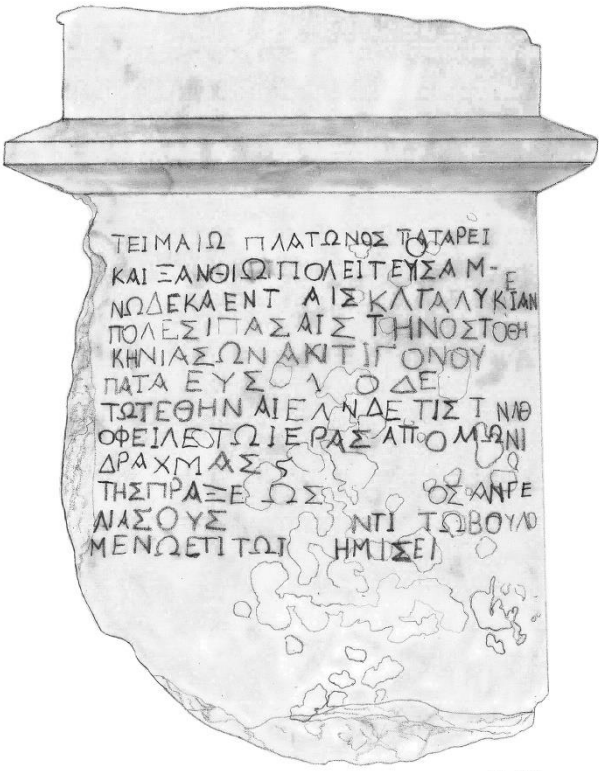
b.

Alt 05
Kat.20

c.

Alt 06
Kat.21

d.

Alt 07
Kat.22

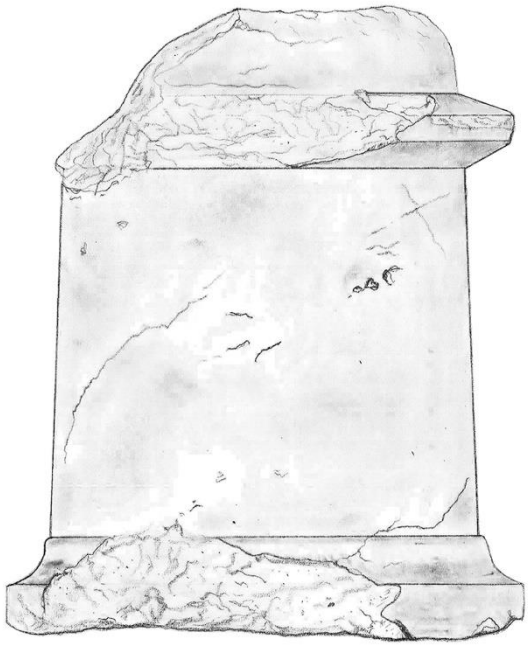
0 50cm

Çiz. 12. a. Kat. No. 19, b. Kat. No. 20, c. Kat. No. 21, d. Kat. No. 22 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

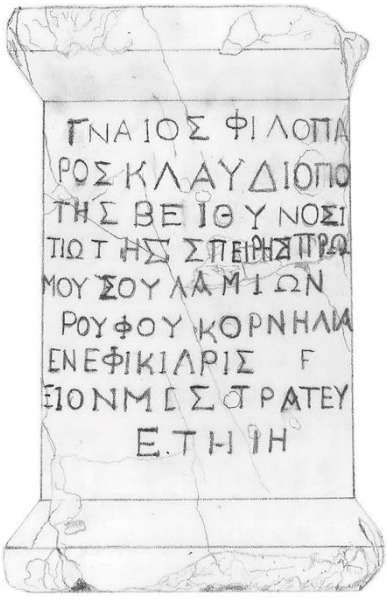
a. Alt 11 Kat.23

b. Alt 13 Kat.24

c. Alt 14 Kat.25

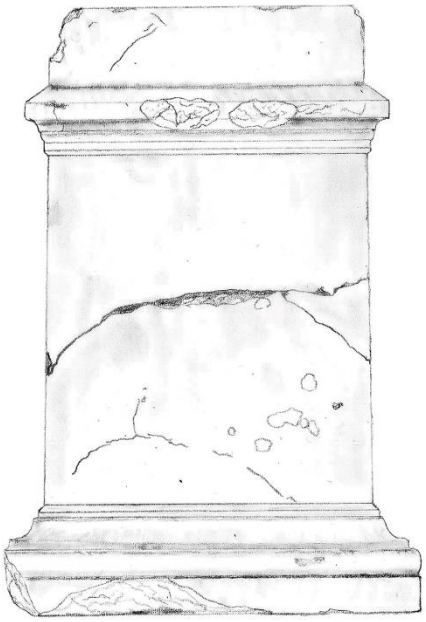

d. Alt 15 Kat.26

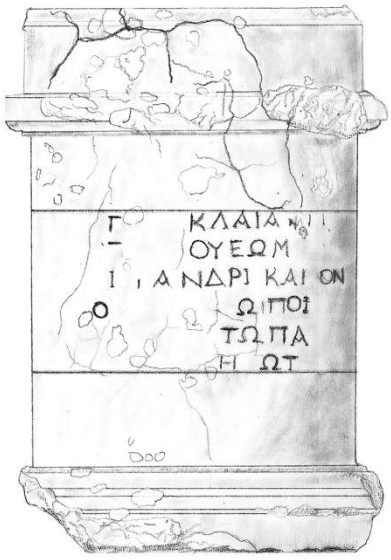
0 50cm

Çiz. 13. a. Kat. No. 23, b. Kat. No. 24, c. Kat. No. 25, d. Kat. No. 26 Cephe Çizimleri.

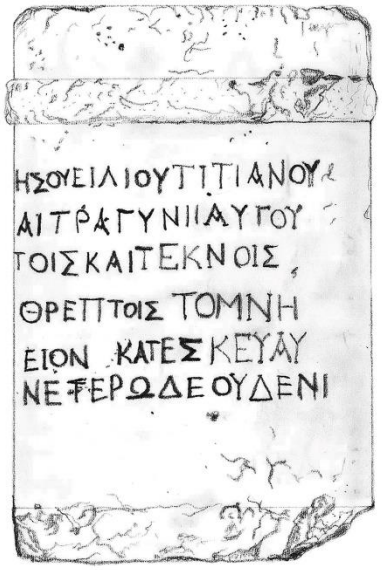
Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

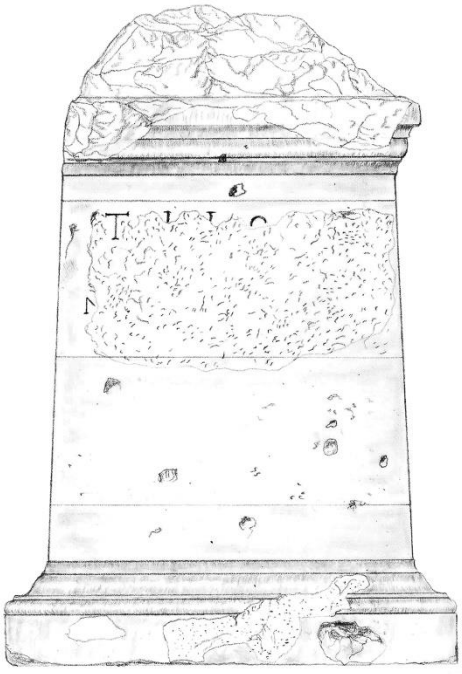
a. Alt 16
Kat.27

b. Alt 18
Kat.28

c. Ep 160
Kat.29

d. Ep 43
Kat.30

0 50cm

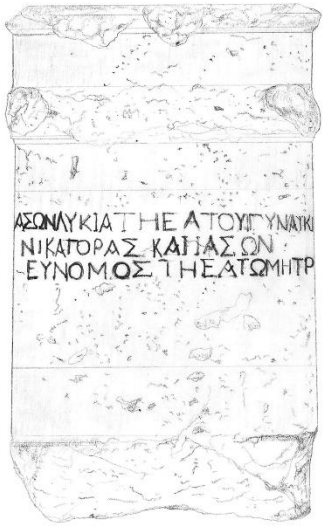
Çiz. 14. a. Kat. No. 27, b. Kat. No. 28, c. Kat. No. 29, d. Kat. No. 30 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

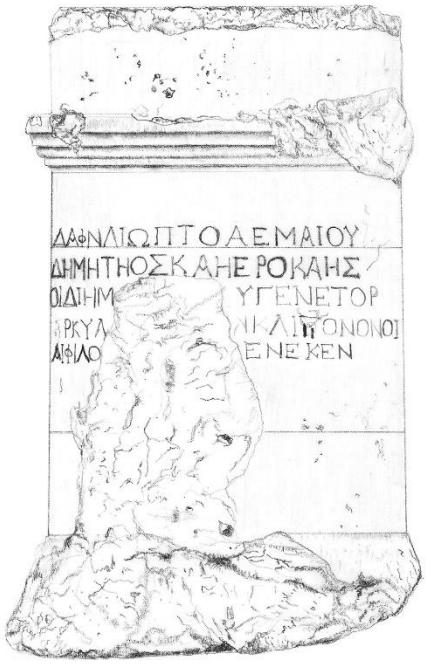

Çiz. 15. a. Kat. No. 33, b. Kat. No. 34, c. Kat. No. 35, d. Kat. No. 36 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

a. Ep 320
Kat.37

b. Ep 218
Kat.39

c. Ep 614
Kat.40

d. Alt 29
Kat.47

0 50cm

Çiz. 16. a. Kat. No. 37, b. Kat. No. 39, c. Kat. No. 40, d. Kat. No. 47 Cephe Çizimleri.

phe Çizimleri
rizması Formlu Sunaklar

a. Ep 408
Kat.48

b. Ep 413
Kat.49

c. Alt 19
Kat.50

d. Ep 536
Kat.51

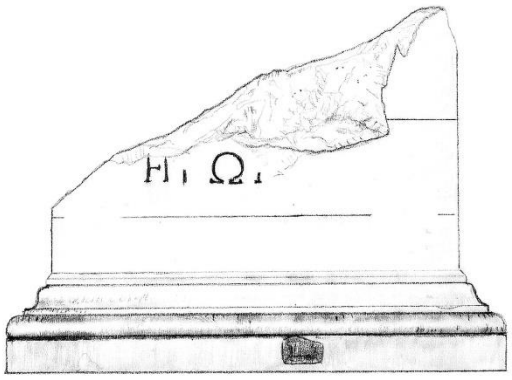
Çiz. 17. a. Kat. No. 48, b. Kat. No. 49, c. Kat. No. 50, d. Kat. No. 51 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

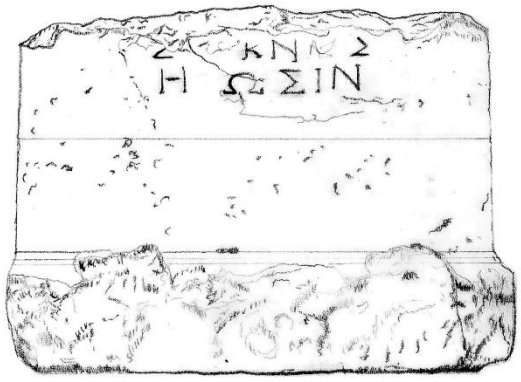
a.

Ep 23
Kat.52

b.

Ep 339
Kat.54

c.

Alt 12
Kat.55

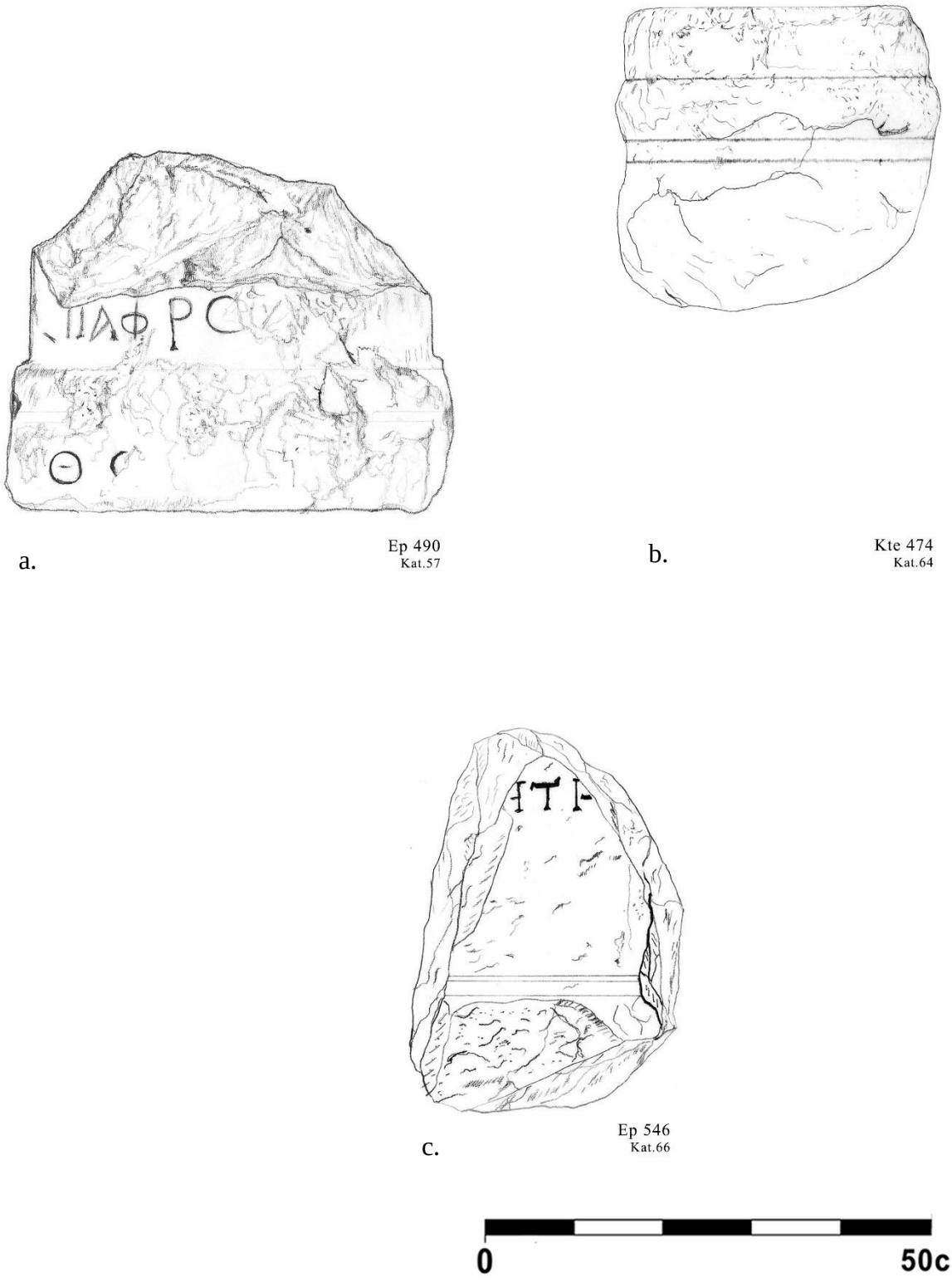
d.

Ep 480
Kat.56

0 50cm

Çiz. 18. a. Kat. No. 52, b. Kat. No. 54, c. Kat. No. 55, d. Kat. No. 56 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

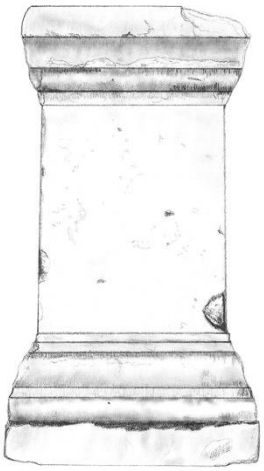
Çiz. 19. a. Kat. No. 57, b. Kat. No. 64, c. Kat. No. 66 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

Alt 20
Kat.84

a.

Alt 22
Kat.85

b.

Ep 164
Kat.86

c.

Ep 153
Kat.87

d.

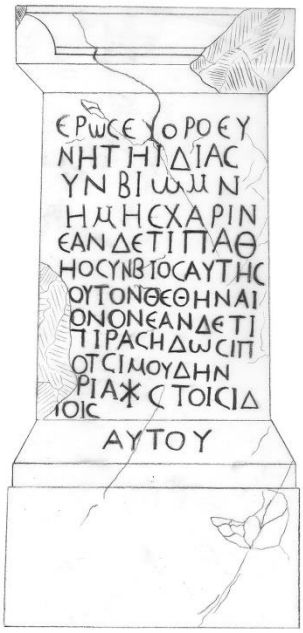
0 50cm

Çiz. 20. a. Kat. No. 84, b. Kat. No. 85, c. Kat. No. 86, d. Kat. No. 87 Cephe Çizimleri.

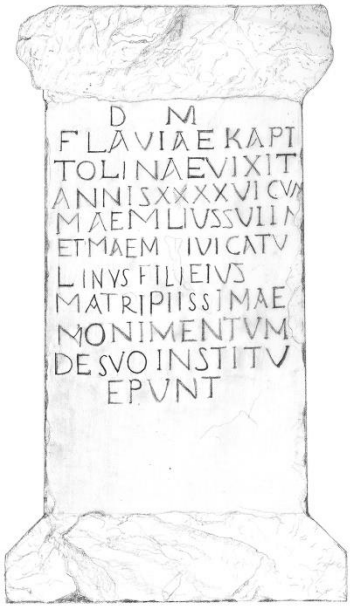
Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

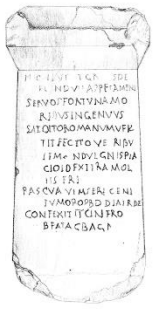
a. Ep 161 Kat.88

b. Ep 154 Kat.89

c. Ep 159 Kat.90

d. Ep 162 Kat.91

0 50cm

Çiz. 21. a. Kat. No. 88, b. Kat. No. 89, c. Kat. No. 90, d. Kat. No. 91 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

a. Ep 170 Kat.92

b. Ep 219 Kat.93

c. Ep 217 Kat.94

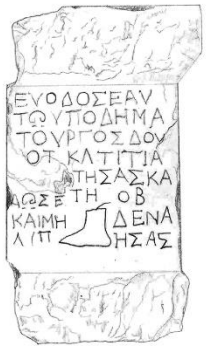

d. Ep 166 Kat.95

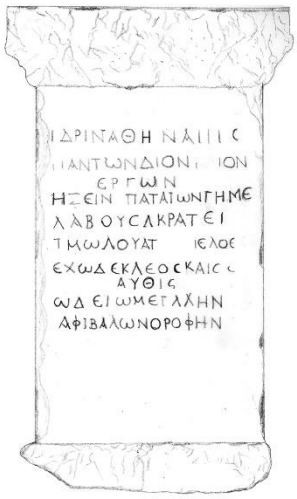
0 50cm

Çiz. 22. a. Kat. No. 92, b. Kat. No. 93, c. Kat. No. 94, d. Kat. No. 95 Cephe Çizimleri.

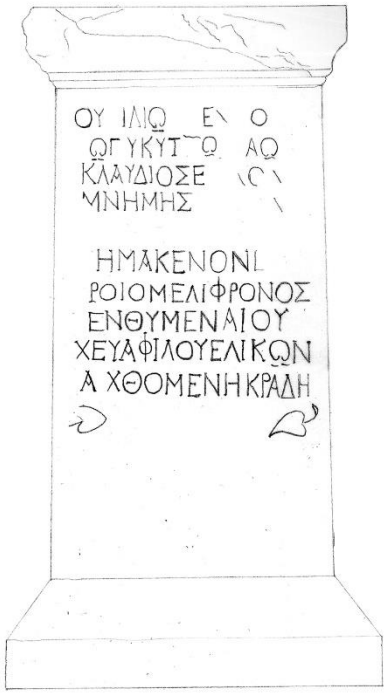
Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

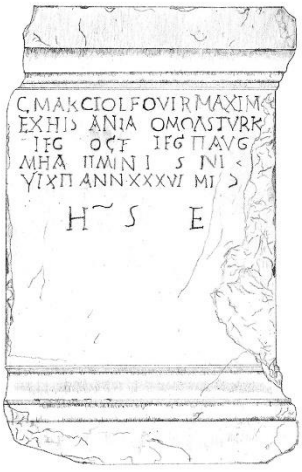
a. Ep 335 Kat.96

b. Ep 165 Kat.97

c. Ep 155 Kat.98

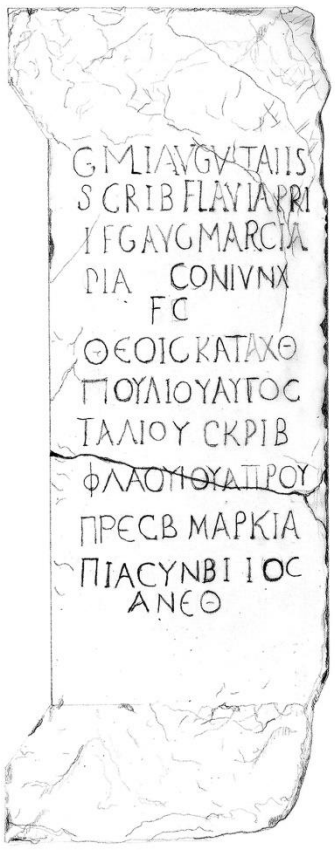

d. Ep 151 Kat.99

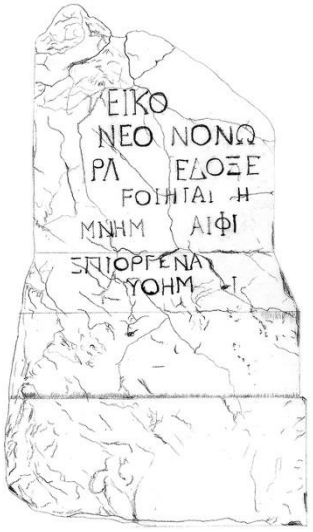

Çiz. 23. a. Kat. No. 96, b. Kat. No. 97, c. Kat. No. 98, d. Kat. No. 99 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

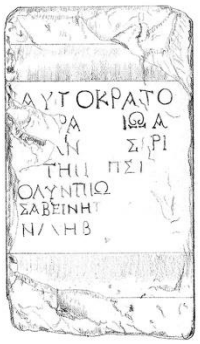
a. Ep 150 Kat.100

b. Ep 163 Kat.104

c. Ep 167 Kat.106

d. Ep 268 Kat.107

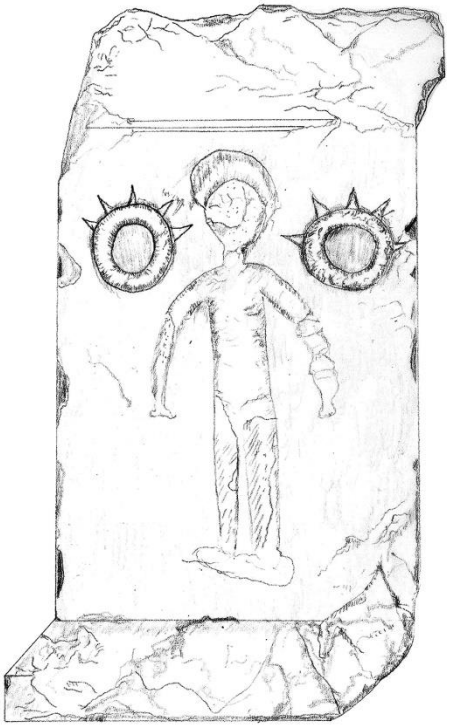

Çiz. 24. a. Kat. No. 100, b. Kat. No. 104, c. Kat. No. 106, d. Kat. No. 107 Cephe Çizimleri.

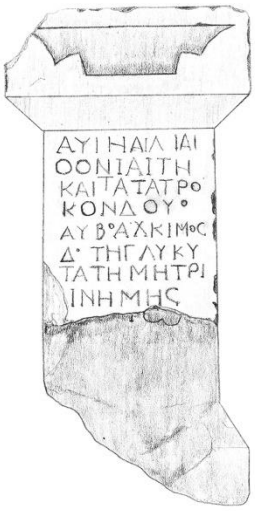
Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

a. Ep 273 Kat.108

b. Alt 21 Kat.110

c. Ep 185 Kat.112

d. Ep 255 Kat.113

Çiz. 25. a. Kat. No. 108, b. Kat. No. 110, c. Kat. No. 112, d. Kat. No. 113 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

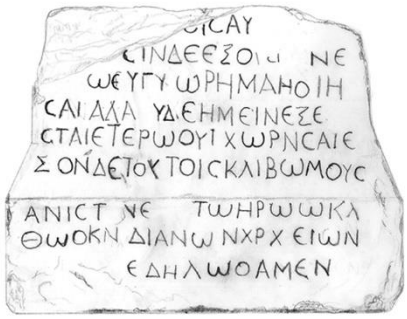
a. Ep 436 Kat.114

b. Ep 20 Kat.115

c. Kte 277 Kat.117

d. Ep 28 Kat.118

Çiz. 26. a. Kat. No. 114, b. Kat. No. 115, c. Kat. No. 117, d. Kat. No. 118 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar

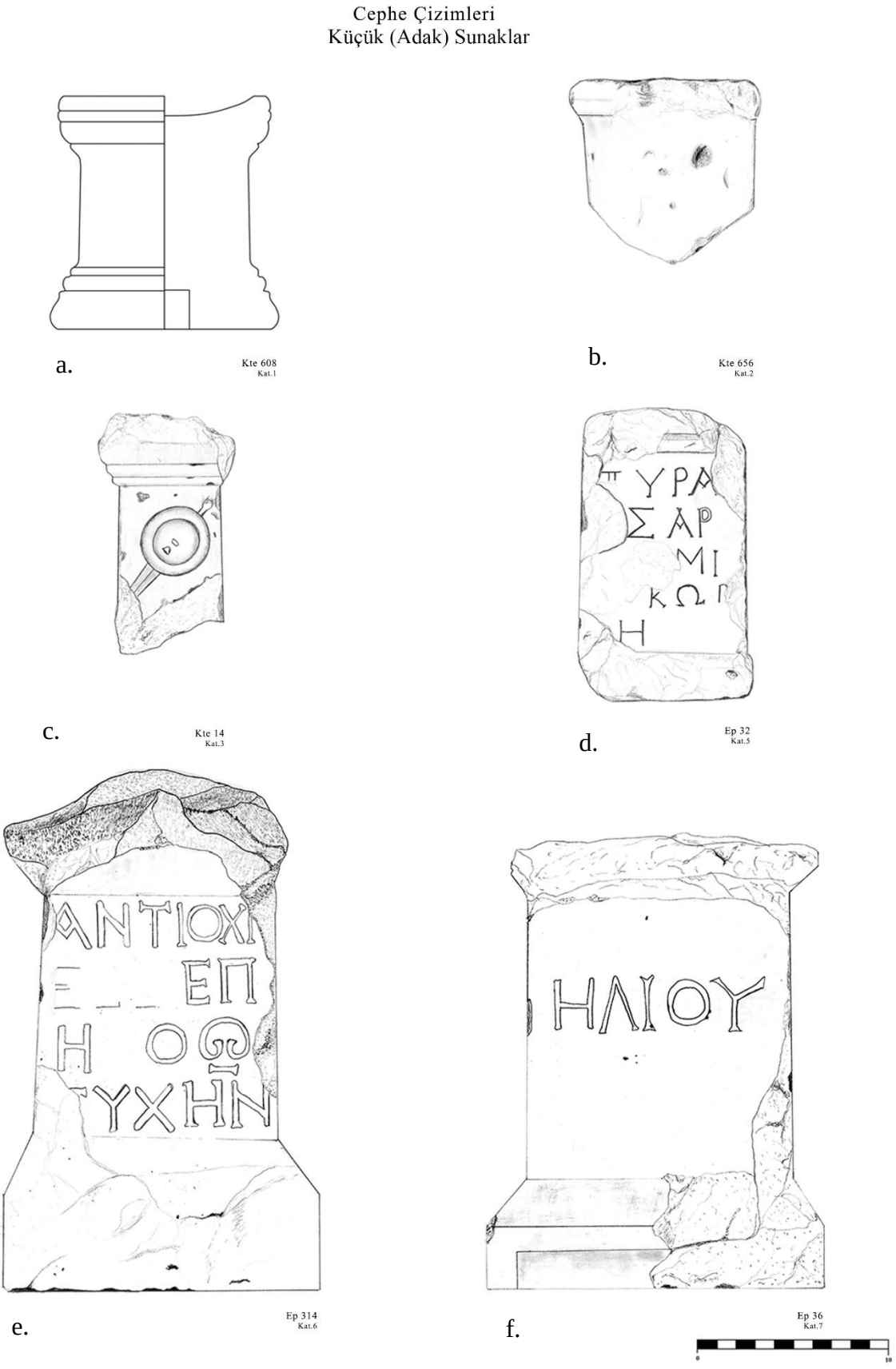

Çiz. 27. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunakların Cephe Çizimleri

Cephe Çizimleri
Silindirik Formlu Sunaklar

Çiz. 28. Silindirik Formlu Sunakların Cephe Çizimleri

Çiz. 29. a. Kat. No. AS.01, b. Kat. No. AS.02, c. Kat. No. AS.03, d. Kat. No. AS.05, e. Kat. No. AS.06, f. Kat. No. AS.07 Cephe Çizimleri.

Cephe Çizimleri
Küçük (Adak) Sunaklar

Ep 83
Kat.8

a.

Ep 133
Kat.9

b.

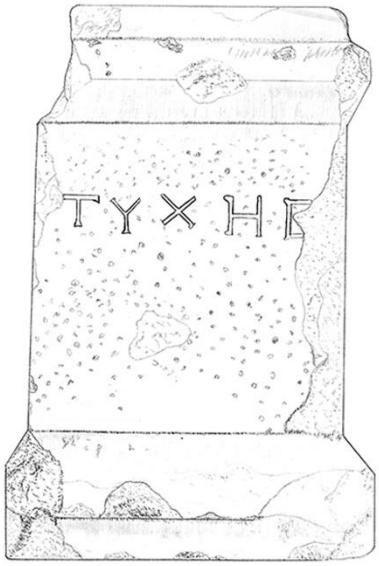
Ep 148
Kat.10

c.

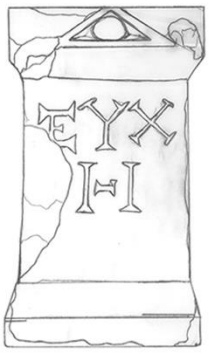
Ep 244
Kat.11

d.

Ep 341
Kat.12

e.

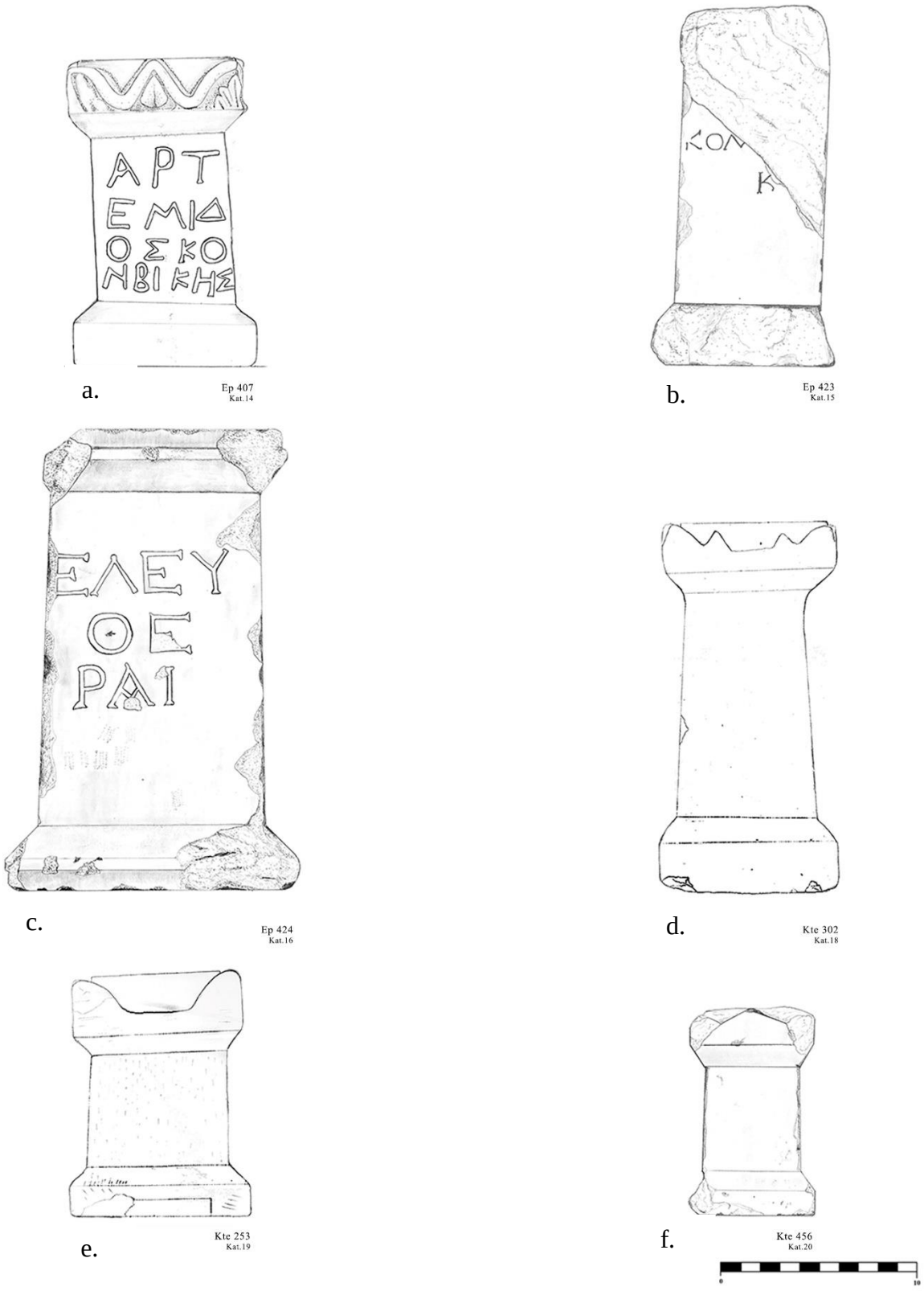

Ep 386
Kat.13

f.

Çiz. 30. a. Kat. No. AS.08, b. Kat. No. AS.09, c. Kat. No. AS.10, d. Kat. No. AS.11, e. Kat. No. AS.12, f. Kat. No. AS.13 Cephe Çizimleri.

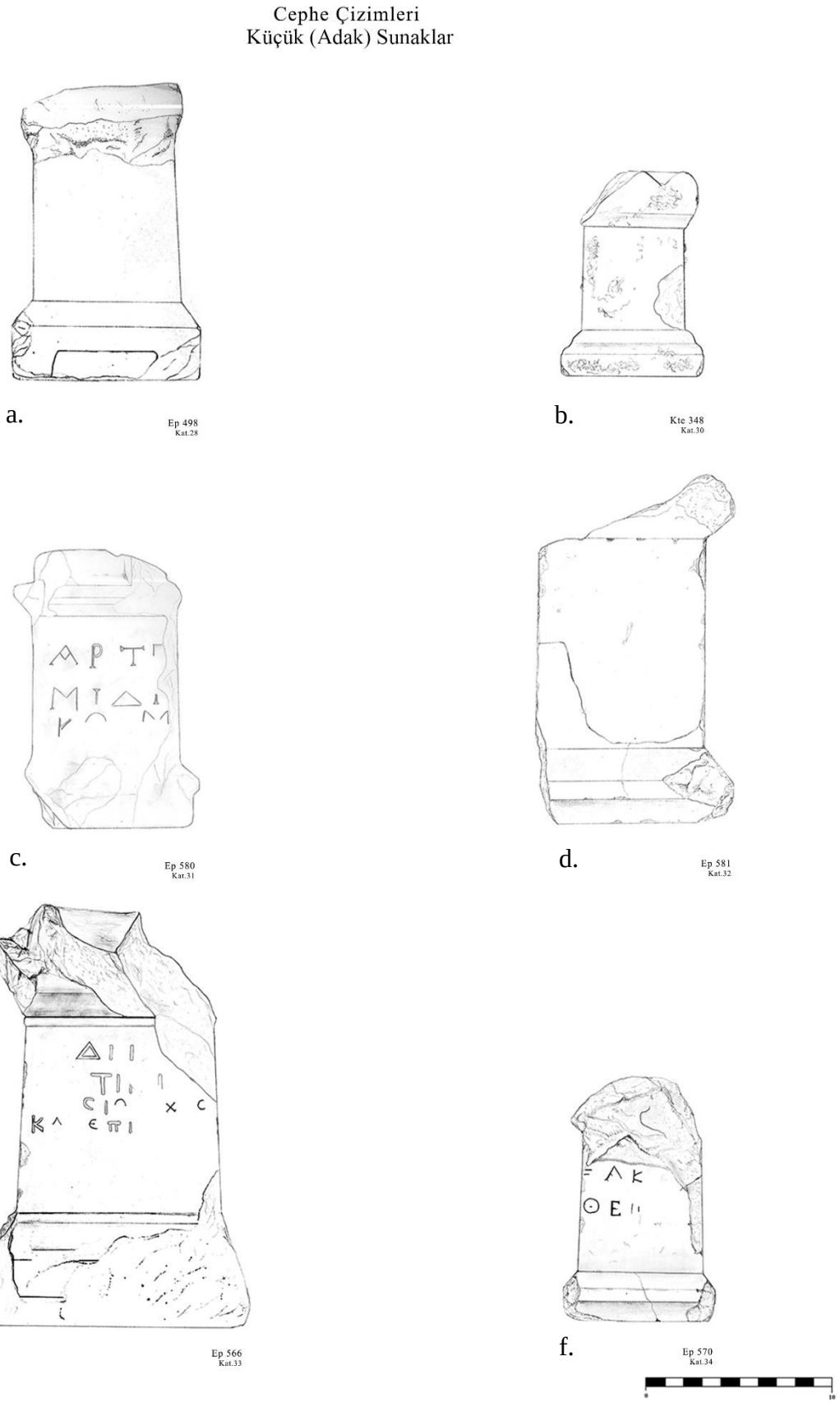
Cephe Çizimleri
Küçük Sunaklar

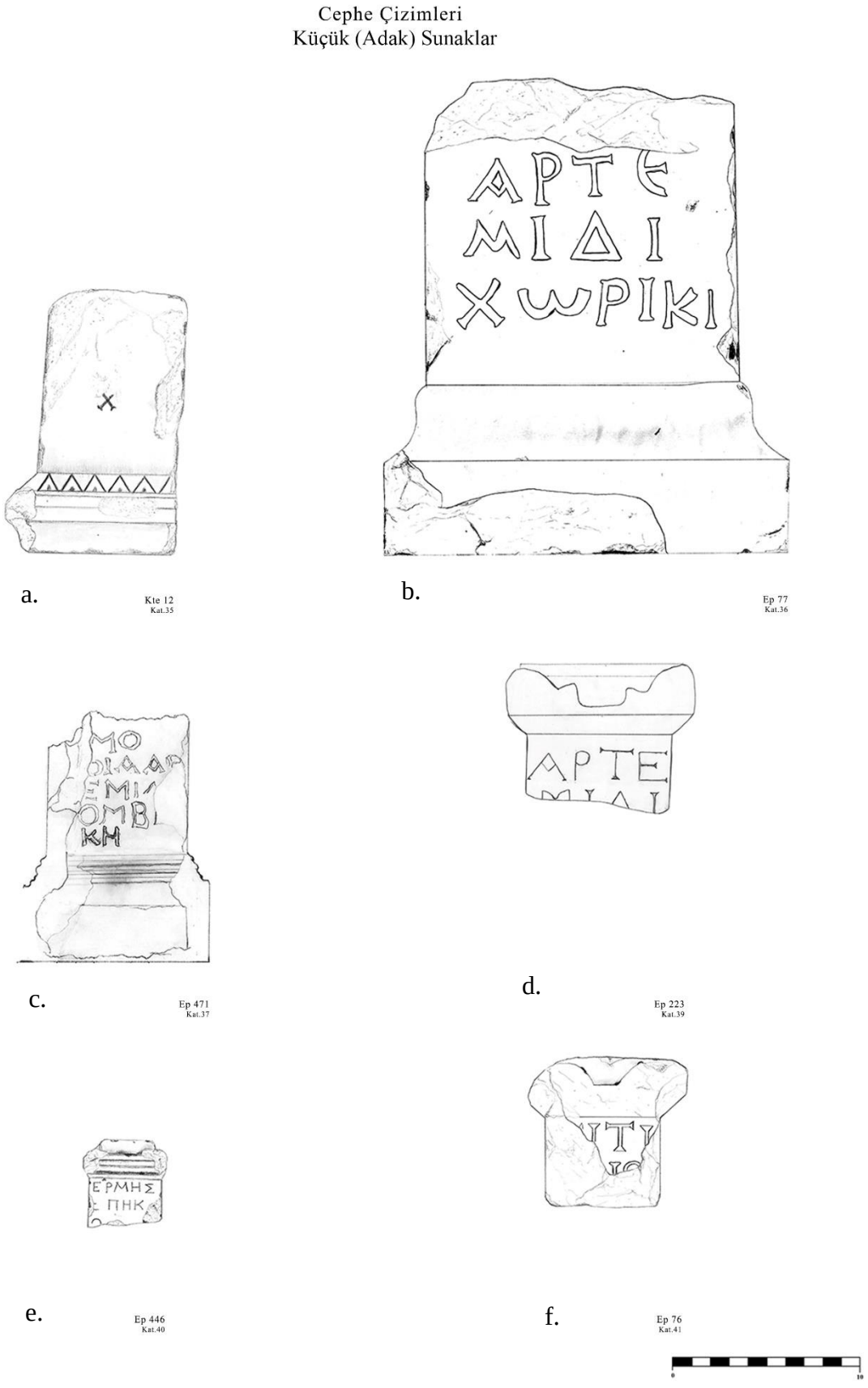
Çiz. 31. a. Kat. No. AS.14, b. Kat. No. AS.15, c. Kat. No. AS.16, d. Kat. No. AS.18, e. Kat. No. AS.19, f. Kat. No. AS.20 Cephe Çizimleri.

Çiz. 32. a. Kat. No. AS.21, b. Kat. No. AS.23, c. Kat. No. AS.25, d. Kat. No. AS.26, e-f Kat. No. AS.27 Cephe Çizimleri.

Çiz. 33. a. Kat. No. AS.28, b. Kat. No. AS.30, c. Kat. No. AS.31, d. Kat. No. AS.32, e. Kat. No. AS.33, f. Kat. No. AS.34 Cephe Çizimleri.

Çiz. 34. a. Kat. No. AS.35, b. Kat. No. AS.36, c. Kat. No. AS.37, d. Kat. No. AS.39, e. Kat. No. AS.40, f. Kat. No. AS.41 Cephe Çizimleri.

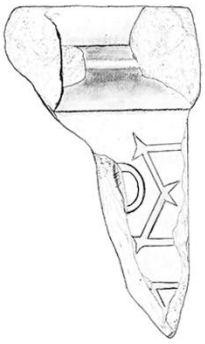
Cephe Çizimleri
Küçük (Adak) Sunaklar

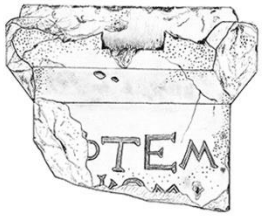
a. Ep 479 Kat.42

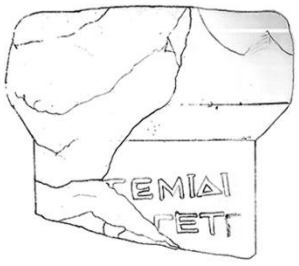
b. Ep 71 Kat.43

c. Ep 95 Kat.44

d. Ep 477 Kat.46

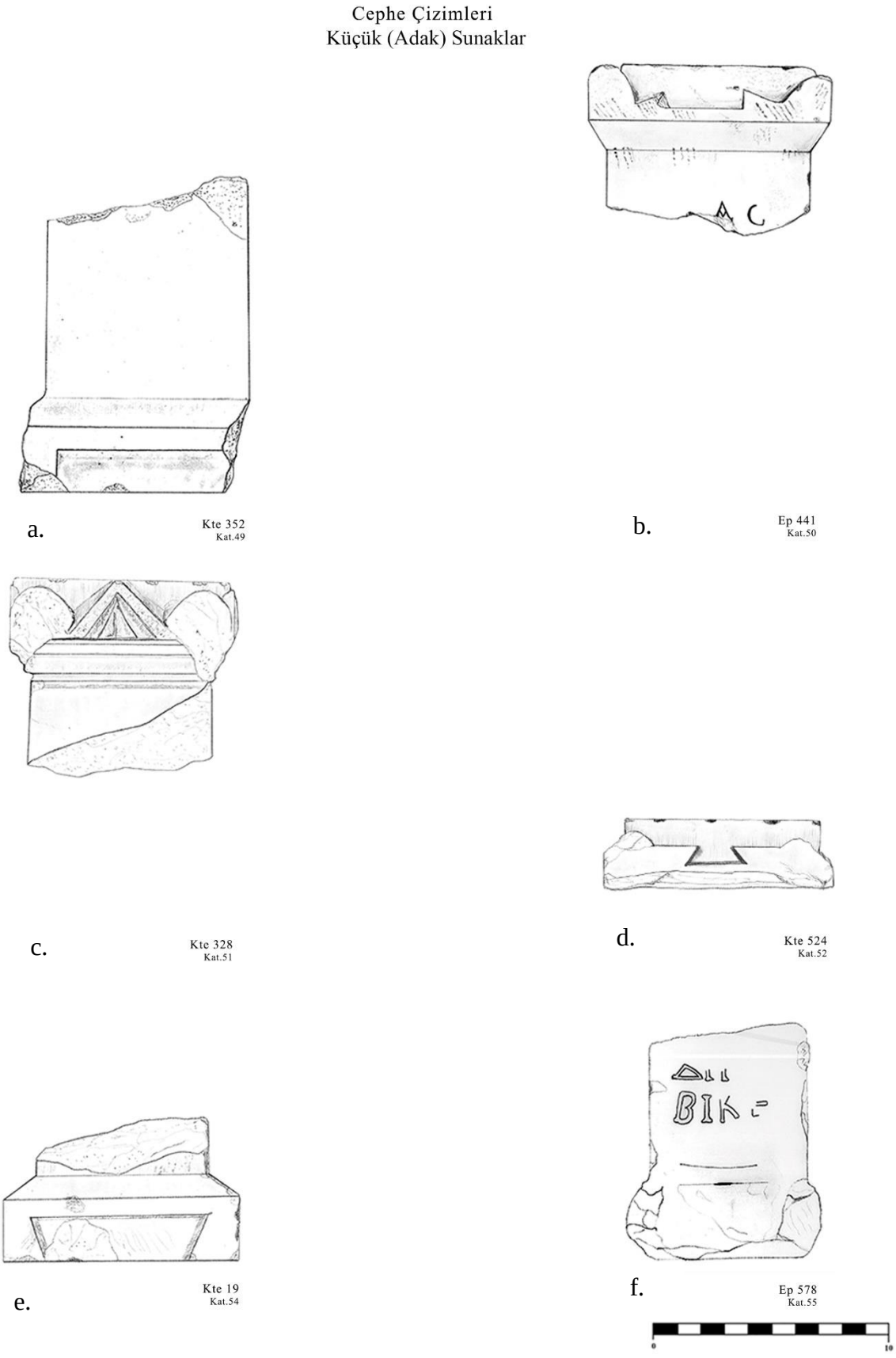

e. Ep 452 Kat.47

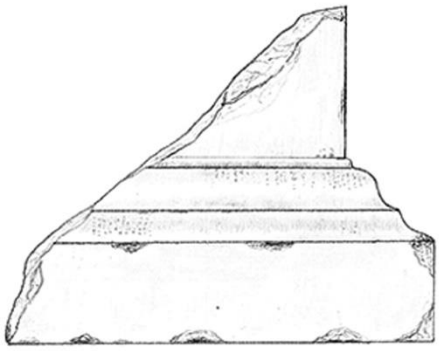
f. Ep 576 Kat.48

Çiz. 35. a. Kat. No. AS.42, b. Kat. No. AS.43, c. Kat. No. AS.44, d. Kat. No. AS.46, e. Kat. No. AS.47, f. Kat. No. AS.48 Cephe Çizimleri.

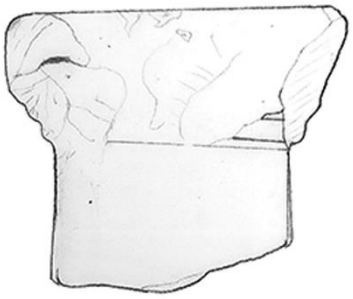

Çiz. 36. a. Kat. No. AS.49, b. Kat. No. AS.50, c. Kat. No. AS.51, d. Kat. No. AS.52, e. Kat. No. AS.54, f. Kat. No. AS.55 Cephe Çizimleri.

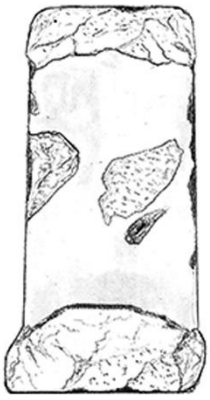
Cephe Çizimleri
Küçük (Adak) Sunaklar

a. Kte 15
Kat.56

b. Ep 577
Kat.57

c. Kte 13
Kat.62

d. Kte 160
Kat.63

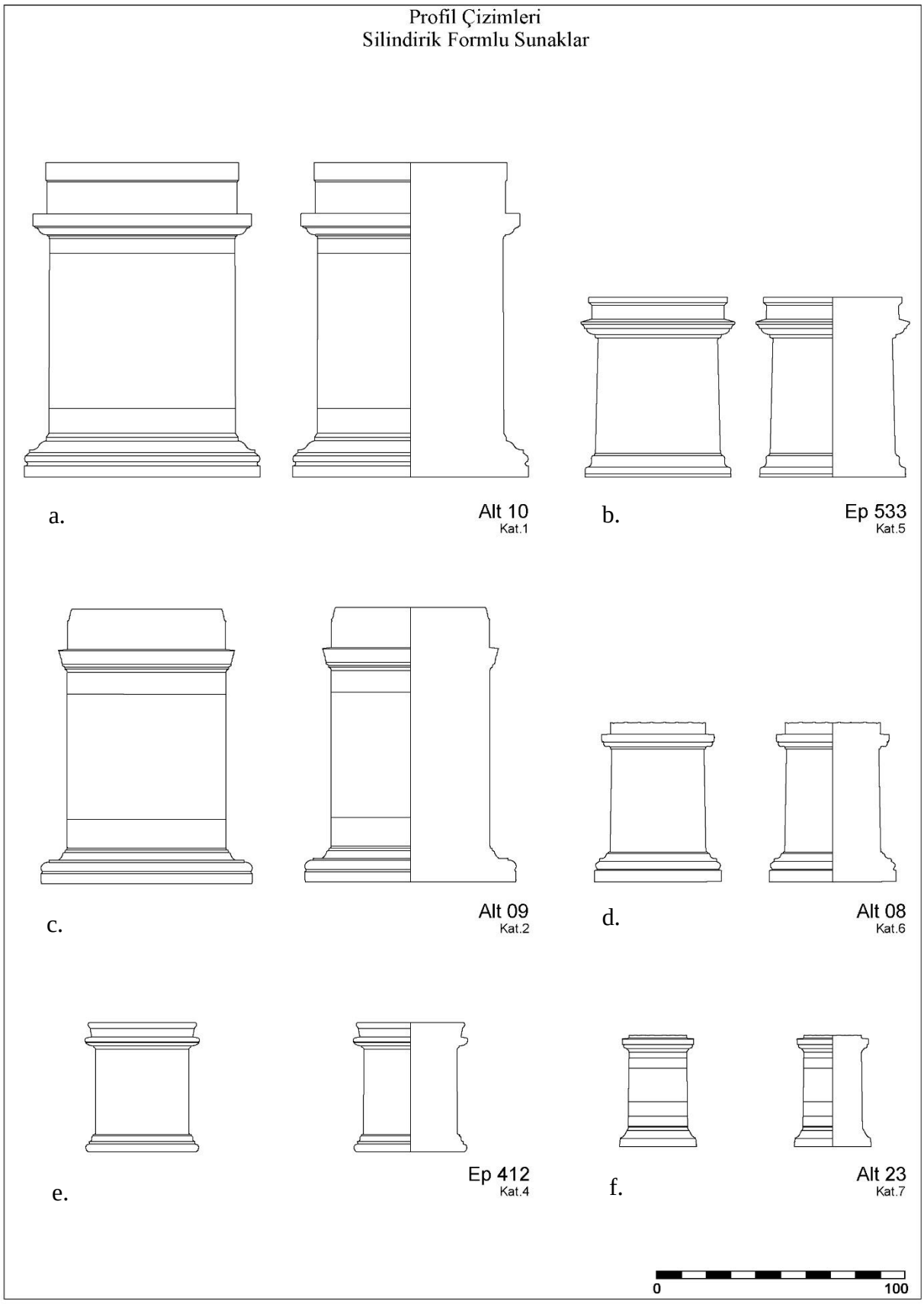

Çiz. 37. a. Kat. No. AS.56, b. Kat. No. AS.57, c. Kat. No. AS.62, d. Kat. No. AS.63 Cephe Çizimleri.

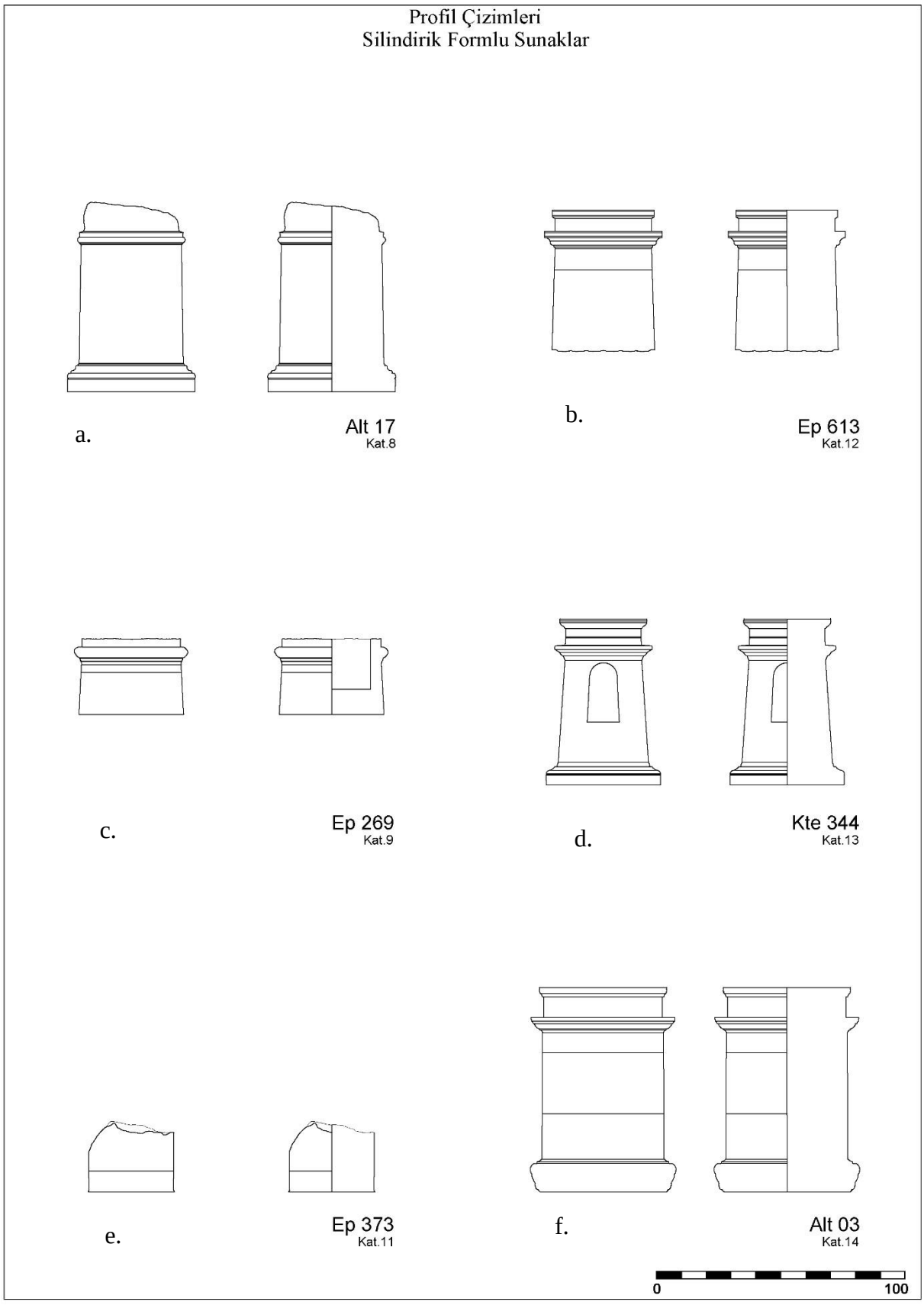
Cephe Çizimleri
Küçük (Adak) Sunaklar

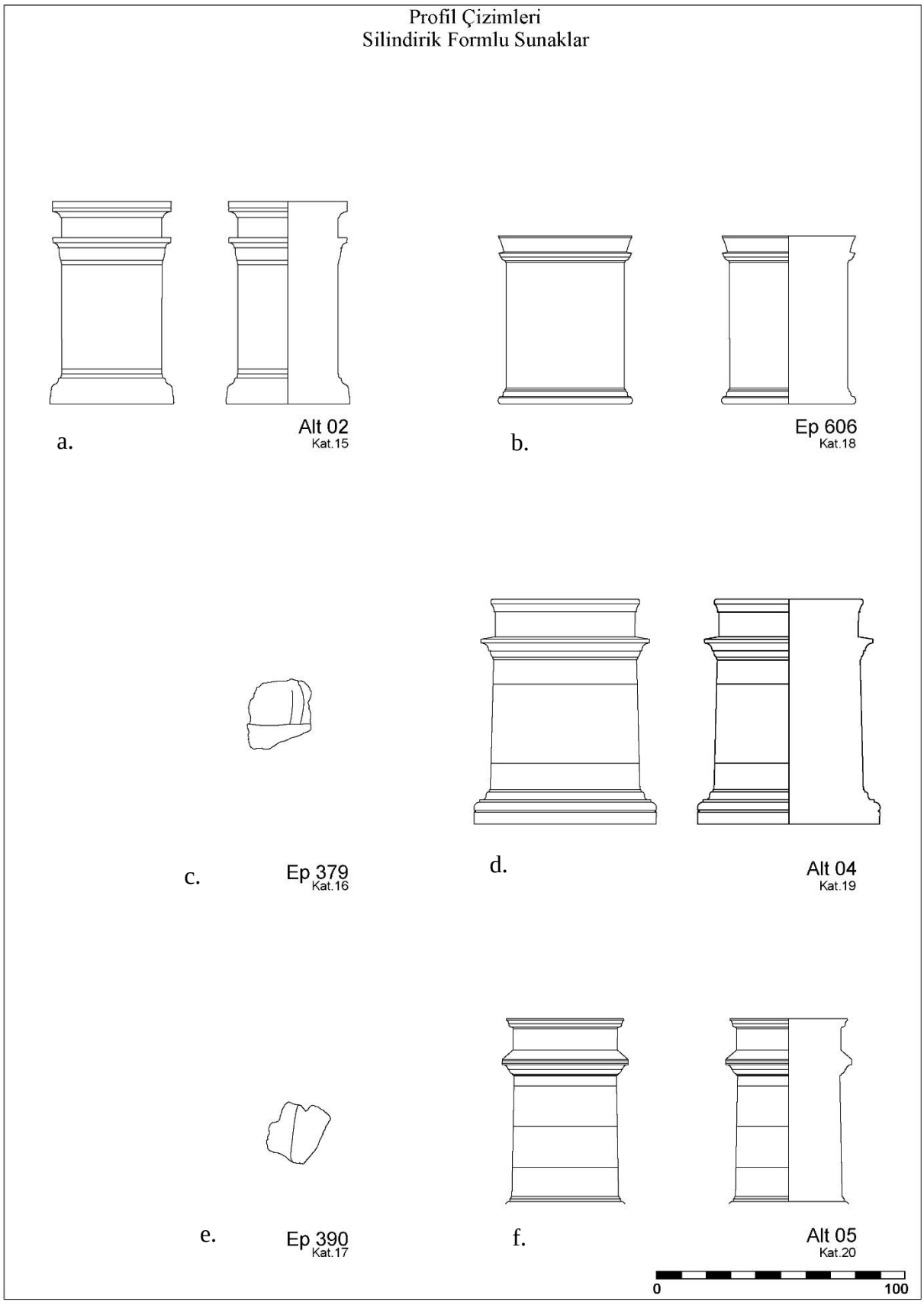
Çiz. 38. Küçük (Adak) Sunaklar Cephe Çizimleri.

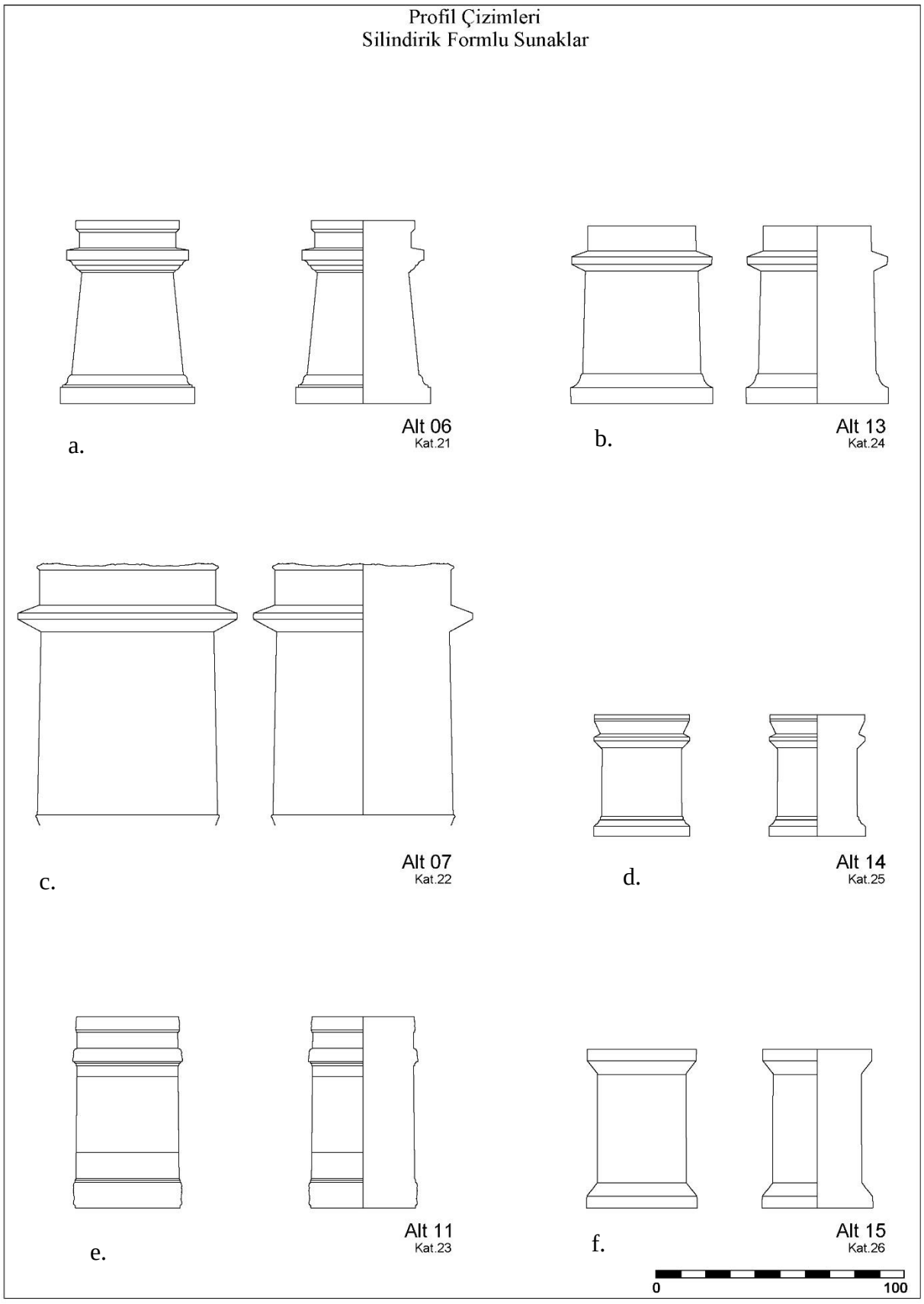
Çiz. 39. a. Kat. No. 01, b. Kat. No. 05, c. Kat. No. 02, d. Kat. No. 06, e. Kat. No. 04, f. Kat. No. 07 Profil Çizimleri.

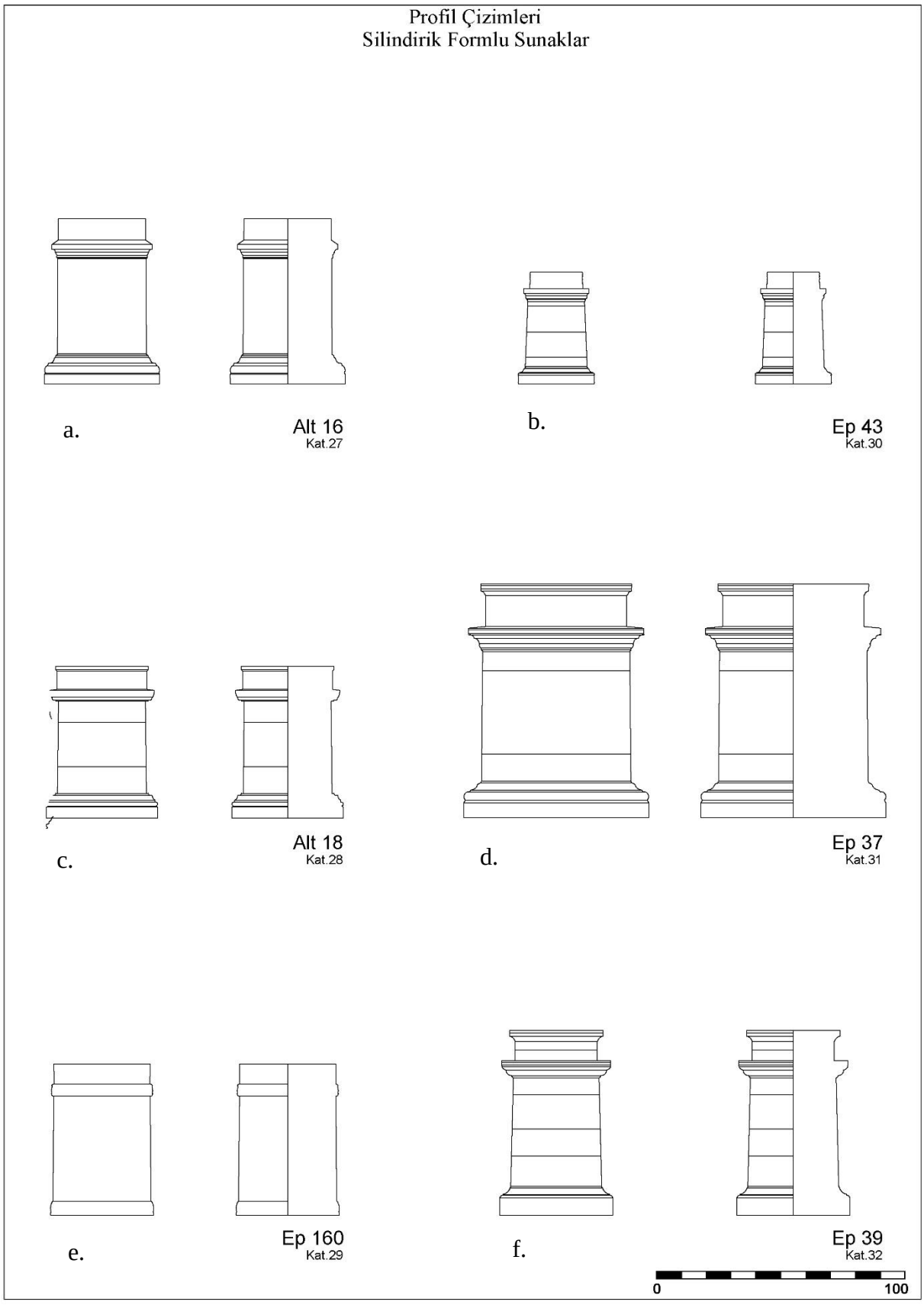
Çiz. 40. a. Kat. No. 08, b. Kat. No. 12, c. Kat. No. 09, d. Kat. No. 13, e. Kat. No. 11, f. Kat. No. 14 Profil Çizimleri.

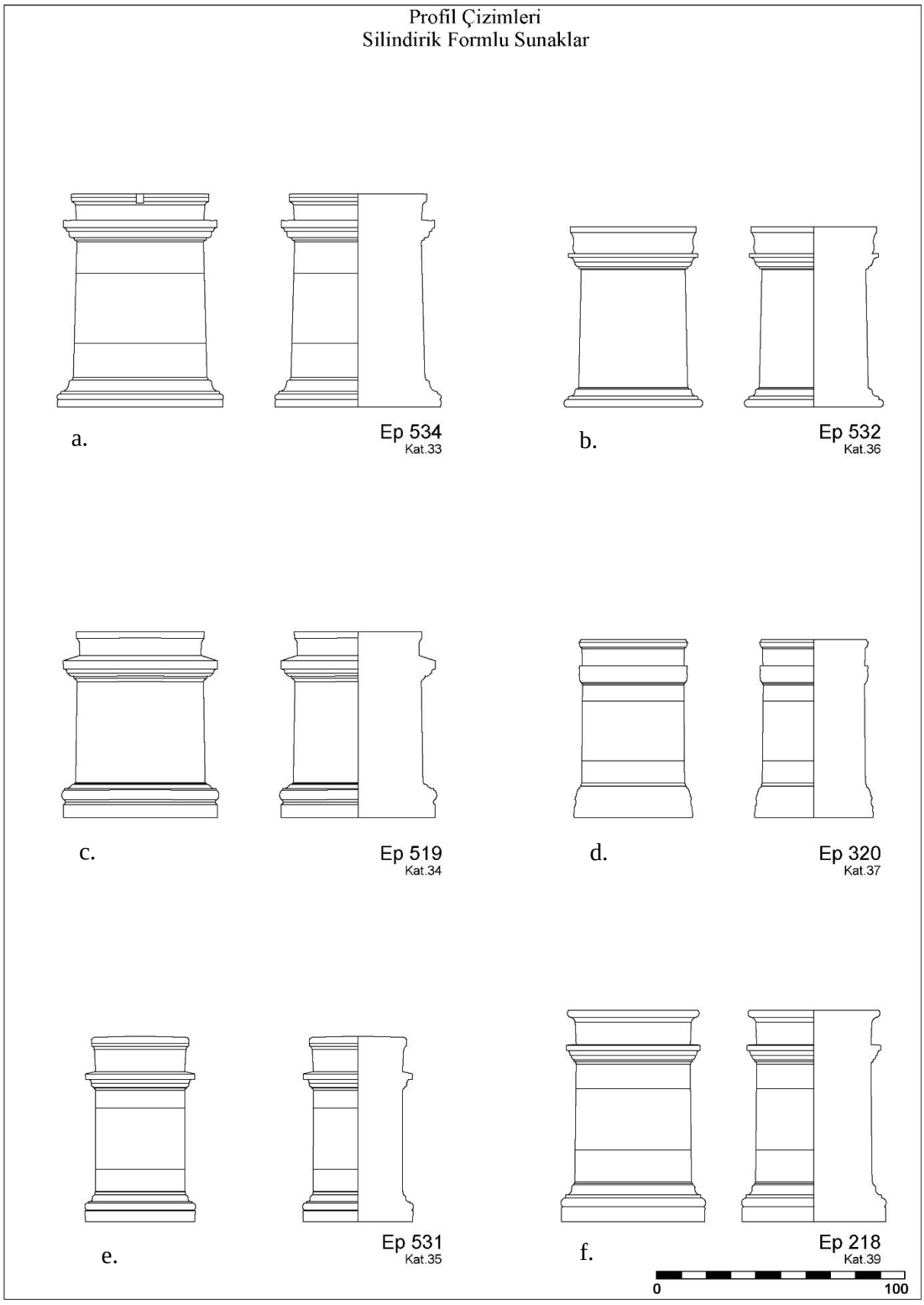
Çiz. 41. a. Kat. No. 15, b. Kat. No. 18, c. Kat. No. 16, d. Kat. No. 19, e. Kat. No. 17, f. Kat. No. 20 Profil Çizimleri.

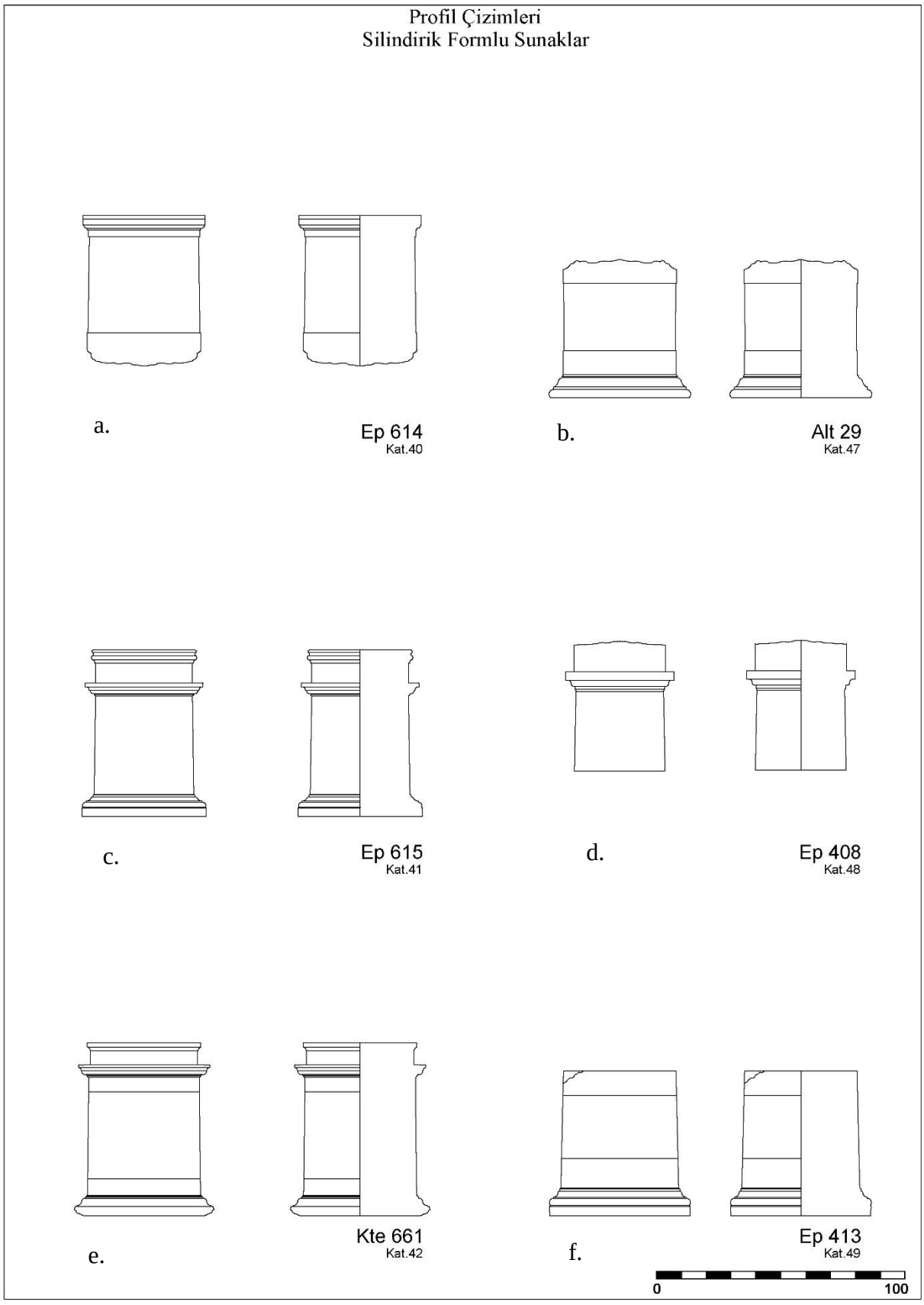
Çiz. 42. a. Kat. No. 21, b. Kat. No. 24, c. Kat. No. 22, d. Kat. No. 25, e. Kat. No. 23, f. Kat. No. 26 Profil Çizimleri.

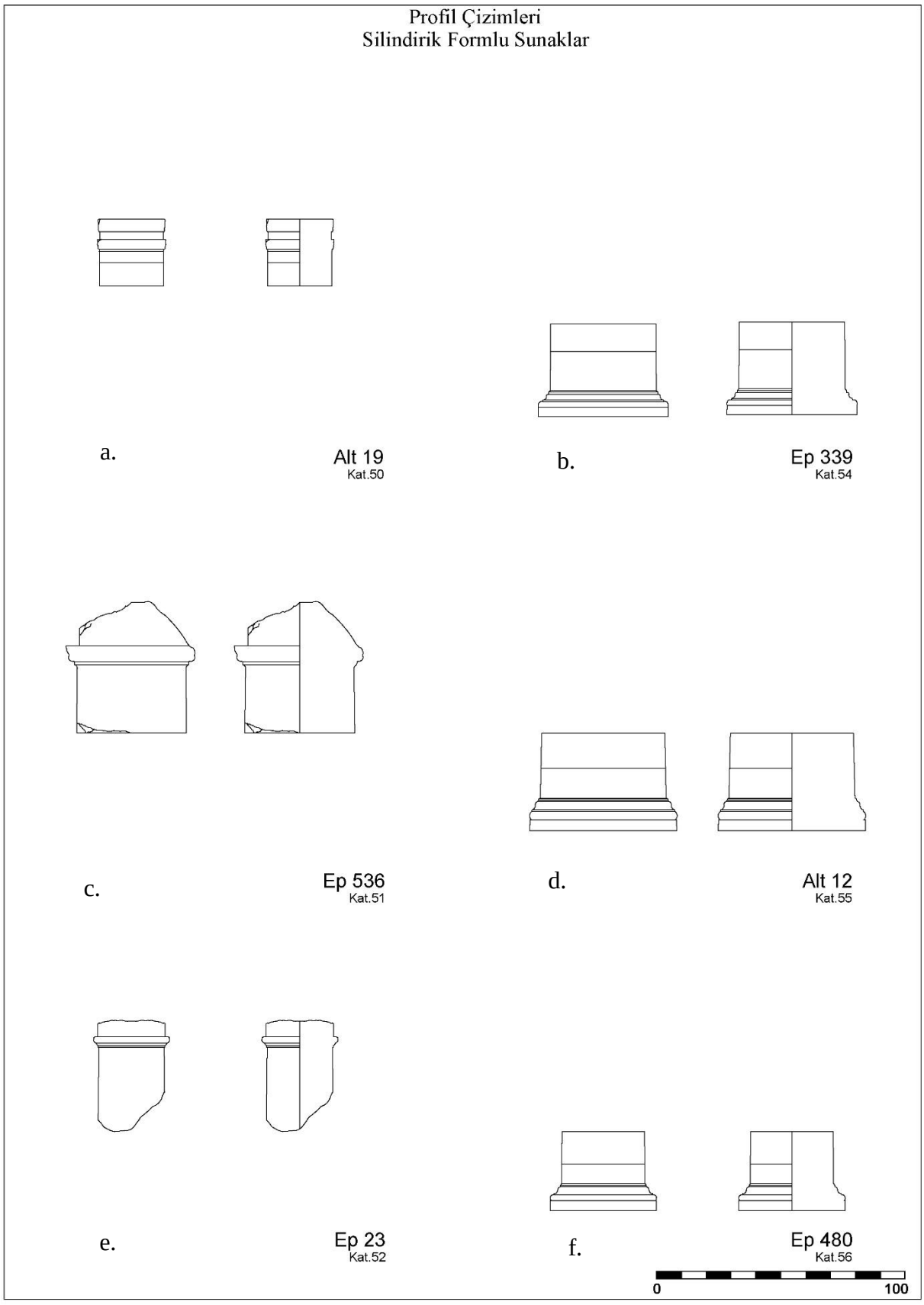
Çiz. 43. a. Kat. No. 27, b. Kat. No. 30, c. Kat. No. 28, d. Kat. No. 31, e. Kat. No. 29, f. Kat. No. 32 Profil Çizimleri.

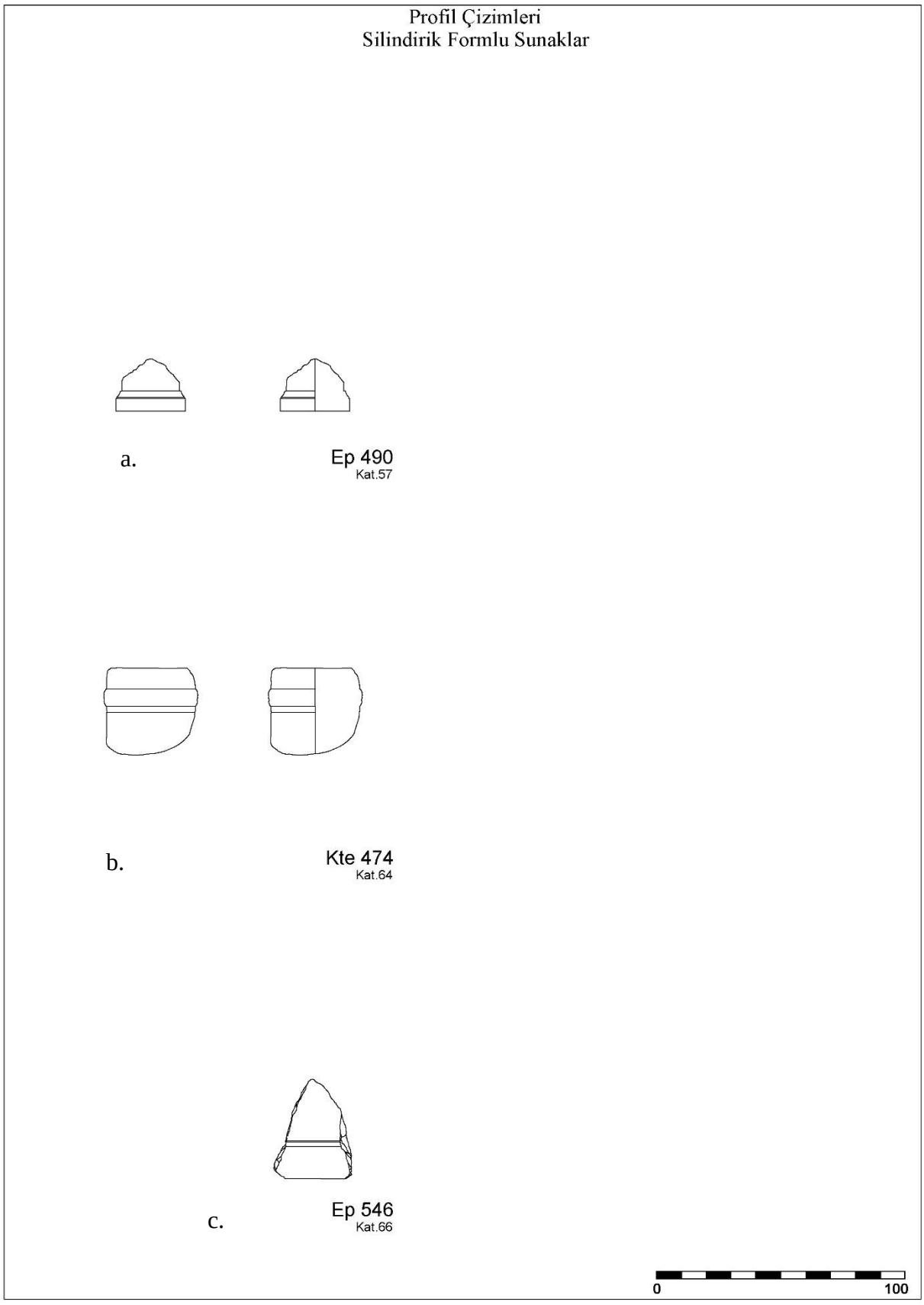
Çiz. 44. a. Kat. No. 33, b. Kat. No. 36, c. Kat. No. 34, d. Kat. No. 37, e. Kat. No. 35, f. Kat. No. 39 Profil Çizimleri.

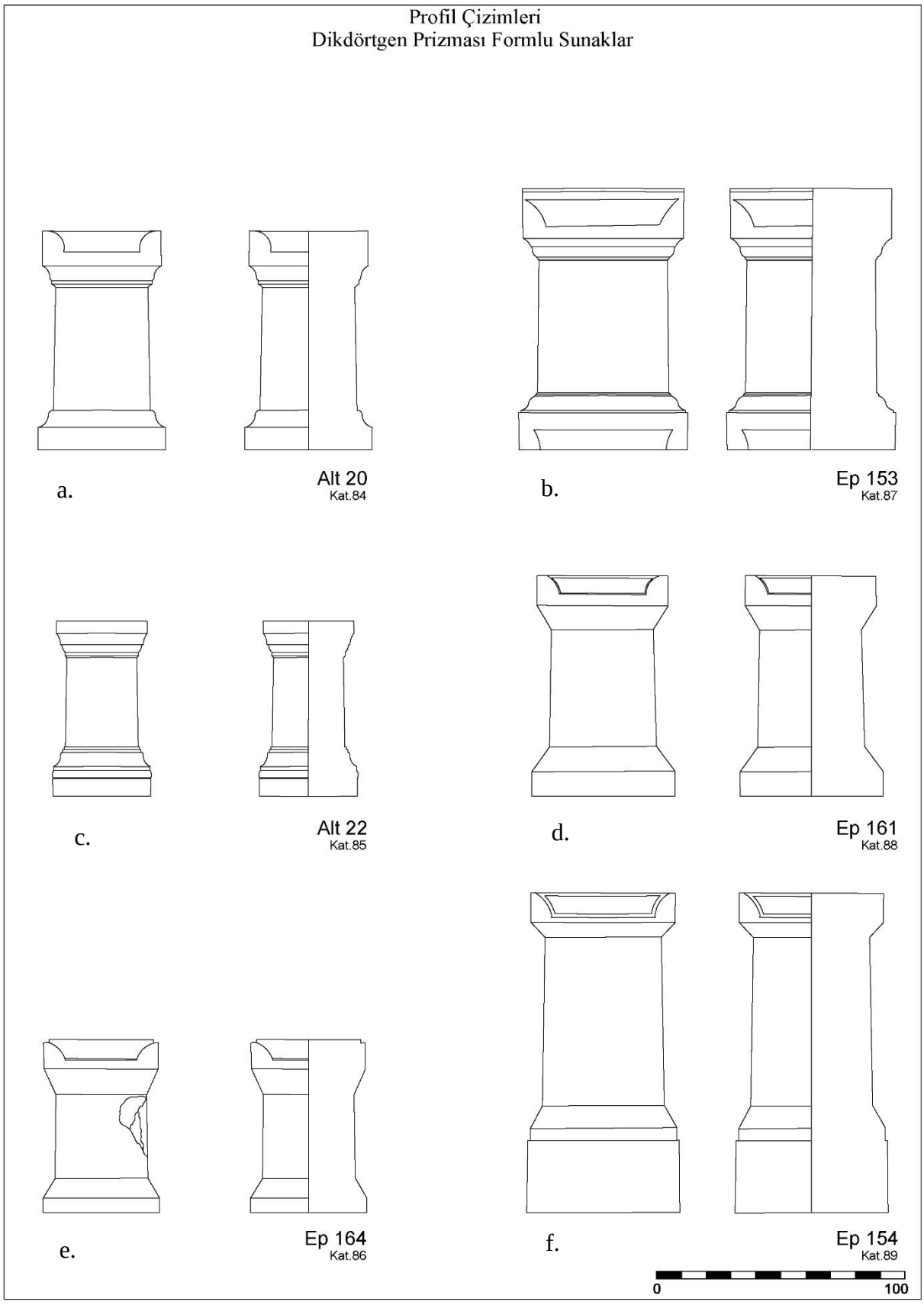
Çiz. 45. a. Kat. No. 40, b. Kat. No. 47, c. Kat. No. 41, d. Kat. No. 48, e. Kat. No. 42, f. Kat. No. 49 Profil Çizimleri.

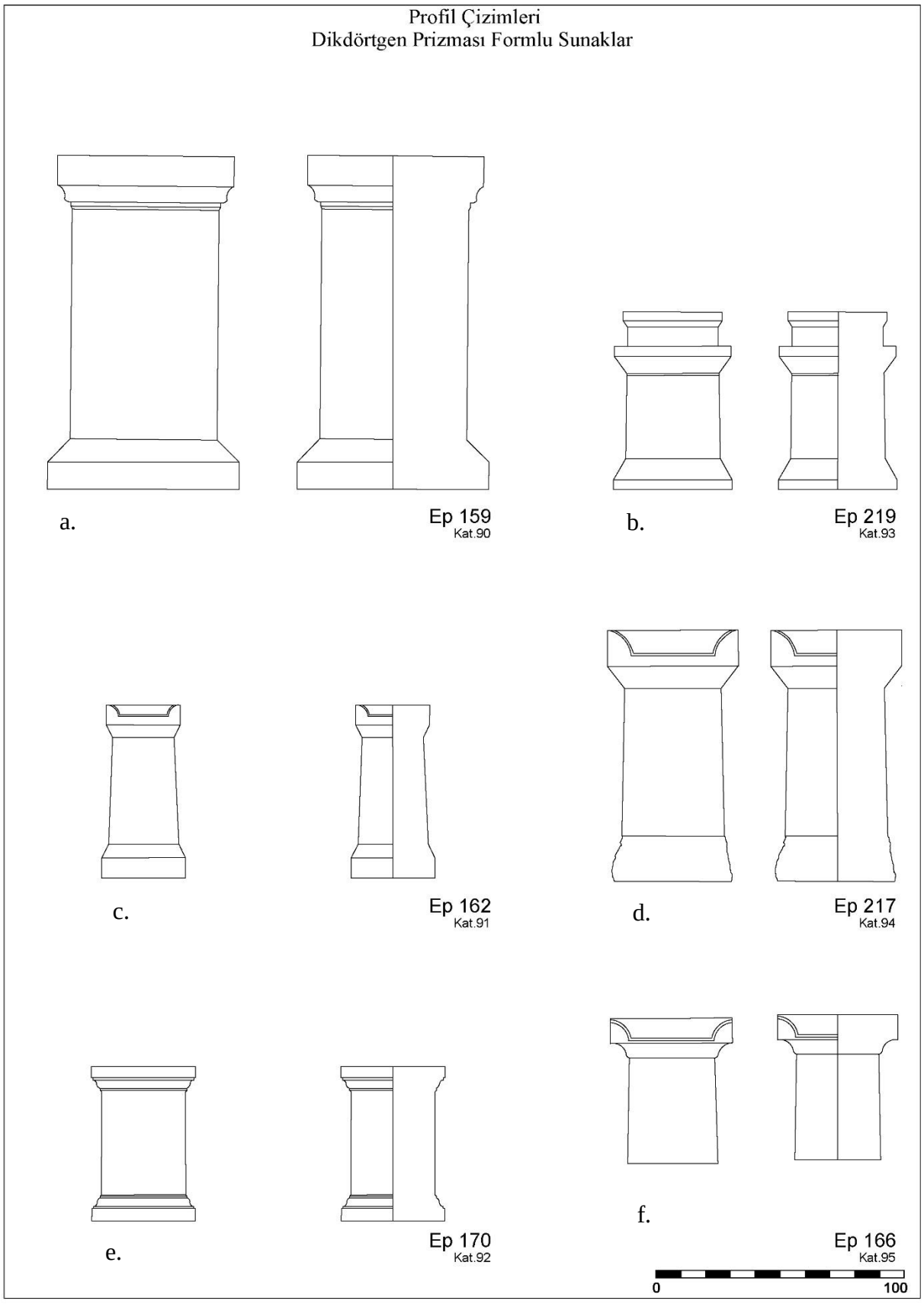
Çiz. 46. a. Kat. No. 50, b. Kat. No. 54, c. Kat. No. 51, d. Kat. No. 55, e. Kat. No. 52, f. Kat. No. 56 Profil Çizimleri.

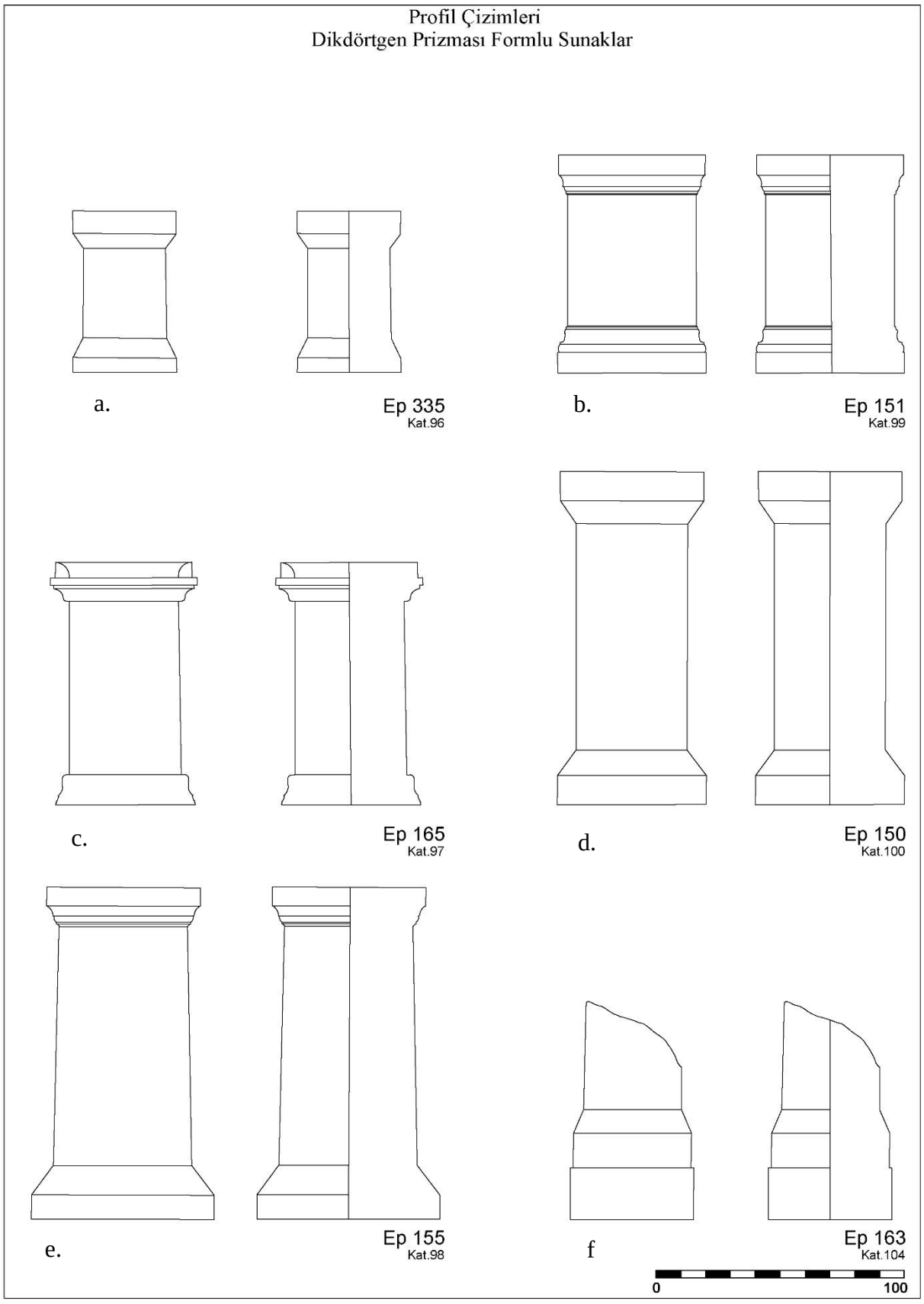
Çiz. 47. a. Kat. No. 57, b. Kat. No. 64, c. Kat. No. 66 Profil Çizimleri.

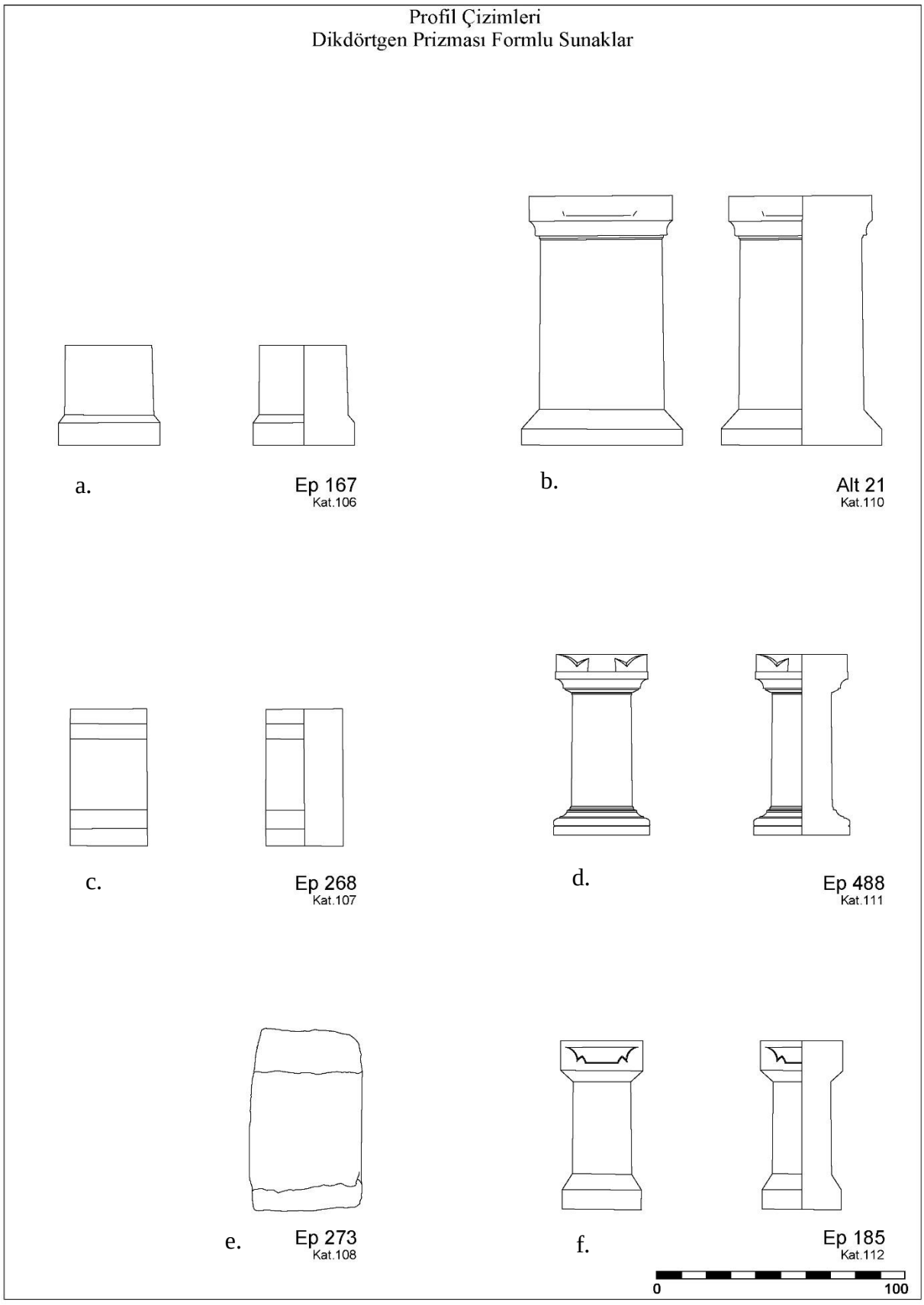
Çiz. 48. a. Kat. No. 84, b. Kat. No. 87, c. Kat. No. 85, d. Kat. No. 88, e. Kat. No. 86, f. Kat. No. 89 Profil Çizimleri.

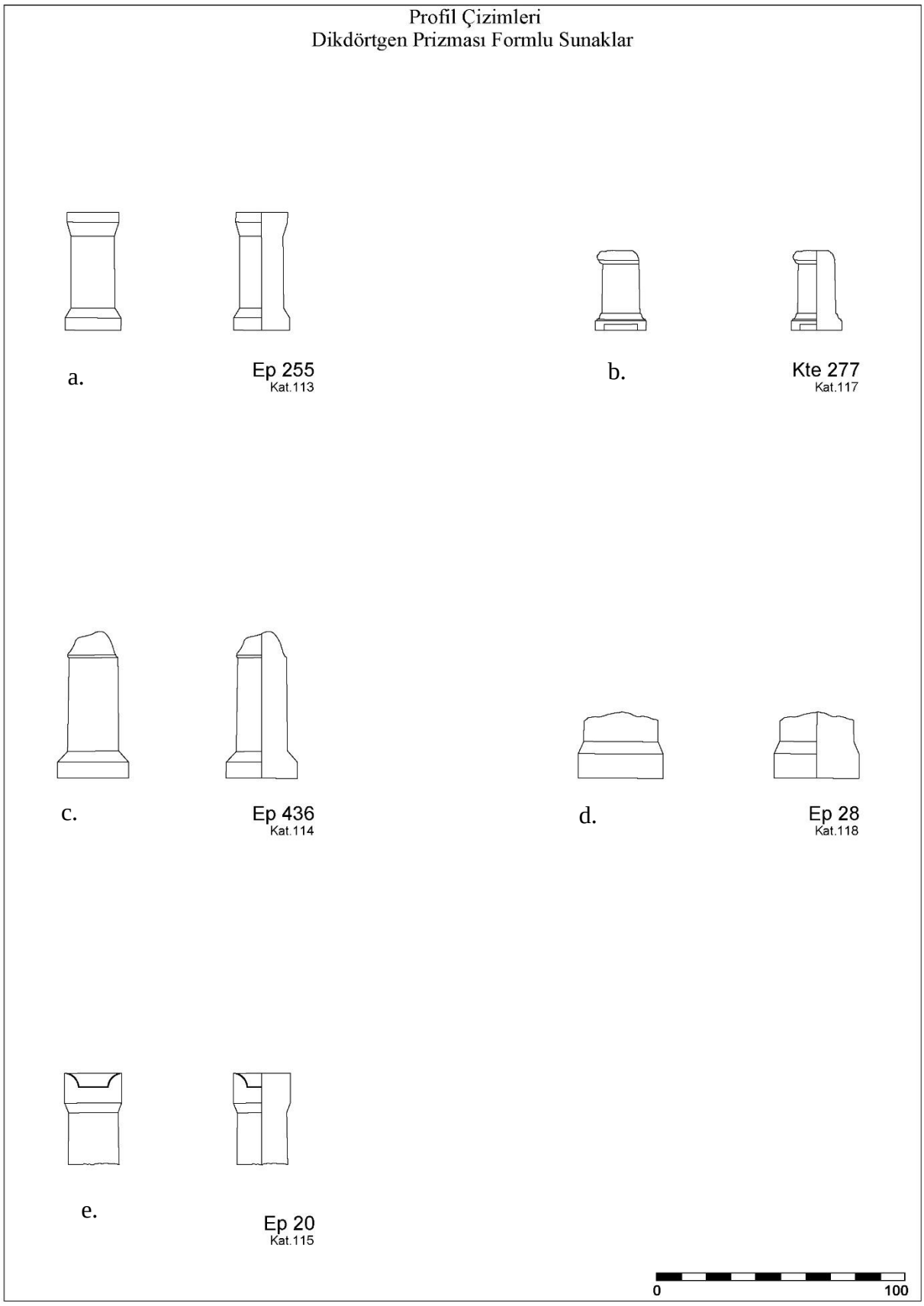
Çiz. 49. a. Kat. No. 90, b. Kat. No. 93, c. Kat. No. 91, d. Kat. No. 94, e. Kat. No. 92, f. Kat. No. 95 Profil Çizimleri.

Çiz. 50. a. Kat. No. 96, b. Kat. No. 99, c. Kat. No. 97, d. Kat. No. 100, e. Kat. No. 98, f. Kat. No. 104 Profil Çizimleri.

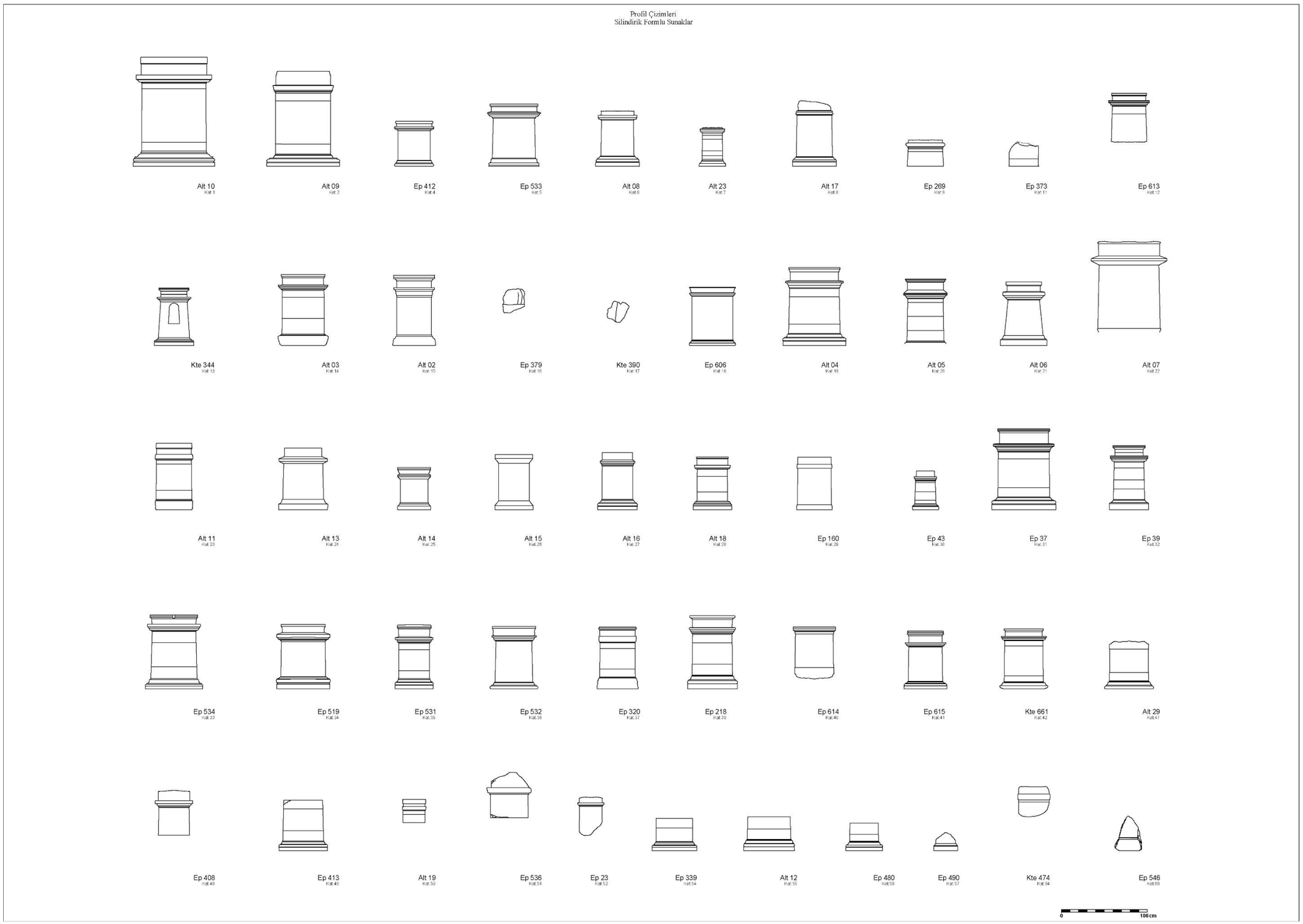
Çiz. 51. a. Kat. No. 106, b. Kat. No. 110, c. Kat. No. 107, d. Kat. No. 111, e. Kat. No. 108, f. Kat. No. 112 Profil Çizimleri.

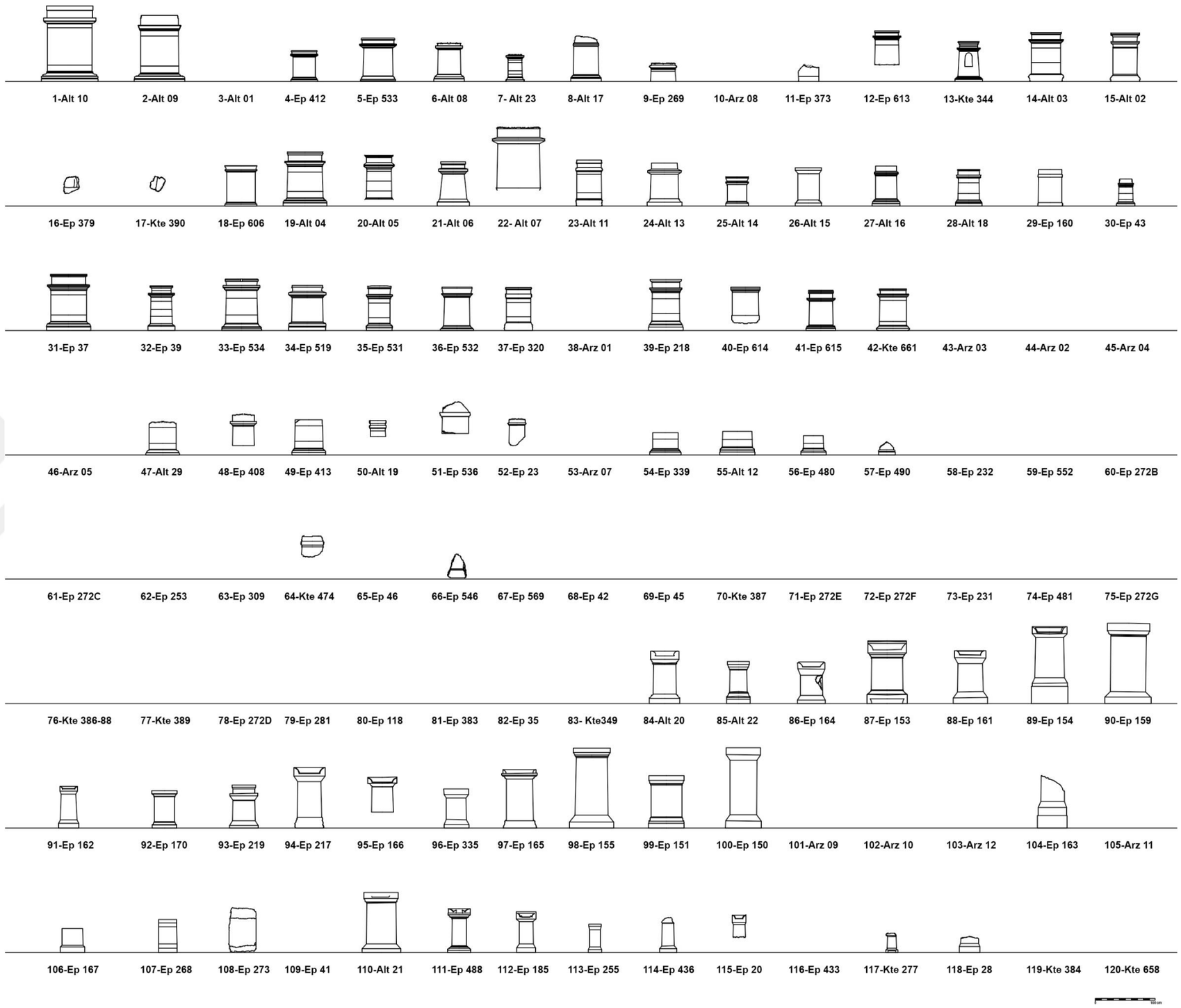
Çiz. 52. a. Kat. No. 113, b. Kat. No. 117, c. Kat. No. 114, d. Kat. No. 118, e. Kat. No. 115 Profil Çizimleri.

Çiz. 53. Dikdörtgen Prizması Formlu Sunaklar Profil Çizimleri.

Çiz. 54. Silindirik Formlu Sunaklar Profil Çizimleri.

Çiz. 55. Çizimi Olan Sunaklar.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Semih ORHAN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Saray Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi
Tezli Yüksek Lisans Diploması	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Yüksek Lisans Tez Konusu	Perge Batı Cadde 2013 Yılı Kazılarında Ele Geçen Bir Grup Heykeltıraşlık Eseri
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, Almanca

BİLİMSEL FAALİYETLER

Orhan, S. – Kızıltaş (2012). H. "Meclis Batı Sur Duvarı ve 11. Burç Çalışmaları" bkz. H. İ. Işık, Patara 2011 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları KST 34.3, 178.

Orhan, S. (2013). Patara 2012 Yılı Kazı ve Düzenleme Çalışmaları KST 35.2, 271-289.

Aktaş, Ş. – **Orhan**, S. (2013). "Modestus Takı Kazı ve Düzenleme Çalışmaları" bkz. H. İŞKAN – Ş. AKTAŞ vd. Patara 2012 Yılı Kazı ve Düzenleme Çalışmaları KST 35.2, 272-273.

Orhan, S. –Kızıltaş, H. (2013). "Meclis – Tiyatro Arası Kazı Çalışmaları" bkz. H. İŞKAN – Ş. AKTAŞ vd. Patara 2012 Yılı Kazı ve Düzenleme Çalışmaları KST 35.2, 278-279.

Ceylan, B. – **Orhan, S.** vd. (2015). "Patara Kent Bazilikası" H. İŞKAN – Ş. AKTAŞ vd. Patara 2014 Kazıları, KST 37, Cilt 2, 363-383.

Orhan, S. (2023). "Patara Nero Hamamı *Tepidarium* Kapısı". *MJH,* XII, 231-248.